Halit Çelenk

141 142

ÜZERİNE

belgesel dizi 4

ANKA AJANSI

ANKA YAYINLARI

belgesel dizi : 4

ANKA YAYINLARI YÖNETMENİ : İsmet Uluğ SOLAK

ADRES : Telefonlar : 17 62 93
Şehit Adem Yavuz Sokağı 17 89 96
No: 7/8 Yenişehir-ANKARA 18 96 19

Ödemeli İsteme Adresi : ANKA BÜROSU
Nuriosmaniye Cad. No: 4
Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel : 28 26 42 - 43

Kapak Düzeni : Fahri KARAGÖZOĞLU

Kapak Baskısı : Pan Ofset Matbaası/ANKARA

Genel Dağıtım : Tekin Yayınevi
Ankara Cad. No: 51
Cağaloğlu - İSTANBUL

Dizgi ve Baskı :
Kalite Matbaası
Necatibey Caddesi No: 13/c ANKARA
Tel : 18 72 67

ANKA - belgesel dizi : 4

141 - 142

ÜZERİNE

Halit ÇELENK

ANKARA - Mart, 1976

Halkının ve dünya halklarının özgürlük ve bağımsızlık mücadelesi uğruna hayatlarını ve özgürlüklerini verenlerin anısına.. (*H. Ç.*)

SUNUŞ

«Özgür Düşünce» ile «Düşünce Özgürlüğü» kavramları arasında kılayrım kadar olsa da, yine de fark vardır. Aralarındaki yoğun ilişki ise şudur: İnsanlık tarihinin her döneminde düşünce özgürlüğünü, özgür düşünebilenler savunmuşlardır. Değerli yazar Halit Çelenk'i bu nedenle kutlarım.

Bir ünlü düşünürün dediği gibi, «düşünce özgürlüğü savaşı, insanlık adına, öyle bir savaştırki, ne kaybedeni vardır, ne de kazananı».

Düşünce özgürlüğü, nedense zaman zaman, toplumlarda kuşkular uyandırmıştır. Halbuki onun yapısında kendinden kuşkulanılmasını gerektirecek hiç bir şey yoktur. Eğer insanlık, çağımıza gelişerek ulaşabilmiş ise, bunu düşünce özgürlüğü sağlayabilmiştir. Arada duraklamalar, yasaklar olmasaydı, çağımıza daha erken ulaşabilecektik. XX. inci yüz yılda, belki de XXI. yüz yılı yaşayabilecektik.

Memleketimizde Ceza Kanununun 141, 142 inci maddeleri, farklı yorumlara uğramıştır. Bu yorumların zaman zaman, birbirinin karşıtı anlayışları yansıttığını gördük. Nedeni şudur: Bu madde hükümleri, Ceza Hukukunun aradığı, «Kesin anlam»dan yoksundur. Verilen mahkeme kararlarının, pek çoğu ile bu madde hükümlerinin «lafzı» arasında ilgi kurmak olanağı bulunamaz. Ceza Hukukunun benimsediği, Anayasanın açıkca belirttiği «Kanunsuz suç olmaz» kuralını zedeleyen hükümler arasında, en açık örneklere, bu maddelerin uygulanmasında rastlanmıştır.

Bu gerçekleri, arı Türkçesi ile, akıcı ve akılcı sistematiği ile ortaya koyan değerli hukukçu Halit Çelenk büyük bir boşluğu doldurmuş, Ceza Hukukumuzun gelişmesine önemli katkıda bulunmuştur.

Yazar, bu yapıtı ile, gerçekten övünebilir.

15.2.1976 / Ankara

Prof. Dr. Faruk Erem

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Türk Ceza Yasasının bu maddelerini artık yurdumuzda işitmeyen kalmadı. Son yıllarda en çok uygulama gören bu maddeler, özellikle 12 Mart'ı izleyen dönemde yüzlerce sanıklı davalara hukuksal dayanak yapıldı. TÖS davası, TİP davası, DEV - Genç davası, Sosyalist Aydınlık davası, Birleşik Cephe davası ve benzeri davalar birbirini izledi.

Bu toplu davalar yanında, Sol Yayınevi sahibi Muzaffer Erdost gibi, Bilim ve Sosyalizm Yayınları sahibi Süleyman Ege gibi, Aydınlık Dergisi sahibi Vahap Erdoğdu gibi 35—60 yıl ağır hapis cezasına ve 12—20 yıl sürgün cezasına çarptırılan çevirmenler ve sorumlu yönetmenler de bu maddelere göre yargılandılar ve hüküm aldılar. Yüzlerce sanatçı, ozan, yazar, ressam, karikatürist, öğretim üyesi, öğretmen, işçi, öğrenci, ve yoksul köylü hakkında bu maddelere dayanılarak davalar açıldı ve hükümler verildi.

Böylece son birkaç yıl içinde 141—142 nci maddelere dayanılarak binlerce insan hakkında dava açılmış, ve on-

binlerce yıl ağır hapis ve sürgün cezaları verilmiştir. **Maddelerin, geçtiğimiz dönemde yoğun bir uygulama görmesinin nedeni, 12 Mart'ın temelinde yatmaktadır.**

Ülkemizde gelir dağılımındaki açık eşitsizlik, ekonomik ve sosyal düzendeki adaletsizlik, üretim araçlarını ellerinde bulunduran egemen sınıfların yabancı sermaye ile işbirliği yaparak emekçi halkımız üzerinde kurduğu kıyasıya sömürü, halk yığınlarını uyarmış ve bilinçlendirmiştir. Artık işçiler, yoksul köylüler ve küçük memurlar gelir dağılımındaki adaletsizliğin ve sömürünün, alın yazılarının ya da yeteneksizliklerinin bir sonucu olmadığını anlamışlar ve bu sömürünün sınıf ayrılıklarından doğduğunu, yarattıkları değerlerin egemen sınıflar tarafından gasp edildiğini öğrenmeye başlamışlardır.

1961 Anayasasının temel hak ve özgürlükler alanında getirdiği yasal olanaklar ve bu olanakların düşün ve yayın yaşantımıza yansıması halkımızın uyanmasında önemli bir etken olmuştur.

Bu uyanış ve bilinçlenme, iç ve dış sömürgenleri tedirgin etmiştir.

12 Mart, bu uyanışı engellemek, yığınların kendi haklarına sahip çıkmasını önlemek, iç ve dış sömürüyü sürdürmek için tezgâhlanmış ve bu amaçla 141—142 nci maddeler yoğun bir biçimde işletilmeye başlanmıştır.

1971 ve 1973 yıllarında 27 Mayıs Anayasasında yapılan geriye dönük değişiklikler, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerinin sınırlanması, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulması, egemen sınıfların halkımızın uyanışı karşısında duyduğu tedirginliğin ve huzursuzluğun yasal alandaki göstergeleridir.

Günümüzde 141—142 nci maddeler daha çok Devlet Güvenlik Mahkemelerinde uygulanmaktadır. Biz bu incelememizde sözü geçen maddelerin kabul nedenleri, niteliği, geçmişi, ögeleri, gerek bizde ve gerekse İtalya'da geçirdiği uygulama aşamalarını kalın çizgileriyle açıklamağa çalışacağız.

MADDELERİN VARLIK NEDENİ VE NİTELİĞİ

Sosyal Bilimler bize toplum olaylarının gelişigüzel meydana gelmediğini, toplumsal gelişmenin belli yasalara göre gerçekleştiğini göstermektedir.

Bu yasalar objektiftirler, insan iradesi dışında hükümlerini yürütürler. İnsanlar onları değiştiremez, ortadan kaldıramazlar; ancak insanlar bu yasaları öğrenebilir, keşfedebilir ve onları toplumun hizmetinde, toplum yararına kullanabllirler.

Egemen sınıflar, toplumun genel gelişme doğrultusuna aykırı yönde, toplumsal gelişmeyi durdurucu ya da geriletici bir yönetim biçimini kendi çıkarları açısından her zaman yeğ tutarlar. Ama kısa vadede bu ve benzeri yönetim biçimleri ve girişimleri başarı sağlar görünse de, sonunda toplumun genel gelişme yasaları ergeç hükmünü yürütür ve toplum ileriye doğru gelişmesini sürdürür. İnsanlık tarihi bu oluşumun tarihidir. Bu güne kadar toplumlar, ilkel toplum düzenlerinden başlayarak, aşama aşama gelişmişler ve bugün sosyalist bir toplum düzenine ulaşmışlardır. Zaman

zaman tutucu yönetimler, bu gelişmeyi durdurucu ya da geriletici önlemlere başvurmuşlarsa da genel gelişme yasalarına aykırı düşen bu önlemler, sonunda yenilgiye uğramış ve toplumlar ileriye dönük gelişmelerini sürdürmüşlerdir.

Türk Ceza Yasasının 141—142 nci maddelerini bu açıdan değerlendirmek yerinde olacaktır. **Gerçekten bu maddeler yıllar yılı halka karşı, Türkiye halkının çıkarlarına karşı bir düzenin bekçiliğini yapmışlardır.**

Bilindiği gibi bu maddeler, düşünce özgürlüğüne ülkemizin kapılarını kapamak ve egemen sınıfların sultalarını sürdürmek amacıyla kabul edilmiştir. Bu tutum, otuzyedi yıldan beri içinde bulunduğumuz düşünce boşluğunun, daha doğrusu «çağdışı» kalışımızın önemli nedenlerinden biri olmuştur. Tıpkı matbaa ve benzeri araçların yasaklanması gibi.

İnsan dimağının en yüksek ürünü olan «düşünce»yi, düşüncenin özünü sınırlayan bu maddeler, Türkiye'de toplumun gelişmesine karşı olan ve bu gelişmeden çıkarlarının bozulacağını bilen egemen sınıflar elinde Türkiye halkına karşı bir baskı aracı görevini yapagelmiştir.

İtalyan faşizminin İtalyan halkına karşı bir sindirme aracı olarak kullandığı ve «faşist devletin korunması için özel yasa» adı altında 1926 yılında İtalyan ceza yasasına giren ve oradan da 1936 yılında Türk Ceza Yasasına aktarılan bu maddeler; yurdumuzda halktan yana ve halkımızın uyanması, hak ve özgürlüklerine kavuşması için çaba gösteren işçiler, aydınlar, bilim adamları, sanatçılar, yazarlar, düşünürler üzerinde uygulanmış ve yığınların uyanışına karşı bir silah olarak kullanılmıştır.

Nice halktan yana aydınlar, devrimciler, 4 kez değiştirilen ve gittikçe ağırlaştırılan bu maddelerle ömür boyu zindanlara atılmış, işkenceler görmüş, sayısız acılar çekmiş ve halen de çekmektedir.

İnceleme konusu bu maddelerin salt düşünceyi ve demokratik örgütlenmeyi yasakladığı ve suç saydığı açıktır.

Oysa, Devletin, kendini şiddet eylemlerine karşı, zora karşı koruması ve varlığını sürdürmek istemesi doğal sayılabilir. Yani Devletin, kendini «eyleme» karşı koruması yerinde görülebilir. Ama Devlet kendini, «düşünceye» karşı korumaz, koruyamaz ve korumamalıdır. Demokratik rejimler, Devlete ve Anayasaya karşı düşüncelere de yer verir. Bu düşüncelerin açıklanmasına ve tartışılmasına olanak sağlar. Bunun tersine bir tutum, düşünce özgürlüğü ile, burjuva demokratik kurallarla bağdaşamaz. Devlet, kendine karşı düşüncelere kapılarını kapatırsa, bilim, sanat ve felsefe ortadan kalkar. Toplumsal gelişme bundan zarar görür. Çağdaş demokratik düzenlerde böyle bir tutumun yeri yoktur. Düşünceye, demokratik örgütlenmeye kapılarını kapayan bir toplum düzeninin adı herhalde demokrasi olamaz. Bu tür yönetim biçimlerine verilen ad faşizmdir.

İnsanı düşündüğü için, düşüncelerini açıkladığı için, daha insanca ve daha adil bir düzeni amaçladığı için cezalandıran bu maddelerin günümüz Türkiye'sinde hâlâ yürürlükte tutulması, uygar ilkeler gözünde yurdumuzun saygınlık kazanmasını güçleştiren en önemli nedenlerden biridir.

1936 ÖNCESİ UYGULAMALAR

Bu maddelerin ceza yasamıza alındığı 1936 yılından önce de yurdumuzda düşünce ve örgütlenme özgürlüğü üzerinde baskı yöntemleri uygulanmıştır. 1920 ile 1936 yılları arasındaki dönemde sol düşünceli kişi, kuruluş ve siyasal partiler hakkında davalar açılmış, kitle halinde tutuklamalar uygulanmış, bu kişiler zindanlara atılmış ve örgütler kapatılmıştır. (1)

1 — Bakınız. Mete Tuncay. Türkiye'de sol akımlar.

Bu yıllarda 141 — 142 nci maddeler henüz yasalarımıza alınmadığından açılan kovuşturma ve davalarda sanıklara kimi kez «şekli hükümeti tağyire matuf ef'al ve harekâtta bulunmak», kimi kez «Teşkilâtı Esasiye Kanununu tağyir, Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet hükümetini iskat maksad ve gayesine matuf olmak üzere aralarında gizlice ittifak» da bulunmak suçları yükletilmiş ve kimi kez de bu kişiler «Takriri Sükûn» yasasına göre yargılanmışlardır. (2)

Bu davalar İstiklâl Mahkemelerinde ve Askerî Mahkemelerde görülmüştür.

Daha sonra, ileride «Maddelerin Türkiye'ye girişi» bölümünde açıklanacağı gibi, 1936 yılında 141 ve 142 nci maddeler İtalyan Ceza yasasından Ceza yasamıza aktarılmıştır.

MADDELERİN KÖKENİ

A — Bugüne dek inceleme konusu 141 ve 142. maddelerin, 1922 yılında İtalya'da Mussolini'nin öncülüğünde gerçekleştirilen faşist rejimden kaynaklandığı, bu rejim tarafından kabul edilen Ceza yasasından alınarak yasalarımıza aktarıldığı ve kökeninin İtalyan faşizmi olduğu sık sık yazıldı ve savunuldu. Türkiye İşçi Partisi tarafından bu iki

---

2 — 4.3. 1341 gün ve 578 sayılı «Takiri Sükûn» yasası hükümete sınırsız yetkiler vermiştir. Hükümet bu yetkileri kendisi kullanabileceği gibi sanıkları istiklal mahkemelerine de gönderebilmekteydi.

Yasanın metni şöyledir :

«İrticaa ve isyana ve memleketin nizamı içtimaisini ve huzur ve sükûnunu ve emniyet ve asayişini ihlale bais bilumum teşkilat ve tahrikât ve teşvikat ve teşebbüsat ve neşriyatı hükümet, Reisicumhurun tasdiki ile, re'sen ve idare'ten men'e mezundur.

İşbu efal erbabını hükümet istiklâl mahkemesine tevdi edebilir.»

Bu yasa iki yıl için kabul edilmiş ve daha sonra 979 sayılı yasa ile yürürlük süresi 929 yılına kadar yani iki yıl daha uzatılmıştır. Takriri Sükûn Yasası hükümlerine göre yürütme organı ile yargı organı özdeşleşmiştir.

maddenin iptali için Anayasa mahkemesinde açılan davada da maddelerin kökeni ve niteliği üzerinde duruldu. Ama ne anılan yazılarda ve ne de sözü geçen davada bu sav'ın belgeleri ortaya konulmadı ve yayınlanmadı.

Biz İtalyan hükümetince yayınlanan Resmî Gazetenin fotokopilerine ve bunların çevirilerine dayanarak maddelerin kökenini açıklamak ve belgelemek istiyoruz. (3)

İtalyan Resmî Gazetesinden alınarak dilimize çevrilen «Devleti Koruma Yasası» nın metni aşağıdadır. (4-5)

MUSSOLİNİ'NİN «DEVLETİ KORUMA YASASI»

«Madde : 1 — Kral ve ona vekâlet eden kimselerin vücut tamlığı, özgürlük ve hayatına karşı yöneltilmiş bir eylemi işleyenler ölüm cezası ile cezalandırılırlar. (6)

Söz konusu eylem taht varisi prens, kraliçe veya hükümet başkanının vücut tamlığı, özgürlük veya hayatına karşı işlenirse aynı ceya hükümolunur.

Madde : 2 — Ceza Yasasının 104, 107, 108, 120 ve 252 maddelerinde düzenlenen suçlar da aynı biçimde cezalandırılır.

---

3 — Bu metne yurdumuzdaki kitaplıklarda raslanamamıştır. Bu konuda derinliğine bir araştırmaya gerek görülmemiş olması buna neden olabilir. Biz bu belgenin yayınlanmasında kimi gerçeklerin ortaya çıkması bakımından yarar görüyoruz.

4 - 5 — Metnin çevirisinde yasanın esas maddeleri aynen alınmış yasanın yürürlüğe girme gününe, genel nedenlerle cezada yapılacak indirime, yetkili mahkemeye, yurt dışında bu tür suçların işlenmesi hallerine ilişkin hükümler alınmamıştır.

1926 yılına ait İtalyan resmi gazetesinin yasaya ve gerekçesine ilişkin fotokopisi sağlanmak suretiyle bu metin dilimize çevrilmiştir.

6 — Bilindiği gibi Mussolini İtalya'da faşist rejimi kurarak uygularken Kral Vittorio Emanuel tahtta bulunuyordu. Kral 9.5.1946 gününde Umberti 11 lehine tahttan feragat etmiş ve krallık 1946 yılına kadar sürmüştür. Özel yasa'da kıralın hayatının korunmasına ilişkin hükümler bu nedenle yer almıştır. Önemli olan yasadaki faşist rejimi koruyan hükümlerdir.

Madde : 3 — Yukarıki maddelerde öngörülen suçlardan birini işlemek amacı ile *iki veya daha fazla kimsenin birleşmesi halinde*, bunlardan her biri, sadece bu yolda anlaştıkları için beş yıldan onbeş yıla, ve öte yandan birliği organize eden ve harekete geçiren elebaşılar onbeş yıldan otuz yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Basın yoliyle veya açıkça toplulukta, yukarıdaki maddelerde öngörülen suçlardan birini irtikâba teşvik ve tahrik edenler veya bunları övenler, sadece öğme, tahrik ve teşvik nedeniyle beş yıldan onbeş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Madde : 4 — Kamu düzeni nedeniyle kapatılmış dernek, örgüt veya partileri değişik biçim ve ad altında bile olsa kuranlar üç yıldan on yıla kadar ağır hapis ve kamu hizmetlerinden müebbet memnuiyet cezalariyle cezalandırılırlar.

Öte yandan söz konusu dernek, örgüt veya partilere üye olanlar, sadece bu eylemeleri nedeniyle, iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve kamu hizmetlerinden müebbet memnuiyet cezaları ile cezalandırılırlar.

Hangi biçimde olursa olsun, bu çeşit dernek, örgüt veya partilerin doktrin, program veya eylem metodlarının propagandasını yapanlar da aynı cezalarla cezalandırılırlar.

Madde : 5 — (Bu madde, yurt dışında devlet aleyhine, onun itibarını zedeleyici nitelikte propaganda yapma eylemi ile ilgilidir).

Madde : 6 — (Bu madde, yasayla öngörülen suçların cezalarının ceza yasasındaki genel nedenlerden birinin bulunması halinde hafifletilmesi ile ilgilidir.)

Madde : 7 — (Bu madde yasayla öngörülen suçların yargılanmasında yetkili mahkeme, bunların kuruluşu ve duruşmalarının nerede ve nasıl yapılacağı konusu ile ilgilidir.)

Madde : 8 — (Bu madde, yasanın yürürlüğe girişi ile ilgilidir).»

İtalyan faşizmini Halka Karşı Korumak ve faşist rejimin güvenliğini sağlamak amaciyle çıkarılan bu özel yasanın gerekçesini de aşağıda veriyoruz: (7)

7 — Gerekçede bulunan ve ölüm cezasının zorunluluğuna ilişkin düşünceler metne alınmamıştır.

«DEVLETİ KORUMA YASASI»NIN GEREKÇESİ

Sayın Milletvekilleri;

«Oylamanıza sunulan yasa tasarısı, öncelikle bir zaruretin, kişi hayatında olduğu kadar devlet hayatında da yasa tanımayan zaruretlerden birinin etkisi sonucu ortaya çıkmıştır. Doğumunun ilk yıllarında düşmanlarına karşı en geniş hoşgörüyü gösteren fazişm barış içinde birlikte yaşama ve anlaşma tekliflerini reddederek İtalyan ulusunu devamlı bir karışılkılk içinde tutmakta direnen sayı itibariyle küçük ve fakat körü körüne inatçı gruplarca her alanda kendisine yöneltilen sınır tanımayan mücadele karşısında, bizzat eşyanın yapısından gelen bir nedenle, en kesin bir savunma tavrı takınmaya mecbur olmuştur.

«Gerçekten bu konudaki hükümet programı, çok basitti. O, sadece mevzuatın köklü olarak düzeltilmesi yoliyle devlet otoritesini güçlendirmek ve devleti, parti, sınıf, grup ve kişilerin ezme eğilimlerine karşı tam egemen kılmaya elverişli, yeni bir hukuk düzeni yaratmayı amaç ediniyordu. Öte yandan güçsüzlük ve ilgisizliğin gelecekte gerekli kılacağı yurtsever vatandaşların hukuk dışı savunmalarını, devletin gerçekleştireceği hukuksal bir savunma sisteminin gereksiz kılacağına inanılmaktaydı. O halde hükümetin amacı gene bu kez de anlaşmaktı. Böylece, herkesin meşruiyet alanına girmesi için, yeni bir meşruiyet alanı yaratılıyordu.

«Körlüğünün giderilmesi artık imkânsız hale gelen, faşizm düşmanlarından bazıları söz konusu amacı, gereksiz bir biçime sokmaya yelteniyor ve İtalya'yı bir kez daha karışıklığa ve karanlık ortama itiyorlardı. Önceden hükümetçe güdülen malî, ekonomik, politik ve moral ıslahat sayesinde beliren toplumsal kabul nedeniyle İtalya'da gömülen antifaşizm yurt dışında sığınak bulmuş ve kamuoyu üzerinde etkisiz, rejimin sağlam temellerini bozmada yetersiz olduğunu anladığı için bu kez de oradan adî suikastlar hazırlamaya ve daha da ileri giderek bunları uygulama alanına koymaya yönelmiştir. Bu yeni saldırılar karşısında —Hükümet başkanına karşı tam dört suikast tertiplen-

miştir— ağır hukukî tedbirlerin alınması zorunluluğu, kendisini gerçekten kabul ettirmiş durumdadır. İtalya'da yaratılan bu yeni durum karşısında artık her gecikme ve ihmal kusurlu olmak gerekir. Yürürlükte bulunan hükümler bu alanda irtikap edilen suçları süratle insafsızca cezalandırarak kamuoyunu tatmin etmediği gibi, bunları önlemeye de elverişli olmadıklarını açıkca ortaya koymuş bulunuyor. Hattâ elde edilen veriler, devlet bunları etkili bir biçimde bastırma ve önleme tedbirleri almadığı takdirde, yasaların yüceliği ve kendi egemenliğinin zedelenmesi pahasına da olsa, vatanseverlerin, kendiliğinden bunları önlemek için harekete geçeceklerini göstermektedir.

«Yasaların topyekûn ıslahını beklemek mümkün değildir. Çünkü, yeni ceza usul yasalarının hazırlanması ne kadar çabuk olursa olsun, tamamlanabilmeleri için hiç olmazsa, bir kaç ay beklemek gerekeçektir. Öte yandan söz konusu özel durum nedeniyle normal bir ıslahat mevzuatın eksiklerini değiştirmeye ve tamamlamaya yöneldiğinden bu alanda yeterli olamaz. *Yalnız şiddetle değil süratle de vurmak gerekmektedir:* Öyleki ceza kanunlarının genel ve özel önleme nitelikleri en etkin bir biçimde gerçekleşme imkânı bulabilsin, *Bu amaçlar;* birliğinin, kuruluşunun ilk yıllarına varan İtalyan devletinin tarihsel geleneğine de uygun olarak, ancak olağanüstü nitelikte bir kanunla sağlanabilir.

«Nitekim 1860 yıllarında, bazı yönleriyle tıpkı bugünkünü andıran bir durum ortaya çıkmıştı. Yeni rejime karşı olup ülke dışına kaçmış, yok edilmeleri imkânsız düşmanlardan bazı gruplar haydut çeteleri düzenlemek suretiyle suikastler tertipliyorlardı. Bu hal üzerine, liberalizm taraftarı olmalarına rağmen o günün hükümet mensupları, Picca yasasının parlamentodan geçirilmesi konusunda tereddüt etmişlerdi. Nitekim Burbonların gerici eylemlerine karşı bu yasa, yeni devletin gerçekleştirdiği zaferin etkili bir silâhı olmuştur. Aynı biçimde bugün de, Burbonlarınki gibi cürüm eylemleri biçiminde ortaya çıkan antifaşist eylemler karşısında, olağanüstü ve şiddetli tedbirlerin ivedilik ve gerekliliğine inanıyoruz. Hemen belirtelim ki, hükümet gayri millî güçlerin eylemlerine karşı faşizmin gerçekleştirdiği millî direnişin tam zaferine inandığından,

uygulanması düşünülen tedbirlerin süreli nitelikte olmasını ister ve bunun için de, beş yıllık bir süre önerir. Hatta öte yandan, bu süreden de önce, barışçıl amaçların gerçekleştirilebileceğinin mümkün olduğuna inanır.

«Sizlere sunulan tasarıda ölüm cezası, sadece devletin emniyetine karşı işlenecek olan bazı ağır suçlar için öngörülmüştür. Mevcut durum ve alınan tedbirlerin gerektirdiği amaçlara uygun olarak biz, öteki şeni suçların ölüm cezası aracılığı ile önlenmeleri sorununu bir yana bırakıp burada sadece devletin bütünlük ve güvenliğine karşı işlenecek olan suçları ele aldık.

«Cezalandırılan suçlar şunlardır:

1 — Kral ve yerine vekâlet eden, kraliçe, taht varisi prens ve hükümet başkanının özgürlük, hayat ve vücut tamlığına karşı işlenen suçlar.

2 — Vatanın bağımsızlık ve birliği aleyhine işlenen suçlar *(C. Y, Mad: 104)*

3 — Devletin emniyetiyle ilgili sırların zorlanması ve ifşa edilmesi *(C. Y. Md. 108)*

4 — Ülke içinde barışın ihlalî yani devlete karşı tabaa'nın silâhlı ayaklanması, iç savaş tahrikleri, yahut ülkeyi tahribe yönelen eylemler ülkenin neresinde olursa olsun yağma ve katliam. *(C. Y. Md. 120, 252)*

«Devlet aleyhine işlenen suçlar için tasarıda açıklanmalarını yersiz bulduğumuz, sadece ilk iki madde ayrılmıştır. Mevcut mevzuat karşısında eskiye nazaran yenilik teşkil eden husus cezadır. Aslında burada öngörülen suçlar, 24 Aralık 1925 gün ve 2263 sayılı Yasa ve Ceza yasasınca da ağır bir biçimde cezalandırılmaktadırlar..

«...Tasarının üçüncü maddesi kendisinden sonraki maddelerde öngörülen suçlardan bazılarını işlemeye yönelen cemiyetleri kuranlarla bu suçları işlemeye teşvik ve övenleri cezalandırmaktadır. Ancak çete teşkili ve çete teşkili için örgütler kurmayı düzenleyen ceza yasasının 131 ve 134 üncü maddeleri hükümlerine atıfta bulunulmamıştır.

«Dördüncü madde, mevcut sosyal ve hukuk düzenini değiştirmeyi amaç edinen kuruluşların cürmî hareketlerini önlemeyi düzenlemektedir. Komünist ve anarşist kuruluşların cezalandırılmaları ve bunlar hakkındaki mahke-

me kararlarının istikrarsızlığı üzerine tartışmalar herkesçe bilinmektedir. Bunun bir sonucu olarak da bazıları, mevcut toplum düzenini değiştirmeyi amaç edinen kanunun yasakladığı ve cezalandırdığı eylemlerin tanımını amaçlayan bir hükmün, yeni ceza yasasına konulmasını önermektedir. Hattâ komünizm ve anarşizmi, teşkilâtlanma ve propagandaya yönelen eğilimleri suç niteliğinde gören birer doktrin oldukları şeklinde tanımlamak isteyen görüşler bile mevcuttur. Ancak tasarı, meseleyi oldukça basit bir biçimde çözmektedir. O, tehlikeli ve zor tanımlardan kaçınır, tehlikeli olabilen eylemler nedeniyle kamu düzenine ters düşen her tür dernekleri kurmayı, bunlarca savunulan hareket metodlarını ve doktrinlerinin her türlü propagandalarını suç olarak niteler. Böylece doğru ve açık bir formül, bu tip suçların cezalandırılabilmesine itirazı gerektirmeyen bir esas elde edilmiş oluyor. Öte yandan şu veya bu kuruluşun toplumsal barış ve kamu düzeni için tehlikeli olup olmadığı konusunda hakem —kamu düzeni ile ilgili yetkiyi verdiği— siyasi otoritedir. Ağır nedenler ve doktrinlerinin propagandalarını yaptıkları için feshedilmiş kuruluşların eylemlerini, mevcut yasa deyimiyle, basit bir kabahat suçu olarak nitelememek, tam tersine cürüm teşkil ettiklerini kabul etmek zorunluluğu ortadadır. Kaldı ki, şu tarihi ânın özel durumu, dördüncü maddede öngörülen eylemlerin yeterince ağır bir cezayla cezalandırılmalarını gerekli kılar....

«Yedinci madde de bu tasarıda öngörülmüş olan cürümler için *özel bir mahkeme* kurulmasını önerir. *Mahkeme silâhlı kuvvetlere mensup generaller arasından seçilecek bir başkan ve millî güvenlik için gönüllü milis kuvvetleri arasından seçilecek beş hakimden kurulur.* Öte yandan iş bölümü esaslarına göre ekiplere ayrılabileceği gibi, duruşmalarını kendisine tahsis edilen yerde, gerektiğinde herhangi bir ilde de yapabilir. Mahkeme sayısı olarak bütün yurtta bir tanedir.

«Sayın milletvekilleri,

Faşist hükümetin mutlaka gerçekleştireceği ve ısrarla istediği barışın en etkili araçları arasında sayılacak bu ta-

sarının, tarafınızdan oybirliği ile onaylanacağına hükümetin inancı büyüktür. (8)»

141 — 142 nci maddelerin kaynağı olan ve yukarıya alınan «Devleti Koruma Yasası» ile bu yasanın İtalyan yasama organına sunulan gerekçesi, böyle bir yasanın Mussolini iktidarı tarafından hangi amaçlarla çıkarıldığını göstermektedir. Bu iki belgenin içeriği, yasada düzenlenen maddelerin amacı konusunda hiçbir kuşkuya yer bırakmamaktadır. «Devleti Koruma Yasası» sözlerindeki «devlet»ten faşist devletin kastedildiği ve bu yasa ile faşist devletin korunmak istendiği açık olarak anlaşılmaktadır.

Ayrıca 1926 yılında maddeler yasalaşırken düzenlenen Bakanlık raporunda «...Bu nedenle, söz konusu hükümler faşist devletin şahsiyetinin korunması yönünden temel bir unsur teşkil etmektedir» denilmesi de bu gerçeği doğrulamaktadır. **(Çetin Özek 141 — 142.)**

Prof. Faruk Erem, bu hükümlerin yer aldığı 1930 İtalyan Ceza Yasası için, kendi ölçülü anlatım biçimi ile şöyle demektedir: «...1930 İtalyan Ceza Kanunu teknik bakımdan mükemmel olmasına rağmen az çok faşizm akidelerini aksettiren bir kanundur ve faşist devlet anlayışı bilhassa kanunun bu bâbında yer alan hükümlerde tezahür etmektedir.» **(Erem. Hürriyet ve Suç. S. 8)**

Yukarıya alınan özel yasada yer alan hükümlerin niteliği ile gerekçe'deki düşünceler yasanın kabul amacının kurulup yerleştirilmek istenen faşist rejimin savunulması, bu rejime karşı yapılacak mücadelelerin önlenmesi, kurulmuş ve kurulacak örgütlerin kapatılması, düşünce açıklama hak ve özgürlüklerinin engellenmesi olduğunu hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya koymaktadır.

---

8 — Bu sözler, maddelerin kökeninde faşist rejimin korunması amacının bulunduğunu, yasanın bu amaçla hazırlandığını açıkça anlatmaktadır.

Bugüne kadar yapılan yayınlarda, yargı organlarında ileri sürülen savunmalarda, yayınlanan bildirilerde, 141 — 142 nci maddelerin temelde faşist bir rejimin güvencesi olarak düzenlendiğine ve böyle bir rejimden kaynaklandığına ilişkin ileri sürülen düşünceler, bu belgelerle doğrulanmış olmaktadır.

FAŞİZM NEDİR?

B — Faşizmin devlet ve toplum anlayışı, sınıfsal karakteri ve niteliği gözönüne alınırsa böyle bir rejimi korumak ve kollamak için kabul edilen bu maddelerin nasıl bir düzeni güvence altına aldığı ve hangi amaca hizmet ettiği daha açık olarak ortaya çıkar.

Faşizm üzerinde, ayrıntılara girmeden, sadece bu açıdan ve konumuzla ilişkisi yönünden birkaç noktaya değinmekte yarar vardır:

Faşizm sadece İtalya'da uygulanan bir rejimin adı değildir. Onun kapitalist dünyada evrensel bir yeri ve evrensel bir karakteri vardır. Mussolini, 1932'de «L'Encyclopedia»ya yazdığı yazıda faşizmi şöyle tanımlamıştır: «Faşizmin temeli devlet kavramıdır; devletin karakteri, devletin görev ve amacıdır. Faşizm devleti mutlak kabul eder; Gruplar, bireyler onun yanında izafidir. Her kimki, faşizmden söz eder devletten söz ediyor demektir». **(Palme Dutt. Fascisme et Revolution. 1936. S. 124).** Bu düşüncenin açık anlamı şudur: Faşist devlet, siyasal iktidarın somut iradesinden ibarettir. Faşist devlet, hayatı bir **«ödev»** bir **«savaş»** ve **«fetih»** olarak alır. Barış ve özellikle sürekli barışa inanmaz.

Faşizm, Nasyonal Sosyalizm ve bizim dilimizdeki Milliyetçi Toplumculuk ve benzeri deyimler, özleri ve nitelikleriyle aynı anlamda olan kavramlardır. Hepsi de kapitaliz-

min emperyalist aşamasında baş vurulan bir devlet politikasının adıdır. Bunlar, somut nitelikleri bakımından kapitalizmin temel özelliklerini içerirler. Kapitalizmin dışında, ondan bağımsız ve soyutlanmış bir doktrin, ya da bir sistem değildirler. Kapitalizm gibi faşizm de küçük bir azınlığın, bütün maddî varlıkları, değerleri yaratan büyük bir çoğunluğu sömürmesini amaç edinmiştir ve temeli insanın insan tarafından sömürülmesine dayanır. Halka dönük, halkın mutluluğuna yönelik evrim ve devrimlerin karşısındadır. Kapitalizmi tehdit eden sınıf çelişkilerinin sebep olduğu sosyal mücadelenin sürdürülmesine ve endüstriyel tekniğin gelişmesine karşıdır. Faşizm, kapitalist sömürünün şiddetlenmesine karşı direnen emekçi sınıfların örgütlü işbirliğini yoketmeye çalışır. Parlamenter demokrasinin soysuzlaşmasını, hatta büsbütün ortadan kalkmasını, sanayiin, malî kuruluşların devlet tarafından himayesini ister. Emperyalist blokların daha sıkı ve daha planlı bir işbirliği içine girmesine, onların uluslararası planda merkezleşmesine çalışır, kapitalizm gibi, emperyalist çelişkilerin ayrılmaz niteliği olan savaş ve yağma kışkırtıcılığını, sömürüyü sürdürmede, izlenecek başlıca yöntem kabul eder.

Faşizm deyiminin kökeni Roma çağına uzanır ve **«Fasci Di Combattimento»** deyiminden gelir. **«Fasci»**, ortasında balta bulunan, ince uzun çubuklardan meydana gelen demet anlamını taşır. Bu tür baltalar, konsüller, diktatörler ve benzeri büyük otoriteler önünde yürüyen subay ya da fedai koruyucular tarafından taşınır ve otoriteyi temsil ederdi. **«Combattimento»** ise, **«savaşçı»** demektir.

İşte **«Faşizm»** deyimi buradan gelmekte ve otorite, dikta anlamını içermektedir.

Faşizm kapitalizmin çürümüş bir şeklidir ve onu canlandırma amacı güder, onun klasik kapitalizmden farkı da buradadır. Kapitalizmin olduğu yerde faşizmin de tohumu

vardır. Kapitalizmin tasfiye tehlikesi ile karşı karşıya geldiği yerde, emekçi sınıfların güçlülüğü ya da güçsüzlüğü oranında faşizmin ortaya çıkıp diktasını kurma tehlikesi her zaman vardır. Faşizmin tarihsel yeri, klasik kapitalizmin tükendiği yerdir.

Faşizm, üretici güçlerin gelişmesine paralel (uyumlu demiyoruz) olarak üretim ilişkilerinde varılan aşamada, üretim araçları ve elde edilen ürünler üzerindeki bireyci kapitalist mülkiyetle üretimin sosyal niteliği arasındaki çelişkiyi devlet zoru ile örtbas edebileceği inancındadır. Bu inanç kapitalistleri yeni bir yöntem uygulamasına zorlar ve onu üretici güçlerin gelişmesini yavaşlatmaya, üst yapı kuruluşlarında geriye dönük tutuculuğa götürür. Bu zorlamada en önemli araç kuşkusuz devlettir. Kapitalizmin ekonomik ve sosyal yapısının temelinde önemli bir değişiklik olmaz ama, bu ekonomik ve sosyal yapının belirdiği devlet uygulamasında önemli bir değişiklik olur ve bu değişiklik ekonomi biçiminin belirlediği ekonomik ve sosyal yapıya, bu arada sınıfsal egemenliğe uyumlu devlet biçimini daha belirgin olarak ortaya çıkarır. Bu, «tekelci kapitalist devlet»tir.

Böylece, liberal ekonominin getirdiği devleti niteleyen kuruluşların yerini, banka sermayesi ile sanayi gücünü birleştiren, sanayi sermayesi ile banka sermayesini bir elde toplayıp onları iç içe koyan tekeller almış olmaktadır. Devlet liberal devlet olmaktan çıkmış, tekelci devlet olmuştur. Bunun karakteristiği, en güçlü tekel ve malî kuruluş yöneticilerinin aynı zamanda siyasal iktidara doğrudan sahip çıkmalarında ve devlet yönetimini de bizzat ellerine geçirmiş olmalarında kendini gösterir.

Klasik liberal ekonominin dayandığı burjuva ve diğer egemen sınıflar, devlet içinde egemenliklerini kaybedip, yerlerini, kendi içlerinde ürettikleri ve kendi gelişmelerinin filizlendiği tekellere bırakınca, doğal olarak, egemen

sınıflar arasındaki bu oran değişikliği devlet biçimine de yansımakta ve burada devlet, giderek tekelci kapitalizmle kurduğu özdeşliğe uygun bir nitelik kazanmaktadır.

Buna «Tekelci kapitalist devlet» denmesinin nedeni budur. Artık burada, devletin rolünün burjuva ideologlarının iddia ettikleri gibi, «Sınıflararası uzlaştırma rolü» olmadığı **açıkça** ortaya çıkar. Liberal devlet, tüm geçmişini inkâr ederek tarihte bugüne kadar görülmüş diktatörlüklerin en kanlı, en vahşi, ve hayasız bir devlet biçimine dönüşür.

Bu biçim bir devlet, teknolojik gelişmeye düşman, insanlığın yüce mirası kültüre düşman, tüm özgürlüklere ve insanlığın yaratıp bugüne kadar ulaştırdığı tüm uygarlığa, kısaca insanlığa düşman bir devlettir. Kökeninde korku yatar. Kökeninde kapitalizmin çürüyüp dökülmesi, kendinden önceki toplum biçimleri gibi, kendisinin daha önce tarih sahnesinden silip süpürdüğü toplum biçimi gibi, tüm emekçi sınıfların devrimci oluşumu sonucu, kendisinin de tarih sahnesinden silinip süpürülme korkusu ile karşı karşıya kalması yatar.

Faşizmin devlet anlayışı ve bu devlet anlayışındaki hayasızca, inkârcı tutum buradan kaynaklanır. **Terör ve kendi koyduğu yasa dışı mücadele yöntemlerine, gizli polis oyunlarına, kendi sınıflarından kopmuş grupları, yasaları çiğneyerek silâhlandırıp «Devleti koruma» bahanesiyle tertiplediği gizli oyunlar, cinayetler, parti ve kuruluşlara ve özellikle emekçi kitlelerin örgütlerine ve onların devrimci mücadelelerine karşı giriştiği şiddet tedbirleri, totaliter devlet egemenliğine yeltenişler buradan gelir. Kısaca, faşist devlet felsefesi burada düğümlenir.**

Faşizm, kitlelere aldatıcı bir biçimde gösterilir. Gerçekte faşizm, finans kapitalin, büyük sanayicilerin, büyük toprak sahipleri ile bankacıların, küçük burjuvaziye, işsizlere ve sınıfını yitirmiş emekçilere dayanarak, işçi sınıfı, yoksul köylüler ve aydınlar üzerinde kurduğu bir diktatör-

lüktür. Kısaca, malî sermayenin kaba kuvvete dayanan diktatörlüğüdür.

İşte, Mussolini tarafından 1926 yılında çıkarılan ve faşizmi güvence altına almayı amaçlayan **«Devleti Koruma Yasası» Malî sermayenin kaba kuvvete dayanan diktatörlüğünü korumak ve sürdürmek için düzenlenmiş,** daha sonra yasanın dördüncü maddesindeki hükümler 1930 yılında kabul edilen Rocco Ceza Yasasında 270 ve 272. maddeler olarak yer almıştır. Bilindiği gibi inceleme konusu 141—142. maddeler, bu 270 ve 272. maddelerden yasamıza aktarılmıştır.

Bilimsel araştırmaların ortaya koyduğu gibi, tarihte sınıflı toplumlarla birlikte doğan devlet, her zaman egemen sınıfları temsil eden ve bu sınıfların varlık ve çıkarlarını koruyan ve bu niteliği sonucu olarak da, yönetilen sınıf ve tabakaları baskı altında tutan bir güç olmuştur. Bu güç, egemen sınıfların egemenliklerini sürdürmek ve bu sınıfların çıkarlarına uygun olarak kurulan toplum düzenine karşı çıkan sınıf ve tabakaların devrimci eylemlerini önlemek, bastırmak görevini üzerine almıştır. Devlet, temsil ettiği sınıf yararına olan bu görevini yasalar ve bunları uygulayacak yürütme organları aracılığı ile yapagelmiştir.

Ord. Prof. Sayın Hıfzı Veldet Velidedeoğlu bu konuda şöyle diyor;

«İnsanlığın ilkel zamanlarından beri bilinen bir gerçek vardır ki, o da, onların doğuşta toplumcu olduklarıdır; çünki insanoğlu toplu yaşamaktan başka bir hayat yöntemi bilmez. Ne var ki, her toplulukta küçük bir azınlık olan güçlü kişilerin başı boş davranması, zayıf durumdaki çoğunluğun ve dolayısiyle toplumun zararına olur. Tarih yaprakları böyle davaranışların ve eski toplumlarda tanrılaştırılan kişilerin veya çıkar birliği yapan zümrelerin, köleleri ve emeğinden başka varlığı olmayan fakir halk kitlelerini egemenliği altına alıp sömürmesinin örnekleriyle doludur. En

eski firavunlar döneminden başlayıp günümüze ulaşan bu süreçte ezilen ve sömürülen kitlelerin gitgide bilinçleştiği ve sosyal kurtuluş uğruna zaman zaman kanlı savaşlar verdiği görülür. Eski çağlarda, özellikle eski Roma'da kurulu düzene baş kaldıran sınıflar, kurulu düzenin yasalarına uyularak ezilmişler ve bazen yok edilmişlerdir. Bu yasalar, o dönemlerdeki siyasal görüşleri ve özellikle hakim sınıfların ekonomik ve sosyal görüşlerini yansıtan ve onların çıkarlarını düzenleyen kuralların, bütünü idi.» (Cumhuriyet Gazetesi 23. Ekim 1970 Sayı : 16611)

Gerçekte, feodal bir toplum düzeninde devlet bir taraftan feodal devleti, feodal üretim ilişkilerini korumak ve diğer taraftan feodal toplum düzenini değiştirmek isteyen ve bunun için mücadele eden burjuvazinin devrimci eylemlerini önlemek, bastırmak için yasalar çıkarır. Kapitalist bir toplum düzeninde ise devlet, burjuva sınıfının egemenliğini korumak ve proletaryanın, emekçi halkın devrimci eylemlerini önlemek ve bastırmak amacıyla yasalar kabul eder ve uygular.

Her sınıflı toplumda yasalar, yönetimi elinde bulunduran bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki egemenliğini sürdürmek ve bu egemenliğe karşı çıkan sınıf ve tabakaların devrimci eylemlerini bastırmak amacıyla çıkarılır ve uygulanır.

Devlet, burjuva hukukçularının iddia ettikleri gibi tarafsız ve sınıflar üstü bir örgüt değil egemen sınıfın egemenliğini korumak, sürdürmek, çıkarlarını güvenlik altında bulundurmak görevini üzerine almış bir sınıf örgütüdür. Sınıflı toplumlarda her zaman bir tarafta egemen olan, yöneten sınıflar ve diğer tarafta da baskı altında tutulan, yönetilen sınıf ve tabakalar varolagelmiştir. Özellikle kamu hukuku, idare hukuku ve ceza hukuku alanlarında yasalar bu amaca göre düzenlenmiştir.

Burjuva hukukçuları tarafından ileri sürülen, «yasaların objektifliği» «yasaların genelliği» iddiaları bu gerçeği gözlerden saklayamaz.

Bu bilimsel verilerin ışığı altında günümüzün İtalya'sına baktığımız zaman, inceleme konusu maddelerin bu ülkede kime karşı kimi koruduğu, hangi sınıf ve tabakalara karşı hangi sınıfların egemenliklerini koruyup sürdürdüğü ortaya çıkmaktadır.

Gerçekten İtalya, Burjuva demokratik devrimini gerçekleştirmiş, ağır sanayiini kurarak geliştirmiş, bilinçli ve geniş bir işçi sınıfına sahip kapitalist bir ülkedir. İtalya'da egemen olan sınıf burjuvazidir. Ülkenin karşısında bulunduğu devrim aşaması da sosyalist devrim yani proleter devrimidir. İtalya'da siyasal mücadele iktidarda olan burjuva sınıfı ile iktidara gelmek isteyen proletarya arasında cereyan etmektedir.

İşte, anılan koşullar içinde bulunan bu ülkede, egemen burjuva sınıfı, bir proleter devrimini önlemek amacı ile 141 ve 142. maddeleri yasalaştırmıştır. Yani, İtalya'da sözü geçen maddeler, bir proleter devrimine karşı burjuvazinin egemenliğini korumakta ve sürdürmektedir.

Türkiye henüz millî demokratik devrimini gerçekleştirememiş, tamamlayamamış, ağır sanayiini kuramamış, işçi sınıfı henüz yeteri kadar bilinçlenmemiş, ekonomik, sosyal ve siyasal bakımdan emperyalizmin etki alanında bir ülkedir. Türkiye'de egemen olan güç, işbirlikçi sermaye ve feodal unsurlar ortaklığıdır. Ülkenin önündeki devrimci aşama, millî demokratik devrimi tamamlama aşamasıdır. Bu devrimi yapması gereken sınıf ve tabakalar da, kent ve köy proleteryasının öncülüğünde, tüm millici ve yurtsever güçlerdir, yani tüm Türkiye emekçi halkıdır.

Türkiye'de bu sınıfsal koşullar altında sözü geçen maddeler, kime karşı kimi korumaktadır?

Maddeler Türkiye'de iktidarda bulunan güçleri, yani işbirlikçi sermaye—feodal unsurlar ortaklığını korumaktadır. Bu güçlerin egemenliklerini sürdürmelerine hizmet etmektedir. Yine bu maddeler, ülkemizin özel ekonomik ve sosyal koşullarına ve sınıfsal ilişkilerine göre, Türkiye'de kent ve köy proletaryasının, yani tüm Türkiye emekçi halkının bütün yurtsever ve millîci güçlerin iktidarını, ulusal egemenliğini önlemektedir. Başka bir sözle maddeler, ulusal güçlere, yurtsever millicl güçlere yani tüm Türkiye emekçi halkına karşı gayri millî, işbirlikçi sermaye ve feodal unsurların ortaklaşa egemenlğini korumakta ve sürdürmektedir.

Kaldı ki, kurulu düzeni (Müesses Nizam) korumak iddiası ile kabul edilen bu maddeler, kabul edildikleri tarihteki «Müesses Nizam»ı da koruyamamıştır. Çünkü 1936'ların Kemalist Türkiyesi herşeyden önce bağımsız ve millî bir devletti. Ama 141 ve 142 maddelere rağmen, hatta denilebilir ki, biraz da bu maddelerin yardımı ile o günkü düzen değişti ve ülkemiz gitgide Amerikan emperyalizminin etki alanına girdi. İşbirlikçi sermaye ve feodal unsurlar, millî bir güç olan Kemalist küçük burjuva büroksasini bir kenera iterek Türkiye'nin kaderine egemen oldu.

Görüldüğü gibi iki ülkenin Türkiye ile İtalya'nın içinde bulundukları gelişme aşamaları, toplumsal koşulları birbirinden tamamen farklıdır. Bu açık gelişme farkları gözönüne alınmadan, daha ileri toplumsal bir gelişme aşamasına varmış bulunan bir ülkenin **belli amaçlarla** kabul etmiş olduğu yasa maddelerinin o aşamaya varmamış olan, temel hak ve özgürlüklerin henüz yerleşmediği, kalkınma zorunda olan bir ülkeye uygulanması, yurdumuzun gelişmesini engellemiş ve kösteklemiştir. **Böylece toplumsal koşulları dikkate almayan bu «Yasama» toplumumuz için yararlı değil zararlı olmuştur.**

İTALYA'DA UYGULAMA

İtalya'da faşist rejim 1922 yılında kurulmuş ve 1944 yılına kadar sürmüştür. 141—142. maddelerin kaynağı olan özel **«Devleti Koruma Yasası» (La Legge Speciale Per La Difesa Dello Stato)** 1926 yılında kabul edilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır. **Bu yasadaki suçlar, askerlerden kurulu özel mahkemelerde yargılanmıştır.** Bu özel yasanın kabul edildiği yıllarda İtalya'da 1889 yılından beri uygulanagelen **Zanardelli** yasası denilen genel ceza yasası yürürlükte bulunuyordu. Bu yasa burjuva demokratik hak ve özgürlüklere geniş oranda yer veren bir yasa idi.

Faşist rejimi kuran ve uygulayanlar için bu tür bir yasa kuşkusuz amaca elverişli olamazdı. Faşist rejim, kendi amaç ve isteklerine uygun yasasını da beraberinde getirmeli idi. İşte 25 Kasım 1926 günlü ve 2008 sayılı özel **«Devleti Koruma Yasası»** bu amaçla çıkarıldı. Dört yıl süren bir uygulamadan sonra İtalyan cezacısı **Rocco**'ya yeni bir ceza yasası hazırlatıldı. Bu yasa Zanardelli yasasının yerini alacaktı. Rocco yasası olarak anılan bu yasa, hukuk düzenini faşist rejime ve yöntemlere uydurmak için hazırlandı ve 1930 yılında yürürlüğe girdi.

İşte **Rocco** yasası, özel «Devleti Koruma Yasası»nın dördüncü maddesini esas alarak, 270 ve 272. maddelerinde bizim ceza yasamızın 141 ve 142. maddelerini düzenledi.

İtalyan Ceza Yasasının, bizim yasamızdaki 141. maddeye kaynak olan 270. maddesi şöyledir:

«Her kim devlet topraklarında bir sosyal sınıfın diğer bir sosyal sınıf üzerinde cebren diktatörlüğünü kurmaya veya cebren bir sosyal sınıfı ortadan kaldırmaya veya her ne şekilde olursa olsun devletin ekonomik veya sosyal yerleşmiş düzenini cebren yıkmaya yönelmiş cemiyetleri kurar, teşvik eder, yönetir ve düzenlerse beş seneden oniki seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır.»

Ceza Yasamızın 142. maddesinin kaynağı olan İtalyan Ceza yasasının 272. maddesi de, yukarıda yazılı amaçlarla propaganda yapılmasını cezalandırmıştır.

Metinde görüldüğü gibi, İtalya'da bu maddeler zor ögesini (cebir unsuru) içermektedir. Yani eylemde zor ögesi bulunmadan suçun meydana gelmesi ve hukuksal yönden gerçekleşmesi olanaksızdır. Bu duruma göre, 141. maddede yazılı suçun işlenmesi, **«zor kullanma amacı»**nın ispatlanmasına bağlı olacak, 142. maddedeki propaganda suçunun işlenmiş sayılması da «zorun önerilmesine» bağlı tutulacaktır.

Faşist rejim yıkıldıktan sonra İtalyadaki uygulama bu yönde olduğu gibi İtalyan yargıtayının görüşü de bu doğrultudadır. «Zor» amaçlanmadığı ya da önerilmediği hallerde suç gerçekleşmeyince, her türlü düşüncenin açıklanması ve çeşitli amaçlar taşıyan örgütlerin kurulması mümkün olabilmektedir. Böylece düşünce ve örgütlenme hak ve özgürlüğü güvence altına alınmış olmaktadır.

Açıklamakta yarar vardır ki, İtalya'da bu maddeler Caduque (uygulama yeteneğini yitirmiş) bir hale gelmiştir. 1954 yılında bir uygulamaya rastlanmışsa da İtalyan yar-

gıtayı, verilen kararı düşünce özgürlüğü ilkesine aykırı görerek bozmuştur.

Bu ülkede devletin kendini şiddet eylemlerine karşı koruma hakkı kabul edilmekte, zor kullanma yöntemleri ile yapılan eylemler cezalandırılmaktadır. Ama bunun dışında her türlü düşüncenin açıklanmasına, propagandasına ve çeşitli amaçlar taşıyan örgütlerin kurulmasına olanak tanınmaktadır. Böylece cezalandırılan şey, **yasanın kabul etmediği yöntemler uygulanarak** siyasal iktidara gelme girişimleri olmaktadır.

İtalya'daki anlaşılış biçimine göre maddeler «içeriği» değil «yöntemi», yani metodu cezalandırmaktadır. Maddeler komünizmi ve sosyalizmi cezalandırmamaktadır. Cezalandırılan, hukukun kabul etmediği usullere, yöntemlere dayanarak iktidara gelmek ve kendi görüşüne göre bir düzeni kurmak için hukuk dışı yollarla (zor önererek) propaganda yapmaktır. Bu anlayışa göre Komünist Partisinin seçim yoliyle iktidara gelmesi ve iktidara geldikten sonra da uygun gördüğü düzeni kurması mümkündür. İtalya'da Komünist Partisinin ikinci büyük parti durumunda olması ve çalışmalarını sürdürmesi de bunu doğrulamaktadır.

İtalyan yargıtayı 1950 yılında verdiği bir kararda: **«Devlet ne faşist ne komünist ve ne de demokrat hiristiyandır. Devlet, düzeni ve herkesin özgürlükler düzenini savunmaya yönelmiş hukuksal bir organizasyondur»** demiştir.

MADDELERİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİ

Yukarıda da açıklandığı gibi bu maddeler, önceleri Mussolini iktidarı zamanında 1926 yılında çıkarılan «Devleti Koruma Yasası»nın 3. ve 4. maddelerinden kaynaklanarak, İtalyan cezacısı Rocco tarafından hazırlanan 1930 sayılı İtalyan Ceza Yasasında 270 ve 272. maddeler halinde yer almıştır.

Türk Ceza Yasasının, 1926 tarihli İtalyan Ceza Yasası örnek alınarak hazırlandığı ve kabul edildiği bilinmektedir. Ancak, o tarihlerde İtalyan Ceza Yasasında 270. ve 272. maddeler henüz yer almadığından, yasamıza da aktarılamamıştır.

1936 yılında, bu maddeler yukarıda sözü edilen Rocco ceza yasasında düzenlenmiş ve buradan da ceza yasamıza yerleştirilmiştir.

MADDELER NEDEN ALINDI?

Hukuk kurallarının, toplumların sosyal ve ekonomik yapısında bir «üst yapı kurumu» olduğu kuşkusuzdur. Adı

geçen kurallar, bu nitelikleriyle toplumun alt yapısını yansıtırlar; başka bir deyişle bu üst yapı kurumu alt yapının bir yansıması olarak ortaya çıkar. Her ne kadar üst yapı kurumları toplumun ekonomik yapısı tarafından belirlenmekte ise de üst yapı kurumlarının da karşılıklı olarak alt yapıyı etkilediği yadsınamaz.

Bu nedenle egemen sınıflar, özellikle hukuk alanında bu «karşı etki»den yararlanarak, toplumsal gelişmenin hızını yavaşlatmak, bu amaçla da devrimci hareketleri önlemek için «hukuk»u kullanmak isterler. Nitekim maddelerin kaynaklandığı «Devleti Koruma Yasası»nı İtalyan milletvekillerine yasalaşmak üzere sunan Mussolini iktidarı tarafından hukukun bu amaçla kullanıldığı, bu yazının ikinci bölümünde yayınladığımız belgelerden açıkça anlaşılmaktadır.

Yurdumuzda da 1936 yılında tutucu güçler, devrimci düşünceleri, eylemleri ve örgütlenmeleri önlemek, durdurmak ve statükoyu korumak için inceleme konusu maddeleri yasamıza aktarmışlardır.

Yukarıda da değinildiği gibi, 1936 yılından önce, ne ceza yasamızda ve ne de ceza hükmü taşıyan öteki özel yasalarda (Hiyaneti Vataniye Yasası, Takriri Sükûn Yasası, vb. gibi) sol düşünce ve örgütlenmeleri doğrudan doğruya yasaklayan hükümler yer almamıştı. Uygulamada, bu tür düşünce ve örgütlenmeleri cezalandırabilmek için, sözü geçen özel yasa hükümleri zorlanmış, yakıştırma, akıl yürütme (istidlâl) yollarıyle — ki bu yollar ceza hukukunun kurallarına aykırıdır — karar verilmeye çalışılmıştı.

BİR KAÇ ÖRNEK

1923 yılında Şefik Hüsnü, Ali Cevdet, Sadrettin Celal Antel, Hasan Ali Ediz, Hüseyin Vasıf ve arkadaşları, **«Açıktan açığa işçi saltanatından bahsetmek»** suçundan tutuklanmışlar ve İstanbul'da yargılanmışlardır. Sanıkların Hiyaneti Vataniye Yasasının birinci maddesine göre cezalandırılmaları istenmiş, ama bu yasa o tarihte İstanbul'da yayınlanmamış ve yürürlüğe girmemiş olduğundan mahkûm edilememişlerdir.

Daha sonra Yeşil Ordu Olayı ile ilgileri olduğu ileri sürülen Tokat milletvekili Nazım Bey ve arkadaşları da komünist olmakla suçlanmışlar ve İstanbul'da yargılanarak 1274 sayılı Osmanlı Ceza Yasasına göre «hükümeti devirmeye teşebbüs» suçundan mahkûm edilmişlerdir.

Yine 1925 yılında Hikmet Kıvılcımlı, Sadrettin Celal Antel, Şevket Süreyya, Nizamettin Nazif ve İbrahim Hilminin de içinde bulunduğu 38 kişi tutuklanmış, **«Takriri Sükûn Yasası»**na göre ve Ali Çetinkaya başkanlığındaki İstiklâl Mahkemesince yargılanmışlardır. Sanıklardan bir kısmı,

«Anayasa düzenini cebren değiştirme»ye teşebbüs suçunu işledikleri kabul edilerek cezalandırılmışlardır.

1927 yılında **«Gizli komünist partisi kurdukları»** iddiası ile 89 kişi tutuklanmıştır. Bunlar içinde Şefik Hüsnü, Hikmet Kıvılcımlı, Vedat Nedim Tör ve Şevket Süreyya da sanık olarak bulunmuşlardır. Bu sanıklar da **«Teşkilâtı Esasiye Kanununu tağyir, Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet Hükümetini lskat, maksat ve gayesi ile aralarında ittifak kurmak»** suçundan yargılanmışlar ve mahkûm edilmişlerdir.

Bundan başka, 1929 yılında, içinde Hikmet Kıvılcımlı'nın da bulunduğu 35 kişi tutuklanmış, komünizm propagandası yaptıkları, gizli komünist partisi kurdukları iddia edilmiştir. Bu kişilerden 24'ü «Hükümeti devirmeye teşebbüs» suçundan cezalandırılmışlardır.

Görülüyor ki, bütün bu ve benzeri tutuklamalar, yargılamalar ve cezalandırmalar, Sosyalist düşünceyi ve örgütlenmeyi doğrudan doğruya ve açıkça cezalandıran yasa maddelerine göre yapılmamış, bazı yasa maddelerinin «zorlama yorumlanması» yoluyla yapılmıştır. Nitekim ileride göreceğimiz gibi, maddelerin ilk kabul gerekçelerinde bu husus, açıkça itiraf ve ifade edilmiştir.

İşte bu nedenlerle ve temelde 1924 İzmir İktisat Kongresinde kabul edilen, liberal ekonomi ve kapitalistleşme yolunun güvenlik altına alınması ve varılmak istenen bu kapitalist düzenin (ki bu düzene varılamamıştır) korunması amacı ile 141 — 142. maddeler kabul edilmiştir. (Bu koğuşturmalar, tutuklamalar ve davaların belgeleri için bakınız: Mete Tuncay; Türkiye'de sol akımlar. Fethi Tevetoğlu : Türkiye'de Sosyalist ve komünist faaliyetler. 1967)

Maddeler yasamıza aktarılırken gösterilen «gerekçeleri» bu açıdan da değerlendirmek yerinde olacaktır.

141 ve 142. nci Maddelerin İlk Biçimleri ve Gerekçeleri :

Maddeler, ilk kez, 11/6/1936 gününde 3036 sayılı yasayla Ceza Yasamıza girmiş ve daha sonra dört kez ve her kerresinde daha da ağırlaştırılarak değiştirilmiştir.

Maddelerin ilk biçimleri ile geçirdikleri değişiklikleri ve bunların gerekçelerini gözönüne koymakta yarar görüyoruz;

A — 141. nci maddenin 11/6/1936 gününde kabul edilen ilk biçimi şöyledir :

«Memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü şiddet kullanmak suretiyle tesis etmeye veya içtimai bir zümreyi şiddet kullanarak ortadan kaldırmaya veya memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadi veya içtimai nizamaları şiddet kullanarak devirmeye matuf cemiyetleri tesis eden, teşkil eden, tanzim eden veya sevk ve idare eden kimse beş seneden oniki seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Memleket dahilinde cemiyetin siyasi ve hukuki herhangi bir nizamını şiddet kullanarak ortadan kaldırmak gayesi ile cemiyetler tesis eden, teşkil eden, tanzim eden veya sevki idare eden kimseye de ayni ceza verilir.

«Bu cemiyetlere iştirâk eden bir kimse bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Yukarıdaki fıkralarda görülen haller haricinde memlekette milli hissiyatı sarsmaya veya zayıflatmaya matuf cemiyetleri tesis eden, teşkil eden veya sevk ve idare eden kimse bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Mezkûr cemiyetlere iştirak eden kimseye altı aydan iki seneye kadar hapis cezası verilir.

«Dağılmaları emredilmiş olan yukarıdaki yazılı cemiyetleri sahte nam altında veya muvazaa şeklinde de olsa yeniden teşkil edenler hakkında verilecek cezalar üçte birden eksik olmamak üzere arttırılır.»

B — 142. nci maddenin 11/6/1936 gününde kabul edilen ilk biçimi de şöyledir :

«Memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü şiddet kullanmak sureti ile tesis etmek veya içtimai bir zümreyi şiddet kullanarak, ortadan kaldırmak veya memleket dahilinde teşekkül etmiş içtimai veya iktisadi nizamları şiddet kullanarak devirmek yahut memleketin siyasi ve hukuki herhangi bir nizamını yıkmak için propaganda yapan kimse bir seneden beş seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Propaganda, milli hissiyatı sarsmak veya zayıflatmak amacıyla yapılırsa, ceza altı aydan iki seneye kadar hapistir.

Yukarıda yazılı fiilleri methü istihsan eden kimse de aynı cezaya mahkûm olur.»

GEREKÇELER

141 — 142. nci maddelerin 1936 yılında Ceza Yasamıza alınmasına ilişkin hükümet layihası ve gerekçesi aşağıdadır:

«Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında 1/495 ve Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun 28. Maddesinin Değiştirilmesine Dair 1/204 Sayılı Kanun Layihaları ve Adliye Encümeni Mazbatası.»

Başvekâlet
Kararlar Müdürlüğü
Sayı : 6/1135
10/4/1936

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

«Adliye vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 7.4.1936'da Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan Türk Ceza Kanununun bazı maddelerini değiştiren kanun lâyihası esbabı mücibesiyle birlikte sunulmuştur.

Başvekil
İ. İnönü

«Türk Ceza Kanununun değiştirilen maddeleri hakkındaki lâyihanın esbabı mucibesi :

«Türk Ceza Kanunu, mehazı olan eski İtalyan Ceza Kanunundan alınırken bu kanunun, kırk seneye yakın bir zaman, geçirmiş olduğu tatbik devresi içinde Devletlerin siyasal ve sosyal hayatlarında husule gelmiş olan değişikliklerle beraber memleketimizin kavuştuğu mesud devrim ve olgunluklar gözönünde tutularak layihaya ihtiyacımıza uygun yeni hükümler konmuş ve bu maksadla eski kanundan da bazı hükümler naklolunmuş idi. Bu suretle en son hukuk nazariyelerinden mülhem ilmi bir eser halini almış Türk Ceza Kanunu 1926 senesi Temmuz'unun birinci günü meriyet mevkiine girmiştir.

«Zamanımızda sosyal ve ekonomsal hareketlerin baş döndürücü bir süratle birbirini takip ederek ilerlemesi ve bu hareketlerin yersel faaliyetlerinden taşarak acunal bir hal alması karşısında eski müdevvenatın bu hareketlerin doğurduğu vaziyetleri idareye kâfi gelmediği tahakkuk ederek, Devletlerce fevkalade bazı emniyet tedbirleri alınmasına kati lüzum hasıl olmuştur. Bu sebepledir ki, Avrupa ve Amerika devletlerinden bir çoğu ceza kanunlarını yeni baştan yazmağa veya yeni ihtiyaçları karşılayacak şekilde yenileştirmeye mecbur kalmışlardır.

«Kanunlar, ihtiyaçların mevludü olduğuna göre, yeni vaziyetler için yeni tedbirler almak ve kanunlarımızı da bu tedbirlerin istilzam ettiği şekilde düzeltmek ve yenileştirmek lüzum ve zarureti meydandadır.

«Buna binaendir ki, 1923 yılında Yüksek Kamutaya sunulan bir layiha ile Türk Ceza Kanununun değiştirilmesi lâzım gelen hükümleri tesbit olunmuş ve kamutayca icra kılınan müzakere neticesinde lâyiha kabul buyurularak tadil olunan 84 madde tatbik sahasına geçmiştir.

«Yine son zamanların bazı hadiseleri delâletile mevcut cezai hükümlerimizin bu hadiseleri dairei şümulüne almadığı görülerek, Devletin emniyet ve selameti her türlü fena hareketlere karşı cezai müeyyidelerle mahfuz bulundurulmak lüzumu tahakkuk etmiştir. Bu boşluğu doldurmak maksadiyle Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının *(Devletin emniyetine karşı cürümler)* başlıklı birinci faslına dahil olan maddeleri baştan başa yeniden yazılmak suretile değişti-

rilmiş ve bu vesile ile de kanunun diğer hükümlerinde tashihi lazım gelen maddeler düzeltilerek tanzim kılınan 74 maddelik layiha takdim kılınmıştır.

«Maddelerin esbabı mucibesi :

«Madde 141 : Bu madde; Türkiyede teşekkül etmiş veya edecek olan ve maksatları siyasi ve içtimai nizamı bozmağa matuf bulunan siyasi cemiyetleri istihdaf etmektedir.

«Maddenin sarahatine ve ihtiva ettiği unsurlara nazaran komünist ve anarşist cemiyetler bu maddenin şümülüne dahil bulunmaktadır.

«Devletin selamet ve hayatını bu gibi muzur ve yıkıcı faaliyetlere karşı korumak için böyle bir maddeye lüzum vardır.

«Madde 142 : 141. nci madde siyasi ve içtimai nizamı bozmağa matuf cemiyetleri cezalandırmaktadır. Bu madde ise bu gayeye matuf propagandaları tecziye etmektedir.

«Bir içtimai sınıfın diğeri üzerine hakimiyetini tesis etmek veya bir içtimai sınıfı ortadan kaldırmak veya cemiyetin siyasi ve hukuki herhangi bir nizamını bozmak yapılan muzur propagandalara müsamaha etmek Devletin emniyeti ve selametile telif edilemeyeceğinden bu maddeler memleketin ve rejimin en kuvvetli müeyyidelerinden birini teşkil edecektir.»

ADLİYE ENCÜMENİ MAZBATASI

T.B.M.M.
Adliye Encümeni
Karar No : 51
Esas No : 1/204, I/495

8.VI.1936

Yüksek Reisliğe

«765 sayılı Türk Ceza Kanunun bazı maddelerini değiştiren ve Adliye Vekilliğince hazırlanarak Başvekaletin 10.4.1936 tarih ve 6/1135 sayılı tezkeresiyle gönderilip encümenimize havale buyurulan kanun layihası Adliye Vekili Şükrü Saraçoğlu ve Ceza İşleri Umum Müdürü Haydar Naki Yücekök huzurlarıyle tetkik ve mütalâa olundu.

«Büyük Harp sonunda bütün medeni dünya devletlerinin siyasal, sosyal ve ekonomik bünyelerinde esaslı değişiklikler vücuda geldiği ve bugün dahi bu değişikliklerin büyük bir süratle devam etmekte olduğu ve milletlerarası münasebetlerin asrımızda almış olduğu şekil dolayısıyla bu hareketlerin birçok defa mahalli olarak kalmayıp, tesir ve akislerinin her tarafa yayılmakta bulunduğu ve bu sebeple eski müdevvenatın gerek dahildeki değişikliklerin gerek hariçtekilerin akseden tesirlerinin doğurduğu vaziyetleri karşılamağa kâfi gelmediği ve bundan dolayı bir çok devletlerin son seneler içinde ceza kanunlarını ya tadil veya yeni baştan tanzim eylemiş bulundukları ve eski İtalyan Ceza Kanunu esas tutularak ve ayni zamanda milli mücadele sonunda memleketimizin kavuştuğu yeni ve mesud devrim ihtiyaçları gözönüne alınarak yeni hükümler de ilave edilmek suretiyle 1926 yılında tanzim edilmiş olan ceza kanunumuzun bir kısım maddelerinin muhtelif kanunlarla tadil edilmiş olduğu ve yine son zamanların bazı hadiseleri delaletiyle kanunumuzdaki cezai hükümlerin bu hadiseleri şumul dairesine almadığı görülerek Devlet emniyetinin her türlü fena hareketlere karşı cezai müeyyidelerle mahfuz bulundurulması lüzumu tahakkuk ettiğinden bu boşluğu doldurmak maksadıyle ceza kanununun ikinci kitabının (Devletin emniyetine karşı cürümler) başlıklı birinci faslına dahil bütün maddelerin tamamen yeniden yazılması ve bu vesileyle kanunun diğer hükümlerinde tashihi icap eden maddelerin de düzelitlmesi için bu layihanın hazırlandığı mucip sebeplerden ve encümene verilen izahlardan anlaşılmıştır.

«Encümenimiz verilen bu izahlara göre tadil teklifinin acil ihtiyaçları karşılayıcı mahiyette olduğunu nazara alarak hazırlanmış olan kanun layihasını esas itibariyle kabule değer bulmuştur.

«Ancak, ceza kanununun meriyet mevkiine girdiği günden beri bir kısım maddeleri üzerinde muhtelif kanunlarla yapılmış ve şimdi yapılacak olan tadiller arasında ahengin tesisi ve şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı usullerinde kabul edilen değişiklikler dolayısıyle bunların müddetleri üzerinde yapılmak icap eden azaltma ve çoğaltmaların icrası için encümenimiz, geniş ilmi tetkikler yaparak ceza

kanunumuzun yeni baştan tanzimi lüzumuna kani olmuş ve bu hususun da ayrıca hükümetten temenni edilmesini münasip bulmuştur.

«Hükümetin değiştirilmesini teklif ettiği her bir madde hakkında ayrı ayrı gösterdiği mucip sebepler encümenimizce incelenerek münakaşa edilmiş ve bunun sonunda teklif olunan maddelerden bir kısmı olduğu gibi, bir kısmı da değişiklikler yapılmak suretiyle kabul olunmuş ve aynı zamanda encümence yapılan tetkikler kanunun bütün maddelerine de teşmil edilerek teklif haricinde bir takım maddeler de dahi değişiklikler ve düzeltmeler yapılmıştır.

«Kanunun değiştirilen her bir maddesi hakkındaki encümenimizin düşüncesi ve mucip sebepleri ayrı ayrı aşağıda gösterilmiştir :

«141 ve 142. nci maddeler, memleketin siyasi, içtimai ve hukuki nizamını ve milli hissiyatın sağlamlığını korumaya matuf ve meri ceza kanununda mevcut olmayan tamamlayıcı hükümleri ihtiva etmektedir. Bu hükümlerin memleket dahilinde kurulmasını ve faaliyette bulunmasını menettiği cemiyetler, bilhassa komünist ve anarşistlik gayelerini taşıyan siyasi cemiyetlerdir. Encümenimizce bazı değişikliklerle kabul edilen bu maddeler metnine göre, bu gibi cemiyetlerin sadece kurulması bile yasaktır. Yani bunlar hiçbir faaliyette bulunmasalar bile, memleket dahilinde teessüs edemezler. Bunları tesis etmek cürüm olduğu gibi, müesses fakat faaliyet imkânlarından mahrum olan böyle bir cemiyeti, faaliyette bulunacak hale getirmek, diriltmek dahi cürümdür. Bu maksadı ifade içindir ki, «tesis eden», «teşkil eden», «sevkü idare eden» ibaresi de konulmuştur. Encümenin nazarında «tanzim eden» ibaresinin manası budur.

«141. nci maddenin birinci fıkrasındaki hüküm, memleketin içtimai nizamının, ikinci fıkra hükmü de siyasi ve hukuki nizamların korunmasını istihdaf eder.

«Üçüncü fıkra, bu gibi cemiyetlere girmeyi yasak eden bir hükmü muhtevidir. Maddenin dördüncü ve beşinci fıkraları, milli hissiyatın sağlamlığını korumağa matuf hükümleri muhtevidir.

«Maddenin son fıkrası, bu gibi cemiyetlerin muvazaa suretiyle açılmamasını temin edecektir.

«142. nci madde bundan evvelki maddede kurulması, tanzimi, sevkü idaresi, girilmesi yasak edilen bu cemiyetleri kurmak, tanzim veya sevkü idare etmek veya milli hissiyeti zayıflatmak için propaganda yapılmasını yasak eden bir maddedir. Maddenin son fıkrası, bu fiillerin işlenmesi için yapılan hareketlerin propaganda derecesini bulmayıp, sadece «methü istihsan» mahiyetinde kalması halinde de ceza müeyyidesi altında bulunduğunu gösterir.

«Bu iki maddenin muhtevi olduğu hükümler, Devletin dayandığı rejimin kati ve zaruri icaplarıdır.

«Şimdiye kadar kanunumuzda buna dair sarih hükümlerin bulunmamasından doğan mahzur ve müşküller bu suretle ortadan kalkmış olacaktır.»

MADDELERİN DEĞİŞTİRİLMESİ

BİRİNCİ DEĞİŞİKLİK VE 1938 HARP OKULU OLAYI

141 — 142 nci maddelerin kabulünde nasıl sınıfsal etkenler, çıkarlar ve yönetimi elinde bulunduran sınıf ve tabakalar egemenliğinin sürdürülmesi amacı rol oynamışsa, maddelerin değiştirilmesinde ve ağırlaştırılmasında da ayni etkenler rol oynamıştır.

17.7.1937 gününde Nazım Hikmet, kimi subay ve asker kişilerle ilişkiler kurduğu, onlara komünizm propagandası yaptığı ileri sürülerek tutuklanmış, Harp Okulu Komutanlık Askeri mahkemesinde yargılanmış ve eylemi «Orduyu isyana teşvik» niteliğinde kabul edilerek Askeri Ceza Yasasının 94. maddesine göre 15 yıl ağır hapis cezasına mahkûm edilmiştir. **(Bu kararın yasal dayanağı olmadığı, delilsiz olarak verildiği hakkındaki düşünce, eleştiri ve belgeler için bakınız, Nazım Hikmet Dosyası. Kemal Sülker. 1967)**

İddianın gerçek olup olmadığı bir yana bu olayda Nazım Hikmet, A. Kadir ve arkadaşlarına yüklenen suç bir **«komünizm propagandası»** suçudur. Bu, mahkeme kararının metninden de anlaşılmaktadır. Ancak, o tarihte, Türk Ceza

Yasasının 142. nci maddesinde, yukarıda görüldüğü gibi «Zor ögesi» bulunduğundan zorun önerildiği ispatlanmadan suçun gerçekleşmesi mümkün bulunmadığından, Nazım ve arkadaşlarına anılan maddeye göre ceza vermek mümkün olmamış ve bu durum karşısında «yorum» yoluna başvurularak orduyu isyana teşvik suçundan mahkûmiyet kararı verilmiştir.

Bu olay karşısında tedbir almak gereğini duyan siyasal iktidar, 141 — 142 nci maddelerden «zor ögesi»ni kaldırmak için bir yasa değişikliği tasarısı hazırlamış ve gerekçesi ile birlikte yasama organına göndermiş ve tasarı yasalaşmıştır. Yapılan bu değişikliğe göre, zor ögesi maddeden çıkarılmakta, suç, zor ögesi olmadan da gerçekleşmekte, eğer olayda zor da önerilmişse bu, cezayı ağırlaştırıcı bir neden olarak kabul edilmektedir. **Böylece, 141 — 142. nci maddeler, 16.7.1938 gün ve 3531 sayılı yasa ile ilk ve en önemli değişikliği görmüştür. Çünkü bu değişiklikten sonra 141 — 142. nci maddeler «salt düşünce açıklamasını» cezalandıran bir nitelik kazanmıştır.**

Daha sonra Askeri Ceza Yasasının 148. nci maddesinde de, 3719 sayılı yasa ile buna paralel değişiklikler yapılmıştır.

Türk Ceza Yasasında yapılan bu değişiklikle 141. nci madde aşağıdaki biçimi almıştır :

«Memleket içinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya bir zümreyi ortadan kaldırmaya veya memleket dahilinde teşekkül etmiş içtimai veya iktisadi nizamları devirmeye matuf cemiyetleri tesis eden veya sevk ve idare eden kimse iki seneden beş seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Memleket dahilinde cemiyetin siyasi ve hukuki herhangi bir nizamını ortadan kaldırmak gayesi ile cemiyetler tesis eden, teşkil eden, tanzim eden veya sevk ve idare eden kimseye de ayni ceza verilir.

Bu cemiyetlere iştirak eden altı aydan iki seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Maksada vüsul için şiddet kullanmak da istihdaf edilmiş ise verilecek ceza birinci ve ikinci fıkralarda gösterilen hallerde beş seneden oniki seneye kadar, üçüncü fıkrada yazılı hallerde ise bir seneden üç seneye kadar ağır hapistir.

Gayesi devletin Teşkilatı Esasiye kanunu ile muayyen olan ana vasıflarına muhalif veya milli hissiyatı sarsmaya veya zayıflatmaya matuf bulunan cemiyetleri tesis eden, teşkil eden, tanzim eden veya sevki idare eden kimse bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Mezkûr cemiyetlere iştirak eden kimseye altı aydan iki seneye kadar hapis cezası verilir.

Dağılmaları emredilmiş yukarıda yazılı cemiyetleri sahte nam altında veya muvazaa şeklinde olsa dahi yeniden teşkil edenler hakkında verilecek cezalar üçte birden eksik olmamak üzere arttırılır.»

142. nci madde de ayni gün ve sayılı yasayla aşağıdaki biçimde değiştirilmiştir :

«Memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerine tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir zümreyi ortadan kaldırmak yahut memleket dahilinde teşekkül etmiş içtimai ve iktisadi nizamları devirmek yahut memleketin siyasi veya hukuki bir nizamını yıkmak için propaganda yapan kimse altı aydan iki seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Propaganda yukarıda yazılı hareketleri şiddet kullanarak elde etmeğe matuf bulunduğu takdirde verilecek ceza beş seneye kadar ağır hapistir.

Devletin Teşkilatı Esasiye kanunu ile muayyen olan ana vasıflarını veya milli hissiyatı sarsmak veya zayıflatmak için bunlar aleyhine ve yabancı rejimler lehinde propagan-

da yapanlar altı aydan iki seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yukarıda yazılı fiilleri methü istihsan eden kimse de aynı cezaya mahkûm olur.»

GEREKÇELER

Türk Ceza Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Layihası ve Adliye Encümeni Mazbatası (1/1066)

T.C.
Başvekalet
Kararlar Müdürlüğü
Sayı : 6/2165

23.5.1938

«Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine,

«Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 21.V.1938 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun layihası esbabı mucibesiyle birlikte sunulmuştur.

Başvekil
C. Bayar

«Ceza kanununun bazı maddelerini değiştiren kanun layihası esbabı mucibesi:

«Büyük harp sonunda hemen bütün medeni dünya devletlerinin siyasal, ekonomik ve sosyal bünyelerinde esaslı değişiklikler meydana gelmiş ve bugün dahi bu değişiklikler devam edegelmekte bulunmuştur.

«Milletlerarası münasebatın son zamanlarda almış olduğu şekil dolayısiyle bu hareketler çok defa mahalli olarak kalmamakta tesir ve akisleri her tarafa yayılmaktadır. Bu sebeple eski cezai mevzuatın gerek dahildeki değişiklikleri, gerek hariçtekilerin akseden tesirlerinin doğurduğu vaziyetleri karşılamaya kafi gelmediği anlaşılmış birçok devletler son seneler içinde ceza kanunlarını ya tadil veya yeni baştan tanzim etmişlerdir.

«Türkiye'mizde de bu ihtiyaç saiki ile ceza kanununda bir çok değişiklikler yapılmış ve bilhassa 1936 senesinde Büyük Meclisce kabul edilen 3038 sayılı kanunla Devletin

emniyetine karşı işlenen cürümlere ait hükümler baştan aşağı değiştirilmiştir.

«Bu tarihten sonra Büyük Meclisi Teşkilatı Esasiye kanununda yapılan değişiklikle devletçilik, milliyetçilik, inkilapçılık, halkçılık, laiklik devletin ana vasıfları olarak kabul edilmiştir.

«İşte bu yeni vaziyetle hem ahenk olmak üzere ceza kanununda tadilat yapılması lüzumu hissedilmiş ve ayni zamanda Devlet emniyetinin gerek hariçten gerek dahilden her türlü fena hareketlere karşı daha kuvvetle ve tamamen mahfuz bulundurulmasını temin için de ayrıca yeni hükümler ilave olunmuştur.

«Yukarıda umumi olarak arzedilen sebep ve mülahazalara istinaden ceza kanunumuzda yapılması teklif olunan tadilatın değiştirilen maddeye ait mucip sebepleri ayrı ayrı aşağıda gösterilmiştir.

«... Madde 141 ve 142 : Bu maddeler ceza kanunumuzun rejimi koruyucu hükümleri ihtiva eden iki mühim maddesidir.

«Bunlardan 141 inci madde, memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü şiddet kullanarak tesis etmeğe veya içtimai bir zümreyi şiddet kullanarak ortadan kaldırmağa veya memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadi veya içtimai nizamları yine şiddet kullanarak devirmeğe matuf cemiyetlerle memleket dahilinde cemiyetin siyasi ve hukuki herhangi bir nizamını şiddet kullanarak ortadan kaldırmak gayesini güden cemiyetlerin ve memleket dahilinde milli hissiyatı sarsmağa veya zayıflatmağa matuf cemiyetlerin tesisini ve teşkilini ve bunların sevkü idaresini ve bu cemiyetlere girmeyi meneylemektedir.

«142 nci madde ise yukarıda yazılı maksatlar için propaganda yapmayı meneylemektedir.

«Bu hükümler memleket dahilinde rejimi tam bir surette korumak için kâfi görülmemektedir.

«Zira hükümet şeklini tağyir maksadına müstenid cemiyetlerin müessisleri ile idare heyeti azaları ve içtima mahallinin sahip veya müsteciri haklarında Cemiyetler kanunun koyduğu para cezasına dair olan hüküm istisna edilirse mevzuatımızda, gayesi yukarıda yazılı maksatlar olduğu

halde buna vüsul için şiddet kullanmağı istihdaf etmeyen cemiyetlerin tesis ve teşkili ve bunlara girmek ve bu maksatlar için propaganda yapmak keyfiyeti bir ceza tehditi altında bulunmamaktadır.

«Bundan başka son defa teşkilatı esasiye kanununda yapılan değişiklikle, devletçilik, milliyetçilik, inkılâpçılık, halkçılık ve laiklik devletin ana vasıfları olarak kabul edilmiştir. Bu vasıflara muhalif gayesi olan cemiyetlerin tesis ve teşkilini ve böyle bir cemiyete girmek keyfiyetini ve bu yolda propaganda yapmayı, ceza tehditi altında menedici bir hüküm de yoktur. İşte bu iki maddede yapılan değişiklikle bu noksanlar ikmal edilmiş ve tatbikatta herhangi bir tereddüde mahal verilmemek üzere propagandanın fiil, söz veya hernevi neşir vasıtasiyle olabileceği tasrih edilmiştir...»

ADLİYE ENCÜMENİ MAZBATASI

T. B. M. M.
Adliye Encümeni
Esas No: 1/1066
Karar No: 63

27.VI.1938

Yüksek Reisliğe

«Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında hazırlanan ve başvekaletin 23/V/1938 tarih ve 6/2165 sayılı tezkeresi ile Büyük Meclise sunulan kanun layihası Adliye encümenine tevdi olunmakla Adliye vekili ve ceza işleri umum müdürü hazır oldukları halde tetkik ve müzakere olundu :

«Mucip sebepler layihasında izah edildiği üzere zamanın ihtiyacından doğan siyasal, sosyal ve ekonomik tesirler altında her memlekette bir çok değişiklikler vücuda getirilmesine mecburiyet hasıl olmaktadır. Bu sebeple birçok devletler gerek dahili ve gerek harici tesirlerin akislerinin iras edeceği zararlara meydan vermemek için ittihaz ettikleri tedbirler arasında cezai mevzuat üzerinde de tadiller yapmağa mecbur olmuşlar ve hatta bazı yerlerde yeni baştan ceza kanunları tedvin edilmiştir.

«Memleketimizde Cumhuriyetin kurulmasını müteakip adli kanunların başında Türk Ceza Kanunu neşrolunmuş ve 1926 tarihinde meriyet mevkiine geçmiş ise de görülen ihtiyaç ve lüzumlara ve hükümetimizin de iştirak ettiği arsı ulusal mukavelelerin icaplarına istinaden bir çok cezai hükümler kanunumuza alınmak suretiyle ceza kanununda hayli ilaveler ve tadiller yapılmıştır.

«Türkiye Cumhuriyetinin devletçilik, milliyetçilik, inkılâpçılık, halkçılık ve laiklik vasıfları teşkilatı esasiye kanunumuzda tesbit ve kabu edilmesi üzerine bu ana hükümlerle tebarüz etmiş olan Cumhuriyet rejiminin istikrarı ve korunması için kuvvetli müeyyidelerin ceza kanunumuzda yer almasını zaruri kılmıştır. Bu düşüncelere istinad ettirilerek hükümetçe hazırlanan layiha, Encümenimizde esas itibariyle tasvip ve kabul olunmuştur.

«... Ceza kanunumuzun memleket içinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe veya içtimai bir zümreyi ortadan kaldırmaya ve memleketin iktisadi ve içtimai nizamlarını devirmeğe matuf cemiyetleri tesis, teşkil, tanzim veya sevki idare edenlerle böyle bir cemiyete iştirak edenlere ve milli hissiyatı sarsmağa ve zayıflatmaya matuf cemiyet kuranlara ve idare edenlere ve buna müteferri efal ve harekâta mütecasir olanlara ceza tayin eden 141 nci maddedeki hükümet layihasının tadil şekli hakkında encümende uzun münakaşa ve müzakere cerayan etmiştir.

«Teklifte mer'i kanun maddesinde mevcut (Şiddet kullanarak) kaydi kaldırılmış ve şiddet kullanılmadığı halde bile maddede gösterilen suretlerle bir içtimai zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü ve ortadan kaldırmayı vesair madde münderecatına göre hareketleri hedef tutan cemiyetler tesisini cürüm sayarak cezalandırmış ve bu hareketleri şiddet kullanarak yapanlara da cezanın daha ağırı tayin olunacağını göstermek suretiyle bahsi geçen kayit şiddet sebebi olarak kabul olunmuştur.

«Komünizme ait hareketler dolayısiyle tahaddüs eden bir takım mesailde mahkemelerimizce meri kanunda mevcut (Şiddet kullanarak) kaydi komünizm hareketlerinin esasında şiddet mevcut ve mündemiç bulunması itibariyle şiddet hakkında ayrıca maddi delil aramaya lüzum görme-

yerek hüküm verilmekte ve temyiz mahkemesince de bu hükümler tasdik olunmaktadır.

«141 ve müteakip 142 nci maddeler İtalya kanunundan aynen iktibas edilmiş olduğundan orada da tatbikat bu şekilde cereyan etmekte ve bu ceza hukuku âlimlerinin buna dair mütalâalar ve kanunun şerhi maksadıyla telif ve neşriyatı da bu merkezde bulunmuş olduğundan memleketimizde tekerrür etmiş sayılacak bir içtihaddır. Maksadı temin ettiğinden bu maddelerde değişiklik yapılmasına lüzum olmadığı mütalâası dermeyan edilmişse de bu maddeler bugün için taallluk ve temas itibariyle komünizm efali hakkında tatbik olunmakta ve filhakika komünizm, nihilizm ve anarşizm gibi fiiller esaslarında şiddeti tazammum etmekte olup bu maksadı güden herhangi bir cemiyetin kurulması şiddet kullanarak içtimai bir zümreyi devirmek ve mevcut iktisadî ve içtimaî nizamları kaldırmayı gaye ittihazetmiş olduğuna göre adı geçen maddelerin hali üzere kaldığı takdirde bu bahsedilen hareketleri cezalandırmağa kâfi ise de böyle esasında şiddet meknüz olmayacak şekilde veya zahiri vaziyete göre bu kanaat ve içtihadı tam olarak vermeyecek tarzda müesses ve bir nizamın ve bir içtimaî zümrenin kaldırılmasını ve yıkılmasını istihdaf eden bir zümrenin cemiyet halinde kurulması mümkün olacağı düşünülmeğe değer bir mesele olmakla beraber cezai işlerde sarih hükümlerin tatbikatta hakimler için tereddüde ve kararlarda ihtilafa mahal vermeyecek faydaları olduğundan şiddet kullanmanın bu cürümler için kanunî bir unsur telâkkisine meydan vermemek maksadiyle hükümet teklifinin musib ve muvafık olduğuna encümen ittifakla karar vermiş ve 141. nci madde ayni cürmün propagandasına taalluk eden 142 nci maddeyi yapılan ilavelerle kabul etmiştir. Yalnız 141. nci maddedeki (fiille veya sözle veya her nevi neşir vasıtasiyle) diye yazılı cümleler propagandanın mana ve mefhumunu tahdid mahiyetinde telakki edilmesine sebep olacağı ve halbuki propaganda daha şümullu bir manada her vasıta ile yapılabileceğinden lüzumsuz görülen bu kayıtlar maddeden çıkarılmıştır.

«142 nci maddenin ikinci fıkrasında cezanın teşdidine mütedair hükümde cezanın yalnız yukarı haddi gösterilerek aşağı haddinin hakimin takdirine bırakılması muvaffık

olacağı mülahaza edilmiş ve fıkra bu suretle düzeltilmiştir...»

Bu gerekçelerle maddelerde yapılan değişiklik 3.6.1946 gününe kadar sürecek, 1946 yılında, ileride açıklanacak ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerle, maddeler yeniden değiştirilecek ve ağırlaştırılacaktır.

İKİNCİ DEĞİŞİKLİK

141 — 142 inci maddelerde ikinci değişiklik 1946 yılında yapılmıştır. Değişiklik gerekçesinde özetle şöyle denilmektedir :

«Ülkemizde çok partili demokratik hayata geçme zamanı gelmiştir. Birden çok partinin kurulup faaliyet gösterebilmesi için «Cemiyetler Kanunu»nda gereken değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliğe paralel olarak ceza yasasında da değişiklik yapılması gerekmektedir. Ancak bu yapıldığı takdirdedirki kurulacak partiler, toplumun siyasal ve hukuksal düzeninde yasal yollarla değişiklikler yapma olanağını bulacaklardır.»

O günün yasa koyucusu tarafından gösterilen bu gerekçeler neyi anlatmaktadır? Ve yapılan değişiklik gerçekte hangi amacı gütmektedir?

1946 yılında iç ve dış etkenlerle çok partili siyasal hayata gereksinme duyulmuştur. Bu nedenle de «Cemiyetler Kanunu»nda değişiklikler yapılmıştır. Ancak, egemen sınıflar «Çok Partili Hayat»dan, «Çok Partili Demokratik

Düzen»den her zaman «Birden çok burjuva partili hayatı», «Egemen sınıfların çıkarlarını savunan birden çok partinin kurulması»nı anlamışlardır. Sol partilere hiçbir zaman yaşama hakkı tanımamışlar, tanımak istememişlerdir. Yasaların gerekçelerinden ve yasa metinlerinden bunu anlamak mümkündür.

Bu konuya ileride yeniden dönmek üzere, «Cemiyetler Kanunu»nda yapılan değişiklikten sonraki gelişmelere kısaca gözatmakta yarar vardır.

«Cemiyetler Kanunu»nda değişiklik yapılıp birden çok partinin kurulması olanağı doğunca, iki üç ay gibi kısa bir süre içinde yurdumuzda çok sayıda parti kurulmuştur. Bu partiler içinde sosyalist partiler önemli bir yer tutmuştur.

Bunlar arasında, özellikle kuruluş sıralarına göre, şu partileri saymak mümkündür :

1 — Esat Adil Müstecaplıoğlu ve arkadaşları tarafından 14.5.1946 gününde kurulan «Türkiye Sosyalist Partisi»

2 — Sabit Şevki Şeren ve arkadaşları tarafından 24.5.1946 gününde kurulan «Türk Sosyalist İşçi Partisi».

3 — Avukat Ethem Ruhi Balkan ve arkadaşları tarafından 17.6.1946 gününde kurulan «Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi».

4 — Doktor Şefik Hüsnü Deymer, Müntakim Öçmen ve arkadaşları tarafından 20.6.1946 gününde kurulan «Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi».

Bu partiler yanında «İleri Gençler Birliği» gibi sol eğilimli kimi dernekler de kurulmuştur.

Beş hafta gibi bir zaman içinde kurulan bu sol partiler egemen çevreleri tedirgin etmiş ve Türk Ceza Yasasının inceleme konusu bu ünlü maddelerinde değişiklik yapılarak «Korunma Tedbirleri» alınmıştır. Böylece birden çok partinin kurulmasına olanak sağlanmış ama sosyalist ya da

sol eğilimli partilerin kurulması ya da gelişmesi engellenmiştir. Aşağıya alınan 1946 değişikliğine ilişkin **«Adalet Komisyonu»** raporundaki şu sözler, bu gerçeği doğrulamaktadır :

«Ancak kanun yollarından yürüyecek yapıcı partilerin teşekküllerine mani hükümlere yer bırakmamak üzere vücudu zaruri görülen (Zor Unsurunun), gayesi cemiyetlerin siyasi ve hukuki nizamını devirmekten ibaret ve bu yıkıcı gayesine erişmek için zor kullanmak esasen bünyesi icabı bulunan ve fakat teşekkülünü sağlamak üzere sureti haktan görünen anarşist partilerin, memlekette teşekküllerine meydan bırakmamak için (zor) olmaksızın dahi cemiyetin siyasi ve hukuki nizamlarını toptan yokedecek, yıkacak teşekküllerin cezalandırılmasını sağlamak üzere yeniden yazılan fıkra...»

Bu gerekçe, yasalar çerçevesinde kurulacak ve faaliyet gösterecek sol partileri peşinen mahkûm etmiş ve yasa dışına itmiştir.

Yukarıda nedenlerine kısaca değinilen bu değişiklik sonunda 141. nci madde aşağıdaki biçimi almıştır:

««Memleket içinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya içtimai bir zümreyi ortadan kaldırmaya veya memleket içinde teşekkül etmiş içtimai veya iktisadi nizamları devirmeye matuf cemiyetleri teşkil, tesis, tanzim eden veya sevki idare eden kimse iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Memleket içinde cemiyetin siyasi ve hukuki herhangi bir nizamını devirmek amacı ile yıkıcı cemiyetler tesis, teşkil tanzim veya sevk ve idare eden kimse iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Bu maksatlara varmak için şiddet kullanmak da istihdaf edilmiş ise veya zor kullanılmış ise verilecek ceza beş yıldan oniki yıla kadar hapistir.

«Memleket içinde cemiyetin siyasi ve hukuki her bir nizamını zorla değiştirmek gayesi ile cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse beş yıldan onıki yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Gayesi Cumhuriyetçiliğe aykırı veya millî hissiyatı sarsmaya veya zayıflatmaya matuf cemiyetleri tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Bu cemiyetlere iştirak eden kimse altı aydan ikı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İkinci ve dördüncü fıkralarda yazılı hallerde ceza bir yıldan üç yıla kadar ağır hapistir.

«Dağılmaları emredilmiş yukarıda yazılı cemiyetleri sahte nam altında veya muvazaa şeklinde de olsa yeniden tesis, teşkil, tanzim ve sevk ve idare edenler hakkında verilecek cezalar üçte birden eksik olmamak üzere arttırılır.»

142. madde de, 13.6.1946 gün ve 4934 sayılı yasa ile aşağıdaki biçimde tekrar değiştirilmiştir:

«Memleket içinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir zümreyi ortadan kaldırmak yahut memleket içinde teşekkül etmiş iktisadi veya içtimai nizamları devirmek veya siyasi nizamları yıkmak için propaganda yapan kimse altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Propganda yukarıda yazılı hareketleri şiddet kullanarak elde etmeye matuf bulunduğu takdirde verilecek ceza beş yıla kadar ağır hapistir.

Cumhuriyetçiliği veya milli hissiyatı sarsmak veya zayıflatmak için propaganda yapan kimse altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Yukarıdaki fiilleri iyi gördüğünü söyleyen veya öven kimse de aynı cezaya çarptırılır.»

GEREKÇE

Türk Ceza Kanununun 141 ve 142. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu **(1/616)**

5.6.1946

T. C.
Başbakanlık
Muamelat Genel Müdürlüğü
Tetkik Müdürlüğü
Sayı: 71—580 6/1412

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

«Türk Ceza Kanununun 141 ve 142. nci maddelerinin değiştirilmesi hakkında Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 5.6.1946 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun tasarısının gerekçesiyle birlikte sunulmuş olduğunu arzederim.

Başbakan
Ş. Saraçoğlu

GEREKÇE

«Cemiyetler Kanununun değiştirilmesi tasarısıyle muvazi olarak Ceza Kanununun bazı maddelerinin de değiştirilmesi zaruri görülmüştür. Sayın Cumhurbaşkanının Büyük Millet Meclisinin Yedinci Döneminin Üçüncü toplantı yılını açarken verdikleri direktif dahilinde Ceza Kanunumuza 1938 yılında yapılan değişiklikler neticesi konulan bazı maddelerin memleketin güvenliğine, bünyesine ve ihtiyacına göre doğru ölçüler dahilinde iyileştirilmesi, partiler teşkiline karşı koyması ihtimali olan hükümlerin değiştirilmesi amacıyla incelemeler yapılmış ve vatandaşların sınıf menfaatleri üzerine parti kurmalarına kanun yolu ile mani olmamak ve kökü dışarıda yani yabancı aleti

olan cemiyet ve partiler ve onlardan mülhem olan cemiyet ve partilere karşı kanun yolu ile karşı koymakta devam etmek şeklinde hülasa edilebilen ölçüler dahilinde bir değişiklik yapılmak üzere bu tasarı meydana getirilmiştir. Kökü dışarda bulunan ve Milletlerarası mahiyette olan cemiyet ve partilerden gayesi Türk kanunlarına aykırı olanlarına karşı koymak için 141. nci maddede bir değişiklik yapılmasına lüzum görülmemiştir.

«Madde 141 — Bu maddenin birinci fıkrasında bir değişiklik yapılmasına lüzum görülmemiştir. Bu madde sınıf esası üzerine kurulacak partilere karşı koymamaktadır. Çünkü demokrat bir rejimde partiler birbirini yoketmek ve diğerleri üzerinde tahakküm etmek gayesiyle kurulmazlar. Bu madde, içtimai bir sınıfın diktatörlüğü veya içtimai bir sınıfın ortadan kaldırılması gayeleriyle kurulacak cemiyetleri ceza tehdidiyle yasak etmek suretiyle parti diktatörlüğünü önlemekte ve çok partili demokrasi esaslarını sağlamaktadır.

«İkinci fıkradaki siyasi veya hukuki nizamın ortadan kaldırılması mevzuunda ortadan kaldırılmanın zor yani kanuna aykırı yollarla yapılmasının gaye edinilmesi menedilmek istenilmiş ve bu suretle kanun yollarıyle değişiklik yapılması için partiler kurulmasına imkân verilmiştir. Memleketin güvenliğine, bünyesine ve ihtiyacına göre hangi nizamın kanun yolları ile dahi değiştirilmemesi gerektiğini açıkça göstermek lüzumu karşısında demokrasinin en ileri şekli olan Cumhuriyeti korumak maksadiyle gayesi Cumhuriyetçiliğe aykırı olan cemiyetler yasak edilmiştir. Lâyikliğe aykırı parti ve cemiyetler hakkında 163. ncü maddemiz mevcut bulunmaktadır.

«Siyasi veya hukuki herhangi bir nizamı ortadan kaldırmak zorla olacağı kabul edilmesine göre şiddet kullanmak istihdaf edilmesi ağırlatıcı sebebinin yalnız birinci fıkraya ait olması tabii olduğundan fıkralar arasında gerekli değişilikler yapılmıştır.

«Son fıkrada yukarıki fıkralarla tenazuru temin edecek şekilde bir değişiklik yapılmıştır.

«Madde 142 — 141. nci maddede yazılı gayeler için propaganda yapmayı meneden madde 141. nci maddeye tamamen mütenazır bir şekilde değiştirilmiştir.

ADALET KOMİSYONU RAPORU

7.6.1946

T.B.M.M.
Adalet Komisyonu
Esas No: 1/616
Karar No: 28

Yüksek Başkanlığa

«Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerinin değiştirilmesi hakkında Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunun 5.6.1946 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun tasarısı komisyonumuza havale ve tevdi buyurulmakla Sayın Adalet Bakanı huzurile incelendi.

«Tasarının, birden artık partilerin kurulabilmesini kolaylaştırmak amacıyle Cemiyetler Kanununda yapılan değişikliklere muvazi olarak bir taraftan vatandaşların sınıf faydaları üzerine parti kurmalarına mani hükümleri Ceza Kanunundan kaldırırken diğer taraftan kökü dışarıda olan yabancı aleti cemiyet ve partilerin teşekkül ve memlekette faaliyetlerine engel olacak hükümleri sağlamak maksadiyle tanzim edildiği anlaşılarak müzakereye değeri oybirliğiyle kararlaştırıldıktan sonra maddelerin incelenmesine geçildi.

«141. nci maddedeki değişikliklerin 4. ncü fıkranın 2. nci fıkra olarak yazılmasından ve memlekette normal yollardan gayelerine yürüyecek partilerin teşekküllerine engel olmamak üzere ikinci fıkrada yazılı, cemiyetin siyasi ve hukuki nizamını kaldırmanın cürüm olmasını (zor) unsurunun mevcudiyetine bağlanmasından ve normal kanun yollariyle dahi dokunulamıyacak nizamların neler olduğunu göstermek ve demokrasinin en ileri şekli olan Cumhuriyeti korumak maksadiyle de beşinci fıkrada bu yolda açıklama yapılmasından ve bu değişiklikler gereği 142. nci maddede bazı düzeltmelerden ibaret olduğu anlaşılmıştır.

«141. nci maddenin birinci fıkra muhtevası, memleket içinde içtimai bir zümrenin diğer zümrelere tahakkümüne veya bunları ortadan kaldırmasına veya memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadi veya içtimai nizamları yıkma-

sına velev kanun yoluyle olsa da meydan bırakmayacak hükümlerdir. Görülüyor ki, bir zümrenin diktatörlüğüne meydan verilmemekle bir taraftan çok partili demokrasi esaslarının korunduğu ve diğer taraftan da yokluğu memleket bünyesinde sarsıntı husule getirecek nizamların da korunması sağlandığı cihetle bu fıkra ve bir ikinci fıkra eklenmekle iki fıkradaki fiillerin zorla yapılması halinde cezayı çoğaltan üçüncü fıkra olarak yazılan fıkra aynen kabul olunmuştur.

«Cemiyetler Kanununun değiştirilmesinde güdülen amaç memlekette müteaddit partilere en liberal demokratik esaslar dahilinde yer vermektir. Partilerin ise, memleket idaresinde birbirinden farklı muayyen noktai nazarları olacağı tabiidir. Aksi halin tasavvuru parti taaddüdünün manasızlığını gerektirir. Her parti memleket idaresindeki noktai nazarını tahakkuk ettirmek için hiç şüphe yok kanun yollarıyle cemiyetin siyasi ve hukukî nizamlarında değişiklikler yapmağa çalışacaklardır. Bu çalışmalar zor unsuruna mukarin olmadıkça elbette ki, cürüm sayılmamak icap eder. Aksi halde partilerin gayelerine erişmek için normal kanun yollarından değil yürümelerine, hatta teşekküllerine bile imkân bırakılmamış olur. Bunun için üçüncü fıkraya eklenen zor unsurunun yerinde olduğu Komisyonumuzca da uygun görülmüştür.

«Ancak kanun yollarından yürüyecek yapıcı partilerin teşekküllerine mani hükümlere yer bırakmamak üzre vücudu zaruri görülen (zor unsurunun) gayesi cemiyetlerin siyasi ve hukukî nizamını devirmekten ibaret ve bu yıkıcı gayesine erişmek için zor kullanmak esasen bünyesi icabı bulunan ve fakat teşekkülünü sağlamak üzere sureti haktan görünen anarşist partilerin, memlekette teşekküllerine meydan bırakmamak için *(zor olmaksızın dahi cemiyetin siyasi ve hukuki nizamlarını toptan yok edecek yıkacak teşekküllerin cezalandırılması sağlanmak üzere* yeniden yazılan fıkra ikinci fıkra olarak 141. nci maddeye eklenmiş ve tasarıdaki üçüncü fıkra dördüncü fıkra olarak aynen bırakılmıştır.

«Bu değişiklikler gereği olarak 6 ncı fıkrada bazı düzeltmeler müstesna diğer fıkralara dokunulmamıştır.

«142. madde değişikliklerine gelince yukarıda arzulanan değişiklikler icabı düzeltmeler bazı kelime değişikliklerinden ibaret bulunmuştur.

«Yüksek meclise arzolunmak üzere tasarı ilişik olarak Yüksek Başkanlığa sunulur.»

HÜKÜMET TEKLİFİ

Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı:

«Madde 1. TC. Kanununun 141 ve 142 nci maddeleri aşağıda gösterildiği gibi değiştirilmiştir:

«Madde 141. — Memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe veya içtimai bir zümreyi ortadan kaldırmağa veya memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadi veya içtimai nizamları devirmeğe matuf cemiyetleri tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

«Maksada varmak için şiddet kullanmak da istihdaf edilmiş ise verilecek ceza beş yıldan on iki yıla kadar ağır hapistir.

«Memleket dahilinde cemiyetin siyasi veya hukuki herhangi bir nizamını zorla ortadan kaldırmak gayesiyle cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimseye beş yıldan on iki yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

«Gayesi Cumhuriyetçiliğe aykırı veya millî hissiyatı sarsmaya veya zayıflatmaya matuf cemiyetleri tesis, teşkil veya sevk ve idare eden kimse bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Bu cemiyetlere iştirak eden kimse altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. İkinci fıkrada yazılı halde ceza bir yıldan üç yıla kadar ağır hapistir.

«Dağılmaları emredilmiş olan yukarıda yazılı cemiyetleri sahte nam altında veya muvazaa şeklinde olsa dahi yeniden tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare edenler hakkında verilecek cezalar üçte birden eksik olmamak üzere arttırılır.

«Madde 142. — Memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir zümreyi ortadan kaldırmak yahut memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadi veya içtimai nizamları devirmek için propaganda yapan kimse altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

«Propaganda, yukarıki fıkrada yazılı hareketleri şiddet kullanarak elde etmeğe matuf bulunduğu takdirde verilecek ceza beş yıla kadar ağır hapistir.

«Memleket dahilinde cemiyetin siyasi veya hukukî herhangi bir nizamını zorla yıkmak için propaganda yapan kimse beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

«Cumhuriyetçiliği veya milli hissiyatı sarsmak veya zayıflatmak için propaganda yapan kimse altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.»

«Yukarıki fıkralarda yazılı fiilleri medih ve istihsan eden kimse de aynı cezaya çarptırılır.»

«Madde 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

«Madde 3. — Bu kanunu Adalet Bakanı yürütür.»

ÜÇÜNCÜ DEĞİŞİKLİK

1946 yılında yapılan değişiklikten sonra üç yıl geçmiş olmasına rağmen 141—142 nci maddeler yeniden değiştirildi ve daha da ağırlaştırıldı. Maddelerde, ileride üzerinde duracağımız ve Ceza Hukukunun ana ilkelerine ters düşen bir hükme, «zımmî cebir unsuru» denilen öğeye yer verildi. Bu öğeye göre, kurulan bir örgüt, programında cebir, şiddet ya da tehdit yöntemlerine yer vermemiş ve bu yolları öngörmemiş olsa bile eğer başarıya ulaşabilmesi için bu yöntemler gerekli ise, cebir, şiddet ya da tehdit'e başvurmuş sayılacak, olayda bu öğeler gerçekleşmiş kabul edilecek ve ceza arttırılacaktır. Propaganda suçunda da, zor açıkca önerilmiş kabul edilecek ve ceza arttırılacaktır.

Hangi hallerde «zor»un gerekli olduğu yasada gösterilmediğinden, bu halin olayda bulunup bulunmadığı yargı organının anlayışına ve takdirine terk edilmiş olmakta ve böylece bir «belirsizlik» içine girilmiş olmaktadır.

DEĞİŞİKLİĞİN NEDENİ

1946 yılında kurulan ve yukarıda sözü geçen sol partilerin, özellikle Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'-

nin ve kimi sol eğilimli derneklerin kısa zamanda gösterdikleri gelişmeler bu değişikliklerde etken olduğu gibi, Özel Sektörü ülke ekonomisinde egemen kılmak isteyen ve kapitalist kalkınma yolunu benimseyen (ki bu yolla ülke değil ancak kapitalist sınıf kalkınabilir) sermaye çevrelerinin çıkarları da bunda rol oynamıştır. Nitekim, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi 6 ay süren bir faaliyet döneminden sonra, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının emri ile kapatılmış, yöneticileri hakkında Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde dava açılmış ancak daha sonra Sıkıyönetimin sona ermesi nedeniyle dava dosyaları İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine verilmiş, bu mahkeme tarafından karara bağlanmış ve partinin kurucu ve yöneticileri değişik ağır hapis cezaları ile cezalandırılmışlardır.

Partinin Gaziantep şubesi kurucu ve yöneticileri Hasan Beyaz, Davut Necip Diker, Galip Ataç, Nuri Özkan ve Nuri Hayri Kural haklarında da Sivas Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılmış T.C. Yasasının 141/1 maddesine göre ikişer yıl süre ile ağır hapislerine ve şubenin kapatılmasına karar verilmiş ve bu karar yargıtayca da çoğunlukla onanmıştır. Yargıtayda sanıkları Avukat Hamit Şevket İnce savunmuştur. **(Karar ve ayrışık oy için bk. Türkiye'de sosyalist ve komünist faaliyetler. 1967 Sf. 557 Fethi Tevetoğlu)**

Türkiye Sosyalist Partisi kurucu ve yöneticileri hakkında 1948 yılında açılan bir dava sonunda beraat kararı verilmesi de bu değişiklikte etken olmuştur. Gerçekten partinin kurucu ve yöneticileri Esat Adil Müstecabi ve arkadaşları haklarında İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesinde T.C. Yasasının 141. ve 142 maddelerine aykırı eylemde bulundukları savı ile dava açılmış, mahkemece sanıkların beraatlerine karar verilmiştir. (14/7/1948 gün ve 948/4 Esas ve 948/114 sayılı karar) Bu karar Yargıtayca da onanmıştır. **(Esas 1787, Karar 1957)**

Bu kararın maddelerde yapılan değişiklikte etken olduğu Profesör Tarık Zafer Tunaya tarafından şöyle ifade edilmektedir.

«...Bu karar, aynı zamanda 141. maddenin 1949 tadilatındaki müphemiyete serahat vererek, Komünist partilerin kurulamamasına mukabil, Sosyalist Partilerin kurulabileceğinin kabulü olarak tefsir edilmiştir.» (Türkiyede siyasi partiler Sf. 697)

İkinci Dünya Savaşından sonra 1945 yıllarında yabancı sermayeye karşı duyulan ürkeklik ortadan kalkmış ve kapılarımız yabancı sermayeye tamamen açılmış, 1945 yılında 356 milyon TL. olan dış borçlar 1950 yılında 775 milyon liraya yükselmiştir. Bilindiği gibi, 1946 - 1950 yılları, «Devletçilik»in sözde değil ama gerçekte ortadan kaldırıldığı yıllardır. Bu yıllarda devletçilik deyim olarak sürmüş ama özde tasfiye edilmiştir. Buna karşılık özel sektör ve yabancı sermaye ülkenin kaderine tamamen egemen duruma gelmenin olanaklarını kazanmıştır. **(Bu konuda Bkz. Korkut Boratav. Türkiye'de Devletçilik Sf. 361 ve sonrası.)**

İşte sol parti ve derneklerin gösterdiği gelişmeler ve yerli ve yabancı sömürgen sermayenin ülkeye egemen olma yolunu tutması maddelerin değiştirilmesinde ve cezaların daha da ağırlaştırılmasında rol oynamıştır.

Bu Ekonomik ve siyasal etkenler altında 141. madde, 10/6/1949 gününde 5435 sayılı yasa ile aşağıdaki biçimde değiştirilmiştir:

«Memleket içinde içtimai bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir sınıfı ortadan kaldırmak veya memleket içinde kurulmuş iktisadi veya içtimai temel nizamları devirmek amacı ile cemiyet tesis teşkil tanzim veya sevk ve idare eden kimse üç yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Amacı, cemiyetin siyasi veya hukukî herhangi bir temel nizamını devirmek olan yıkıcı cemiyetleri memleket

içinde tesis teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse yukarıda yazılı cezayı görür.

«Yukarıda fıkralarda yazılı amaçlara varmak için cemiyetlerce her ne suretle olursa olsun cebir ve şiddet kullanmak veya her ne suretle olursa olsun tehdit etmek bir vasıta olarak kabul edilmişse veya bu cihet açıklanmamış **olmakla birlikte cebir veya şiddet veya tehdit başarı için gerekli bulunmuş ise** cemiyeti tesis teşkil tanzim veya sevk ve idare eden kimseye verilecek ağır hapis cezası beş yıldan az olamaz.

«Amacı Cumhuriyetçiliğe aykırı olan veya millî duyguları yoketmeye veya zayıflatmaya matuf bulunan cemiyetleri tesis teşkil tanzim veya sevk ve idare eden kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

«Birinci ve ikinci fıkrada beyan olunan cemiyetlere girenler bir yıldan üçüncü fıkrada yazılı cemiyetlere girenler iki yıldan başlamak üzere yedi yıla kadar ağır hapse ve dördüncü fıkrada bildirilen cemiyetlere girenler de altı aydan bir yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Yukarıdaki fıkrada beyan olunan cemiyetlere girmek için yol gösterenler aynı surette ceza görürler.

«Dağılmaları emredilmiş olan yukarıda yazılı cemiyetleri sahte nam altında veya muvazaa şeklinde olsa dahi yeniden tesis teşkil tanzim sevk ve idare edenler hakkında verilecek cezalar üçte birden az olmamak üzere arttırılır.»

142. madde de 10/6/1949 gün ve 5435 sayılı yasa ile yeniden değiştirilerek şu biçimi almıştır.:

«Memleket içinde içtimai bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde kurulmuş içtimai ve iktisadi temel nizamları devirmek veya siyasi veya hukukî temel nizamları yıkmak için her ne suretle olursa olsun

propaganda yapan kimse bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Bu propaganda yukarıda yazılı amaçlara varmak için cebir ve şiddet kullanmayı veya tehdit etmeyi tazammun ediyorsa ilk fıkra uyarınca verilecek ceza iki yıl ağır hapisten az olamaz.

«Yukarıda yazılı fiilleri öven veya iyi gördüğünü söyleyen yahut bu fıkraların ihtiva ettiği amaçlar için başkasına söz veya herhangi bir hareketle telkinde bulunan kimse bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

«Cumhuriyetçiliğe aykırı veya milli duyguları yoketmek veya zayıflatmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.»

GEREKÇE

Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/555)

T.C.
Başbakanlık
Muamelat Genel Müdürlüğü Tetkik Müdürlüğü
Sayı : 71 — 1348

9. V. 1949

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 9. V. 1949 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısının gerekçesiyle birlikte sunulduğunu saygılarımla arzederim.

BAŞBAKAN
Ş. GÜNALTAY

GEREKÇE

Son zamanlarda komünistlik ve dincilik propaganda ve cereyanları dikkati çekecek bir mahiyet almıştır. Hal ve vaziyetin imkân ve müsaadesine göre çeşitli ve çok değişik şekillerde çalışmalar ile cemiyet nizamlarını komünist esaslara ve dini akidelere uydurmak isteyenlerin gizli ve açık her nevi hareket ve faaliyetleri memleketin ve halkın emniyet ve selameti ve saadet ve refahı ve ilerleme ve gelişmesi namına bir tehlike teşkil etmeye başlamış ve cemiyeti içinden gevşetip çökertmeye matuf bu türlü bozguncu faaliyetlerin layık oldukları şiddet ve ehemmiyetle takip ve tenkilini gerekli kılmıştır.

Halbuki ceza kanunumuzun yürürlükte bulunan bu konuya ait maddeleri hükümleri tehlike teşkil eden hareket ve faaliyetlerden bazılarını şumül ve ihatası içine almamış ve yasak ettiği işlemler için dahi kabul ettiği cezalar, bu suçların vehamet dereceleriyle mütenasip ve bunları önleyecek mahiyet ve şiddette bulunmamıştır.

Bu sebeple ceza kanunumuzun 141 ve 142 ve 163 ncü maddelerinin yeniden gözden geçirilmesiyle her bakımdan beliren ihtiyacı karşılayacak surette tertip ve tanzimi lüzumlu bulunmuştur.

Madde 141 : Maddenin ilk fıkrasında beyan ve nakloluna suçun unsurlarında hiçbir değişiklik yapılmamıştır.

Fıkrada açıklandığı üzere memleket içindeki içtimai bir zümrenin diğerine tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir zümreyi ortadan kaldırmak için cemiyet kurmak yasak edilmiştir. Zümre tahakkümünü kurmanın veya bir zümreyi ortadan kaldırmanın, sebep ve saikleri ne olursa olsun bu hareketler sadece gözetilen ve varılmak istenen sonuçları itibariyle suç sayılmıştır.

Fıkranın yasak ettiği diğer bir fiil ve hareket de memleket içinde kurulmuş iktisadi veya içtimai nizamları devirmek amaciyle cemiyet kurmaktı. İçtimai nizam, bir cemiyetin varlığını veya devamını sağlayan ve koruyan bütün kaide ve müesseseleri ve iktisadi nizam ise, bir cemiyette servetin istihsal ve tedavül ve taksimini ve sermaye ve emek sahipleri arasındaki münasebeti düzenleyen esas ve

usulleri ifade eder. Bununla beraber içtimai ve iktisadi nizam sözlerinin geniş manada yorumlanması icabeder.

Komünizm cemiyetin içinde zümre tahakkümünü kurmak veya bir zümreyi kaldırmak isteyen bir fikir sistemi olduktan başka iktisadi ve içtimai nizamları devirerek yerine kendi görüşüne uygun iktisadi ve içtimai bir nizam kurmayı tek gaye sayar. Bu sebepledirki komünist cemiyetler maddenin ilk fıkrasında men ve zecredilmiş bulunurlar. Bununla beraber komünist olmayan ve fakat kendisine has bir nizamı koymak için memleket içinde kurulmuş bir içtimai veya iktisadi nizamı devirmek amacıyla cemiyet kuran kimseler de bu fıkra hükmünce ceza görürler.

Bu fıkrada yapılan değişiklik suçun teşkil ettiği tehlikeye bakılarak suçluya verilecek cezanın arttırılmasından ibarettir.

Maddenin ikinci fıkrasında yazılı suç ve unsurları olduğu gibi bırakılmış ve yalnız ceza miktarı evvelki fıkraya atıf suretiyle arttırılmıştır. Bu fıkrada sözü geçen siyasî nizam; Devletin varlığını ve kuruluş şeklini ve bunların düzenini bildiren kaideleri ve hukukî nizam ise, cemiyet hayatının devamı içinde her alanda devletin kanunlar ile tesis ve kabul ettiği kaide ve nizamların topunu ifade eder Kanun bu fıkra beyaniyle cemiyetin siyasi veya hukukî nizamlarını devirmek için yıkıcı cemiyet kuranları cezalandırmıştır. Yıkıcılık vasıf ve karakteri itibariyle kanunun maksadı anarşist cemiyetlerdir. Bu kabil cemiyetler mevcut siyasi ve hukukî nizamların yok edilmesini ve fertlerin otorite teşkil eden hiçbir nizama tabi olmamasını kabul ve iddia ederler.

Komünistler ile anarşistler kurulmuş nizamları yıkmakta birleşirler. Ayrıldıkları cihet komünistlerin yıkılan nizam yerine kendi inançlarına uygun nizamları koymayı istemeleri, anarşistlerin ise otorite teşkil eden hiçbir nizama boyun eğmek istememeleri hususlarıdır.

Fıkrada, her halde (yıkıcılık) sözü ile belirtilmiş olan kasta göre; Devletin siyasi veya hukukî nizamını şöyle olmayıp da böyle olmasının daha iyi olacağı inancasıyla parti veya şahısların bu yoldaki fikirlerini açıklamaları fıkra hükmünden hariç kalır, suç olmaz.

Madde tasarısının üçüncü fıkrası birinci ve ikinci fıkralarda yazılı suçların şiddet ve sebeplerini bildirir. Bu halde de ceza fıkrada görüldüğü veçhile arttırılmıştır. Cebir ve şiddet maddi surette eşya ve şahıslara yöneltilebileceği gibi manevi olarak tehdit suretiyle de olabileceğinden bu cihetler kanunda açıklanmakla beraber bunların çeşitli işlenme tarzları (her ne suretle olursa olsun) sözü ile yasak edilmiştir.

Bundan başka cemiyetlerce başarı vasıtası olarak cebir ve şiddet kullanmak veya tehdit etmek evvelden sözleşip açıklanmamış olsa bile cemiyetin muhtemel mukavemetine karşı böyle bir vasıtaya müracaat etmeden amaca varmanın imkânsızlığı anlaşılırsa cebir ve şiddet icra ve tehdit ikaı evvelden kabul etmişçesine cezanın arttırılacağı fıkrada beyan olunmuştur.

Yürürlükte bulunan maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarının mükerrer hükümleri tasarının üçüncü fıkrasında toplu olarak ifade olunmuştur.

Bugünkü maddenin beşinci fıkrasında yazılı suçlar hiçbir değişikliğe tabi tutulmadan tasarının dördüncü fıkrasına geçirilmiş yalnız ceza miktarları suçun önemi itibariyle arttırılmıştır.

Yürürlükte bulunan maddenin fıkrasındaki «bu cemiyetlere iştirak eden kimse» sözleri yalnız bir evvelki fıkrada yazılı cemiyetlere iştirake matuf olarak bir tahsis ifade ettiğinden ve halbuki diğer fıkralarda yazılı cemiyetlere iştirakin de cezayı gerektirmesi maksut olduğundan fıkranın bu dar beyanı yerine asıl maksadı müfit olmak üzere tasarının beşinci fıkrası yazılmış ve bu fıkrada birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarda beyan olunan suçlara iştirak edenlerin cezaları ayrı ayrı artırılmış olarak gösterilmiştir.

Madde fıkralarında mahiyetleri bildirilen cemiyetlere girmek için yol gösterenlerin de bu cemiyetlere iştirak etmiş olanlar gibi aynı cezayı görmeleri yeni bir hüküm olarak tasarının altıncı fıkrasına yazılmıştır. Fıkrada (yol gösterenler) mutlak surette ifade edilmiştir. Bunların evvelce cemiyete girmiş bulunup bulunmamaları suçun doğumunda bir tesiri haiz bulunmaz. Bu sebepledir ki, madde konusu

olan suçların önemi bakımından yol gösterme hareketleri müstakil bir suç sayılmıştır.

Dağılmaları emredilmiş olan madde konusu cemiyetleri sahte nam altında veya muvazaa şeklinde dahi olsa yeniden teşkil ve tanzim sevk ve idare edenlere daha ağır ceza tertibini bildiren madde fıkrası olduğu gibi tasarıya alınmıştır. Fıkranın mutlak beyanından anlaşılacağı üzere dağıltılmış olan cemiyetleri yeniden kuranların, dağıtılan cemiyette evvelce bulunmuş olmaları suçun husulünde şart değildir. Bu kabil yasak cemiyetleri yeniden kuranlar, ister dağıtılmış ilk cemiyete dahil olsun ve ister olmasınlar sadece dağıtılmış olan cemiyeti yeniden kurmuş olmalarından dolayı bu fıkra uyarınca artırılmış olarak ceza görürler. Burada önemli olan cihet, suçlunun yeniden kurduğu cemiyetin evvelce dağıtılmış olduğunu bilmesi ve ona rağmen harekete geçmiş olmasıdır. Tasarı maddesine eklenen son fıkra ile madde maksudu olan cemiyetler tarif ve izah olunmuştur. Buna göre iki veya daha ziyade kimselerin maddenin diğer fıkralarında yazılı amaçlar etrafında sadece birleşmiş olmaları cemiyetin vücudunu kabul için yeter bulunmuştur. Bu hususta gizli veya açık yazılı bir sözleşmeye, cemiyetler kanunundaki formalitelerin tahakkukuna lüzum ve ihtiyaç olmadığı gibi cemiyeti teşkil edenlerin kanunun 313 üncü maddesi beyanı veçhile beş kişi veya daha ziyade olmaları da gerekmez.

Madde 142: Bu madde memleket içinde içtimai bir zümrenin tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir zümreyi oradan kaldırmak yahut memleket içinde kurulmuş iktisadi veya içtimai nizamları devirmek veya siyasi veya hukuki nizamları yıkmak için propaganda yapanların veya bu filleri öven veya iyi gördüğünü söyliyenlerin ve bu amaçlara varmak için telkinde bulunanların görecekleri cezayı bidirir.

Yürürlükte bulunan maddenin ilk fıkrası yalnız propagandanın her nevi ve şeklini şümul ve ihatasına almak için (her ne suretle olur ise olsun propaganda yapan) sözü ile kayıtlanarak tasarı maddesine ilk fıkra olarak yazılmış ve bu arada ihtiva ettiği ceza miktarı arttırılmıştır.

Sonuç itibariyle Devletin ve halkın emniyet ve selâmetini ve refah ve saadetini bozmaya matuf bu nevi propa-

gandaların teşkil ettikleri tehlike bakımından daha ağır ceza ile menolunmasının lüzumu aşikârdır.

Propaganda; nerede ve ne zaman olur ise olsun bir hususu, bir fikri taraftar kazanmak kastiyle başkalarına yaymaktır. Propaganda; söz, şarkı yazı, resim, radyo, sinema, temsil, yazılı veya resimli kağıtları asma, dağıtma, gönderme gibi her türlü yayım vasıtalariyle olabilir.

Propagandanın, açık veya gizli olsun umuma hitap etmesi asıl oduğundan tek belli bir şahsa söz veya işle yapılacak telkinin propaganda mefhumuna girmemesi düşünülerek bu kabil fiil ve hareketleri de ceza tehdidi altında bulundurabimek için tasarı maddesinin üçüncü fıkrasında gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Gerek propaganda ve gerek telkinin madde konusu olup suç sayılan amaçları elde etmek kastıyla yapılmış olması cezayı gerektirmesi için şarttır.

Bu suç işleme kasdı, tasarı maddesinin gerek birinci ve gerek üçüncü fıkralarında gereği kadar açıkça bildirilmiştir.

Bu sebeple ilmî sahada meselâ komünizm veya anarşizm esaslarını anlatan bir öğretmenin veya bu konuda ilmî bir kritik yapan bir kimsenin muhataplarını bu fikirlere saptırmak veya inandırmak kasdı ile hareketi anlaşılmadıkça cezalandırılması caiz ve doğru olmaz. Bununla beraber propaganda veya telkine ilmî bir renk ve mahiyet vererek kötü maksadı bu yoldan gizlemeye uğraşan suçlular da bulunur. Bunların asıl maksatlarını şahsiyetlerine, propaganda veya telkin konusu veya vasıtalarına ve sebeplerine bakarak sezmek kabil olur.

Tasarı maddesinin ikinci fıkrası ilk fıkrada beyan olunan suçların şiddet sebeplerini bildirir ve yürürlükte bulunan maddenin bu konuya taallûk eden ikinci fıkrası hükmüne tekabül eder. Yalnız bugünkü metindeki (şiddet kullanarak) sözü 141 inci maddede beyan ve izah olunan sebeple ve oradaki hükme uygun olarak (cebir ve şiddet kullanmayı veya tehdit etmeyi de tazammum ediyorsa) suretinde yazılmış bu tasarı fıkrasında cezanın ilk haddi daha ağırlaştırılarak iki yıl ağır hapse çıkarılmıştır .

Bugünkü maddenin üçüncü fıkrası hükmü; tasarı maddesinin birinci ve ikinci fıkraları beyanlarıyle ifade ve ka-

bul edilmiş olduğundan bu suretle tekrardan ibaret kaldığından tasarı maddesine alınmamıştır.

Yürürlükte bulunan maddenin son fıkrası ilgisi itibariyle tasarı maddesinde üçüncü fıkra olarak yazılmış ve ihtiva ettiği ceza da maddenin diğer fıkralarında yazılı suçların cezalariyle ahenkli olarak arttırılmıştır.

Bugünkü maddenin üçüncü fıkrasındaki (propaganda) sözü (her ne suretle olur ise olsun) kaydının ilavesiyle geniş bir anlama müsait şekle konulmuş ve fıkra başkaca bir değişikliğe tâbi tutulmadan ayniyle tasarı maddesine son fıkra olarak geçirilmiştir.

ADALET KOMİSYONU RAPORU

T. B. M. M.
Adalet Komisyonu
Esas No : 1/155
Karar No : 51

Yüksek Başkanlığa

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 9. V. 1949 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan Türk Ceza Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı, komisyonumuza havale edilmiş olduğu cihetle, Adalet Bakanı huzurlariyle yapılan müzakereler sonunda aşağıda yazılı gerekçede belirtilen sebeplerle değiştirilen maddeler ilişik olarak Yüce Kamutayın tasvibine arzedimek üzere sunulmuştur :

Bu tadil ile esaslı konuya ait hükümlerin beliren ihtiyaçları tatbikatın gösterdiği zaruretlere, değişen şartlara göre yeniden tanzimi düşünülmüştür.

1 — Memleket içinde kurulmuş nizamı yabancı fikir sistemlerine karşı korumak ve lâyiklik esasını sarsmak isteyenlere karşı müeyyide vaz'etmek maksadiyle ceza Kanununun 141, 142 ve 163 ncü maddelerinde değişiklikler yapılmıştır. Sağ ve sol gibi gayrimuayyen en elâstiki, ölçülerden uzak olan metin ve gerekçesi ile bu teşriî tedbirlere : Devlet nizamının müdafaası tedbirleri diyebiliriz. Bunlardan bir kısmı kurulmuş iktisadi ve içtimai nizamımızı devirmek ve yerine bir sınıf diktatörlüğü ile bu diktatörlüğün iktisadi ve içtimai nizamını kurmak isteyenlerin cemiyet

teşkil etmelerini, propaganda ve telkin yapmalarını müeyyide altına almayı istihdaf etmektedir. Diğer bir kısmı ise, Anayasanın lâyiklik prensibine karşı beliren, fikir ve hareketleri daha vazıh bir surette cezalandırmayı hedef tutmaktadır.

Madde 141 ;

I — Birinci fıkra :

1 — Hükümet tasarısında teklif olunan değişiklik: İki yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası üç yıldan on yıla kadar ağır hapis cezasına çıkarılmıştır.

2 — Komisyonda yapılan değişiklik: «zümre» yerine «sınıf» kelimesi kabul edilmiş ve «nizamlar» temel sıfatı ile kuvvetlendirilmiştir.

3 — Komisyon müzakeresinde üzerinde durulan noktalar:

A — Suçun unsurları :

Suç unsurları üzerinde hükümetin tadil teklifi olmamakla beraber, bu fıkranın istihdaf ettiği komünist cemiyetler kurulmasının yasaklanması konusuna gerekli önemi veren komisyonumuz Suç unsurlarının vuzuh ve kifayeti bakımından bu hususuda incelemiş bulunmaktadır.

a) Kanun önünde Türklerin eşitliğini ve her türlü sınıf ve zümre, aile ve kişi tahakkümünü yasaklıyan Anayasamızın koyduğu bu yasağın müeyyidelerinden biri olarak, bu fıkrada «içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek» veya daha ileri olarak «içtimai bir zümreyi ortadan kaldırmak» amacı ile cemiyet teşkili cezalandırılmıştır.

Cemiyetin iç örgüsünü teşkil eden ve kanunlar önünde eşit olan sınıflardan birinin diğerlerini ortadan kaldırmasını istihdaf edecek her türlü hareketin cezalandırılması, *meselâ bir işçi sınıfı diktatörlüğü kurulmasını, bir kapitalist sınıf tahakkümü tesisini önlemeye mâtuftur.* Esasen maddenin kabul edildiği 1936 yılından beri uygulamalarda tebellür eden mâna da, bu asli hüviyetin içinde kalmıştır. Mehaz kanunda kullanılan «sınıf» kelimesi ile, maddenin «zümre» mefhumu arasında kast olunan mâna bakımından mahsus bir fark gözetilmediği için, esasen «sınıf» mânasına olmak üzere tatbik edilmiş bulunan maddede bu sara-

hati yapmak üzere «zümre» yerine «sınıf» kelimesinin ancak bir şekli tashih olarak kararlaştırılmıştır.

İçtimai veya iktisadi nizamları devirmek amacı ile cemiyet teşkilinin cezalandırılması her türlü tenkidin üstünde kalan bir müdafaa tedbiridir. Nizam, cemiyetin bünyesinden doğan ve cemiyetin idamesi için riayet edilmesi zaruri bulunan siyasi, hukuki, iktisadi ve içtimai kaidelerden meydana gelen düzendir. Komünistlik, anarşistlik... gibi fikir sistemleri cemiyetin bu mer'i nizamını bozmak ve kendilerine göre muayyen ve malum nizamlarını tesis etmek hedefini güderler. Türk cemiyetinin komünistlik gibi fikir sistemleri ile mücadelesinin bir yolu da, kurulmuş nizamı yıkmak onun yerine bünyesine yabancı bir nizamı kurmak için yapılacak teşebbüslere karşı kendini müdafaa hakkı kadar meşru ve o kadar zaruridir ki, cemiyeti fiilî tahakküm altına almak arzusu ile onun nizamını yıkıp yerine kendi nizamını vaz etmeyi istemek arasında binnetice fark olmadığı için, cemiyet maddi varlığı gibi manevî varlığı olan nizamını da aynı ölçüde savunacaktır.

Bu fıkra, kurulmuş iktisadi veya içtimai nizamları devirmek amacı ile cemiyet teşkilini cezalandırmaktadır. Meselâ Komünizm, cemiyetin iktisadi ve içtimai nizamlarını devirmek ister. Çünkü onun müşterek mülkiyete dayanan bir iktisadi nizamı, bu nizamı yaşatmak için ferdi mülkiyete insanları sevk eden yarınki nesillerinin istikbali endişesini yoketmek üzere çocuğun yetişmesi ve aile müessesesi üzerinde muayyen bir içtimai nizam görüşü vardır.

İktisadi nizamı devirmek ile, aynı nizam içinde iktisadi anlayış farklarının başka başka şeyler olduğu üzerinde duran Komisyonumuzca; Türkiye'de ferdi mülkiyet nizamı bir iktisadi nizam olarak mevcuttur. Devletçiliğin, bu nizama dayanmakla beraber iktisadi kalkınma için büyük ve ferdi başarı imkânı dışında kalan ekonomik teşebbüsleri devlet eliyle gerçekleştirme yolundaki anlayışına karşı yine ferdi mülkiyet nizamını esas tutan fakat devletçiliğin bu anlayışına uymıyan veya karşı duran ekonomi sistemlerinin bir cemiyet veya parti tarafından gaye olarak takip edilmesi bu maddenin şümulü dışında kalacağı belirtilmiştir. Bu cihet esasen «nizam» kelimesinin mânasında mündemiç ise de, bu ifadeyi daha ziyade açıklamak maksadiyle

maddeye «temel nizamları» devirme ibaresinin konulması kabul edilmiştir.

b) Birinci fıkrada yazılı suçun unsuru «devirmek maksadı»nın tahakkukudur. Bu konu üzerinde de duran komisyonumuzda, bu unsurun mahiyeti de açıklanmıştır. Kurulmuş iktisadî veya içtimai nizamı devirmek için teşkil ounan cemiyet, bu maksadına varmak için ya cebir veya şiddet yolunu takip eder, yahut kanun çerçevesi içinde ve seçim yolu ile iktidara geçmek ister. Buna göre madde de iki şekilde yazılabilir: Ya «bu nizamları devirmek için cemiyet teşkili yasaktır» denilir. yahut «bu nizamları cebir ve şiddetle devirmek için cemiyet teşkili yasaktır» denilir.

Bu maddenin ilk defa ceza kanunumuzda kabul edildiği 11/XI/1936 tarihli 3038 sayılı Kanunda 141 nci maddenin bu fıkrası.. «Nizamları şiddet kullanarak devirmeye matuf» Unsurunu ihtiva ediyordu. Bu maddeye göre bu nizamları şiddet kullanmadan, seçim yoluyle iktidara gelerek devirmek isteyen bu gibi cemiyetlerin kurulmasına ceza kanunu bakımından müsaade edilmiş bulunuyordu. Buna da mâni olmak için 3531 sayılı ve 29/VI/1948 tarihli kanunla bu fıkradan (şiddet) vasfı kaldırılmış bulunuyordu.

Fıkranın bugünkü ifadesine göre; Türkiye'de kurulmuş iktisadi veya içtimai nizamları devirmek için takip edeceği yolun da önemi yoktur. (Şiddet) unsurunun tekrar maddeye konulması için yapılan teklif reddedilerek, fıkra aynen kabul edilmiştir.

c) Fıkra, bu maksatlarla, cemiyet tesis, teşkil, tanzim ve idare edenleri cezalandırıyor. Müzakere sırasında bu unsura ait tesis ve teşkilin aynı mânaya gelmeleri bakımından birleştirilmesi yolundaki mütelâaa ve teklif incelenerek, bu kelimelerden her birinin ayrı ayrı mânaları üzerinde durulmuş ve fıkra aynen kabul edilmiştir.

aa) *Tesis edenler:* Cemiyetin müteşebbisi olanlardır. Komünist ajanlarının nüveler, hücreler, cemiyetler teşkili için memleket içinde dolaşıp, münasebetler tesis etmeleriyle suç tamam olur. Bu bir tehlike suçudur. Kanun maddi bir fill değil, tehlike sayılan bir teşebbüsü cezalandırmıştır. Bu suça teşebbüs için yetecek olan bir fiil suçun kemali ile doğmasına kâfidir.

bb) *Teşkil edenler :* Cemiyetin müteşebbisi olanlardır. Tesis için teşebbüsü olanların aynı zamanda teşkil eden sayılmaları mümkün ise de, her zaman zaruri değildir.

cc) *Tanzim edenler :* Müesses, fakat faaliyet imkânlarından mahrum olan cemiyeti faaliyette bulunacak hale getirenlerdir.

dd) *Sevk ve idare edenler :* Cemiyetin başkanlığını veya idare heyeti üyeliğini bu nam ile olmasa dahi yapanlar âmir mevkiinde bulunanlardır.

Bu fıkrada bahsolunan «cemiyet»ten anlaşılan mâna, maddenin son fıkrasında yapılan bir ilâve hükümle belirtilmiştir.

d) *«Memleket içinde» unsuru :* bu ibare işlenecek fiilin hedefi bakımından bir tahdittir. Bu tarzdaki cemiyetlerin memleket içinde kurulmuş olması gerekmez. Türkiye'de veya yabancı memlekette kurulmuş olan cemiyetler de madde şumülüne girer. Burada aranacak şart Türk nizamlarının istihdaf edilmesi ve Türkiye'de sınıf tahakkümü tesisi güdülmesidir. Bu fiiller, memleket içinde, fakat yabancı bir Devletin nizamına karşı işlenmiş ise bu maddeye göre suç olmaz. Çünkü 138. maddenin 4. üncü fıkrası hükmüne 141 nci madde dâhil değildir. Bu gibi hallerde şartları varsa 128 nci madde uygulanır.

B) *Verilen Ceza :* Komünistlik, Devletin şahsiyeti aleyhine işlenen suçlardandır. Realist bir görüşle Komünistlerin vatan istiklâl millî hâkimiyet gibi kutsal duygulardan mahrum oldukları ve bunun neticesi olarak yabancı kaynaklardan emir alarak yurt ve millet aleyhinde çalıştıkları açıkça tesbit olunmalıdır. Komünistlik, esas itibariyle vatana hıyanet demektir.

Ancak, mücerret olarak düşünülürse, Komünistlik nihayet bir iktisadi ve içtimai görüş, bir doktrindir. Yurt bütünlüğü, millî sınır ve istiklâl ile ihtilât ettirilmeden zati çerçevesi içinde aranılan ve tesise çalışılan bir ieoloji olarakta kendisine taraftar bulabilir.

Komünistliği cezalandırırken, bu farkı göz önünde bulundurmak ve işlenen suçun vahametine göre ceza tertip etmek basit bir ceza siyasetinin şiarı olmalıdır. Eğer komünist cemiyet memleket içinde kurulmuş içtimai veya ik-

tisadi nizamı devirmek veya bir sınıfı yok etmek veya tahakküm altında tutmak gayesi hudutları içinden taşar da, aynı zamanda «Devlet topraklarını yabancı bir devletin, hakimiyeti altına koymıya ve Devletin istiklâlini bozmıya... mâtuf bir fiil» de işlerse, o komünistin hukuki vasfı vatan haini olur. T. C. K. 125 nci maddesine göre cezası idamdır. Ayrıca komünistlik suçundan cezalandırılacak değildir. Çünki işlediği bir fiil ile kanunun muhtelif ahkâmını ihlâl eden kimse, en şedit cezayı tazammum eden maddeye göre cezalandırılır. (...) (T. C. K. 79 uncu m.)

Komünistliği sadece mutlak olarak vatan hıyaneti sayıp ayrıca cezalandırmamak hıyanet suçunun unsurları teşekkül edeceği had devreye kadar komünistleri hareketlerinde serbest bırakır. Bu yönden vatan hıyaneti suçu ile murtabıt olmıyarak suç sayılan komünistlik için cemiyet nizamını ihlâl ettiği göz önünde tutularak ceza takdir etmekte isabet vardır. Bu ceza artırılmış olarak, cemiyet kuranlar için üç yıldan on yıla kadar ağır hapistir.

II. — İkinci fıkra :

Bu fıkrada değişiklik yapılmamıştır.

Memleket içinde kurulmuş siyasi ve hukuki temel nizamları deviren yıkıcı cemiyetlerin kurulmasını yasak eden bu fıkra anarşistliği cezalandırmak için konulmuştur. Anarşistlik, ferdin hiç bir otoriteye ve hukuki nizama boyun eğmeden serbestçe hareket etmesi lâzım geldiğini iddia eden fikir sistemidir. Anarşizmin gayesi nizamsızlıktır. Madedeki «yıkıcı» terimi buna işaret eder.

Hukuki ve siyasi nizamları sadece yıkmak için cemiyet teşkili bu fıkra ile suç sayılmıştır. Hukuki ve siyasi nizamın yerine başka bir nizam koymak isteyen her türlü fikir ve teşebbüs «yıkıcı» tâbiri dolayısıyle serbest bırakılmıştır. Bu, demokrasinin bir icabı parti ayrılıklarının bir dayanağıdır. Devletin siyasi veya hukuki nizamını şu veya bu şekle sokmak için kurulan bir parti elbette cezalandırılmaz. Devlet, kuvvetler birliğine mi yoksa kuvvetler ayrılığı esasına mı dayanmalıdır? diye siyasi nizama dair görüşünü açıklamak; yürürlükteki kanunlardan bazılarının kaldırılmasını ve yenilerinin vazını isteyerek, hukuki nizama müdahale etmek fikir hürriyetinin mutlak sınırı içindedir.

III. — Üçüncü fıkra :

I — Hükümetin teklifi : Yürürlükteki kanunun 3 ve 4 ncü fıkralarında mevcut olan ağırlaştırıcı sebepler birleştirilmiş ve aşağıda yazılı bâzı unsurlar eklenmiştir.

A) Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı amaçlara varmak için cemiyetlerce her ne suretle olursa olsun cebir ve şiddet kullanmak veya her ne suretle olursa olsun tehdit etmek vasıta olarak kabul edilmişse;

B) Bu cihet açıklanmamış olmakla beraber cebir ve şiddet veya tehdit başarı için gerekli bulunmuşsa;

C) Bu maksatla kurulan cemiyetler için verilecek ceza beş yıl ağır hapisten aşağı olmayacaktır.

Fıkraya vuzuh veren bu değişiklik aynen kabul edilmiştir.

IV. — Dördüncü fıkra :

Değiştirilmemiştir.

V — Beşinci fıkra :

Cemiyete giren şahısların cezalandırılmasında fıkralara atfı bakımından yapılan değişiklik komisyonca aynen kabul edilmiştir.

VI — Altıncı fıkra :

Cemiyete dâhil olsun olmasın, cemiyetlere girmek için yol gösterme müstakil bir suç olarak kabul edilmiştir.

VII — Yedinci fıkra :

Değiştirilmemiştir.

VIII — Sekizinci fıkra :

Bu fıkra, bu maddede kurulması yasaklanan cemiyetlerin tarifini yapmak için eklenmiştir. Cemiyet, esas itibariyle cemiyetler kanununa göre kurulur. Fakat, komünist cemiyetin, birinci fıkra karşısında maksadını nizamnamesine açıkça yazarak kurulacağını beklemek, realiteyi görmemek olacağı için, iki ve daha ziyade kimsenin maddede yazılı maksatların tahakkuku için anlaşmış olmalarını cemiyetin kurulmuş sayılması için kâfi görmek zarureti komisyonumuzca da kabul edilmiştir.

Madde 142 :

I — Hükümet tasarısında teklif olunan değişiklik :

A) İkinci fıkra cebir ve şiddet kullanan ile beraber, 141 nci maddedeki değişikliğe uyularak «tehdit etmeyi de» ihtiva ederek yazılmıştır.

B) Yürürlükteki maddenin üçüncü fıkrasındaki suç, ikinci fıkrada yazılı suç ile birleştirilmiştir.

C) Yürürlükteki maddenin son fıkrasındaki bu fiilleri «öven veya iyi gördüğünü söyleyen» kimselerden başka «Bu fıkraların ihtiva ettiği amaçlar için başkasına söz veya işlem ile telkinde bulunan» kimseler de cezalandırılmıştır.

D) «Övme ve iyi gördüğünü söyleme» suçu yürürlükteki maddede sadece «Cumhuriyetçiliği veya Milli hissiyatı sarsmak veya zayıflatmak» maksadına münhasır olarak yazılmıştır. Halbuki gaye tamamen birinci ve ikinci fıkralarda yazılı maksatların övülmesi ve telkini olduğu için bu suç üçüncü fıkra olarak yazılmıştır.

E) Cezalar arttırılmıştır :

2. Komisyonun yaptığı değişiklik :

A) 141 nci maddedeki tadiller gereğince «zümre» yerine «sınıf» kelimesi kullanılmış ve «nizamlar», «temel» sıfatı ile kuvvetlendirilmiştir.

B) Üçüncü fıkradaki «işlem» kelimesi muamele mânasını ifade ettiği için, maddeden çıkarılarak onun yerine «Her hangi bir fiil ve hareket» ibaresi kullanılmıştır.

3. 142 nci maddede yapılan değişiklik dolayısiyle Komisyon müzakerelerinde beliren kanaata göre :

A) Bu madde, 141 nci maddede izah olunan maksatlara varmak için yapılacak propogandayı cezalandırmaktadır. Birinci fıkranın sarahatına göre, iktisadi veya içtimai nizamları devirmek maksadı, komünistlik gibi fikir sistemlerinin kendi iktisadi ve içtimai nizamlarını yerleştirmeyi istihdaf etmekte olduğu için, bu maksatla yapılan propagandayı bu mânada, menfi ve müspet olarak anlamak gerektir. Siyasi ve hukuki temel nizamları yıkmak maksadı anarşistliğin sadece yıkıcı yani menfi hedefini ifade ettiği için propagandayı da bu dar ve menfi mânasiyle anlamak gerektir.

Propaganda. bu fikirleri, her ne vasıta ile olursa olsun taraftar kazanmak kastiyle yaymaktır. Propagandada yayma yani aleniyet bir unsur olarak aranır. İkinci unsur da,

bu fikirleri yaymaya mâtuf vasıtaların başkaları tarafından sadece görülmesi değil, onları taraftar olarak kazanma kastinin bulunmasıdır. Komünizmin içtimai ve iktisadi temel nizamlar hakkındaki görüşünü ve anarşizmin siyasi ve hukuki temel nizamlar önündeki anlayışını mücerret olarak izah etmek veya ilmî kritik yapmak; bu fikirlerin tesiri altında bırakarak, bunların doğruluğuna ve tatbik edilmesi faydalı olacağına dair, muhataplarında bir kanaat hâsıl etmek kastı anlaşılmadıkça cezalandırılamaz.

Komünist propganda taktiği ceza müeyyidesinden kurtulmak için insan zekâsının gücünü kullanmaktadır. İktisadi ve içtimai nizama açıkça taarruz edemediği için fikirleri ilim veya sanat kisvesine bürümektedir.

Söz, yazı, resim v.s. vasıtalarla yayılan fikrin kanunda cezalandırılan maksatları istihdaf edip etmediği hususu, propaganda yapan şahsın hal ve mazisine, yayılan fikirlerin mahiyetine göre isabetle takdiri gereken en mühim noktadır.

B) Propagandanın aleniyet unsuru dolayısiyle bu fikirleri yaymak isteyenler daha çok münferit ve gizli çalışma yoluna sapmışlar; söz ve hareketle bu maksatları telkin madde dışında kaldığı için faaliyetlerini bu yolda geliştirmişlerdir. Maddenin üçüncü fıkrası ile telkin de müeyyide altına alınmış bulunuyor. Komisyonumuz, «İşlemde telkin» yerine «her hangi bir fiil ve hareketle telkin» ibaresini yazmakla, söz söylemeden, bu fikirleri fiilî örnekler vererek telkin edenlerin de müeyyide içine alınmalarını sağlamak istemiştir.

DÖRDÜNCÜ DEĞİŞİKLİK

Yukarıda açıklanan ve maddelerin, toplumsal gelişmeyi köstekleyici, yürürlükteki ekonomik ve sosyal sömürü düzenini koruyucu niteliğini gittikçe daha çok güvence altına alan ve cezaları da ağırlaştıran değişiklikler, CHP'nin iktidarda bulunduğu yıllarda yapılmıştı. Dördüncü ve son değişiklik ise DP iktidarı döneminde yapılmıştır.

Aslında o dönemin CHP'si ile DP arasında, üzerinde önemli hiçbir anlaşmazlık bulunmayan konulardan birisi 141 — 142. maddeler olmuştur. CHP iktidarı tarafından meclise getirilen değişiklik önerileri bir karşı çıkma olmadan yasalaşmıştır. 1949 değişiklikleri daha mecliste görüşülmeden tasarı üzerinde konuşan Celal Bayar, CHP'nin sol akımlara karşı olan tutumunu desteklediklerini bildirmiş (DP 2. Genel Kongresinde yapılan konuşma) ve maddeler mecliste görüşülürken DP hükümetin yanında yer almıştır. Daha sonra da iktidara gelen DP, 1951 değişikliklerini gerçekleştirmiştir.

Bu olgunun nedeni, her iki partinin aynı sosyal sınıfların temsilcisi olmaları ve bu sınıfların çıkarlarının korun-

masında birleşmelerldir. Her iki parti de bu maddelerle «Devleti Koruma» yaftası altında, gerçekte işbirlikçi sermayenin, feodal unsurların çıkarlarını korumuşlardır ve bu da doğaldır. Bir sosyal sınıfı temsil eden siyasal örgütlerin o sınıfın çıkarlarını korumaları, ona hizmet etmeleri olağandır. Bu tutumun tersi şaşırtıcı olurdu.

Her iki parti de «Devleti Koruyoruz» perdesi arkasında kendi sınıfsal çıkarlarını korumuşlardır. Burjuva devlet makinesinin sınıfsal niteliğini doğrulayan bu tutum siyasal bilimin verilerine de uygun düşmektedir.

DEĞİŞİKLİK NEDENLERİ

Başlangıçtan beri hukukun ve yasaların; toplumun ekonomik ve sosyal yapısını yansıtan üst yapı kurumları arasında bulunduğunu söylemiş bulunuyoruz. Bu açıdan, daha önceki değişikliklerin topluma egemen sınıf temsilcileri tarafından bu etkenler altında ve kendi egemenliklerini korumak, kendilerine hizmet eden kurulu düzeni sürdürmek amacı ile yapıldığını açıklamaya çalıştık. 1951 değişiklikleri de aynı etkenler altında ve aynı amaçlarla sağlanmıştır.

Bu değişiklik: Şevket Mocan ve 108 arkadaşı tarafından getirilen ve 141. maddeye ölüm cezasının konulmasını isteyen öneri ile, maddelere zor ögesinin eklenmesini isteyen başka bir önerinin birleştirilerek görüşülmesinden sonra gerçekleştirilmiştir.

Yasa değişikliğinden önceki yıllarda kurulan DP, kısa zamanda önemli bir gelişme göstermiş ve siyasal iktidara aday olmuştur. Devletçilik temelde tasfiye edilmiş ve özel sektör ekonomi ve sanayi alanlarında ön planda rol almıştır. Özel sektör savaş yılları ile savaş sonrası yıllarda büyük kazançlar sağlamıştır. Kara borsacılık da bu kazançları önemli ölçüde arttırmıştır.

DP temsilcileri, devletçiliği yermekte, bu yolun terk edilmesini ve özel sektörün ön plana alınmasını önermektedir. Devlet fabrikalarının özel mülkiyete devredilmesi istenmekte, yabancı sermayeye güvence sağlanması savunulmaktadır. TBMM geçici komisyonunun Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile ilgili 26.7.1951 günlü raporunda:

«Herşeyden önce şu ciheti tebarüz ettirmek yerinde olur ki, yurdumuz iktisaden kalkınmasında yabancı sermayeye muhtaçtır.» denilmektedir.

O dönemin siyasal iktidarının, yabancı sermayeye ne kadar bağlı olduğunu ve ekonomik kalkınma konusunda bağımsızlığını tamamen yitirdiğini gösteren bir olayı «Türkiye'de Devletçilik» adlı kitaptan okuyalım:

«... **1944 yılı yaz ayiarında, Saraçoğlu hükümeti bir «Harp Sonrası Kalkınma Planı ve Programı»nın hazırlanmasına karar verdi. Çalışmaları bakanlıklar arası bir koordinasyon komisyonu yürütecekti.**

«... 1945 Mayısı içerisinde, bu çalışmaların ilk meyvesi, «Türk Sanayiinln Harb Zamanından Sulh Zamanına İntikal ve Sulh Zamanının Muhtemelen Yeni Şartlarına İntibak Devrelerinde Korunması ve Gelişmesi ile İlgili Genel Problemler Hakkında Ön Rapor» adı altında hükümete sunuldu. 1946 Nisanında ise bir «5 Yıllık Plan» metni son biçimini aldı. Bu planın oldukça ihtiraslı ve bağımsız bir sanayileşme programı niteliğinde olduğu anlaşılıyor. 1947 Temmuzunda Başbakan Recep Peker: «Esaslı bir karara bağladığımız kalkınma planı; ana hatlariyle büyük elektrik enerji santrallerini, kömür havzası veriminin iki misli takate çıkarılmasını, dokuma sanayiinin büyük mikyasta gelişmesini, Karabük demir sanayiinin kuvvetlenmesini, yeni çimento, şeker fabrikalarını, suni gübre fabrikalarını, yeni demiryollarını, yeni şose ve köprüleri, limanları, yeni ulaştırma vasıtalarını, tarım kalkınması, pulluk, traktör, biçer - bağlar harman makineleri gibi tarım alet ve makineleri fabrikala-

rını ve küçük büyük sulama işlerini, süt ve konserve sanayiini, yeni sigara, bira fabrikalarını ihtiva etmektedir.» diyordu.

«Bu plan taslağı, Avrupa kalkınma Programının kapsamı içine alınmak isteğiyle Amerikalılara sunuldu. Ancak, Amerikalılar Türkiye'nin 5 yıllık plan taslağına dayanan bu talebini reddettiler. Bu durumda Türkiye İktisat politikasının, artık, ABD'nin istek ve eğilimlerine uygun biçimde düzenleneceği bir dönemin başladığı ortaya çıkmaktaydı.

«Amerikan reddinden sonra, 23 Eylül 1947'de başbakan 5 yıllık planı resmen, ekonomi bakanlığına geri verdi. Alelacele hazırlanan ve Amerikan eğilimlerine uygun, tarıma, altyapı tesislerine öncelik veren ve 1948 - 1952 yıllarını kapsayan bir yatırım programı ile Amerikalılara yeniden yardım için başvuruldu ve bu kez cevap olumlu oldu.

«Savaşın son bulmasından itibaren ısrarla ve inatla Amerikan yardımı peşinde koşmakta olan siyasi iktidar, bu yardımın, iktisat politikalarına yansıyan bir bedelini de böylece ödemiş pluyordu. Hamleci iddialı, bağımsız ve ancak devletçi politikalarla gerçekleşebilecek bir sanayileşme stratejisinin, «dış yardım» şantajı ile kabul ettirilen Amerikan «modeli» ile izlaşması elbette mümkün olamazdı.» (Korkut Boratav. Sf: 360 - 361)

Bu ve benzeri gelişmeler, DP iktidarının yabancı sermaye ile bütünleştiğini gösteren delillerdir.

Esasen DP'nin programı, sermayenin vatanı yoktur, ilkesine bağlı iş çevrelerinin düşünce ve isteklerine göre hazırlanmıştı. Böyle bir partinin, Türkiye'de yönetilen ve sömürülen sınıfların örgütlenmelerine, hak ve özgürlüklerini savunmalarına karşı çıkması doğaldı ve öyle oldu. Egemen sınıfların, egemenliklerini sürdürecek yasaları korumaları ve hatta bunları daha da «elverişli» hale getirmeleri olağandı.

Öte yandan, bu yıllarda kurulan ya da daha önce kurulmuş olup da önemli gelişmeler gösteren kimi dernekler ve yayın organları da yabancı sermaye ile elele ülkeyi yönetmek isteyen işbirlikçi sermaye çevreleri ile feodal unsurları tedirgin etmiştir.

İleri Gençler Birliği, Türkiye Gençler Derneği, İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği, Türkiye Barışseverler Cemiyeti ve Paris'te kurulan İleri Jöntürkler Derneği bu konuda örnek gösterilebilir. Bu kuruluşların yayın organları arasında da, Yurt ve Dünya, Adımlar, Ant, Barış, Hür Gençlik dergileri sayılabilir. Nitekim bu derneklerden kimileri kapatılmış, kurucu ve yöneticileri ağır hapis cezalarına mahkûm edilmiş ve yayın organlarının çalışmalarına son verilmiştir.

İşte bütün bu ve benzeri ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerle egemen sınıflar, inceleme konusu maddeleri yeniden değiştirmişler, 141. maddeye ölüm cezasını getirmişler ve böylece kurulu sömürü düzeninl güvenlik altına almak istemişlerdir.

Bu değişiklikler sonunda, 141. madde aşağıdaki biçimi almıştır :

Madde 141 :

1 — Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmağa veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamların herhangi birini devirmeğe matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmağa tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler sekiz yıldan onbeş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Bu kabil cemiyetlerin bir kaçını veya hepsini sevk ve idare edenler hakkında ölüm cezası hükmolunur.

2 — Devletin siyasi ve hukuki nizamlarını topyekün yoketmek gayesini güden cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler veya bu hususlarda yol gösterenler sekiz yıldan on beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

3 — Amacı Cumhuriyetçiliğe aykırı olan veya demokrasi prensiplerine aykırı olarak devletin tek bir fert veya bir zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyetleri kurmağa tevessül edenler veya kuranlar bu hususlarda yol gösterenler sekiz yıldan on beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

4 — Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazası ile kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok etmeğe veya zayıflatmaya matuf bulunan cemiyetleri kurmağa tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk veyahut idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar. (Ağır Ceza)

5 — 1, 2 ve 3 ncü fıkralarda yazılı cemiyetlere girenlere beş yıldan on iki yıla kadar ağır hapis (Ağır Ceza) ve 4 ncü fıkrada yazılı cemiyetlere girenlere altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. (Asliye)

6 — Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri Devlet Daireleri, belediyeler veya sermayesi kısmen veya tamamen Devlete ait olan iktisadi teşekküller, sendikalar, işçi teşekkülleri, okullar, yüksek tahsil müesseseleri içinde veya bunların memur, müstahdem ve mensupları arasında işleyenler hakkında verilecek ağır hapis ve hapis cezaları üçte bir nispetinde arttırılır.

7 — Bu maddede yazılı suçları İşleyenlerden biri, suçu ve diğer failleri son tahkikat açılıncaya kadar yetkili makamlara ihbar ettiği ve bu ihbarın doğruluğu anlaşıldığı takdirde, hal ve şartlara ve hadisenin hususiyetlerine göre ölüm cezası yerine on yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ve ağır hapis cezaları da dörtte bir indirilerek hükmolunur.

8 — Bu maddede yazılı olan cemiyet, iki veya daha ziyade kimselerin ayni amaç etrafında birleşmesiyle vücut bulur.

Madde 142 :

1 — Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal nizamlardan herhangi birini devirmek veya devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekün yoketmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse, beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

2 — Cumhuriyetçiliğe aykırı veya demokrasi prensiplerine aykırı olarak devletin tek bir fert ve yahut bir zümre tarafından idare edilmesi için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse ayni ceza ile cezalandırılır. (Ağır ceza)

3 — Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazası ile kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yoketmek ve zayıflatmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (Asliye)

4 — Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri övenler, birinci ve ikinci fıkralarda yazılı hallerde beş yıla kadar ağır hapis (Ağır ceza) ve üçüncü fıkrada yazılı hallerde altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. (Asliye)

5 — Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri 141. maddenin altıncı fıkrasında yazılı kimseler arasında veya ayni fıkrada tasrih edilen yerler içinde işleyenlere verilecek ceza üçte bir nisbetinde arttırılır.

6 — Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiiller neşir vasıtası ile işlendiği takdirde verilecek ceza yarı nisbetinde arttırılır.

7 — Bu maddede yazılı suçları işleyenlerden biri, suçu ve diğer failleri son tahkikat açılıncaya kadar yetkili makamlara ihbar ettiği ve bu ihbarın doğruluğu anlaşıldığı takdirde, hal ve şartlara ve hadisenin hususiyetine göre ağır hapis ve hapis cezaları dörtte bire kadar indirilerek hükmolunabilir.

GEREKÇE VE TASARI

T. C.
Başbakanlık
Muamelât Genel Müdürlüğü
Tetkik Müdürlüğü
Sayı: 71 - 1710, 6/4166
1.XII.1950

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Türk Ceza Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi hakkında Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Ku-

rulunun 25.XI.1950 tarihli toplantısında Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan Kanun tasarısının gerekçesiyle birlikte sunulmuş olduğunu saygılarımla arzederim.

A. Menderes
Başbakan

GEREKÇE

Demokrasinin en iyi idare şekli olduğunun ifade ve ilân edilmesi tek başına onu tahakkuk ettirmeye kifayetli değildir.

Evvel emirde, demokrasiye verilmek icap eden mâna tâyin olunmalıdır.

Demokrasi bir mefkûredir. Bu mefkûrenin ilham almakta olduğu tek kaynak ise hürriyettir.

Hürriyetin muayyen bir felsefe ışığı altında tefsir edilmesine göre ortaya çeşitli siyasi sistem örnekleri çıkmaktadır.

Bilhassa İkinci Dünya Harbinden önce Almanya, İtalya, Japonya gibi devletlerde yerleşmek imkânını bulan faşist rejimler demokrasi idealini külliyen inkâr etmiş olmakla bu mefkûreyi yaşatmak isteyen siyasi camialar için onlara karşı müdafaa ve muhafazai nefis tedbirleri ittihaz olunması zaruridir.

Lâkin, faşist diye tavsif olunan siyasi rejimin yanıbaşında hürriyeti ve demokrasi idealini inkâr etmemekle beraber bu kıymetleri anlaşılmaları icabeden tarzdan başka türlü anlıyan ve gayeye varmak için her türlü imkân ve vasıtaları makyavelist bir inanışla mübah ve meşru gören marksist bir demokrasi telâkkisi mevcuttur.

Marksizm aslında muayyen bir doktrinden ibaret olmayıp insan ve dünya hakkında umumi bir görüş tarzı meydana getirir.

Marksist görüşün ekseriyâ zannedildiği gibi sadece bir iktisadi doktrini yoktur, aynı zamanda siyasi bir doktrini de vardır.

Marksist siyasi doktrinin esası tahakkümdür, yani diktatörlüktür. Tahakküm ile hürriyet bir arada mütalâa edi-

lemiyeceğine göre, marksist siyasi akidenin de gerçek demokrasi ile bir münasebeti kurulamaz. Bilâkis, Marksist siyasi telakkiyi gerçek demokrasinin zıddı olarak mütalâa etmekte isabet vardır.

Gerçek demokrasilerde Hürriyetin temeli insan hakları ve ana hürriyetlerdir. Bunları mahfuz tutmak sayesinde insan haysiyet ve değeri de korunmuş olur. Marksist siyasi anlayışta beşer haysiyetinin ve insan ana haklarının ehemmiyeti yoktur. Burada mühim olan sınıfsız bir cemiyet meydana getirmektir.

Sosyolojik ilmî araştırmalar ve tesbit ve müşahade olunan içtimai vakıalar göstermektedir ki, sınıf, bizatihi içtimai bir hâdisedir. Cemiyeti onsuz tasavvur etmek mümkün değildir. Gerçek demokraside tahakkuk ettirilmesi lâzımgelen netice sınıfların yok edilmesi değil, sınıflar arasında farklar, ayrılıklar ve imtiyazlar tesis olunmamasıdır. Bu itibarla, kendi kendisine karşı saygı taşıyan her siyasi cemiyet sınıfsız bir hale gelmek iddiasını ileri süremez ve binaenaleyh, siyasi teşkilatlanmanın ifadesi olan Devleti sınıfsızlaşma hareketlerine karşı korumak bir zaruret olmak üzere ortaya çıkar.

Cemiyet hâdiseleri suni olarak yaratılamıyacaklarından cemiyetin terekküp ettiği muhtelif sınıfların muayyen bir zamandaki karşılıklı ve mütevazi münasebet halini şu veya bu şekilde bozmaya teşebbüs etmek binnetice umumi hukuk nizamını ihlâl ve anarşi tevlit eder. Halbuki, demokrasinin tekmil güzelliği ve ulviyeti hürriyetleri mâkul ve mutedil bir hukuk nizamı içerisinde gerçekleştirebilmesindedir. İnsan kitleleri ancak insan haklarını koruyan hukuk rejiminin ortadan kalkması tehlikesi karşısında istibdada ve baskıya karşı ayaklanma ihtiyacını duyurabilirler.

Şu halde hürriyeti boğan, istibdada sürükliyen ve baskı yaratan tekmil cereyanlara karşı ferdi ve cemiyeti masun bulundurabilmek için Devlet hukuk nizamında kifayetli kaideler tesis etmiş olmalıdır.

Türk Ceza Kanununun halen mer'i bulunan 141, 142, 163 ncü maddeleri Türk vatandaşlarının Anayasa ile tanınan kamu haklarını ve Türk demokrasisini, ifrat cereyan-

lara, hürriyeti boğucu hareketlere, ve bozguncu faaliyetlere karşı himaye eden hükümleri muhtevi bulunmaktadır.

Mezkûr metinlerden 141 ve 142 nci maddeler 3038, 3531, 4934, 5435 sayılı kanunlarla tadil edilerek bu şekli almışlardır. Tadilât müeyyidelerin şiddetlendirilmesi ihtiyacınolduğu kadar suç teşkil eden fiil ve hareketleri tevsi eylemek düşüncesinden de inbias eylemiştir.

Gerçekten kanun vazıının ifrat teşkil eder mahiyetteki bozguncu hareketlere karşı daima uyanık bulunması zarureti aşikârdır. Menşeini hariçte bulan ve yurt istiklâli, vatandaş haklarını imha gayretini güden istilâcı hareketler takip eyledikleri bozguncu gayelerini gizlemekte büyük maharet göstermekte, Türk Cemiyetinin karşısına türlü kisvelere bürünerek çıkmaktadırlar. Takip edilen usulleri, metodları zamanın icaplarına uydurmakta ve bu suretle müdafaa vasıtalarının tesirine karşı korunmakta büyük maharet göstermektedirler. Bu sebepler dolayısiyle kanun vâzıının bozguncu ve Türk Cemiyet ve Demokrasisinin kalbgâhına müteveccih hareketleri dikkatle takip eylemesi ve yeni metodlara karşılık müdafaa vasıtalarını tesbit ve tâyin ederek mevzuatı teçhiz eylemesi bir zarurettir. Ceza Kanunumuzun 141, 142 ve 163 ncü maddeleri değiştirilirken hareket noktası mezkûr müşahade olmuştur.

Gerçekten mer'i bulunan metinler muhtelif cihetlerden maksadı teminden uzak görülmüştür.

1. Kanunun ihtiva eylediği hükümler ve mevcut tâbirler mâna ve muhtevalarını tâyin bakımından, kolaylık temin edecek şekilde değildir. Maddelerde istimal edilen bâzı tabirlerin muhtevalarını tâyin hususunda hâkimlerin müşkülât karşısında kaldıkları görülmüştür.

2. Mezkûr maddelerin muhtelif fıkralarındaki bazı hükümlerin birbirleri ile telif olunmadığı anlaşılmıştır.

3. Hükümlerin noksan bulunduğu ve tatbikatta tesadüf edilen ve heyeti içtimaiyemiz için çok tehlike arzeden bazı fiil ve hareketleri tecziyeye imkân vermediği görülmüştür. Irkçılık, her ne suretle olursa olsun diktatörlüğü tesis, Türk vatandaşlarını Anayasasının tanıdığı haklardan mahrum etmek gibi.

4. Müeyyidelerin terhibi kıymetlerinin az olduğu müşahade edilmiştir. Gerçekten yapılan müşahadeler son yirmi

beş sene zarfında arzolunan muzır cereyanları memleketimizde sevk ve idare edenlerin hemen hemen aynı kimseler olduklarını ve müeyyidelerin kifayetsizliğinden istifade eden bu şahısların baltalayıcı faaliyetlerine kısa aralıklarla devam eylediklerini göstermiştir.

5. Mezkûr maddelerin metinleri memleketimizin demokratik inkişafını da tam bir surette takip edebilmiş değildir. Gerçi, 13.6.1946 tarihinde yapılan tadilat ile çeşitli partilerin kurulabilmesini teminat altına almak maksadı takip edilmiş ise de metinlerin, bilhassa 141. maddenin birinci fıkrasının tetkiki, bu gayenin tamamiyle sağlanamamış bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu itibarla maddelerin demokrat bir memleketin Ceza Kanunu atmosferine mutabık şekle sokulması zarureti aşikâr bulunmuştur.

6. Demokratik rejimin ana prensiplerinden biri de vatandaşların menolunan hareketlerle müsaade edilen hareketlerle müsaade edilen hareketler arasındaki sınırları emniyetle ve tereddütsüz olarak tayin edebilmeleridir. Hürriyetlerin başta gelen teminatını teşkil eden bu prensip ceza hukukunda «kanunsuz suç olmaz» düsturunda ifadesini bulur. İşbu düsturla ifadesini bulan maksadın tahakkuku tabii olarak Ceza Kanunu metinlerinin mümkün olduğu ölçüde açık ve vazıh olması ile mümkündür. 141, 142 ve 163 ncü maddelerin bu noktai nazardan kıymetlendirilmeleri de müspet netice vermemiştir. Gerçi ifrat teşkil eder mahiyetteki yabancı ihraç metaı, bozguncu fiil ve hareketlerin failleri kanun metinlerinin ortaya koyduğu boşluklardan sıyrılmak ve dolambaçlı yollarla maksat ve gayelerini istihsal eylemek şıkkını daima tercih eylemektedirler. Bu itibarla kanun metinlerindeki umumiyet içtimai müdafaanın lehindedir. Fakat hudutları içinde endişesiz olarak faaliyette bulunabilmelerini sağlamak için bilhassa bu mevzuda metinlerde mümkün olan sarahati tesis eylemek zarureti aşikârdır. Vatandaş hak ve hürriyetlerinin teminat altında bulunması rejimimizin ana prensibidir. Bilhassa bu mülahaza, mevzuubahis maddelerin tadilinde esas gayelerinden birini teşkil eylemiştir.

İşte, 141, 142 ve 163 ncü maddeler, metinlerindeki müphemiyeti ortadan kaldırmak, yıkıcı ve bozguncu hareketler bakımından hükümlerini ikmal eylemek siyasi inkişafımız-

la müvazi demokratik tadilleri icra etmek, yeni ağırlatıcı ve hafifletici sebepler ilave etmek ve müeyyideleri şiddetlendirmek maksadiyle tadil edilmiş bulunmaktadır.

141 nci madde : 141 nci maddenin birinci fıkrasında komünist birleşmelerin kurulmasına tevessül olunması, bunların teşkil, tanzim sevk ve idare edilmesi ve bu hususta yol gösterilmesi suç sayılmış bulunmaktadır. Bu maksat «bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünün tesisi» ibaresiyle ifade olunmuştur. Aynı fıkrada mevcut «bir sosyal sınıfı cebir yoluyle kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal nizamları cebren yok etmeye matuf birleşmeler...» ibaresi ile istihdaf edilen gaye, cebri vasıta olarak kullanan sosyalist ve sair mahiyetteki birleşmeleri tecrim eylemektedir. Maddenin bugünkü halinde mevcut ibare dolayısiyle sosyalist ve müşabih mahiyetteki partilerin teşkiline hukuken imkân mevcut değildir. Kanun vâzıı mezkûr müşkülât muvacehesinde (Temel nizamları devirmek tabirlerini kullanmak suretiyle bir tahdide vasıl olmaya çalışmıştır. Bunların gayeyi istihsal bakımından kafi bulunmadığı neticesine varılmıştır. Tasarıda fıkranın bu kısmının tahakkuku cebir unsuruna bağlandığından, artık ayrıca yok edilecek nizam olmasını araştırmaya mahal kalmamış tır. Demokratik bir rejimde mücadelenin kanun hudutları içinde olması ve siyaset mücadelesinde hukukî vasıtaların istimal edilmesi zarureti açıktır. Bu sebepler cebren yok edilmesine matuf birleşmeler kurmaya tevessül edilecek nizamların temel nizam veya temel olmayan nizam olmasının ehemmiyeti yoktur. Bu sebeple metinde lüzumlu değişiklik yapılmıştır.

Cebir unsurunun maddi veya manevi olabileceği izahtan varestedir. Burada bilhassa dikkat edilmesi gereken cihet şudur ki, cebir istimalinin açık olarak ve sarih surette nazara alınmış veya programa ithal edilmiş bulunmasına ihtiyaç yoktur. Cebir unsuru zımmen dahi mevcut bulunabilir. Mesela birleşmenin mahiyeti itibariyle tahakkuk ettirilmek maksadını güttüğü gaye, cebir istimal edilmeksizin sağlanamayacak ise, sarahaten ifade edilmese dahi cebir unsuru mevcut sayılmak lazım gelir.

Halen mer'i bulunan metnin tatbikatında mahkemeleri tereddüde düşüren cihetlerden birine de «Sosyal sınıf» tabirini manalandırmak hususunda tesadüf edilmektedir.

Gerçekten Devlet topluluğu muhtelif içtimai kategorilerden mürekkeptir. İktisadi menfaatleri geniş hatlarıyle müşterek olan nüfus kütleleri bir içtimai kategori teşkil ederler. Bir kategoriyi diğerlerinden tefrik eden müşterek hatlar ve hususiyetler mevcut bulunur. İşte burada içtimai sınıf tabiri içtimai kategori tabiriyle müteradif olarak istimal edilmektedir.

İçtimai sınıflar sosyolojik bir hadisedir ve insan topluluklarında tabii olarak, kendiliğinden, sosyolojik kanunlar icabı teşekkül ederler. Bu itibarla muayyen bir zaman ve devirde bir toplulukta mevcut bulunmayabilir. Meselâ din adamları, talebeler avukatlar mühendisler birer içtimai sınıf değildirler. Zira birer meslekî zümre teşkil eden bu grupları birbirine bağlayan rabıta iktisadi menfaatlerdeki müştereklik unsuru değildir.

İktisadi ve siyasi nizam tabirleri, çok geniş bir manayı ihtiva eylemeleri dolayısıyle her türlü bozucu ve bozguncu faaliyetleri ihata eylemek maksadiyle istimal edilmişlerdir. Bu itibarla meselâ iktisadi nizam ferdi mülkiyete mütedair nizam olduğu gibi muhtevası iktisadi olan bütün hukukî münasebetler nizamını da ifade eder. Kanunlarca tanzim edilmiş bulunan sanayi ziraat ve ticaret nizamları da keza iktisadi nizam çerçevesinde dahildir. Buna nazaran menşei iktisadi olmayan topluluk nizamları da hukukî nizamı teşkil eder. Bu itibarla mezkûr fıkranın tatbikinde dikkatli bulunmak ve gizleyici örtücü manevralara aldanmamak iktiza eder. Topluluğun iktisadi nizamına müteccih olan bir taarruzu bir hukukî nizam kurmak maskesi altında perdeliyen kimsenin fiilinin de iktisadi nizamları ortadan kaldırmak maksadına müteveccih olduğu gözden uzak tutulmalıdır.

141. Maddenin bu fıkrasında da diğer fıkralara sari olmak üzere bozguncu tahrikçilerin metod ve çalışma usullerini nazara almak suretiyle «Cemiyet» tabiri yerine «Birleşme» kelimesi ikame edilmiştir.

Tatbikatta cemiyet tabirinin ihtilaflara sebebiyet verdiği görülmektedir. İstimal olunan cemiyet tabiri dolayısıyle suçun teessüsü için adeta Cemiyetler Kanunu tarifatı

dairesinde teşkilâtlı bir topluluğun vücuda getirilmesi lazım geldiği zan olunmaktadır. Tabii olarak kanun vazıı cemiyet tabirini kullanırken bunu murat eylemiş değildi. Burada hukuki bir mefhum olarak değil, fakat lûgavi manasında kullanılmış ve her türlü birleşmeyi ifade eylemiştir. Cemiyet unsurunun tahakkuku için birinci fıkrada ifade olunan maksatla iki kişinin sadece bir araya gelmeleri kafidir. İşte bu maksadı daha iyi bir şekilde ifade için tereddütlere sebebiyet verebilen «Cemiyet» kelimesi yerine «Birleşme» tabiri ikame edilmiştir.

Takdim edilen tasarının birinci fıkrasında suçun maddi unsuru olarak «...matuf birleşmeleri kurmaya teşebbüs, teşkil veya tanzim yahut sevk ve idare eden veya bu hususlarda yol gösteren...» ibaresi kullanılmıştır. Bu hareketler en basitinden başlayarak mürekkebe doğru giden faaliyetlerdir.

Halen mer'i metindeki «tesis» tabiri yerine «kurmaya teşebbüs eden» tabirinin ikamesi de fiil ve hareketlerin basitinden mürekkebe doğru gidişindeki esasa uyulmak maksadına dayanmıştır. Gerçekten halen mer'i metindeki «tesis» ve ondan sonra gelen «teşkil» kelimeleri lüzumsuz bir tekrar şeklinde manzur olmaktadır. Tesis birleşmeyi kurmak, yaratmak demektir; Teşkilin de bundan farklı manası yoktur. Bu itibarla mehaz İtalyanca metinde olduğu veçhile tesis yerine «kurmaya teşebbüs eden» tabirin ikâmesi uygun sayılmıştır. Tasarıda yeni şekle göre maddenin birinci fıkrasında gösterilen gaye ile bir kimsenin diğer bir şahsa bir birleşme kurmayı teklif eylemesi, bu maksatla suçlunun harekete geçmesi suçun teşekkülü için kafidir. Tabii olarak metne verilen bu yeni şekilden sonra birinci fıkrada yazılı suçların işlenmesine teşebbüs artık mevzuu bahis olmayacak, icra hareketine başlanılmasiyle beraber suç tamamlanacağından failin suça ait tam ceza ile tecziyesi iktiza edecektir, «kurmaya teşebbüs» şeklindeki hareketin bu mahiyeti arzettiğini tabii olarak hakimin dikkatle tayin eylemesi zarureti vardır. «Teşkil» tabiriyle birleşmeyi kurmak, yaratmak, «tanzim» kelimesi ile birleşmenin teşkili faaliyetiyle hem zaman olarak veya birleşmenin teşkilinden sonra azaların faaliyetini tanzim etmek, mesela dahili disiplini kurmak (sevk ve idaresi) ibaresi ile her ne suretle olursa olsun cemiyete başkanlık

eden, idare eden ve idareye iştirak eden kimselerin kastolunduğu ve bu son halde sevk ve idare eden kimsenin diğerleri üzerinde kısmen veya tamamen müşterek faaliyete tallûk etmek üzere bir otoriteye malik olması icap eylediği malûmdür.

Maddenin ikinci fıkrası anaşizm, nihilizm gibi cemiyet binasını bütünü ile yıkmayı istihdaf eden ve bunun yerine nizamsızlık ve teşkilâtsızlığı ikame eylemek isteyen bozguncu cereyanların tecrim ve tecziyesini istihdaf eylemektedir. Bu maksadı daha iyi ifade edebilmek için fıkraya «topyekûn» tabirinin ilavesi muvafık sayılmıştır. Fıkradaki «siyasi ve hukuki» müesseselerin bütünü kastolunmuştur.

Verilen izahatın heyeti umumiyesinden anlaşılacağı veçhile memleket içinde sınıf mücadelesi yapmak, içtimai bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek, içtimai bir sınıfı ortadan kaldırmak, hukukî siyasi, içtimai nizamları yok etmek için açık gizli veya başka adlarla siyasi parti halinde veya maksadı gizlemek suretiyle edebi, ilmî, hukukî, iktisadî meslekî adlar altında cemiyetler kurmak, bunları sevk ve idare etmek bu gibi parti ve cemiyetlerin il, ilçe, bucak ve teşkilâtın diğer kollarında başkanlık, idare heyeti üyeliği takviyecilik, irtibatcılık gibi vazifeler almak, hücre, grup teşkil etmek, idare etmek, bunlara girmek başkalarının girmesine yardım etmek veya vasıta olmak gibi hareketler mucibi tecziye olmaktadır.

141 nci maddenin tatbikında Ceza Kanunumuz 4 ncü maddesinin Türkiye Devletinin emniyetine yani şahsiyetine karşı işlenen suçlardan bir kısmını teşkil eylediğini daima nazara almak lazımdır. Halen mer'i bulunan metnin birinci fıkrasında mevcut «memleket içindeki» ibaresi takdim olunan tasarıda mevcut değildir. Bu itibarla arzeylediğimiz mahiyetteki fiiller bir Türk tarafından yabancı memlekette işlense ve o memleketin müesseselerine taallûk eylese bile, Ceza Kanunumuzun 5 nci maddesindeki şartlar mevcut bulunmak kaydiyle Türkiye'de kabili takip ve tecziye duruma girmiş bulunmaktadır. Keza yine yabancı memleketlerde aynı amaçları güden açık, gizli veya muhtelif adlarla örtülmüş bu gibi teşekkül veya kollarına bilerek yardım edenler, bunları destekleyenler, üye olanlar, bunlarla muhabere edenler, bunlardan, talimat, para alanlar ve bunlara talimat veya para verenlerin fiilleri de Ceza

Kanunumuzun 64 ve 65 nci maddeleri dolayısiyle ve tabii bu maddelerdeki şartların tahakkuku kaydiyle kabili tecziye hale gelmektedir.

3 ncü fıkra mer'i bulunan metne nazaran çok esaslı yenilikleri ihtiva eylemektedir. Fıkradaki Cumhuriyetçiliğe aykırı mahiyette olan memleketimizde diktatörlüğü tesise matuf bulunan ve ırk mülahazasıyle bir kısım vatandaşları Anayasanın tanıdığı haklardan mahrum etmeyi istihdaf eden birleşmeler cezalandırılmıştır.

Cumhuriyetçiliğe aykırı olan birleşmelerden maksat Devlet Başkanlığının seçim yoliyle ve halkın iradesiyle değil fakat veraset yoliyle ve kaydı hayat şartıyle belli şahıslara ait bulunmasını tahakkuk ettirmek gayesini güden birleşmelerdir.

«Demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert yahut belli bir zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan birleşmeler» ibaresiyle diktatörlük ve diktatörlüğü tesise müteveccih birleşmelerin tesisi suç haline sokulmuştur. Bu mevzuda herhangi bir tereddüde mahal vermemiş olmak için «demokrasi prensiplerine aykırı olarak» ibaresi ehemmiyetle üzerinde durularak metne konulmuştur. Hiç şüphe yoktur ki, böyle bir hüküm daima demokrasi rejiminin icapları içinde manalandırılmak lazımdır. Demokratik rejimde Devletin idaresinde partiler esastır. Bu itibarla partilerin zümre suretinde telakki edilemeyeceği tabiidr. Burada zümreden murat, küçük bir kliğin veya topluluğun bir araya gelerek gayri hukukî vasıtalarla Devlet idaresini ele geçirmelerini istihdaf eden gruplardır.

«Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyle kaldırmayı hedef tutan birleşmeler» ibaresi ile ırkçılık esasına müstenit birleşmelerin teşkili suç haline getirilmiş bulunmaktadır. Irkçılığı tecrim eden bir metnin kanunlarımız arasında bulunmayışı memleketimiz hayat ve emniyeti bakımından hakikaten tehlikeli bulunmakta idi, Türk milletinin bütünlüğünü parçalamak, nüfusumuzun muhtelif kısımları arasında kin ve adavet uyandırmak için bundan uygun bir vasıta tasavvur olunamaz. Türk demokrasisi Türk vatanına vatandaşlık rabıtası ile merbut bulunan herkesin müsavi vatandaşlık haklarından istifade eylemesini bir ana prensip olarak kabul eylemiş bulunmaktadır.

4 ncü fıkrada zikredilen «Millî Duygu» tabirinden maksat vatanseverlik mefhumuna dahil sayılacak bütün fikrî ve hissî unsurların topluluğudur. Başka bir tabirle vatanseverliği teşkil eden sevgi ve düşüncelerin muhassalası millî duyguyu teşkil eder. Bu itibarla Türkiye'nin toprak, teknik ve siyasi bütünlüğüne bağlılık, dünya milletleri camiası içinde memleketimize ait haklar mevzuundaki şuur, insanın vatana karşı birtakım vecibeleri bulunduğuna samimi surette kani bulunmak millî duyguyu ifade eder. Verilen izahattan anlaşılacağı veçhile vatandaşın kültür derecesi ve yetişme tarzına göre bu duygunun kesafeti şahıstan şahısa değişiktir. Fakat asli bir cevher olarak Türk Milletine dahil fertlerin pek büyük bir ekseriyetinde bu duygunun mevcudiyeti husunda şüphe yoktur. Gayet tabii olarak kanunun himaye eylediği millî duygu her türlü ferdi ve partici ifratlardan uzak olan ve megalomani ve şövenliğe gitmeyen ve fakat sadece devletin çalışabilmesi ve müşterek hayatı idame edebilmesi için vatandaşlardan beklemek mecburiyetinde olduğu itimat unsurunu ifade eden bir histir. Bu sebep dolayısiyle mesela Birleşmiş Milletler idealini yaymak yahut Avrupa Devleti fikrini yerleştirme gibi maksatlarla müesses cemiyetler millî duyguyu izaleye veya zayıflatmaya matuf teşekküller suretinde telâkki edilemezler. Zira bu türlü teşekküller Devlet içindeki fertlere müşterek olan millî duyguyu izaleye matuf değildirler.

Maddenin yedinci fıkrasına yeni bir ağırlatıcı sebep ilâve edilmiş bulunmaktadır. Ağırlatıcı sebep iki cihetten mevzu bahis edilmiştir: Birleşmelerin, mahallen olduğu gibi istihdaf eylediği şahıslar itibariyle de fıkrada yazılan kimselere taallûk eylemesi ağırlatıcı sebebin tatbikini icabettirecektir.

8 nci fıkra halen mer'i bulunan metinde mevcut bir ağırlatıcı sebebi, küçük bir tadil ile ihtiva eylemektedir. Fıkranın teklif olunan şeklinde dağılmaları emredilmiş bulunan birleşmelerin evvelce mensubu olanlar veya bunları teşkil, tanzim, sevk ve idare etmiş bulunan veya bu hususta yol gösterenlerin yeniden mezkûr hareketleri icra eylemleri ağırlaştırıcı sebebin tatbikini icap ettireceği gibi evvelce her hangi bir şekilde alâkalı bulunmadıkları birleşmelerin yeniden tesisi için mezkûr hareketleri evvelce da-

ğılmış olduğunu bildikleri birleşmeler bakımından icra edenler hakkında da uygulanmak icabedecektir.

Maddeye ilavesi teklif olunan 9 ncu fıkra hâkime geniş bir selâhiyet vermiş bulunmaktadır. Türlü şekil ve suretlerde tezahür edebilecek ve fiili ika edenlerin maksat ve şahsiyetleri itibariyle pek çok tehavvüller gösterilebilecek olan bu suçlarda hakiki bir nedamet duyarak fiillerinin husule getirebileceği kötü tesirleri izaleye matuf olmak üzere fıkrada yazılı hareketleri yapacakları, mezkûr cezayı kaldırıcı veya tahfif edici mazeret sebebinden faydalandırılmakta isabet vardır. Hâkim fıkrada mezvubahis salâhiyetini kullanırken hal ve şartları ve hâdisenin hususiyetlerini nazara alacaktır.

Maddenin son fıkrası ile 141 nci maddede işlenen suçların mükerrirleri hakkındaki cezaların bir misli artttırılarak hükümolunması esası kabul edilmiştir.

Tatbikat göstermiştirki, bu maddede işlenen suçları ika eden şahıslar her vesile ile yapılan bütün adli ihtarata rağmen fiillerini tekrar eylemekte bir mahzur görmemektedirler. İş bu müşahade mükerrirler hakkında cezanın altıda bir nisbetinde artırılması kâfi tedbir teşkil etmediğini teyit etmektedir.

142 nci madde : 141 nci maddenin aldığı şekil dolayısiyle 142 nci maddenin de onunla mütenazır olarak değiştirilmesi icabetmiştir. Bu itibarla 141 nci madde bakımından dermeyan olunan mevcut sebepler 142 nci madde hakkında da aynen vârittir.

142 nci maddenin tatbikatında propaganda tâbiri de şimdiye kadar bâzı tereddütlere sebebiyet vermiştir. Propaganda tabiriyle yayılması istenilen düşüncelerin birden fazla şahısların bilgisine ulaştırılmasını anlamak lâzım gelir Bu itibarla propaganda unsurunun tahakkuku için umumiyetle anlaşılan mânada - meselâ fiilin umumi bir mahalde işlenmesi, veya yayın vasıtalarının kullanılması gibi - bir aleniyete ihtiyaç yoktur. Her ne suretle olursa olsun düşüncelerin birden fazla şahıslara ulaştırılması halinde propaganda unsurunu tahakkuk eylemiş saymak lâzımdır. (1)

(1) Gerekçede Marksizm hakkında yanlış bilgiler verilmiştir. Bu yanlışlıkları açıklamak, incelememizin konusu dışında olmakla beraber, hukuk yönünden aydınlanması gereken mususlar üzerinde durulacaktır.

ÖLÜM CEZASI İSTEYEN DEĞİŞTİRGE ÖNERİSİ

Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan ve 53 arkadaşının, Türk Ceza Kanununun 141 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında Kanun teklifi (2/37)

GEREKÇE

Marks ve Engels'in 1848 yılında yazdıkları Manifest ile ortaya atılan ve Kapital adındaki kitabın neşri ile de fırtınalar koparan ve bugüne kadar Marksizm (İlmî sosyalizm) diye anılan doktrinin tesiri altında ve 1917 Ekim ayı Kızıl ihtilâli ile başlayıp tatbik imkânlarını, Çarlık Rusyasında bulunan Kızıl Sovyet İdaresinin, kendi hudutları içinde kalmıyarak dünya üzerinde bıraktığı iz ve yarattığı tesirleri diğer devletlerin sınırları içine de sızarak milletlerin içtimai ve iktisadî bünyesinin müsaadesi nisbetinde buralarda da az veya çok tesir ve nüfuzunu belirtmiş ve başlangıçta bir propaganda vasıtası olarak kullanılan bu konu nihayet her memlekette açık veya gizli şekilde bir komünist partisi faaliyeti olarak kendini göstermiştir.

Bundan masun kalmıyan memleketimiz de, aynı propaganda ve parti teşekkülü içine girmiş ve vatandaşlarımız bu doktrinin zehirli faaliyetinin kucağına düşmüşlerdir.

İlk yıllarında hemen iptidai ve mevzii şekilde kendisini gösteren bu faaliyetlerin bilâhare eline geçirebildiği her fırsat ve imkânlardan faydalanıp sahalarını oldukça genişlettikleri fakat Hükümetin aldığı önleyici tedbirler karşısında muvaffakiyetsizliklere rağmen bu önleyici tedbirlerden kendilerini kurtarabilmek amacı ile de taktiklerini, esasen gizli olan çalışma ve teşkilâtlanma işlerini, Hükümeti ve zabıtayı, milleti ve kaza organlarını aldatacak, yanlış yollara ve kanaatlere sevkedecek şekilde değiştirdikleri görülmüştür.

Her zaman uyanık bulunan Hükümet bu tatkik ve çalışma metodlarını dahi anlamış olduğundan gerekli tedbirleri almakta geçikmemiş, lüzumlu idari ve kanuni yollarla memleket içindeki faaliyetlerini meydana çıkararak bir kısım faillerini adaletin pençesine vermiş ve suçlular muh-

telif sürelerle cezalandırılmış oldukları halde yine bu muzir ve çok tehlikeli komünizm propaganda ve faaliyetlerinin hususiyle gizli komünist partisi halinde teşkilatlanmalarının önüne geçilememiş ve aksine olarak senelerden beri mevzuatımız karşısında kanun dışı bırakılmış olan ve zaman zaman cezai müeyyideleri değiştirilen bu faaliyetin son seneler içinde (ve hele Stalingrat zaferinden sonra) hızını ve cesaretini artırarak işe koyulduğu yapılan yakalamalar ve verilen mahkeme kararı ile sabit olmuştur.

Almanya'nın tamamiyle mâğlûp edilmesini müteakip zafer neşesi ile sarhoş olan komünistler, artık tek arzu ve amaçları olan (Dünyayı komünistleştirmek ve Moskova'ya bağlamak) zamanının geldiğini anlamışlar ve her memlekette gizli veya açık şekilde teşekkül etmiş bulunan komünist partilerini bu amaca yöneltmek için her sahada âzami faaliyet göstermege mecbur tutulmuşlardır.

Bizde de 1919 yılından beri teşekkül eden ve 53 maddelik (Komünist partisi faaliyet programı ile) faaliyete geçen (Türkiye Komünist Partisi) komintern'den ve profinternden aldığı emir ve direktifler üzerine faaliyetini artırmış çalışma şekil ve sahalarını gizli, aldatıcı, zehirleyici güzel metodlarla devam ettirmiştir.

1946 yılında demokrasi hareketini ilerletmek gayesi ile Cemiyetler, Matbuat ve Ceza kanunlarında yapılan bazı değişiklikler ve bunları takiben başlıyan milletvekili seçimi Türkiye Komünist Partisinin ümidini artırmış ve 25 seneden beri gizli bir şekilde çalışan bu partiye başka adlar altında ve açık olarak teşekkül etmek cesaretini vermiştir. Nitekim (Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi) adı ile 1919 da kurulmuş olan partiyi yeniden canlandıranlar ve ayrıca (Türkiye Sosyalist Partisi) adı ile kurulan diğer bir parti komünizm esasları üzerinde çalışmaya başlamışlardır. Fakat bütün maksatlarının ne olduğunu ve ne olabileceğini gözönünde bulunduran Hükümet bu partilerin de gizli, hileli ve aldatıcı faaliyetini kısa bir süre içinde öğrenmiş bulunduğundan bilinen kanuni tedbirlerle bir kısım faillerini adalet pençesine vermek ve partileri kapatmak suretiyle bu tehlikeyi önlemek istemiştir.

Bundan başka demokrasi usullerinden olan (Düşünme, yazma, teşkilâtlanma, ve vicdan hürriyetlerinin) tam tatbi-

kini arzulayan ve bu sahada ileri hamleler yapan hükümetin bu faaliyetini istismara cür'et eden memleketimizdeki komünistler, değişmiş olan Matbuat ve Cemiyetler kanunlarından istifadeye kalkışmışlar ve kurulmuş bulunan sendikaları, cemiyetleri, siyasi partileri içinden baltalamak ve bunlara nüfuz ederek kendi muzır fikirlerini yaymak ve temiz vatandaşları aldatarak aralarına almak ve bu yeni değişiklikler ve ileri hamlelerden de faydalanıp amaçlarına ulaşmak yolunu tutmuşlardır.

Komünisterin bu faaliyet şekillerini kısaca olsun izahetmek faydalı görülmüştür. Bilindiği üzere komünizmin idare organları esas itibariyle (Komintern) ve (Profintern) diye iki büyük siyasi ve iktisadi teşkilât üzerine kurulmuş bulunmaktadır. Bütün dünyadaki komünist partilerinin birliğinden doğan büyük bir beynelmilel komünist inkılap teşkilâtı olan ve asıl ismi üçüncü komünist enternasyonali olup kısaltılarak (Komintern) denilen ve yine bütün dünyadaki inkilapçı amele birliklerinin, meslektaş ittifaklarının beynelmilel birliği olup asıl adı (Kırmızı meslektaş birlikleri enternasyonali) ve kısaca (Profintern) denilen bu iki teşekkülün merkezi Moskova'da olduğundan her memleketteki bu neviden teşekkülleri dahi Moskova idare etmektedir.

Komintern bu gaye için daha ziyade siyasi sahada ve komünist partileri işleriyle, Profintern ise iktisadi sahada ve meslektaş birlikleri (Sendikalar) ile beraber çalışıyorlarsa da aralarında sıkı münasebet ve irtibat bulunmaktadır.

Dünya komünist teşkilâtı gibi memleketimizdeki gizli komünist partisi de bu iki ana temel üzerinde kurulmuş ve diğer teşkilâtı kollarını ona göre tanzim ederek faaliyetini hızlandırmıştır.

1919 yılında Mustafa Suphi ve arkadaşlarının Bakû'da 1920 de Baytar Salih Hacıoğlu ve arkadaşlarının Ankara'da ve 1919 yılında da Doktor Şefik Hüsnü ve arkadaşlarının İstanbul'da kurdukları (Türkiye Komünist, Türkiye Halk İştirâkiyun, Türkiye Sosyalist İşçi ve Köylü) partilerinin faaliyetleri hep bu esaslar üzerine kurulmuştur. 25 seneden beri memleketimizde görülen işçi hareketleri de Profintern sendikalistleri tahrikâtının tesiri altında kalmışlardır. Ko-

minternde Türkiye Komünist Partisini temsil eden murahhasların bulunduğu bilindiği gibi, Türkiye amele birliklerinin Profintern'de âzalarının bulunduğu da kendi vesikaları ile açıklanmıştır.

Türkiye Komünist Partisi 25 yıl önce açık çalışma şeklinden gizli çalışma şekline intikal edince bütün faaliyetini ve çalışma usulleri ile yayın vasıtalarını gizlilik prensibine uydurduktan başka kanun dışı bırakılan partilerin kollarını maskeli adlar altında çalıştırmaya ve bu suretle zabıta kuvvetlerini şaşırtmaya halkı hele gençliği hileli ve aldatıcı yollarla zehirlemeye ve kandırmaya önem vermiştir. Nitekim son yıllarda memleket içinde başlıyan demokrasi hareketlerini de istismar ederek (ileri gençler, ileri demokrat, ileri demokrasi, Atatürk'çü Anayasanın tam tatbiki, Anti-faşist, vurguncularla mücadele, günün meseleleri gibi) adlar ve fikirler arkasında yine ortaya çıkmışlardır. Bütün maksatlarının memleket içinde huzursuzluk yaratmak millî birliği bozmak halkı Devlet idare ve otoritesine karşı koyabilecek şekilde kinleştirmek ve hazırlamak ve bu işi bir ihtilâle kadar götürüp iktidarı ele almak için bekledikleri fırsat ve imkânları temin etmek olduğu eskiden beri yayınladıkları gizli broşürlerden ve yaptıkları propagandalardan başka son defa partilerin kapatılması ile ele geçen vesikalardan anlaşılmıştır.

Komitern'nin lağvedilmiş olmasının ilânı ve kominform adının ortaya atılmış bulunması yukarda izah olunan çalışma esasları ile kaynak ve organları asla değiştirmemiştir. Çünkü gayeye varmak için her türlü hile ve vasıtaya müracaat etmek komünistlerin kabul ve tatbik ettikleri bir metoddur.

Komünistlerin bunlardan başka dünya çapında olduğu kadar memleketimiz için çok tehlikeli olan ve bütün demokrat ve hür devletler tarafından vesikalarla tesbit olunarak yayınlanan faaliyetleri de şunlardır :

— *Millî birliği yıkmak;*

— Millî istiklâl ve hâkimiyeti kaldırmak;

— Vatan bütünlüğünü parçalamak;

Bu üç kutsi umdeyi ortadan kaldırmak için tuttukları yollar da yine sırasiyle:

— *Millî menfaatlere aykırı hareket etmek;*

— *Yabancı bir devlet hesabına sabotaj yapmak;*

— *Yabancı bir devlet hesabına beşinci kol olmak.*

Faaliyetleridir ki hukuki vasıfları itibariyle bunlar (Millî birliğe millî müdafaaya ve vatana hiyanet) suçlarıdır.

Marazi ve içtimai hastalıklara, bunların azlığı veyahut çokluğu veya çeşitliği karşısında nasıl yeni yeni sıhhi, idari ve kanuni tedbirlere acele başvurmak icabediyorsa, komünizm hastalığı için yeni idari, kanuni şiddetli ve önemli tedbirlere başvurmak zamanı gelmiş bulunmaktadır ki, bunlar aşağıda sırasiyle gösterilmiştir:

Kanuni tedbirler :

Bugün mevcut mevzuatımızdan Cemiyetler Kanununun 9 ncu maddesi ile komünist partisi kanun dışı bırakıldığından ve Matbuat Kanununun 40 ıncı maddesi komünistlik ve anarşistlik hakkında neşriyatta bulunulamıyacağından bahsettikleri gibi Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddeleri böyle bir parti (Cemiyet) kuranlar, buraya girenler ve bu konu üzerinde propaganda yapanlar hakkında verilecek cezaları da tedvin etmiştir.

Fakat bütün bu memnuniyetlere ve bu güne kadar tatbik olunan cezalara rağmen, komünistlerin nedamet göstermedikleri ve cezadan beklenen nedamet prensibinin elde edilemediği inancına varılmıştır. Her yakalamada eski ve sabıkalı komünistlerin tekrar ortaya çıkması ve mütaaddit defalar cezalandırılmış olanların hükümlülük süresini çektikten ve serbest bırakıldıktan sonra evvelkinden daha fazla faaliyete geçtiklerinin görülmesi, bu inancı teyit etmektedir.

Bundan başka, evvelce temiz kalmış, vatan ve millet sevgisi taşımış ve bunlara bağlılığı sabit olmuş bir kısım vatandaşları da zehirliyerek arkalarından sürükledikleri onların da kızıl damgasiyle damgalanmalarına ve mahkûm edilmelerine sebep oldukları anlaşılmıştır ki, bunlar üzerinde de durmak en önemli bir konu haline gelmiştir.

İşte bütün bu zaruri sebeplerden dolayı, bugünkü cezai unsur ve mueyyideleri hemen değiştirmek lüzumu hasıl olmuştur. Tanzim olunan kanun maddelerinde, komünistlerin faaliyetleri içinde bulunan (Vatana, millete, istiklâle hiya-

net ve sadakatsizlik) fiillerinden aşağıdaki hususlar gözönünde bulundurulmuştur :

— Komünist partilerinin açıkça bilinen yabancı bir merkeze bağlı oldukları;

— Teşkilât ve faaliyetleri içine (Halk tabakaları, Devlet teşkilâtı kadroları ,gençlik, okullar, sendikalar, işçiler ve işçi toplulukları ve ordunun) alınmış ve bunlara sızmış olmaları;

— *Bütün cemiyetler, siyasi partiler, kültür kurulları, matbaalar içine sızmak istemeleri ve hattâ sızmış bulunmaları;*

— *Kendi partilerinin faaliyet programındaki açık maddeler;*

— *Millî menfaatlere aykırı hareket;*

— *Casusluk;*

— *Sabotaj;*

— *Beşinci kol;*

— *Sağ, mutedil ve müfrit sol ve irtica gibi hareketleri körükliyerek memleket içinde gayri memnunluğu çoğaltmak, anarşi yaratmak, ihtilâle götürmek ve bunların arkasından da iktidarı ele geçirmek gibi amaçların bulunması.*

Türk Ceza Kanununun 125 nci maddesi (Devlet topraklarının bütünlüğünü tamamen veya kısmen yabancı bir devletin hâkimiyeti altına koymak, devletin istiklâlini tenkis ve birliğini bozmak ve nihayet hâkimiyeti altında bulunan bir kısım topraklarını Devlet idaresinden ayırmak fiilinden) bahsetmektedir. Böyle bir fiili işleyen failin cezası da ölümdür.

Komünizm umdelerinden en önemlisi, yabancı bir devlet hesabına çalışmak vatan ve milleti onun emir ve idaresi altına koymaktadır. Nitekim bunun canlı misalleri artık meydandadır ve tamamiyle anlaşılmıştır.

Türkiye Komünist Partisi faaliyet programının 11 ve 55 nci maddeleri (Millî azlıklardan kütleler halinde yaşıyanlara devletten ayrılmak hakkını) tanımakta ve (Kürtlerin, Lâzların birer Kürdistan Lâziztan adı ile) vatan bütünlüğünü parçalamalarına müsaade etmektedir.

Partilerin dağıttıkları gizli broşürlerde de bunları açıklamışlar ve hâtta gizlice milletvekili adaylarını bile göstermişlerdir.

Casusluk fiili, hazarda 15 sene ağır hapis ve fevkâlade hallerde seferberlikte ölüm cezası ile cezalandırılmış tır.

Sabotaj fiilleri, Askerî Ceza Kanununun 59 ncu maddesine göre 8 yıl ağır hapisten ölüm cezasına kadar cezalandırılmaktadır.

Bu durum karşısında artık komünistler, anarşistler ve nihilistler için bugün takbik edilmekte bulunan Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerindeki unsurları ve cezaları - cezadaki içtimai fayda, adalet ve suçla ceza arasında bulunması lazım gelen muvazene esaslarına - uygun görmeye mantıkî, ilmî ve hukukî imkân kalmamıştır.

İşte bu gerekçeye uyularak ve komünizm içinde esasen mündemiş bulunan unsurlarla Türk Ceza Kanunu hükümleri gözönünde bulundurularak 141 nci maddenin değiştirilmesi için ilişik kanun teklifi hazırlanmıştır.

Gereğinin yapılmasını rica ederiz.

Tekirdağ Milletvekili
Şevket Mocan

BU YASA ÖNERİSİNİ VEREN MİLLETVEKİLLERİ

Tekirdağ	Tekirdağ	Kocaeli
Ş. Mocan,	İmza okunamad,	S. Önhan
Rize	Ankara	Kastamonu
K. Balta,	M. Bayramoğlu,	H. Tosunoğlu,
Tokad	Mardin	Çanakkale
M. Önal,	A Bayar,	B. Enüstün,
İstanbul	Tekirdağ	Kırklareli
M. Soral,	Z. Eratman,	F. Filiz,
Çanakkale	Balıkesir	Kocaeli
K. Akmanlar,	E. Güreli,	Z. Atığ,
Erzurum	Urfa	Tokat
M. Yazıcı,	C. Öncel,	A. Gürkan,
Muş	Elazığ	Bolu
F. Kılıçlar,	M. S. Yazman,	Z. Danışman,
Tekirdağ	Kırklareli	İstanbul
H. Bingöl,	S. Pekkip,	S. Fuad Keçeci,

Tekirdağ Y. Ziya Tuntaş,	Kocaeli H. Başak	Samsun N. Berkman
Konya A. Rıza Ercan,	Konya M. Ali Ülgen,	Çorum H. Yemençiler,
Çanakkale S. Endik,	Ordu F. Boztepe,	İzmir M. Aldemir,
Bolu M. Özkefeli,	Yozgat H. Üçöz,	Çanakkale İ. Karasioğlu,
Ankara A. Gedikoğlu	Gümuşhane K. Yörükoglu,	Afyon K. B. Oynağanlı,
Samsun M. Özkefeli,	Antalya B. Onat	Samsun F. Keskin,
Samsun F. Tüzel,	Niğde H. Nuri Yurdakul	Kırşehir R. Özdaş,
Bolu İ. Gülez,	Antalya A. Tokuş,	Erzurum E. Karan,
		Muğla C. Hünal,

EK DEĞİŞTİRGE ÖNERİSİ

Şevket Mocan ve 108 Milletvekilinin ek değiştirge önerisi. Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan ve arkadaşlarının 2/37 sayılı kanun teklifine ek

T.B.M.M. Başkanlığı Yükset Katına

Türk Ceza Kanununun 141 nci maddesinin tadili hususunda takdim olunan kanun tasarısının gerekçesindeki aynı esbaba dayanarak Adalet Encümenince kabul edilen 141 nci maddenin son şeklinin birinci fıkrasına ilişik fıkranın ilâvesini arz ve teklif ediyoruz.

(Bu fiilleri işleyenler «merkez icra» ve vilâyet başkan, sekreter, takviyeci, irtibatçı iseler veya bu fiiller seferberlik veya harb halinde işlenirse ölüm cezası verilir.)

BU YASA ÖNERİSİNİ VEREN MİLLETVEKİLLERİ :

Tekirdağ	Antalya	Kırşehir
Ş. Mocan,	A. Tokuş,	R. Özdeş
İstanbul	Samsun	Çorum
S. F. Keçeci	F. Keskin	H. Ortakçıoğlu
Zonguldak	Niğde	İstanbul
R. Sivişoğlu	H. N. Yurdakul	M. Eaıol
Kırklareli	Balıkesir	Samsun
F. Filiz	A. Kocabıyıkoğlu	N. Berkman
Trabzon	Samsun	Sivas
M. Goloğlu	İ. Işın	B. Taner
Maraş	Afyon K.	Tekirdağ
A. Aytemiz	B. Oynaoğanlı	Z. Eratman
Isparta	Kayseri	Bilecik
İ. Aksu	A. R. Kılıçkale	T. Oran
Tokat	İsparta	Balıkesir
M. Özdemir	K. Demiralay	S. Yırcalı
Gümüşhane	Samsun	Bolu
C. Baybura	M. Özkefeli	F. Belen
Kayseri	Afyon K.	Konya
İ. Kırazoğlu	S. Kerman	Z. Ebüzziya
Afyon K.	Çanakkale	Balıkesir
K. Özçoban	S. Endik	A. F. İşleri
İstanbul	Kocaeli	Bursa
A. Topçu	S. Önhon	A. Erozan
Bolu	Kayseri	Samsun
M. Dayıoğlu	M. Özdemir	H. Uzer
Afyon	Çanakkale	Ankara
A. Güler	K. Akmanlar	R. Eren
Denizli	Afyon	Rize
R. Tavaslıoglu	G. Yiğitbaşı	İ. Akçal
Ankara	Çanakkale	Urfa
S. Adil	N. İyriboz	F. Ayalp
Manisa	Urfa	Kütahya
S. Mıhçıoğlu	R. K. Timuroğlu	Y. Aysel

Antalya
A. Tekkelioğlu

Zonguldak
R. İncealemdaroğlu

Kocaeli
M. Kavalcıoğlu

Mardin
A. Uras

Tokad
M. Önal

Yozgat
Y. Karslıoğlu

Balıkesir
M. Erkuyumcu

Denizli
F. Başaran

Amasya
İ. Olgaç

Antalya
Okunamadı

Konya
H. Ölçmen

Bitlis
S. İnan

Kastamonu
R. Taşkın

Ankara
F. Seyhan

Seyhan
S. Serçe

Hatay
A. Cilli

Giresun
A. Tüfekçioğlu

Kars
L. Aküzüm

İstanbul
F. Sayımer

Bolu
M. Dayıoğlu

Sivas
H. Rüksel

Erzurum
E. Karan

Kayseri
F. Apaydın

Balıkesir
S. Baskan

Denizli
F. Karabudak

Zonguldak
H. Balık

Muş
F. Kılıçlar

Çanakkale
B. Enüstün

Aydın
F. Menderes

Balıkesir
M. Tuncay

Bolu
Z. Danışman

Konya
M. Obuz

Zonguldak
C. Kıpçak

Seyhan
R. O. Arık

Mardin
A. Bayar

Trabzon
T. Kroal

Kütahya
İ.Ş. Özgen

Niğde
F. Köşkeroğlu

Zonguldak
A. Boyacıgiller

Manisa
M. Kurbanoğlu

Mardin
C. Öztürk

Antalya
İ. Subaşı

Kastamonu
S. Kerimzade

Samsun
Ş. Uluçay

Kars
A. Çetin

Çanakkale
E. Kalafat

Ankara
O. Ş. Çiçekdağ

Sivas
N. Ağaçıkoğlu

Zonguldak
A. Açıkgöz

Urfa
C. Öncel

Manisa
N. Körez

Denizli
E. Şahin

Balıkesir
Y. Pelvan

Urfa
Ö. Cevheri

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı

Madde : 141

1 — Bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya bir sosyal sınıfı cebir yoliyle kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal nizamları cebren yok etmeye mâtuf birleşmeleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya teşebbüs eden, teşkil veya tanzim yahut sevk ve idare eden veya bu hususlarda yol gösteren kimse 5 yıldan 12 yıla kadar ağır hapis cezasiyle cezalandırılır.

2 — Devletin siyasi veya hukukî nizamlarını topyekûn yok etmek gayesini güden birleşmeleri, her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya teşebbüs eden veya teşkil yahut tanzim veyahut sevk ve idare eden veya bu hususta yol gösteren kimse aynı ceza ile cezalandırılır.

3 — Amacı Cumhuriyetçiliğe aykırı olarak Devletin tek bir fert yahut bir zümre tarafından idare edilmesini yahut anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülâhazasiyle kaldırmayı hedef tutan birleşmeleri kurmaya teşebbüs eden, teşkil, tanzim, veya sevk ve idare eden yahut bu hususlarda yol gösteren kimse birinci fıkrad yazılı ceza ile cezalandırılır.

4 — Millî duyguları yok etmeye veya zayıflatmaya matuf bulunan birleşmeleri kurmaya teşebbüs eden, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden yahut bu hususlarda yol gösteren kimse bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

5 — 1, 2, ve 3 ncü fıkralarda yazılı birleşmelere girenlere 2 yıldan 8 yıla kadar ağır hapis cezası verilir. Dördüncü fıkrada yazılı hallerde 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası verilir.

6 — Birinci fıkrada cebir unsurunun tasrih edildiği haller müstesna olmak üzere, yukarıki fıkralarda yazılı amaçlara varmak için birleşmeler tarafından her ne suretle olursa olsun cebir ve şiddet kullanmak veya tehdit etmek vasıta olarak kabul edilmiş veya bu cihet açıklanmamış olmakla beraber cebir ve şiddet veya tehdit başarı için gerekli bulunmuş ise bu birleşmeleri tesise teşebbüs, teşkil, tanzim, veya sevk ve idare eden veya mezkûk birleşmelere giren yahut bu hususta yol gösteren kimselere verilecek cezalar yarıdan aşağı olmamak üzere arttırılır.

7 — Yukarıki fıkralarda yazılı fiilleri Devlet memur ve müstahdemleri veya sermayesi kısmen veya tamamen Devlete ait olan iktisadi teşekküller ve belediye içinde veya bunların memur ve müstahdemleri veya sendikalar, işçi teşekkülleri, okullar, yüksek tahsil müesseseleri içinde veya bunların mensupları arasında işliyenler hakkında verilecek ceza üçte bir nisbetinde arttırılır.

8 — Yukarıki fıkralarda mevzuubahis birleşmeleri dağıtıldıktan sonra her ne suretle ve nam altında olursa olsun yeniden tesise teşebbüs, teşkil tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu türlü birleşmelere girenler yahut bu hususta yol gösterenler hakkında verilecek cezalar altıda bir nisbetinde arttırılır.

9 — Bu maddede yazılı suçları birlikte işleyenlerden biri suçu ve faillerini kovuşturmaya başlanmazdan önce yetkili makamlara bildirdiği takdirde verilecek ceza hal ve şartlara ve hadisenin hususiyetlerine göre kısmen veya tamamen kaldırılabilir.

10 — Bu maddede yazılı suçlardan dolayı mükerrir olanlar hakkında hükmedilecek ceza bir misli arttırılır.

Madde : 142

1 — Bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya bir sosyal sınıfı cebir yoluyla kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal nizamları cebren yok etmek veya devletin hukuki veya siyasi nizamını topyekûn yoketmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse 2 yıldan 6 yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

2 — Cumhuriyetçiliğe aykırı veya demokrasi prensiplerine muhalif olarak Devletin tek bir fert yahut bir zümre tarafından idare edilmesi yahut Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasiyle kaldırmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse aynı ceza ile cezalandırılır.

3 — Millî duyguları yok etmek veya zayıflatmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse 2 yıla kadar ağır hapis cezasiyle cezalandırılır.

4 — Birinci fıkrada cebir unsurunun tasrih edildiği haller müstesna olmak üzere, bu propagandalar yukarıki fıkralarda yazılı gayelere varmak için cebir ve şiddet kullanmayı veya tehdit etmeyi de tazammun ediyorsa verilecek ceza yarıdan aşağı olmamak üzere arttırılır.

5 — Yukarıki fıkralarda yazılı fiilleri, taallûk ettikleri gayeleri gerçekleştirmek maksadiyle övenler 5 yıla kadar ağır hapis cezasiyle cezalandırılır.

6 — Yukarıki fıkralarda yazılı fiilleri 141 nci maddenin 7 nci fıkrasında yazılı kimselere karşı ve aynı fıkrada tasrih edilen yerler içinde işliyenlere verilecek ceza üçte bir nisbetinde arttırılır.

7 — Yukarıki fıkralarda yazılı fiiller yayın vasıtasiyle islendiği taktirde verilecek ceza üçte bir nisbetinde arttılır.

8 — Bu maddede yazılı suçların işlenmesinde 64 ve 65 nci maddelere göre şeriklerini kovuşturmıya başlanmazdan önce yetkili makamlara bildiren kimselere verilecek ceza hal ve şartlara ve hâdisenin hususiyetlerine göre kısmen veya tamamen kaldırılır.

9 — Bu maddede yazılı suçlardan dolayı mükerrir olanlar hakkında hükmedilecek ceza bir misli artırılır.

ADALET KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİSİ

Türk Ceza Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı

Birinci Madde

Türk Ceza Kanununun 82, 141, 142, 163, 192, 265, 311, 312, 404, 406, 421, 480, 482, 486, 491, 492, 493, 513, 567, ve 568 nci maddeleri aşağıda yazılı şekillerde değiştirilmiştir.

Madde: 141

1 — Bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya bir sosyal sınıf cebir yolu ile kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal nizamları cebren yok etmeye mâtuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül, teşkil tanzim veya sevk ve idare eden yahut bu hususlarda yol gösteren kimse sekiz yıldan 15 yıla kadar ağır hapis cezasiyle cezalandırılır.

2 — Devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekûn yok etmek gayesini güden cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya, tevessül, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden yahut bu hususlarda yol gösteren kimse aynı ceza ile cezalandırılır.

3 — Amacı Cumhuriyetçiliğe aykırı olan veya demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert yahut

bir zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyetleri kurmaya tevessül, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden yahut bu hususlarda yol gösteren kimse birinci fıkrada yazılı ceza ile cezalandırılır.

4 — Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyle kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok etmeye veya zayıflatmaya matuf bulunan cemiyetleri kurmaya tevessül, teşkil, tanzim veya sevki idare eden yahut bu hususlarda yol gösteren kimse bir yıldan 3 yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

5 — 1, 2 ve 3 ncü fıkralarda yazılı cemiyetlere girenlere 5 yıldan 12 yıla kadar ağır hapis cezası verilir. 4 ncü fıkrada yazılı hallerde 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası verilir.

6 — Yukarıki fıkralarda yazılı fiilleri Devlet daireleri, belediyeler veya sermayesi kısmen veya tamamen Devlete ait olan İktisadi Teşekküller, sendikalar, işçi teşekkülleri, okullar, yüksek tahsil müesseseleri içinde veya bunların memur, müstahdem ve mensupları arasında işliyenler hakkında verilecek ceza üçte bir nispetinde arttırılır.

7 — Bu maddede yazılı suçları işleyenlerden biri suçu ve diğer faillerini tahkikatın her safhasında yetkili makamlara bildirdiği takdirde bu kimseye verilecek ceza hal ve şartlara ve hadisenin hususiyetlerine göre kısmen veya tamamen kaldırılabilir.

8 — Bu maddede yazılı suçlardan dolayı mükerrir olanlar hakkında hükmedilecek ceza bir misli arttırılır.

9 — Bu maddedeki cemiyet tabirinden maksat, 2 veya daha ziyade kimselerin birleşmeleri halidir.

Madde: 142 — 1 — Bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya bir sosyal sınıfı cebir yolu ile kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal nizamları cebren yok etmek veya Devletin siyasi ve hukuki nizamlarını topyekün yok etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse 3 yıldan 8 yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

2 — Cumhuriyetçiliğe aykırı veya demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert veyahut bir zümre

tarafından idare edilmesi için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse aynı ceza ile cezalandırılır.

3 — Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasiyle kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse 3 yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

4 — Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri, taallûk ettikleri gayeleri gerçekleştirmek maksadiyle övenler 1 nci ve 2 nci fıkralarda yazılı hallerde 5 ve 3 ncü fıkrada yazılı halde 2 yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

5 — Yukarıki fıkralarda yazılı fiilleri 141 nci maddenin 6 ncı fıkrasında yazılı kimselere karşı veya aynı fıkrada tasrih edilen yerler içinde işleyenlere verilecek ceza üçte bir nisbetinde arttırılır.

6 — Yukarıki fıkralarda yazılı fiiller neşir vasıtasiyle işlendiği takdirde verilecek ceza üçte bir nispetinde arttırılır.

7 — Bu maddede yazılı suçları işleyenlerden biri suçu ve diğer faillerini tahkikatın her safhasında yetkili makamlara bildirdiği takdirde bu kimseye verilecek ceza hal ve şartlara ve hadisenin hususiyetlerine göre kısmen veya tamamen kaldırılabilir.

8 — Bu maddede yazılı suçlardan dolayı mükerrir olanlar hakkında hükmedilecek ceza bir misli arttırılır.

İnceleme konusu bu maddelerin ilk biçimleri ile geçirdikleri değişiklikleri ve gerekçelerini yukarıda görmüş ve bu değişikliklerin siyasal, sosyal ve ekonomik nedenlerini de kısaca açıklamaya çalışmış bulunuyoruz.

Maddeler üzerinde öteden beri basında ve hukukçular arasında sürekli tartışmalar olmuş, çeşitli yönlerden eleştiriler ileri sürülmüş ve maddelerin Anayasaya aykırı olduğu söylenegelmiştir. Sonunda Türkiye İşçi Partisi tarafından 1963 yılında Anayasa Mahkemesine bir dava açılmış ve maddelerin Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülerek iptalleri istenilmiştir.

Anayasa Mahkemesi sonuç olarak maddelerin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiş, ancak 15 hakimden kurulu Yüksek Mahkemenin 7 üyesi değişik gerekçelerle kararа karşı oy kullanmışlardır. Böylece karar 7/8 bir çoğunlukla alınmıştır.

141 - 142 nci maddelerle düşünce özgörlüğü açısından önemli gördüğümüz bu kararı okuyucuya sunmak ve daha sonra da kendi görüşümüze göre kararı eleştirmek, bilime aykırı ve yanlış yönlerini kısaca açıklamak istiyoruz.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No : 1963-173
Karar No : 1965-40

Karar Tarihi : 26/9/1965
Davacı : Türkiye İşçi Partisi

Davanın konusu : Türk Ceza Kanununun 5844 sayılı Kanunla değişik 141/. ve 142/1. maddelerinin Anayasa'ya yasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmeleri istemin-den ibarettir.

İlk İnceleme :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünün 15 inci maddesi uyarınca 11/3/1963 gününde yapılan ilk incelemede, İşçi Partisi Tüzüğünün 17 nci maddesine göre partinin en yüksek merkez organının Merkez Yönetim Komitesi olduğu üyelerden İsmail Hakkı Ülkmen, İbrahim Senil, Celâettin Kuralmen ve Mühittin Gürün'ün, Parti Tüzüğünün 15 inci maddesi gereğince partinin en yüksek Merkez Organının Genel Yönetim Kurulu olduğu yolundaki muhafeletleriyle tesbit olunduktan sonra, olayda Türk Ceza Kanununun 141 inci ve 142 nci maddelerinin 1 numaralı bentleri hakkında iptal davası açılması için Genel Yönetim Kurulunca Mer-

kez Yönetim Komitesine de dava açılmasının kararlaştırıldığı anlaşıldığından davanın Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri hakkındaki 44 sayılı Kanununun 25 inci maddesinin 1 numaralı bendine uygun olarak, partinin yetkili organı tarafından açıldığının kabulüne üyelerden Şemsettin Akçoğlu'nun, dava açma kararının, partinin en yüksek organı olan Büyük Kongrece verilebileceği yolundaki muhafeleti ile karar verilmiş olmakla hazırlanan rapor, dava dilekçesi(sözlü açıklama tutanağı, Türk Ceza Kanununun iptali istenen maddeleri ile Anayasa'nın dava ile ilgili hükümleri, bunlara ilişkin gerekçeler, komisyon raporları, Meclis görüşme tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Davanın gerekçesi :

Davacı Parti, dilekçesinde; iptalini istediği T. C. K. nun 141/1 inci ve 142/1 inci maddelerinin, Anayasa'nın temel ilkelerine, belli maddelerine ve 65 inci maddesi delâtiyle 6366 sayılı İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin yine belli maddelerine açıkça aykırı bulunduğunu ileri sürdükten ve Türkiye Cumhuriyeti Yeni Anayasası'nın, (Kökleri Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinde, çağdaş uygarlığa yönelmiş halkçı, çağdaş anlamda demokratik, Cumhuriyetçi, devletçi, lâik, ulusal ve sosyal, barışçı bir hukuk devleti) ni kurduğunu ifade ettikten sonra, Anayasa'mızın dayandığı temel ilkeleri :

1 — Halkçılık ve İnsan Haklarına dayanan çağdaş anlamda demokrasi : (a- Halkçılık ve Cumhuriyetçilik, b- Çağdaş anlamda demokrasi.

2— Devletçilik,

3— Türk milliyetçiliği ve lâiklik,

4— Devrimcilik,

5— Barışçılık,

6— Anayasa'nın üstünlüğü

başlıkları altında sıralamakta ve bu ilkeler hakkında kendi görüşünü belirten uzun açıklamalarını;

«Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin emeği yüce değer bilen halkçı ideolojisinden hareketle, çağdaş anlamda demokratik sosyal bir hukuk devleti kurmak amacında olan

yeni Anayasamız, kişi dokunulmazlığını, düşünce ve inanç hürriyetlerini ve bunların tabii sonuçları olan çağdaş demokrasinin, sosyal hukuk devleti düzeninin vazgeçilmez bütün hak ve hürriyetlerini, toplumumuzun ekonomik, sosyal, politik ve hukuki temel düzenlerinin kaynağı ve dayanağı olarak kabul etmiş ve çağdaş bilimin biricik yol gösterici olduğu inancı ile toplum hayatını devrimci ve evolüsyonist bir açıdan değerlendirip kavrayan Anayasamız bu temel düzenlerin, halkın bilim ve tekniğin ilerletici etkisi ile boyuna değişip dönüşen toplum gerçekleri yönünde ve değişen gerçeklerle ahenkli olarak değişip dönüşmesini ön görmüştür.

Bundan dolayı Anayasamız, statükocu görüş ve davranışları, statik imtiyazlı durumları red eder. İnsan bireyine, halkın yaratıcı emeğine bir araç gözü ile bakan her türlü dikta rejimlerine, özellikle toprak ağalarının, kamu zararına çalışan spekülâsyoncu, sömürücü sermaye sahiplerinin, kapalı ve açık tahakkümüne kesinlikle karşıdır. İnsan hak ve hürriyetlerine aykırı, demokratik denge rejiminin kurulmasını, uygun biçimde işlemesini köstekleyen bütün kanun ve davranışları hükümsüz kılar.»

Dilekçede bundan sonra, T.C.K. nun 141/1. nci ve 142/1 inci maddelerinin, her şeyden önce yukarıda sözü geçen temel ilkelere aykırı bulunduğu ileri sürülmekte ve bu iddia özetle şu gerekçelere dayandırılmaktadır :

«a- 1930 İtalyan Faşist Ceza Kanununun 270 inci ve 272 nci maddelerinden aynen dilimize çevrilerek mevzuatımıza alınmış ve sonra birkaç kereler değiştirilmek suretiyle bugünkü biçime sokulmuş olan T. C. K. nun 141/1 inci ve 142/1 inci maddeleri faşist dünya görüşünün ve bu felsefe ve görüşe dayanan faşist devlet ve toplum anlayışının bir ifadesidir (...) maddenin (270 inci, 272) gerekçesinde, bu maddelerin faşist devlet ve toplum düzeni anlayışını dile getirdiği ve faşist devleti koruma amacı ile yürürlüğe konulduğu gerçeği açıkça belirtilmektedir. (...) sınıf tahakkümünü önlüyormuş gibi görünen 270 nci 272 nci maddeler, aslında mevcut bir tahakkümü korumak ve devam ettirmek amacı ile yürürlüğe konulmuştur. Bir dikta rejiminin dayanaklarıdır.

Türkiye'mizde de, bu maddeler tek parti rejiminin korunmasına yaramışlar, kurulu ekonomik ve sosyal temel düzenleri, özellikle orta çağ kalıntısı toprak rejimini ayakta tutmuşlardır. (...) tutucu ve gerici gelenekler karşısında, uyarıcı, ilerici ve ilerletici her türlü eğilim ve akımı ezen ve susturan bu iki maddenin tolaliter bir düşünüş ve davranışı temsil ettiği, bu yüzden de demokratik görüş ve yaşayışın, hürriyetçi ve insancı felsefesinin tam karşıtı olan bir felsefeyi yansıttığı açık bir gerçektir. Bu bakımdan, anılan maddeler Anayasa'nın yukarıda açıklanan temel ilkeleriyle çelişme halindedir.

b — Anılan maddeler, kurulmuş ekonomik, sosyal temel düzenlerden herhangi birinin devrilmesini suç saymakla, Türkiye'nin orta çağ kalıntısı ekonomik, sosyal temel yapısını değişmez, değiştirilemez bir hal olarak kabul etmektedir. Değişmeyi, değiştirmeyi red eden bu anlayış, bir çeşit yeni (bid'atçılıktan) başka birşey değildir. Ve Anayasa'mızın devrimcilik ilkesi ve toplum olaylarını evolüsyonist açıdan değerlendiren temel görüşü ile açıkça çelişmektedir.

c — Anılan maddeler, statükocu karakterleri ve toprak ağalarının kamu zararına çalışan spekülâsyoncu, sömürücü sermaye sahiplerinin fiili tahakkümlerini ve imtiyazlı durumlarını korumakla Anayasa'mızın halkçılık ve sosyal adalet ilkelerine aykırıdır.

ç — Anılan maddeler, statükocu karakterleri ile, toplum düzeninin boyuna değişip dönüşmesini sağlayan batı anlamında demokrasi rejimine, yani Anayasa'mızın toplumsal sınıflar arasında denge kuran çok partili demokratik düzen anlayışına aykırıdır.

d — Anılan maddeler, statükocu karakterleri ile statükonun tam tersi demek olan hürriyetçi ve insancı dünya görüşüne ve bu görüşü dile getiren Anayasa'mızın temel hak ve hürriyetler rejimine aykırıdır.

e — Anılan maddeler, statükocu, dolayısiyle tutucu ve gerici karakterleri ile ,şovence duyguların gelişmesine, ırklar, dinler ve uluslararasında düşmanlık tohumlarının filizlenmesine elverişli bir ortam yarattıkları için Anayasa'mızın halkçı, insancı, ırk, din v.s. bakımlardan insanlar ara-

sında eşitsizlik yaratan ayırımlar gözetmeyen felsefesine ve özellikle «yurtta sulh cihanda sulh» ilkesine aykırıdır.

Diekçenin bundan sonraki kısmı, (Türk Ceza Kanununun 141/1 nci ve 142/1 nci maddeleri yukarıda sırası ile açıklanan temel Anayasa ilkelerinin herbirine doğrudan doğruya aykırıdır.) başlığını taşımakta ve sözü geçen maddelerin :

1 — Kişinin temel hak ve hürriyetlerini yok eden kendi prensipleri dışında hiç bir siyasî teşekküle müsaade etmeyen bir Devlet sistemi olan faşizmin temel taşı olduklarından, Anayasa'nın birinci büyük ilkesi olan çağdaş anlamda demokratik, kişinin temel hak ve hürriyetlerine inanan, sosyal adaleti gerçekleştirmeyi amaç bilen bir sosyal cumhuriyet nizamına aykırı bulundukları,

2 — Toplumun temel nizamlarını açıkça dondurmuş olduklarından Anayasa'mızın ikinci büyük ilkesi olan evolütif bir toplum düzeni anlayışına şiddetle aykırı bulundukları,

3 — Temel hak ve hürriyetlerin özünü yok ettiklerinden, Anayasa'mızın, kanunların Anayasa'ya aykırı olamıyacağı ve kanunların kişiye ait temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamayacağından ibaret olan üçüncü temel ilkesine de aykırı oldukları,

İleri sürülmekte ve bu iddialar; söz konusu maddelere İtalyan Ceza Kanununun kaynaklık etmesine ve Büyük Millet Meclisinde geçen ve maddelerden cebir unsurunun çıkarılmasına ilişkin bulunan görüşmelere dayandırılan açıklama ve yorumlarla ispatlanmağa çalışılmaktadır.

Dilekçede bundan sonra :

(Türk Ceza Kanununun 141/1 inci ve 142/1 inci maddeleri Anayasa'mızın, ilkelerinden ayrıca, 8 inci maddesi delâletiyle 10., 11, 12, 20, 21, 56, 57. ve 155 inci maddelerinin herbirine aykırıdır.) başlığı altında, sözü geçen Anayasa maddeleri incelenerek, dava konusu maddelerin, bunlarla çeliştiği ileri sürülmekte ve şöyle denilmektedir :

«Anayasa'nın 20 nci maddesi her türlü düşünce ve inancı söz, yazı ve resim ve başka yollarla açıklamak hakkını

mutlak olarak tanımıştır. Bu mutlak hak ve hürriyet, 11 inci maddeye göre Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olmak şartiyle ancak kanunla sınırlanabilir. Fakat bu sınırlamalar temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamazlar.

Anayasa'nın 21 inci maddesine göre herkes bilim ve san'atı serbestçe öğrenme ve öğretme ve açıklama ve yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma yapma hakkına sahiptir. Bu hak ve hürriyet, bilim hürriyeti, tabiat kanunlarının objektif ölçülerini kullanmak, onlara bağlanmaktan ibaret olduğuna göre, bilimin objektif değeri karşısında bu hak ve hürriyetin kişisel bir hak ve hürriyetten farklı olarak tam manası ile mutlak mahiyette bulunduğu tezahür eder ki, gerçekten de matematik veya henhangi bir bilimsel objektifliğin değil özüne dokunmak, kılına bile dokunulamaz.

Bundan dolayı toplumcu mahiyette bir bilimin yasaklanması sonucuna varan T. C. K. nun 142 nci maddesinin Anayasanın 21 inci maddesi ile çeliştiği aşikârdır. Yine bundan dolayıdır ki 21 inci madde ile teminat altına alınan bilim hürriyetinin Anayasa'nın 11 inci maddesindeki sebeplerle dahi hiç bir derecede sınırlanamıyacağını kabul gerekir.

Anayasa'nın 56 ncı ve 57 nci maddeleri (...) temel hak ve hürriyetleri kullanan ve onların dokunulmazlığını bilen ve bunlara güvenen vatandaşların siyasî parti kurma hakkına sahip olduklarını ve bu partilerin ister muhalefette olsun, ister iktidarda olsun demokrasinin vazgeçilmez unsurlarını teşkil ettiğini açıklamaktadırlar.

Oysa T. C. K. nun 141/1 inci ve 142/1 inci maddeleri toplumcu nitelikte siyasi düşüncenin ve bu düşüncenin ve bu düşünce etrafında teşkilâtlanma hürriyetinin özünü ortadan kaldırmaktadır. Zira: (Müesses sosyal ve ekonomik temel nizamların dokunulmazlığı» ilân edilmekle bu iki madde toplumun ekonomik ve sosyal düzenlerini emek esasına göre yeniden düzenlemek ve değiştirmek için teşkilât kurulmasını ve bu yolda propaganda yapılmasını yasaklamıştır. Böylece, toplumcu dünya görüşüne ve emek esasına göre yeniden düzenlemek ve değiştirmek için teşkilât kurulmasını ve bu yolda propaganda yapılmasını ya-

saklamıştır. Böylece, toplumcu dünya görüşüne ve emek haklarının savunulmasına bağlı olan düşünce ve inançların özü ortadan kaldırıldıktan başka, siyasî felsefî kanaatler arasında da bir ayırım gözetildiği ve istihsal düzeni ile ilgili emekten yana değişmelerin yasaklandığı görülmektedir. Anayasa'nın 56 ncı ve 57 nc maddelerine gelince (...) elbette siyasî parti mefhumunun ilmî mahiyetine uygun olarak ekonomik ve sosyal sınıfların karşılıklı münasebetlerinin çeşitli yönlerden düzenlenmesi imkânları kullanılacak ve emeği ile yaşayanlar, kendi menfaatlerine uygun bir veya birkaç siyasî parti kurarak yine kendi menfaatlerine uygun bir politik sosyal ve ekonomik düzen değişikliği için propaganda yapacaktır. Fakat T. C. K. nun 141/1 inci ve 142/1 inci maddeleri bu yoldaki partileri de propagandalarını da yasaklamaktadır. Ve böylece de Anayasa'nın 56 ncı ve 57 nci maddelerine de aykırı bulunmaktadırlar. Kaldı ki, emeği ile yaşayanların kendi menfaatlerini bağımsız partilerle korumaları ve toplum düzeninde gerekli değişikliğin kanun yolundan yapılması için serbestçe propaganda yapmaları, Serbestçe teşkilâtlanmaları kabul edilmeyecek olursa bu hakkın özü çiğnenmiş olmaktan başka, toplumlar durmadan gelişerek değiştiklerinden bu değişikliklerin Anayasa'ya uygun yollardan tahakkukunun önlenmesiyle birlikte bu takdirde kanunun ve Anayasa'nın tasvip etmediği cebir ve şiddet yolu açılmış olacaktır. Bunun arzulanan bir netice olmadığı ise herkesçe teslim edilir.»

Dilekçenin bundan sonraki kısmında :

(Türk Ceza Kanununun 141/1 inci ve 142/1 nci maddelerinin tamamen iptalinden kaçınmakiçin Anayasa'mızın 3 üncü ve 4 üncü maddelerine sığınmaya imkân yoktur.)

Türk Ceza Kanununun 141/1 inci ve 142/1 inci maddeleri, kanunsuz suç olmaz prensibini ihlâl etmekle de Anayasa'ya aykırıdır.)

Türk Ceza Kanununun 141 /1 inci ve 141/1 inci maddeleri 5997 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununa aykırı hukuk dışı tasarruflardan biri olarak tedvin edilmişlerdir.)

(Türk Ceza Kanununun 141/1 inci ve 142/1 inci maddelerinin sosyal ve kültürel hayata etkileri de zararlıdır.)

(T. C. K. nun 141/1 inci ve 142/1 inci maddeleri İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri korumaya dair Sözleşmeye de aykırıdır.)

Davacının sözlü açıklaması :

Bu konudaki isteğinin Mahkemece kabul edilmesi üzerine yapmış olduğu sözlü açıklamasında davacı, dilekçesindeki görüşlerini çeşitli açılardan tekrarladıktan ve dava konusu maddelerde ilgili bazı uygulamalardan söz ettikten sonra özet olarak :

«Anayasamızın, sosyalizme açık bir Anayasa olduğunu, Anayasa'da (Bu Anayasa, sosyalist Anayasa'dır.) diye yazılmasına lüzum bulunmadığını, buna mukabil Anayasa'mızın kapitalizme ve liberalizme (Kamu yararı) ile ve (Devlete sosyal ödevleri gerçekleştirmeyi yükümlemesi) ile sınır koyan bir Anayasa olduğunu sosyalizme ise katiyen sınır tanımadığını, Anayasa'nın, her türlü dikta rejimini yasakladığını, iktidara hangi yoldan gelirse gelsin herhangi bir şahsın veya partinin tahakküm kurmasına ve millî egemenliği tekeline almasına imkân olmadığını, bu bakımdan birer dikta rejimleri olan komünizmi de faşizmi de yasakladığını, bundan başka Anayasa'mızın Cumhuriyetçiliğe aykırı, bölgecilik amacı güden, Türk Milletini bölen yahut padişahlığı getirecek bir düzen tasavvur eden partileri de yasakladığını, bunların dışında Anayasa'mızın hiç bir partiyi yasaklamadığını ve 141/1 inci ve 142/1 inci maddelerin de sadece komünizmi yasakladığına dair olan iddiaların yerinde olmadığını, zira maddede komünizmin bir tarifinin bulunmadığını ve maddede bahsi geçen sınıf tahakkümünün ise, sadece komünist rejimin müeyyiz vasfı olmayıp, faşizmin de mümeyyiz vasfı olduğunu halbuki bu maddelerin yalnız komünizmi yasaklamayıp sosyalizmi de yasakladığını»

ileri sürmüştür.

Yukarıdan beri yapılan açıklamalardan da anlaşıldığı üzere davacının esas görüşü; sözü geçen 141/1 inci ve 142/1 inci maddelerin, sadece sınıf tahakkümüne, komünizme, anarşizme yönelen çabaları yasaklamayıp, Anayasa'nın çeşitli maddelerinin teminatı altında bulunan başka fikir ve dernek (siyasi parti dahil) çalışmalarını, bu arada sosyalizmi de yasakladığına ve dört kez değiştirilmiş ol-

dukları halde, faşist karakterlerinin değiştirilmemiş bulunduğuna dayanmakta ve dilekçede çeşitli yönlerden ele alınmış bulunan Anayasa'ya aykırılık iddialarının da, bu nedenlerle öne sürüldüğü görülmektedir.

Esasın incelenmesi :

Türk Ceza Kanununun 141 inci ve 142 nci maddelerinin, iptalleri istenilen 1 numaralı bentleri şöyledir.

«Madde 141/. Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmağa veya memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler (...) cezalandırılır.

Bu kabil cemiyetlerin bir kaçını veya hepsini sevk ve idare edenler hakkında (...) cezası hükümolunur.»

«Madde 142/1. Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek veya Devlet siyasî ve hukukî nizamlarını topyekûn yok etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse (...) cezalandırılır.»

Bu hükümlerin incelenmesinde de anlaşılacağı üzere :

141 inci maddenin 1 numaralı bendinde;

a) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe;

b) Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmağa;

c) Memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeğe;

matuf cemiyetleri, her ne suret ve nam altında olursa olsun, kurmağa tevessül etmek veya kurmak, veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare etmek veya bu hususlarda yol göstermek;

142 nci maddenin 1 numaralı bendinde de :

a) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek;

b) Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak;

c) Memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek ;

ç) Devlet siyasî ve hukukî nizamlarını tokyekûn yok etmek;

için her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak; eylemleri suç sayılarak yasaklanmışlardır.

Bunlardan 141 inci maddenin 1 numaralı bendinde yer alan (sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun, kurmaya tevessül etmek veya kurmak veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare etmek veya bu hususlarda yol göstermek.) eylemi ile 142 nci maddenin 1 numaralı bendinde yer alan (sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak) ve (Devlet siyasî ve hukukî nizamlarını topyekûn yok etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak.) eylemlerini yasaklayan hükümlerin, Anayasaya aykırı olup olmadıklarının bentlerin kapsadığı diğer hükümlerden önce incelenmesi, bunların değişik açılardan ele alınmalarının mümkün olması bakımından, uygun görülmüştür.

I — Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe matuf cemiyetleriher ne suret ve nam altında olursa olsun kurmağa tevessül etmek veya kurmak veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare etmek veya bu hususlarda yol göstermek eylemleri ile sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak eylemi her şeyden önce, Anayasa'nın 2 nci maddesinde yer alan «Türkiye Cumhuriyeti, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.» hükmüne ve bu maddenin gönderme yaptığı başlangıç kısmında belirtilen;

(Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve milletimizi dünya milleţleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve; «Yutta sulh» cihanda sulh» ilkesinin, millî mücadele ruhunun, millet

egemenliğinin, Atatürk devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak;

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak...)

amaçlarına aykırıdır.

Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflara tahakkümü halinde, milletin bütün fertlerinin kader, kıvanç ve tasa ortaklığının yerini, sınıflara mahsus, ayrı kıvanç ve tasalar alacağından, Anayasa'nın bu konularda öngördüğü birlik yıkılacaktır. Sınıfların birbirine zıt olan duyguları millî birliği zedeleyecek ve yurt içinde sulh ve sukûnu bozacaktır. Belki de sınıf mücadelesi, hukuk sahası dışına çıkabilecek, ezmek ve ezilmemek çabaları, iç boğuşma haline gelebilecektir.

Sınıf tahakkümünü korumak yolundaki bu çatışmalar, millî mücadele ruhunu, Anayasa'nın millet egemenliği kuralını ve Atatürk devrimlerine bağlılık şuurunu da kökünden sarsacaktır.

Millî mücadele ruhu, bütün milletin vatanı kurtarma çabasında elbirliği yapması ve her türlü fedakârlığa seve seve katlanması anlamını taşır. Belli bir sınıfın tahakkümünü tesis etme çabalarının yaratacağı kin yüzünden millî mücadele ruhu da sarsılacaktır.

Sınıf tahakkümünün bulunduğu yerde millî egemenliğin var olduğu savunulamaz. Çünkü, egemenlik milletin tümünde değil, hükmeden sınıfta olacaktır.

Sosyal bir sınıfın diğersosyal sınıflara tahakkümü, Atatürk devrimlerine bağlılık şuuru ile de bağdaşamaz. Çünkü, Atatürk devrimleri Türk milletini her alanda çağdaş uygarlık düzeyine çıkartmayı ve huzura kavuşturmayı gaye edinmiştir. Bütün devrimler, topyekûn milletin yükselmesi amacı ile yapılmıştır.

Bir sınıfın diğer sınıflara tahakkümü eylemi, insan hak ve hürriyetlerine de aykırıdır.

Anayasamız kişinin temel haklarını ve ödevlerini çeşitli maddelerinde göstermiştir. Sınıf tahakkümü, bu hak ve ödevlerin, belli sınıflara hasredilmesine veya bunların öz-

lerine dokunacak şekilde kısıtlanmasına imkân verdiği için insan hak ve hürriyetleri düzenine uygun düşmez.

Bu eylem, sosyal adalet ve sosyal güvenlik ilkelerine aykırıdır. Çünkü bunlar bir sınıfı değil, sınıfı ne olursa olsun bütün kişileri kapsayan ilkelerdir. Sınıf hâkimiyetine dayanan bir Devlet sisteminde ise, sosyal adalet ve sosyal güvenliğin bütün kişiler için varolduğu söylenemez.

Bu eylem, hukuk devleti esaslarına da aykırıdır. Anayasa'mızın kurduğu devlet düzeni, hukuk devleti niteliğinden ayrılmaz. Hukuk devleti de, bütün faaliyetlerinde hukukun hâkim olduğu bir devlet düzenidir. Sınıf hâkimiyetinde,, böyle birdevlet düzeninden söz edilemiyeceği aşikârdır.

Bu eylem, lâiklik ilkesine dokunulmasına da yol açabilir. Çünkü sınıf tahakkümü düzeninde bu ilkeyi zedeleme arzusuna karşı koyabilecek bütün güç ve engeller ortadan silinmiş durumdadır.

Bu eylem, demokratik devlet esaslarına ve Anayasa'nın «Türkiye Cumhuriyetinin her türlü saltanat, şahıs ve zümre hâkimiyeti şekillerini reddeden, demokratik bir devlet olduğu» gerekçesine dayanan ve «Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.» hükmünü koyan 1 inci maddesine de aykırıdır.

Demokratik devlet, egemenliğin bir kişi zümre veya sınıf tarafından, belirli sınıflar yararına kullanılamadığı, serbest ve genel seçimin iktidara gelmede ve iktidardan ayrılmada tek yol olarak kabul edildiği ve iktidarın bütün millet yararına kullanıldığı, kısacası, demokrasi prensiplerinin hâkim olduğu bir idare biçimidir. Sınıf tahakkümünde ise bu prensiplerin yer alması düşünülemez.

Kaldı ki Anayasa'nın 4 üncü ve 12 nci maddeleri, iptali istenilen bentler yönünden, kesin ve açık hükümler taşımaktadır.

Bunlardan 4 üncü maddede «Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletinindir.

Millet, egemenliğini, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması hiç bir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiç kimse veya or-

gan kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisini kullanamaz.»

denmektedir.

Anayasa'nın bu maddesi, konuya kesinlik getirmektedir. Madde, sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etme eylemini açıkça reddetmekte ve egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletinindir.» hükmü ile de sınıf egemenliğini Anayasa dışına itmektedir.

Maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları ise; egemenliğin, Anayasa'nın belirttiği esaslar çerçevesinde ve yetkili kıldığı organlar eliyle kullanılabileceğini, bunların dışında hiç bir kişi, zümre veya sınıfın, buna sahip çıkamıyacağını, kesin olarak belirtmektedir.

12 nci maddede «Herkes, dil ırk, cinsiyet, siyasî düşünce felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.»

hükümleri yer almıştır.

Sınıf tahakkümünü Anayasa'nın bu maddesi de yasaklar. İkinci fıkradaki «Hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.» hükmünün sınıf imtiyazına dahi müsaade etmemesi karşısında, hukuk kurallarını, insan hak ve hürriyetlerini daha ağır derecede bozan sınıf tahakkümünün, Anayasa düzenine tamamiyle aykırı olacağından şüphe edilemez.

Anayasa'nın 57 nci maddesi de sınıf tahakkümünü önleyen hükümler taşımaktadır. Özellikle maddenin birinci fıkrasının «siyasî partilerin tüzükleri, programları ve faaliyetleri, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır. Bunlara uymayan partiler temelli kapatılır.» şeklindeki hükmü ile, siyasî partilerin, demokrasi düzenini, cumhuriyet ilkelerini, insan hak ve hürriyetlerini ve lâiklik esasını yıkacak bir kuvvet haline gelmeleri önlenmiştir.

Yukarıda belirtildiği gibi Türkiye Cumhuriyeti, saltanat, zümre ve sınıf hâkimiyeti şekillerini reddeden demokratik bir devlet biçimidir. Bu esası, Anayasa'nın 1 inci mad-

desinde belirtilen Türkiye Cumhuriyetinin niteliklerinde de bulmaktayız.

İnsan haklarını çiğnediği, fert huzurunu ve başlangıçtaki temel ilkeleri bozduğu, milli demokratik lâik ve sosyal bir hukuk devleti nitelikleri ile bağdaşmadığı için, sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflara hâkimiyetini amaç edinmiş siyasi partiler de Anayasa'mıza uygun bir müessese olarak kalamazlar. Böyle bir maksat güden siyasi partilerin, demokratik düzeni ve Cumhuriyetin temel ilkelerini yıkacakları aşikârdır.

Bu nedenlerle, Türk Ceza Kanununun 141 inci ve 142 nci maddelerinin 1 numaralı bentlerinde yer alan sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessületmek veya kurmak veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare etmek veya bu hususlarda yol göstermek veya bu konularda her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak eylemlerini yasaklayan hükümlerde Anayasa'ya aykırılık yoktur.

II — Dava konusu 142 nci maddenin 1 numaralı bendinde yer alan (Devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekûn yoketmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak» eyleminin yasaklanması da Anayasa'ya aykırı değildir. Çünkü bu eylem, anarşizme yol açan niteliktedir. Anarşizm ise, demokratik bir hukuk devleti düzeni ile hiç bağdaşmayan ve Anayasa'nın topyekûn kaldırılmasını öngören bir sistem olduğundan, böyle bir düzeni kurma yolundaki çabaların yasaklanmasının, Anayasa'ya uygun ve onu korumaya yönelen bir tedbir olduğu, başkaca açıklamayı gerektirmiyecek derecede meydandadır.

III — 141 inci ve 142 nci maddeleri iptalleri istenilen 1 numaralı bentlerinde yer alan ve yukarıda incelenenler dışında kalan :

Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya;

Memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeğe;

Matuf cemiyetleri, her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmağa tevessül etmek veya kurmak veya bunların faaliyelterini sevk ve idare etmek veya bu hususlarda yol göstermek *(Madde 141/1);*

Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak;

Memleketiçinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek;

için her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak (Madde 142/1);

eylemlerine gelince :

Bu eylemlerin gerçek niteliklerini anlayabilmek için, bunları yasaklayan hükümlerin Ceza Kanunumuza hangi maksatlarla alındıklarının araştırılması ve bu bakımdan söz konusu hükümlere ilişkin gerekçelerin incelenmesi gerekmektedir.

Türk Ceza Kanununun 141 inci ve 142 nci maddelerinin iptalleri istenen 1 numaralı bentleri; 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununun (ki Türk Ceza Kanununa esas olan 1889 tarihli kanunun yerini almıştır.) 270 inci ve 272 nci maddelerinden, ilk kez 1936 günlü ve 3038 sayılı kanunla, Ceza Kanunumuza aktarılmış ve bu hükümler, sonradan 3531, 5435, ve 5844 sayılı kanunlarla dört kez değiştirilmiştir.

3038 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce Türk Ceza Kanununun konu ile ilgili hükümleri şöyle idi :

Türk Ceza Kanununun, 125 inci maddesi ile başlayan ikinci kitabın (Devletin emniyetine karşı cürümler) başlıklı birinci babının, (Vatan aleyhinde cürümler) başlıklı birinci faslında yer alan hükümleri, Devleti, siyasî ve mülki bütünlüğüne doğrudan doğruya yapılacak tecavüzlere karşı korumakta ve fakat zora dayanan siyasî rejimlerin bu arada komünizmin kurulması hazırlıklarını önlememekte idi. 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununun 270 inci ve 272 nci maddelerinden yararlanarak hazırlanan ve 1936 yılında yayımlanan 3038 sayılı Kanunla Ceza Kanunumuza bu konularda önleyici hükümler konmuştur.

Milli sınır tanımayan ve özellikle dünya ihtilâli iddiasında bulunan ihtilâlci sosyalizm (komünizm)in yayılması tehlikeleri karşısında her devlet, kendi rejimini korumak ihtiyacını duymuş ve bu yüzden memleketimiz de sözü geçen 3038 sayılı Kanunla bu yöndeki boşluğu kapatmak istemiştir.

Türk Ceza Kanununun 7/4/1936 günlü ve 3038 sayılı Kanunla değiştirilmiş olan 141 inci ve 142 nci maddelerinin birinci fıkraları şöyledir :

«Memleket dahilinde içtimaî bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü, şiddet kullanmak suretiyle tesis etmeye veya içtimaî bir zümreyi şiddet kullanarak ortadan kaldırmaya veya memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadî veya içtimaî nizamları şiddet kullanarak devirmeğe matuf cemiyetleri tesis eden, teşkil eden, tanzim eden kimse... cezalandırılır.» (Madde 141)

«Memleket dahilinde içtimaî bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü şiddet kullanmak suretiyle tesis etmek veya içtimaî bir zümreyi şiddet kullanarak ortadan kaldırmak veya memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadî veya içtimaî nizamları şiddet kullanarak devirmek, yahut memleketin siyasî ve hukukî herhangi bir nizamını yıkmak için propaganda yapan kimse cezalandırılır.» (Madde 142)

Bu maddelerin gerekçeleri özetle şöyledir:

«... Son zamanların bazı hadiseleri delâletiyle mevcut ceza hükümlerimizin bu hadiseleri dairei şümulüne almadığı görülerek Devletin emniyet ve selâmetini her türlü fena hareketlere karşı cezai müeyyidelerle mahfuz bulundurma lüzumu tahakkuk etmiştir. (...) 141 inci madde, Türkiye'de teşekkül etmiş veya edecek olan maksatları siyasî ve içtimaî nizamı bozmaya matuf bulunan siyasî cemiyetleri istihdaf etmektedir.

Maddenin sarahatine ve ihtiva ettiği hususlara nazaran komünist ve anarşist cemiyetler bu maddenin şümulüne dahil bulunmaktadır. Devletin selâmet ve hayatını bu gibi muzır ve yıkıcı faaliyetlere karşı korumak için böyle bir maddeye lüzum vardır. (...) 142 nci madde ise, bu gayeye matuf propagandaları tecziye etmektedir. *(Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi Yıl 1936. Cilt 12 S. Sayı 250).*

16 Temmuz 1938 gününde yayımlanan 3531 sayılı Kanunla değiştirilmiş olan 141 inci ve 142 nci maddeler şöyledir :

«Madde 141. — Memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe veya iç-

timaî bir zümreyi ortadan kaldırmaya veya memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadî veya içtimaî nizamları devirmeğe matuf cemiyetleri tesis eden, teşkil eden, tanzim eden veya sevk ve idare eden kimse (...) cezalandırılır.

Maksada vüsul için şiddet kullanmak da istihdaf edilmiş ise verilecek ceza (...) ağır hapistir.

(...)»

«*Madde 142.* — Memleket dahilinde içtimaî bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimaî bir zümreyi ortadan kaldırmak yahut memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadi veya içtimaî nizamları devirmek yahut memleketin siyasî veya hukukî bir nizamını yıkmak için propaganda yapan kimse (...) cezalandırılır.

Propaganda yukarıki fıkrada yazılı hareketleri şiddet kullanarak elde etmeye matuf bulunduğu takdirde verilecek ceza (...) ağır hapistir.

(...)»

3038 ve 3531 sayılı kanunlarda yer alan hükümlerin karşılaştırılmasından anlaşılacağı üzere, önce suç unsurları arasında bulunan şiddet kullanma hali, bu kanunla suç unsuru olmaktan çıkarılmış, ancak, yeni maddelere cezayı artırıcı sebep olarak alınmıştır.

Bu değiştirmelerin gerekçeleri özetle şöyledir :

«... 141. 142 nci maddeler, Ceza Kanunumuzun rejimi koruyan hükümleri ihtiva eden iki mühim maddesidir. (...) Bu hükümler, memleket dahilinde rejimi tam bir surette korumak için kâfi görülmektedir. Zira, Hükümet şeklini tağyir maksadına müstenit cemiyetlerin müessisleri ile idare heyeti azaları ve içtimai mahalinin sahip veya müsteciri haklarında Cemiyetler Kanununun koyduğu para cezasına dair olan hüküm istisna edilirse, mevzuatımızda, gayesi yukarıda yazılı maksatlar olduğu halde buna vüsul için şiddet kullanmayı istihdaf etmeyen cemiyetlerin tesis ve teşkili ve bunlara girmek ve bu maksatlar için propaganda yapmak keyfiyeti bir ceza tehdidi altında bulunmamaktadır.

Bundan başka son defa Teşkilâtı Esasiye Kanununda yapılan değişiklikle Devletçilik, milliyetçilik, inkılâpçılık ve lâiklik Devletin ana vasıfları olarak kabul edilmiştir. Bu

vasıflara muhalif gayesi olan cemiyetlerin tesis ve teşkilini ve böyle bir cemiyete girmek keyfiyetini ve bu yolda propaganda yapmayı ceza tehdidi altında men edici bir hüküm de yoktur. İşte bu iki maddede yapılan değişiklikle bu noksanlar ikmal edilmiş ve tatbikatta herhangi bir tereddüde mahal verilmemek üzere propagandanın fiil, söz veya her nevi neşir vasıtasiyle olabileceği tasrih edilmiştir. *(T. B. M. M. Zabıt Ceridesi yıl 1938, cilt 26, S. sayı 320).*

141 ve 142 nci maddelerde 13/6/1946 günlü ve 4934 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler şöyledir :

«Madde 141. — Memleket içinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe veya içtimai bir zümreyi ortadan kaldırmaya veya memleket içinde teşekkül etmiş iktisadî veya içtimai nizamları devirmeğe matuf cemiyetler tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kmse... cezalandırılır.

(...)

Bu maksatlara varmak için şiddet kullanılmak da istihdaf edilmiş ise veya zor kullanılmış ise verilecek ceza .. ağır hapistir.

(...)»

«*Madde 142.* — Memleket içinde içtimaî bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimaî bir zümreyi ortadan kaldırmak yahut memleket içinde teşekkül etmiş iktisadî veya içtimaî nizamları devirmek veya siyasî veya hukuk nizamları yıkmak için propaganda yapan kimse (...) cezalandırılır.»

Propaganda, yukarıdaki fıkrada yazılı hareketleri şiddet kullanarak elde etmeye matuf bulunduğu takdirde verilecek ceza... ağır hapistir.

(...)»

Bu değiştirmenin gerekçeleri özetle şöyledir :

«... Ceza Kanunumuza, 1938 yılında yapılan değişiklikler neticesinde konulan bazı maddelerin, memleketin güvenliğini bünyesine ve ihtiyacına göre doğru ölçüler dahilinde değiştirilmesi, partiler teşkiline karşı koyması ihtimali olan hükümleri değiştirilmesi amaciyle incelemeler yapılmış ve vatandaşların sınıf menfaatleri üzerine parti kurmalarına kanun yolu ile karşı koymaya devam etmek

şeklinde hülâsa edilebilen ölçüler dahilinde bir değişiklik yapmak üzere bu tasarı meydana getirilmiştir. (...)

141 inci madde sınıf esası üzerine kurulacak partilere karşı koymamaktadır. Çünkü demokratik bir rejimde partiler birbirlerini yok etmek veya diğerleri üzerinde tahakküm tesis etmek gayesi ile kurulamazlar. Bu madde içtimaî bir sınıfın diktatörlüğü veya içtimaî bir sınıfın ortadan kaldırılması gayesi ile kurulacak cemiyetleri ceza tehdidi ile yasak etmek suretiyle parti diktatörlüğünü önlemek ve çok partili demokrasi esaslarını sağlamaktadır.

İkinci fıkrada siyasi veya hukukî nizamın ortadan kaldırılması mevzuundaki ortadan kaldırmanın zor yani kanuna aykırı yollarla yapılmasının gaye edinilmesi menedilmek istenilmiş ve bu suretle kanun yolları ile değişiklik yapılması için partiler kurulmasına imkân verilmiştir.

Memleketin güvenliğine, bünyesine ve ihtiyacına göre hangi nizamın kanun yolları ile dahi değiştirilmemesi gerektiğini açıkça göstermek lüzumu karşısında demokrasinin en ileri şekli olan cumhuriyeti korumak maksadı ile gayesi cumhuriyetçiliğe aykırı olan cemiyetler yasak edilmiştir. *«(Tutanak dergisi yıl 1946, cilt 24, s. sayı 171.)*

5435 sayılı Kanunla değiştirilen 141 ve 142 nci maddeler şöyledir :

«Madde 141. — Memleket içindeki içtimai bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimaî bir sınıfı ortadan kaldırmak veya memleket içinde kurulmuş iktisadî veya içtimaî temel nizamları devirmek amacı ile cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse (...) cezalandırılır.

Amacı, cemiyetin siyasî veya hukukî herhangi bir temel nizamını devirmek olan yıkıcı cemiyetleri memleket içinde tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse birinci fıkrada yazılı cezayı görür.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı amaçlara varmak için cemiyetlerce her ne suretle olursa olsun cebir ve şiddet kullanmak veya her ne suretle olursa olsun tehdit etmek vasıta olarak kabul edilmişse veya bu cihet açıklanmamış olmakla beraber cebir şiddet veya tehdit başarı için gerekli bulunmuş ise cemiyeti tesis, teşkil, tanzim veya sevk

ve idare eden kimseye verilecek ağır hapis cezası ... aşağı olamaz.

(...)»

«*Madde 142.* — Memleket içindeki içtimai bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimaî bir sınıfı ortadan kaldırmak, yahut memleket içinde kurulmuş iktisadî veya içtimaî temel nizamları devirmek veya siyasî ve hukukî temel nizamları yıkmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse (...) cezalandırılır.

Propaganda yukarıdaki fıkradaki yazılı amaçlara varmak için cebir ve şiddet kullanmayı veya tehdit etmeyi de tazammun ediyorsa ilk fıkra uyarınca verilecek ceza (...) aşağı olmaz.

(...)»

Bu değiştirmelerin gerekçeleri, özetle şöyledir :

«Son zamanlarda komünistlik ve dincilik propaganda ve cereyanları dikkati çekecek bir mahiyet almıştır. Hal ve vaziyetin imkân ve müsaadesine göre çeşitli ve çok değişik şekillerde çalışmalarla cemiyet nizamlarını, komünist esaslara ve dini akidelere uydurmak isteyenlerin gizli ve açık her nevi hareket ve faaliyetleri, memleket ve halkın emniyet ve selameti, ilerleme ve gelişmesi namına tehlike teşkil etmeğe başlamış ve cemiyeti içinden gevşetip çökertmeğe matuf bu türlü bozguncu faaliyetlerin layık oldukları şiddet ve emniyetle takip ve tenkilini gerekli kılmıştır. (...)

141 inci maddenin ilk fıkrası ile yasaklanan eylemlerden birisi de memleket içinde kurulu iktisadî veya içtimaî nizamları devirmek amacı ile cemiyet kurmaktır.

İçtimaî nizam, bir cemiyetin varlığını koruyan bütün kaide ve müesseseleri, iktisadî nizam ise bir cemiyette servetin istihsal ve tedavül ve taksimini ve sermaye ve emek sahipleri arasındaki münasebeti düzenleyen esas ve usulleri ifade eder. (...)

Komünizm, cemiyetin içinde zümre tahakkümünü kurmak veya bir zümreyi kaldırmak isteyen bir fikir sistemi olduktan başka, cemiyetin iktisadî ve içtimaî nizamlarını devirerek yerine kendi görüşüne uygun iktisadî ve içtimaî nizam kurmayı tek gaye sayar. Bu sebepledir ki komünist

cemiyetler maddenin ilk fıkrasına göre men ve zecredilmiş bulunurlar. (...)

Maddenin üçüncü fıkrası birinci ve ikinci fıkralarda yazılı suçların şiddet sebeplerini bildirir. Bu halde ceza, fıkrada görüldüğü veçhile, arttırılmıştır. Cebir ve şiddet maddî surette eşya veya şahıslara yöneltilebileceği gibi manevî olarak tehdit suretiyle de olabileceğinden, bu cihetler kanunda açıklanmakla beraber, bunların çeşitli işlenme tarzları (Her ne suretle olursa olsun) sözü ile yasak edilmiştir. Bundan başka cemiyetlerce başarı vasıtası olarak cebir ve şiddet kullanmak veya tehdit etmek, evvelden sözleşilip açıklanmamış olsa bile cemiyetin muhtemel mukavemetine karşı böyle bir vasıtaya müracaat etmeden amaca varmanın imkânsızlığı anlaşılırsa, cebir ve şiddet icra veya tehdit ikaz evvelden kabul edilmişcesine cezanın artırılacağı fıkrada beyan olunmuştur. *«T. B. M. M. Tutanak Dergisi yıl 1949, cilt 20 s. sayısı 257)*

5844 sayılı Kanunla değiştirilen ve bugün yürürlükte bulunan 141 ve 142 nci maddelerin 1 numaralı bentleri şöyledir :

«Madde 141/1. — Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeğe matuf cemiyetleri her ne suretle ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler (...) cezalandırılır.

Bu kabil cemiyetlerin bir kaçını veya hepsini sevk ve idare edenler hakkında (...) hükmolunur.»

«Madde 142/1. — Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müessese iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek veya Devlet siyasî ve hukuki nizamlarını topyekûn yoketmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse (...) cezalandırılır.»

Bu değiştirmelerin gerekçeleri, özetle şöyledir :

«... Demokrasi bir mefkûredir. Bu mefkûrenin ilham almakta olduğu tek kaynak ise hürriyettir. Hürriyetin

muayyen bir felsefe ışığı altında tefsir edilmesine göre ortaya çeşitli siyasî sistem örnekleri çıkmaktadır. Bilhassa İkinci Dünya Harbinden önce Almanya, İtalya, Japonya gibi devletlerde yerleşmek imkânını bulan faşist rejimler, demokrasi idealini külliyen inkâr etmiş olmakla bu mefkûreyi yaşatmak isteyen siyasî camialar için onlara karşı müdafaa ve muhafaza-î-nefs tedbirleri ittihaz olunması zaruridir.

Lâkin faşist diye tavsif olunan siyasî rejimin yanı başında hürriyeti, ve demokrasi idealini inkâr etmemekle beraber, bu kıymetleri, anlaşılmaları icap eden tarzdan başka türlü anlayan ve gayeye varmak için her türlü imkân ve vasıtaları, makyavelist bir inanışla mübah ve meşru gören marksist bir demokrasi telakkisi mevcuttur.

Marksizm aslında muayyen bir doktrinden ibaret olmayıp, insan ve dünya hakkında umumi bir görüş tarzı meydana getirir.

Marksist görüşün ekseriye zannedildiği gibi sadece bir iktisadi doktrini yoktur, aynı zamanda siyasi bir doktrini de vardır.

Marksist siyasî doktrinin esası tahakkümdür, yani diktatörlüktür. Tahakkümle hürriyet bir arada mütalaa edilemiyeceğine göre, marksist siyasî akidenin de gerçek demokrasi ile bir münasebeti kurulamaz. Bilakis, marksist siyasî telâkkiyi gerçek demokrasinn zıddı olarak mütalaa etmekte isabet vardır. (...)

Şu halde hürriyeti boğan, istibdada sürükleyen ve baskı yaratan tekmil cereyanlara karşı ferdi ve cemiyeti masun bulundurabilmek için Devlet hukuk nizamında kifayetli kaideler tesis etmiş olmalıdır.

Türk Ceza Kanununun halen mer'i bulunan 141., 142., 163 üncü maddeleri Türk vatandaşlarının, Anayasa ile tanınan kamu haklarını ve Türk demokrasisini, ifrat cereyanlara, hürriyeti boğucu hareketlere ve bozguncu faaliyetlere karşı himaye eden hükümleri muhtevi bulunmaktadır. (...)

Gerçekten kanun vazının ifrat teşkil, eder mahiyetteki bozguncu hareketlere karşı daima uyanık bulunması zarureti aşikârdır. Menşeini hariçte bulan ve yurt iştiklalini,

vatandaş haklarını imha gayretini güden istilacı hareketler, takip eyledikleri bozguncu gayelerini gizlemekte büyük maharet göstermekte, Türk cemiyetinin karşısına türlü kisvelere bürünerek çıkmaktadırlar. Takibedilen usulleri, metodları zamanın icaplarına uydurmakta ve bu suretle müdafaa vasıtalarının tesirine karşı korumakta büyük maharet göstermektedirler. Bu sebepler dolayısiyle kanun vaazının bu bozguncu ve Türk cemiyet ve demokrasisinin kalpgâhına müteveccih hareketleri dikkatle takip eylemesi ve yeni metodlara karşılık yeni müdafaa vasıtalarını tesbit ve tayin ederek mevzuatı techiz eylemesi bir zarurettir. Ceza Kanunumuzun 141, 142, ve 163 üncü maddeleri değiştirilirken hareket noktası mezkûr müşahade olmuştur. (...)

141. inci maddenin birinci fıkrasında komünist birleşmelerin kurulmasına tevessül olunması, bunların teşkil, tanzim, sevk ve idare edilmesi ve bu hususta yol gösterilmesi suç sayılmış bulunmaktadır. Bu maksat (Bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünün tesisi) ibaresi ile ifade olunmuştur. Aynı fıkrada mevcut (Bir sosyal sınıfı cebir yolu ile kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadî ve sosyal nizamları cebren yoketmeye matuf birleşmeler.) ibaresi ile istihdaf edilen gaye cebiri vasıta olarak kullanan sosyalist ve sair mahiyetteki birleşmeleri tecrim eylemektedir (...)

İktisadî ve siyasî nizam tabirleri, çok geniş manâ ihtiva eylemeleri dolayısiyle her türlü bozucu ve bozguncu faaliyetleri ihata eylemek maksadiyle istimal edilmişlerdir. Bu itibarla meselâ iktisadî nizam ferdî mülkiyete mütedair nizamı olduğu gibi, muhtevası iktisadî olan bütün hukukî münasebetler nizamını da ifade eder. Kanunlarca tanzim edilmiş bulunan sanayi, ziraat ve ticaret nizamları da keza iktisadî nizam çerçevesine dahildir. Buna nazaran menşei iktisadi olmayan topluluk nizamları da hukuki nizamı teşkil eder. (...)

Maddenin ikinci fıkrası, anarşizm nihilizm gibi cemiyet binasını bütünü ile yıkmayı istihdaf eden ve bunun yerine nizamsızlık ve teşkilâtsızlığı ikame eylemek isteyen bozguncu cereyanların tecrim ve tecziyesini istihdaf eyle-

mektedir. Bu maksadı daha iyi ifade edebilmek için fıkraya (topyekûn tabirinin ilâvesi ile Devleti teşkil eden siyasî ve hukukî müesseselerin bütünü kastolunmuştur...» *(T. B. M. M. Tutanak Dergisi yıl 1951, cilt 10, S. sayı 264)*

Yukarıda özetlenen gerekçelere dayanan ve cebir unsurunu da kapsayan Hükümet Tasarısı ile yine cebir unsurunu kapsayan Adalet Komisyonu tasarısı ve raporu Genel Kurula sunulmuş, cebir unsurunun leh ve aleyhinde yapılan görüşmelerden, sonra maddeler, tasarıdaki cebir unsuru çıkarılmak suretiyle kabul edilmiştir.

Bu gerekçeler göstermektedir ki, söz konusu hükümlerin Ceza Kanunumuza alınmalarına sebep, demokratik Anayasa rejimimizi, demokrasi esasları ile bağdaşmayan fikir akımlarına karşı korumaktır. Ceza Kanunumuz, davaya konu olan maddeleri ile faşizm, anarşizm ve ırkçılık gibi hürriyet ve demokratik hukuk devleti rejimi ile bağdaşmayan doktrinlerin de gerçekleştirilmesi çabalarını yasaklamıştır.

Faşizm ve ırkçılık gibi sistemler, dava konusu maddelerin dava dışında kalan diğer bentleri de yasaklanmış ve ceza tehdidi altına alınmıştır. Maddelerin 1 numaralı bentlerinde yer alan hükümlerle sadece komünizme yönelen çabaların yasaklanmalarının öngörüldüğü, yukarıda yazılı gerekçelerinden, açıkça anlaşılmaktadır.

Komünizm; insan haklarına dayanan ve millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti niteliğini taşıyan Türkiye Cumhuriyeti ilkelerine aykırı bulunduğu bir gerçektir. Çünkü komünist doktrinin ana nitelikleri bakımından proletarya sınıfının hakimiyetini, mülkiyetin ortadan kaldırılmasını öngördüğü ve kendi sistemini desteklemeyen bütün temel hak ve hürriyetleri reddettiği bilinen bir keyfiyettir. Böyle bir sistemin ise, Anayasa ile bağdaşmadığı açıktır.

Bu nedenlerle komünist bir rejimin memleketimizde kurulmasını sağlamak maksadı ile sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadî ve sosyal nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri (siyasi partiler dahil) her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül etmeyi veya kurmayı veya bun-

ların faliyetlerini tanzim veya sevk ve idare etmeyi veya bu konuda propaganda yapmayı yasaklayan söz konusu hükümler de Anayasa'ya aykırı değildir.

Maddede yer alan ve komünizmin kapsamına girdiği açık bulunan (Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etme) yolunda dernek kurma veya bunun için propaganda yapma eylemlerini yasaklamanın Anayasa'ya aykırı olmadığı da, Anayasa'nın çeşitli ilkeleri bakımından, yukarıda 2 numaralı bölüm de ayrıca belirtildiğinden burada bu konuya tekrar değinilmemiştir.

Davacı, 141 ve 142 nci maddelerin 1 numaralı bentlerinde yer alan deyimlerin anlam ve kapsamlarını belli etmenin kolay olmadığını, bunların suç olmayan eylemleri de suç saymayı mümkün kılan açıklıktan uzak ve şaşırtıcı nitelik taşıdığını, Hükümet Tasarısında var olan cebir unsurunun metinden çıkarılmasının bu halleri daha da artırdığı ve bu bakımdan söz konusu bentlerin (Kanunsuz suç olmaz) ilkesini zedelemek suretiyle Anayasa'nın 33 üncü maddesine aykırı bulunduğunu ileri sürmüştür.

Yukarda tüm ayrıntıları ile açıklanan dava konusu hükümler, genel çizgileri ile,

1 — **Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek için dernek kurmayı ve propaganda yapmayı;**

2 — Memlekette anarşizmi gerçekleştirmek için propaganda yapmayı;

3 — **Komünizme hazırlık amacı ile dernek kurmayı ve propaganda yapmayı; yasaklamışlardır.**

Her üç eylem bakımından sözü geçen hükümlerin anlam ve kapsamlarının açıklık taşımadığı iddiası yerinde değildir.

Çünkü bu eylemlerin doktrin açısından niteliklerini belli etmek güç olmadığı gibi, sınıf tahakkümünün ve komünizmin çeşitli memleketlerdeki uygulamaları yönünden teşhis edilmeleri de güç değildir.

Niteliklerinin tayin ve teşhisi mümkün olan bu eylemlerin suç oldukları kanun hükmü ile tesbit ve ilân edilmiş bulunduğuna göre de (Kanunsuz suç olmaz) prensibinin bozulmuş olduğundan söz edilemez.

Maddede cebir ve şiddetin suç unsuru olarak kabul edilmemiş olması da (Kanunsuz suç olmaz) prensibinin zedelenmiş olduğu görüşünü haklı kılmaz.

O kadar ki, sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakküm kurmasının, rıza ve muvafakat sonucu olmayıp, (zor) ile gerçekleştirilebilecek sosyal bir olay olduğundan şüphe edilmez.

Anarşizmde de durum böyledir.

Komünizme gelince : aslında ihtilal ile iktidara gelmek ve zorla prolatarya hakimiyetini sağlayarak diğer sınıfları yok etmek ve demokratik, sosyal ve iktisadî düzeni yine zorla kaldırıp, yerine kendi düzenini kurmak amacını güder.

Bundan başka önceden ihtilal yolu ile iktidara gelmeyi amaçları arasına almayan ve mevcut hukuk düzeninden yararlanarak iktidara gelmeyi düşünen ve açık amacı memlekette komünist idare kurmak olan bir derneğin sonuçta cebre dayanacağı söz götürmez bir gerçektir. Böylece bir derneğin amacına ulaşıncaya kadar ki faaliyetlerinde iktidardan evvel ve sonra olmak üzere iki aşama vardır. İkinci aşama olan iktidara gelinince, komünist rejimin gerçekleştirilmesi için mutlaka cebir ve şiddet kullanılacaktır. İktidara gelininceye kadar cebir kullanılması öngörülmüş olsa dahi. komünist rejim, sonuçta kurulacak ve sürdürülecektir.

Bu amaç için propaganda yolu ile veya dernek kurmak suretiyle hazırlık çalışmaları yapanlar, cebirle kurulacak ve sürdürülecek olan bir sistemin hazırlığını yaptıklarını elbet te bilirler onun içindir ki komünist rejimin kurulması hazırlıklarını yasaklayan dava konusu hükümlerde ayrıca cebir unsuruna yer verilmemiştir.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı üzere her üç eylemin nefsinde cebir ve şiddet mündemiç olduğundan, maddede bu eylemlerin cebir ve şiddet kullanılarak yapılmış olmaları halinin ayrıca suç unsuru olarak kabul edilmemiş olmasının (kanunsuz suç olmaz) prensibini zedelediği iddiası da yerinde değildir.

Bu sebeple dava konusu hükümlerde Anayasa'mızın 35 inci maddesine aykırılık bulunmamaktadır.

Davacının, bu maddelerin, her şeyden önce, Anayasa'nın temel ilkelerine aykırı ve faşist dünya görüşünün, faşist devlet ve toplum anlayışının bir ifadesi olduğu dört kez değiştirilmiş oldukları halde faşist anlayışın değişmediği, yurdumuzdaki tek parti ve toprak ağaları rejimini kurduğu demokratik görüş ve yaşayışın, hürriyetçi ve insancı felsefenin tam karşıtı bir felsefeyi yansıttığı yolundaki iddiaları üzerinde de ayrıca durulması gerekmektedir.

1917 ihtilali ile uygulama alanına giren, marksizm ve ondan sonra Devlet teşekkülü olarak beliren faşizm karşısında, her rejim ve devlet kendi düzen ve sistemini korumak zorunda kalmıştır. Bazı rejimler esasta herbirinden çok ayrı oldukları halde varlıklarını savunma tedbirlerinde birleşmişler ve ceza kanunlarına ayrı hükümleri almışlardır.

1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununun 270 ve 272 nci maddelerdeki esasların, 1936 yılında Türk Ceza Kanununa alınmış olmasiyle faşizm esaslarının da bu hükümlerle birlikte, Türkiyeye getirilmiş gibi gösterilmesi doğru değildir.

Zira, yukarıda da açıklandığı üzere dava konusu hükümler,, sadece sınıf tahakkümünü anarşizmi ve komünizmi yasaklamayı öngörmektedirler. Bu yasaklamalardan, faşist görüşün savunulduğu tek parti rejiminin veya toprak ağalarının muhafazası maksadının güdüldüğü anlamını çıkarmak mümkün değildir.

Kaldı ki, dava dışında kalan 141 inci maddenin 3 numaralı ve 142 nci maddenin 2 numaralı bentlerinde yer alan hükümlerle faşizm prensipleri de açıkça yasaklanmış bulunmaktadır. Bu da gösterirki, dava konusu hükümler, faşist İtalya'dan alınmış oldukları halde ne faşizmi korumakta, ne de faşist toplum anlayışını benimseyen esaslar taşımaktadırlar.

Öte yandan Türkiye'nin siyasal, sosyal ve iktisadî hayatında büyük değişme ve gelişmeler olmuş, tek parti sisteminden çok partili sisteme, iki dereceli seçimden tek dereceli seçime geçilmiş, fakat bu maddeler bu gelişme ve değişmelere engel olmamışlardır. O kadar ki iptali istenen hükümlerdeki 1946 değişikliğinin çok partili siyasî hayatın duraksamasız sağlanması amacı ile yapıldığı da buna ilişkin gerekçede belirtilmiştir.

Bunlar da göstermektedir ki iptali istenen hükümler, statükocu, engelleyici, gelişmeyi önleyici olmamışlardır.

Davacının Anayasa'mızın sosyalizme sınırsız olarak açık bulunduğuna ilişkin iddiası da, üzerinde önemle durulması gereken konulardan biridir.

Davacı sözlü açıklamasında bu görüşünü özetle :

«... Anayasa'mızın mülkiyet hakkını kamu yararı ile sınırlayan, toprak reformunu öngören, bütün özel sektör faaliyetlerinin kamu yararı mülâhazası ile kamulaştırılabileceğini ifade eden ve her vatandaşa iş bulmayı Devlete ödev olarak veren, herkese insanlık seviyesi ile mütenasip ücret almayı öngören, hak olarak tanıyan, planlı bir ekonomiyi, sosyal sağlık ve sigorta meselelerini ele alan bir Anayasa'dır.

Bütün bu hususları ele alan bir Anayasa sosyalizme açık bir anayasadır. (Anayasa'da (Bu Anayasa Sosyalist Anayasadır) diye yazılmasına lüzum yoktur. Buna mukabil kapitalizme sınır koyan, liberalizme sınır koyan bir Anayasadır. Nedir bu sınır. Kamu yararı sınırıdır. Anayasa Devlete bu görevleri bir an önce gerçekleştirmeyi yüklemiştir. Anayasa'nın bir maddesi, bütün sosyal ödevleri Devletin ancak mali gücü elverdiği zaman yapacağını söyler, ama bu demek değildir ki (Ah benim mali gücüm yok binaenaleyh yapmam) hayır o, malî gücü elde etmekle görevlidir. Bunun için de devletçiliğe dayanacaktır. Devlet eliyle milli varlığı geliştirecektir ki bu ödevleri her gün daha geniş ölçüde yerine getirebilsin.. Demek ki Anayasa'mız sosyalizme katiyen bir sınır tanımayan Anayasadır.»

Demek suretiyle açıklamakta ve iptalini istediği hükümlerin sosyalist fikirlerin yayımına müsait bulunmadığını öne sürmektedir.

Çeşitli memleketlerde, farklı uygulamaları görülen sosyalizmin, kesin bir tarifini yapmak veya belli bir devleti sosyalizm uygulamasına tek örnek olarak göstermek mümkün değildir. Komünist memleketler dahil, sosyalist devletlerden hiç birisi doktrini bütünü ile uygulayamamıştır.

Sadece bu hal dahi, Anayasamızın sosyalizme sınırsız olarak açık bulunduğu iddiasının yerinde olmadığını gösterir.

Öte yandan Anayasa'nın gerekçeleriyle Kurucu Meclis-te geçen görüşmeleri üzerinde yapılan inceleme de bu sonucu desteklemektedir.

Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunun, Anayasa tasarısına ilişkin raporunun 13 üncü sahifesinde şöyle denmektedir :

«...İşte bu sebepledir ki, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde de oybirliği ile kabul edilen sosyal haklarla ilgili hükümler, artık bütün Anayasalarda yer alan insan hürriyet ve haysiyetinin gerçek zaferi olarak karşılanan hukuk kaideleri haline gelmiştir. (...)

Ancak bir kere daha belirtmek gerekir ki, sosyal hakları tanımak, bazılarının yanlış olarak ifade ettiği gibi, asla sosyalizmi kabul etmek manasına gelmez. Bugün sosyalizmle hiçbir ilgisi olmayan memleketlerde dahi hem sosyal devlet mefhumu benimsenmiş ve hem de sosyal haklar tanınmıştır. Sosyal haklar, iktisadi bir doktrinin değil her şeyden önce hümanizmin ve insanlığın adalet duygusunun mahsulüdür; fert haysiyetine hürmetin ve ferdi mukaddes bir varlık olarak kabul etmenin mantıkı ve hatta kaçınılmaz neticesidir. Nihayet Devletin iktisadî gücünün bu tedbirlere yetmiyeceğini ileri sürerek endişe duymaya da mahal yoktur. Zira 51 inci (Anayasa 53 üncü) madde bu gibi endişeleri giderecek hükmü taşımaktadır» (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi cilt 2, s. 35)

Anayasamızın ikinci maddesinin sosyal devlet ilkesine ait gerekçesinde : «Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir devlettir. Başka bir deyimle çalışma ve sosyal adalet ilkelerine dayanır.

(Sosyal devlet) fertlere yalnız klasik hürriyetleri sağlamakla yetinmeyip, aynı zamanda, onların insan gibi yaşamaları için zaruri olan maddî ihtiyaçlarını karşılamalarını da kendisine vazife edinen Devlettir. Modern Anayasa, asgarî geçim şartlarından, sıhhî bakımdan, öğrenim imkânlarından ve hele barınacağı bir konuttan yoksun bir kişinin gerçek anlamda hür olamıyacağını kabul eden zamanımızın hukuk ve siyaset ilmine ve devlet görüşüne uygun olarak fertlere ve vatandaşlara sosyal bir takım haklar tanımak zorundadır.

Her sınıf halk tabakaları için refah sağlamayı kendisine vazife edinen zamanımızın devleti (refah devleti), iktisaden zayıf olan kişileri, bilhassa işleri bakımından başkalarına tabi olan işçi ve müstahdemleri, her türlü dar gelirleri ve yoksul kimseleri himaye edecektir. (...)

Nihayet şurasını da kaydetmek gerekir ki, sosyal adalete karşı kaygısız kalan devletler sağ cereyanlara kapılarak totaliter istikamette sürüklenmesine engel olamamaktadırlar. (...)

Her sınıf halk tabakaları için refah sağlamayı kendisine vazife için bir teminat değil, aynı zamanda toplum hayatının geleceği bakımından da demokrasinin en şaşmaz garantısıdır. Zira komünizme karşı en tesirli kalkan, onu lüzumsuz hale getiren sosyal adaletin gerçekleşmesidir.» denmektedir. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi cilt 2. s. sayısı 35-

Anayasa Komisyonu Başkanı Temsilciler Melisine tasarıyı sunarken,

«... Anayasamızın ikinci özelliği, doktrinci bir Anayasa olmayışıdır. Anayasamız, bu gibi müfrit temayüllere kapılarını sımsıkı kapatmıştır. Bu suretle milletimizin geleneksel temayüllerini bir defa daha burada tesbit etmiş bulunmaktayız.

Anayasamızın üçüncü özelliği (...) demokrasi ve hukuk devleti esaslarını kapsamış bulunmasıdır.

Nihayet son özelliği, milletimizin rehaf ve saadetine ehemmiyet verdiği halde, milletimizin bu konularda belirli bir felsefeye sahip olduğu belirtilerini katiyen taşımaması ve insanlık ülkülerine mütabık bulunduğunu tespit etmesidir»

demiştir. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi cilt 2 sahife 366

Anayasa tasarısının tümü üzerinde Temsilciler Meclisinde geçen görüşmeler sırasında Anayasa Komiyonu sözcüsü de bu konuda şunları söylemiştir:

«... Arkadaşlar, bu Anayasa'da asla doktrin yoktur Bu Anayasada hiç bir partinin programı yoktur. Ne devletçilik vardır, ne liberalizm, ne sosyalizm ve nede her hangi bir (izm) vardır. Bu Anayasa renksiz fakat renksiz dediysek

karaktersiz değil karakter sahibi bir Anayasadır. 20 nci asrın ulaştığı medeniyet seviyesine uygun her parti programının tatbik edilmesine imkân veren bir Anayasadır. Orada devletçilik de tatbik edilebilir. Liberalizm de tatbik edilebilir; fakat komünistlik asla tatbik edilemez. Sosyalizmi tatbik edebilirsiniz, çünkü o da insan haklarına hürmetkârdır, demokrasiyi tanır, insan haklarını tanır, hukuk devletini tanır. Onun yanında sosyal zihniyete de sahiptir. Keza 20 nci asrın liberalizmini tatbik edebilirsiniz. Çünkü o da sosyal hakları temin, insan haysiyetine gerçek manada hürmet eder. Yoksa, sekiz yaşındaki çocukları, yüksek bacaları temizletmek içinde kullanan (üç defa inip çıktıktan sonra ölürse ölsün beni ilgilendirmez.) diyen, 19 uncu asrın liberalizmi değil (...)

Anglosakson çevrelerini ele alacak olursak, görürüz ki, orada dahi en sosyal fikirleri getirmiş olan mesela bir Beveriç liberaldir. Bugünün liberalizmi dahi sosyaldir. Bugün artık sosyal, medeni olmanın en başta gelen şartıdır. Sosyal olmak, komünizmin memleketten uzaklaştırılması için hakiki çaredir. Evet (sosyallik) artık bir doktrin değildir. Bugün en liberal Devlet olan İsviçre'de dahi, mesela Anayasa Profesörü Kegin'in kitabında, İsviçre Demokrasisinin şu vasıfları bilhassa belirtilmektedir. (İsviçre hürriyetçi bir demokrasidir, İsviçre sosyal bir demokrasidir.) İsviçre için dahi, (sosyallik) kendisinden vazgeçilmez bir devlet vasfı haline gelmiştir. *«Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi cilt 2, sahife 494)*

Aynı sözcü, yine genel görüşmeler sırasında, sosyalliğin totaliter anlayışa kadar gidip gitmeyeceği konusunda beliren tereddütlere karşı :

«... Sosyallik vasfını ilân eden Anayasa aynı zamanda (demokratik), (hürriyetçi) ve (hukuk devleti) vasıf ve umdelerine de yer vermiştir. Biz dedik ki sosyal kelimesinin yanlış tefsirlere yol açmaması için, demokratik vasfının yanında hürriyetçilik vasfını da ayrıca belirtmek uygun olur. (...) Böyle bir yolu kapamak için, sosyal derken, klasik hakların ortadan kaldırılamayacağını belirtmek maksadiyle demokratik kelimesinden başka hürriyetçi manasına gelen tabiri koyduk. Yani: (İnsan hak ve hürriyet-

leri esasına) ibaresini eklemek lüzumunu hissettik...) *(Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi cilt 2, sahife 524 . 525)*

Şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Anayasa'nın çeşitli maddelerinin Temsilciler Meclisinde görüşülmesi sırasında Anayasa Komisyonu Sözcüleri tarafından bu konuya ilişkin açıklamalar yapılmıştır :

4 üncü maddenin görüşülmesinde :

«... Bu madde egemenliğin bir sınıfta tecelli etmesini doktrin olarak müdafaa eden daha sarih bir ifade ile arzedeyim, proletarya diktatörlüğünü savunanlara karşı konulmuş olan bir hükümdür. Seçim olur, «işte Millî hakimiyet tecelli etti» denir fakat iktidarı alan rejim proletarya diktatörlüğünü andıran rejim olursa, Türk Anayasa'sı bu rejimi kabul etmez. Binaenaleyh sınıf kelimesinden kastedilen mana budur. Yoksa, sınıfların menfaatleri gibi, meselâ sosyalist partilerin doktrinleri, münakaşaları maddenin anlamına girmez. Amma, bir sınıf adına iktidara el koymak isteyen partileri bu Anayasa kanun dışı kabul etmekle kalmıyor hudutları dışına sürüyor.» *(Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi cilt 2, sahife 711.)*

11 inci maddenin görüşülmesinde :

«... Hiç bir kaziyyeyi, yarım olarak ele aldığımız zaman müsbet bir neticeye varamayız. Fikirleri hele müesseseleri, daima kül halinde mütalâa etmek gerekir. (Sosyallik nereye götürür?) evet komünizme kadar götürebilir. Eğer Komisyonumuz, sadece (Türk Cumhuriyeti sosyal bir devlettir.) deseydi, o zaman böyle bir tehlikeden bahsedilebilirdi. Amma (İnsan haklarına bağlı), yani (Hürriyetçi), (Demokratik bir devlettir.) (Bir hukuk devletidir.) dersek, bu tehlike varit olamaz (...) Demokrasi ve hukuk devletinin prensipleri. (Sosyallik) hedefinin sınırını teşkil etmektedir. Alabildiğine sosyal olacağım. Ne şartla? Fert hukukunu ortadan kaldıracak, klâsik hak ve hürriyetleri ortadan kaldıracak hiç bir adım atmamak şartiyle (...) *(Temsilciler Meclisi, Tutanak Dergisi cilt: 3, sahife: 46)*

38 inci maddenin görüşülmesinde :

«... Klâsik anlamda liberal iktisat sistemini bir doktrin olarak kabul eden arkadaşlardan farkımız şuradadır : Onlar, Anayasa Komisyonu gibi, demokrasiyle bağdaşabilen

bütün iktisadî doktrin ve programlar karşısında tarafsız davranan bir Anayasa hükmü istemiyorlar. Diyorlarki; (Liberal doktrinin icabı, kamulaştırma bedelinin hiç bir suretle taksite bağlanmaması, kamulaştırmanın bütün hallerde peşin tediye ile yapılmasıdır. İşte bu hal suretinin Anayasa'da yer almasını istiyoruz.) Biz de diyoruz ki, Anayasa, demokrasi ve hürriyet rejimi ile, hukuk devleti prensipleri ile bağdaşabilen bütün iktisat sistemleri ve iktisadî plan ve programlar karşısında tarafsız kalmalıdır. Anayasa'da ne o liberal sistem, ne bu devletçi veya sosyalist sistem ilân edilmelidir. Hangi iktisat sisteminin ve programının uygulanacağı sorununun hallini gelecekte halkın vereceği reye bırakmalıyız. Programı ile parti gelir, (Ben toprak ıslahını şu kadar taksite bağlıyacağım.) derse, (Şu hallerde millileştirme, devletleştirme yaparak, şu kadar milyondan yukarı bedelleri taksite bağlıyacağım.) derse ve seçimleri kazanırsa bu programı uygulamaya, hangi sınıra kadar mezundur, işte bunu tespit ediyoruz. Yani, partilerin, iktidarların, içinde kalmaya mecbur olduğu çerçevenin, özünü, sağını, solunu tespit ediyoruz ki: Çerçevenin içi boştur. Yalnız oraya bir kayıt koyuyoruz. Diyoruz ki, (Sen sağa sola giderken, tamamen istediğin gibi hareket edemezsin.) Meselâ evvelki teklifimizde de olduğu gibi, (Kamulaştırılan topraklarda, toprağı, doğrudan doğruya işleten vatandaşın hakkaniyet ölçüleri içinde, geçinebilmesi için zaruri olan bedeli peşin vereceksin.) diyoruz. Hülasa gelecek iktidar, gelecek kanun koyucular, Anayasa'da mülkiyet hakkının teminatı olarak konmuş kayıtlara saygı göstermekle mükelleftir. Yoksa görüştüğümüz Anayasa hükmü icabı ileride kabul edilecek kanunlar belli hallerdeki bütün kamulaştırmanın taksitle ödenmesini öngörmek zorunda değildirler. (...) İşte bütün çırpınmamız da, ileride özel durumlar, böyle taksitle tediyeyi zaruri kılarsa ve o zaman seçmeni ve kanun koyucusu da bunu isterse Anayasa'mızın, bu ihtiyaçların karşısına engel olarak çıkmamasını sağlamaktan ibarettir...» *(Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi - cilt: 4, sahife: 420)*

Ve aynı konuya ait başka bir konuşmasında :

«... Mamafi tekrar belirtmek isteriz ki, tasarıya koymak istediğimiz taksit kaydı ile, hiç bir kamulaştırma da-

ha şimdiden taksite bağlanmış olacak değildir. Anayasa, kanun koyucuya bu imkânı sağlamıştır; işte o kadar. Geleceğin kanun koyucusu, Anayasa'nın ruhuna uygun düşecek kamulaştırma ve ödeme şartlarını düzenleyecektir. Arkadaşlar, tekrar arzediyorum, gelecekte bir kaç maceraperest, normal yoldan bu hükümleri insan haklarına zıt bir surette mânalandıramıyacak; bu hükümlere dayanarak bazı temel hakları tahrip edemiyecektir.

Anayasa Mahkemesi de, bu alanda bekçilik edecektir. Yine hatırlatayım ki, kabul ettiğimiz hükümler, daima 10. ve 11 inci maddelerin ışığında değerlendirileceğine ve kanunlar, bu genel hükümlere uygun olacağına göre, eğer kamulaştırma bedellerinin taksite bağlanmasına lüzum varsa, bunu düzenleyecek kanun hükümleri ile, hiç bir zaman mülkiyet hakkının özü tahrip edilemiyecektir. ...» *(Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt: 4, sahife: 434)*

Anayasa'nın 41 inci maddesinin görüşülmesi sırasında Anayasa Komisyonu Başkan Vekili tarafından Komisyonca da benimsendiği belirtilen, bir konuşmada :

«... 40 ncı madde (Anayasa madde 41) ve Anayasamız, ne liberal ne de sosyalist bir mahiyet taşımaktadır. Bu Anayasa ile fevkalade bir liberalizme imkân vermek mümkün olduğu gibi (...) sosyalist bir devlet iktisadiyatını yürütmeyi de imkân dahiline sokmaktadır. (...) Burada bahis konusu olan mesele, demokratik yollarla denmiş olması, açıkça bazı rejimlerin dışarıda bırakıldığını gösteriyor. Bunun dışında hürriyet nizamına riayet ederek bir partinin elindeki imkânları açık bırakıyor. (...)

Netice olarak biz sosyalist bir Anayasa yapmıyoruz. Amma liberal bir Anayasa yaparak bir kısım vatandaşların ve siyasî teşekküllerin düşünce ve fikirlerini de yasak etmek istemiyoruz. *«Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt: 3, sahife: 274 - 275)*

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı üzere Anayasamız, (İzm) li doktrinlerden hiç birini ve bu arada sosyalizmi Türk Devlet sistemi olarak tesis etmemiş olmakla beraber komünizm ve insan hak ve hürriyetlerini, demokratik hukuk devleti esaslarını reddeden diğer dikta rejimlerini, demokratik sistemlerin her çeşidinin gerçekleştirilmelerine imkân vermiş, fakat bunların ve örneğin sos-

yalizmin hangi şekil ve ölçüler içerisinde gerçekleştirilebileceğini de göstermiştir.

Davacının görüşünü savunmak amacı ile ileri sürdüğü Anayasa maddeleri, Anayasa'nın sosyalizme sınırsız açık olduğunu ıspatlamaktan uzaktır. Aksine Anayasa'nın çeşitli hükümleri bu sınırı açıkça ortaya koymuş bulunmaktadır.

Ancak Anayasa'ya aykırılıkları iddiasiyle iptal edilmeleri istenilen Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 inci maddelerinin Anayasa'ya uygunluklarını denetlemek durumunda olan *Anayasa'nın sosyalizmin, hangi çeşidinin veya ne gibi sınırlarla çevrili bir sosyalizmin Türkiye'de gerçekleştirilmesine elverişli bulunduğu veya diğer bir deyimle, Anayasa'nın cevaz verdiği sosyalizmin sınırlarının neler olduğu sorunlarının çözümlemesine ve incelemenin bu alana taşırılmasına yer görmemiştir.*

Dava dilekçesinde 141/1 ve 142/1 nci maddelerin Anayasa'nın, 8 inci maddesi delâletiyle 10., 11., 12., 20., 21., 56., 57 ve 155 inii maddelerinede aykırı olduğu iddia edilmiştir.

Anayasa'nın 12 nci maddesinde «herkes dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz» denmektedir.

Bu madde ile, iptali istenilen 141/1 ve 142/1 inci maddelerin anarşizm ve komünizm çabalarını yasaklayan hükümleri arasında, bir çelişme ve çatışmanın söz konusu olmadığı, herhangi bir açıklamayı gerektirmiyecek derecede, meydandadır.

Aynı maddelerin sınıf tahakkümünü yasaklayan hükümleri ise, kararın baş tarafında belirtildiği üzere, 12 nci madde hükümlerine aykırı olmayıp, tamamiyle uygundurlar ve aynı amaca ulaşmayı öngörmektedirler. Bu sebeple, davacının dava konusu hükümlerin Anayasa'nın 12 nci maddesine aykırı bulunduğu yolundaki iddiası yersizdir.

Dava konusu maddelerin Anayasa'nın 20 nci maddesine aykırı olduğu iddiasına gelince :

Davacı bu konuda :

«Anayasa'nın 20 nci maddesi, her türlü düşünce ve inançı söz, yazı, resim ve başka yollarla açıklamak hakkını

mutlak olarak tanımıştır. Bu mutlak hak ve hürriyet, 11 inci maddeye göre Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olmak şartı ile ancak kanunla sınırlanabilir, fakat bu sınırlamalar temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamazlar.» demektedir.

Bu iddiaya göre davacının, düşünce ve kanaat hürriyetinin de Anayasa'nın 11 inci maddesi uyarınca sınırlanabileceğini kabul etmekte olduğu, fakat iptali istenen maddelerle yapılan sınırlamalarla bu hürriyetin özüne dokunulduğu sonucunu çıkardığı anlaşılmaktadır.

Gerçekten dava konusu 141/1 ve 142/1 inci maddeler, sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesise veya komünizme yönelen dernek kurmayı veya gerek bu konular, gerekse anarşizm için propaganda yapmayı yasaklamakla Anayasa'nın 20. ve 29 uncu maddelerinde yer alan düşünce hürriyetinde ve dernek kurma hakkında sınırlamalar yapmaktadırlar.

Anayasa'mız, düşünce ve kanaat hürriyetine ilişkin genel kuralı 20 nci maddesinde belirtmiş, düşünce ve kanaatlerin belli başlı açıklama ve yayma şekil ve yollarını da sonraki maddelerinde düzenlemiştir. Nitekim, Anayasa'nın, bilim ve sanat hürriyetinden bahseden 21., basın ve yayımla ilgili hükümleri belirten 22 - 27 inci toplantı ve gösteri yürüyüşü ve dernek kurma haklarını gösteren 28 ve 29 uncu maddeleri, düşünce ve inançları, bu maddelerde belirtilen şekil ve yollarla açıklamaya ve yaymaya ilişkin hükümleri ve sınırları göstermektedirler. Şu halde kişiler, düşünce ve inançlarını bu yollarla açıklamak ve yaymak istedikleri takdirde, ilgili maddelerdeki sınırlamalara riayet etmek zorundadırlar.

Düşünce ve kanaatin bu maddelerde öngörülenler dışındaki yollardan açıklanması ve yayılması konusunda ise, davacı tarafından da kabul edildiği gibi, temel hak ve hürriyetlerin genel olarak ne suretle ve hangi ölçüler içerisinde sınırlanabileceklerini gösteren Anayasa'nın 11 inci maddesi hükmü önümüze çıkar.

Bu maddede :

«Temel hak ve hürriyetler, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir.

Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.»

denmektedir.

Görüldüğü gibi madde, temel hak ve hürriyetlerin, Anayasa'nın açık bir hükmüne veya ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabileceğini kabul etmekte, fakat bu sınırlamalarla, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplere dayanılsa da, hak ve hürriyetin özüne dokunulmasını yasaklamaktadır.

Anayasa'mız, 22 nci maddesiyle basın ve haber alma hürriyeti, 29 uncu maddesi ile dernek kurma hakkı üzerinde özel sınırlama sebepleri kabul ettiği gibi, 11 inci maddesiyle de genel nitelikte olmak üzere temel hak ve hürriyetler için sınırlama sebepleri kabul etmiş bulunduğuna, iptali istenen maddelerin yasakladığı eylemler ise, bu sınırlama sebeplerini de kapsayacak şekilde Anayasa'nın özünü teşkil eden insan haklarına, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini temelinden yıkarak bu niteliklerle bağdaşması mümkün olmayan bir başka rejime çevirme çabalarından ibaret bulunmasına göre, bu eylemleri yasaklamak suretiyle düşünce hürriyeti ve dernek kurma hakkı üzerinde yapılan sınırlamaların Anayasaya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Diğer taraftan söz konusu sınırlamaların, dernek kurma hakkını ve düşünce hürriyetini, genel olarak, ortadan kaldırmayıp, yukarıda nitelikleri belirtilen yasak eylemler ölçüsünde konulmuş olduklarına ve sözü geçen hak ve hürriyetlerden yararlanmayı yok edecek derecede önleyici veya engelleyici, dolaylı veya dolaysız, herhangi bir etkileri de bulunmadığına göre, bu hak ve hürriyetlerin özüne dokunduğu da söylenemez.

Bu sebeple iptali istenilen hükümler Anayasa'nın 20 nci maddesine aykırı değildir.

Davacı, toplumcu nitelikteki bilimleri serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve araştırılmasının yasaklanması sonucuna vardığı gerekçesiyle T. C. Kanunun 142 nci maddesinin Anayasa'nın 21 inci maddesiyle de çe-

liştiğini, halbuki bu hürriyetin, hiçbir suretle, sınırlandırılamıyacağını öne sürmektedir.

T. Ceza Kanununun 142 nci maddesinin iptali istenen 1 numaralı bendi, yukarıda da açıklandığı üzere sosyal bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya rejimi komünizme veya anarşizme çevirmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapmayı yasaklamaktadır.

Görüldüğü gibi sözü geçen madde hükümleri, bu konulardaki bilimsel inceleme ve araştırmaları yasaklamış değildir. Propaganda sınırına girmemek şartiyle her çeşit toplumcu bilimler ve bu açıdan anarşizm ve komünizm üzerinde öğrenme, öğretme, açıklama, yayına ve araştırma yapılması, bu maddelerdeki yasakların kapsamına girmez. Şüphesiz bilimlerin kendilerine özgü bilimsel nitelikte öğrenme, öğretme, inceleme ve araştırma metodları vardır. Bunlara uyulmak, yani bilimsel nitelikleri korunmak ve 21 inci maddede öngörülen kayıtlar gözönünde tutulmak şartiyle bilim ve sanat çalışmaları serbesttir.

İptali istenen 142 nci maddenin 1 numaralı bendi ise, bu nitelikteki bilimsel eylemleri değil, propaganda niteliğindeki eylemleri yasaklamıştır. Bir eylemde bu niteliğin mevcut olup olmadığı sorununun çözümlenmesi ise, önüne bu yolda bir dava gelmiş olan hâkime düşer.

Şu duruma göre 142/1 inci madde hükümleri Anayasa'nın 21 inci maddesinde yer alan bilim ve sanat hürriyetinde yapılan bir sınırlama niteliği taşımadığından davacının, bu konuya yönelen iddiası da yerinde değildir.

Davacı, iptalini istediği maddelerin Anayasa'nın 56 ve 57 nci maddelerinde de aykırı olduğunu iddia etmekte ve bu konuda özetle :

«Söz konusu maddeler, toplumcu nitelikte siyasî düşüncenin ve bu düşünce etrafında teşkilâtlanma hürriyetinin özünü ortadan kaldırmaktadır. Zira bu maddeler toplumun ekonomik ve sosyal düzenlerini emek esasına göre yeniden düzenlemek ve değiştirmek için teşkilât kurulmasını ve bu yolda propaganda yapılmasını yasaklamıştır. Elbette siyasî parti mefhumunun ilmî mahiyetine uygun olarak, ekonomik, sosyal ve politik görüş ayrılığına sahip

olan sosyal sınıflar için karşılıklı münasebetlerinin çeşitli yönlerden düzenlenmesi imkânları aranacak ve emeği ile yaşıyanların kendi menfaatlerine uygun bir veya bir kaç siyasî parti kurarak yine kendi menfaatlerine uygun bir politik sosyal ve ekonomik düzen değişikliği için propaganda yapacaktır. Fakat 141/1. ve 142/1 nci maddeler bu Anayasa'nın 56 ve 57 nci maddelerine aykırıdır.»

görüşünü savunmaktadır.

Halbuki, daha önce belirtildiği üzere iptali istenen maddeler sınıf tahakkümü ve komünizm için dernek kurmayı, bunlarla birlikte anarşizm içinde propaganda yapmayı yasaklamaktadır. Bu bakımdan bunların dışında kalan eylemlerle dernek (Siyasî parti dahil) kurulması veya propaganda yapılması, söz konusu maddelerin kapsamına girmez.

Öte yandan Anayasa'nın 57 nci maddesi de, siyasî partilerin tüzük, program ve faaliyetlerinin, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milliyetle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorunda olduğunu ve bunlara uymayan partilerin temelli kapatılacağını belirtmektedir.

Bir sınıfın tahakkümünü sağlamak veya komünizm rejimi getirmek amacıyla kurulan, bunların veya anarşizmin propagandasına girişen siyasî bir partinin Anayasa'nın sözü geçen 57 nci maddesine göre temelli kapatılması zorunlu olduğundan bu gibi eylemleri ceza tehdidi altında yasaklayan 141/1, ve 142/1 inci madde hükümleri de Anayasa'nın 56 ve 57 nci maddelerine aykırı olmayıp, aksine bu maddelere uygun bulunmakta ve onların bir bakıma da müeyyidesini teşkil etmektedir.

Bu nedenle davacının bu konudaki iddiasında da isabet yoktur.

Davacı, söz konusu maddelerin, düşünce ve kanaat hürriyeti ve dernek kurma hakkı ile olan ilişkisi bakımından (İnsan haklarını ve ana hürriyetleri korumaya dair sözleşme)nin 9, 10 ve 11 inci maddelerine de aykırı olduğunu ve daha sonra imza ve tasdik edilmiş olan bu sözleşmenin (Sonraki kanun evelkini tadil eder) kuralınca 141/1 ve 142/1 inci maddeleri hükümden düşürüldüğünü ileri sürmektedir.

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya dair Sözleşmenin, söz konusu maddelerinde, iptali istenilen hükümlerin belirtildiği eylemlerin yasaklanamıyacakları ve bu gibi eylemlerin sınırsız olarak serbest oldukları yolunda bir hüküm bulunmaması bir yana, maddelerin 2 numaralı bentlerinde sayılan nedenlerle, düşünce ve kanaat hürriyetleriyle dernek kurma hakkında sınırlamalar yapılabileceği açıklandığı gibi, sözleşmenin 17 nci maddesinde de;

«Bu sözleşme hükümlerinden hiç biri, bir devlete topluluğa veya ferde, işbu sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya mezkûr sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tabi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya matuf herhangi bir hak sağladığı şeklinde tefsir olunamaz.»

denilmek suretiyle sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü kurmaya yani bir sınıfa üstün haklar tanıyıp diğer sınıfların temel hak ve hürriyetlerinden kısıntılar yahut tüm kaldırmalar yapmaya veya bütün hürriyetlerin yok edilmesi sonucunu doğuracak komünizme yönelen çabalar için bu sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerde sınırlamalar yapılabileceği kabul edilmiş bulunmaktadır.

Görülüyor ki İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya dair Sözleşme hükümleri ile iptali istenilen hükümler arasında aykırılık bulunduğu ve bu nedenle de (Sonraki kanun öncekini değiştirir) kuralı uyarınca 141/1 ve 142/1 inci maddelerin hükümden düşmüş olduğu iddiası yerinde değildir.

Öte yandan Anayasa'da yazılı temel hak ve hürriyetlerden her hangi birisinin özüne dokunduğu sabit olan bir kanun hükmünün iptal olunması gerekmekte ise de, yukarıda, bundan önceki kısımlarda da belirtildiği gibi, sözü edilen 141/1 ve 142/1 inci madde hükümlerinin konusunu teşkil eden eylemlerin yasaklanmış olmaları dolayısiyle düşünce, kanaat, dernek (Siyasî parti dahil) kurma hak ve hürriyetlerinde yapılmış olan sınırlamaların Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmadığından bu hükümlerin iptallerine ilişkin istek de yerinde görülmemiştir.

Davacı, sözkonusu hükümlerin Anayasa'nın 155 inci maddesine de aykırı olduğunu ileri sürmekte ve bu görüşünü özetle şu yolda açıklamaktadır :

«141/1 ve 142/1 inci maddeler, halen mevcut bir sınıf tahakkümünü dondurmuş ve bu suretle Anayasa'nın evolütif sosyal adalet anlayışına karşı bir engel niteliğini almıştır. Halbuki Anayasa'nın 10 uncu maddesi bu engelleri kaldırmak görevini Devlete yüklediği gibi, 155 inci maddesi de Anayasa'nın bu uğurda değişebileceğini kabul etmektedir. Devlet şeklinin (Cumhuriyet) olduğunu belirten hükmü dışında kalan ve istihsal düzenine toplumun ekonomik ve sosyal yapısına, bu yapı içinde sosyal sınıfların karşılıklı münasebetlerine ve memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamlara ait bütün hükümler değiştirilebilecektir. Ancak bu değişikliklerin Anayasa'nın çizdiği yoldan olması şarttır.»

Görüldüğü gibi davacı bu konuda da 141/1 ve 142/1 inci maddeleri, kanun koyucu tarafından düşünülmiyen istikametlerde yorumlamakta ve Anayasa'ya aykırılık iddiasını da bu görüşe dayandırmaktadır.

Anayasa'nın, değiştirilme şekil ve şartları 155 inci maddesinde gösterilmiştir. Oradaki usullere uyularak, Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm hariç olmak üzere, Anayasa hükümlerinin değiştirileceğinden şüphe edilemez.

Ancak Anayasa'nın bu maddesinde (Değiştirilme) den söz edilmesi sebepsiz değildir. Bu maddeyi hazırlayan Kurucu Meclisin ve Anayasa'yı kabul ve (Hürriyete, adalete, fazilete aşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet etmiş bulunan Türk Milletinin Anayasa'nın ve niteliklerini belirttiğ hukuk devletinin temelinden kaldırılması ile onun tam zıddı rejimlerin getirilmesini öngörmüş bulunduğu düşünülemez. 155 nci maddenin, Türk toplumunu daha ileri uygarlık düzeyine çıkarmak için, Anayasa'nın ruhuna uygun değişmelere imkân sağlamak maksadiyle kabul edilmiş olduğu söz götürmez bir gerçektir. Ancak, Türk toplumunun geriletici, temel hak ve hürriyetleri, hukuk devleti ilkesini yok edici, bir kelimeyle, 1961 Anayasa'sının özünü ortadan kaldırıcı ve bu niteliği ile (Değişiklik) olarak kabul edilmesi caiz olmayan ve Anayasa'nın devredilmesini

öngören maksatların, sözü geçen 155 inci maddenin gölgesinde gerçekleştirilebilmelerini düşünmek mümkün değildir.

141/1 ve 142/1 inci maddelerin yasakladığı eylemler ise, sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü kurmaya, komünizme veya anarşizme yönelen çabalar niteliğinde olduklarından, davacının öne sürdüğü gibi. Türk toplumunun sosyal, siyasî ve ekonomik alanlarda ilerlemesini sağlamazlar, aksine toplumu geriletir ve Anayasa'mızın kişilere tanıdığı temel hak ve hürriyetleri ve bütün nitelikleriyle birlikte hukuk devleti esaslarını kökünden reddederler.

Bu nedenlerle Anayasa'nın temelinden kaldırılmasını önleyici nitelikte olan bu yasaklamaların, Anayasa'nın 155 inci maddesine aykırı bulunduğu iddiası da yerinde değildir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, iptali istenilen hükümler, Anayasa'ya uygun bulundukları gibi, temel hak ve hürriyetlerin özlerini de zedelememektedirler.

Buna göre, söz konusu hükümlerin, Anayasa'nın, temel hak ve hürriyetlerin niteliklerini belirten 10., bu hakların özüne dokunulamıyacağını gösteren 11 inci ve kanunların Anayasa'ya aykırı olamıyacağını belirten 8 inci maddelerine aykırı bulunduğu yolundaki iddiaların da dayanaksız kaldığı kendiliğinden meydana çıkmaktadır.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere *Mahkememiz,* iptali istenen hükümlerin; münhasıran sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye ve komünizme yönelen dernek kurmak veya bunlarla birlikte anarşizme matuf propaganda yapmak suretiyle girişilen çabaları yasakladığını, *Anayasa düzenine uygun bulunan derneklerle Anayasa'nın cevaz verdiği ölçüde sosyalizmi tahakkuk ettirmek amacını güden partileri kurma ve bu amacın propagandasını yapma hallerinin ise bu hükümlerin kapsamı dışında kaldığını tespit etmiş* ve buna göre de söz konusu maddelerde Anayasa'ya aykırı bir yön görmemiştir.

Bu sonuca göre; sözü geçen maddelerin yasakladığı eylemlerin, yani bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üze-

rinde tahakkümünü tesis etme, komünizmi kurma, memlekette anarşiyi hâkim kılma hedefine çevrili çabaların ceza tehdidi altında yasaklanmış olmalarının Anayasa'ya aykırı bir yönü olup olmadığının araştırılması ile yetinilmesi gerekmiş, bunların dışında kalan ve davacı tarafından bu maddelerle yasaklandıkları sanılan başka eylem ve hareketler bakımından ileri sürülen diğer Anayasaya aykırılık iddiaları üzerinde herhangi bir araştırma yapılmasına yer bulunmamıştır.

Çünkü söz konusu maddelerle, sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya memlekette komünist bir idareyi iş başına getirmek yolunda çaba sarfetmek üzere dernek (siyasî parti dahil) kurulmasının veya gerek bu maksatlar, gerekse anarşizm için propaganda yapılmasının yasaklanmış olmasında, dava dilekçesinde öne sürülen ve Anayasa'da yer aldıkları iddia olunan (Halkçılık, insan haklarına dayanan çağdaş anlamda demokrasi devletçilik, Türk milliyetçiliği ve lâiklik, devrimcilik, barışçılık) temel ilkelerinden herhangi birisi bakımından aykırılık bulunmadığı başkaca bir açıklamayı gerektirmeyecek derecede meydandadır. Esasen davacı tarafından bu konularla ilgili Anayasa'ya aykırılık iddiası, 141/1 ve 142/1 inci maddelerin yasakladıkları, yukarıda belirtilmiş olan, eylemler bakımından ileri sürülmüş olmayıp, bu maddelerle yasaklandığı sanılan sair eylemler açısından öne sürülmüş bulunmaktadır.

Bu nedenlerle bu konulara ilişkin iddialarda yerinde değildir.

S O N U Ç :

Türk Ceza Kanununun 141 inci maddesinin, iptali istenen, 1 numaralı bendinde

a) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe;

b) Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya;

c) Memleket içinde müesses iktisadî ve sosyal nizamlardan her hangi birini devirmeğe;

Matuf cemiyetleri, her ne suret ve nam altında olursa olsun, kurmaya tevessül edenleri veya kuranları veya bun-

ların faaliyetlerini sevk ve idare edenleri ve bu hususlarda yol gösterenleri;

Aynı kanunun 142 nci maddesinin yine iptali istenen, 1 numaralı bendinde de

ç) Yukarıda (a), (b) ve (c) harfleri ile işaretlenen konularla;

d) Devlet siyasî ve hukukî nizamlarını topyekûn yok etme;

Konusunda, her ne suretle olursa olsun, propaganda yapanları;

Cezalandıran hükümler yer almaktadır.

1 — İptal konusu hükümlerin öngördüğü hallerden (a) harfiyle işaretlenen fıkrada yer alan hükmün, Anayasa'nın da sınıf tahakkümünü kesin olarak yasaklaması (d) harfi ile işaretlenen hükmün de, anarşizme yol açan nitelik taşıması bakımından Anayasa'ya aykırı olmadıklarına;

2 — (b) ve (c) harfleri ile işaretlenen hükümlere, bunlara muvazi olarak 142 nci maddenin 1 numaralı bendinde yer alan ve yukarıda (ç) harfi ile işaretlenen hükümlerin komünizmi benimseyen cemiyetler kurulmasını ve bu konularda propaganda yapılmasını yasaklamaları ve Anayasa düzenine uygun bulunan cemiyetlerle Anayasa'nın cevaz verdiği ölçüde sosyalizmi tahakkuk ettirmek amacını güden partileri kurma ve bu amacın propagandasını yapma hallerinin ise bu hükümlerin kapsamı dışında kalmaları bakımından Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve

Davanın reddine;

(a) ve (d) işaretli bentlerde oybirliğiyle, (b) işaretli bentte üyelerden Şemsettin Akçoğlu, Celâlettin Kuralmen, Sait Koçak ve Muhittin Gürün'ün (c) işareti bentte de bu üyelerle birlikte İbrahim Senil'in muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile;

29/6/1965 gününde karar verildi.

Başkan	Başkan Vekili
Lütfi Akadlı	*Rifat Gürsu*
Üye	Üye
Cemalettin Köseoğlu	*Asım Erkan*
Üye	Üye
Şemsettin Akçoğlu	*İbrahim Senil*

Üye
A. Şeref Hocaoğlu
Üye
Celâlettin Kuralmen
Üye
Sait Koçak
Üye
Muhittin Gürün
Üye
Ekrem Tüzemen

Üye
Salim Başol
Üye
Hakkı Ketenoğlu
Üye
Ahmet Akar
Üye
Lûtfi Ömerbaş
5/9/1966 gününde ölmesi nedeniyle imzası alınamamıştır.

— KARŞI OYLAR —

MUHALEFET ŞERHİ

Üye
Şemsettin Akçoğlu

1 — Karar gerekçesinin (I) numaralı bölümünde T.C.K. nun 141 ve 142 nci maddelerinin 1) numaralı bentlerindeki (Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye matuf cemiyetlerin kurulması) nı ve (Aynı maksatla propaganda yapılması) nı yasaklayan hükümler ele alınıp Anayasa'ya uygunlukları belirtilmiştir.

Bu konuda Anayasa'nın 4 üncü maddesinde açık hüküm vardır. Maddenin üçüncü fıkrasiyle her türlü tahakküm yasaklanmıştır. Bu hükümle yetinilmesi ve gerekçeye başka sebepler katılmaması görüşündeyim.

Anayasa'nın sözüne uygun olan bir hükmün ayrıca özüne de uygunluğunu belirtmeye lüzum olmadığı gibi, Anayasa'nın başlangıç kısmından gerekçeye alınan amaçlardan bazılarının konu ile ilgisi de münakaşaya değer.

Bu sebeplerle, gerekçenin bu kısımlarına katılmıyorum.

2 — Karar gerekçesinin (III) numaralı bölümünde (Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya), (Memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye) matuf cemiyetlerin kurulmasını ya-

saklayan 141/1 inci madde hükmüyle (Aynı maksatlarla propaganda yapılmasını) yasaklayan 142/1 inci madde hükmünün incelenmesinde, sadece, kanun tasarılariyle gerekçelerinden, Komisyon raporlarına geçen gerekçelerden ve Büyük Millet Meclisinde yapılan görüşmelerden faydalanılmış, kararda da, bu gerekçelerde ve görüşmelerde beliren maksada göre (Bu hükümlerin, komünizmi benimseyen cemiyetler kurulmasını ve bu konuda propaganda yapılmasını) yasaklamak gayesiyle sevkedildiklerinin açıkça anlaşıldığı kanaatine dayanılmıştır.

Kanun hükümlerinin kabulüne esas olan gerekçelerin, kanun koyucunun maksadını öğrenmek bakımından, önemi inkâr edilemezse de kanunların, herzaman, sevklerindeki maksada uygun bulunduğunun kabulü mümkün değildir. Bu dava dolayısiyle, gerekçesi ve sevk maksadı belli olan bu hükümlerin sadece komünizmi mi yasakladığı, yoksa, sair fikir hareketlerini de mi sınırladığı hususlarının incelenmesi gerekirdi. Davacı Partinin iddiaları da bu incelemeyi zaruri kılıyordu.

Diğer taraftan; kanuniyet kazanan hükümlerin, sevk ve kabullerindeki maksada uygunluk derecesi, kanunun uygulanması sırasında meydana çıkar.

T. C. K. nun 141 ve 142 nci maddeleri 3038 sayılı kanunla değiştirilirken şu gerekçeye dayanılmıştır: «141 ve 142 nci maddeler, Türkiyed'e teşekkül etmiş veya edecek olan, maksatları, siyasî ve içtimaî nizamları bozmaya matuf siyasî cemiyetleri istihdaf etmektedir. Maddenin sarahatine ve ihtiva ettiği hususata nazaran komünist cemiyetler bu maddenin şümulüne dahil bulunmaktadır. Devletin selâmet ve hayatını muzır ve yıkıcı faaliyetlere karşı korumak için böyle bir maddeye lüzum vardır.»

Maddeler metinlerinin — Kanun koyucunun maksadı dışında — sair kuruluşları ve fikir hareketlerini de önlediği, fertlerin, idarecilerin ve hâkimlerin, kanun ibarelerindeki müphemiyet sebebiyle, müşkülât içinde kaldıkları, maddelerin son değişikliklerine ait tasarının ve Adalet Komisyonunun gerekçelerinden anlaşılmaktadır.

5844 sayılı Kanun tasarısının gerekçesinde aşağıda yazılı fikirler göze çarpmaktadır :

— Kanunun ihtiva ettiği hükümler ve mevcut tabirler, mana ve muhtevalarını tayin bakımından kolaylık temin edecek şekilde olmayıp bazı tabirlerin muhtevalarını tayin hususunda hâkimlerin müşkülât karşısında kaldıkları görülmüştür.

— Bu maddelerin metinleri, memleketimizin demokratik inkişafını tam olarak takip edebilmiş değildir. 13/6/1946 tarihinde yapılan tadilâtla, çeşitli partilerin kurulabilmesini teminat altına almak maksadı takip edilmişse de metinlerin, bilhassa 141 inci maddenin birinci fıkrasının tetkiki bu gayenin tamamiyle sağlanamamış bulunduğunu ortaya koymuştur.

— Demokratik rejimin ana prensiplerinden biri de vatandaşların, menolunan hareketlerle müsaade olunan hareketler arasındaki sınırları emniyetle ve tereddütsüz olarak tayin edebilmeleridir. Bu prensip, Ceza Kanununda (Kanunsuz suç olmaz) düsturunda ifadesini bulur. Bu maksadın tahakkuku, Ceza Kanunu metinlerinin mümkün olduğu ölçüde açık ve vazıh olmasiyle mümkündür. ... Kanun metinlerindeki umumiyet içtimaî müdafaanın lehinedir. Fakat vatandaşları lüzumsuz müdahalelere karşı korumak siyasî partilerin, kanun hudutları içinde endişesiz olarak faaliyette bulunabilmelerini sağlamak için, bilhassa bu mevzuda, metinlerde mümkün olan sarahati tesis eylemek zarureti aşikârdır... Bilhassa bu mülâhaza mevzuubahis maddelerin tadilinde esas gayelerden birini teşkil eylemiştir.

— 141 inci maddenin birinci fıkrasındaki «sosyal bir sınıfı, cebir yoluyla, kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal nizamları cebren yoketmeye matuf birleşmeler» ibaresiyle istihdaf edilen gaye, cebri vasıta olarak kullanılan sosyalist vesair mahiyetteki birleşmeleri tecrim eylemektedir. Maddenin bugünkü halinde mevcut ibare dolayısiyle sosyalist ve müşabih mahiyetteki partilerin teşkiline hukukan imkân mevcut değildir. Kanun vazıı (Temel nizamları devirmek) tabirlerini kullanmak suretiyle bir tahdide vasıl olmaya çalışmış ise de bunların, gayeyi istihsal bakımından kâfi olmadığı neticesine varılmıştır... Tasarıda, fıkranın bu kısmının tahakkuku cebir unsuruna bağlandığından... ve demokratik bir rejimde mücadelenin kanun hudutları içinde

olması ve siyaset mücadelelerinde hukukî vasıtaların istimal edilmesi zaruri bulunduğundan ... cebren yokedilecek nizamların, temel nizam veya temel olmayan nizam olmasının ehemmiyeti yoktur. Bu sebeple metinde lüzumlu değişiklik yapılmıştır.

Cebir unsuru zımnen dahi mevcut bulunabilir. Meselâ, birleşmenin mahiyeti itibariyle tahakkuk ettirmek maksadını güttüğü gaye cebir istimal edilmeksizin sağlanamayacaksa, ifade edilmese dahi, cebir unsuru mevcut sayılmak lâzımgelir.

Tasarıda, gerekçede değinilen (Metinlerdeki vuzuhsuzluk), (Uygulama müşkülâtı) ve (hâkimlerin tereddüdü), (Cebir) unsurunun fıkralara ilâve edilmesi yoluyla giderilmek istenmişken ve tasarının (Cebir) unsurunu ihtiva eden hükümleri Adalet Komisyonunca da kabul edilmişken müzakereler sonunda bu unsur çıkarılmış bulunmaktadır. Böylece, yukarıda zikredilen ve dava konusu hükümlerin tadile muhtaç olduklarının gerekçelerini teşkil eden ipham, tereddüt, ve müşkülât bugün de devam etmektedir.

Bu muhalefet şerhinin yazıldığı güne çok yakın bir karardaki malûmat, dava konusu hükümlerdeki vuzuhsuzluğu açık şekilde belirtmektedir :

Bir kimse, yazdığı bir kitapla komünizm propagandası yaptı diye, takibata maruz kalmıştır. Bu dava dolayısiyle mütalâasına müracaat edilen bilirkişilerden biri «bu eserde komünist propagandası yapıldığı, emekçi sınıfın hukuk dışı yollarda tahakkümünü kurmak yollarının gösterildiği ve binnetice T. C. K. nun 142 nci maddesinin 1 numaralı bendinin ihlâl edildiği»; seçilen üç kişilik bilirkişi heyetine dahil olanlardan ikisi evvelki bilirkişinin raporunda deımeyan olunan mütalâalar ve isnat edilen gerekçeler birer birer ele alınıp incelenerek reddedildikten sonra - «kapsadığı aslî bütün çözüm yollariyle kitapta komünizme has ideoloji mevcut olmadığı gibi komünizmi tavsif ve teşhis eden proletaryanın ihtilâl yoluyla Devleti ele geçirmesi ve bir proletarya devleti ve diktası kurulması görüşü asla yer almamakta, aksine bu görüş ve bunun bilcümle icapları sarahatle ve katiyetle reddolunmaktadır... Tetkik konusu kitapta hiçbir bakımdan ve cihetten komünizm propagandası yapılmış olmadığı» ve aynı heyete dahil üçüncü bilir-

kişi de «genel eğilimi ve bilhassa son bentte ileri sürülen fikirler karşısında eserin, sosyalizm hududunu aştığı» kanaatlerine varmışlardır. Hepsi de üniversite profesörü olan bu bilirkişilerin dahi hudut ve şümulünü tayinde birleşemedikleri bir kanun hükmünün (kanunsuz suç olmaz) prensibini zedelemeyen bir açıklıkta olduğu kabul edilemez.

Bu maddelerin, komünizm dışında kalan fikir hareketlerini de yasakladığı Hükümetçe de kabul edilmiş ve 5435 sayılı Kanunla yapılan tadilâta rağmen devam eden tereddütlerin ve yanlış tatbikatın düzeltilmesi maksadiyle 5844 sayılı kanun sevkedilmiştir. Bu son kanundaki değişiklik, dava konusu fıkralara (Cebir) unsurunun ilâvesinden ibaret olup 5435 sayılı Kanunla yürürlüğe giren, metinlerde başka bir değiştirme yapılmamıştır. (Cebir) unsuru maddelerden çıkarıldığına göre 5844 sayılı kanun tasarısının gerekçesindeki sebepler bugün de ayaktadır.

Bu sebeplerle, dava konusu hükümlerin, yalnız komünizmi önlemekle kalmayıp bunun dışındaki fikir hareketlerini ve binnetice iktisadî ve içtimaî tekamülü de önlediği kanaatiyle kararın 2 numaralı bendine muhalifim.

3 — Kararın hüküm fıkrasının 2 numaralı bendinde «Anayasa düzenine uygun bulunan cemiyetlerle Anayasa'nın cevaz verdiği ölçüde sosyalizmi tahakkuk ettirmek amacını güden partileri kurma ve bu amacın propagandasını yapma hallerinin, dava konusu hükümlerin kapsamı dışında kaldığı» kabul edilmiştir.

İhtilâlci sosyalizm rejimi dışında kurulan sosyalist partileri, programlarının Anayasa zaviyesinden incelenmesi suretiyle sınıflara ayırmak, bir kısmının kuruluşuna ve propaganda yapmasına cevaz verip diğer kısmını takibata maruz bırakmak, yalnız kanun hükümlerinin değil Kanun Koyucunun maksadınında dışına çıkacak bir tatbikata yol açar.

Bu görüşe de katılmıyorum.

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Sait Koçak

Muhittin Gürün
Üye

1 Mart 1928 günlü ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 3 Aralık 1951 günlü ve 5844 sayılı Kanunla değiştirilmiş bulunan 141 ve 142 nci maddelerinin 1 numaralı bentlerinde yer alan hükümlerin tüm olarak Anayasa'ya uygun bulunduğunu belirten yukarıki kararda, söz konusu bentlerin:

a — Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerindeki tahakkümünü tesis etmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenleri veya kuranları veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenleri veya bu hususlarda yol gösterenleri (Madde 141/1) veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapanları (Madde 142/1);

b — Devlet siyasî ve hukukî nizamlarını topyekûn yok etmek için propaganda yapanları (Madde 142/1);

c — Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya, yahut memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenleri veya kuranları veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenleri veya bu hususlarda yol gösterenleri (Madde 141/1) veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapanları (Madde 142/1);

cezalandırdıkları belirtilerek bunlardan a ve b fıkralarında gösterilen eylemlerin cezalandırılmış olmasında, kararda ayrıca belirtilmiş bulunan gerekçelerle Anayasa'ya aykırılık bulunmadığı açıklanmakta ve c fıkrasında belirtilen eylemlerin cezalandırılmasının ise münhasıran komünizmi benimseyen cemiyetler kurulmasını ve bu konularda propaganda yapılmasını yasaklamak amacını güttü-

ğü, bunun dışında Anayasa düzenine uygun bulunan cemiyetlerle Anayasa'nın cevaz verdiği ölçüde sosyalizmi tahakkuk ettirmek amacını güden siyasî partileri kurma ve bu amacın propagandasını yapma hallerinin bu hükümlerin kapsamı dışında kaldığı gerekçesiyle Anayasa'ya aykırı olmadığı hükmüne varılmaktadır.

Gerçekten yukarıda a ve b fıkralarında işaret edilen, bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü kurmayı sağlamak amacile dernek veya siyasî ve hukukî nizamlarının topyek-n yok edilmesi için propaganda yapılmasını yasaklamakta, kararda yazılı gerekçelerle, Anayasa'ya aykırı bir yön yoktur.

Ancak dava edilen bentlerde yer alan ve yukarıda c fıkrası ile gösterilen yasaklamaların, (sadece komünizme) müteveccih bulunduğu gerekçesine dayanılarak Anayasa'ya uygun bulunduğu neticesinin çıkartılması mümkün değildir.

Karardan anlaşıldığına göre, Mahkememizin çoğunluğunu bu kanıya vardıran husus, Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerinde 1936 - 1951 yılları arasındaki 15 senelik bir devrede dört defa yapılmış bulunan değişikliklere ait gerekçelerde, değişikliğin sebepleri arasında komünizmi önleme maksadının da açık bir surette yazılmış olmasıdır.

Gerçekten T. C. Kanununun 141 ve 142 nci maddelerinde ilk değişikliği yapan 11/6/1936 günlü ve 3038 sayılı Kanuna ait gerekçede ve daha sonra aynı maddelerde değişiklikler yapan 29/6/1938 günlü ve 3531 sayılı ve 13/6/1946 günlü ve 4934 sayılı ve 10/6/1949 günlü ve 5435 sayılı ve nihayet halen yürürlükte olan ve iptali istenilen hükmü getiren 3/12/1951 günlü ve 5844 sayılı kanunlara ait gerekçelerde komünizmi yasaklama maksadının yer aldığı görülmektedir.

Ancak söz konusu gerekçelerde, değişikliğe ait sebepler arasında komünizmi önleme maksadının da yer almış bulunması, söz konusu hükümlerin sadece ve münhasıran komünizmi hedef tutmuş olduğunu kabul etmek için, iki bakımdan, yeter sebep değildir.

1 — İlk önce gerekçelerdeki açıklamalar, tüm ele alındıkları takdirde bu yolda bir mana çıkarmaya müsait bulunmamaktadırlar. Çünkü

a) 3038 sayılı Kanuna ait gerekçede: 141 inci maddenin (Türkiye'de teşekkül etmiş veya edecek olan maksatları siyasî ve içtimaî nizamı bozmaya matuf bulunan siyasî cemiyetleri istihdaf etmekte) olduğu genel nitelikte belirtildikten ve bu suretle siyasî ve içtimaî nizamda değişikliği öngören her türlü siyasî cemiyetlerin maddenin kapsamı içinde bulunduğu gösterildikten sonra, (Maddenin sarahatına ve ihtiva ettiği unsurlara nazaran komünist ve anarşist cemiyetler bu maddenin şumulüne dahil bulunmaktadır.) denmek suretiyle, uygulamada çıkacak tereddütlere, bu iki nevi cemiyet bakımından açıklık getirilmek istenmiş ve maddenin kapsamı bakımından iki misal gösterilmiştir. Bu ifadenin, maddenin kapsamının sadece komünist ve anarşist cemiyetlerle sınırlı bulunduğu, bunların dışında kalan cemiyetlerin, durumları maddede yazılı suç unsurlarına uygun bulunsa dahi maddenin kapsamı dışında kaldıkları manasının çıkarılması mümkün değildir. Nitekim aynı gerekçenin 142 nci maddeye ilişkin olan kısmı da bu görüşe hak vermektedir. Zira burada da;

(141 inci madde siyasî ve içtimaî nizamı bozmaya matuf cemiyetleri cezalandırmaktadır. 142 nci madde ise bu gayeye matuf propagandaları tecziye etmektedir. Bir içtimaî sınıfın diğeri üzerine hâkimiyetini tesis etmek veya bir içtimaî sınıfı ortadan kaldırmak veya millî hissi sarsmak gibi maksatlarla yapılan muzur propagandalara müsamaha etmek Devletin emniyet ve selâmetile telif edilemiyeceğinden bu maddeler memleket ve rejimin en kuvvetli müeyyidelerinden birini teşkil edecektir.) denmek suretile fıkra hükümlerinin kapsamının geniş bir alana yaygın bulunduğu belirtilmektedir. *(T. B. M. Meclisi Zabıt Ceridesi, Dönem: 5, Toplantı: 1, Cilt: 12. Birleşim: 78. S. Sayısı: 250).*

b) 3531 sayılı Kanuna ait gerekçede ise, komünizm veya anarşizmden hiç söz edilmiyerek maddede yazılı suç unsurları üzerinde durulmakla yetinilmiş, tasarıyı inceleyen Adliye Encümeni Mazbatasında da yine madde met-

nine muvazi açıklamalar yapılmış ve komünizm, anarşizm hareketlerinden, bunların bünyelerinde mevcut «Şiddet kullanma» niteliği sebebile ve dolayısiyle bahsedilmiştir. *(T. B. M. M. Zabıt Ceridesi, Dönem: 5., Toplantı: 3, Cilt: 26, Birleşim: 83, S. Sayısı: 320)*

c) 4934 sayılı Kanuna ait gerekçede de, genel ifadelerle kökü dışarıda bulunan ve Milletlerarası mahiyette olan cemiyet ve partilerden gayesi Türk kanunlarına aykırı olanlara değinilmiş ve bu maddenin, içtimaî bir sınıf diktatörlüğü veya içtimaî bir sınıfın ortadan kaldırılması gayelerile kurulacak cemiyetleri yasak etmek suretile parti diktatörlüğünü önlemekte ve çok partili demokrasi esasını sağlamakta olduğu belirtilmiş, tasarıyı inceleyen B. M. M. Adalet Komisyonu Raporunda ise, Hükümet gerekçesine muvazi açıklamalar yapılmış ve ancak «Zor» unsuru dolayısiyle anarşist partilere temas edilmiştir. *(T. B. M. M. Tutanak Dergisi, Dönem: 7, Toplantı: 3, Cilt: 24, Birleşim: 64. S. Sayısı: 171)*

ç) 5435 sayılı Kanuna ait gerekçede; maddenin ilk fıkrasının içtimaî bir zümrenin diğer zümreler üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimaî bir zümreyi ortadan kaldırmak veya memleket içinde kurulmuş iktisadî ve içtimaî nizamları devirmek amacı ile cemiyet kurmayı yasakladığı izah edildikten sonra komünizmin gayesinin de bu yasaklanan fiiller olması itibariyle fıkra hükmü ile komünizmin de yasaklanmış bulunduğu açıklanmış ve (... bununla beraber komünist olmayan ve fakat kendisine has bir nizam koymak için, memleket içinde kurulmuş bir içtimaî veya iktisadî nizamı devirmek amacı ile cemiyet kuran kimseler de bu fıkra hükmünce ceza görürler.) denilmek suretiyle fıkra hükmünün genel niteliği her türlü tereddüdü giderecek surette ortaya konulmuştur.

Tasarıyı inceleyen Adalet Komisyonu Raporunda da maddede yer alan suç unsurları üzerinde durulmuş, maddenin ilk fıkrası ile, kanunlar önünde eşit olan sınıflardan birinin diğerlerini ortadan kaldırmasını veya tahakküm altında tutmasını istihdaf edecek bir türlü hareketin cezalandırılmasının, meselâ bir işçi sınıfı diktatörlüğü kurulmasının, bir kapitalist sınıf tahakkümünü tesisin önlenmesinin istihdaf edildiği belirtilmiş ve maddenin yasak-

ladığı içtimaî ve iktisadî nizamları devirmek amacı ile cemiyet kurmak fiiline misal olarak komünizm ve anarşizm ele alınarak bu sistemlerin neden ötürü yasaklanmaları gerektiği konusunda açıklamalar yapılmıştır. *(T. B. M. M. Tutanak Dergisi: Dönem: 8, Toplantı: 3, Cilt: 20, Birleşim: 104, S. Sayısı: 257)*

d) Halen yürürlükte bulunan ve iptali istenilen 5844 sayılı Kanuna ait gerekçede ise, söz konusu 141. ve 142 nci maddelerin metinlerindeki müphemiyeti ortadan kaldırmak, yıkıcı ve bozguncu hareketler bakımından hükümlerini ikmal eylemek, siyasî inkişafımızla muvazi demokratik değişiklikleri yapmak, yeni ağırlaştırıcı ve hafifletici sebepler ilâve etmek ve müeyyideleri şiddetlendirmek maksadile bu değişikliğin yapıldığı belirtildikten sonra 141 nci maddenin birinci fıkrası ile komünist birleşmelerin kurulmasına tevessül olunmasının, bunların teşkil, tanzim ve idare edilmesinin ve bu hususta yol gösterilmesinin suç sayılmış bulunduğuna, bu maksadın, madde içinde «Bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünün tesisi.» ibaresile ifade olunduğuna işaret edilmiştir. Daha sonra («Aynı fıkrada mevcut» bir sosyal sınıfı cebir yoluyle kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadî ve sosyal nizamları cebren yok etmeğe matuf birleşmeler...» ibaresi ile istihdaf edilen gaye, cebri vasıta olarak kullanan sosyalist ve sair mahiyetteki birleşmeleri tecrin eylemektir. Maddenin bugünkü halinde mevcut ibare dolayısiyle sosyalist ve müşabih mahiyetteki partilerin teşkiline hukuken imkân mevcut değildir... İktisadî ve siyasî nizam tabirleri çok geniş manayı ihtiva eylemeleri dolayısiyle her türlü bozucu ve bozguncu faaliyetleri ihata eylemek maksadile istimal edilmişlerdir...) denilmek suretiyle maddede yer alan suç unsurlarının genel niteliği ve kapsamının genişliği bir kere daha ortaya konulmuştur.

Tasarıyı inceleyen Adalet Komisyonu Raporunda da Hükümet gerekçesine muvazi açıklamalarla yetinilmiştir. *(T. B. M. M. Tutanak Dergisi Dönem : 9 Toplantı; 2, Cilt 10, Birleşim : 5, S. Sayısı : 264)*

Tasarının Büyük Millet Meclisinde müzakeresinde ise tasarıyı savunanlar «Komünizm» konusunu işleyerek ka-

nunun bunu önleyeceğini ileri sürmüşler, karşı görüşe sahip olanlar da maddede «Cebir» unsuru bulunmadığı takdirde komünizm dışındaki siyasî teşekküllerin de yasaklanabileceğini belirtmişler ve bu tartışmalar sonucunda tasarı «Cebir» unsurunu ihtiva etmeksizin kanun halini almıştır. *(T. B. M. M. Tutanak dergisi Dönem : 9, Top : lantı : 2, Cilt : 10, Sahife ; 110-121, 125-126, 131-165, 172-211, 221-252, 254 - 263, 270 - 274, 311 - 335, Cilt : 11, Sahife : 9 - 21)*

Yukarıdaki açıklamalarda da görüldüğü üzere 141 ve 142 nci maddelerin 1 numaralı bentlerinde yer alan ve :

Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeğe *matuf cemiyet kurmayı* veya bu konularda propaganda yapmayı yasaklayan hükümlerin, sadece ve münhasıran komünizmi öngördüğü ve yasakladığı görüşüne, bu kanuna ait Hükümet gerekçeleri, Komisyon raporları veya T. B. M. Meclisinde geçen müzakereler hak verdirecek nitelikte değildir.

2 — Kaldı ki söz konusu belgeler, ileri sürüldüğü nitelikte bir sarahatı taşısalar bile madde metninin çok açık olan hükümleri karşısında, bu hükümlerin bir kenara bırakılması sonucunu doğuracak bir tatbikata yol verilmesi de mümkün değildir. Her ne kadar kanun tasarısı ve tekliflerine ait gerekçelerle, Meclis komisyonları raporlarının ve Genel Kurul müzakerelerinin, metinlerinde gerekli açıklık bulunmayan kanunların yorumlanmasında başvurulacak pek değerli kaynaklar olduğunda şüphe yoktur. Ancak bu düşüncenin, açık olan kanun hükümlerinin bir kenara itilmesini ve bu belgelerdeki açıklamaların kanun maddesi yerine konularak ona göre uygulama yapılmasını gerektirecek derecede ileri götürülmesi de mümkün değildir.

Kanun Koyucu T. B. M. Meclisindeki müzakereler sırasında yapılan ikazlara rağmen, maddeyi, komünizmi yasakladığını açıkça ifade edecek surette düzenlemeyerek, komünizmi de ihtiva edecek şekilde ve genel nitelikte suç unsurlarını belirtmek suretile kanunlaştırmıştır. Bu suretle de maddenin kapsamına, Anayasa'nın yasakladığı komünizm ile birlikte, yasaklamadığı sair dernek ve siyasî parti çalışmaları da girmiş bulunmaktadır.

Halbuki Anayasa'nın 20 nci maddesinde; herkesin düşünce ve kanaat hürriyetine sahip olduğu ve bunu söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayıp yayabileceği, 29 uncu maddesinde; herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahip bulundukları, siyasî partilerin önceden izin almadan kuruiacakları ve serbestçe faaliyette bulunacakları, siyasî partilerin ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları bulundukları belirtilmiş, 57 nci maddesinde ise; (Siyasî partilerin tüzükleri, programları ve faaliyetleri, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadırlar. Bunlara uymayan partiler temelli kapatılır...) denilmek suretiyle siyasî partilerin uymak zorunda oldukları genel kurallar ve faaliyetlerinin sınırları da gösterilmiştir.

Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerinin iptalleri istenen 1 numaralı bentlerinde yer alan ve yukarıda değinilen Anayasa kuralları karşısındaki nitelikleri aşağıda belirtilen hükümler ise düşünce hürriyetinde ve Dernek kurma hakkında kısıtlamalar yaptığı gibi siyasî parti kurma hakkına ve siyasî partilerin serbestçe faaliyette bulunmalarına da sınırlar çizmektedir. Bu kayıtlama ve kısıtlamalar ise Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olmadıktan başka bu hakların özüne de dokunacak niteliktedirler.

Diğer taraftan bu yasaklamalar, siyasî partileri Anayasa'nın 57 nci maddesinde öngörülenler dışında ve hatta onlarla zıt istikamette yeni bazı kayıtlamalara tabi tutmaktadır ki bu bakımdan da Anayasa'ya aykırılıkları ortadadır.

Madde metninde yer almış olan hükümleri bu açıklamalar açısından inceleyelim :

1 — Kanunun yasakladığı eylemlerin bir kısmı; (Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül etmek veya kurmak bunların faaliyetlerini tanzim ve sevk ve idare etmek veya bu hususlarda yol göstermek — 141/1— veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak için her ne suretle olur-

sa olsun propaganda yapmak —142/1—) tır. Şüphesiz komünizmin gayeleri arasında sosyal bir sınıf olan (Sermayeci) nin ortadan kaldırılması da vardır. Ancak komünizm bunu kendi metodları ile yani ya ihtilâl yolu ile veya başlangıçta demokratik gibi görünen yollarla iktidara geldikten sonra yapacağı hukuk dışı «Darbe» sonucunda iktidarda kalacak komünizmi uygulamaya geçme yolu ile yapar. Görüldüğü gibi her iki yol da, cebir, şiddet ve zora dayanmaktadır. Bu bakımdan bu gibi hareketlerin yasaklanmasında Anayasa'ya aykırı bir cihet yoktur.

Ancak bir de bunun karşısında, tamamen demokratik usullere sadık kalarak üretim araçlarının topluma ait olmasını ve bu sebeple özel sermayenin kaldırılmasını isteyen, bunu da çeşitli kademe ve dozlarda olmak üzere öngören ve «Demokratik sosyalizm» genel adı altında toplanan düşünce çeşidi yönünde bir kanaate sahip olan kişilerle, bunların «Dernek» veya «Siyasi parti» niteliğinde kurdukları toplulukları bulunabilir. Bunlar, fikirlerini demokratik yollarla topluma yaymak ve gerek iktidara gelmek, gerekse iktidardan ayrılmak için seçimi yegane meşru vasıta saymak hususunda samimi kanaate sahip olabilirler. Zor ve şiddet yolu ile iktidara gelmek halkın arzusuna rağmen sistemlerini uygulamak düşüncesi akıllarının köşesinden geçmeyebilir. İşte 141/1 ve 142/1 inci maddelerin yukarıda açıkladığımız hükümleri bunların hareket ve faaliyetlerini de yasaklayan bir genellik taşımaktadır.

Diğer taraftan, sosyal sınıflar bir memleketteki siyasî ekonomik ve sosyal şartların sonucu olarak tarih içinde meydana gelen ve bu şartlardaki değişmelere uyarak kendiliğinden yeni şekiller alan veya büsbütün ortadan kalkan içtimaî birer vakıadır. Anayasa'mız, hiçbir yerinde, yürürlüğe girdiği tarihte var olan sosyal sınıflar, bu içtimaî kanuna karşı çıkarak, oldukları gibi muhafaza etmeyi taahhüt etmemiştir. Binaenaleyh bu içtimai kanunun bizim Cumhuriyetimizde de hükmünü yürüterek kendi yolunda yürümesine engel olmak mümkün değildir. Bu konuda cemiyet fertlerine düşen görev, bu sosyal olayın oluşumunu kolaylaştıracağına inandığı yönde faaliyette bulunmaktır. Zor kullanmayı düşünmeksizin ve Anayasa'nın tahribini öngören yollarla sapmaksızın her ferdin bu konularda doğru

bildiği yönde düşünmesi ve düşündüğü yönde faaliyet göstermesi Anayasa ile tanınmış temel haklarındandır.

Türk Ceza Kanununun 141/1 inci maddelerinde yer alan ve sosyal bir sınıfın ortadan kaldırılmasını sağlamaya matuf dernek veya siyasî parti kurulmasını ve bu yolda propaganda yapılmasını yasaklayan hükümleri, bu açıdan ele alındıkları zaman, Anayasa'ya uygun bulmaya imkân yoktur. Zira bu işlerin zor ve şiddet kullanarak yapılmasının öngörülmesi, suç unsuru olarak, kanuna ait Hükümet teklifinde mevcut olduğu halde, kanun koyucu tarafından kabul edilmemiş ve metinden çıkartılmıştır. Şu hale göre, tamamen demokratik ve kanunî yollardan hareket edilmek ve alınacak iktisadî ve içtimaî tedbirlerle ve Anayasa teminatı altındaki kişi hak ve hürriyetlerine riayet olunmak suretile içtimaî sınıflardan birisinin kaldırılması yolundaki çalışmaları bir derneğin ve siyasî partinin gayeleri arasına almak, hattâ bu hedefe ulaşmak üzere tamamen düşünce sahasında kalarak propaganda yapmak fiilleri, bu hüküm lerle yasaklanmış durumdadır.

Halbuki bir kısım vatandaşlar, yurt kalkınmasının, üretim araçlarının tamamının veya bazı ölçüdeki kısmının Devlet elinde toplanmasına ve bu suretle sermayedar sınıfın sahneden çekilerek yerini topluma bırakmasına bağlı olduğuna samimi olarak inanabilirler. Bu düşüncelerini, ya Anayasa'nın mevcut hükümleri içerisinde, veya rejimin, insan haklarına dayanan demokratik, lâik bir hukuk devleti niteliğine halel vermeksizin, bazı Anayasa maddelerinin değişmesi suretile meydana gelecek yeni ortam içinde gerçekleştirebilecekleri kanaatile dernek veya siyasî parti kurmayı ve topluma fikirlerini anlatmak ve bunlar etrafında taraftar toplamak için propaganda yapmayı düşünebilirler.

141/1 ve 142/1 inci maddelerin 1 numaralı bentleri ise, bu gibi hareketleri yasaklamakta ve bu suretle Anayasa düzeni içindeki düşünce hürriyetinin ve dernek kurma hakkının özünü zedelemektedir.

Bu sebeple 141 inci maddenin 1 numaralı bendinde yer alan ve (Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya matuf cemiyetleri her ne suretle olursa olsun kurmaya tevessül edenleri veya kuranları veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenleri veya bu hususta yol gösterenleri.)

suçlayan hüküm ile 142 nci maddesinin 1 nci maddenin 1 numaralı bendinde yeralan ve (Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapanları) suçlayan hükmün Anayasa'ya aykırı olduklarından iptal olunmaları gerekmektedir.

2 — Aynı bentlerde yer alan ve (Memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenleri veya kuranları veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenleri veya bu hususlarda yol gösterenleri (Madde 141/1-) veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangibirini devirmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapanları (- Madde 142 -) cezalandıran hükümlerin Anayasa'ya aykırılıkları ise, uzun tartışmaları gerektirmeyecek derecede meydandadır.

Zira bu hükümler; söz konusu fiilleri, cebir ve şiddet kullanmaksızın gerçekleştirmenin öngörüldüğü sabit olsa dahi, mutlak bir şekilde cezalandırmaktadır. Maddede görülen (Ortadan kaldırma), (Devirme) terimlerinden, bu hareketlerin suç sayılabilmeleri için şiddet kullanarak yapılmalarının öngörülmesi gerektiği suretinde bir mana çıkartılması mümkün değildir. Zira, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda yapılan uzun müzakereler sırasında ileri sürülen ve cebir kullanma kasdı olmasa dahi mücerret bu eylemlerin cezalandırılmalarının gerektiğini savunan itirazlar üzerinde, Hükümet tasarısında suç unsuru olarak yer almış bulunan (Cebir yolu ile) ve (Cebren) terimlerinin kaldırılmaları kabul edilmiş ve neticede metinler halen yürürlükteki şekli almışlardır. Buna göre, yürürlükteki metinlerde görülen ve tasarıda, (Cebir) ile birlikte kullanılmış olan (Yoketme), (Devirme) terimlerinin, (Cebir) unsurunun kaldırılışına muvazi olarak düzeltilmelerinin hatıra gelmemesi neticesinde metinde kaldıkları, kanun koyucunun, suçun tekevvünü için (Cebri) şart saymayan açık iradesi karşısında, unutma neticesi metinde kalmış bulunan kelimelerden (Cebir ve şiddet) manası çıkarmaya çalışmanın mümkün olmadığı kolayca anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak söz konusu hükümlerin; bir zümre vatandaşların ayrı bir sosyal sınıf olarak belirtmesini sağ-

layan şartlarda Anayasa'nın temel düzenine uygun sosyal ve iktisadi düzeltmeler yapmak suretiyle bir sosyal sınıfın ortadan kaldırılmasının sağlanmasını veya aynı yollarla iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birinin değiştirilmesini önlemek maksadını taşıdıklarını kabul etmenin zorunlu olduğu anlaşılmaktadır.

Bu neticeye göre, Anayasa'nın temel niteliklerini saklı tutmak, yani (İnsan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti) olan Cumhuriyet idaresi esası içinde ve bu esası zedelememek şartiyle, mevcut kanunlarda veya Anayasa'nın diğer bazı kural ve esaslarında değişiklikler yapılması suretiyle memleketin bugünkünden farklı bir ekonomik ve sosyal düzene ulaştırılmasını öngören ve bunu yurdun geri kalmışlıktan bir an önce kurtulması ve kişinin, kalkınmış diğer dünya parçalarında yaşayan insanların ulaştığı, (İnsanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi) ne tezelden kavuşabilmesi için, samimi olarak, zorunlu sayan vatandaşlar, bu maksatlarını gerçekleştirmek maksadile dernek veya siyasî parti kurarlar veya propaganda yaparlarsa Türk Ceza Kanununun 141. ve 142 nci maddelerinin dava edilen 1 inci bentlerinde yer almış bulunan bu hükümler gereğince cezalandırılabileceklerdir.

Halbuki, Anayasamız, kararda da açıklandığı üzere, komünizme ve Cumhuriyetimizin yukarıda belirtilen nitelikleri ile bağdaşması mümkün olmayan her çeşit dikta çabalarına kapalı olup, bunların dışında kalan ve memlekette yeni bir düzen getirmeyi öngören bütün fikir akımlarına ve bu sınırlar içindeki sosyalizmin her çeşidine ve bunların memleketimizde gerçekleştirilmeleri yolundaki çabalara açık bulunmaktadır. Yukarıdaki açıklamalara göre, iptali istenen hükümlerin ise, Anayasa'nın reddettiği konularla birlikte, serbest bıraktığı konularda da yasaklar koyduğu görülmektedir ki bu halin Anayasa'ya aykırılığı meydandadır.

3 — Bundan başka söz konusu hükümlerde yer alan «Sosyal sınıf» ve «İktisadî ve sosyal temel nizam» terimlerinin tarifi, kanunda yapılmış değildir. Sosyal sınıfların, her toplumda mevcut birer içtimaî gerçek oldukları da doktrinde de tarifinin yapılmaya çalışıldığı bilinmekte ise

de «Sosyal sınıf» kavramının çeşitli açılardan ele alındığı ve ne gibi zümrelerin «Sosyal sınıf» olarak nitelenmesi gerektiği üzerinde ittifak edilemediği, de görülmektedir.

Dava edilen bentlerde yer alan ve sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü yasaklayan hükmün esası, «Tahakkümü» reddetmekten ibaret olduğundan ve Anayasamız, kişi zümre veya sınıf farkı gözetmeksizin, nereden gelirse gelsin tahakkümün hiç bir çeşidini kabul etmemiş bulunduğundan, maddenin bu hükmünde yer alan (Sınıf teriminin vuzuhsuzluğu bir mahzur teşkil etmektedir.

Fakat maddenin (Bir sosyal sınıfın ortadan kaldırılmasını) yasaklayan hükmü bakımından bu husus önem kazanmaktadır. Zira bir eylemin cezalandırılabilmesi için suç konusunun kesinlikle belli olması lâzımdır. Halbuki bu hükümlerde suça konu olan (Sosyal sınıf) teriminin neyi ifade ettiği kesin olarak belli değildir .

Aynı suretle, dava edilen hüküm ile (Devrilmeleri) yasaklanan (İktisadi veya sosyal temel nizamlar) ın neler olduğu da büsbütün meçhuldür. (Memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamları); bilgi seviyesine, iktisadi hukuki siyasi ve sosyal temayüllere göre çok farklı şekillerde manalandırılan konulardır. Bu konulardaki anlayış farklılığının, geniş vatandaş kitlesinde olduğu gibi bilim adamları ve kanunu uygulamada görev alanlar arasında olması da tabiidir. Şu halde vatandaş; bu kanunla neyin yasaklanmış olduğunu önceden kesinlikle bilecek durumda değildir ve kanunu çeşitli safhalarda uygulayacak olan mercilerin, ezcümle idare, savcılar ve nihayet hâkimlerin (Sosyal sınıf), (Memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizam) anlayışına göre takibe uğrayacak veya ceza giyecektir.

Özetlemek gerekirse, iptali istenen hükümler, suçu kesinlikle tayin etmediklerinden, bir taraftan, ne gibi eylemlerin suç sayıldıklarının önceden ve kesin olarak bilinmesine imkân vermemekte, diğer taraftan da, hududu şümûlü ve niteliği, uygulayıcıların görüş açılarına göre değişebilecek olan fiilleri cezalandırmaktadır.

Halbuki Anayasa'nın 33 üncü maddesi bir fiilin ancak kanunla suç sayılabileceğini ve cezaların da ancak kanun-

la konulabileceğini ifade etmekle (Kanunsuz suç olmaz) prensibini dile getirmiş bulunmaktadır.

Söz konusu hükümler bu bakımdan da Anayasa'ya aykırı niteliktedirler.

Sonuç olarak :

Türk Ceza Kanununun 141 inci maddesinin 1 numaralı bendinde yer alan :

(Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler) in,

142 nci maddesinin 1 numaralı bendinde yer alan :

(Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapanlar) ın,

Cezalandırılacaklarına dair olan hükümler yukarıda yazılı nedenlerle Anayasa'ya aykırı bulunduklarından iptalleri gerekmektedir.

Bu sebeplerle kararın bu hükümlere ilişkin kısmına muhalifiz.

MUHALEFET ŞERHİ

Üye
İBRAHİM SENİL

Yukarıki muhalefet şerhinin :

«Türk Ceza Kanununun 141 inci maddesinin 1 No. lu bendinde yer alan memleket içinde müesses iktisadî ve sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenlerin; ve 142 nci maddesinin 1 No. lu bendinde yer alan, memleket içinde müesses ikitsadî veya

sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapanların, cezalandırılmasına dair olan hükümlerin» iptalleri gerektiği hakkındaki kısmına katılıyorum.

MUHALEFET ŞERHİ

Üye
HAKKI KETENOĞLU

Gerekçeli karara aykırılığımız sebepleri;

Bu karar oybirliği ve çoğunlukla verilmiş bulunan iki kısımdan ibarettir. Esas kararın her iki kısmında da sayın heyetle beraber isemde kararın yazılış tarzı ve gerekçelerin yetersizliği dolayısiyle aşağıdaki sebeplere aykırıyım : Bu aykırılık 3 noktada toplanacaktır.

1 — Davanın temel ilkelere ait kısmının gerekçesiz olarak reddedilmesi,

2 — 141/1 ve 142/1 inci maddelerin metinleri üzerinde durulmaksızın sadece gerekçelerine dayanılarak komünizmi yasaklamak için tedvin edildikleri sonucuna varılması,

3 — Anayasamızın sosyalizme sınırsızca açık olduğu iddiasının sadece Anayasa gerekçesine ve Temsilciler Meclisi tutanaklarına dayanılarak ve Anayasanın ilgili maddelerinden bir kısmının metinlerine başvurulmadan reddedilmiş olmasıdır.

1 — Davacı, dava dilekçesinin 3 üncü sahifesinde (İptali istenilen Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 inci maddeleri Anayasamızın dayandığı temel ilkelere ve aşağıda gösterilen belirli maddelerine ve... insan haklarını ve ana hürriyetlerini koruma sözleşmesinin keza belirli maddelerine açıkça aykırıdır) demektedir.

Böylece dava, iptali istenen Ceza Kanunu hükümlerinin Anayasamızın dayandığı temel ilkelere, belirli Anayasa maddelerine, insan haklarını ve ana hürriyetlerini Koruma Sözleşmesinin belirli maddelerine aykırılık iddiaları nasıl ayrı ayrı ele alınmış ve gerekçeleri gösterilerek reddedilmişse Anayasanın temel ilkelerine muhalefet iddiası da ayrı ayrı incelenmeli, tahlil ve münakaşa edilmeli ve karar

yerinde gerekçeleri gösterilerek kabul veya reddi yapılmalıydı.

Mahkememiz böyle yapmamış ve temel ilkelere yönelen dava kısmını gerekçe göstermeden reddetmiştir. Kararın son bölümünün üçüncü paragrafında (Zira söz konusu maddelerle sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya memlekette komünist bir idare kurmak yolunda çaba sarfetmek üzere dernek «Siyasî parti» kurulmasının veya gerek bu maksatlar, gerekse anarşizm için propaganda yapılmasının yasaklanmış olmasında dava dilekçesinde öne sürülen ve Anayasa'da mevcut oldukları iddia olunan «Halkçılık, insan haklarına dayanan çağdaş anlamda demokrasi, devletçilik, Türk milliyetçiliği ve lâiklik, devrimcilik, barışçılık» temel ilkelerinin herhangi birisi bakımından aykırılık bulunduğu iddiası başkaca açıklamayı gerektirmeyecek derecede meydandadır.

Esasen davacı tarafından bu konularla ilgili Anayasa'ya aykırılık iddiası, 141, 142/1 inci maddelerin yasakladıkları, yukarıda belirtilmiş olan eylemler bakımından öne sürülmüş bulunmaktadır. Bu nedenlerle bu konulara ilişkin iddialar da yerinde değildir» denilmiş ve temel ilkelere aykırılık iddialarına bu ölçüde değinilmiştir.

Davacı, iptalini istediği dava bentlerinin Anayasa'mızın temel ilkelerine de aykırı bulunduğunu iddia etmiş ise de, mahkemenin sonuç olarak kabul ettiği gibi dava konusu maddelerin münhasıran bir sınıfın tahakkümü ile komünizm ve anarşizm kurma çabalarını önleyen maddeler olduğu anlayışına katıldığını, dilekçenin hiçbir yerinde belirtmemiştir. Kaldı ki davacı sınıf tahakkümünü, yani dikta rejimlerinin komünizmin ve anarşizmin Anayasa'ya aykırı olduğunu kabul etmekte ve buna rağmen temel ilkelere aykırılık iddiasını da ayrıca öne sürmüş bulunmaktadır.

Böyle olunca iddianın bu kısmını da ayrı ayrı ele almak ve gerekçelerle kabul veya reddetmek, Anayasamızın 135 inci maddesinin «Mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır» hükmünün icabı iken bu zorunluluğa riayet edilmemiştir. Davacının bu yöndeki iddialarının da davaya temel teşkil ettiği aşağıdaki açıklamalarla ortaya çıkmaktadır. İlkelerden yalnız «Halkçılık» ilkesine ay-

kırılık iddiasını gözden geçirmek suretiyle muhalefetimizin sebebini açıklamaya çalışacağız.

Dava dilekçesinde bu ilkeye ait itiraz kısaca şöyledir :

«Kurtuluş Savaşından bu yana bütün Anayasalarımızın en belirgin özelliği halkçı karakterde oluşlarıdır. Halkçılık, hiç şüphesiz Anayasamızın ilham aldığı temel ilkedir» diyen davacı. Atatürk'ün 1921 tarihli nutkundan «... Biz hayatını, istiklâlini korumak için çalışan erbab-ı sayiz... Kurtulmak; yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız... Arka üstü yatmak ve hayatını saiyden muarra geçirmek isteyen insanların bizim heyeti içtimaiyemiz içinde yeri yoktur, hakkı yoktur. O halde ifade ediniz efendiler, halkçılık, nizamı içtimaisini sayine hukukuna istinat ettirmek isteyen bir mesleki içtimaidir...» pasajını almış ve halkçılığın tarifini de şu şekilde yapmıştır: «Halkçılık halkı yaratıcı kaynak ve son gaye olarak bilen toplum hayatını, emeği ile yaşayan halkın menfaatları açısından düzenlemeyi şart gören, ekonomik, sosyal, politik ve ahlâki bir meslektir» demekte ve yine (...toplum hayatında maddi manevi zenginliklerin, bütün değerin halkın yaratıcı emeği ile meydana geldiğine inanan halkçılık, emeği toplumda en yüce değer olarak tanır. Halk emeği ile yaşar, her şey emeğin ürünüdür, Atatürk yukarıya aldığımız sözleriyle bu gerçeği kuvvetle ortaya koyuyor. Bugünkü Anayasamız'da halkçılık temelinden hareket etmiştir» diye iddialarının izahına devam etmiştir.

Halkçılık ilkesine Anayasamızda yer verildiği şüphesizdir. Türkiye Cumhuriyetinin niteliklerini gösteren Anayasa'nın ikinci maddesinde bu niteliklerden birisi olarak «demokratik» vasfı görülmektedir. Demokrasinin halk için halk iradesi diye özetlendiği de bir gerçektir. O halde sadece bu yönü ile dahi Anayasamız halkçıdır.

Yalnız «halkçılık» ilkesi, doğu ve batıda aynı anlamda ele alınmamaktadır. Batı demokrasisinin temel ilkesi olan halkçılık ile topyekûn millet, seçme ve seçilme haklarını kullanarak halk idaresini tecelli ettiren kitle, anlaşılmakta bu kitlenin fayda ve huzurunu, güvenlik ve sağlığını temin çalışması da devletin görevini teşkil etmektedir.

Sosyalist rejimlerin çoğunda ise, halkçılık, emekçiyi esas alan, sermayeciye toplum düzeninde yer vermeyen,

toplum hayatını emekçilerin faydasına düzenlemeyi gaye bilen ve milletin idaresini emekçi halka bırakan bir halkçılıktır. Demokratik sosyalizm gibi mutedil olanları var ise de doktrin ve rejim olarak sosyalizmin çoğu işçi sınıfını esas almaktadır.

Anayasamızın kabul ettiği halkçılık, batılı anlamda olduğundan toplum içindeki bütün sınıfları herhangi bir ayırıma tabi tutmadan hepsine ayni hak ve hürriyeti tanımayı gerektirir. Bir sınıfın faydasına ve diğer sınıfların zararına toplum düzenlemesini kabul etmez.

İşte bu ölçüde halkçılık zorla bir sınıfın hâkimiyetini ve bir sınıfın ortadan kaldırılmasını önleyen kuralları saklayan dava konusu 141 ve 142 nci maddelerin birinci bentleri hükümlerine tamamen uygundur.

Buna karşılık sosyalist gruptan pek çoğunun benimsediği işçi ve emekçi sınıf faydasına toplumu düzenleme prensibini kabul eden halkçılık ise Anayasamıza aykırıdır. Çünkü :

a) Başlangıç kısmında açıklandığı gibi Anayasa'mız, millî birlik ruhunu, millî dayanışmayı, millî mücadele ruhunu ve millet egemenliğini esas almış ve Türk milliyetçiliğini hız ve ilham kaynağı tanımıştır. Cumhuriyet devletinin dayandığı bu ilkeler dahi başlı başına Anayasa'mızın. sınıf hâkimiyetini ifade eden halkçılığa karşı olduğunu belirtir.

b) Anayasa'mızın ikinci maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti niteliklerinin biri de (Millî) lik vasfıdır. Bu da emekçi ve işçi yararına halkçılığı önler. Çünkü her sınıfı içine alan «milli» lik bir sınıfa imtiyaz tanınmasına engeldir.

c) «Egemenlik kayıtsız şartsız Türk milletinindir... Egemenliğin kullanılması hiç bir suretle bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz...» esaslarını taşıyan 4 üncü madde de zümre ve sınıf yararına toplumu düzenlemek isteyen bölücü sınıf halkçılığına karşıdır.

Temel haklarla ödevlere ilişkin kuralları tespit eden Anayasa'mızın ikinci kısmı hükümleri ile diğer benzeri kurallar da Anayasa'mızın kabul ettiği halkçılığın garp demokrasilerine temel olan ve millet kapsamında bulunan halkçılık olduğunun delilleridir. Bu hükümler, ferdî mu-

kaddes ve muhterem tanıyan, onun huzur ve emniyetini gaye bilen zihniyeti ifade eden hükümlerdir. Birçok sosyalizmde fert cemiyete feda edilmiş, oralarda ferdin hak ve hürriyetlerine teminat tanınmamıştır.

ç) Anayasa'mızın 76 ncı maddesinin (Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün milleti temsil ederler) hükmü de Anayasa'mız halkçılığını aydınlatan kurallardan birisidir. Anayasa'mız bu hükmü ile de halk hâkimiyetinin değil millet hâkimiyetinin esas olduğunu tekrarlamıştır. Halk hâkimiyeti esas alınmış olsaydı seçilmiş olanlar ancak kendilerini seçmiş olanları temsil eder, seçildikleri bölgenin veya seçenlerin mümessilli sıfatiyle hareket edebilirlerdi. Milletin değil seçenlerin menfaatini müdafaa eder ve güderlerdi. Böyle bir halkçılık ise yukarıdaki 76 ncı maddenin «Milleti temsil» prensibine aykırı düşer. Böyle olunca 76 ncı madde de işçi veya sermayeci sınıfın hâkimiyetine götüren bir halk anlayışının reddini icap ettirir.

Binaenaleyh davacının dediği gibi «toplum hayatını» emeği ile yaşayan halkın menfaatleri açısından düzenlemeyi şart gören ekonomik sosyal, politik ve ahlâki bir meslek» olduğu yolunda tarif edilen halkçılık, sosyal sınıflardan birisinin menfaatinin esas alınması ve millet menfaatını ikinci plana itmesi dolayısiyle Anayasamız halkçılığına uygun düşmemektedir.

Davacının iddia ettiği halkçılık anlayışına kaynak teşkil ettiği bildirilen Atatürk'ün 1921 nutkunun pasajından alınan halkçılığa gelince;

Atatürk, «Millî Mücadele» nin Başkumandanı, «Misakı Millî» ve «Hududu Millî» yi tespit eden kongrenin tertipçisi ve bunlara ait belgelerin imzacısıdır. «Hâkimiyet bilâkayd ve şart milletindir» esasını Büyük Millet Meclisi Salonunda astıran, muhafaza ettiren bir lider, İstiklâl Savaşının, milletin kurtarılması, yurdun düşmandan temizlenmesi amacı ile yapıldığını birçok yerlerinde tekrar eden büyük nutkun hatibi ve «Ne Mutlu Türküm Diyene» hitabını bütün kalbiyle, en içten ve en derinden haykıran millî heyecanı yüksek bir Türk ve Devlet Başkanıdır.

«Amasya Tamimi» adiyle tarihimizde mevkiini almış olan yazıda Atatürk «Vatanın bütünlüğü bütün milletin ba-

ğımsızlığı tehlikededir... Sivas'ta bir millî kongre toplanmalıdır», Erzurum Kongresi beyannamesinde «Her türlü işgale karşı direnilecektir, millî irade hâkim olacaktır... cümlesiyle maksadını açıklar.

23 Nisan 1920 de Büyük Millet Meclisini toplar ve millî hâkimiyet ilân eder. Kurduğu hükümetin adı da «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti» dir.

1932 yılı Meclis açış nutkunda «... millî kültürün .. yükselmesini, Türk milletinin temel direği olarak temin edeceğiz...» demiş ve 1931 yılında kurulan (Türk Tarihini Tetkik) Heyeti önünde konuşurken de «... Büyük devletler kuran atalarımız, büyük ve şumüllü medeniyetlere sahip olmuşlardır. Türk çocuğu, atalarını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.») demek suretiyle dil ve tarihin millî kültürdeki yerini ve önemini göstermiş bulunmaktadır. Böylece Atatürkçülük, bir yönü ile batı uygarcılığı, diğer yönü ile de Türk Milletçiliğidir. Bunun için millî dayanışma ve birlik yerine bir sınıfın hak ve menfaat üstünlüğünü iddia eden halkçılık Atatürkçülüğe aykırıdır.

1937 tarihinde, 1924 Anayasasına, «milliyetçilik» ilkesi girmiş ve bu da Atatürk hayatta iken olmuştur.

Davacının dayandığı pasaj, kendi tüzüklerinin başında yeni Türkçeye çevrilmiş olarak yer almış ve dilekçeye geçmeyen kısmında ise «... Efendiler, Biz bu hakkımızı korumak, bağımsızlığımızı güven altında bulundurabilmek için toptan, milletçe, bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı milletçe savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız» cümleleri bulunmuştur.

Dilekçeye alınan kısmı ile bu kısım birleştirilince ve nutkun söylendiği tarihte Türkiye'de gayet geri bir çiftçilik ekonomisinden başka ekonomi olmadığı, mevcut sanayi ve enerji müesseselerinin tamamen yabancıların elinde bulunduğu göze alınınca Atatürk'ün bu nutku ile benimsediği «halkçılık» yine millet ölçüsündeki halkçılıktır. Düşmanıda yurdu işgal etmiş bulunan, milleti esir etmeğe kalkışan emperyalisttir. Yurda saldırmış, varlığımıza kastedilmiş düşmanlarla bütün milletin mücadele edeceğinde şüphe yoktur. Bu sebep dahi söylevdeki halkçılık'ın milleti kapsadığını gösterir.

Bütün hayatı, millet için ve milletin yükselme ve refaha ulaştırılması uğruna harcanmış bulunan Atatürk'ün, milletin yalnız emekçi sınıfından ibaret ve yalnız onun faydasına çalışan, toplum düzenini onun yararına kuran bir halkçılık duygusunu benimsemesi, çok sevdiği milletini onun faydasına çalışan, toplum düzenini bölmesi düşünülemez.

Atatürk'ün ortaya koyduğu ve bugün de Türk Devlet idaresinin bir yönetim kuralı olan ve Anayasamızın başlangıç ilkeleri esasında yer almış bulunan «yurtta sulh» ilkesi de Atatürk'ün millî huzur ve dayanışmayı amaç bildiğinin bir kanıtıdır. Yurtta sulh istemek, sınıflar arasında husumetin doğmasını istememek, sosyal tesanüdü esas tanımaktır. Emekçi veya sermayeci sınıf yararına toplum düzenlemesi yapılırsa, karşı sınıfın zararı ile sonuçlanacak ve bu biçim düzenleme de sosyal tesanüdün yerini sınıf kavgası alacaktır.

Nitekim davacı da iptalini istediği maddelerin genel ilkelere aykırılığını iddia ettiği sırada c bendinde (... anılan maddeler statükocu, toprak ağaları ve kamu zararına çalışan spekülâsyoncu ve sömürücü sermaye sahibini korumakla Anayasa'nın halkçılık ve sosyal adalet ilkelerine aykırıdır.) demektedir. Eğer maddeler milleti bölerek sermayeci ve toprak sahibini korusa idi hiç düşünmeden maddelerin iptaline gidilirdi. Çünkü maddeler Anayasamızın millet bütünlüğünü kapsayan halkçılık ilkesine aykırı tedvin edilmiş olurdu. Aynı sebeple milletin bir sınıfını, işçi sınıfını diğerlerine üstün tutan halkçılık anlayışı da Anayasamıza aykırı olur.

8/4/1923 tarihinde Halk Partisinin kuruluşu dolayısiyle verdiği söylevinde Atatürk; «... Hâkimiyet milletindir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin haricinde hiç bir makam mukadderatı milliyeye hâkim olamaz. Bilcümle kavaninin tanziminde her nevi teşkilâtta, idarede, terbiyei umumiyede, iktisatta, esasatı milliye dahilinde hareket olunacaktır» demektedir.

Bu söylev ile Atatürk milliyetçiliği ortaya konmuş, sosyal ve ekonomik hareketlerde, yasama ve genel terbiye işlemlerinde «millî esaslar» ın kaynak olacağı prensibi açıklanmıştır. Kendisi tarafından kurulan Halk Partisinin, şu

veya bu sosyal sınıfın insanlarını değil de milletin, zengin ve fakir, topraksız ve topraklı, okumuş ve cahil her sınıfı içine alan ve üye olarak kabul eden bir parti olması da Atatürk halkçılığının sınıfçı değil millet ölçüsünde bulunduğunu belirten başka bir karinedir.

Özetlenirse, gerek Atatürk ve gerekse yeni Anayasamız, ferdin hak ve hürriyetleri ile sınırlı bulunan sosyal adaleti gerçekleştirmek suretiyle sınıflar arasındaki fark ve çelişmeleri göze batmaz hale getirmek ve herkesi mülksüz yapmak yerine herkesi mülk sahibi kılmak amacını taşırlar. Bu sonuca ulaşmakla, sosyal sınıfların birbirine hasım değil tamamlar varlıklar olarak toplumda yer alacaklarında da şüphe edilemez.

«Emek yücedir, her şey onun faydasınadır» diyen ve üretimi tamamen devlete hasreden pek çok sosyalist düzenin halkçılığında ferdin hakları, hürriyetleri silinir, kapitalist ve aynı zamanda çok kudretli ve bütün kontrollerden uzak bulunan devletin karşısında bu fert çok zayıf kalır. Bu düzenlerin halkı da hak ve hürriyeti kısıtlanmış fertlerden terekküp etmektedir. Netice olarak dava dilekçesinde yer alan ve iptali istenilen maddelerin Anayasamızın halkçılık ilkesine aykırı olduğu iddia edilen kısmının önemi açıktır. Davanın, karar yerinde münakaşa ve tahlili yapılırken bu konuya gerekli derecede önem verilmesi ve yapıldığı gibi bir cümle ile değil geniş gerekçelerle reddinin yapılmış olması lâzım idi. Aksine hareket olunması Mahkememizin hizmet gereklerine ve yukarıda belirtildiği gibi Anayasa'nın 135 inci maddesinin yüklediği (Gerekçeli karar) şartına aykırı düşmüştür. Dava dilekçesinde «halkçılık diğer ilkelere temeldir, demokrasi, cumhuriyet, devletçilik, devrimcilik ilkeleri de bu temel üzerine oturtulmuştur denmiş bulunması, bu ilkeye ayrı bir önem kazandırmaktadır. Bunun içindir ki muhalefetimin sebebini belirtmek için ve misal olmak üzere halkçılık ilkesi üzerinde biraz durmak zorunda kalınmıştır. Diğerlerinin de bu ölçüde olsun incelenmesi maksada uygun düşmediğinden ele alınmamıştır.

Aksi anlayışlara meydan vermemek için şurasını açıklamak lâzımdır ki Anayasamız, işçinin verilmemiş haklarını, sağlanmamış faydalarını, ulusal üretimden kabiliyet ve

ihtiyarlık hallerinde aç ve bakımsız kalmamalarını temin etmekle devleti görevlendirmiştir. İşçi ve emekçi istemesede, istesede Anayasa'nın devlete vermiş olduğu bu vazife yapılacaktır. Millet bu görevi gerçekleştirme yükümü altında bulunan devlet organlarını kontrol edecek ve icraya zorlayacaktır. İşçi de bunu, yazarak, söyleyerek dernek, sendika ve parti kurarak sağlamağa uğraşacaktır. Husumete gitmeden, millî birlik tesanüt içerisinde bu hak ve faydalarını gerçekleştirecektir. Anayasamız bunu ister. Sermayeci de aynı durumdadır. O da haklarını, faydalarını yine hukuk devleti ilkelerine dayanarak, cebir ve tahakküm yoluna başvurmaksızın, işçinin insan haysiyetine yaraşır şekilde yaşama hakkını kabul etmek suretiyle iktisadî düzenini işletecektir. Sınıfçı halk anlayışı yerine millet ölçüsünde halk anlayışı bu sonuca götürür.

2 — 141/1 ve 142/1 inci maddelerin metinleri üzerinde durulmaksızın sadece gerekçelerine dayanılarak komünizmi yasaklamak için tedvin edildikleri sonucuna varılması,

Sayın heyetten ayrılışımın diğer sebebi de şudur: Çoğunluk kararı, dava konusu hükümleri, tedvin ve değiştirme gerekçelerine dayanarak komünizmi gaye edinen çabaları önlemek için tedvin edildiğini kabul etmiştir. Bu kabul yerinde ise de gerekçesi yetersizdir.

Çünkü bir kanun hükmünün sadece gerekçelere dayanarak tefsiri isabetli sonuca götürmeyebilir. Gerekçeler, aydınlatıcı olmakla beraber bağlayıcı değillerdir. Kanun hükümleri, her halde metinlerinde saklıdır. Bunun için 141/1 ve 142/1 inci madde metinleri üzerine eğilmek ve bu metinlerdeki yasaklayıcı hükümlerle hangi eylemlerin ve rejimlerin hukuk dışına itildiğini ortaya koymak ve bundan sonra da yasaklanan eylemlerin komünizmi ifade edip etmediğini ve böylece gerekçelerin metinleşip metinleşmediğini belirtmek gerekirdi. Çünkü iddia dava konusu metinlerin diğer doktrin ve fikir akımlarının tartışılma ve savunulmasını da yasakladığı ve fikir hürriyetini önlediği yolundadır. Bu nedenlerle doktrin ve uygulama olarak marksizm ve komünizmin genel kurallarının ele alınması iptali istenilen maddeler bentlerinde, gerekçelerde yazıldığı gibi bu esasların bulunup bulunmadığının araş-

tırılması ve metinlerde komünizmi kapsıyorsa gerekçelerle ahenkli bulunduğunun dile getirilmesi gerekirdi.

Bu görüşümüzü aydınlatabilmek için aşağıdak incelemeyi yapalım :

Önce komünizmin ne olduğunu ana çizgileri ile belirtelim. Bundan sonradır ki komünizmde şunlar, madde de onlar var denebilsin.

Marksizmi ortaya atan Karl Marks ve arkadaşlarının yazdıkları kitap ve beyannamelere baktığımız zaman aşağıdaki esasları görürüz.

a) Kapitalizmin gelişmesi ile emekçi kitlesi büyümektedir. İşçi sayısının artması mücadele şuur ve hamlesini artıracak ve bu artış işçinin zaferini sağlayacaktır.

b) Bu zafer mülkün sosyalleşmesi ve iktidarın işçi sınıfına geçmesi ve aynı zamanda bu sınıfın diğer sınıfları ortadan kaldırması demek olacaktır.

c) İktidarı ele alma, mülkü sosyalleştirme ve diğer sınıfları ortadan kaldırma ancak ihtilâlle gerçekleştirilecektir.

ç) Zaferin geçici olmaması için kapitalizmle mücadelenin milletler arası nitelik taşıdığını ve bu uğurda çalışmak gerektiğini işçi sınıfı bilmeli ve bunun bilincine varmalıdır ki millî olarak başlayan ve sonuçlanan ihtilâllerin dünyaya yayılması gerçekleşsin.

d) Proleterya zaferi dünya ölçüsünde sağlanırsa sınıflar yok olacağı için bir sınıfı korumakla görevli bulunan devlet de tarihe karışacaktır.

e) Tarihi olayların temelinde ekonomik sebepler saklıdır ve bu sebepler her vakit maddidir.

Ana prensiplerinin başlıcalarını bunların teşkil ettiği marksizmin mücadelesi, diğer sınıfları kaldırmak, işçi sınıfını hâkim kılmak, mülkü sosyalleştirmek ve bu amaçlara ihtilâlle ve dünya çapında ulaşmaktır.

Bu doktrin, yani Marksizm 1917 yılında Rusya'da uygulanmaya başlanmış ve 1919 da Moskova'da toplanan üçüncü enternasyonal ise «Rusya'da muvaffak olmuş olan usulün, yani ihtilâlin her memlekette muvaffak olabileceği, sosyalist anlayışın marksizmi zayıflatmaktan başka bir işe yaramadığı» görüş ve kanaatına varmıştır.

1930 yılında yapılan 18 inci Komünist Partisi Kongresinde Stalin Komünist devirde devleti devam ettirecek miyiz» sualini soruyor ve cevabını yine kendisi «evet, kapitalistlerin muhasarası tasfiye edilmedikçe devleti devam ettireceğiz» cevabını veriyor.

Komünizmin uygulanması sebebiyle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Anayasası'nın birinci bölümünün «sosyal bünye» başlığını taşıyan kısmından bazı maddeler:

Madde 1 — Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği, işçilerin ve köylülerin sosyalist devletidir.

Madde 2 — Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinin siyasal temelini, büyük toprak ve sermaye sahipleri iktidarının devrilmesi sonucunda işçi diktatörlüğünün zaferi sayesinde büyümüş ve kuvvetlenmiş olan işçi temsilcilerinin meclisleri teşkil eder.

Madde 3 — Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinde şehir ve köy işçi temsilcileri meclislerinin şahsında, bütün iktidara sahiptir.

Madde 4 — Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinin ekonomik temelini, kapitalist ekonomi sisteminin ortadan kaldırılması, üretim araçlarının özel mülkiyetinin kaldırılması ve insanı insan tarafından sömürülmesinin yokedilmesi üzerine kurulmuş olan sosyalist ekonomi sisteminin ve üretim araçlarının sosyalist mülkiyeti meydana getirir.

Yukarıdaki belgelerden ve şeflerin söylevlerinden alınan ve komünizmin ana hatlarını belirten esaslara göre komünizm;

a) Sermaye sınıfının ve orta sınıfın üzerine işçi sınıfın tahakkümünü tesis etmeyi,

b) İşçi diktatoryası kurulduktan sonra diğer sınıfları cebir yolu ile ortadan kaldırmayı,

c) Memleket içindeki demokratik ve Anayasal iktisadî ve sosyal temel nizamları yıkarak materyalist felsefeye dayanan komünizmin iktisadi ve sosyal nizamını kurmayı,

d) Bu kuruluşlardan sonra ve özellikle dünya ihtilâli gerçekleşince (Stalinin nutkunda belirtildiği gibi) devleti ortadan kaldırmayı prensip olarak kabul etmiştir.

1 — Sosyal bir sınıfın diğer sosyal bir sınıf üzerinde tahakkümünü tesis etmeye,

2 — Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya,

3 — Memleket içinde müesses iktisadî ve sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeğe matuf cemiyetleri kurmak ve bu cemiyetlere girmek ve,

4 — Yukarıdaki eylemlerle birlikte devlet siyasî ve hukukî nizamlarını topyekûn yoketmek için propaganda yapmak,

Eylemleri de, komünizmin yukarıdaki esasları ile mutabakat halindedir. Bu kısa inceleme dahi gerekçelerle metinlerin birbirlerine uygun bulunduklarını ortaya çıkarmaktadır.

Dava konusu madde gerekçeleri, kül halinde yazılmıştır. Halbuki maddeler bentlerinde bütün yıkıcı doktrin ve fikir çabalarının yasaklanması kastedilmiştir. Komünizmin yanında anarşizm, faşizm, ırkçılık gibi ve aynı zamanda fert ve zümre diktası gibi akımların yasaklanması da aynı maddelerle yapılmakta ve bunun için gerekçeler birbirine girmiş halde bulunmaktadır.

Birinci bentlerin yalnız komünizme ilişkin çabaları yasaklamayı hedef tuttuğu, kararda belirtildiği gibi 5435 sayılı kanunun gerekçesindeki sarahatten ve son tadil gerekçesinde yine komünizme yer verildiği halde diğer bentleriyle başka fiillerin yasaklanmış ve komünizmin birinci bentde yer almış olmasından anlaşılmaktadır.

Bu mukayese ile yalnız gerekçeleri ile değil metinleri ile de dava konusu 141/1 ve 142/1 inci maddelerin sadece komünizmi yasakladıkları ve başka yıkıcı doktrinlerin diğer bent ve maddelerde yer aldıkları anlaşılmış bulunmaktadır.

İddia edildiği gibi bu bentler, komünizm dışında kalan ve demokratik metodlarla iktidara gelme amacını güden doktrin ve akımların yayımına, dernek ve parti kurarak gerçekleştirme çabalarına engel olan hükümleri kapsamaktadır. Komünizmin ihtilâlle iş başına gelmeyi, demokratik yollarla ve maksadını gizliyerek iş başına gelse dahi yine sınıfları imha, ortadan kaldırma ve mülkü sosyalleştirme işlerini cebirle yapmayı ve komünist idarenin savunma ve korunmasını yine cebirle icra etmeyi prensip bildiği için maddeler bentleriyle sadece komünizme ilişkin çabalar yasaklanmış ve meşru yollarla gerçekleştirme ça-

baları bu bentlerin yasaklayıcı hükümleri dışında kalmıştır.

Çoğunluk kararında, iptali istenilen madde bentlerindeki ilk üç eylem ile komünizm çabalarının yasaklanması öngörülmüştür hükmüne yer verilmiş iken kararın sistematiği bu kabule uydurulmamıştır. Bu kabule göre her üç eylemin bır arada ele alınması, yani sınıf tahakkümü, sınıf imhası, sosyal ve ekonomik temel nizamların ortadan kaldırılması eylemlerinin bir arada incelenip karara bağlanması gerekirdi. Böyle yapılmayarak «sosyal bir sınıfın tahakkümünü tesis» eylemi, komünizm çerçevesi dışında ve Anayasa'nın bazı hükümlerine muhalefet sebepleriyle sonuca bağlanmıştır.

3 — Anayasamızın sosyalizme sınırsızca açık olduğu iddiasının sadece Anayasa gerekçesine ve Temsilciler Meclisi tutanaklarına dayanılarak ve yine Anayasa'nın ilgili maddelerinden bir kısmının veya tamamının metinlerine başvurulmadan reddedilmiş olmasıdır.

Anayasamız sosyalizme tamamen açık olduğu halde dava konusu maddelerin bu fikrin yayınına ve savunmasına imkân vermediği hususundaki iddia kısmının münakaşasında da Anayasa metinlerine yer verilmiyerek bazı Anayasa maddelerinin gerekçeleriyle Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu üyelerinin, meclisteki beyanlarını karara almakla yetinilmiştir. Yukarıda açıkladığımız gibi metinler olmaksızın gerekçe ve meclis görüşmelerinin aydınlatıcı değerinden başka bir değeri olmadığı ve hükümlerin metinlerde saklı bulunduğu şüphesiz iken bu gereğe riayet edilmemiştir.

Kararın bu konuya ilişkin gerekçesinde yüksek heyet (... Anayasamız izm'le biten doktrinlerden hiçbirisini ve bu arada sosyalizmi Türk Devlet sistemi olarak tesis etmiş olmamakla beraber komünizm, insan hak ve hürriyetlerini ve demokratik hukuk devleti esaslarını red eden sair dikta rejimleri hariç olmak üzere diğer sistemlerin Türkiye'de gerçekleştirme imkânlarının açık bırakmış, ancak bunların ve bu arada sosyalizmin Türkiye'de hangi şekil ve ölçüler içinde gerçekleşebileceklerini gösteren sınırları da tayin etmiştir. Davacının görüşünü savunmak için öne sürdüğü Anayasa maddeleri de sosyalizmin sınırsız oldu-

ğunu ispat etmekten uzaktır.) demiş iken Anayasa'nın hangi hükümlerinin sosyalizm ve benzerlerine sınır olabileceğini göstermemiş ve davacının sosyalizme açık olduğu iddiasına mesnet olarak gösterdiği Anayasa maddelerinin neden bu (Sınırsız olmayı ispat etmekten uzak) olduğunu belirtmemiştir. Hükmün bu kısmının da Anayasa metinlerine dayanmaması, sınırlı bulunduğuna dair hüküm gerekçesinin açıkça gösterilmemesi karar için kusur teşkil etmiştir.

Davacının iddiasını dayandırdığı maddelerden bazılarını incelemek ve kararın dayandığı gerekçe ile Anayasa Komisyonu Sözcülerinin Anayasa'nın görüşülmesi sırasındaki beyanlarının öngördüğü esasların metinlere geçip geçmediğini aramak bu eksiği tamamlayabilecekti.
Kapitalizme sınır koyan, liberalizme sınır koyan bir anayasadır. Bu sınır kamu yararı sınırıdır.

Anayasamız evvelâ mülkiyet hakkını kamu yararı ile sınırlayan, toprak reformu öngören, bütün özel sektör faaliyetlerinin kamu yararı mülâhazası ile kamulaştırılmasını ifade eden bir Anayasadır.) demekte olduğundan Anayasamızın bu hususiaki maddelerini incelemek zorunludur.

Mahkeme kararında belirtildiği üzere Anayasamız izm ile biten doktrinlerden hiç birisini bütünü ile kabul etmemiştir. Bunun için kapitalizm kadar liberalizm ve o derecede sosyalizm de sınırlıdır. Çünkü her rejimin ve her doktrinin kendine mahsus hükümleri ve esasları vardır. Hiçbir devlet rejimi için «bu rejim şu veya bu rejime tamamen açıktır» demek, muhal değilse bile, çok güçtür.

Bu özellik ve karakterler diğer rejimlerle topyekûn bağdaşmaz.

Anayasamız mülkiyet hakkını, 36 ncı maddesinde tanzim etmiş ve,

«Herkes mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar ancak kamu yararı amacı ile, kanunla sınırlanabilir.» demiştir. Bu bir Anayasa hükmü, ferde tanınan bu hak ve hürriyetin kaynağıdır. Kamu yararı gerekirse bu hak, fayda yönünden ortadan kaldırılmak şartiyle ve yine kamu yararı ölçüsünde sınırlanabilir.

37 nci madde ile toprak mülkiyetine ilişkin hükümler tespit edilmektedir. Bu madde :

«Devlet toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçları ile gereken tedbirleri alır» hükmünü koymaktadır. Bu hüküm topyekûn toprağı kamulaştırmaya giden bir toprak reformunu değil, herkesi toprak sahibi kılmaya, mülksüzü, mülklü yapmağa ve mülk sahiplerinin verimli şekilde topraklarını işletmelerini sağlamaya devleti vazifelendiren bir hükümdür. Bu hüküm ana hükümdür. Aynı fıkra

«Kanun, bu amaçlarla değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir. Devlet çiftçinin işletme araçlarına sahip olmasını kolaylaştırır» hükmünü taşır ve bu hüküm her çiftçinin toprak sahibi olmasını ve araçsıza araç sağlanmasını öngören hükümdür. Ayrıca tarım bölgelerindeki toprağın genişliğini tahdide devleti yetkili kılmakta ve bu yetki, mülkiyet hakkının kaldırılmasını değil her çiftçiye toprak temini amacını gütmektedir. Bu madde hükümleri de Anayasa'nın mülkiyet hakkını esas aldığını ve toprak mülkiyetine birkaç şahsın çok araziye sahip olmasını değil her çiftçinin yeteri kadar toprağa sahip olması gereğinin Anayasa prensibi olduğunu belirtmektedir.

Bu madde, toprak mülkiyetinin devlete hasrına ve zirai işletmeciliğin yalnız devlet veya kooperatifler tarafından yapılması tarzına müsaade etmez.

38 inci madde kamulaştırma hükümlerini tespit etmektedir. Bu madde de:

«Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartiyle, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların kanunda gösterilen esas ve unsurlara göre tamamını veya bir kısmını kamulaştırmağa veya bunlar üzerinde idari ittifaklar kurmağa yetkilidir» denmektedir. Burada mülkiyet hakkının kamu yararı vardır mülâhazası ile ortadan kaldırılması değil özel mülkiyette bulunan muayyen taşınmaz malın kamu yararının gerektirmesi, gerçek karşılıklarının peşin ödenmesi ve kanunda gösterilen usullere riayet edilmesi şartiyle kamulaştırmaya gidileceğini göstermektedir. Bu madde ile kamu yararına kayıtlanabilen taşınmaz mallardır, mülkiyet hakkı değildir. Muayyen şartların gerçek-

leştirilmesi ile kamulaştırmaya gidilse dahi mülkiyet hakkının icabı olarak sahibinin faydalandırılması prensibine dokunulmamaktadır.

Maddenin diğer fıkraları büyük kamulaştırma bedellerinin taksitlerle ödenebileceği hususunu ve onun şartlarını titizlikle tespit etmektedir.

Bütün bunlar mülkiyet hakkının esas, kamu yararına kamulaştırmanın ise istisna olduğunun ifadesidir. İstisnaların kaideyi bozmayacağı ise genel bir hukuk ve mantık kuralıdır. Bunun için kamu yararı namına mülkiyet hakkının bazı sınırlamaya ve bazı taşınmaz malların kamulaştırmaya tabi tutulmaları imkânı, bu hakkın inkârına veya ortadan kaldırılabileceği anlayışına hak kazandırmaz.

39 uncu madde ise devletleştirmenin şekil ve şartlarını tespit etmektedir.

40 ıncı madde ile kişiye tanınan «dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahip olma ve özel teşebbüs kurma serbestisi 39 uncu madde hükümleri ile sınırlamaya tabi tutulmaktadır. 39 uncu madde de :

«Kamu hizmeti niteliğini taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği halerde, gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödenmek şartiyle devletleştirilebilir» denmektedir.

40 ıncı maddenin sağladığı hak ve hürriyet gereğinden olarak kurulmuş olan özel teşebbüsün ancak «kamu hizmeti» niteliği taşıyanları ve bunlardan da kamu yararı bulunanlar, gerçek karşılığı ödenmek suretiyle devletleştirilebilecektir. Demek ki, kamu hizmeti niteliğini taşımıyan özel teşebbüslerin devletleştirilmesine imkân yoktur ve bu kısım özel teşebbüs çok geniştir. Kamu yararı bulunmayan özel teşebbüsler için de böyledir. Bu şartlar bulunsa dahi özel teşebbüsün en çok 10 yıl içerisinde eşit taksitlerle ve faizi de dahil olmak üzere bedelleri ödenecektir. 40 ıncı maddenin sağladığı hürriyet ve hak 39 uncu madde ile takyit edilmiştir ama kuvvetli zabıta hükümleri konmuştur. Kamu hizmeti niteliğinde bulunmayan bir çok özel teşebbüs sahalarına kamu yararı bulunsa dahi devletleştirilmecilik yaklaştırılamayacaktır. 40 ıncı maddenin ikinci fıkrasındaki (Kanun bu hürriyetleri ancak kamu yararı amacı ile sı-

nırlayabilir) hükmü konmakla hürriyetlerin şartlarla sınırlanabileceğini bir kez daha belirtiyor.

40 ıncı maddenin üçüncü fıkrasında da (Devlet, özel teşebbüslerin, millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlilik ve kararlılık içerisinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır) esaslarını koymaktadır. Bu fıkra ile devlete, özel teşebbüsü millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürütmek için tedbir alma vazifesini verirken aynı özel teşebbüsün güvenlilik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlamak görevini de vermektedir. Millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uydurmaya yetkili devlet aklına geldiği zaman istediği özel teşebbüs sahasını devletleştiremiyecek, programının gerçekleştirilmesi için bütçesinde para bulamadığı zaman özel teşebbüsü devletleştirme yoluna gidemiyecektir. Aksi halde aynı devlet, özel teşebbüsün güvenlilik ve kararlılığını bozmuş, 40/3 üncü madde ile verilen devlet vazifesi çiğnenmiş ve Anayasa hükümleri ihlal edilmiş olur.

Davacı, bu konudaki iddiasını ifade ederken (Bütün özel sektör faaliyetlerinin kamu yararı mülâhazası ile kamulaştırılmasını ifade eden Anayasa) tabirini kullanmakla Anayasa'nın yukarıda yazılı hükümlerini başka manada anladığını açıklıyor.

Davacı bu kısma ilişkin iddiasının izahına devam ederek (Her vatandaşa iş bulmayı, Devlete ödev olarak veren herkese insanlık seviyesi ile mütenasip ücret almayı öngören, hak olarak tanıyan, planlı ekonomiyi, sosyal sağlık ve sosyal sigortayı ele alan bir Anayasadır) diyerek Anayasa'nın sosyalizme açık olduğunun delillerini beyan etmeğe çalışmaktadır.

Çalışma hakkı Anayasamızın 42 nci maddesinde yerini almıştır. Madde de «çalışma herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadi ve malî tedbirlerle çalışanları korur, ve çalışmayı destekler, işsizliği önleyici tedbirler alır» hükümlerini görmekteyiz. Maddenin birinci fıkrası ile çalışmanın herkes için bir hak ve ödev olduğunu belirtmektedir. Çalışma hakkının gerçekleştirilmesi için iki ödevin birleşmesi gerekmektedir.

Birincisi ferde düşen gerekli şekilde çalışma ödevi, ikincisi de çalışmak isteyen ferde iş bulmak, insanca yaşaması ve çalışırken kararlılık içinde işinin gelişmesi için sosyal, iktisadî ve malî tedbirlerle çalışanları korumak ve desteklemek mevkiinde olan devletin ödevidir. Görülmektedir ki bu madde de (Bütün) cü, millet ölçüsünde halkçıdır. Çünkü (Çalışma herkesin hakkıdır) demekle toplum hayatında çalışma mevkiinde bulunan bütün insanların çalışması kastedilmektedir. İşçi, sermayeci, çiftçi, topraklı ve topraksız, memur ve öğretmen demeden, hepsinin, millet fertlerinin çalışması bu madde ile ele alınmaktadır. Türkiye demokrasisinde sınıflar arasında geçilmez sınır bulunmadığına işçinin patron ve patronun işçi haline gelmesinin her vakit mümkün olmasına ve sermayecinin de kararlılığa malî tedbirlerle korunmaya ve desteklenmeye muhtaç bulunmasına göre devletin çalışanlara yardımı herkes için ihtiyaçtır. Esnafa kredi sağlayacaktır. İşçinin sosyal ihtiyaçlarını yerine getirecektir, ve sanayicinin muhtaç olduğu ilkel maddeleri de dışardan sağlanması icap ediyorsa gereklerine başvurulacaktır. Binaenaleyh 42 nci madde ile sadece işçi ve emekçi sınıf değil toplum iş hayatında yerini alan her yurttaş bu madde hükmünden faydalanabilecektir.

Anayasamızın 43, 44, 45, 46, 47 nci maddeleri ise daha çok işçi olarak çalışanların korunmasını sağlayan maddelerdir. Bu maddelerle devlete, çalışanların cinsiyet ve sıhhatleri ile bağdaşmayan işlerde çalıştırılmamaları, dinlenmeyi ve adil bir ücret elde etmelerini, sendika kurma, toplu sözleşme ve grev yapma haklarını sağlama görevleriyle devlet görevlendirilmiştir. Devletin bu görevleri, sosyal devlet oluşunun icabıdır. Anayasamızın temel haklar ve ödevler kısmının birinci fıkrasında (Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır. İnsanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.) hükümleri bulunmakta ve bu hükümler, sosyal devletin görev ve amaçlarını açıklıkla ortaya koymaktadır. Devletin bu vazifesi, fert hak ve hürriyetlerini, belli ölçülere uymayacak şekilde sınırlayan engelleri kaldırmaktır. Bu engeller-

den kim zarar görürse o, devletin sosyalliği esasının harekete geçmesini ister. İşçi, sermayeci, topraklı ve topraksız, köylü kim olursa olsun bu istekde bulunmaya, sosyal devletin bu hususdaki yetkilerinden faydalanmağa haklıdır. Her sınıf, herkes, her meslek erbabı bu hakka sahiptir.

İşçiye hususi haklar tanıyan ve yukarıda kısaca incelenmiş bulunan Anayasa'nın 43 ve devamı maddeleri, 10 uncu maddenin ikinci fıkrasının devlete yüklediği genel vazifenin ayrıntılarını belirtmektedir. Ve devlet, bu hususlarda zayıf olan işçiyi yalnız bırakmamakta ve korumaktadır.

Anayasa'nın 48 inci maddesi de sosyal güvenliği sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilâtı kurmak ve kurdurmakla devleti vazifelendirmektedir. Sosyal güvenlik, her yurttaşın yarınından emin olmasını sağlamak demek olduğuna göre bu ilkede geneldir ve bütün yurttaşlar içindir. 49 uncu maddenin devlete verdiği ferdin ruh ve beden sağlığını temin görevi de geneldir.

Hak ve hürriyetlerin özel maddelerindeki düzenleyici hükümlerin dışında kalan Anayasa kurallarından ve hepsine hâkim Anayasa'nın ruhundan da kısaca bahsetmek yerinde olur :

a) Anayasa'mızın ikinci maddesi Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına dayandığını bildirir. Böylece Cumhuriyetimizin bir niteliğini ortaya koyar. Mülkiyet hakkı, özel teşebbüs kurma hakkı, serbest, istediği işte ve istediği yerde çalışma hak ve hürriyetleri ve sosyal güvenlik hakkı da ferdin temel hak ve hürriyetlerindendir. Anayasa'nın 10 uncu maddesinin ikinci fıkrası emri icabından olarak devlet bu hak ve hürriyetleri korumakla vazifelidir. Devlet Anayasa kurallarına aykırı hareket edemez ve ettirmez. Esasen devletin gayesi de budur. Temel hak ve hürriyetlerin bazı kayıtlarla sınırlanabilmesi, ancak her hakka ilişkin maddelerde gösterilen aşılamayacak şartlar içinde olabilecektir. Cumhuriyetin bu niteliği de sınırlamada insan haklarına uygun hareket etmeyi gerektirir.

b) Anayasamızın 8 inci maddesi de Anayasa'nın üstünlüğü prensibini koymakta ve hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarından biri olduğunu ilân etmektedir. Bu maddenin bağlayıcı hükümleri varken ya-

sama, yürütme ve yargı organlarının Anayasa'nın yukarda belirtilen hak ve hürriyet kuralları ile şartlarının dışına çıkacakları düşünülemez. Aynı hükümlerle bağlı oldukları için fertler de Anayasa kaidelerine saygı göstermek zorundadırlar.

c) Anayasa'nın ikinci maddesinde yer alan «Hukuk devleti» prensibi de Anayasa hükümlerinin hukuk kurallarının başında bulunması dolayısiyle Anayasa'ya aykırı teşebbüsleri durduracak derecede kuvvetlidir.

ç) Bunlardan başka Anayasamızın 11 inci maddesinin ikinci fıkrası vardır ki Anayasa'nın sağladığı temel hak ve hürriyetlerin hepsine, kesin ve aşılmaz sınırı çizmektedir. Bu fıkra, ne kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve ne de millî güvenlik gibi sebeplerle hak ve hürriyetlerin özüne dokunulamayacağını ortaya koymaktadır. Bu kadar kesin bir hüküm varken mülkiyet, serbest teşebbüs kurma, istediği işte ve yerde çalışma yarınından emin olma hak ve hürriyetlerinin özü yok edilemez.

d) Zabıta hükümlerinden birisi de Anayasa'nın 4 üncü maddesinin üçüncü fıkrasındaki «hiç bir kimse veya organ, kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisini kullanamaz» hükmüdür. Bu cümle : açıkça demektedir ki, Anayasa hükmü ortada iken hiç bir organ ve kimse o hükümlere aykırı, o hükümlerden alınmamış yetki kullanamaz ve kullanırsa bu yetki meşru olmaz.

e) Anayasa metinlerinin ve başlangıç hükümlerinin sakladığı bir ruh vardır. Bu ruh, bütün millet fertlerini, kaderde, kıvançta, tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan; millî birlik içinde daima yücelmeyi amaç bilen, Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini, bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurma ruhudur. Anayasamızla kurulan devlet, bu amacı gerçekleştirecektir. Bu devlet, görevinin icabı olarak (Ferdi olan sevinç ve ızdıraplar dışında) bir sınıfın ağlaması yanında diğer sınıf veya sınıfların gülmesini yaratacak olan iktisadî ve sosyal oluşlara meydan vermeyecek, milletçe gülme, mil-

letçe sevinme, milletçe huzur, milletçe refah sonuçlarına götüren bütün tedbirleri alacaktır. Millî birliğin, millî dayanışmanın kuvvetlenmesi, gelişmesi ve korunması için gerekli işleri yapacaktır.

İşte bu Anayasa ruhu ve devlet görevi, sınıf kavgasına sebep olan; bir sınıfın diğer sınıflara üstün tutulmasına, bir sınıfa diğer sınıflardan fazla hak ve fayda sağlanmasını öngören bir sosyal ve siyasal düzenlemeye izin vermez. Milleti bölen, birbirinden ayıran, millî ruh ve tesanüdü hırpalayan bütün sebepleri ortadan kaldırmak ve bu arada sınıf kavgalarını önlemek devletin görevidir.

Tabiatiyle fertler kadar sınıflarda Anayasa'da belirtilen hak ve faydalarını sağlamak için bütün imkânlardan yararlanacaklardır. Sendika, basın, grev, parti, dernek ve seçim yollariyle bu hak ve faydalarını gerçekleştireceklerdir. Yalnız bu uğurdaki çabaları Anayasa'nın ruhu içerisinde kalacak, millî tesanüt ve millî birlik yerine milletin bölünmesi, sınıfların husumeti istikametinde gelişemeyecektir.

Anayasa'nın koyduğu temel hak ve hürriyetler, zabıta hükümleri diye sınırlanan kural ve ilkelerle Anayasa'nın ruhu meydanda iken, hangi devletin uyguladığı sosyalizme, Anayasamızın tamamen açık olduğu belirtilmeden, hangi partinin programına girmiş bulunan sosyalizm ve hangi kökten gelen sosyalizm olduğu ortaya konmadan, öne sürülen rejimin bütün kurallar'ı amaçları anlaşılarak Anayasamızla karşılaştırılmasına imkân verilmeden genel olarak Anayasamızın sosyalizme tamamen açık olduğu iddiası, tartışmaya dahi yeterli değildir.

Şu ciheti belirtmek gerekir ki «Anayasamız meçhul rejimlere ve yine bu arada meçhul kalan sosyalizme açık değildir» derken Anayasamız tadil edilmeden bu Anayasa içerisinde uygulanması istenilen rejim veya sosyalizm kurallarının bütünü ile uygulanamayacağı kasdedilmiş bulunmaktadır. Yoksa komünizm, faşizm, anarşizm ve cumhuriyet dışı rejimlerden gayri olan ve demokratik metotlarla iktidara gelmeyi ve gitmeyi bilen her rejim ve sosyalizm Anayasamızın demokratik yapısı içinde rejim ve programlarının Anayasamızla çatışmayan hüküm ve kısımlarını uygulayabilirler. Yine bunlar Anayasamızın demokratik ve hürriyetçi yapısı içinde fikrî çalışmalarda bulunmak, parti

ve dernek kurarak çaba sarfetmek hak ve hürriyetlerine sahiptirler. Yalnız uygulamada Anayasa'nın çizdiği sınırlara, sağ ve sol hudutlara, yukarda belirtilen temel hak ve hürriyetlerle zabıta hükümlerine riayet etmek zorundadırlar.

Üçüncü grupta yapılmış olan Anayasa hükümlerinin bu incelemelerinin konuya biraz daha aydınlık getirdiği düşünülebilir. Sayın heyetçe ele alınmış olsaydı, daha isabetli ve mükemmel netice elde edilebilirdi.

Böylece kararın sistemine, (Yazılış tarzına), gerekçesiz olarak veya lüzumu kadar gerekçe gösterilmiyerek ve yine dava konusu maddelerle Anayasa maddelerinin metinleri üzerinde durmaksızın kararın tespit edilmiş olmasına ilişkin muhalefet yazımda sona ermiştir.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARININ ELEŞTİRİSİ

141 - 142. maddelerin Anayasaya aykırılıkları nedeniyle iptalleri için Türkiye İşçi Partisi tarafından Anayasa Mahkemesine açılan dava sonunda verilen kararı yukarıda gerekçeleri ve ayrışık oyları ile birlikte görmüş bulunuyoruz.

Bu kararın hukuka, özellikle Anayasa hukukuna ve bilimsel verilere uygun olup olmadığının enine boyuna tartışılması, incelememizin kapsamı dışında kaldığı ve ayrı bir araştırma konusu olduğu için, üzerinde ayrıntılı olarak durmamız mümkün olmamaktadır. Bununla beraber bu karar üzerindeki düşüncelerimizi özet olarak ve kalın çizgileriyle açıklamakta yarar görüyoruz:

1 — Yüksek mahkemenin kararı, eksik bir incelemeye dayanmaktadır. T.C.Y.'nın 141 ve 142. maddelerinin Anayasaya aykırı olup olmadıkları konusu, sadece hukuksal bir konu değildir. Bir tarafta Ceza Yasasının iki maddesi ve diğer tarafta da Anayasa hükümlerinin bulunması bu noktada bizi yanıltmamalıdır. Maddelerin, komünizm'i

yasaklamakta olduğu iddia edilmesine rağmen, toplum düzenini eleştiren ve bu düzene karşı olan tüm düşünceleri de yasakladığı göz önüne alınırsa, konunun önemi, kapsadığı alanın niteliği ve genişliği kendiliğinden anlaşılır. Gerçekten davanın konusu; komünizmin yanında, marksizmi, sınıf mücadelelerini, toplumların geçirdiği gelişme aşamalarını, gelişme yasalarını, iktisadi Doktrinler Tarihini, düşünce tarihini, tarih felsefesini, Osmanlı ve Türk tarihini yakından ilgilendirmektedir. Konu ancak bütün bu yönleri ile ele alınarak incelendiği takdirde aydınlığa kavuşabilir. Her biri ayrı bir uzmanlık alanı olan bu konularda yeteri kadar bilgi sahibi olmayan kişi ya da kurulların konuya açıklık getirmeleri ve gerçeğe varabilmeleri olanaksızdır.

Yargıtay ve Askeri Yargıtay yerleşmiş içtihatlarıyle 141 - 142. maddelerle ilgili davalarda Ceza Hukuku, İktisadi Doktrinler Tarihi, Kamu Hukuku, Siyasal Tarih alanlarında uzman kişilerden kurulu bilirkişiler tarafından inceleme yapılmasını konunun aydınlanması bakımından gerekli görmektedir. Daha dar kapsamlı davalarda ve örneğin bir yazının ya da konuşmanın anılan maddelere aykırı olup olmadığı hususunda değişik bilim dallarında uzman, üniversite öğretim üyeleri arasında bilirkişi kurulları seçilmekte ve anlaşmazlıklar çözümlenmeye çalışılmaktadır. Kimi kez bu incelemeler yinelenmektedir. Demekki konu gerçekten önemli ve uzmanlık isteyen bir konusur. Böyle bir durum karşısında Anayasa Mahkemesinin, maddelerin Anayasaya aykırı olup olmadığını geniş ve değişik bilim dallarında uzman kişilerden meydana getireceği bir bilirkişi kuruluna inceletmesi ve gerekçeli bir rapor alması, hatta bu bilirkişileri mahkeme huzurunda dinlemesi yüksek mahkemeyi hukuka, siyasal bilime ve Anayasaya uygun bir karara ulaştıracak yararlı bir yöntem olabilirdi. Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve yargılama usulleri hakkındaki 44 sayılı yasa hükümleri böyle bir incelemeye el-

verişli bulunmaktadır. Davada bu tür bir inceleme yapılmamıştır.

Davanın raportörü tarafından bu konuda Prof. Sahir Erman'dan bir mütalaa istenmiş ve alınmışsa da, Anayasa Mahkemesince yukarıda açıklanan biçimde konuyu her yönü ile ele alan, yeterli bir bilirkişi incelemesi yaptırılmamıştır. Prof. Faruk Erem yaptığı açıklamada kendisinden bu konuda bir rapor istenmediğini söylemiştir. Kaldı ki, raportörün isteği üzerine Prof. Sahir Erman'dan alınan raporda yazılı düşünceler de Yüksek Mahkemece göz önüne alınmamış, tartışılmamış ve değerlendirilmemiştir.

Sahir Erman bu raporunda 141 - 142. maddelerin komünizm propagandası yanında sosyalist düşünceleri de cezalandırdığını, bu nedenle Anayasaya aykırı olduğunu ve maddelerin değiştirilmesi gerektiğini bildirmiştir.

Prof. Sahir Erman'ın Raporu

«Bu iki fıkranın komünizm suçu bakımından sevkedildiği, Meclis müzakere zabıtlarından anlaşılmakta ise de, fıkraların lâfızlarına itibar edildikte, komünizmden maada sosyalizmi de içine alan bir vüs'atin mevcudiyeti anlaşılır. Filhakika, ilmî mânâda komünizm ile sosyalizm, marksist ekonomi ilkelerini gerçekleştirmek maksadını güden iktisadî ve siyasî cereyandır: Kaynakları ayni, varmak istedikleri gâye aynidir. Her iki sistemde ferdî mülkiyet yerine, başkalarını sömürmiyecek derecede ferdî mülkiyet, yani yalnız istihlak vasıtaları üzerindeki mülkiyet ikame olunmakta, istihsal vasıtaları üzerindeki ferdî mülkiyet kollektif bir hâle getirilmekte, her iki sistemde, sınıflar kaldırılarak, sâdece emekçi sınıfı bırakılmakta, her iki sistemde kıymetlerin sermaye ile emekle vücut buldukları kabul olunmakta, bütün temel nizamların bu zaviyelerden ele alınması, bilhassa hukukun kapitalizmi ve sermayedarları koruyucu bir hukuk nizamı olmaktan çıkarılarak, emekçileri koruyan bir manzume haline getirilmesi istenmek-

tedir. Aradaki fark, sâdece metod ve yol farkıdır; Sosyalizm gayesine erişmek için, demokratik prensipleri bertaraf etmeyi asla düşünmez; bu prensipler sayesinde iktidara seçimle gelmeyi ve binnetice seçimle gitmeyi önceden kabul eder, bütün bu hukukî ve iktisadî değişikliklerin halkın rağmına yapılmasını değil, halk arzu ettiği takdirde ve arzu ettiği ölçüde gerçekleştirmeyi düşünür; demokratik nizamın ana prensipleri olan serbest seçimler hür matbuat, vatandaşların siyasî partiler hâlinde toplanması, muhalif siyasî partilerin - kendisi iktidarda olduğu zaman dahi - faaliyet göstermesi esaslarına sâdık kalır, yani demokratik parlamenter rejime karşı gelmez ve arzuladığı iktisadî reformların kendiliğinden tahakkuk etmesini özler. Buna mukabil komünizm sabırsızdır, hukukun himayesine evvelce mazhar olmuş bulunan kapitalizm bâki kaldıkça gayesinin tahakkuk etmiyeceğine inanır, binnetice iktidarı serbest seçimle almayı düşünmiyerek proleter ihtilâli özler, hatta iktidarı seçimle alsa bile, bir daha bunu terketmeyi aklından geçirmez, demokratik hürriyetleri ve parlamenter nizamı bertaraf etmeyi, bütün devlet mekanizmasını kendi anlayışına göre, halk istese de istemese de ayarlamak maksadını istihdaf eder. Bu maksadın sâdece bir ülkede gerçekleşmesi, başka, ülkelerde kaldığı takdirde ancak zayıf bir zaferdir, kapitalizmin yeniden hortlamasına daima müsait bir zemin mevcut demektir. Bu itibarla dünya yüzünden kapitalist nizam kalkıncaya kadar, otoriter ve totaliter bir proleter diktatoryasının lüzumuna inanır.

«Bu esasların ışığı altında 141 ve 142. maddeleri inceleyerek ve ga'i tefsire değil de lâfzî tefsire bakacak olursak, bu maddelerin sâdece komünizmi değil, fakat sosyalizmi de cezalandırdığı neticesine varmak mümkün ve kabildir. Bu itibarla sözü geçen maddeleri her iki sistem bakımından ayrı ayrı ele almak muvaffık olur.

«141 ve 142. maddeler, sâdece komünizmi men ve tecziye etmekte iseler, bunun demokratik bir anayasaya aykırı olmadığını rahatlıkla söylemek mümkündür. Filhakika, demokratik hürriyetlerin korunması gâyesini istidaf eden, bu hürriyetlere hiç bir suretle tecavüz edilmemesini arzulayan Anayasamızın, sözü geçen hürriyetleri yok etmeyi istihdaf eden bir sistemi, yani komünizmi kanun dışı addedip, komünist partilerini kapattığı ve komünizm propagandasını menettiği zaman, Federal Almanya'daki komünistler bu davranışın insan haklarına aykırı olduğunu iddia ederek, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmuşlar, fakat bu mahkeme, yukarıda telhisen arzettiğim mucip sebepleri göz önünde tutarak, Federal Almanya'nın bu davranışını insan haklarına ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı addetmemiştir. Tekrar edelim, bu mahkemece göz önünde tutulan prensip, komünizmin cebren iktidara gelmesinden ve siyasî demokratik hürriyetleri ortadan kaldırmak maksadını gütmesinden ibarettir. Binaenaleyh, 141 ve 142. maddeler, sâdece komünizmi cezalandırmak gâyesini gütmekte iselerki kanaatimce gâye sadece budur Anayasamıza aykırı oldukları iddia edilemez.

«Ancak 141 ve 142. maddelerin, lâfızları nazara alındıkta sosyalizmi de cezalandırdıklarını iddia etmek mümkündür. Nitekim bu maddelerin mehazını teşkil eden 1930 İtalyan Ceza Kanununun mukabil maddesinde, maddede tecrim edilen faaliyetlerin «cebren» yapılması bir suç unsuru olarak yer almakta ve binnetice faşist bir kanunda dahi, ayni gâyeleri cebren tahakkuk ettirmek yolunda bulunmayan sosyalizm cezalandırılmamış bulunmakta idi. Kanunumuzda bu «cebren» unsuruna yer verilmemesi, maddenin gâyesinden daha geniş bir şekilde kaleme alınması ve binnetice komünizmden maada sosyalizmi tecrim etmesi neticesini doğurmuştur. Halbuki sosyalizm, bütün demokratik hürriyetlere sâdık kalan ve ancak bu hürriyetler muhafa-

za edildiği takdirde gerçek bir sosyal adaletin tahakkuk edebileceğine inanan, anayasalarda ve bilhassa Anayasamızda yer alan hürriyetlerin hiç birini ortadan kaldırmak maksadını gütmeyen bir sistem olduğu cihetle, **sosyalizm Anayasamıza aykırı olamaz.**

«Bütün bunlardan çıkan netice şu olmaktadır: 141 ve 142. maddelerimiz, sâdece lafızlarına göre tefsir edilecek olurlarsa, komünizmden maada sosyalizmi de cezalandırdıkları cihetle, Anayasaya aykırı bir mahiyet taşımaktadır. Buna mukabil, daraltıcı tefsire başvurularak, maddeler gayelerine uygun bir tarzda ve sâdece komünizmi cezalandıran hükümler şeklinde tefsir edilecek olurlarsa, Anayasaya aykırı olduklarını ciddi bir şekilde iddia etmek mümkün değildir. Ancak bunun bir kanun meselesi olduğu, yâni **141 ve 142. maddeleri gâyeye uygun bir tarzda değiştirmek icap ettiği âşikârdır.** Bugünkü durumda Anayasa Mahkemesi sözü edilen maddelerin Anayasaya aykırı olduğuna karar verecek olursa, komünizmin de serbest bırakılması tehlikesi mevcuttur; buna mukabil aynı mahkeme aynı maddelerin Anayasaya aykırı olmadığına karar verecek olursa, komünizmden başka sosyalizmin de cezalandırılması tehlikesi doğar.»

İnancımıza göre, mahkemenin yukarıya alınan raporu bile gözönünde tutmayan bu eksik incelemesi, yanlış bir sonuca ulaşmasının nedenlerinden biri olmuştur.

II — Siyasal bilimler, toplumların statik, duragan varlıklar olmadığını, sürekli gelişme halinde olduklarını ve bu gelişmenin belli yasalara göre gerçekleştiğini gösterir. Bu bilimsel incelemeler, köleci toplum düzeninin tarih alanında görülmesinden bu yana, toplumlarda sınıfların meydana geldiğini, bu sınıfların devamlı mücadele halinde olduklarını ortaya koyar.

Bu açıdan toplumumuz da gelişme halinde bir toplumdur. Sınıf mücadelesi öteden beri toplumumuzda da sü-

regelmektedir. Bir zamanlar sınıflardan ve sınıf mücadelelerinden söz etmek tabu sayılırken bu gün resmi belgelerde bile bu gerçek kabul edilmekte ve bunun yadsınamıyacağı açıklanmaktadır. (Hükümetin 1.12.1950 günlü değişiklik gerekçesi). Bu sınıf mücadeleleri, gelişmeler Türkiye toplumunda belli yasalara göre oluşmaktadır. Bu gelişme yasalarının incelenmesi, toplumun hangi doğrultuda gelişmekte olduğunu da bize öğretir. Bu yönden her hangi bir toplumsal konu incelenirken ona gelişme yasaları açısından, sınıfsal ilişkiler açısından bakmak, gerçeğe ulaşabilmenin önkoşuludur. Bilimsel bir incelemenin bu görüş açısından, bu yöntemden uzak durması düşünülemez.

Hal böyleyken Yüksek Mahkeme konuya bu açıdan bakmamış, bu bilimsel yöntemi ihmal etmiştir. Bu tutumun sonucu olarak da, uzun yıllar egemen sınıflar tarafından kamu oyunda yaratılmaya çalışılan ön yargıların etkisi altında kalmış görünmektedir. Aşağıda görüleceği gibi Yüksek Mahkemenin bilimsel yöntemlere uymayan bu tutumu yanılgılarında büyük rol oynamıştır.

III — Yukarıda açıklanan ve toplumsal gerçeği arama ve inceleme yöntemine ilişkin yanlış tutum, Anayasa Mahkemesini kimi bliimsel yanılgılara itmiştir. Mahkemenin komünizm, marksizm ve faşizm hakkındaki düşünceleri bunun açık örneklerini vermektedir. Yüksek Mahkeme, kararında (1) komünizm ile marksizm'i eş anlamda görmekte, marksizme siyasal bir rejim gözü ile bakmakta ve komünist ülkelerin varlığından söz etmektedir. Bu düşünceler, siyasal bilimlerin verileri ve toplumsal gerçek ile bağdaşmayan düşüncelerdir. Böylece Yüksek Mahkemenin Komünizm ve Marksizm hakkında «bilimsel bir bilgi»ye sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Gerçekten, Marksizmin bir dünya görüşü, doğanın ve toplumun gelişme yasalarını gös-

(1) Anayasa Mahkemesi; K. R. Gazete 12 656. Sa: 6 - 7.

teren bir yöntem olduğu, bir toplum düzeni, bir siyasal rejim olmadığı bilinmektedir.

A — Encyclopedia Britannica Karl Marks'a ayırdığı bölümde şöyle demektedir: «Marks'ın **teorisini,** Buckle gibi tarihin gidişi üzerinde fiziksel çevrenin etkisine inanan yazarların görüşleri ile veya Bentham ve onun izleyicilerinin faydacı doktrinleri ile karıştırmamak gerekir.» (Cilt: 14 sa. 996)

Teori (kuram) kelimesinin, «bir sorunu ilgilendiren düşüncelerin tümü, düşünce alanında kalan bilgi ve bu bilginin temel ve kuralları» anlamına geldiği (Türkçe sözlük Türk Dil K.), görüş, bakış açısı ve inceleme yöntemi karşılığı olarak da kullanıldığı bilinmektedir.

B — Materyalist Felsefe Sözlüğü'nde Marksizm konusunda şöyle denilmektedir:

«Marksizm, Marks ve Engels'in felsefesi, ekonomik ve sosyo - politik görüş sistemini temsil eden tam ve ahenkli doktrin... Marks'ın felsefesi, bilme'nin ve dünyayı dönüşüme uğratmanın biricik metodudur.» (M. Resenthal ve P. Yudin. Sa: 314 - 316).

C — Meydan Larus'ta da Marksizm, «Marks ve Engels» ten gelen metod ve öğreti» olarak tanımlanmakta ve bunun bir tarih felsefesi olduğu ifade edilmektedir. (Cilt 8 Sa: 420)

D — Paris Üniversitesi Siyasal Bilim Profesörü Georges Politzer'de Marksizm hakkında şunları söylemektedir:

«... Marksist felsefe, bilimsel bir dünya anlayışıdır. Bilimsel olan yani bilimlerin bize öğrettiklerine uygun tek dünya anlayışıdır... Dünyanın bütünü ile kavranıp anlaşılmasıdır... Materyalist dünya görüşü (Marksist görüş) doğanın, olduğu gibi, hiçbir ön şart koşulmaksızın kavranmasıdır... Marksist felsefe doğanın olduğu gibi, genel olarak kavranmasıdır. Onun için bilimsel bir felsefedir.» (Sa: 25 - 26) «Marksist felsefe materyalisttir... Materya-

lizm bir dünya anlayışıdır, yani belli ilkelerden hareket ederek doğa olaylarını ve bunun tabii sonucu olarak sosyal hayatın olaylarını anlama ve yorumlama tarzıdır. Bu dünya görüşü her..... durumda ve şartta uygulanan çeşitli bilimlerin temelidir»

Yine Paris Üniversitesi Siyasal Bilimler Enstitüsü öğretim üyesi Jean Bruhat «Marksizm» adlı yapıtında;

«Marksizm, bir dünya görüşü olarak tanımlanabilir... Doğayı ve insanı bütün halinde kapsayan bir dünya görüşü.» (Cilt 1 sa: 4) demektedir.

Ünlü Fransız düşünürü Roger Garaudy de «Yirminci Yüzyılda Marksizm» adlı yapıtında şöyle diyor:

— «Marksizm bilimsel bir dünya görüşüdür. Böyle olduğu için de bilimsel bir araştırma aracıdır.» (sa: 49)

Yine Çetin Altan tarafından yazılan «Geri Kalmış Ülkeler Arasında» başlıklı bir yazı hakkında, 142. maddeye dayanılarak İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesinde açılan bir davada seçilen bilirkişiler: Prof. Dr. Edip Çelik, Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu ve Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil tarafından verilen 13.12.1971 günlü bilirkişi raporunda şöyle denilmektedir:

«...Yazar, Marksizmi bir yöntem olarak benimsemiştir. Gerçekten de Marksizm bir dünya görüşü ve bilimsel bir metoddur. Önceki bilirkişinin raporunda belirtilenin tersine **(Marksizm = İhtilalci Sosyalizm = Komünizm) değildir.» (İst. 6. Ağ. Ceza M. Es: 971/101)**

İşte dünyaca tanınmış bu ansiklopediler, yapıtlar ve bilirkişi raporları Marksizme bir siyasal rejim gözü ile bakan ve onu komünizm ile eş anlamda gören mahkemenin kabulünün yanlış olduğunu göstermektedir .

Öte yandan yeryüzünde hiçbir ülkede, bir toplum düzeni ve biçimi olan komünist toplum aşamasına henüz ulaşılmadığı, bu gün komünist olarak nitelendirilen ülkelerin

sosyalist bir aşama içinde bulundukları da sosyalist teorinin ortaya koyduğu verilerdendir.

Yukarıda değinilen yanlış kabuller mahkemeyi yanlış sonuçlara götürmüştür.

IV — Yine Anayasa Mahkemesi, kararının gerekçesinde faşizmi, İtalya'da meydana gelen bir «devlet teşekkülü» olarak nitelemiş ve bu ülkeye ait kanun maddelerindeki esasların Türk Ceza Kanununa alınmasının, bu hükümlerle birlikte faşizm esaslarının da Türkiye'ye getirilmiş sayılamayacağını ileri sürmüştür.

Oysa bilindiği gibi faşizm sadece İtalya'da uygulanan bir rejimin adı, İtalya'ya özgü bir yönetim biçimi değildir Tipik uygulaması bu ülkede ve daha sonra Hitler Almanya'sında görülmüş olmakla beraber, onun, kapitalist dünyada evrensel bir yeri ve evrensel bir karakteri vardır. Faşizm, mali sermayenin en gerici ve saldırgan gruplarının, uyanan ve haklarını elde etmek için mücadele eden emekçi sınıf ve tabakalara karşı kaba kuvvete dayanan diktatörlüğüdür. Faşizm, koşullarının gerçekleştiği her ülkede meydana gelebilir. Faşizmin ayırıcı niteliği, bir sınıf diktatörlüğü ve egemenliği kurması ve diğer sınıf ve tabakaların iktidara gelmesine engel olucu kesin önlemleri almasıdır. Anılan maddelerin faşist niteliği de buradan doğmaktadır.

Faşizm, kapitalist sömürü sisteminin şiddetlenmesine karşı direnen emekçi sınıfların örgütlü işbirliğini yok etmeye çalışan, parlamenter demokrasiyi soysuzlaştıran, hatta büsbütün ortadan kaldıran bir baskı rejimidir. Faşizm kapitalizmin çürümüş bir biçimidir. Ve onu canlandırmaya çalışır. Kapitalizmin olduğu yerde faşizmin tohumu vardır. Kapitalizm kendi çıkarlarını tehlikede gördüğü yerde, faşizme başvurur. Faşizmin tarihsel yeri kapitalizmin tükendiği yerdir.

Bu açıdan faşizm, nasyonal sosyalizm, bizim dili-

mizdeki Milliyetçi Toplumculuk ve benzeri deyimler özleri ve nitelikleri ile aynı anlamda kavramlardır.

Irkçılık faşizmin niteliklerinden bir tanesidir. Ama faşizm demek değildir.

Bu açıdan Anayasa Mahkemesinin, faşizmi sadece ırkçılık imiş gibi görmesi ve kabul etmesi ve onu bir zümre egemenliğine indirgemesi yanılgısının nedenlerinden biri olmuştur.

Yüksek Mahkeme, gerekçesinde: «Türkiye'nin siyasal, sosyal ve iktisadi hayatında büyük değişme ve gelişmeler olmuş, tek parti sisteminden çok partili sisteme, iki dereceli seçimden tek dereceli seçime geçilmiş, fakat bu maddeler; bu gelişme ve değişmelere engel olmamışlardır. O kadar ki iptali istenen hükümlerdeki 1946 değişikliğinin çok partili siyasi hayatın duraksamasız sağlanması amacı ile yapıldığı da buna ilişkin gerekçede belirtilmiştir.» demektedir.

Burada hatırlatmak gerekir ki; çok partili hayata girilmesi, Türkiye'de işbirlikçi sermaye ile feodal unsurların egemenlik durumunda herhangi bir değişiklik yapmamıştır. Üretim araçlarını ellerinde bulunduran ve dolayısiyle ekonomik düzene egemen olan sınıflar her zaman örgütlenmişler, siyasal iktidara sahip olma olanaklarına kavuşmuşlar ve egemenliklerini sürdürmüşlerdir. Ama emekçi sınıf ve tabakaların çok partili hayata geçiş yılı olarak gösterilen 1946 dan önce olduğu gibi sonra da (görünüşte bu haklara sahip olsalarda) bu haklardan yararlanmaları değişik yöntemlerle engellenmiştir. Yüksek Mahkemece de ifade edildiği gibi çok partili siyasal hayata ve iki dereceli seçimden tek dereceli seçime geçilmiştir ama işbirlikçi burjuvazi ve feodal unsurlar daima iktidarda kalmışlar ve iktidarın sınıfsal yapısında bir değişiklik olmamıştır. Siyasal iktidar aynı sınıfların temsilcileri arasında adeta nöbetleşe paylaşılmıştır. Nitekim yukarıda açıklandığı gibi 1946

yılında; Cemiyetler Yasasında yapılan değişiklik sonunda, sınıf esası üzerine parti kurma olanaklarının doğması sonucu kurulan ve kısa zamanda gelişme gösteren sosyalist partiler kapatılmış, kurucu ve yöneticileri ağır hapis cezalarına mahkûm edilmişlerdir. 12 Mart döneminde Türkiye İşçi Partisi yöneticileri de hukuk'la ilgisi olmayan keyfî bir kararla 10-15 yıl ağır hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Emekçi sınıf ve tabakaların örgütlenmesinden çıkarlarının bozulacağını anlıyan ve tedirgin olan egemen sınıflar 141 - 142. maddelerde değişiklik yaparak bu olanağı ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. Maddelerde yapılan değişikliklerin görünen ve görünmeyen gerekçeleri, emekçi halkın örgütlenmesinin ve siyasal iktidara yönelmesinin sürekli ve bilinçli olarak engellendiğini göstermektedir.

Bu gelişmeler ve işbirlikçi sermaye ve feodal unsurların bu tutumu, Anayasa Mahkemesinin yukarıdaki yargısının gerçeklere uygun düşmediğini göstermektedir.

Öteyandan, maddelerin Faşizmi cezalandırdığı savı hem maddedeki hükümlere ve gerekçelere ve hem de uygulamaya uygun düşmemektedir. Maddelerin yukarıya alınan gerekçesinde sadece ırkçılıktan söz edilmiş ama dolaylı ya da dolaysız Faşizmden söz edilmemiştir. Maddelerin kabulünden buyana uygulama'da sol düşünceli, ilerici, devrimci Atatürkçü ve Anayasadan yana kişi ve kuruluşlar üzerine sürdürülmüş, Faşizm taraftarlarının bu maddelerle yargılandıkları görülmemiştir.

141 ve 142. maddelerin en yoğun uygulama gördüğü 12 Mart döneminde anılan maddelere dayanılarak tutuklanan, yargılanan, işkence gören onbinlerce işçi, köylü, öğrenci, öğretmen, serbest meslek sahibi, subay ve devrimci aydın arasında faşist kişi ve kuruluşlara rastlanmamıştır.

Yüksek Mahkemenin, «siyasal, sosyal ve iktisadi hayatta büyük değişmeler» ve demokrasi olarak nitelediği

mutlu gelişmelerin (!) iç yüzü ve gerçek yönü budur. Çok partili siyasal hayat ve demokrasi adı altında bir sınıfın egemenliği ve zaman zaman açık ya da örtülü diktatörlüğü sürdürülegelmiştir.

V — Anayasa Mahkemesi, toplumumuzun sosyal ve ekonomik yapısını, sınıfsal durumunu incelemeye ihtiyaç duymamış ve maddeleri bu toplumsal verilerle karşılaştırma yoluna gitmemiştir. İşbirlikçi sermaye ile feodal unsurların ülkemizde emekçi sınıflar üzerinde egemenlik kurduğu, inceleme konusu maddelerin de bu egemenliği sürdürmek amacıyla kabul edildiği gün gibi açıktır. 12 Mart'ı izleyen faşist dönemde en çok uygulama gören maddelerin 141 - 142. maddeler olması bu gerçeği bir kez daha ortaya koyan önemli bir deney olmuştur.

Yüksek Mahkeme böyle bir inceleme yaparak varacağı sonucu değerlendirse idi toplumumuzda halen mevcut sınıf egemenliğini görecek (işbirlikçi sermaye ve feodal unsurların egemenliği) ve bunun, Anayasamızın 12. maddesinde yazılı «hiçbir sınıf ve zümreye imtiyaz tanınamaz» hükmü ile bağdaşmadığını saptayacak ve böylece anılan 12. maddenin; 141 - 142'nin Anayasaya uygunluğunun gerekçesi değil aykırılığının bir hukuksal dayanağı olduğu sonucuna varabilecekti.

Mahkemenin bu konuya eğilmemesi, yanılgının önemli nedenlerinden birisi olmuştur.

VI — Yine Yüksek Mahkeme Anayasayı «değişmez», sonsuza kadar geçerli bir kurallar demeti olarak kabul etmiş ve değerlendirmelerini bu varsayıma göre yapmıştır. Oysa Anayasa hükümleri, cumhuriyet ilkesi dışında, yine Anayasada yazılı yollarla değiştirilebilir. Toplumlar sürekli gelişme halinde olduklarına göre, toplumsal ilişkilerin bir yansıması olan hukuk kurallarının da değişeceği bellidir. Nitekim her toplumun siyasal tarihi bunun

belgeleriyle doludur. Yurdumuzda Kurtuluş Savaşından bu yana üç anayasanın kabul edildiği ve bu anayasalarda sık sık değişiklikler yapıldığı anımsanırsa bunun doğruluğu anlaşılır.

Bu açıdan Anayasa Mahkemesinin; düşünce özgürlüğü ile yakından ilgili bu maddeleri incelerken, «gelişme ve evrim» ilkelerini göz önüne alarak, sadece Anayasanın bu günkü duragan kuralları içinde kalmaması, maddeleri salt düşünce özgürlüğü yönünden ele alması ve Anayasanın kabul etmediği düşünce açıklamalarının suç sayılabilip sayılamayacağını tartışması ve saptaması gerekirdi.

Gerçekte kişi, Anayasaya uymayan düşünceleri de açıklayabillr ve yayabilir. Bu, düşünce özgürlüğünün doğal bir sonucudur. Bunun suç sayılması da olanaksızdır. Aksi halde toplumsal gelişmeye yardımcı olan düşünce açıklaması engellenmiş olacaktır ki bundan tüm toplum ve ülke zarar görecektir.

Anayasa Mahkemesi, maddelerden zor ögesinin çıkarılmasını sakıncalı gördüğüne ve giderek eylemsiz ve zorsuz düşünceleri de suç saymayı kabul ettiğine göre, Anayasaya karşı düşünce açıklamasını da suç sayıyor demektir. Bu da Anayasa Mahkemesinin «sınırlı düşünce özgürlüğü»nü kabul etmiş ve tutucu bir yörüngeye girmiş olduğunu göstermektedir.

Oysa maddelerin yürürlükte olduğu İtalya'da ve öteki uygar ülkelerde düşüncelere sınır konulmamakta, Anayasanın kabul etmediği düşünceler de açıklanabilmekte, ancak bunların Anayasa ve yasa dışı yollarla yani zorla kabul ettirilmesi eylemleri cezalandırılmaktadır.

Yüksek Mahkeme 1961 Anayasasının getirdiği ilkeleri toplumumuzda fiilen gerçekleşmiş kabul ederek bir varsayım yanılgısına düşmüş ve «toplumsal gerçek»e aykırı bir görüşü benimsemiştir. Karara göre, Anayasada yazılı eşitlik, laiklik, demokrasi, sosyal adalet ve «sınıf ve züm-

re ayrıcalıklarının olmıyacağı» gibi kurallar toplumda vardır, yerleşmiştir. Bu nedenle de gerçekleşmiş bu ilkelerin ve düzenin korunması gerekir. Bu esastan hareket eden mahkeme, kimi düşüncelerin böyle bir «âdil düzen»'e zarar vereceğini düşünmüştür.

Bu değerlendirmenin yanlışlığı ve gerçeğe aykırılığı ortadadır. Çünkü Anayasada yazılı bu ilkeler toplumda henüz yerleşmemiştir. Bu ilkeler toplumumuz için «varılması amaçlanan hedefler»dir. Devrimci ve sol düşünceler, bu ilkelerin hayata geçmesine ve yerleşmesine çalışmaktadır. On yıldan beri sosyalistlerin, Atatürkçülerin, devrimcilerin ve yurtseverlerin 1961 Anayasasını savunmuş olmalarını burada anımsamakta yarar vardır. Yüksek Mahkeme bu gerçeği görmemiş, devrimci ve sol düşüncelerin, kendi değerlendirmesine göre, Anayasaya uygun gördüğü mevcut düzeni yıkmak istediğini kabul etmiştir.

Aslında Anayasaya aykırı olan, mevcut düzendir ve bu düzeni koruyan maddelerdir. Böylece Anayasa Mahkemesi, bu kararı ile Anayasanın Sosyal Hukuk Devleti ilkesine aykırı olan bir düzene meşruiyet kazandırmıştır.

Yine Anayasa Mahkemesi kararının bütününden ve üslubundan; «iptal kararı verildiği takdirde komünizm propagandası serbest kalacaktır», kuşkusunun karara etken olduğu intibaı doğmaktadır.

Mahkeme kurulu böyle bir kuşku duyabilir.. Ama yasalardaki boşlukları doldurma görevi herhalde Yüksek Mahkemeye değil, yasama organına ait bir görevdir. Bu nedenle böyle bir kuşkunun karar üzerinde etken olması yerinde görülemez.

VII — Anayasa Mahkemesinin yanılgılarından biri de maddelerin düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlamakta olup olmadığını araştırırken, yasa koyucunun gösterdiği gerekçeleri incelemekle yetinmesi, bu gerekçeler içinde kendini adeta hapsetmesidir.

Anayasa Mahkemesinin kuruluş amacı ve görevi, yasaların Anayasa hükümlerine ve Anayasa hükümlerinden önce «hukuk»a, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde yazılı hak ve özgürlüklere uygun olup olmadığını denetlemektir. Nitekim Yüksek Mahkeme 28.3.1965 günlü bir kararında: «Devletimiz, Anayasanın ikinci maddesinde ifade edildiği gibi, bir hukuk devletidir. Kanunlarımızın Anayasanın açık hükümlerinden önce hukukun, bilinen ve bütün uygar ülkelerde kabul edilen prensiplerine uygun olması şarttır.» demektedir. **(Anayasa Nizamı. Fuat Azgur. sa: 62)**

Mahkeme inceleme konusu maddelerle ilgili davayı görürken kendi görüşüne, başka konulara ilişkin davalarda verdiği kararların anlam ve amacına ters bir yola girmiş ve yasa koyucunun siyasal amaçlarla gösterdiği gerekçelere bağlı kalarak karar vermiştir. Bu gerekçeleri hazırlayan ve iktidarda bulunan siyasal partilerin, temsil ettikleri sınıfların çıkarlarına uygun ve emekçi sınıf ve tabakaların hak ve özgürlüklerini ortadan kaldırıcı gerekçeler hazırlamaları olağandır. Ama düşünce özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, bilim ve sanat özgürlüğü gibi toplumsal gelişmede etkin konularda, Yüksek Mahkemenin konuyu enine boyuna incelemesi, temel kuralları ele alması, konunun kökenine inmesi, bu hak ve özgürlükleri tarihsel gelişimi içinde ve uygar ülkelerdeki anlaşılış biçimlerini ve altında imzamız bulunan İnsan Hakları Evrensel Bildirisini ve öteki Uluslararası Anlaşmaları göz önüne alarak incelemesi gerekirken, siyasal amaçlarla gösterilen gerekçelerin sınırları içinde kalarak sonuca varması toplumumuzun geleceği üzerinde olumsuz sonuç ve etkiler yaratan bir tutum olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇLARIN ÖGELERİ (UNSUR - ÉLÉMENT)

Türk Hukuk Sözlüğü öge'yi «herhangi bir hukuki hadisenin vücut bulması için zaruri sayılan şartlar» olarak tanımlamaktadır. Ceza Hukukunda suçun ögesi denildiği zaman, suçun gerçekleşmiş sayılabilmesi, yani işlenmiş kabul edilebilmesi için zorunlu koşullar anlaşılır. İnceleme konusu maddelerde yazılı suçların gerçekleşebilmesi için de kimi ögelerin varlığı, kimi koşulların gerçekleşmesi yasal yönden zorunludur. Bu ögeler ispatlanmadan suçun işlendiği kabul edilemez.

A — 141. maddenin ögelerini gösterebilmek için maddenin birinci fıkrasını anımsamakta yarar vardır. Bu fıkra şöyledir:

«Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol

gösterenler sekiz yıldan onbeş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılırlar.»

Bu maddede yazılı suçun ögeleri şunlardır:

1. SUÇUN MADDİ ÖGESİ :

Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini kurmaya veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde kurulu ekonomik veya sosyal temel düzenlerden (nizam) herhangi birini devirmeye yönelik cemiyetleri,

a) Kurmak

b) Kurmaya tevessül etmek

c) Bu cemiyetleri sevk ve idare etmek

ç) Bu hususta yol göstermek eylemleridir.

Suçun bu maddi ögesinin varsayılabilmesi için yukarıda a, b, c, ç harfleri ile gösterilen eylemlerden birisinin olayda gerçekleşmesi ve ispatlanması gerekir.

2. SUÇUN MANEVİ ÖGESİ :

Suçun yukarıda gösterilen maddi unsurunu teşkil eden eylemleri bilerek ve isteyerek ve T.C. Yasasının 141/1. maddesinde yazılı hedef ve amaçlara ulaşmak kastıyla işlemektir. Bu kast, özel kasttır. Yani suçun gerçekleşmiş sayılabilmesi için sanık durumunda olan kişinin, maddenin birinci fıkrasında yazılı amaçlara varmak niyetini taşıması gerekir.

3. ZOR ÖGESİ : (CEBİR UNSURU)

Maddenin üçüncü ögesi de zor ögesidir.

Zor Ögesi ne demektir?

Bu öge, iki ve daha ziyade kişinin, maddede yazılı sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerinde **zor kullanarak** egemenlik kurmak, zor kullanarak sosyal bir sınıfı ortadan

kaldırmak ya da ülkede kurulu ekonomik ve sosyal düzeni zor kullanarak devirmek amacıyle cemiyet kurması ya da buna yönelmesi yada bu cemiyetleri yönetmesi yada bu hususta yol göstermesidir. Yani bu eylemleri zor kullanma amacı güderek yapmasıdır. Eğer bu eylemleri yaparken zor kullanma amacı güdülmüyorsa bu takdirde bu öge gerçekleşmemiş ve bunun sonucu olarak da suç meydana gelmemiş olur. Örneğin; iki yada daha çok kişi bir araya gelerek bir cemiyet kursalar, ama maddede gösterilen amaçlara ulaşabilmek için demokratik ve hukuksal yol ve yöntemleri kullanma amacını gütseler, bu ögeye göre, suç gerçekleşmemiş olacaktır. Çünkü suçun meydana gelebilmesi için yukarıda gösterilen bütün ögelerin (maddi, manevi ve zor ögeleri) olayda bulunması gerekir. Ögelerden bir tanesinin olayda bulunmaması hukuk yönünden suçun gerçekleşmesine engel olur.

1936 yılında inceleme konusu maddeler, İtalyan Ceza Yasasından Yasamıza aktarılırken maddelerde zor ögesine açıkça yer verilmişti. 141 - 142. maddelerin İtalyan Ceza Yasasında karşılığı olan 270 ve 272. maddeler de zor ögesini içeriyordu. Maddelerin bizdeki ilk biçiminde bu öge «şiddet kullanarak» sözleriyle anlatılmıştı. Ancak 1938 yılında yapılan değişiklikle bu öge maddelerden çıkarılmış ve zor kullanma amacı güdülmese de eylemler suç sayılmaya başlanmıştı. Zor amacının da güdülmesi halinde cezaların arttırılması yoluna gidilmişti. Başka bir deyimle zor kullanma amacı, cezayı arttırıcı bir neden olarak kabul edilmiş bulunuyordu. Bu durum, 1951 yılına kadar yapılan değişikliklerde de sürdü.

1951 yılında Şevket Mocan ve arkadaşları tarafından maddelerdeki cezaların daha da ağırlaştırılması ve 141. maddeye ölüm cezasının konulması önerisi getirildi. Bu öneriye karşılık Türkiye Büyük Millet Meclisinde, bir kısım milletvekilleri de maddelerin anti-demokratik bir nitelik

taşıdığını, düşünce ve basın özgürlüğünü ortadan kaldırdığını öne sürerek maddelere yeniden zor ögesinin eklenmesini önerdiler. T.B.M.M. Adalet Komisyonu da raporunda bu görüşü savundu. Bu öneri, Mecliste sert tartışmalara neden oldu. Adnan Menderes, Demokrat Partili Milletvekilleri, Şevket Mocan ve 108 arkadaşı zor ögesinin maddelere girmesine karşı çıktılar ve maddelere ölüm cezasının eklenmesini ısrarla savundular.

ZOR ÖGESİ ÜZERİNDE MECLİS GÖRÜŞMELERİ

TBMM Adalet Komisyonu tarafından düzenlenen ve maddelerde zor ögesine açıkça yer verilmesini isteyen raporun örneği yukarıda verilmişti. Bu rapor düzenlen'rken Adalet Komisyonu, maddeleri Ceza Hukuku açısından enine boyuna incelemiş, bir ceza hukuku uzmanı olarak o tarihte Ankara Hukuk Fakültesinin Dekanı olan Prof. Faruk Erem'in düşüncelerine de başvurmuştur. Prof. Faruk Erem maddelere zor ögesinin konulmasını zorunlu görmüştür. Ve bu ögeye maddelerde yer verilmemesi halinde düşünce özgürlüğü, Basın özgürlüğü ve demokratik rejim açısından doğacak sakıncaları komisyona açıklamıştır. Parlamentoda konu uzun görüşme ve tartışmalara neden olmuştur. Zor ögesi üzerine yapılan konuşmalardan bazılarını ve Prof. Faruk Erem'in düşüncelerini buraya almakta yarar görüyoruz:

TBMM Adalet Komisyonu Başkanı ve eski Yargıtay başkanlarından Halil Özyörük bu konuda şunları söylemiştir :

«... 141. madde müzakere edilirken başlıca iki nokta üzerinde durulmaktadır :

«1 — Komünizm sarih olarak kanunda tarif edilmemiş olduğundan suçlular beraat etmektedirler.

«2 — Ceza Kanununun koyduğu cezalar azdır.

«Evvela birinci noktayı tetkik edelim :

«Komünizmin bugün yürürlükte bulunan kanunumuzda açıkça gösterilmemiş olduğu iddiası kısmen doğrudur. Fakat bu vuzuhsuzluk, kanunun aslından alınırken kâfi sarahati ile tercüme edilmemiş ve bundan başka da bilahere yapılan değişikliklerde komünizm fikriyatı hiç tetkik edilmeden, komünist faaliyetlerinin yalnız dış görünüşü nazarı itibara alınarak yapılan isabetsiz tadillerden ileri gelmiş olduğuna şüphe yoktur.

«Komünizm mütemadi istihaleler geçiren bir fikir cereyanıdır. Bu sebeple yapılacak her komünizm tarifi, kanunun yürürlüğe girdiği gün onun eskimesine sebep olacaktır. Diğer taraftan komünizm dahi bütün fikir cereyanları gibi kökünü umumi felsefe mekteplerinden alır.

«Eğer felsefe mekteplerine göre bir tarife kalkışacak olursak, böyle bir tarif bitmez tükenmez akademik münakaşalara sebep olur. Esasen kanunun cezalandırmak istediği şey, akademik fikir cereyanları değildir. Kanun, komünizmin söz ile veya fiil ile haricen beliren şeklini cezalandırır. O halde, herşeyden evvel neyi cezalandırmak istediğimizi vazıh olarak bilmek mecburiyetindeyiz.

«Gaye, komünizm propaganda ve faaliyetlerini ortadan kaldırmak, fakat bunu yaparken fikir cereyanlarını ve içtimai ve demokratik faaliyetleri müdahaleden masun tutmaktır. İşte bu sebeplerdir ki, komünizm mevzuunda neyi cezalandırmak gayesini takip ettiğimizin tayini icap eder. Böyle bir tayini yapmak iktidarını, bize ancak *cebir unsuru* temin edebilir.

«Zararlı ve zararsız fikir cereyanlarını ayırt etmek imkânı, bu suçta cebir unsuru sayılmazsa, bulunamaz.

«Sosyalizm ile komünizm her şeyden evvel, sarih olarak tefrik edilmelidir... Mutedil bir sosyalizmin sosyal bir islahat istemesi bakımından zararlı bir fikir cereyanı sayılması mümkün değildir. Nazari olarak sosyalizm ile komünizm arasındaki fark şudur: Sosyalizm, yalnız istihsal

vasıtalarının müşterek *hale getirilmesi taraftarıdır. Bun*dan öteye gitmez. Fakat Komünizm, hem istihsal vasıtalarında ve hem de istihlakte iştiraki kabul eder. Görülüyorki, bu fark korkunç bir düşünce gibi gözükmüyor. O halde, komünizmin nefret uyandırıcı cephesi nedir? Bu fark, nazari bir farktır. Halbuki, tatbikat, gaye ve bu gayeye ulaşmak için kullanılan vasıtaların mahiyeti komünizmin korkunç tarafını ortaya koyar. Bu gaye ve bu vasıtalardan ayrı olarak nazari bir komünizm düşünülemez. Çünki, gaye ve vasıta komünizm fikriyatında ana fikir ile perçinleşmiş, onun bünyesine karışmış bir haldedir.

«Bu gaye ve vasıta nedir?

«Komünizmin vasıtası cebir, gayesi amele diktatoryasıdır. İşte komünizmin şimdiye kadar geçirdiği bütün istihalelerde hiç değişmeyen ve belki de hiç değişmeyecek olan vasıfları bu gaye ve bu vasıtadır. İşte yüksek meclise sunulan tasarıdaki *sınıf tahakkümü* ve *cebir* tabirlerinin hakiki manası ancak bu suretle anlaşılabilir.

«... Sosyalizmde devlet müessesesi muhafaza edilir. Hatta kuvvetli bir devletçilikle bazı sosyal ve iktisadi adaletsizlikleri ortadan kaldırmak mümkün olduğundan devlet bu gayeye ulaşmak için iyi bir vasıtadır. Bu sebeple devleti yıkmadan başa geçmek icap eder. Binaenaleyh o memlekette anayasa ve kanunlara göre normal yollarla, mesela seçim yoluyla iktidara gelmek doğru olur... Bulundukları memleketlerin kanunlarına uygun ve cebir unsurundan uzak bir çalışma yoluyle iktidarı elde etmek usulleri, her sosyalist partiyi komünist partisinden ayırt eder. Bugün Avrupadaki belli başlı sosyalist partilerinin gerek programları, gerek tatbikatı, komünizm ile mukayese edilirse mutedil bir manzara arz etmektedir. Kaldı ki, az çok sosyalizme kaymayan siyasi bir parti esasen mevcut değildir. O halde, siyasi ve iktisadi bir mezhep olan sosyalizm, siyasi bir kuruluş olan demokrasi ile tezat halinde değildir. Hatta birçok sosyalist liderler, demokrasinin olmadığı yerlerde sosyalizmin de tahakkuk edemeyeceği kanaatindedirler... Sosyalistler bir ihtilal taraftarı değildirler. Bir sosyal inkılap taraftarıdırlar. Bu inkılap derece *derece olacaktır. Bunun için* demokratik yollarla mücadele etmek, hatta başka partilerin de kurduğu hükümete iş-

tirak suretiyle işçi menfaatlerini korumak ve iktidar kendilerine geçince, programlarını tahakkuk ettirmek arzusundadırlar.

«... Cebir unsuru bugün mevcut olmadığı halde hakikaten bu gün için de birçok tehlike meydana gelebilir. Cebir unsuru kullanılmazsa bütün esas teşekkülleri yok etmek mümkündür. Cebir saiki bulunmadığı takdirde bugünkü mevzuata göre bu, müthiş bir silah olarak kullanılabilir.

«... Bugün elimizde yürürlükte bulunan kanunun cebir unsurunu ihtiva etmemesi dolayısiyle tahassül etmesi mümkün olan kötü neticelerden korunmak için behemahal bu cebir unsurunun mevcudiyeti şarttır.

Maddeler üzerine yapılan görüşmelerde de Halil Özyörük Adalet Komisyonu adına şunları söylemiştir :

«... Kapitalizmin bazı mahzurlar tevlit ettiği aşikârdır. Bu sebeple her kapitalizmi yıkmak veya tahdit etmek isteyen fikir cereyanının komünistlik sayılması doğru olmaz. Sermaye istismarının önüne geçmeye çalışmak komünizm demek değildir. Diğer taraftan fert mülkiyetinin kuvvetli tahditlerine taraftar olduğu halde komünist olmayan fikir cereyanları da vardır. Aşırı veraset vergileri veya mirasçılık derecelerini çok tutmak gibi sosyal ve hukuki düşüncelerin komünizmle alâkası yoktur.

«Din aleyhtarlığına gelince; bu hususta şöyle düşünülmelidir. Memleketimizde din aleyhtarlarına komünist demek adet olmuştur... Netice olarak söylemek lâzım gelirse denilebilirki, din mevzuunda daima inkılap prensiplerini müdafaa eden kimselere komünist damgası vurulmamalıdır. Bunun aksine tam manası ile lâik olmak da mümkündür. Hatta din müessesesinin geri kalmış cemiyetlere has bir müessese olduğu kanaatında bulunanlar da olabilir. Yer yüzünde öyle dinler vardır ki, bir reforma tabi tutulmadıkları takdirde hiç sosyal hizmette bulunamazlar. Bilakis din adamlarının istismarını sağlar.

«Antinasyonalist fikir sahiplerine de komünist demek doğru olmaz. Şüphesiz, komünist dahi bir antinasyonalisttir. Fakat bu iki fikrin hareket noktaları ayrıdır... Antinasyonalist, millet duygusunun devrini ikmal etmiş hatta zararlı olmaya başlamış bir duygu olduğuna inanır. Çün-

kü onun telakkisine göre millet duygusu derebeylik zamanındaki dahili harpleri önlemek maksadıyle yaratılmış bir duygudur. Yani bu duygu, sulh ve sükunu sağlamak maksadiyle icat edilmiştir. Artık küçük dahili harpler devri geçmiştir. Bu fikir, gerek milletler arası sahada; gerek ırkçılık nazariyelerine bürünerek memleket içinde birliği parçalayıcı ve mücadeleyi kışkırtıcı bir hale gelmiş bulunmaktadır. İşte fikirleri hülasa edilen antinasyonalistler milliyetçi değil hümanistlik, beşeriyetçilik taraftarıdırlar.

«... Hülasa. Din, sermaye, ahlak, mülkyet ve milliyetçilik düşmanlığı gibi hususların hiç biri yüzde yüz komünistliğe delalet etmez. Komünizmin hiç değişmeyen ana vasfı amele diktatörlüğünü cebir yoluyla tesis etmektir. İşte son tasarının kullandığı *bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü sağlamak* ibaresinin manası budur. Bu suretle komünizm deyince neyi cezalandırmak istediğimizi gizli, vazıh olarak tesbit etmiş oluyoruz.

«Memleketimizde de ırkçılık ve bölgecilik cereyanları vardır. Bir çeşit biyolojik ırk anlayışı Orta Asyaya doğru gitme istekleri ve nihayet Türk ırkından olan dışarıdaki soydaşları kurtarmak gibi devleti maceralara sürüklemek isteyen fikirler uzun zaman itibar kazanmıştı. Bundan daha tehlikeli diğer bir fikir cereyanı da Anadolu Türklüğünü yalnız Konya'dan şimale çekilen bir hattın şarkında kalanlara hasreden, bunun dışında ve bilhassa garbında kalanların ezcümle İstanbul, İzmir gibi mıntakalardaki kimselerin karışık ırklardan geldiği iddiası, şu veya bu kimsenin ırk durumunun tetkiki gibi Alman ırkçılığının kopyasını teşkil eden fikirler, bilhassa Nazi tesirlerinin memleketimizde de kendini gösterdiği devirlerde mevcut idi. Bölgeçilik ve rejyonalist telakkiye mensup olanların mücadele metodu, muhtelif siyasi kilit mevkilere geçmek ve icabında bir hükümet darbesi yapmaktı. Almanların Münih toplantıları, İtalyan faşistlerinin Roma üzerine yürüyüşlerinin memleketimizde de tahakkuk edebileceğini zannedenler olmuştur.

«Bu umumi mahiyetteki izahlardan sonra tasarı hükümlerinin tetkikine geçebiliriz.

«141. maddenin birinci bendi bilhassa komünizmi alâkadar eden hükmü ihtiva eder. Komünizmin esas vasfının sınıf tahakkümü, daha doğrusu diktatörlüğünden ibaret bulunduğunu ve bunun dışında kalan hususların komünizmin ancak tali vasıfları sayılabileceğini arzetmiştim.

«... Bir sosyal sınıfın diğer sınıflar üzerinde tahakkümüne veya bir sosyal sınıfı kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal nizamları yok etmeye matuf birleşmeler, kanunun bu hükmüne dahil olmaktadır. Fakat bütün bu faaliyetler için bu işlerin cebir yoluyle tahakkuk ettirilmek gayesini gütmesi icabeder.

«İşte burada da cebir unsuru, komünistlik suçunun hususi kastıdır. Binaenaleyh cebir unsuruna başka manalar vermek veya hakiki manasını anlamadan cebir unsurunu kaldırmak yanlış olur... Cebir kullanma saiki, hususi kasıt halinde kanunda yer almazsa şu dört mühim netice ortaya çıkar :

«1 — Cebir unsuru konulmazsa, bütün siyasi teşekkülleri yok etmek mümkündür. Yürürlükte olan kanun bir bakımdan çok tehlikelidir. Bu sebeple hükümetimizin sevk ettiği tasarı metnindeki cebir unsuru hiç şüphesiz iyi niyet mahsulüdür.

«2 — Cebir saiki kanunda yer almazsa demokrasi yıkılır, ferdin fikir hürriyeti çiğnenir ve 141. maddeye girmeyecek sosyal bir fikir tahayyül etmek dahi mümkün olmaz.

«3 — Cebir saiki unsur sayılmazsa herhangi bir hükümet elinde bu madde müthiş bir silah olur.

«4 — Cebir saiki unsur sayılmazsa bilhassa iki şey tehlikeye girer. Matbuat hürriyeti ve kürsü hürriyeti.

«Görülüyorki, vaktiyle kaldırılmış olan cebir unsurunu kanuna iade eden tasarı, demokratik bir zihniyetle ve bütün hürriyetlere saygı göstermek gayesi ile hazırlanmıştır.» (Dönem: 9, cilt: 10, toplantı: 2 Sa: 224)

Adalet Komisyonunca düşüncelerine başvurulan Ceza Hukuku Profesörü Faruk Erem de zor ögesinin maddelerde yer almamasının, tehlikelerini şu sözlerle dile getirmiştir :

«Cebir unsuru konulmazsa, bütün siyasi teşekkülleri yok etmek mümkündür. Cebir unsuru kanunda yer almazsa demokrasi yıkılır, ferdin hürriyeti çiğnenir. Ve 141. maddeye girmeyecek bir sosyal fikir tahayyül etmek mümkün olamaz. Cebir saiki unsur sayılmazsa bilhassa şu iki şey tehlikeye girer: Matbuat hürriyeti ve kürsü hürriyeti.»

Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu maddeler üzerindeki görüşlerini şöyle özetlemiştir :

«... Bu tasarı hemen bir seneye yakın bir zaman evvel yüksek meclise sevkedilmiştir. İkinci Adnan Menderes hükümeti beyannamesinde bize şunlar söylenmişti: Kökü dışarda bulunan faaliyetler için fikir hürriyeti tanımak mevzubahis olamaz. Bunların faaliyetlerini önlemek için icabeden şiddetli kanuni tedbirleri almakta gecikmeyeceğiz. Sarih tariflerle, sarih kıstaslara dayanan müeyyidelerle hakimlerin suçları isabetle teşhis etmek imkânlarını sağlayacağız.

«Bu ihtiyaca uygun bir tasarı hazırlanarak meclise verilmiştir, diye belirtmişlerdir.

«İkinci Adnan Menderes hükümeti aynı zamanda esaslı vazife olarak, yerinde bir vecibe olarak şunları da yüklenmişti. Vatandaşın anayasadaki hak ve hürriyetlerini teminat altında bulunduracak müeyyideleri tamamlayacaktır. Tek parti zamanından zihniyet olarak, nizam, usul ve kanun olarak arta kalan ne varsa tasfiye edileceği, bilhassa başta ceza kanunu olmak üzere anti demokratik hükümlerin demokratik inkişaflarımıza uygun şekilde tadillerinin yüksek meclise getirileceği, hükümet programının bir esası idi. Bunlar böyle ifade edildiğine göre, mantıki olarak ceza kanununun faşist menşeli diye öteden beri üzerinde durulan hükümlerinin hakikaten demokratik inkişaflara ve demokrat memleketlerdeki prensiplere uygun tarzda tadillerle beraber bozguncu cereyanlara karşı alınması lazım gelen kanuni tedbirlere ait müeyyideler de tam açık tariflerle ve sarih kıstaslara dayanan formüller halinde bir arada meclise sevkedilmesi beklenirdi... Biz muhalefet partisi olarak ikinci Adnan Menderes hükümetinin beyannamesine cevap verdiğimiz zaman bu hususta ki noktayı nazarımızı belirtmiştik... Sarih tariflere ve kıstaslara dayanmayan kanuni müeyyideler karşısında yalnız hakim

suçlara isabetle el koymakta müşkülata uğramakla kalmaz. Sadece mahzur bundan ibaret değildir. Kanunun müphemiyeti yüzünden maksadı aşacak takibat endişesi vatandaşı huzurundan edebilir.

«Nitekim hükümet tasarısının mucip sebeplerinde bu nokta belirtilmiştir. Vatandaş hangi nevi efal suçtur hangi nevi efal suç değildir, bunun sınırını vazıh olarak bilmelidir. Bu, hürriyetin teminatıdır, dahası var; Ceza Kanunumuz demokratik inkişaflara uygun bir hale getirilmelidir. Ve demokrat memleketlerin ceza kanunlarının atmosferine uydurulmalıdır diyor gerekçe... Hem hakim ve hem de vatandaş için tarif ve kıstasların açık açık olması zaruridir. Hakimin huzuru için de lâzımdır. Hakim kendisi için vazıh bir metne, kıstasa istinat etmek ister. Hakim de vicdandır.

«Arkadaşlar, yapılması lâzım gelen nedir? Yapılması lâzım gelen şey komünistlerin faaliyetine karşı alınması lâzım gelen kanuni tedbirlerin ve müeyyidelerin vazıh olarak, sarih olarak tesbit edilmesidir... Esbabı mucibeye göre yapılan şey nedir? Yapılan şudur: Ceza kanununun 141 ve 142 ve 163. maddelerinde mevcut olan hükümlere yeni bazı unsurlar ilave ederek ve bazı değişiklikler yaparak yüksek huzurunuza getirmekten ibarettir. Yani şimdiye kadar faşist menşeli hükümlerdir, diye Demokrat Parti muhalefette iken mütemadiyen anti demokratik mahiyetleri üzerinde durulan ve bizim de aynı lüzum üzerinde durduğumuz hükümleri için mahiyetlerinde değişiklik yapılmaksızın tadiller derpiş edilmiş olmasıdır.

«İki sene evvel buraya konferans vermek için gelen ceza profesörleri şunu söylemişlerdir: İtalyan Ceza Kanununa faşist devri zamanında ilave edilen hükümlerdir ki o ilmi eserin zayıf tarafını teşkil etmektedir. Ve İtalya'da o zaman bunun revizyonunu ele almış olduklarını ilave etmişlerdir. İşte asıl İtalyan Ceza Kanununa faşist devri zamanında ilave edilmiş bulunan ve aslında eserin zayıf tarafını teşkil eden ve bizim de anti demokratik dediğimiz hükümler ki siyasi suçlara taalluk eden hükümlerdi, bunların mazisi yoktur. Ceza kanunlarında her hükmün bir mazisi ve bir tarihi vardır. Tarihi ve mazisi olmayan hü-

küm, işte üzerinde durulması ve tasfiye edilmesi lâzım gelen bunlardır. Bu hükümler iltizam edilemezler.

«... Keza milli duyguları rencide eden efal, faşizmin müfrit milliyetçilikten mülhem olarak kanunlarına koydukları bir hüküm. Biz de almışız. Bunların düzeltilmesi zarurettir.

«Komünizme karşı lüzumlu hükümler 141. maddenin ilk ve ikinci fıkrası ile tesbit edilmiştir. Buna bir cebir unsuru ilave etmiş. Bu, bir noksandı. Bilfarz bir sosyalist partinin teşkilinde endişe uyandıracak bir vehmi bertaraf etmiş. Cebir unsuru şudur, budur, cebir unsurunun ceza prensiplerinde ifade ettiği mana malumdur. Buna kendiliğimizden mana vermekliğimize lüzum yoktur. O fıkraları daha vuzuh ile ifade etmek, şu kelimeleri koymak lâzım mı, değil mi. Bu mevzuda kıymetli arkadaşlarımız fikirlerini söylerler, tenevvür ederiz. Mesele bu değildir. Mesele, ondan sonra ilave edilen yeni hükümlerin vazıh tariflere ve kıstaslara istinat etmemekte olmasıdır.

«... Arkadaşlar, komünizme karşı alınması lazım gelen tedbirleri ihtiva eden kanun maddeleri de demokratik hürriyetleri tehlikeye düşürmekten kurtaracak vuzuhu, sarahatı taşımak suretiyledir ki, demokratik inkişaflarımıza ve denildiği gibi demokrat memleketlerin ceza kanunlarının atmosferine uygun bir şekle konulması sağlanmış olur. Yoksa eski faşist menşeli hükümlere yeni bir hayatiyyet vermek, genç demokrasimize asla yakışamaz.

« ...Cebir unsurunu kaldıralım, neden?...

«Çünkü komünistlik sosyalist kisvesine bürünerek de girebilirmiş.

O halde bir sosyalist kisvesine olduğu gibi, bir liberal partinin kisvesine bürünerek de gelebilir, şu veya bu partinin kisvesine bürünerek de gelebilir. Şu veya bu kisveye bürünerek gelebilir düşüncesiyle memnuiyetler koymayı tasarlarsak o vakit şu partileri kaldıralım noktasına kadar gidilir. Haşim Paşa politikası... hani şu mektepleri kaldıralımda rahat edelim politikası. Hayır, böyle şey elbetteki düşünülemez arkadaşlar.

«Sosyalizmin kaldırılmasını yüksek meclisin istilzam edeceğini asla zannetmiyorum. O takdirde demokratik bir nizamın içine girmiş bir memleket olarak üyesi bulunmak-

la ayrıca hakkı ile övündüğümüz medeniyet alemi karşısında vaziyetimiz ne olur. Bu gün birçok demokrasilerde sosyalist partiler iktidar mevkilerindedirler... Sosyalizmi menedebilecek bir esası ceza kanununun derpiş etmesi bizi garp demokrasisi aleminin karşısında düşününüz ne hale getirir, mevkiimiz ne olur? Allah rızası için *böyle şeyleri* düşünmeyelim. Ve düşünmeye de bir sebep yoktur... Binaenaleyh *cebir* unsuru yerindedir.»

Zor ögesi *üzerinde söz alan* Hamit Şevket İnce, düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

«... Efendim, bu (cebir) unsuru kabul edilmeyecek olursa, maddeyi aynen okuyorum, bakınız ne tehlike içine giriyoruz. Maddeyi (cebir) unsuru olmaksızın okuyorum ve kemali ehemmiyetle nazarı dikkatinizi celbediyorum:

(Memlekette müesses iktisadi, sosyal, hukuki, siyasi nizamları, ortadan kaldırmaya matuf cemiyetler.) Burada bakıyoruz ve bugün yaşıyan hükümde aynen böyledir. Pekala memlekette müesses bu hukuki durumu, bu iktisadi durumu, değiştirmek isteyen, mesela devletçiliği beğenmeyen, ileri liberalizmi isteyen ve vatandaşın, devlet kundura yapamaz, fabrika dumanı tüttüremez, devlet kumaş yapamaz, yapmamalıdır, bunu vatandaş yapsın, serbest ticareti bırakmalıdır, diye bir mütalaa, bir iktisadi fikir ortada yok mu, yürümüyor mu? Ben, böyle anlıyorum. Aksini ispat edecekler kürsüde fikirlerini beyan ederler. Bu (cebir) den maksat şudur; meşru yollarla, fikir yolları ile değil fakat tahakküm tarikiyle bir sınıfı ortadan kaldırmaktır. İşte biz bu şekilde yapılan toplantıları menetmek istiyoruz. 141. maddenin ruhu, karakteri şudur. Komünist cemiyetin teşkili, yani memnu cemiyet mevzuudur. Yoksa bazı arkadaşlar, mesela doktor, bizim Sedat; asalım, keselim diyor. Yahu şu ceza kanununun 125 ve 146. maddelerini bir okuyun, okuyarak öyle çıkın buraya. Bu 141. madde, cemiyet teşkilinden bahistir. Memnu bir cemiyet teşkiline matuf hükmü muhtevidir. Yani üç arkadaş bir araya gelecek ve: (Arkadaşlar! Bu gidiş ne gidiştir, ne felaketli gidiştir, gelin allahaşkına toplanalım da yıkalım bu cemiyeti) diyecekler. Burada fikir değil, yıkma *istihdaf* edilmiştir. Mesela Halk Partisi geniş devletçidir, Demokrat Parti yarı devletçidir. Siz, hayır! devletçilik olmamalı, fabrikaları millet aç-

sın, işletsin, ilerletsin diyorsunuz, bu günkü kanun hükmü böyle söylememize manidir. Çünkü iktisadi nizamı bozucu bir söz söylemiş veya bir cemiyet kurmaya karar vermiş oluyorsunuz.

«Onun için burada cebir unsuru bulunması hakimin arayacağı unsur şudur: Bu toplanışta cebre matuf bir söz var mıdır? Dikkat buyurun, söz, diyorum. Bu toplantıda yapılan istişari görüşmeler, cebre mahsus bir mahiyet ifade ediyor mu? Aranacak nokta budur. Esasen hususi kanununda, Cemiyetler Kanununda komünizme ait bir cemiyet kurulamaz, diyor. Buna ait kaydı mahsus vardır.

«... Bilhassa memleketimizin yüzde seksendördünü teşkil eden çiftçilerimizi düşünelim: Bir çiftçi; (Ben çiftçiyim, herşey bana dayanıyor, her şey benim, her zahmet benim olmasına rağmen, diğer sınıflar hayatta benden daha ziyade müstefit oluyorlar. Gelin bir Çiftçi Partisi kuralım) deseler, bu takdirde ne olacak? Her halde o çiftçi partisi bugün yaşıyan diğer sınıfların refahından bir pay koparacağından hiç şüphe yoktur. Ve bu parti diğer partilere karşı galebe temin etmeye çalışacak; şüphe yok ki, çiftçi sınıfı daha racih bir selahiyetle ve daha galip bir ihtiyaçla memlekette hükümran olmak isteyecek. İşte bu şekilde faaliyete geçen bir parti (cebir) unsurunu kanuna koymadığımız takdirde ortadan kaldırılabilir ve müteşebbisleri de cezaya düçar edilebilir.»

Seyhan Milletvekili Cezmi Türk de, düşüncelerini şöyle özetlemiştir :

«...Sevgili arkadaşlarım, cümlemiz biliyoruz. Ceza Kanunu İtalya'dan alınmıştır, ama demokrat İtalya'dan değil, demokrasi düşmanı faşist İtalya'dan. Nitekim: (La Doktrina Del Fascizme) faşizm doktrini adlı eseri yazan faşistlerin ideologu ve filozofu sayılan Alfredo Rocco'nun adalet bakanlığı sırasında çıkarılmış olan bu ceza kanunu şerhinin mukaddemesinde şöyle yazıyor: (...) Bununla da anlaşılıyor ki, Fransız ihtilalinden ve onun eseri olan Anayasadan mülhem olan bizim Anayasamıza esasından aykırıdır. Ve bunu önsözünde açıkça ifade etmektedir. Demokratik bir Anayasadan sonra niçin bu faşist kafalı ceza kanununu almışız, üzerinde durmak istemiyorum. Tahlil ve tafsilini selahiyetli sevgili ve sayın hukukçularımıza terkediyorum. Yalnız şu

kadarını da ilave etmek istiyorum ki; Alfredo Rocco kendilerince muhallet olan bu eserin aslının neşri tarihinde şöyle diyor: «Son senelerde İtalya'da tahakkuk eden büyük inkılabın ve onun eseri olan faşist devletin yeni nizamını tedvin eden bir kanundur.»

«... İmdi; elimizde bulunan tasarının gerekçesi üzerinde de bazı kısa tahlillerde bulunmak istiyorum. Bu gerekçeye göre; «demokrasinin en iyi idare şekli olduğunun ifade ve ilan edilmesi, tek başına onu tahakkuk ettirmeye kifayetli değildir.» Amenna bunu tahakkuk ettirecek vasıtalar yani milli ve demokratik mevzuat lazımdır. Fakat faşist mevzuatından tercüme müdevvenat değil...

«... Baştan başa anti demokratik beyanlar ve türlü tezatlarla dolu olan gerekçeden bir misal daha verelim:

(Bilhassa İkinci Dünya Harbinden önce Almanya; İtalya, Japonya gibi devletlerde yerleşmek imkânını bulan faşist rejimler demokrasi idealini külliyen inkâr etmiş olmakla; bu mefküreyi yaşatmak isteyen siyasi camialar için onlara karşı müdafaa ve muhafazayı nefis tedbirleri ittihaz olunması zaruridir.) Ammena ve saddakna. Anlaşılıyor. Demokrasiyi faşizmaya karşı koruyacak maddeler koyalım diyor. Pek iyi; fakat bu maddeleri nasıl oluyor da, demokrasiye düşman kanunlardan metin; mana, mefhum veya meal olarak alıp karşımıza getiriyor, niçin demokrat memleketlerin mümasil mevzuatını ele almıyor?... Zihniyet bakımından çok mühim olan bir nokta...

«... İşte size tam manasiyle totaliter bir devlet hukuk anlayışı. Niçin milli hukuk veya demokratik hukuk nizamı değil de, devlet hukuk nizamı diyor. Çünkü faşist İtalya ceza kanunu gerekçesinde de öyledir.

«... Cidden türlü doktrinler, çeşitli maddeler karması olan bu tadil tasarısı matbuat hürriyetini ciddi surette tehdit edecek hükümleri de ihtiva etmektedir.

«... Bu tasarı ile teşdidi talep olunan maddelerin asılları —toprağı bol olsun— eski faşist İtalyan kanununda yatmaktadır.

Cezmi Türk, Prof. Faruk Erem'in bu konudaki düşüncelerini açıkladıktan sonra şöyle devam etmektedir:

«... Arkadaşlar; itham hakikata, mütabakata vardığında kattiyen ceza verilmez. Bendeniz hülasaten arzediyorum ki,

kanunumuz demokratik zihniyete örnek olacak bir kanun olmalıdır. Demokratik dozlar, ölçüler ve tellakiler, prensipler bu kanunda yer almalıdır. Bu tasarı faşist tasarıdır.

«... Hülasa olarak arzedeyim; Bizim memlekette şimdiye kadar devlet şeklimize, milli ideallerimize ait olan genel ve özel cezai hükümler; daima fikre karşı çıkarılmaya çalışılmıştır. Fiile karşı değil.

«... Bir fakülte dekanı, ceza profesörü yazıyor ve diyor ki: Bu maddede cebir unsuru esastır. Bu kaldırılırsa bütün demokratik haklar, siyasi haklar tehlikeye girer.

«Bir hukuk doçenti: Cebir unsuru esastır, bu unsur bulunmazsa, bir çok tehlikeli hükümlere vasıl oluruz.

«Bir temyiz reisi sabıkı, bir hukuk üstadı gene bu kürsüde diyor ki: Esaslı bir tahlille bu maddede cebir esastır. Bir ihtisas komisyonu başkanı olarak, cebir unsuru kalmalıdır, diyor.

«... Arkadaşlar, 1936'da bir kanun tadili çıkıyor. Bir içtimai zümrenin şiddet kullanarak diyor. 1938'de sadece içtimai zümrenin tahakkümünü tesise teşebbüs ediyorlar. Gayet açık, hükümeti devirme korkusundan böyle yapıyorlar. O zamanları, o hazin zamanları unutmayalım. Bu devir Atatürk'ün hastalığına ve ölümüne rastlayan devirdir. Ve bütün dünya ve biz kendimize bakıyoruz, öksüz mü kalacağız, ondan sonra ne olacak diye. Hükümet o vakit bunu önlemek için tedbir almış olabilir. Bir fevkalade zaman tedbirini burada bir evolüsyon eseri olarak göstermek, medihle kabul ettirmek imkânsız bir şeydir arkadaşlar!

Burdur Milletvekili Prof. Fethi Çelikbaş ise, daha da ileri giderek, bu maddelerin kooperatifçilik ve sendikacılığı ortadan kaldıracağı tezini savunmuştur:

«... Muhterem arkadaşlar, bendeniz de... cebir unsurunun fıkrada muhafazası lehinde konuşmak üzere söz almış bulunuyorum... Bu itibarla ki birinci kısımda geçen tahakküm kelimesinde cebir unsuru mündemiçtir. Bu tahakküm mefhumu, teşekkülün telakkisi komünizmden kattiyen ayrılması mümkün olmayan bir şey olduğuna göre, bizce ayrıca bir cebir unsuru ilavesine burada lüzum yoktur. Fakat (bir sosyal sınıfı cebir yolu ile kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal nizamları cebren yoketmeye matuf) tabirlerini

ihtiva eden kısımdaki vaziyet değişmektedir. Hükümet tasarısında da belirtildiği veçhile sosyal demokrat cereyanlarını önlememek için hatta ben biraz daha ileri gideceğim, politik manada değil, fakat sosyal sahada kooperatifçilik cereyanlarına dahi, belki mani olabilir., düşüncesiyle cebir unsurunun burada yer alması lazım gelir zannındayım. Çünkü kooperatifçilerin de tasavvur ve tahakküme çalıştıkları bir iktisadi ve içtimai nizam vardır. Diğer taraftan koalisyon hakkı, sendika kanununda işçilere ve işverenlere tanınan hak ve muayyen meslek gruplarına mensup olan kimselerin içtimaî ve iktisadi menfaatlarını korumak maksadiyle birleşmeleri hakkı ve binnetice muayyen menfaat sahibi kimselerin muayyen kanuni normlar içerisinde menfaatlarının sağlanması için mücadele etmek maksadiyle kurdukları teşekküllerin akibeti tehlikeye girebilir.»

Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı da yaptığı konuşmada maddelere zor ögesinin konulmasını zorunlu gören Faik Ahmet Barutçu'nun düşüncelerine katıldığını söyleyerek, düşüncelerini şöyle özetlemiştir:

«... Eğer bir siyasi partinin mümessili olmasaydım, Faik Ahmet Barutçu arkadaşımızın güzel sözlerine ilave edecek başka bir sözüm olmazdı... Faik Ahmet Barutçu'nun da ifade ettiği gibi, bugün medeni dünyada sosyalizme giden bir çok memleketler vardır. Sosyalizmin bu kadar alıp yürüdüğü bir devirde, bizimle dost olan birçok memleketler bu yolda giderlerken, sosyalizmi yasak edelim demek, tasavvuru mümkün olan bir şey değildir. (Soldan öyle bir şey yok sesleri)

«... Muhterem arkadaşlar, cebir unsurunu bizzat hükümet teklif etmişti. Üzerinde mütehassıslar durmuş, adalet komisyonu durmuş, profesörler celbedilerek bu mesele müzakere edilmiş ve bu kadar ince tetkikattan geçtikten sonra karşımıza gelen bir tasarıda bulunan cebir unsurlarının burada yapılan kısa bir müzakereden sonra kaldırılmasının doğru olduğuna kanî değilim... Biz komünizmle mücadelenin en mühim bir vasıtası olarak da fikri ileri sürüyoruz: Fikre karşı en müessir silahın fikir olduğu kanaatindeyiz... Mareşal gibi, şahsiyeti bir millete malolmuş bir adama komünistlik isnat ediliyor, köy köy komünisttir diye dolaşılıyor. O halde siyasi ihtirasın insanları bu nevi iftiralara

götürmeyeceğini kim temin edebilir? Bu itibarla hükümetin eline çok keskin bir silah veriyoruz. Bu silahı hükümet de kötüye kullanabilir.

«... Böyle bir kanun icabında muhalefetin başında bir Demokles kılıcı olabileceği gibi, hariçte de aleyhimize büyük bir propaganda mevzuu teşkil edebilecektir. Derler ki, Türkiye'de demokrasi var diyorlar; insan haklarını kabul ettiklerini söylüyorlar, demokrasiyi, hürriyeti müdafaa için kanun yaptıklarını söylüyorlar. Öbür taraftan da muhaliflerini askeri mahkemelerde, teminatı olmayan mahkemelerde ezdirmekte devam ediyorlar... Bu itibarla bu hali ile bu kanun hedefine varacak durumda değildir arkadaşlar... Tasarının bu kusurları düzeltilmelidir.»

Niğde Milletvekili Necip Bilge de zor ögesi üzerine şunları söylemiştir:

«... Buraya cebir unsuru koymadığımız takdirde hadiselerin nereden başlayıp nerede biteceğini hakim takdir etmeye imkân bulamayacaktır... Bu hükme göre memleket içinde müeses sosyal nizamları cebren yok etmeye matuf cemiyetleri kurmak bir suçtur. Bu cebir kelimesini kaldırdığımız takdirde, memleket içinde müesses nizamları yok etmeye, kaldırmaya matuf cemiyetleri kurmak da suç olacaktır. Bu böyle olunca mesela iktidarda bulunan bir partinin hasımları, muhalefette bulunanlar daima iktidarın kurmuş olduğu nizamı ortadan kaldırmayı kendilerine amaç edinirler. Daima bu böyledir. Faraza bir liberal parti ortaya çıkar, devletçiliği ortadan kaldırmak ister, yahut devletçi bir parti liberal bir iktidarın kurmuş olduğu nizamı ortadan kaldırmayı hedef tutar. Binaenaleyh cebir unsuru kalktığı takdirde bunları tecrim etmeye imkân olacaktır ki, bu doğru değildir. Bu itibarla cebir unsurunun ortadan kalkmaması lâzım geldiği kanaatindeyim.»

İzmir Milletvekili Behzat Bilgin de zor ögesinin maddelerde yer almasını savunarak, şöyle konuşmuştur:

«... Bu cebir unsuru niçin lazımdır? Gerekçede vuzuhla tafsil edilmiştir. Çünkü cebir unsuru olmazsa siyasi partilerin ve cemiyet hareketlerinin teşekkülünde gayeyi aşan takipler olabilir. Mesela o vakit bu hüküm bir sosyalist partinin kurulmasına manidir. Hükümet gerekçede bu fikri

isabetle müdafaa ettikten sonra şimdiki sözlerinden: (Hayır, sosyalist bir partinin teşekkülüne mani olmaz) gibi bir mana çıkıyor. Cebir unsurunun ipkası bu maddede cemiyetin ve ferdin hürriyetini koruyacaktır? Deniyor ki: (Cebir unsuru şimdiye kadar yokken de bundan hiçbir mahzur doğmamıştır) Bendeniz buna pek emin değilim. Acaba bu cihet adliye istatistiklerine istinaden mi ifade ediliyor? Çünkü şimdiye kadar birçok vatandaşlar komünistlik iftirasıyle hapishaneye atılmış sonra beraat etmişlerdir. Fakat bu hal onların aylarca hapishanelerde kalmalarına mani olmamıştır. Öyle zannederim ki, cebir unsurunun mevcut maddede bulunmaması, bunun saiklerinden biri olmuştur.

«Şimdi bu unsuru maddeden tecrit ettiğimiz zaman ahval nereye varabilir?

«Bilfarz toprak kanununun genişletilmesi yolunda bir cemiyet kurulsa bütün çiftliklerin topraksızlara dağıltılması — hatta toprak kanunu kayıtlarından çok ileri giderek istense — fakat meclisten çıkacak bir kanunla istense. Burada bir çiftlik sahibi sınıfının yokedilmesi gayesi vardır. Aksini iddia etmek mümkün değil. Fakat cebren yokedilmesi yoktur. Kanuni bir yolla yokedilmesi vardır. Bunu biz maddenin şumulüne girer bir hareket mi telakki etmeliyiz?... Bu cebir unsurunun maddede muhafazasını bendeniz sayın arkadaşlardan hürmetle rica ediyorum.»

Mardin Milletvekili Kamil Boran ve diğer milletvekilleri de maddelerde zor öğesinin yer alması gerektiğini savunmuşlardır.

HÜKÜMET SÖZCÜSÜNÜN AÇIKLAMASI

Demokratik ilkeleri ve ülkemizde burjuva demokratik hak ve özgürlüklerin yerleşmesini savunan bu konuşmalardan sonra hükümet sözcüsü, hükümet adına şunları söylemiştir:

«141 - 142. maddelerde zor ögesi zaten vardır. Maddelerdeki «ortadan kaldırmak», «devirmek», «topyekün yoketmek», «tesis etmek» sözleri zor'u anlatan sözlerdir. Bu

nedenle maddelere ayrıca «zor kullanarak» sözlerinin eklenmesine gerek yoktur».

Hükümet sözcüsünün bu açıklamasından sonra maddelere ayrıca zor ögesinin eklenmesinden vazgeçilmiş ve maddeler bugünkü biçimini almıştır.

ZOR ÖGESİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR

Bu uygulamaları açıklarken 12 Mart 1971 öncesi ile 12 Mart Dönemini ve sonrasını ayrı ayrı incelemekte yarar vardır:

a) 12 Marttan önceki dönemde Yargı organlarının ve Yargıtay'ın kararlarında, maddelerde zor ögesinin varlığı kabul edilmiştir. Bu konuda verilmiş bütün kararları ayrı ayrı incelemek ve okuyucuya sunmak olanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle Yargıtay kararlarından kimi örnekler vermekle yetinmek istiyoruz.

aa) Sayın Yargıç Ali Faik Cihan tarafından yazılıp yayınlanan, «Sosyalist Türkiye» adlı kitap hakkında 142. maddeye dayanılarak açılan dava sonunda Yargıtay I. Ceza Dairesince verilen 30.5.1967 günlü kararda şöyle denilmektedir :

«... kanun vazıı, 141. maddenin 1 numaralı fıkrası ile sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü ve bu arada komünist cemiyetleri kurmayı, 142. maddenin 1 numaralı fıkrası ile de bu hususu ve bu meyanda komünistlik propagandası yapılmasını yasaklayarak ceza müeyyidesine tabi tutmuştur. Sözedilen fıkradaki «tahakküm»,

«ortadan kaldırmak», «devirmek» gibi kelimelerin bizatihi cebir ve şiddeti tazammun etmekte olduğu şüphesiz bulunmuştur.»

bb — Yargıtay I. Ceza Dairesi eski başkanı ve bugün Anayasa Mahkemesi üyesi Abdullah Üner ile üye A. Niyazi Gencer ortaklaşa yayınladıkları, *«Komünizm - sosyalizm ve yargıtay kararları»* adlı kitapta şunları söylemektedirler.

«... Yargıtay I. Ceza Dairesi de bir çok kararlarında bu maddelerin unsurlarında cebir ve şiddetin kendiliğinden mevcut olduğuna, maddeler metnindeki «tahakküm», «ortadan kaldırmak», «devirmek» deyimlerinin bizatihi cebir ve şiddeti tazammun ettiğine karar vermiştir.» (Sh. 24)

cc — Askeri Yargıtay III. Dairesi de 24.4.1973 gün ve 973/47 Esas sayılı kararında bu konuda :

«II — T.C.K.'nun 2. kitap 1. bap. 1. fasılda yer alan —Devletin Arsulusal Şahsiyetine Karşı Cürümler— başlıklı 142/1. maddesinde: —Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek veya devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekûn yoketmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse— nin tecziyesiden söz edilmektedir. Maddenin vazı maksadından da anlaşılacağı veçhile, yapılacak propagandanın ancak —ihtilâl yolu ile sosyal sınıflardan birini kaldırmak — veya — tahakküm altına almak — şekline yönelmiş bulunması halinde kanunun aradığı manada bir komünizm propagandası var sayılabilecektir.» demektedir.

dd — Birçok bilirkişi raporu da 141 - 142. maddelerin zor ögesini içerdiğini dile getirmiştir.

Örneğin, Çetin Altan tarafından yazılıp, 4.1.1970 günlü Akşam gazetesinde yayınlanan «Geri kalmış ülkeler arasında» başlıklı yazıdan ötürü T.C. Yasasının 142/1 - 4, 6. maddelerine dayanılarak İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesinde açılan davada bilirkişi olarak seçilen Prof. Dr. Edip Çelik, Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu, ve Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, verdikleri raporda şöyle demektedirler:

«Kanunun suç sayılan fiil hakkında verdiği tanımlama aynen şöyledir :

«Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal nizamlardan herhangi birini devirmek veya devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekûn yoketmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak.

«Görülüyor ki, kanunda komünizm, marksizm veya sosyalizm ibareleri kullanılmamış veya bunların tanımlaması yapılmamıştır. Bu itibarla konuya komünizm veya sosyalizm veya Marksizm propagandası yapılıp yapılmadığını araştırarak girmek, metod bakımından büyük bir yanlışlık olur. Dayandığı siyasi felsefe ne olursa olsun, maddede tanımlanan fiilin işlenmesi suç sayılmıştır. O halde suç sayılan fiilin kesin ve hukuken yanılmaya mahal bırakmayacak şekilde bütün unsurları ile belirtilmesinde zaruret vardır.

«Kanunda sözü edilen —«sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal nizamlardan birini devirmek veya devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekûn yoketmek—» fiilleri toplum hayatının işleyişine ilişkin kamu düzeninin kurallarının pek çoğunu içine alacak kadar geniş bir şekilde sayılmıştır. Bu fiiller mutlak katılığı içinde alınır ve yapılması yasaklanmış sayılırsa, toplumun, kamu düzeni kurallarının bu kanunun kabul edilmiş olduğu zamanki haliyle dondurulmak istendiği ve hiç bir kamu düzeni kuralına dokunulmasına izin verilmediği sonucuna varılır. Oysa, iktisadi ve sosyal hayatın akışına, toplumu oluşturan bireylerin zamanla algılayıp açıkladıkları ihtiyaçlara göre, kamu düzeninin unsurları olan kuralların değiştirilmesi son derece tabii ve asırlardır her toplumda süregiden bir vakıadır. Kuralların mutlak olarak dondurulması, toplum düzeninin zamanla üyelerinin ihtiyaçlarına cevap verememesi ve mutlak bir tutuculuk içinde gerilemesi sonucunu doğurur.

«Demokrasi düzeninde çeşitli siyasi partilerin, değişik menfaat gruplarının, sınıfların, zümrelerin menfaatlerine daha çok hizmet ettikleri, daha çok sanayi işçisine ve küçük mülk sahiplerinin desteğine dayanan bir partinin programına toprak reformunu koyarak geniş topraklarını icar yoluyla veya sermaye yoğun tekniklerle işleyen toprak sahipleri aleyhine propaganda yapması mümkündür. Böyle bir parti iktidara gelir de toprak reformunu gerçekleştirirse, aylak toprak sahibi zümresine veya sermaye yoğun tekniklerle toprakları işleyen büyük çiftlik sahipleri zümresinin bu niteliğini şüphesiz ortadan kaldıracaktır. Kanunun maddesini mutlak ifadesiyle alırsak, böyle bir siyasal program tanımadığı fiillerden sayılabilecektir.

«Başka bir örnek verelim: Daha çok işverenlerin, rantiyelerin, büyük toprak sahiplerinin menfaatlerini kollayan bir partinin programında grev hakkını sınırlandırmak, işçinin emeklilik ve sigortası konularında tanınmış haklarını azaltmak gibi hususlar yer alabilir. Gene kanun hükmü mutlak olarak alındığı takdirde, böyle bir programın siyasal başarısı için yapılan eylemler, sosyal bir sınıfın (sermayedar ve işverenler) diğer bir sosyal sınıf (işçiler) üzerinde tahakküm tesis etmesi için propaganda yapılması şeklinde yorumlanabilir.

«Bir başka örnek verelim: Siyasal partilerden biri, ülkedeki bankacılık sistemi iktisadi gelişmeyi yavaşlatıcı ve gelir farklılaşmasını arttırıcı nitelikte bulabilir. Bunu önlemek için mevduat bankacılığını devletleştirmeyi programına almış olabiir. Türkiyede mevduat bankacılığının kaldırılması «ülkedeki müesses iktisadi ve sosyal nizamlardan birinin» ortadan kaldırılması olarak yorumlanabilir.

«Aynı şekilde bir parti, sosyal adaleti gerçekleştirmek ve kalkınmayı hızlandırmak için, bazı sanayi kollarının, dış ticaretin devletleştirilmesi gerektiğini savunabilir. Bir başkası, bütün belli büyüklükteki işletmelerin millileştirilmesini kalkınma ve ilerleme için şart sayabilir ve bu uğurda programını yaymak için çaba sarfedebilir. Siyasal partiler ve genel olarak siyaset konusunda fikir beyan eden vatandaşların kamu düzeninin nasıl olması gerektiği konusunda

fikir beyan etmeleri ve propaganda yapmaları, kanunun 142/1. de saydığı kavramların içine girdiği halde Türk Ceza Kanununca cezalandırılmış değildir. Bu fiillerde mücerret yapılmış olmaları suçun meydana gelmesi için yeterli sayılamaz. Çünkü suçun teşekkülü için bu fiillerin demokrasi kuralları bir tarafa atılarak zorla, cebren yapılmasının amaç olarak güdülmesi şarttır. Genel bir sonuç olarak, demokrasiye karşı bir fiil niteliğine bürünmedikçe, 142/1 de sayılan fiillerden birinin, bir kaçının veya hepsinin yapılmış olması cezalandırılmamıştır.

«Yukarıdaki tahlillerden çıkardığımız sonuç, 142. maddede komünizm propagandası diye bir suç olmadığı, maddede sayılan işlerin demokrasi dışı yollardan zorla yapılmasının propagandasını yapan her çeşit fiilin suç kapsamına girdiğidir. Bu sonucu, bir yandan Anayasanın siyasal partileri düzenin vazgeçilmez birer unsuru sayan hükmüne, bir yandan da maddede açıkça kullanılmış olan ibarelere dayandırıyoruz.

«Madde — tahakküm tesisinden—, —bir sınıfı ortadan kaldırmaktan—, —müesses nizamlardan birini devirmekten—, —siyasi hukuki nizamları topyekûn yoketmekten— bahsetmektedir. Seçimle iktidarı almış bir partinin icraatı, ne kadar köklü değişiklikler yaparsa yapsın, yukardaki ibarelerde yeralan ve her biri ayrı ayrı hukuk dışı cebir kullanılmasını içeren fiillerden sayılamaz.

«Çetin Altan sözkonusu yazısında, bugün çoğu kere komünist olarak nitelenen kollektivist düzeni seçmiş ülkelerin iktisadi durumlarının bu düzeni seçmemiş, özel teşebbüse dayalı piyasa ekonomisi içinde bulunan ülkelerdeki durumdan çok daha iyi olduğunu belirtmiştir. Fakat yazar, bu ülkelerdeki durumlara zorla ulaşılmasını öven bir ifade kullanmamıştır.

«Şüphesiz bu ülkelerin kurmuş oldukları ekonomik ve sosyal düzen, Türkiyede bugün yürürlükte olan düzenden köklü bir şekilde farklıdır. Böyle bir düzene ulaşmak için, 142/1 de sayılan nitelikte değişikliklerin yapılması gerekecektir. Fakat bu değişikliklerin gerçekleştirilmiş olduğu toplum düzenini övmek, bu düzene ulaşmak için gerekli olan değişiklikleri zorla yapmayı övmek ile karıştırılmamalıdır. Yasaklanmış olan, köklü değişiklikleri zorla yapmayı,

ihtilal ile yapmayı övmektir. Yoksa bu değişiklikleri gerçekleştirmiş ülkelerin iktisadi, sosyal ve bilimsel alandaki başarılarını övmek, suç değildir. Aynı şekilde, faşist veya şeriatçı bir toplum hayatını övmek de 142/1'e göre, suç değildir. 142/1'e göre suç olan, bu düzenlere de zor kullanılarak ulaşılmasını öneren metodları, eylemleri övmektir.

«Bugün kollektivist düzenle yaşayan toplumların başarılarını övmek, bu düzene mutlaka zor kullanan metodlarla ulaşılmasını övmek anlamına gelmez. Nitekim, Avrupada ve dünyanın başka ülkelerinde pek çok marksist parti, gerçekleştirdikleri sonuçlar itibariyle bugün kollektivist düzenle yaşayan toplum düzenlerini övmektedirler ve o düzene ulaşmayı amaç olarak açıkça kabul etmektedirler. Fakat aynı zamanda, bu düzene ulaşmak için kamu oyu rızasına dayanan metodları benimsemektedirler. Bugün Avrupada sosyalist, komünist partilerin hemen hepsinin benimsedikleri yöntem budur. Belki de biraz bu sebepten ötürü, birçok ülkelerde komünist partilerin solunda yeralan, şiddet ve anarşi metodlarını benimseyen gruplar türemektedir.

«İnceleme konusu olan yazının genel amacı, gelişmemiş ülkelerin, kendilerini sömüren ülkelerin yöntemleriyle kalkınamayacaklarını ortaya koymaktır.

«Yazar, Marksizmi bir —yöntem— olarak benimsemiştir, gerçekten de marksizm bir dünya görüşü ve bilimsel bir metoddur. Önceki bilirkişinin raporunda belirttiğinin tersine (Marksizm = ihtilalci sosyalizm = komünizm) değildir.

«Yazar, sömürenlerin yöntemleriyle kalkınılamayacağı bilincinin halka mal edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Türkiye'de —bu biçim araştırma ve eleştirileri yasak— etme yönünde bir eğilimin varlığından yakınmaktadır. Gene yazara göre, Anayasanın getirmiş olduğu fikir özgürlüğünün bir türlü hazmedilememesi, objektif ve bilimsel incelemelerin tehditle önlenmek istenmesi sonucuna götürmektedir. Bu ifadeler ve yazının genel havası, —bu tür gerçekleri halk ancak eylem içinde anlar— cümlesindeki —eylem sözcüğünün anlamını açık ve seçik ortaya koymaktadır. Şöyle ki, burada söz konusu olan eylem zor kullanmak suretiyle girişilen hukuk dışı bir eylem olmayıp araştırma,

eleştirme, bilimsel inceleme ve yayma şeklindeki çabalar. dır.

«SONUÇ :

«Yukarıdaki düşünce ve nedenlerle, incelemiş olduğumuz yazıda TCK'nun 142/1 — 4, 6. maddesi kapsamına giren suç unsurlarının bulunmadığı kanısına oybirliğiyle vardığımızı gösterir bu rapor, saygıyle sunulur.» *(1971/101 esas S. Dosya. 13.12.1971 günlü rapor)*

ee — Prof. Dr. Uğur Alacakaptan tarafından Ankara II. Ağır Ceza Mahkemesinin 968/371 Esas sayılı dosyasına verilen 22.7.1969 günlü raporda, zor ögesi üzerine şu düşünceler yer almıştır:

«... *Anayasa Mahkemesinin 141 ve 142. maddelerin Anayasaya aykırı olmadığına dair, 26.9.1965 gün ve 173/40 sayılı kararında beliren bu fikir de maddelerin Türkiye için konulmuş olduğunu göstermektedir.*

«... Bu gerekçeler de göstermektedir ki, söz konusu hükümlerin ceza kanunumuza alınmalarına sebep, demokratik Anayasa rejimimizi, demokrasi esasları ile bağdaşmayan fikir akımlarına karşı korumaktır. Ceza Kanunumuz, davaya konu olan maddeleri ile faşizm, anarşizm ve ırkçılık gibi hürriyet ve demokratik hukuk devleti ile bağdaşmayan doktrinlerin gerçekleştirilmesi çabalarını yasaklamıştır.

«... *Demek ki, ana unsur faaliyetin Türkiye'de cebri bir düzen değişikliğine yönelmiş olduğunun anlaşılmış olmasıdır. Failin amacının bu olduğunun kesinlikle anlaşılmadığı, olayımızda olduğu gibi, yabancı ülkelerdeki gelişmelerle ilgili beyanlarda bulunulduğu takdirde, 142. madde hükümlerinin uygulanmaması gerekir.*»

ff — Prof. Dr. Hüseyin Nail Kubalı da bu konuda şöyle demektedir :

«... Buna karşılık düşünce alanında kalmak şartiyle, komünist düşüncenin açıklanması ve savunulması, kanaatimizce, Anayasanın 10, 11/2 ve 20. maddelerinin himayesi altındadır.» *(Mukayeseli Hukuk Araştırma Dergisi, Yıl 1, sayı 1 1968. Sf. 22. Atatürk Devrimi ve Gerçeklerimiz başlıklı yazının 19 no'lu dipnotu)*

141. MADDEDE CEMİYET KAVRAMI

141. madenin 8. fıkrasında:

«Bu maddede yazılı olan cemiyet iki ve daha ziyade kimselerin aynı amaç etrafında birleşmeleri ile vücut bulur» denilmektedir.

Yani 141. maddeye göre cemiyet, iki ve daha çok kişinin aynı amaç etrafında bir araya gelmesi ya da birleşmesidir. Yasanın sözüne göre, sadece iki kişinin aynı amaç etrafında birleşmesi de cemiyeti meydana getirebilecektir.

Kuşkusuz 141. maddenin amaçladığı bir «cemiyet»in varlığından sözedebilmek için, bir araya gelen iki ve daha çok kişinin, 141. maddenin yasakladığı amaç doğrultusunda birleşmeleri ve maddenin öteki öğelerinin de olayda gerçekleşmesi gerekir.

Acaba suçun meydana gelebilmesi için bunlar yeterli midir?

Yargıtay içtihatlarına göre, 141. maddenin cezalandırdığı bir cemiyetin oluşmuş sayılabilmesi için, yukardaki koşullar dışında, bu cemiyetin başıboş, disiplinsiz bir kuruluş olmaması, amaca ulaşabilecek **ciddiyet ve yetenekte** bulunması gerekir.

Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 28.4.1972 günlü kararında bu konuda şöyle demektedir :

«Elbette böyle bir cemiyet, Cemiyetler Kanununa göre kurulmayacaktır. Fakat başıboş, disiplinsiz bir kuruluş da olmaması gerekir. Nitekim doktrinde cemiyet teşkili halinin kanunun muhtelif maddelerinde sözü edilen ittifak halinden daha organize ve disiplinli olduğu kabul edilmektedir.

«Filhakika 5435 sayılı kanunun TBMM Adalet Komisyonunda yapılan müzakereden sonra hazırlanan raporda; —Teşkil tabiri ile cemiyet kurmak, yaratmak, tanzim tabiri ile; cemiyetin teşkili faaliyetleri ile hemzaman olarak veya cemiyetin teşkilinden sonra azaların faaliyetini tanzim etmek, mesela dahili disiplini kurmak, sevk ve idare ibaresiyle de; her ne suretle olursa olsun cemiyete başkanlık eden, idare eden ve idareye iştirak eden kimsenin diğerleri üzerinde kısmen veya tamamen müşterek faaliyete taallük etmek üzere bir otoriteye sahip olması gerekir.— şeklinde izah olunmaktadır.

«Kanunun istisnai olarak cezalandırdığı hazırlık hareketlerinden ibaret olan cemiyet kurmalarda, ittifak edilen gaye ve maksada ulaşabilecek yetenek ve ciddiyetin taraflarda bulunması gerekir.

«Bu sebeple, gaye birliğinin bile tam teşekkül ettiği tespit edilemeyen C.T. ile E.K. arasında T.C.K. 141/1 maddesinde yazılı cemiyetin kurulduğundan bahsedilemez.» *(972/30 Esas ve 72/29 sayılı karar)*

Askeri Yargıtay 3. Dairesi de 29.2.1972 günlü kararında :

«1) T.C.K. nun 141. maddesinde yazılı cemiyet terimi iki veya daha ziyade kimselerin aynı ideolojik maksat ve gaye etrafında birleşmesi manasını tazammun etmekte olup, devletin varlığı, emniyet ve selameti için tehlikeli olduğu farz ve kabul edilen böyle bir birleşmenin, cemiyetler kanununa göre kurulmuş olan cemiyetlerde olduğu gibi teşkilatlanmış olması şart ve zaruri değilse de, bu cemiyeti teşkil edenlerin, devletin siyasi ve hukuki temel nizamlarını yıkmak, bunun yerine proleter diktatörlüğü getirmek gaye ve maksadı ile birleştiklerine göre, bunların basit de olsa

bir teşkilat kurmaları ve mesela, tesis ve teşkil sırasında yahut daha sonra yapılacak işlerle yönetim usullerini önceden planlamaları icap eder.

«... Gerçekten de, ceza kanunlarında hazırlık hareketlerinin cezalandırılmaması prensip olarak kabul edilmiş olmakla beraber, istisnaen toplum düzeni için tehlike arzeden cürümlerin hazırlık hareketleri ancak bir kaç kişinin aynı maksatta ittifakı yahut cemiyet teşkili halinde cezalandırıldığına göre, herhalde *bu nevi tehlikeli birleşmelerin ittifak edilen gaye ve maksada ulaşabilecek yetenek ve ciddiyette olması icapeder. Aksi halde mücerret gaye birliğini suçun sübutu için kafi görmenin, neticeye ulaşması muhal olan düzensiz birleşmelerin cezalandırılması gibi gayrı adil sonuçlara yol açacak tehlikeli bir davranış olacağında tereddüt etmemek lazım gelir.*» demektedir. *(972/1 Esas, 972/58 sayılı karar)*

Yine Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 No'lu Askeri Mahkemesi de 141. maddenin yasakladığı cemiyetin niteliği konusunda şöyle demektedir:

«Bir an için sanık İ.A.'nin ve diğer sanıkların polisteki ifadelerine itibar edildiğini düşünsek bile; ifadeler muvacehesinde T.C.K. nun 141. maddesinde öngörülen cemiyetin tesis edilmiş olduğu veya mevcut olan bu cemiyetin faaliyetlerinin tanzim edilmiş olduğu tahakkuk etmemektedir.

«Doktrinde ve çeşitli içtihatlarda T.C.K. nun 141. maddesindeki cemiyetten bahsedebilmek için bu kuruluşun başıboş, disiplinsiz bir kuruluş olmaması gerektiği, cemiyet teşkili halinin, kanunun muhtelif maddelerinde sözü edilen ittifak halinden daha organize ve disiplinli olduğunun kabul edilmesi gerektiği, cemiyet kurmalarda ittifak edilen gaye ve maksada ulaşabilecek yetenek ve ciddiyetin taraflarda bulunmasının lüzumlu olduğu, bu gibilerin basit de olsa, bir teşkilat kurmaları ve mesela tesis ve teşkil sırasında yahut daha sonra yapılacak işlerde, yönetim usullerini önceden planlamalarının gerektiği görüşü hakimdir.» *(972/121 Esas ve 972/113 sayılı karar)*

Eskişehir Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi de bu konu üzerinde şöyle diyor :

«... Tüm sanıklara isnadedilen T.C.K. nun 141/1 maddesinde yazılı cemiyet terimi iki veya daha ziyade kimsenin aynı ideolojik maksat ve gaye etrafında birleşmesi manasını tazammun etmekte olup; devletin varlığı, emniyet ve selameti için tehlikeli olduğu farz ve kabul edilen böyle bir birleşmenin, cemiyetler kanununa göre kurulmuş cemiyetlerde olduğu gibi teşkilatlanmış olması şart ve zaruri değilse de; bu cemiyeti teşkil edenler, devletin siyasi ve hukuki temel nizamlarını yıkmak, bunun yerine proleter diktatörlüğünü getirmek gaye ve maksadı ile birleştiklerine göre, bunların basit de olsa bir teşkilat kurmaları ve mesela tesis ve teşkil sırasında yahut daha sonra yapılacak işlerde yönetim usullerini önceden planlamaları gerekir.

«Gerçekten de ceza kanunlarında hazırlık hareketlerinin cezalandırılmaması prensip olarak kabul edilmiş olmakla beraber, istisnaen toplum düzeni için tehlike arzeden cürümlerin hazırlık hareketleri ancak, birkaç kişinin aynı maksatla ittifakı yahut cemiyet teşkili halinde cezalandırıldığına göre; herhalde bu nevi tehlikeli birleşmelerin ittifak edilen gaye ve maksada ulaşabilecek yetenek ve ciddiyette olması icapeder. Aksi halde gaye birliğini suçun sübutu için kafi görmek, neticeye ulaşması muhal olan düzensiz birleşmelerin cezalandırılması gibi gayrı adil sonuçlara yol açar.» *'972/45 Esas ve 972/42 sayılı karar)*

O halde bir olayda 141. maddenin amaçladığı anlamda bir cemiyetten sözedebilmek için bu cemiyetin hedefe ulaşabilecek ciddiyet ve yetenekte bulunması gerekir. Aksi halde 141. maddedeki suç gerçekleşemez.

SOSYAL SINIF NEDİR?

Günümüz toplumlarında sınıf, tabaka ve zümrelerin varlığı bir gerçektir. 141 - 142. maddelerin değişiklik gerekçelerinde de bu, açıklanmıştır. İnceleme konusu maddelerde geçen «sosyal sınıflar» sözü hangi sınıfları hedef almaktadır? sorusunu yanıtlamakta yarar vardır.

Bu sözün, burjuvazi ve proletarya sınıflarını hedef aldığı Yargıtay'ın bir çok kararlarında ve yasa gerekçelerinde açıklanmıştır. Örneğin Hakim Ali Faik Cihan tarafından ya-

zılan «Sosyalist Türkiye» adlı kitap hakkında verilen mahkûmiyet ka argıtay I. Ceza Dairesi bu konuda şöyle d.

«141 ve 14_ idelerin en son 5844 sayılı kanunla yapılan değişikliğe ait B.M.M. sindeki konuşma sırasında komisyon başkanı tarafından yapılan açıklamada bu maddelerdeki *(sosyal sınıf)* deyimi ile burjuva ve proletarya sınıflarının kastedildiği açıkça belirtilmiştir.

«Burada kanunlarda geçen *(zümre)* deyiminin *(sosyal sınıftan)* ayrı bir kavram olduğuna işaret etmek gerekmektedir.

«Diğer deyimle bu maddelerdeki *(sosyal sınıf)* deyimini *(zümre)* manasına anlamamak icap eder. *(Zümre)* tabiri, yine bu maddelerin en son değişikliğine ait gerekçelerinde açıklandığı üzere sosyal sınıfı değil, mesleki gruplar anlamını ifade etmektedir. *(Müteahhitler, ithalatçılar, ihracatçılar, avukatlar, mühendisler vs. gibi)* Nitekim Anayasada da bu iki kavram arasındaki farka yer verilmiş ve bunlar ayrı ayrı anlamlarda kullanılmıştır. Örneğin, Anayasanın 4 üncü maddesinin 2 inci fıkrasında *(Egemenliğin kullanılması hiçbir zümreye veya sınıfa bırakılamaz)*, 12 inci maddesinin 2 inci fıkrasında *(hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz)* diye yazılmak ve *(zümre)* kelimesi *(veya edatiyle) (sınıf)* kelimesinde ayrılmak suretiyle zümre ile sınıfın birbirinden ayrı anlamlar ifade ettiği belirtilmiştir.

«Bu açıklamalardan çıkan sonuç şudur ki; T.C.K. nun 141 ve 142 inci maddelerindeki sosyal sınıf tabiri ile *(zümre)* ler bu maddelerin şumûlü dışında bırakılmış bulunmaktadır.» *(Abdullah Üner — A. Niyazi Gencer. Komünizm - Sosyalizm ve İlgili Yargıtay Kararları. Sf. 86)*

Yine açıklamakta yarar vardır ki, «Toprak ağaları» da maddelerin hedef aldığı anlamda bir sosyal sınıf değildir. Toprak ağaları, bilimsel açıdan sınıf sayılamayacağı gibi, Anayasa da, 36 ve 37. maddeleriyle toprak reformunu öngörmek suretiyle toprak ağalığını hukuken ortadan kaldırmıştır. Hukuksal varlığı olmayan bir zümrenin yasaların himayesinde olduğu kabul edilemez.

12 MART DÖNEMİ :

12 Mart dönemi, hukuk anlayışı ve yasal uygulamalar açısından hukuk tarihimizde karanlık bir aşama olmuştur. Bu dönemde burjuva demokratik hak ve özgürlükler bir kenara itilmiş, 1961 Anayasasının özellikle temel haklara ilişkin hükümleri 2 kez değiştirilmiş ve 27 Mayıs Anayasası tanınmaz hale getirilmiştir. Bu değişikliklerde ayrıca, geçici sıkıyönetim Askeri Mahkemelerini sürekli hale getiren Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulması da öngörülmüştür.

12 Mart'ı izleyen yıllarda Anayasada yapılan değişiklikler yanında, Türk Ceza Yasasında, Ceza Yargılamaları Usulü Yasasında, Danıştay Yasasında, Polis Vazifeleri ve Selahiyetleri Yasasında, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasasında vb. geriye dönük, savunma hakkı ile kişinin temel hak ve özgürlüklerini büyük ölçüde sınırlayan değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca bu dönemde 1630 sayılı Yeni Dernekler Yasası çıkarılmış, Danıştay'a güvensizliğin bir ifadesi olan ve yargı birliği ilkesine aykırı Askeri Yüksek İdari Mahkemesi adı altında yeni bir mahkeme kurulmuştur.

«12 Mart Faşizmi» olarak nitelendirilen bu dönemin uygulamaları: Kontr-Gerilla denilen gizli, gayri resmi örgütlerde insanlık dışı vahşiyane işkenceler, bazen ölümle biten işkence uygulamaları, bu yetkisiz örgütlerce yapılan soruşturmalar ve sorgulamalar, mahkeme salonlarına ve koridorlarına kadar uzanan adam dövmeler, yaralamalar ve hakaretler, savunma hakkının kısıtlanması ve kimi kez ortadan kaldırılması, adalete, yasalara, suç ögelerine aykırı ve işkence ile alınmış ikrarlara dayalı mahkeme kararları olarak kendini göstermiştir.

Bütün bunlar niçin yapılmıştır? İnsanlar sorgusuz sualsız niçin öldürülmüştür? Bu barbarca işkenceler niçin uygulanmıştır? Anayasa ve yasalar niçin değiştirilmiştir? Uygulamalarda savunma hakkı ve öteki temel hak ve özgürlükler niçin hiçe sayılmıştır?

SADİ KOÇAŞ'IN AÇIKLAMASI

Zamanın Başbakan Siyasi İşler Yardımcısı Sadi Koçaş'ın, bu dönemin hukuk anlayışına ve uygulama yöntemlerine ışık tutan, 17 Mayıs 1971 günü akşamı saat 22.45'te **«Hükümet Başkanlığı Bildirisi»** başlığı altında radyoda söylediği şu sözleri burada anımsamakta yarar vardır:

«... **Kaçırılan başkonsolos, bu bildirinin yayınlanmasını takip eden en kısa süre içinde derhal serbest bırakılmadığı takdirde sözü geçen gizli örgütle uzak-yakın ilişkisi bulunanlar ve masum gençlerimizi kışkırtıcı yayın ve sözleriyle kanunsuz hareketlere teşvik eden ve kimlikleri güvenlik kuvvetlerince öteden beri bilinen kimseler sıkıyönetim bölgeleri dışında bulunsalar dahi Sıkıyönetim Kanunu gereğince derhal gözaltına alınarak en yakın Sıkıyönetim Komutanlığına teslim edileceklerdir.**

«Ayrıca her ne amaçla olursa olsun adam kaçıranlar, bunlara yataklık edenler ve saklandıkları yeri bildikleri hal-

de resmi makamlara bildirmiyenler için idam cezası verilmesini öngören kanun tasarısı hemen T.B.M.M.ne sunulacaktır. Bu arada kaçırılan konsolosun hayatına kastedildiği takdirde sevkedilecek kanun, **makabline de teşmil edilerek,** gerek bu şenî fiili işleyenler, gerekse aynı örgütün mensubu ve aynı suçtan sanık olarak tutuklu bulunanlar hakkında da aynı kanun uygulanacaktır.

«Bu bildiri bütün Sıkıyönetim Komutanlarıyle Sıkıyönetim Bölgesi dışındaki idare amirlerine ve emniyet makamlarına kesin emir nitelliğindedir.

Sonuç Türk Kamuoyuna ayrıca duyurulacaktır.

Bütün vatandaşlarımızın görev başındaki güvenlik kuvvetlerine yardımcı olmalarını dilerim.»

Bu sözler kamuoyunda ve özellikle hukuk çevrelerinde tepkiler yaratmış, ama bu tepkiler, dile getirilememiş, açıklanamamış ve bu konuda yayın yapılamamıştır. Bu, kuşkusuz hukuk alanında yetkili kişi ve kurumlar hesabına üzüntü verici bir tutum olmuştur. Başbakan Yardımcısı, «Hükümet Başkanlığının Bildirisi» adı altında yayınlanan bu bildiride, hukukun temel kurallarını ayaklar altına alıyor, hiçe sayıyordu. Türk Ceza Yasasının 2. maddesine göre: İşlendiği zamanın yasasına göre suç sayılmayan eylemlerden ötürü kimseye ceza verilemezdi. Bir suç işlendikten sonra çıkarılan bir yasaya göre de, bu yasadan önce işlenen suçlar cezalandırılamazdı. Böyle bir ceza verilirse uygulanamaz ve yasal sonuçları kendiliğinden kalkar ve geçersiz sayılırdı. Hatta bir suçun işlenmesinden sonra çıkarılan bir yasa ile eski yasa arasında farklı hükümler yer alırsa sanığın lehindeki ceza hükmolunurdu. Bu kural, Anayasanın **«Kimse işlediği zaman yürürlükte bulunan yasanın suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz... kimseye, suçu işlediği zaman o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez» (Md. 33)** ilkesinden kaynaklanıyordu.

Anayasanın ve yasaların bu emredici hükümlerine karşı çıkarılacak bir yasanın ve uygulamanın, **bir hukuk skandalı** olacağı açıktı. **Daha sonra her nasılsa bu yoldan dönüldü ve yürürlükte olan yasalar kullanılarak amaca varılmak yolu yeğ tutuldu.**

İşte yukarıda sözü edilen yasa dışı uygulamaları, baskıları, işkenceleri, sorgulamaları ve yasaya aykırı yargılamaları bu açıdan değerlendirmek inancımıza göre yerinde olacaktır. İşkencelere dayalı ikrarların kararlara dayanak yapılması, delilsiz kararlar verilmesi, suç ögelerinin zorlanması ve yorum yoluyla cezalar verilmesi, Anayasanın **«yargı yetkisinin kullanılmasında hiçbir makam mahkemelere telkin ve tavsiyede bulunamaz»** kuralı çiğnenerek Mahkemeleri etkileme amacı güden Sıkıyönetim Tebliğleri yayınlanması, haklı nedenler gösterilmeden yasada yazılı cezaların en yükseğinin verilmesi, 12 Mart uygulamalarının bir göstergesi olmuştur.

Yasa değişikliği yoluyla yapılamayanlar, yasaşı uygulamalarla yapılmıştır.

EKONOMİK VE SOSYAL NEDENLER

Hukukun bir üst yapı kurumu olduğu bilinmektedir. 12 Mart Döneminin ve «12 Mart Hukuku»nun da kuşkusuz bir alt yapısı vardır. Bu dönemin yasama çalışmalarını ve uygulamalarını etkileyen ekonomik ve sosyal nedenler vardır. Bu konunun günümüze değin, enine boyuna incelenmiş olduğunu söylemek olanaksızdır.

Bu dönemi etkileyen alt yapı gelişmelerine kalın çizgileri ile değinen yayınlara rastlanmaktadır.

Doğan AVCIOĞLU, 12 Mart'ı hazırlayan ekonomik, sosyal ve siyasal nedenleri şöyle açıklamaya çalışıyor:

«EKONOMİK VE TOPLUMSAL ÇIKMAZ

«1969 ve 1970 yılları, toplumun bütün kesimleri için bir bunalım dönemi olmuştur: Sanayi, hammadde sağlama güç-

lüklerinin yanı sıra, önemli bir pazar sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirtildiği üzere, imalat sanayiinde kapasite kullanım oranında büyük düşüşler görülmüştür. Tüketim malı sanayilerinde kapasite kullanım oranı 1967 yılının ikinci yarısında yüzde 90'a yakın iken, bu oran 1968 yılının ikinci yarısında yüzde 75'e kadar gerilemiş, hafif bir iyileşmeden sonra 1970 yılında yüzde 80'in altına düşmüştür. Özellikle dokuma ve giyim eşyası sanayii, satış güçlükleri içindedir. Aramalı sanayilerinde de aynı eğilim izlenmiştir. Yatırım Malları Sanayiinde ise, 1968'in ilk yarısından itibaren hızlı bir düşüş başlamış, 1970'in ilk yarısında kapasite kullanma oranı yüzde 65'e inmiştir.

«Sanayiin büyüme hızı, 1969 yılında yüzde 9,4 iken, 1970 yılında yüzde 2,5'e gerilemiştir. Gerçek işçi ücreti 1969 yılında yüzde 8,3 oranında çoğalırken, 1970 yılında ücretler yerinde saymıştır.

«Çok çeşitli teşvik tedbirlerine karşın, tüketim malı sanayiinde özel kesim yatırımları göreceli olarak azalmıştır. Özel kesimin tüketim sanayiine yatırım oranı 1969'da yüzde 29 iken, bu oran 1970 ve 1971'de yüzde 18 ve yüzde 20'dir.

«Bu koşullarda işverenlerin hoşnutsuzluğu büyürken, işçi kesiminin tepkileri çoğalmıştır. Çok sayıda sert grevler görülmüş ve 16 Haziran 1970 olaylarıyle işçi tepkisi doruğa ulaşmıştır.

«Tarım kesiminde ise, 1968 - 1970 kötü yıllar dönemi olmuştur. Tarımsal büyüme, 1968 yılında yüzde 1,9, 1970 yılında yüzde 1,4'tür. 1969 yılında ise, büyüme yok, gerileme vardır.

«Demirel Hükümeti, sanayii koruyucu bir fiyat politikası izlemiştir. Bu nedenle sanayi - tarım fiyat dengesi 1965 - 1970 döneminde tarım aleyhine gelişmiştir. 1963 - 1965 döneminde de tarım fiyatları yüzde 10,3 sanayi fiyatları yüzde 7,8 çoğalmış ve tarım lehine yüzde 2,3 iyileşme olmuştur. 1965 - 1970 döneminde ise, sanayi fiyatları yüzde 42,4 artarken, tarım fiyatlarında artış yüzde 27,8'den ibaret kalmış ve tarım aleyhine yüzde 11,4 oranında kötüleşme görülmüştür.

«Bu kötüleşme, büyük çiftçiyi de, küçük çiftçiyi de etkilemiştir. Küçük çiftçi, aleyhte gelişmenin ağırlığını daha

çok duymuştur. Küçük çiftçiler traktörlerle protesto gösterileri düzenlemişlerdir. Sayıları hızla çoğalan topraksız köylülerin toprak işgalleri çoğalmıştır.

«SİYASAL ÇIKMAZ

«Tarım ve sanayide bunalım yoğunlaşırken, İktidar partisi, içinden parçalanmıştır. Bu parçalanma sonucu, bütçesi reddedilen Demirel Hükümeti, 1970 Şubatında istifa zorunda kalmıştır. Birader yolsuzlukları ve Şellefyan ilişkileri kamuoyunu etkileyen konular olmuştur.

«O günlerin gazetelerinin deyimiyle «Mebus Pazarı» kurulmuş, bazı bağımsızlar ve Birlik Partisinden kopan birkaç milletvekili elde edilerek, Adalet Partisi zayıf bir çoğunluk sağlamıştır. Başkan Sunay, Demirel'e yeniden hükümet kurma görevi vermiştir. Bülent Ecevit, *«Sunay'ın uyarılara değer vermeyen ısrarları ile»* Demirel'in yeniden göreve gelebildiğini yazmaktadır.

«Zayıf bir «Mebus Pazarı» çoğunluğuna dayanan ve «Şaibeli» diye devamlı suçlanan bir iktidar, ağırlaşan sorunları çözmekte güçsüz kalmıştır. Öğrenci eylemleri şiddet kazanmış, hatta yargıçlar bile sokağa dökülmüşlerdir. Uğur Mumcu'nun belgeleriyle açıkladığı üzere, öğrencileri bölmek, onları biribiriyle vuruşturmak ve kışkırtıcı ajanlar kullanmak biçiminde tertipler, ortalığı iyice karıştırmıştır.

«Geç kalmış ve geç kaldığı için de oranı yüksek tutulmuş olan Ağustos 1970 devalüasyonu, toplumsal huzursuzluğu daha da arttırmıştır. Büyük iş çevrelerinden dahi tepkiler gelmiştir. 27 Mayıs 1960'ta düşürülen Menderes Hükümeti'nin Başbakan Yardımcısı ve Akbank - Hacı Ömer Sabancı Holding grubundan Medeni Berk, 1970'te Odalar Birliği Başkanı olarak devalüasyona şiddetle karşı çıkmış, *«1946 ve 1958 devalüasyonlarından sonra politik iktidarların değiştiğini ve her türlü harekete elverişli bir ortam meydana çıktığını»* hatırlatarak, *«bazı politikacıları, sosyal bir dalgalanmayı beklemek ve bundan medet ummak»*la suçlamıştır. Devalüasyondan kısa bir süre sonra görüştüğümüz otomobil sanayiinde önemli yatırımlar yapmış büyük bir işadamının, bu sanayi kolundaki durgunluktan yakınarak Demirel'e varyansın ettiğini de belirtelim.

«Demirel'e yakın gazeteciler, temasta oldukları büyük işadamlarının o günlerde *«Yunanistan tipi bir rejim özlemi»*

içinde bulunduklarını tekrar tekrar yazmışlardır. 26 Aralık 1971 tarihli Yankı dergisinin belirttiği üzere, bir kısım sermayedarlar, dünya iş aleminde ünlü The Financial Times gazetesi ile «Economist Intelligence Unit»in Türkiye'deki iş çevreleri muhabiri olan Norman Covey'e *«Olmuyor. Bu rejimlerle olmuyor. Ancak bir askeri yönetim gelirse, işler yoluna girer»* diyerek özlemlerini açıkça dile getirmişlerdir.»

«DIŞTAN GELEN MÜDAHALE

«Fakat 12 Mart olayı yalnızca iç nedenlerle açıklanamaz. Dış nedenler de, iç nedenler kadar önemlidir. 1969 - 1971 yılları Nixon ve ekibinin Türkiyeye karşı, afyon ekimini yasaklatma savaşına giriştikleri bir dönemdir. Nixon ve yakınlarının, kendi siyasal amaçlarına ulaşmak için nasıl bir çete gibi çalıştıkları, CIA ve FBI polis örgütlerini kirli işlerde kullandıkları Watergate skandalı dolayısiyle herkes tarafından öğrenilmiştir. Afyon savaşının içyüzü de, bütün ayrıntılarıyla Amerikan basınında açıklanmıştır. Nixon, Amerika'daki asayişsizliğin, sokaklardaki soygun ve cinayetlerin eroin yüzünden çıktığına inanarak, afyon ekimini yasaklatmayı ve ABD'ye asayiş getiren cumhurbaşkanı olmayı amaçlamıştır. İran ve Hindistan'a söz geçirilemeyeceği anlaşılınca, bir ilk başarı sağlama niyetiyle, «en kolay söz geçirilebilecek» ülke saydıkları Türkiye'ye karşı Nixon yönetimi, ekimi yasaklatmak için en ağır baskılara girişmiştir. Aralık 1974 tarihli Esquire dergisinde yayınlanan Edward Jay Epstein'in incelemesinde en yetkili kişilere dayanarak belirtildiği üzere, Nixon Afyon Komitesi, direndiği takdirde Türkiye'yi düşman ilan etmeyi, hatta NATO'dan atmayı konuşmuştur. Aldığı kesin direktif üzerine Ankaradaki Büyükelçi William Handley, ABD'ye giren eroinin yüzde 80'inden Türkiyeyi sorumlu tutmuş ve ekimin yasaklanmasını istemiştir. İsteğin yerine getirilmesi siyasal bakımdan olanaksız sayılmış, kaçakçılığa karşı kontrol tedbirlerinin artırılacağı, çiftçileri haşhaş yerine başka bitkiler ekmeye alıştırarak sorunun zaman içinde çözüleceği belirtilmiştir. Birinci Erim Hükümetinin Dışişleri Bakanı Osman Olcay, Epstein'a Demirel Hükümetinin tutumunu şöyle açıklamıştır :

«Türkiye'de biraz sallantıda bir parlamenter demokrasi olması, sorunun çözümünü daha da güçleştirmekteydi. Ame-

rika'nın tutumunu en çok sempatiyle karşılayan bakanlar ve askerler dahi farkındaydılar ki, yarım milyon Türk çiftçisini açlığa mahkûm edecek bir hükümet, iktidarda bir gün bile tutunamazdı.»

«Zayıf bir çoğunluğa sahip bulunan Demirel Hükümeti, devrilmemek için, afyon baskısına iyi bildiği oyalama yöntemleriyle direnmiştir. Direnme, zayıflıktan ileri gelmiştir. Nitekim Demirel daha sonra Erim Hükümetinin yasaklamasını kabullenmiştir. Nixon ise, kesin kararlıdır. Türkiyeye karşı baskıyı artırır. Hatta yeni kurulan, modern toplumların sorunlarıyla ilgili bir NATO komitesinin aracılığıyla, NATO'yu da afyon baskısında kullanır. Nixon'un Afyon Komitesinde Rossides, ABD Kongre üyelerinden, Türkiyeye yapılan askeri yardımın kesilmesi için baskıda bulunmalarını ister. Büyükelçi Handley, Beyaz Saray'a çağırılır. Nixon'un işi ne kadar ciddi tuttuğunu Handley'e hissettirmek için, bir yardımcısı, «bir anlaşmaya varılmazsa, Başkan'a Altıncı Filonun Boğazlar'a yürümesini ve İstanbul'u bombalamasını önereceğini» söyler. Başka bir yardımcı, Handley'e «Newyork sokaklarında kaç ceset topladığını» sorar. Büyükelçinin ağzı açık kalınca, şöyle devam eder :

«Ben şahsen eroini fazla kaçırarak ölen kurbanları ambülanslarla topladım. Onların ölümünden Türkler sorumlu. Bunu onlara söyle.»

«Handley Ankara'ya döneceği sırada da bizzat Nixon, eroinden ölenlerle ilgili gazete kupürlerini Büyükelçiye verir ve Ankara'ya varır varmaz kupürleri Türkiye Başbakanına vermesini ister. Afyon savaşında başarısızlığa uğrayan diplomatların görevlerinden uzaklaştırılacakları Handley'e iyice anlatılır.

«Epstein, yazısına şu sözlerle devam etmektedir :

«Hiç değilse diplomatlar hesabına şükürler olsun ki, Ordu, seçimle gelen Hükümeti 1971'de devirdi ve Amerikan askeri yardımını ve dostluğunu afyon yüzünden tehlikeye atmaya daha az istekli bir hükümeti işbaşına getirdi.»

«Afyon sorunu, 12 Mart sayesinde çözülmüş olur...

«Afyon sorunu ile 12 Mart arasında doğrudan doğruya bir bağlantı bulunup bulunmadığını bilemeyiz. Fakat Demirel'in yakını, eski Devlet Bakanı Turhan Bilgin, sahibi bulunduğu Güneş gazetesinde, Ekim 1974'teki AP Büyük

Kongresinden önce böyle bir iddia ortaya atmıştır. CIA'yı suçlayan Bilgin'e göre, Brüksel'de yapılan bir toplantıda darbe kararı alınmış, haber nedense hızla yayılmış ve BBC'ye bile ulaşmıştır. BBC'den haber, Londra'da bulunan Devlet Bakanı Turhan Bilgin'e iletilmiş, Bilgin Londra Büyükelçisi Zeki Kuneralp aracılığıyla durumu Demirel'e duyurmuştur. Gazete, AP Büyük Kongresinden sonra, bu konudaki belge ve dokümanları kamuoyuna açıklayacağını ilan etmişse de, kongre kazanılınca «Demirel CIA'nın namlusunda» ifşaatı yarıda kesilmiştir. Bu nedenle, Turhan Bilgin'in gazetesi gibi, «12 Mart'ı CIA tertipledi» diyebilecek durumda değiliz. Fakat Nixon yönetiminin yaşamsal önemde saydığı afyon sorununun ancak 12 Mart müdahalesiyle çözülebildiği açıktır.

«Zaten sorun, bir afyon sorunundan ibaret değildir. 1970 - 1971 yıllarında Vietnam Savaşından sıyrılmaya karar veren Nixon yönetimi, Doğu Akdeniz'de 1967 savaşından sonra yitirilen mevzileri kazanmayı ve ABD'nin mevkiini güçlendirmeyi önemle ele almıştır. Amerikanın eski Ankara Büyükelçisi Parker Hart'ın New Middle East dergisinde açıkladığına göre, 1971 yılında Güneydoğu Asyada durumu rahatlayan ABD, Doğu Akdenize gerekli önemi vermeye başlamıştır. Kissinger, 1971 yılında «Sovyetleri Mısır'dan kovmak, Orta Doğudaki ABD politikasının zorunlu amacıdır» demektedir. Nitekim bu yolda az çok başarılı olunmuş, Nasırcı sol kanat tasfiye edilmiş, Sovyet teknisyenleri 1972 yılında Mısır'dan uzaklaştırılmıştır. ABD'nin müttefikleri olan Suudi Arabistan'ın Suriye ve İran'ın Irak üzerindeki baskılarıyla ve Mısır'ın ılımlı desteğiyle, ABD diplomasisi Doğu Akdeniz'de genel bir taarruza geçmiştir. İlk kurban, Filistin Kurtuluş Örgütü olmuştur. Ürdün Kralı Hüseyin, ABD'nin desteğiyle, Kurtuluş Örgütüne ağır bir darbe indirmiştir.

«ABD, Sovyetler Birliğini kuşatan ve Orta Doğu ile Sovyet Bloku arasında tampon bölge teşkil eden ülkelerde de durumunu güçlendirmeye özen göstermiştir. Parker Hart, Orta Doğuda asıl önemli olan Amerikan çıkarlarının Türkiye, İran ve Yunanistan'ın yattığı bölgede bulunduğunu yazmaktadır. Yine Parker Hart'a göre, Nihat Erim'in ABD gezisinden önce ve sonra Türkiye'nin askeri alandaki

istekleri karşılanmış, 1970'te Yunanistan'a silah yardımının yeniden başlamasından sonra Pire'de Altıncı Filo için üs sağlanmış ve bu gelişmeler Yakın Doğu bölgesindeki Amerikan varlığını çok güçlendirmiştir.

«Gerçekten Türkiye ve Yunanistan'a 1970'lere doğru ABD'nin ilgisinin arttığı açıktır. Yunanistan'da bu daha belirgin gözükmektedir. Zira Nixon 1968 de iktidara gelince Atinadaki Cuntaya karşı tutumunu sertleştirmiştir. Yunanistan'a askeri ağır malzeme sevkini durdurmuş, Atinaya yeni bir büyükelçi atamaktan kaçınmış ve yardımcılarını Cuntayı eleştirme yolunda cesaretlendirmiştir. Temmuz 1969 da Savunma Bakanı Melvin Laird, askeri yardım ambargosunun sürdürüleceğini belirtmiştir. Bu tutum, The Atlantic Monthly Review'nun Şubat 1975 sayısındaki araştırmada da belirtildiği üzere, 1969 sonlarına doğru Orta Doğuda gerginliklerin artar gibi olduğu sırada değiştirilmiştir. Nixon, «en beğendiğim diplomat» dediği Tasca'yı Atina'ya atamıştır. Tasca, Cuntaya karşı sayılan Atina'daki Amerikalı diplomatları uzaklaştırmış ve yardımcılarından raporlarında Cuntadan olumlu dille söz etmelerini istemiştir. 1970 Eylülünde ağır silah sevkiyatı yeniden başlamıştır. Savunma Bakanı Laird ve Başkan Yardımcısı, Agnew Atinaya giderek Yunanistan'a verilen önemi belirtmişlerdir. 1972 başlarında ABD'ye yeni üsler ve kolaylıklar tanıyan yeni anlaşmalar imzalanmıştır.

«Türkiye'de de 12 Mart, ABD ile ilişkilerde bir «Balayı» dönemi olmuştur.

«Amerikalıların afyon konusunun dışında da, ülke sorunlarını çözmekte yetersiz kaldığı için Demirel'den şikâyetçi oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim Erim Hükümetinde Kültür Bakanlığı yapan Talat Halman, 1969 seçimlerine doğru Milliyet gazetesi adına Washington'a gittiğinde ABD Dışişleri Bakanlığının Türkiye Masası yetkilisi kaygılarını saklamamıştır. Halman, söylenenleri Milliyet gazetesinde yazmıştır. Halman'a göre Amerikan yetkilisi şöyle konuşmuştur :

«... *Türkiye'nin ekonomik durumu umutsuz görünmeye başlıyor. Yakın gelecekte hatırı sayılır ölçüde kredi sağlamaya imkân yok. İthalatınız çok yüksek düzeyde, buna karşılık ihracatınız önemli bir artış göstermiyor. Mevcut kay-*

naklarımızın birçoğunu verimli olarak işletip memleket içinde ekonomik canlılık sağlamak ve ihracat hacmini artırmak bakımından hükümetiniz çok başarısız kaldı. Devalüasyondan kaçınmaya imkân yok. Türkiye, iktisadi yönden feci durumda. Washington, memleketiniz hakkında umutsuzluk içinde.»

«... 12 Mart ile birlikte Amerikan aleyhtarı gösteriler son bulur. Altıncı Filo tekrar limanlarımıza gelmeye başlar. Erim hükümetinin NATO'da önemli görevlerde bulunmuş Dışişleri Bakanı Osman Olcay, International Herald Tribune'e, Amerika ile dostluğu kolaylaştırılan ve halkın eğilimlerine uygun düşen Türkiye'nin yeni hükümet biçimini över. Olcay, şöyle konuşuyor :

«Sıkıyönetim, aşırı propagandayı susturmak, muhtemelen bizim durumumuzu kuvvetlendirmiştir. Fakat halk da bizim temsil ettiğimiz hükümet biçimine daha çok güvenmektedir. Amerika ile dostane ilişkiler, Türk halkının genellikle Batı yanlısı tutumuna uygun düşmektedir. Türk halkı, kaderinin batının kaderi olduğuna inanmaktadır.»

«Nixon, Erim hükümetine desteğini belirtmek için Başkan Yardımcısı Agnew'u Türkiye'ye yollar. Agnew, Ekim 1971 de Yankı Dergisinin açıkladığı üzere, ABD Elçiliğinde 200 Amerikalı görevliyi toplayarak onlardan Erim Hükümetine destek olmalarını şu sözlerle ister :

«Başbakan Erim Hükümeti tarafından getirilmiş olan reform tasarılarını Amerika içtenlikle desteklemektedir. Siz de günlük davranışlarınızda Türklere, siyaset, eğitim ve toprakla ilgili reformları gerçekleştirmelerine yardım edebilirsiniz.»

«Metin Toker, Amerikalı generallerle konuşur ve onlardan *«Türkiye'nin emrindeyiz»* biçiminde, tebessümle okunacak demeçler alır. Örneğin 11 Ekim 1971 tarihli Hürriyet'te Altıncı Filo Komutanı Amiral Kidd'i Metin Toker şöyle konuşturur :

«Türkiye, bir tecavüze uğraması sonunda destek aradığı gün, vurucu filo, buradaki bizim filomuz NATO'ya, NATO ortağı bulunması sıfatıyle Türkiye'ye ait olacaktır. Bugün NATO'da artık bir Güney Kanadı yoktur, bir Güney Cephesi vardır. Bu cephe, Türkiye'de muazzam yeni ortak tesis-

lere muhtaçtır. Bunlar NATO'ya çok pahalıya mal olacaktır. Türkiye'ye bunu sağlamaya mecburuz.»

«Nihat Erim, bu sıkı dostluk havası içinde 1972 başlarında Amerikaya gider. Nixon Erim'e büyük yakınlık ve ilgi gösterir. Erim'in askeri yardım isteklerini gerçekleştireceğini vaadeder. Erim, bu ilgiyi *«Komutanların istedikleri herşeyi verdiler»* biçiminde açıklar. Kongre, yardımda cömert değildir. Nixon, Kongrenin isteksizliğini *«İsrail'in savunması için Türkiye ve Yunanistan'a askeri yardım zorunlu»* diye karşılar.

«ABD, bu yakınlaşmayı ve 12 Mart'ı Türk - Yunan ilişkilerini güçlendirmek ve Kıbrıs sorununu NATO çıkarlarına uygun biçimde çözmek için büyük fırsat diye değerlendirmeye çalışmıştır.

«1968 den sonra ABD'nin çabalarıyla Türk - Yunan ilişkilerinde hayli yumuşama sağlanmıştır. Atina Büyükelçisi İlter Türkmen, Yunan Cuntası ile yakın ilişkiler kurmuştur. Yunan subayları, İzmir'deki NATO karargahına dönmüşlerdir. Ortak manevralara iki tarafın kuvvetleri katılmaya başlamıştır. Fakat yine de Türk - Yunan ilişkilerinde soğukluk vardır.

12 Mart'tan sonra bu soğukluk ortadan kalkar. Türk - Yunan işadamları arasında sıkı ilişkiler kurulur. Temmuz 1971'de Eskişehir'de yapılan NATO atış yarışmalarına Yunanlılar da katılır. 1971 sonlarına doğru Atinadaki Genelkurmay Başkanları toplantısında Yunan Cuntası, Memduh Tağmaç'a özel ilgi gösterir. İnönü, Türk - Yunan dostluğunu yeniden canlandıran görevini yüklenir. Tağmaç'tan sonra Atina'ya gider. Büyük gösterilerle karşılanır. Papadopulos, havalanında İnönü'yü bekler. Güdümlü basın, *«Büyük İnönü'ye Yunanistan sevgi kollarını açtı»* diye manşet atar. Papadopulos ve İnönü, Türk - Yunan dostluğunu ülkenin çıkarlarına uygun olarak çözme hususunda anlaşırlar. Papadopulos, İnönü'ye bu konuda söz verir.

«Daha önce Atina'ya gelen NATO Genel Sekreteri Luns, bir basın toplantısında, Kıbrıs konusunda görüş birliği olduğunu açıklar :

«Çok memnunum. Yunanistan ve Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki görüşleri biribirinden farklı değil.»

«Bu görüş birliğinin ne olduğu belirtilmez. Fakat Sovyet ve Kıbrıs Rum basını, Mayıs 1971 NATO Konseyi toplantısında bir cins taksim planının kararlaştırıldığını iddia ederler. Plana göre, Adada cemaatlar arası karışıklıklar çıkacak, Türkiye ve Yunanistan Garanti Anlaşmasına dayanarak müdahale edeceklerdir. Makarios engeli kaldırılacaktır. Böylece, *«Kıbrıs, NATO'ya bağlanacaktır.»*

«Atina, ünlü çeteci Grivas'ı gizlice Adaya yollar. Türklere karşı vahşetiyle tanınan Grivas'ın Kıbrıs'a yollanmasına, Yunan subaylarının desteğiyle EOKA'yı örgütlendirmesine ve silahlanmasına Ankara bir tepki göstermez. Türk İçişleri Bakanlığı sözcüleri, 21 Şubat 1972 tarihli Yankı dergisinde bu tepkisizliği, «Bize ne... bu, Makarios'un ve Atina'nın problemi» diye açıklarlar. Makarios'un Grivas'a ve Yunan subaylarına karşı kendisini savunmak için Çek silahları almasına ise büyük tepki gösterilir. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük Mart 1972'de Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs'a askeri müdahalesini ister:

«Oyun ortadadır. Sorumluluklar omuzlanmalıdır. Ada yeniden kana boyanmadan iki garantör devlet duruma müdahale etmelidir.»

«Fakat Makarios, müdahale fırsatı vermez. Çek silahlarını Birleşmiş Milletlere teslim eder. Grivas'ın faaliyetini engeller. Birleşmiş Milletler ve Sovyetler Birliği'ni devreye sokar. Kıbrıs işi askıda kalır. Nihat Erim, Amerika gezisinde «Makarios olmazsa, Atina ile Ankara anlaşabilirler» der. Fakat 12 Mart döneminde, Yunan Cuntası'nın çeşitli tertiplerine rağmen, Makarios engeli aşılamaz.»

CIA'NIN ROLÜ

«Bütün bu gelişmeleri hatırlatmakla istediğimiz, 12 Mart müdahalesinin ABD tarafından büyük bir hoşnutlukla karşılandığını, haşhaş ve Kıbrıs sorunlarını çözmek, NATO'nun Güneydoğu kanadını güçlendirmek için müdahalenin önemli bir fırsat sayıldığını belirtmektir. CIA'nın müdahalede doğrudan doğruya bir etkisi var mıdır? Bu konuda, Demirel'in Devlet Bakanı Turhan Bilgin'inkine benzer birçok iddia vardır. Fakat CIA faaliyetleri hakkında tam bilgi, genellikle ABD'de açıklandığında elde edildiğinden kesin birşey söylemeye şimdilik olanak yoktur.

«Bilinen, CIA'nın Türkiye ve Yunanistan'ın iç işleriyle yakından ilgilendiğidir. Yunanistanda CIA'nın faaliyetleri ayrıntılarıyle ortaya çıkmıştır. CIA'nın 1950 başlarında Mareşal Patagos'a parti kurdurduğu, Papandreu Hükümetini devirdiği, nisbi temsilden çoğunluk sistemine geçilmesini sağladığı, Papandreu Hükümetini devirdiği, CIA ajanı Papadopulos'u işbaşına getirdiği ve 1973 te Papadopulos'u düşürüp Gizikis'i iktidar yaptığı, Makarios'a karşı Sampson darbesinde rol oynadığı artık herkesçe bilinmektedir. Türkiyedeki faaliyetleri ise, pek az bilinmektedir. CIA'nın Soğuk Savaş'ın şiddetli günlerinde Rusyaya gitmeye ve geniş ekonomik yardım almaya kalkışan Menderes'e karşı bir askeri müdahale düzenlendiğini haber aldığı, fakat haberi Menderes'e iletmekten kaçındığı 27 Mayıs sonrası günlerde ABD basınında yazılmıştır, fakat konu üzerinde durulmamıştır. Metin Toker, CIA'nın Johnson ile anlaşamayan İnönü'nün yerine bir başbakan bulmak üzere General Porter'i Türkiyeye gönderdiğini iddia etmiştir, sonraki gelişmeler bu iddiayı desteklememiştir. Yalnız 1966 yılında Haydar Tunçkanat tarafından açıklanan bir CIA raporu, Türk kamuoyunda büyük yankılar uyandırmıştır. Rapor, AP iktidarı adına «biz» diye konuşan ve yüksek mevkilerde bir politikacı olduğu izlenimi veren yerli bir CIA ajanı tarafından hazırlanmıştır. Raporu Türkiyedeki CIA şefi Albay Dickson'a sunan CIA yetkilisi E.M... raporun önemli olduğunu ve kaynağın «kompetan» göründüğünü yazmıştır. M.P. tarafından önerilen «güvenlik tedbirleriyle intibak halinde» hazırlandığı belirtilen raporda, reformcu subay ve memurların tasfiyesi şu sözlerle istenmektedir :

«Subayların büyük çoğunluğunun reform psikozunun etkisi altında İnönü'nün körükörüne hayranları ve Adalet Partisine düşman oluşları rejim için potansiyel bir tehlike yaratır.»

«Bu durumdan kurtulmak için izlenecek politika, emir ve kumandanın tekrar kurulması, devlet mekanizmasının muhalefet yanlısı elemanlardan temizlenmesi ve CHP'nin aleti olan bazı hasım kuruluşların zararsız hale getirilmesi olduğuna herkes inanmıştır. Buna bağlı olarak, bazı hükümet tedbirlerinin hazırlanması ve uygulanmasıyla birlikte, rejime sadık olmayan devlet memurları ve subaylardan en

tehlikelileri, bir program çerçevesinde tasfiye edilmek üzere saptanmaktadır.

«Rapor, CIA'nın ne ölçüde iç işlerimizle ilgilendiğini ve nelere el attığını kamuoyunun gözleri önüne sermiştir. Böyle bir örgütün, 12 Mart öncesi ve sonrası olaylara seyirci kaldığına inanmak güçtür.

«CIA, büyük burjuvazisinin güçsüz olduğu Yunanistan ve benzeri ülkelerde iç işlere müdahale olanağını bürokrasinin üst kesimlerindeki etkili kişileri ve gizli polis örgütünü kontrol altında tutarak sağlamaktadır. Örneğin Yunan Merkez İstihbarat Servisi'ni (KYP), CIA ile değil, İsrail, Portekiz, İtalya, hatta Fransa gizli polis örgütleriyle yakın ilişkiler kurmuşlar, adeta «uluslararası faşizm»in kolları haline gelmişlerdir. Merkez, CIA'dır.

«Teknik yardım ve eğitim sağlama yoluyla CIA ulusal gizli polis örgütlerine kolayca sızmayı başarmıştır. 1972 sonbaharında bana «Kontr - gerilla üssü» diye bildirilen Erenköy'deki ünlü köşke götürüldüğümde, odamdaki yatak bir Amerikan yatağı idi. Yatağın üstünde markası ve fiyatı yazılıydı: «New Beauty Rest, 69,5 Dolar» pencereleri siyah kâğıtla kaplanmış ve içinden tüten bir soba borusu geçer eski köşkün harap odasında 69,5 dolar fiyatlı yeni bir Amerikan yatağı pek az yakışıyordu. İhtimal, köşkte benim görmediğim, fakat varlığını feryatlardan sezinlediğim, Amerikan yardımından sağlanmış birçok «teknik araç» bulunmaktaydı...

«12 Mart olaylarında, gizli polise bağlı kışkırtıcı ajanların oynadıkları önemli roller, sıkıyönetim davalarında açıklanmıştır. Daha ilginç bir açıklamayı 27 Ekim 1974 tarihli Günaydın gazetesinde Birinci Erim Hükümetinin MİT'e bakmakla görevli Başbakan Yardımcısı Sadi KOÇAŞ yapmıştır. Bilindiği gibi, 12 Mart uygulamalarında 18 Mayıs 1971 tarihi binlerce aydının tutuklanmasıyla bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Sadi Koçaş, bu tutuklamaların gizli polisin harekete geçmesiyle hükümetten habersiz yapıldığını ileri sürmektedir! Hükümet, tutuklamalardan sonra olan biteni öğrenmiştir. Sadi Koçaş'ın bu ilginç ifşaatı şöyledir :

«Bir kısım valiler... kitle halinde tutuklamalara girişmiş ve olayla hiç ilgisi bulunmayan yüzlerce vatandaşı tutuk

lamışlardı... Hükümet, tutuklamaların süratli kitle halinde, yurdun dört köşesinde birden ve aynı metodla yapılmış oluşundan dolayı, bunun planlı bir eylemin sonucu olabileceğini düşünmüş ve süratle durumu inceletmişti. Hemen aynı gün Hükümet endişesinde haklı olduğunu tesbit etmişti. Ankaradan yetkisiz bir makamın yetkisiz, basiretsiz, fakat cüretkar başı, aksine kesin emir de almış olmasına rağmen, keyfi alışkanlıklara dayanan bir tutumla valilere talimat vermiş ve bütün Türkiyede bir aydın avına girişilmişti. Bu bir oldu bitti idi.»

«Sadi Koçaş, bir gazeteciye, 12 Mart'ın ünlü Anayasa değişikliklerini kapsayan dosyanın da bu yetkisiz makam aracılığı ile hükümete geldiğini söylemiştir!. Sadi Koçaş'ın yakınmalarına karşın, «yetkisiz makam» 12 Mart uygulamalarında aktif rol oynamakta devam etmiştir.

«12 Martta CIA'nın etkisi, «yetkisiz makam»ın oynadığı rolün ışığı altında değerlendirilmelidir.

12 MART REFORMLARI

«Büyük sermaye, İkinci Erim Hükümetine derhal güvenoyu vermiştir. «Diyaloğ kurabildiği» hükümeti desteklediğini açıklamıştır. Gerçekten bundan sonraki, 12 Mart hükümetleri, büyük sermayenin güvenine layık bir politika izlemiştir. Teşvik tedbirleri, büyük ölçüde arttırılmıştır. Maliye Bakanı Mesut Erez, 1968 başından Mart 1972 ye kadar 10,5 milyar liralık yatırım için teşvik belgesi verildiği halde, 1972 yılı sonuna kadar yalnız dokuz ayda 310 projeye 27 milyar lira yatırım için teşvik sağlandığını açıklamıştır. 1973'te 45 milyar lira yatırım teşvikten yararlanmıştır. Özel kesimin 10 milyarlık yatırımının 4 milyarını kendi öz kaynaklarından, 3 milyarını teşvik uygulamalarından ve geri kalanı kredilerden sağladığı hesaplanmıştır. Devlet, Yatırım indirimi, gümrük vergileri muafiyetleri ve ihracatta vergi iadesi yoluyla milyarlarca lira kaynağı özel kesime aktarmıştır. Yalnızca ihracatta vergi iadesi kanalıyla ihracat yapan sanayie 1971 de 385 milyon, 1972'de 718 milyon ve 1973'te 1 milyar 53 milyon lira prim verilmiştir. İhracatçı sanayie 1971 - 1973 döneminde 11 milyar 620 milyon lira ve ayrıca 33 milyon dolar kredi sağlanmıştır.

«1972 yılında iç ve dış kredi olanakları geniştir. 1971 sonunda 42 milyar olan banka kredileri, 1972 sonunda yüzde

30 artarak 56 milyar liraya çıkmıştır. İş çevreleri, dış kredilerden de geniş ölçüde yararlanmıştır. Batı piyasalarında spekülatif amaçlarla dolaşan 463 milyon dolar 1972 sonuna kadar Türkiye'ye akmış, bunun karşılığı olan 6 milyar lira bankalar aracılığıyla kullanılmıştır. 1970 - 1973 döneminde 34 firma, 100 milyon dolar tutarında dış satıcı kredisi almıştır. Hükümet özel kesime 150 milyon dolar yatırım fonu ayırmıştır. Sanayi ve ticarete ölçüsüz miktarda kredi aktarılırken, tarım kredileri ise daraltılmıştır. Fiilen kullanılan tarım kredileri 1971 başında 9 milyar lira iken, 1972 Haziranında 8 milyar 200 milyona düşmüş, tarım kredi kooperatiflerinin kredi olanakları iyice daraltılmıştır. 1972, bu sayede özel bankaların altın yılı olmuştur. İş Bankası, Akbank, Yapı ve Kredi gibi bankaların kârları yüzde 60 ila 80 oranında artmıştır. Yalnız İş Bankasının 1972 faiz geliri milyar liraya yaklaşmıştır.

«1973 yılında banka kredileri 85 milyar liraya yükselmiştir. Banka kredileri yetmeyince, Merkez Bankası kaynakları özel kesime açılmıştır. 1973 yılında Merkez Bankası kredileri 8,3 milyar artırılmış, bunun ancak 500 milyonu kamu kesimine ayrılmış, geri kalan 7,8 milyarı özel kesime gitmiştir. İktisadi devlet kuruluşlarının finansmanını sağlayan Devlet Yatırım Bankası kredilerindeki artış ise, 1971 de 250 milyon lira iken 139 milyon liraya düşmüştür. Ayrıca sanayie kaynak sağlamak amacıyla nihai kredi maliyeti 1973 başında yüzde 8 oranında ucuzlatılmıştır. Doğaldır ki, bu kaynak akımından en büyük pay holdingleşmiş büyük sermayeye gitmiştir.

«Aşırı kredi genişlemesinin sonucu, gerçek tasarrufları artırma yolunda bir tedbir alınmadığından, şiddetli enflasyon olmuştur. Fiyatlar 1971 - 1973 döneminde yüzde 70 e yakın artmıştır. Yalnız 1973 yılında, fiyat artışı yüzde 30'a ulaşmıştır. Fiyatlarda en büyük artış, sanayi kesiminde görülmüştür. Tarımda taban fiyatları 1973 seçimlerine kadar, sistemli biçimde düşük tutulmuştur. Örneğin 1972 yılında tarım fiyatları yüzde 15, sanayi fiyatları yüzde 22 oranında artarak, iç ticaret hadleri tarım aleyhine yüzde 6 oranında değişmiştir. Tarım kesiminin sıkıntıları artmıştır.

«Enflasyondan bütün ücretliler önemli ölçüde kayıplara uğramıştır. İşçi gerçek ücreti, 1971 - 1973 döneminde yüz-

de 10 gerilemiştir. Asgari ücret 1972 sonbaharında 1969 yılına göre yüzde 11 düşük olarak saptanmıştır. Bu uygulamalar sanayiin kârlarını, işçi kesiminin sıkıntısını arttırmıştır. Nitekim Ağustos 1972 de Türk-İş Yöneticisi Halil Tunç, şu sözlerle işçi kesiminin hoşnutsuzluğunu dile getirmek gereğini duymuştur :

«Yurdumuzda bir ittifak kurulmuş, devletin de, toplumun da çıkarı küçük bir azınlığın çıkarı uğruna unutturulmuştur.»

«Aşırı fiyat yükselişleri, artan spekülasyon ve büyük sermayenin genişlemesi, küçük sanayici ve esnafın da güçlüklerini çoğaltmıştır. Küçük sanayici, artan ölçüde kredi yetersizliğinden, hammaddenin karaborsa fiyatlarıyla sağlanışından yakınmıştır. Esnaf ve sanatkâr kuruluşları, demir, pamuk ipliği, kereste fiyatlarının aşırı yükselişleri nedeniyle, esnafın işyerlerinin kapılarını kapama durumunda kaldığını devamlı açıklamışlardır. Bir esnaf ve küçük sanatkârlar kuruluşu, yıllık raporunda, büyük sermaye egemenliği altında ezilip yok olduklarını belirtmiştir :

«Ekonomik büyüme, toplumsal kalkınma esnaf ve sanatkârların sırtında gerçekleşmektedir... Dev kuruluşların irileşmeleri, orta sınıf dediğimiz bizlerin ortadan kalkma durumuna yol açacak bir izlenim taşımaktadır.»

«Küçük esnaf ve sanatkârlar gibi, orta sanayici de teşviklerin ve kredilerin büyük sermayeye aktarılmasından yakınmaktadır. Anadolu - İstanbul rekabeti diye belirtilen bu çıkar çatışması, yalnız Anadolu girişimcilerini değil, İstanbul küçük ve orta girişimcilerini kapsamaktadır.

««Kısaca, 12 Mart döneminde büyük sermayeyi destekleyen bir ekonomi politikası izlenmiş, enflasyon körüklenmiş, spekülatörler, toptancı tüccar, büyük sanayiciler, bankacılar bundan yararlanırken, işçisi, çiftçisi, esnafı, küçük ve orta sanayicisiyle toplumun bütün öteki kesimleri bundan zarar görmüştür. Başbakan Naim Talu ise, büyük sanayiin sermaye birikimini kolaylaştırdığı ve kârlarını artırdığı için enflasyonu fütursuzca savunmuştur :

«Ekonomiyi zorladığımız için bir takım fiyat artışları olacaktır. Ayrıca teşvik bakımından da fiyat hareketlerinin biraz artması yine kalkınmaya bir vasıta olmak bakımın-

dan doğru bir yol gibi gözükmektedir. Çünkü çabuk amorti edersin.»

SERMAYE DİKTASI

«Artan hoşnutsuzluk baskıyla susturulmuştur. Basın, sessizdir. Büyük sermaye basın üzerinde kontrol kurmuştur. Nadir Nadi, Ortam Dergisinde bu durumdan yakınarak, «Bir kısım sermaye çevreleri»ni «çirkin politikacıların değnekçisi olmakla» suçlamak gereğini duymuştur. Radyo ve basın, büyük sermaye çevrelerinin sözcüsü durumuna gelmiştir.

«Grevler genellikle yasaklanmış, lokavt uygulamaları ise genişlemiştir. Lokavt sayısı 1971 de 2 iken, 1972 de 82'ye çıkmıştır. 1973 te lokavt yüzünden yitirilen iş günü sayısı, grevlerle yitirilenin üçte birine ulaşmıştır. Büyük sermayenin altın yılı olan 1972'de, İstanbul Sanayi Odası Başkanı Ertuğrul Soysal, «İşçi ücretlerindeki artış, endüstriyi çökertecek niteliktedir» diyebilmiştir.

«CHP'nin Ecevit kanadı dışında sol, bütünüyle susturulmuş gibidir. Yalnızca büyük sermaye bol bol konuşmuştur. Ecevit kanadının dışında parlamentonun ve büyük sermayenin alkışları arasında solun tam tasfiyesi planı uygulanmıştır.

«Ankara 1 numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı Ali Elverdi, egemen düşünceyi 15 Kasım 1974 tarihli Son Havadis gazetesinde şu sözlerle açıklamaktadır :

«Bugün Türkiye'de nihayet 40 milyonda, olsun da 3-5 yüz bin solcu düşünceli olsun. Geri kalan milyonlarca Türk bizimle beraberdir. Bu solcuların dirijanlarından yurdumuz kurtulursa, bu memleket refaha, huzura kavuşur.

«Sol dirijanlardan kurtulma uygulaması, Ecevit'e kadar uzanmıştır. İlginçtir ki, CHP'yi de büyük sermayenin güvendiği Kemal Satır liderliğinde AP'ye benzer bir parti haline getirmeye İnönü de katılmıştır!

1975'TE DURUM

«Büyük sermayenin yararına politika, büyük sermayenin güçlüklerini çözmeye yetmemiş, aksine çelişkiler daha da artmıştır. Çeşitli teşvik tedbirleriyle desteklenen büyük

sanayi, tüketim malları sanayiinde yığılmıştır. Yalnızca tekstilde 20 büyük iplik fabrikası teşvik belgesi almıştır. Özel kesimin tüketim malı yatırımlarının toplam yatırımlara oranı 1971'de yüzde 20'ye düşmüşken, 1972'de yüzde 40'a, 1973'te yüzde 41'e çıkmıştır. Tüketim sanayiinde bu yığılış, dünya kapitalist sisteminin bunalımının da etkisiyle, sermayenin verimini düşürmüştür. Pazar bulma ve finansman güçlüklerini arttırmıştır. 1974 yılında büyük sanayiin kapasite kullanım oranı, TÜSİAD anketine göre yüzde 70'tir. Sanayiin yüzde 50'sinin kapasite kullanım oranı, yüzde 70'in altındadır. Özel yatırımların fiziki gerçekleşme oranı yüzde 54'tür. Sanayi firmalarının yüzde 43'ünün kârlılığı azalmış, yüzde 33'ünün kârlılığı artmamıştır. Finansman ve satış güçlükleri çoğalmıştır. Büyük sanayi, 1970'tekinden daha ağır bir bunalım içine düşmüştür.

«1975 bütçesinin finansman sıkışıklığı 20 milyar lirayı bulmaktadır. 12 Mart döneminde ciddi bir vergi reformuna gidilemediğinden, kamu yatırımları kaynak yetersizliğinden geri kalmakta, enerji ve benzeri altyapı yatırımları yetersizliği, özel kesimde de ekonomik büyümeyi baltalayacak boyutlara erişmektedir.

«Enflasyon hızlanmakta, hızlanan enflasyon tasarruf kaynaklarını kurutmakta tasarrufların azalması ise enflasyonu körüklemektedir. Enflasyon geniş kitlenin hoşnutsuzluğunu çoğaltmakta, fakat büyük sermaye enflasyonsuz yaşayamamaktadır. Grevler ve lokavtlar çoğalmaktadır. Tütün dışında, tarım kesiminin sıkıntıları büyümekte, bütün yurtta huzursuzluk artmaktadır.

«Kısaca, 12 Mart'ı yaratan nesnel koşullar daha ağırlaşmış biçimde bugün de sürmektedir.» *(Uğur Mumcu'nun «Suçlular ve Güçlüler» kitabına Doğan Avcıoğlu tarafından yazılan önsöz)*

Bu konuda Boğaziçi ve Johns Hopkins Üniversiteleri Öğretim Üyesi Dr. Ahmet Aker'de «12 Mart Döneminde Dışa Bağımlı Tekelleşme» adlı yapıtında şunları söylemektedir :

«12 Mart dönemi, 12 Mart 1971 ile, genel seçimlerin yapıldığı 14 Ekim 1973 tarihleri arasındaki devreyi kapsar. Politik alanda, bu dönemin en belirli özelliği, demokrasinin askıya alınmasıdır. Politik değişmeler, iktisadî yapıdaki de-

ğişmelerin yansıması olduğuna göre, 12 Mart uygulamasının temeline inebilmek için iktisadi sahada getirilen ve getirilmek istenen değişikliklere inmek gerekir. Bu yapıldığı takdirde, politik değişmelerin, iktisadî uygulamadaki temeli açıkça ortaya çıkar. Aynı zamanda, politik alanda girişilen kısıtlama, zorlama ve yasaklamaların, en az aynı şiddetle, iktisadî alanda da uygulandığı kanıtlanır. Politik tutum ile iktisadî uygulamanın birbirinden ayrılmaz bağlılığı, bir kere daha saptanmış olur.

«12 Mart döneminde, yürürlüğe konacak uygulamaların hazırlığı, 1967 - 71 yılları arasında sanayie geçiş sıçramasında yapılmıştır.

«1970 yılının tümü ve 1971 yılının ilk çeyreğinde işçi hareketleri yakından incelendiği takdirde, sanayi sermayesinin işçiyi harekete ittiği izlenimi uyanır. Çoğu işçi hareketini başlatan, büyük sanayiden gelen ters bir itmedir. Yaygın hale gelen grev, işgal, boykot, işi yavaşlatma hareketlerinin başlıca nedenleri şu şekilde sıralanabilir :

— İşçiye iki üç aydan beri ödeme yapılmaması;
— Toplu işten çıkarmalar;
— Uzlaşma kurulu teklifinin sanayici tarafından reddedilmesi;
— Sanayicinin toplu sözleşme hükümlerini yerine getirmemesi;
— Sanayicinin toplu sözleşme görüşmelerini sürüncemede bırakması. (Bir yıldan uzun süren görüşmelere rastlanmaktadır);
— Sanayicinin, sahte evrak düzenleyerek işçinin istemediği sendikaya toplu sözleşme hakkı tanıması;
— İkramiye ödenmesinin geciktirilmesi;
— Tamirat var diye üstü kapalı lokavt ilânları;
— İkramiye, kıdem ve ihbar tazminatı vermeden işten çıkarmalar;
— Sendika değiştirmek için, çeşitli yollardan işçiyi zorlamalar.

15 - 16 Haziran işçi hareketi bu itmeye gösterilen en büyük tepkidir. İşverenlerin tutumu konusunda devlet sektörü ve özel sektör arasında pek çok fark göze çarpmamaktadır. 12 Mart rejiminde, bu hareketler, özgürlüklerin ve sendikal hakların kısılması için sebep olarak gösterilmiş-

tir. Getirilen, on bir ilde sıkıyönetim ve grev yasağı ve deprem bölgesinde grev yasağı özgür sendikacılığın gelişmesini baltalamış ve gerçek işçi ücretlerini geriletmiştir. 12 Mart döneminde söylenen sözlerden, büyük sanayi sermayesinin zaten bunun özlemi içinde bulunduğu ve bu uygulamadan çok memnun kaldığı anlaşılmaktadır.» *(Sh. 87-88)*

İşte 12 Mart döneminin gerek idare ve gerekse yargı alanındaki uygulamalarını, bu sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmelerin ışığı altında değerlendirmek yerinde olacaktır.

Gerçekten 12 Mart'ı izleyen dönemde Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde ve daha sonra da Devlet Güvenlik Mahkemelerinde, 141 - 142. maddeler o güne kadar yerleşmiş ve benimsenmiş anlam ve uygulama biçimlerine ters bir yönde ele alınarak uygulanmış ve Yargıtay'ın görüşünün aksine, maddelerde zor ögesinin bulunmadığı kabul edilmiş, maddelerin ögeleri zorlanarak, hukuk ilkelerine uymayan kararlar verilmiştir.

Bu dönemin uygulama örneklerini tümüyle buraya aktarmak ve herbirisi üzerinde ayrı ayrı durmak olanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle burada biz kimi örnekler vererek, bu kararların hukuksal niteliğini açıklamak istiyoruz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

12 MART HUKUKU

Bu hukuka **«12 Mart'ın ihlal ettiği hukuk»** demek daha yerinde olacaktır. Çünkü 12 Martın getirdiği hukuku, **«Hukuk»** kavramı ile bağdaştırmak olanaksız. **«Hukuk»** kavramı, yasaların, Anayasanın ve tüm normların üstünde, hukukun üstünlüğü ilkesine dayalı, emekçi halkın mutluluğu amacından kaynaklanan, ekonomik ve sosyal bir içeriğe sahip somut bir kavramdır. Bu niteliklere karşı bir yasa ve uygulamalar sistemine «hukuk» adını vermek elbette yanlış olur. Bu nedenle biz, bu dönemin hukuku için «12 Mart'ın ihlal ettiği hukuk» deyimini daha uygun gördüğümüzü söylemek isteriz.

Gerçekten 12 Mart, kendine özgü ve «hukukla bağdaşmayan hukuk»unu kendisi getirmiştir.

Bir yandan 27 Mayıs Anayasasını ortadan kaldıran geriye dönük Anayasa değişiklikleriyle, 353 sayılı Askeri Mahkemelerin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkındaki yasada yapılan değişikliklerle, ceza yasasında, ceza yargılamaları usulü yasasında, toplantı ve gösteri yürüyüşleri yasasında, polis vazifeleri ve selahiyetleri yasasında, Danıştay

Yasasında yapılan anti-demokratik ve hukuk kurallarını, kişinin temel hak ve özgürlüklerini çiğneyen değişiklikler ve yine bu ilkelere aykırı olarak getirdiği dernekler yasası, yargı birliğine aykırı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi yasası gibi yasalarla, öte yandan da Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinin delilsiz yoruma ve istidlale dayalı hukukla bağdaşmayan uygulamaları, kontr-gerilla denilen gizli işkencehanelerde özel olarak yetiştirilmiş teknik sorgulama uzmanları ile ve yine insanlık dışı işkence yöntemleri ile oluşan bu hukuku, «hukuk»la ve sosyal hukuk devleti anlayışı ile bağdaştırmak olanaksız.

SIKIYÖNETİM ASKERİ MAHKEMELERİNİN TUTUMU

Bu «hukuk»u, her yönüyle, Anayasa ve yasa değişiklikleri ile, çıkarılan yeni yasalar, Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerince verilen ve ceza hukukunun ana kurallarına ve suç ögelerine ters düşen kararları ile ayrı ayrı ele almak bu incelemenin kapsamını aşan bir konudur.

Bu nedenle, biz burada 141 - 142. maddeler açısından, bu dönemin hukuk anlayışına, uygulama yöntemlerine, hukuka aykırı kararlarına bir kaç örnek vererek 12 Martın hukuk anlayışını sergilemek istiyoruz :

SIKIYÖNETİM AS. MAHKEMELERİNİN KURULUŞU

1. Önce 12 Mart döneminde görevli tüm Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerini ilgilendiren bir konu üzerinde durmakta yarar vardır: Bu da, her bölgedeki sıkıyönetim askeri mahkemesinde öne sürülen ve mahkemelerin kuruluşunun Anayasaya aykırılığını dile getiren «Anayasaya aykırılık» itirazları karşısında adı geçen mahkemelerin tutumudur. Yürütme organınca atanan hakimlerle savcıların bağımsız olamayacakları, hakimlik güvencesinden yoksun kalacakları, sıkıyönetim mahkemelerinin «doğal hakim» ilkesine aykırı

olduğu ileri sürülen bu itirazlar; Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde sürekli öne sürülmüş olmasına rağmen bu mahkemelerce ağız birliği yapılmış gibi, değişik ve biribirini tutmayan gerekçelerle reddedilmiştir.

Bir Anayasaya aykırılık itirazının sadece ciddi olması, yani zihinlerde duraksama yaratır nitelikte bulunması, konunun Anayasa Mahkemesine götürülmesini gerektirirken, hiçbir mahkeme bu itirazı Anayasa Mahkemesine götürme gücünü ve cesaretini kendisinde görememiştir. Bu tutum, yıllarca görev yapan, ölüm cezaları veren bu mahkemelerin bağımsızlığı konusunda kamuoyunda kuşkular doğurmuştur.

Bu **«Anayasaya aykırılık»** itirazı niçin Anayasa Mahkemesine götürülmemiştir?

Mahkemelerin bu tutumunda hukuktan çok 12 Mart ortamının ve politik nedenlerin etken olduğu açıktır.

Yukarıda sözü geçen ve dönemin Başbakan Yardımcısı Sadi Koçaş tarafından radyoda okunan **«Başbakanlık Bildirisi»**ni burada hatırlamakta yarar vardır. **«Hukuk»**u yok sayan bu bildiri, 12 Mart yönetimini elinde bulunduranların hukuka ve yasalara saygı oranlarını açıkça göstermektedir.

«Anayasaya aykırılık» itirazı 1971 Martını izleyen Sıkıyönetim döneminde, ilk kez Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan ve arkadaşları davasında öne sürülmüştür. Bu davada verilen ölüm cezalarının, Türk Ceza Yasasının 146. maddesinde yazılı ögelerin zorlanması yoluyla verildiği ve yasaya aykırı düştüğü hukuksal bir gerçektir. Bu gerçeği, hukuk devleti ve yasaların egemenliği yönünden ortaya koymak, Türkiye Hukukçularının önünde bir görev olarak durmaktadır. Bu görevin yerine getirilmesinin, aynı zamanda ülkemizdeki demokratik rejimin yerleşmesi bakımından da yararlı olacağı kuşkusuzdur. Deniz Gezmiş ve arkadaşları hakkındaki dava, 2 ay 23 gün gibi kısa bir sürede

başlamış ve karara bağlanmıştır. O dönemde yürütme erkini elinde bulunduranlar, bu davanın bir an önce karara bağlanmasını ısrarla istemişlerdir.

Davalar devam ederken Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından yayınlanan 49 nolu bildiride: «... Macera heveslisi bu suçluların bir an evvel cezalandırılarak layık oldukları cezaları görmeyi kamuoyu arzu etmekte» denilmiş ve yine İzmir Sıkıyönetim Komutanlığının 26 numaralı bildirisinde de: «... **özellikle sıkıyönetim mahkemelerindeki davaların karar safhasına geldiğl veya infaz işlemlerinin başlamak üzere olduğu bugünlerde»** denilmek suretiyle yargı organları etki altında bırakılmıştır.

Anayasamızın, **«hiçbir organ, makam, mercii veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.»** (M. 132) emredici hükmüne aykırı olan bu ve benzeri, görünen ve görünmeyen baskılar, 12 Mart döneminde verilen kararların niteliğini açıklamak bakımından önem taşımaktadır.

Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinin, Hukuk anlayışı hakkında bir fikir verebilmek için, bu mahkemelerin kuruluşunun, Anayasaya aykırı olduğuna ilişkin itiraz dilekçelerinden birisini buraya almakta yarar görüyoruz:

«Anayasaya Aykırılık» itirazlarında şu düşünceler öne sürülmüştü :

SIKIYÖNETİM (...) NUMARALI ASKERÎ MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA

Dosya No: 971/

K o n u : 357 sayılı yasanın 16. ve 40. maddeleri ile 1402 sayılı kanunun 11. maddesinin 1. ve 2. fıkrala-

rının Anayasaya aykırılığı hakkındaki isteğimizin Anayasa Mahkemesine gönderilmesi hakkında.

1) Anayasamız, 7. maddesinde: «Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır» demektedir. Yani yargı yetkisinin serbestçe kullanılabilmesi için mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı esastır. Mahkemelerin bağımsızlığı şu hükümlerle sağlanmaktadır: Yargı organı, faaliyetinde ne yasama ne de yürütme organlarından emir ve talimat alamaz. Yargı organlarına genelge gönderilemez, tavsiye ve telkinde bulunulamaz. (Anayasa madde: 132/3.) Demek ki, mahkemelerin bağımsızlığı için, onun siyasal iktidarın doğrudan doğruya veya dolaylı her türlü baskısından, etkisinden uzak olması zorunludur.

«Askerî hâkimler ve askerî savcılar» hakkındaki 357 sayılı yasa, askerî hâkimlere Anayasanın öngördüğü bu güvenceyi sağlamış, sağlayabilmiş midir? Bu yasaya göre atanan hâkimlerden kurulu bir mahkeme «Bağımsız» bir mahkeme niteliği kazanabilir mi? Bizce bu yasaya göre kurulmuş bir mahkeme hâkimlerinin, siyasal iktidar baskısından masun kalabilmeleri için ahlâk ve seciyelerinden başka bir güvenceleri bulunmamaktadır.

Ancak, seciye ve ahlâkın, bağımsızlık konusunda yeter bir güvence sayılamayacağını belirtmek üzere hukuk otoriteleri şöyle diyorlar :

«Hâkimlerin en kuvvetli teminatı, bizzat ahlâk ve seciyelerinin metanetinde bulacaklarına dair sık sık tekrarlanan bir söz vardır. Bu söz, bir hakikat payını ihtiva etmekle beraber demagojiye de çok müsaittir. Hâkimin, yüksek ahlâk ve kuvvetli seciyeye sahip olması şüphesiz ki lâzımdır, şarttır. Fakat, bu vasıflar kendisinin iktidar karşısında istiklâlini temin etmek için kâfi değildir. Zira unutmamak lâzımdır ki, hâkim'de nihayet bir insandır ve iktidar, kendisi üzerinde tasarruf edebilmek serbestisini haiz olduğu müddetçe onun istiklâlinden bahsetmeye imkân yoktur.» (1)

(1) Prof. Dr. Münci Kapani «İcra Organı karşısında hakimlerin istiklali, 1956. S. 84»

Hâkimlerin ahlâk ve seciyelerindeki metanetle, hâkimlik teminatı ve bağımsız mahkeme konularının çözümlenemiyeceğini Anayasa Mahkemesi de birçok kararlarında belirtmiştir. Örneğin 15.5.1963 gün, esas: 963/112, ve 963/112 sayılı kararında, Anayasa Mahkemesi şöyle diyor :

«... Hâkimlik teminatı, hâkimleri korumak için değil; yargı organını bağımsızlığa kavuşturmak yolunda adaletin gerçekleşmesini sağlamak için kabul edilmiştir. ... İdarenin arzusu ile ... mesleğini kaybedebileceği endişesine kapılacak bir hâkim, görevini adalet icaplarına uygun bir şekilde yapmakta müşkülâta düşebilir, bağımsızlığını kaybedebilir. Sadece bir hâkimin bu duruma düşebilmesi ihtimali dahi, Anayasanın 133. maddesi ile kabul edilen hâkimlik teminatının ve 7. maddesinde yer alan mahkemelerin bağımsızlığı esasının zedelenmesine yeterlidir.» (2)

Sayın Başkan, Sayın Üyeler,

Yukardan beri açıklanan hususlar anlatmıştır ki: Yüksek Heyetinizin bağımsız bir mahkeme niteliğinde bulunmadığını ve heyetinizi teşkil eden yargıçların teminattan yoksun olduklarını söylemek, şahıslarınız hakkında herhangi bir iddiayı asla kapsamamaktadır.

Şahıslarınızdan tecrit edilmiş olarak, objektif bir şekilde incelenmesi gereken konu şudur:

357 sayılı askerî hâkimler ve savcılar yasasına göre kurulmuş bir mahkemede hâkimlere Anayasanın emrettiği güvence sağlanmış mıdır? Böyle bir mahkeme «bağımsız bir mahkeme» niteliğinde kabul edilebilirmi?

Bu soruları cevaplandırabilmek için 357 sayılı kanunun 16. maddesine bakalım :

Bu maddeye göre, «Askerî hâkimlerin atanmaları ... Millî Savunma Bakanı ile Başbakanın müşterek kararnamesiyle Cumhurbaşkanının onayına sunulur.»

Demek ki, askerî hâkimler: bir bakanla başbakan tarafından atanmaktadır. Böyle olunca yürütme organı tarafından atanan kişilerin kendilerini atayan organa karşı bağımsız olduklrı söylenebilir mi?

Anayasa Mahkemesi, değil hâkimlerin, cumhuriyet savcılarının bile bu şekilde atanmalarının Anayasaya aykırı ol-

(2) Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi Sayı: 1. S. 233

duğunu karara bağlamıştır. Oysa bilindiği gibi savcılar bağımsız değillerdir. Savcıların bağımsız olmadıkları, Anayasa Mahkemesinin 22.9.1964 gün, esas: 963/140 ve 964/62 sayılı kararlarında şu şekilde belirtmiştir:

«Anayasanın 7. ve 132. maddelerine göre bağımsızlık hâkimler ve mahkemeler içindir. ... Halbuki, cumhuriyet savcısı hâkim değildir, ... Adalet Bakanı yürütme organının temsilcisi olarak adalet cihazının işlemesinin siyasî sorumluluğunu taşımaktadır ve savcıların da görev bakımından yürütme organı ile ilişkileri vardır.» (1)

Anayasa Mahkemesi, cumhuriyet savcılarının bağımsız olmadıklarını bu şekilde belirtmiş olmasına rağmen, cumhuriyet savcılarının bile Adalet Bakanı ile Başbakan tarafından tayin edilmelerini Anayasaya aykırı bulmuştur.

Bu yüksek mahkeme, 18.12.1967 gün ve esas: 966/31 ve 967/45 sayılı kararında «TEMİNAT» konusunda şöyle demiştir:

«Bir devlet görevlisinin kişiliğine değer verildiğinden dolayı teminat altında bulundurulması sözkonusu edilemez. Ona sağlanan herhangi bir teminat ancak ve ancak görevini gereği gibi yerine getirebilmesi içindir. Gerçekten, Anayasa veya kanun koyucunun bir görevliye herhangi bir teminat tanımak istemesi, yalnızca o görevlinin yerine getireceği kamu görevinin yolunda ve düzeninde görülmesi ereğini güder, başka devlet görevlerinde bulunmayan bir teminatlı durumun sağlanması ise, özel önemi olan bir görevin, özelliğine uygun biçimde yerine getirilebilmesi için olur.

«Teminatın ereği ise. görevlileri siyasî güç sahiplerinin etkisinden uzak tutabilmektir. O halde Anayasanın, görevlerinin özelliğine göre, savcılar için öngördüğü teminat, onların görevlerini, siyasi güç sahiplerinin etkisi altında olmak kaygısına düşmeksizin, belli hukuk kuralları uyarınca yapmalarını sağlayacak bir hukukî durum olacaktır.

«Hukuk düzeninde yeterince korunmayan bir görevlinin, kendi kaderi üzerinde söz sahibi bulunan kişinin dileklerine aykırı davranmamak eğilimini duyması ve bu eğilimin onun görevini aksatabilmesi, insan denilen varlığın

(1) Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi Sayı: 2, S. 187

zayıf yanlarındandır.

«Görevlilerin hepsinin kanun dışı etkilere kapılmaksızın görevlerini yerine getirmeleri kuraldır, ancak görevliler arasında az da olsa, kimi güçsüz kişilerin bulunabileceği ve bunların görevlerinde kanun dışı etkiler altında kalabilecekleri de bir gerçektir. Genellikle hukuk kurallarının ve özellikle teminat sağlayan hükümlerin bu gibi durumları önleyecek nitelikte bulunması bir zorunluluktur.

«Teminat konularında gözönünde tutulacak önemli bir yön, halkın gözünde belli devlet görevlisini siyasî güç sahiplerinin dileklerine karşı korunmamış gibi gösteren hükümlere kanunlarda yer verilmemesidir. Buna göre yeterince koruyucu tedbirler alınmaksızın konulan hükümler, savcıları halkın gözünde siyasî güç sahiplerine karşı teminatsız görevliler olarak gösterir ve bu görünüş onların hukuka uygun işlemlerini bile halkın gözünde kuşku ile karşılanan işlemler durumuna sokar ki, bu dahi, adalet işlerinin görülmesi yolunda halk açısından güven verici sayılamaz ve yurttaşları tedirgin eder, başka deyimle, sosyal iç rahatlığını giderir.»

Anayasa Mahkemesi, teminatın tanımı ve amacı üzerindeki bu genel açıklamasından sonra, cumhuriyet savcılarının bir bakanla başbakan tarafından atanmalarının Anayasaya aykırı bulunduğunu belirtmek için şöyle diyor :

«İşlemin, bakanlığa bağlı yüksek görevlilerden kurulu bir kurulun düşüncesinin alınmış olması ve Başbakan ile Cumhurbaşkanınca imzalanmış kararname ile yapılması koşullarına bağlı tutulmasının, savcılar için herhangi bir teminat sağlamadığı ve bundan dolayı, Anayasanın 138. maddesine aykırı olduğu sonucuna varılmaktadır. Çünkü:

«Bakanlık ileri gelenlerinden kurulu topluluğun düşüncesinin alınmış olması, hiç bir şekilde teminat sağlamaz; çünkü bu kurulda bulunanlar hukukî durumca bakana karşı doğrudan doğruya idarî murakabe zinciri içindedirler; bundan dolayı bu nitelikteki bir kurulun düşüncesi bakan için bağlayıcı bulunsa bile, yine bir teminat sayılamaz. Kaldı ki, sözkonusu maddeye göre bu kurulun düşüncesi, bakan için bağlayıcı da değildir. Bu kurul üyelerinin teminatlı olmaları dahi durumu değiştirmez.» (1)

(1) «Resmi Gazete» 18.4.1968 gün ve 12878 Sayı. S. 4, 5, 6.

Anayasa Mahkemesi, 45 sayılı kanunun 77. maddesindeki cumhuriyet savcılarının Adalet Bakanı ile Başbakan tarafından atanacakları hakkındaki kanun hükmünü işte bu gerekçelerle Anayasaya aykırı bulup iptal kararı vermiştir.

Anayasaya göre bağımsız bulunmayan cumhuriyet savcılarının bile bir Bakanla Başbakan tarafından atanmalarını Anayasaya aykırı gören Anayasa Mahkemesinin bu kararından, zorunlu olarak çıkarılacak sonuç şudur :

Askerî hâkimlerin Milli Savunma Bakanı ile Başbakan tarafından atanacağını bildiren 357 sayılı kanunun 16. maddesindeki hüküm de Anayasaya aykırıdır.

Bu konuda Anayasa Mahkemesinin dikkate değer bir başka kararı da şudur :

«Vergiler Temyiz Komisyonu», bir davada uyguladığı kanun hükmünü Anayasaya aykırı görmüş ve kendisinin, kazai nitelikte ve kazai usullerle karar vermekte bulunmasından ötürü, idarî bir mahkeme olduğu gerekçesi ile kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine itirazda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi bu konuda verdiği 27.6.1966 gün, esas: 966/16 ve 966/28 sayılı kararında, yürütme organı tarafından atanan kişilerden kurulu bir heyete «Mahkeme» denemeyeceğini ve böyle bir heyeti teşkil eden kişilerin de «hâkim» sayılamayacağını şöyle belirtmiştir :

«Vergiler Temyiz Komisyonu, kazai usullerle karar vermekte ise de bu komisyonun başkan ve üyelerinin atanmaları, hak ve görevleri, emekliye ayrılmaları Anayasanın öngördüğü mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı esaslarına göre düzenlenmiş olmadığından bu başkan ve üyeler memur statüsüne girmektedirler.

«Bu durum karşısında kazai nitelikte ve kazai usullerle karar verseler dahi, Anayasanın açık hükümleri önünde kurul mensuplarını HÂKIM ve teşkil ettikleri organı MAHKEME niteliğinde görmeye imkân yoktur.» (Bkz: «Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi», sayı 4, s. 144.)

Görülüyor ki, Anayasa Mahkemesi, Vergiler Temyiz Komisyonunun kazai usullerle ve kazai nitelikte karar vermekte olduğunu kabul ettiği halde bu komisyonu mahkeme saymamaktadır. Gerekçe de şudur :

Komisyon başkan ve üyelerinin atanmaları mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı esaslarına göre düzenlenmiş değildir.

Oysa hemen belirtelim ki: 5655 sayılı kanunun 1. maddesinde şu hüküm vardır:

«Vergi İtiraz Komisyonu, çalışmalarında müstakildir.»

Bu komisyon üyelerinin atanmaları ile askerî mahkeme üyelerinin atanmaları arasında da —askerî hâkimlerin lehine— hiçbir fark yoktur. Zira, sözü geçen kanunun 28. maddesine göre :

«Vergiler Temyiz Komisyonu başkan ve üyelerinin tayin, terfi, nakil, tahvil, resen emekliye sevkleri, Ayırma Meclisinin teklifi üzerine Maliye Bakanı ve Başbakanın müşterek kararı ve Cumhurbaşkanının onayı ile olur.»

Vergiler Temyiz Komisyonu başkanlığına ve üyeliğine atanacak olanları teklife yetkili ve görevli bulunan ayırma meclisi ise, aynı kanunun aynı maddesine göre şu kişilerden kurulmuştur :

1) Maliye Bakanlığı Müsteşarı,
2) Gelirler Genel Müdürü,
3) Yargıtaydan bir üye,
4) Danıştaydan bir üye,
5) Sayıştaydan bir üye,
6) Vergi Temyiz Komisyonundan bir üye.

Görüldüğü gibi, Vergiler Temyiz Komisyonu başkan ve üyelerinin «tayin, terfi, tahvil, resen emekliye sevkleri» hususunda teklifte bulunacak ayırma meclisinin 6 üyesinden 3'ü Yargıtay, Danıştay, Sayıştay gibi tamamıyla bağımsız kuruluşlardan gelmiştir. Buna rağmen Anayasa Mahkemesi şöyle diyor :

«Bu komisyonun başkan ve üyelerinin atanmaları Anayasanın öngördüğü mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı esaslarına göre düzenlenmiş olmadığına göre, bu başkan ve üyeler memur statüsüne girmektedirler.»

«Şu durum karşısında kazai nitelikte ve kazai usullerle karar verseler dahi, Anayasanın açık hükümleri önünde kurul mensuplarını hâkim ve teşkil ettikleri organı mahkeme niteliğinde görmeye imkân yoktur.»

Askerî hâkimler de —Vergiler Temyiz Komisyonu başkan ve üyeleri gibi— bir bakanla Başbakan tarafından atan-

mış olduklarına göre; Anayasa Mahkemesinin askerî hâkimler ve askerî mahkemeler hakkındaki görüşünün de bu kararda açıklanan görüşe benzer ve uygun olacağı aşikârdır.

Hernekadar 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 11. maddesinde ve 3. fıkrada sıkıyönetim mahkemelerine atanacak askerî hâkim ve askerî savcıların «Genel Kurmay Başkanlığı Adlî Müşaviri, Millî Savunma Bakanlığı Askerî Adalet İşleri Başkanı ve Milli Savunma Bakanlığı Askerî Adalet Teftiş Kurulu Başkanından müteşekkil bir kurul» tarafından seçilecek kişiler arasından görevlendirileceği kabul edilmiş ise de, bu hükümde, yukarda Anayasa Mahkemesinin örnek karar gerekçelerinde açıklandığı gibi, Anayasamızın «tabiî hâkim» ve «Mahkemelerin bağımsızlığı» açısından yeterli değildir. Çünkü, bu ayırma kurulu da Millî Savunma Bakanlığının emrinde ve ona bağlı olduğu gibi, atamalar da neticede yürütme organı tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle :

Bizi yargılayan mahkeme hâkimlerinin bir bakanla Başbakan tarafından atanmış olmaları Anayasaya aykırı bulunduğundan, atanmaların dayandığı 357 sayılı Kanunun 16. maddesindeki «askerî hâkimlerin atanmaları Millî Savunma Bakanı ve Başbakanın müşterek kararnamesiyle Cumhurbaşkanının onayıyla olur» şeklindeki hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmasına karar verilmesi gerekir.

Öte yandan mahkemeniz Üyelerinin tayinleri, sıkıyönetimin ilânından sonra, 30 Nisan 1971 günlü «Resmi Gazete»de 9308 sayılı bir kararla yapılmıştır. Bu kararda şöyle denilmektedir.

«Bu kararda isimleri yazılı 38 askerî hâkimin asli görevleri ile irtibatları baki kalmak üzere karşılarında gösterilen görevlere atanmaları 3832 sayılı örfi idare kanununun 5. maddesi ve 357 sayılı askerî hâkimler ve askerî savcılar kanununun hükümleri gereğince uygun görülmüştür.»

1402 sayılı yeni Sıkı Yönetim Kanununda, 3832 sayılı Örfi İdare kanununun 5. maddesinin yerini 11. madde almıştır.

Başbakan ve Milli Savunma Bakanı tarafından yapılan bu tayinler, hâkimlerin, savcıların ve adli müşavirlerin as-

li görevleri ile irtibatları baki kalmak üzere yapılmış bulunmaktadır. 357 sayılı kanun böyle bir tayine de imkân vermemektedir.

Sözü geçen kanuna göre bu tayinler 16. ve 40. maddelere göre yapılmak gerekir. Kanunun 16. maddesi, hâkimlerin savcıların ve adli müşavirlerin yer değiştirme esaslarını tayin ve tesbit etmiştir. Bu maddeye göre yapılacak tayinlerin, kadrosu ile birlikte devamlı tayin şeklinde olması gerekir.

Oysa yürütme organınca yapılan tayinler, kadrolu ve devamlı yapılmamıştır. Harcırah tahakkuk ettirilerek ve ayrıca yevmiye verilmek suretiyle geçici tayin şeklinde yapılmıştır. Bu açıdan yapılan tayinler sözkonusu kanunun 16. maddesine uygun düşmemektedir.

Geçici tayin, 357 sayılı kanunun 40. maddesi ile düzenlenmiştir. Bu maddeye göre bir hâkime veya savcıya geçici yetki verilebilmesi ancak mevcut bir mahkemede, hastalık, izin ve diğer sebepler ile boş bir yer bulunması halinde mümkün olabilir. Bunun için de o mahkemedeki en kıdemli hâkimin veya savcının talebi gerekmektedir. Bu halde de tayinler, Millî Savunma Bakanlığınca üç ayı geçmemek üzere yapılır.

Bu tayinler de, Millî Savunma Bakanı ve Başbakanın ataması ile yapıldığından ve yukarıda belirtilen hükümlere de uygun bulunmadığından kanunun 40. maddesine aykırı düşmektedir.

Duruşmalar devam ederken, hâkimlerin veya savcıların tutumları veya ittihaz ettikleri kararlar, tayinleri yapan yürütme organınca beğenilmediği takdirde —ki bu her zaman mümkündür— onları eski görevlerine iade edip yerlerine yeni tayinler yapabilmesi imkân dahilindedir. Bu durum, yürütme organının yargı organı üzerinde bir egemenlik kurması sonucunu doğurur ki, bu hal, Anayasamızın kuvvetler ayrılığı ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkelerine aykırıdır.

Mahkemenizin Kuruluşu Kanuni Hâkim, «Tabii Hâkim» Esasına Aykırıdır

Öte yandan, mahkemenizin kuruluşu Anayasamızın 32. maddesiyle kabul edilen *Kanuni Hâkim «Tabii Hâkim»* esasına da aykırı bulunmaktadır.

Sözü geçen maddede şöyle denilmektedir :

«Hiç kimse, tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.»

Maddenin gerekçesi de şöyledir :

«Herkesin, kanunun genel olarak koyduğu görev ve yetki esaslarıyla belli olan hâkim tarafından muhakeme edilmesi, şahıs güvenliğinin baş şartıdır. Kişilerin kanuni (yani Tabii) hâkiminden başka mercilerce muhakeme edilmesi, bu alanda özel muameleye tabi tutulması, hukuk devletinin asla kabul edemeyeceği bir tutum teşkil eder.»

Kanuni Hâkim «Tabii Hâkim» Nedir?

«Kanuni Hâkimin «Tabii Hâkimin» ne olduğunu hukuk otoritelerinin sözlerinden dinleyelim :

A — Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ceza hukuku, ceza usulü hukuku ve adalet psikolojisi profesörü Dr. *Faruk Erem* Ceza Usulü Hukuku kitabının 970 baskısında ve 87. sayfada şöyle diyor :

«Adaletin gerçekten varsayılabileceği ve gelişebileceği tek ortam demokrasidir. Zira yalnız demokrasilerde adaleti siyasi rejim anlayışına alet etmek iddiasına ve teşebbüsüne rastlanmaz. Diğer bir deyimle bu iddia veya teşebbüslere rastlanmaya başlandığında demokrasiden uzaklaşmak tehlikeleri belirmiş demektir. İçinde yaşadığımız asrın 'adalet çağı' olmasını istemek, demokrasiyi istemekle mümkündür. Fakat bu istek, bazı kavramlara verilecek anlamda ve uygulamada aldanmamakla yerine getirilebilir. Böylesine önemli kavramların başında «tabii hâkim» gelir.

«Bu kavram suçtan sonra (post delictum) hâkim kavramının zıddıdır.»

«Bazı memleketlerin anayasa mahkemesi kararlarına göre, anayasada kullanılan «Tabii Hâkim» terimi, kanunun suçtan evvel gösterdiği hâkim anlamındadır. Genel ölçülere göre, evvelden ve belki de davalar düşünülmeksizin gösterilen hâkim 'tabii hâkim'dir. Böyle anlaşılınca, davayı görecek hâkimin suçun işlenmesinden evvel kanunla belli edilmesi 'tabii hâkim'den gayrısı önüne çıkarılması yasağının (Anayasa 32) uygulanması, hatta bu yasaktan anayasanın beklediği fayda, tabii hâkimin yeterli açıklıkla kanun-

da gösterilmiş olmasına bağlıdır»

«Bir kimseyi tabii hâkiminden gayrısı önüne çıkarmak sonucunu verecek olağanüstü mahkeme (veya herhangi bir merci) kurulamayacağına göre tabii hâkimin hangi hâkim olduğunu tayin gereklidir. Suçun işlenmesinden evvel kanunla gösterilen hakimin «tabii hâkim» sayılması yeterli görülürse tabii hakim kavramı pek dar anlamda kabul edilmiş olur. Çünkü bu anlayış konuyu sadece «zaman bakımından uygulama konularından biri haline getirir. Buna mukabil tabii hâkimin zaman kavramı dışında bir öz anlamı vardır. Sadece suçtan evvel kurulmuş (hatta kanunla kurulmuş) olmak bir bakıma «Şekil»den ibaret kalır. Tabii hâkim kavramının bir esası olmak gerekir. Tabii hâkim kavramını, adalet tevzii konusunda «kanun önünde eşitlik» in tezahürü sayan düşünüş dahi geniş anlamda tabii hâkimi gösterir.»

«Davayı görecek hâkimin kanunla gösterilmiş olması ile, kanunun bunu suçun işlenmesinden evvel yapmış olması arasında fark vardır. *Suçtan sonra (bilhassa o suçun sanıklarının belli olmasından sonra) hâkimin kanunla gösterilmiş olması «olağanüstü mahkeme» kurmak demektir. Anayasa bunu yasaklamıştır. (Anayasa 32)*

B — İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Prof. ü *Nurullah Kunter* «Ceza muhakemesi hukuku» adlı kitabının 95. sayfasında şöyle diyor :

«Yargılama makamları, bir de, olağan ve olağanüstü (straordinaryo) diye ikiye ayrılırlar. *Olağan yargılama makamıyla olağanüstü yargılama makamını ayıran kıstas, genel veya özel olmak değil önce kurulmuş olup olmamaktır. Genel olmayan yargılama özel yargılamadır.* Özel yargılama ile olağanüstü yargılama ise farklı şeylerdir. Olağan yargılama makamları, olaylardan önce kurulmuş müşahhas olayla kuruluş bakımından ilgili olmayan makamlardır. Bunlara tabii yargılama makamı ve bunların hakimine tabi hakim de denilir.»

Aynı eserin 226. sayfasında «olağan hâkim . Olağanüstü hâkim» başlığı altında sayın Kunter şöyle diyor :

«Olağan yahut yerleşmiş tabiriyle tabii hâkim (Juje naturel) kavramı Anayasalara girmiştir. Anayasamızın 32 inci maddesi «Hiç kimse tabii hakiminden başka bir merci

önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.» şeklinde bu kavramı ifade etmiştir. Tabii hâkim «Kanunla önceden kurulmuş her bakımdan yetkili mahkemenin hâkimi» diye tarif edilebilir. *Tabii hakim esası, yürütme erkinin yargılama makamları üzerindeki muhtemel tesirini önlemek için kabul edilmiş bir teminat tedbiridir.*

Tabii olmayan yani olağanüstü hakim de bir olaydan sonra sırf o olay için kurulmuş veya olaya göre sonradan yetkili kılınmış mahkemenin hakimidir.»

Anayasa mahkemesi 28.3.1963 gün, 963/4 esas ve 963/71 sayılı kararında «Tabii Hâkim» konusunda şöyle diyor :

«32 inci maddede (Hiç kimse tabii hakiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi tabii hakiminden başka bir mercii önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.) şeklindeki hükümlerle olağanüstü mercilerin tabii hâkim olamayacağı belirtilmektedir.

«Anayasa komisyonu raporunda ise, (Herkesin, kanunun genel olarak koyduğu görev ve yetki esasları ile belli olan hakim tarafından muhakeme edilmesi, şahıs güvenliğinin baş şartıdır. Kişinin kanuni yani tabii hâkiminden başka mercilerde muhakeme edilmesi, bu alanda özel muameleye tâbi tutulması hukuk devletinin asla kabul edemeyeceği bir tutum teşkil eder.) ibareleri bulunmakta ve bunlarla 32 inci madde esasları vuzuh kazanmaktadır. Bunlardan anlaşılmaktadır ki, genel olarak ve herkes için kurulmuş görev ve yetkileri kanunla belli edilmiş olan mahkemeler tabii mahkeme ve bunların hakimleri de tabii hakimdir. Bunlardan gayrı merciler umumi değil, özeldir. Ve madde prensiplerine aykırıdır.»

Bu duruma göre, bizlerin tabii hâkimleri, sunacağımız görevsizlik itiraz layihasında açıklanan nedenlerle Ankara Ağır Ceza Mahkemesidir. Mahkemeniz ise bizlerin «Tabii Hâkim» i değildir. Bu yönden de mahkemenizin kuruluşu Anayasamızın 32 inci maddesine aykırı bulunmaktadır.

Bu nedenlerle Anayasamızın 8, 7, 32, 132, ve 138. maddelerine aykırı olan 357 sayılı kanunun 16 ve 40. maddeleri ile 1402 sayılı kanunun 11. maddesinin iptali için konunun

Anayasa Mahkemesine götürülmesi gerekir.

Konuyu Anayasa Mahkemesine Gönderme Yetkisi

Mahkemenizin bu konuyu Anayasa Mahkemesine götürme yetkisi vardır. Çünkü anayananın 151 inci maddesine göre :

«Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun hükümlerini Anayasaya *aykırı görürse* veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.»

Mahkemeniz bu davada, bizim iddiamız üzerine 357 sayılı kanunun 16. maddesi ile, 40. maddesini uygulayarak iddiamız hakkında bir ara kararı vermek durumundadır. Çünkü :

Mahkemeniz, yürütme organı tarafından atanmış kişilerden kurulmuştur. Üyelerinin hakimlik teminatı yoktur. TÜRK ULUSU ADINA karar verebilecek bir bağımsızlıktan yoksundur. Şu durum karşısında böyle bir heyetin yargı yetkisi yoktur.

Bizim bu iddiamız üzerine yüksek heyetiniz, mahkemenin, 357 sayılı kanunun 16. ve 40. maddesine göre atanmış hakimlerden kurulu olduğunu ileri sürerken sözü geçen maddeyi uygulamış bulunacaktır. Şu halde bu maddenin Anayasaya aykırılığı itirazını Anayasa Mahkemesine götürme yetkisine sahiptir.

Anayasaya Aykırılık İddiasının Ciddiliği

İddiamızın Anayasa Mahkemesine iletilmesine karar verebilmek için mahkemeniz bu iddianın ciddiliği kanısına varmış olmalıdır. Bu nedenle, burada ciddilikten ne anlaşılmak gerekdiği üzerinde durmak gerekir :

Bazı mahkemeler, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi bulmayı bu iddiayı benimsemek, doğru bulmak anlamına almaktadır. Oysa, Anayasamızın 151. maddesi ve 44 sayılı kanunun 27. maddesi incelendiğinde görülür ki,

Mahkemenin aykırılık iddiasını ciddi bulmasıyla bir kanun hükmünün Anayasaya aykırı olduğu kanısına varmış olması başka başka şeylerdir. Mahkeme, taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasını benimsemiş olmasa ve bu iddıayı doğru bulmasa bile, eğer bu iddianın ciddi olduğu kanısına varmış ise, konuyu, Anayasa Mahkemesine

göndermek zorundadır.

Aykırılık iddiasının ciddi olması demek, bu iddianın hukuk bakımından tartışılabilir olması, zihinlerde tereddüt yaratmış bulunması demektir. Aykırılık iddiası, tutarsızlığı, mantıksızlığı ve abesliği bakımından hiçbir tereddüte ve tartışmaya hacet kalmadan reddedilecek nitelikte ise, iddia gayri ciddidir, ama bu iddia zihinlerde ufacık bir tereddüt hasıl etmiş ise, iddianın ciddi kabulü ile Anayasa Mahkemesine başvurması gerekir. Çünkü mahkemelerin kendini Anayasa Mahkemesi yerine koyup, iddiayı esas bakımından incelemeye yetkisi yoktur. Son yıllarda bu konuyu inceleyen müellifler de hep aynı görüşü teyid etmektedirler. Meselâ :

Prof. Lütfi Duran, (İst. Ün. Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt 31., sayı, 1 - 4'de yayınlanan) «İtiraz yoluyla Anayasaya aykırılık» iddiası başlıklı incelemesinde diyor ki :

«Anayasaya aykırılık iddiasının ciddi sayılması için bu iddia tereddüdü davet edecek nitelikte olmalıdır.»

Dr. Rona Aybay da, «Anayasanın 151. maddesine yöre taraflarca ileri sürülen Anayasaya aykırılık iddialarının ciddiliği sorunu» adlı etüdünde şöyle diyor :

«Aykırılık iddiasından ne anlaşılması gerektiği konusunda kriter olarak; hukuki bakımdan tartışılmaya değer bulunmak kabul edilecektir.» (bkz. İst. Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1968, cilt 33, sayı 3 - 3)

«Anayasa yargısında somut norm denetimi . itiraz yolu» adlı doktora tezinde *Metin Kıratlı* da aynı görüşlere şöyle katılmaktadır :

«Mahkemenin Anayasaya aykırılık iddiasının ciddiliğini kabul etmesi, hiç olmazsa bu iddianın esastan yoksun olmadığına kanaat getirdiğini; ortaya konulan kanıtları hukuki bakımdan tartışılmaya değer bulduğunu ifade eder.» (sayfa 69)

Öğretim üyesi hukukçuların bu görüşleri ile Anayasa Mahkemesinin yargıç teminatı ve bağımsız mahkeme konularındaki kararları birleştirilince varılacak sonuç şudur :

357 sayılı kanunun 16. ve 40. maddeleri hükmünün ve yine 1402 sayılı kanunun 11. maddesinin Anayasa ve özellikle Anayasanın 7., 8., 32., 132., 133., 138. maddelerine aykırı bulunduğu hakkındaki iddiamızın «ciddi» kabulü zorunludur.

357 sayılı kanunun 16. maddesinde «Askeri hakimlerin atanmaları Milli Savunma Bakanıyla, Başbakanın müşterek kararnamesiyle Cumhurbaşkanının onayına sunulur.» şeklindeki hüküm ve yine 357 sayılı kanunun 40. maddesinde «Milli Savunma Bakanı askeri hakim ve yardımcıları ile askeri savcı ve yardımcılarının asıl görevlerine ek olmak ve üç ayı geçmemek üzere; izin, hastalık veya diğer sebeplerle boş bulunan aynı yerdeki veya başka bir yargı çevresindeki aynı nevi hizmete ait kadro görevi yapmak için *geçici yetki* verebilir» şeklindeki hüküm ve yine 1402 sayılı kanunun 11. maddesindeki «sıkıyönetim bölgelerinde, 25/Ekim/1963 gün ve 353 sayılı kanuna göre Milli Savunma Bakanlığınca lûzum görülen yerlerde yeteri kadar askeri mahkeme kurulur. Bu mahkemelere birer kurmay başkanlığı adli müşaviri, Milli Savunma Bakanlığı Askeri Adalet Teftiş Kurulu Başkanından müteşekkil kurula seçilen yeteri kadar adli müşavir, askeri hakim ve savcı ile bunların yardımcıları usulüne göre atanır.» şeklindeki hüküm Anayasanın 7., 8., 32., 132., 133. ve 138. maddelerine aykırıdır. Anayasaya bu aykırılık, yüksek heyetinizin bağımsız bir *mahkeme niteliğinde olmadığı kanısını* uyandırır Mahkemeniz, kendisinin Anayasaya uygun olarak kurulmuş bağımsız bir mahkeme olup olmadığı hakkındaki iddiayı karara bağlamak durumundadır. Bu *nedenle*, mahkemeniz, *konuyu* Anayasa Mahkemesine göndermeye yetkili ve görevlidir. Anayasaya aykırılık iddiamızın Anayasa Mahkemesine iletilmesine karar verilmesini saygılarımızla dileriz.

İTİRAZI DOĞRULUYAN GELİŞMELER

Bu konuda Askeri Yargıtay eski başkanı Hakim Tümgeneral Refat Tüzün de şöyle demektedir:

«Askeri Yargı hakimlerinin özlük haklarına ait 357 sayılı kanun ve değişik şekli(...) askeri hakimleri biri idari, diğeri mesleki iki koyu hiyerarşi içine sokmuş tur.(...) Bütün askeri mahkeme hakimleri, mahkemenin nezdinde kurulduğu komutanın emrindedir.

«Askeri Yargıtay da hiyerarşik müesseseye göre, Milli Savunma idari hiyerarşisine dahil edilmiştir. Hiyerarşide amir, astın sicil üstüdür ve ast amirin idari sicilli ile yükselebilir, terfi ve terfihler buna göre mümkündür.

«Hiyerarşik amirinin malum ve inkar edilmez dört tür yetkisi vardır:

«1. Amir asta her türlü emir, talimat verir, telkin ve tavsiyede bulunur, genelge gönderir. En mühimi, amir hizmetin şefi olduğu için suç teşkil etmeyen emirlerinin yapılmasını aynen ister. Anayasaya göre kanunların yorumu kendisine aittir. Ast aldığı emri yapmaya, hukuka ve vicdanına bağlı kalma yerine amirin evrimi ifaya zorunludur.

«2 Amir, memuru dilediği zaman denetleme yetkisine sahiptir.

«3 Amir, maiyetinin yükselmesine sicil üstü sıfatıyla hakimdir.

4. Amir, memurunu disiplin kudreti yetkisi ile cezalandırabilir.

«Bunlardan sonra hakim, Anayasaya uygun teminat içine konulmuş ve mahkemelerin bağımsızlık ilkesine sadık kılınmış olur mu?

Anayasanın yorumunu yapmıyoruz. Açık ve kesin hükümlerini aynen ifade ettik. Onlarla bu hükümlerin bağdaştırılabileceğini söyliyecek bir hukukçu her halde bulunamaz» **(Milliyet 12.2.1973 günlü ve Yargı gücü, Bağımsızlık ve Askeri Yargı Başlıklı yazı).**

Sayın Rafet Tüzün'ün bu yazısında öne sürdüğü düşünceler de mahkemelere yaptığımız itirazların yerindeliğini göstermektedir.

Yapılan bu itirazların hukuk yönünden ciddi olduğu, zihinlerde ve kamuoyunda Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinin bağımsızlığı, hakimlik güvencesi ve doğal hakim ilkesi konularında duraksamalar yarattığı bir gerçektir.

Öte yandan itiraz dilekçesinde gösterilen örnek kararlarla Anayasa ve kamu hukuku öğretim üyelerinin düşünceleri, itirazın haklı ya da en azından ciddi kabul edilmesini gerektirirken, bütün sıkıyönetim mahkemelerince reddedilmesi sadece «hukuk anlayışı» ile açıklanamaz. Nitekim, hakimlerin atanma biçimi bakımından bir oranda yumuşatılmış olan Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluş yasası **(Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde hakimlerin atanması Milli Savunma Bakanı ile Başbakan'ın ortak önerisi ve Cumhurbaşkanının onayı ile yapılmasına karşılık D.G.M. lerinde, hükümetin gösterdiği 2 adaydan birinin Yüksek Hakimler Kurulu tarafından seçilmesi şeklinde yapılmaktadır..)** Anayasaya aykırı görülerek Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından Anayasa Mahkemesine götürülmüş ve yasa biçim yönünden iptal edilmiş ve bu nedenle de esasın incelenmesine gerek görülmemiştir.

Bu da Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde sürekli yapılan itirazların ciddiliğini ve haklılığını gösteren bir kanıttır.

Gerçek şudur ki, itirazların reddedilmesinin nedeni; olası bir iptal kararının Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerini ortadan kaldırması endişesi olmuştur.

Anayasaya aykırılık itirazımızda, Hükümetçe atanan ve bu nedenle de görevlerinde bağımsızlıktan ve hakimlik güvencesinden yoksun bulunan hakimlerin her an ve örneğin verdiği kararlar siyasal iktidarca beğenilmediği zamanlarda görevlerinden alınacakları açıklanmıştı.

Bu düşünceler daha sonraki gelişmelerle doğrulanmış, karar ve tutumları beğenilmeyen kimi hakimler görevlerinden alınmışlardır.

İstanbul 1 nolu Sıkı yönetim Mahkemesinde, idam istemiyle yargılanan İrfan Solmazer ve seksen deniz teğmeni hakkında beraat kararı verip ihbarcılar hakkında kamu davası açılmasını isteyen Hakim Albay Remzi Şirin ve Ha-

kim Yarbay Refik Karaağ hemen görevlerinden alınmış ve görev yaptıkları mahkeme de Milli Savunma Bakanlığının emriyle kaldırılmıştır.

Evet, bir mahkeme iptal edilmiştir...

Ankaraya gelelim:

Ankara 2 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesinde, Askeri Savcı Abdülbakî Tuğ'un isteği gereğince Türk Ceza Yasasının 141. maddesi uyarınca tutuklanan Türkiye Öğretmenler Sendikası Genel Başkanı Fakir Baykurt ve arkadaşlarının tahliyelerine karar veren hakim Albay Doğan Tolon ve Hakim Albay Onur da bu karardan sonra görevlerinden alınmış ve mahkûmiyet kararı bu üyelerin yerine atanan yargıçlarca verilmiştir. Bu karar da Hakim Yarbay Zeki Eğin'in muhalefetiyle Tank Albay Celal Altın ve Hakim YüzbaşıCelalettin Perek'in oylarıyla alınabimiştir.

Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinin tutuklanma kararlarına karşı çıkan Hakim Yarbay Besim Doğuşlu bu görevden üç ay tutulduktan sonra başka bir göreve atanmıştır. Behice Boran, Sadun Aren ile birlikte öteki Tip yöneticilerinin tahliyesine karar veren Sıkı yönetim 3 Nolu Mehkemes duruşma yargıcı Hakim Albay Süha Umurhan da bu karardan sonra bir başka göreve atanmıştır.

Bazı sanıkların tahliyelerine karar veren Hakim Yarbay Erdoğdu Demiray ile Hakim Binbaşı Ergun kısa sürede başka görevlere atanmıştır.

Yazar Emil Galip Sandalcının tahliyesine karar veren Hakim Yarbay Necati Akagündüz de bir süre sonra görevden alınmıştır. Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesi Savcısı Hakim Albay Hayrettin Uğrasız da bir tutuklama istemine karşı çıktıktan sonra bir başka göreve atanmıştır .

Ankara 1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı Topçu Albay Azmi Işıklar, Profesör Uğur Alacakaptan ile birlikte yargılandığımız davada benim hakkımda tahliye kararı verdikten sonra tam karar verileceği gün değiştirilerek bir

başka göreve yollanmıştır. Aynı kararda mahkûmiyet hükmüne katılmayan Hava Hakim Binbaşı Oltulu da bu karardan bir süre sonra Sıkıyönetim Mahkemelerindeki görevinden alınmıştır. Böylece karar, duruşmalara katılmayan üyelerin oylarıyla mahkumiyet biçiminde ortaya çıkmıştır.» **(Uğur Mumcu, Suçlar ve Güçler Sahife: 213-214).**

2. 12 Mart döneminde ve ilan edilen sıkı yönetim süresince gözaltına alınanlara o güne kadar tarihimizde görülmemiş ağır işkenceler uygulandığı yurt ve dünya kamuoyunca bilinmektedir. Gözaltına alınıp emniyet binalarına götürülen kişiler, gözleri bağlanarak **kontr-gerilla** denilen, önceden hazırlanmış işkencehanelere gönderilmişler, yasaların saptadığı gözaltı süresini aşan müddetle bu binalarda vahşiyane ve insanlık dışı işkencelere tabi tutulmuşlardır. Bu insanlara falakadan elektrik cereyanı uygulamaya kadar çeşitli işkenceler yapılmış ve ikrarlar alınmıştır.

Bu işkenceler, dava dosyalarına intikal etmiş ve ayrıntılı dilekçelerle Sıkıyönetim Mahkemelerine duyurulmuştur. Yetiştirilmiş yetkisiz sorgulama ekipleri tarafından alınan bu ifade ve ikrarların, hukuk yönünden geçersizliği ortadadır. Sanıklar mahkemelerde kendilerine işkence yapıldığını ısrarla öne sürmüşler, dosyalara «emniyet ifadesi» adı altında intikal eden bu ifadelerin geçersizliğini savunmuşlar, ifade tutanaklarında **«ifadeyi alan»** kişi olarak görünen imza sahiplerinin ifadeleri alan kişiler olmadığını, ifadeleri alanların başka ve tutanağı imza edenlerin başka görevliler olduğunu öne sürmüşler ve bu kişilerin mahkemeye çağrılarak ifadelerinin alınmasını istemişlerdir.

Savunma hakkına ilişkin bu isteklerin hiçbirisi kabul edilmemiş ve işkence iddialarının soruşturma konusu yapılmasına yanaşılmamıştır.

İnceleme konusu yapılmayan, işkencelere dayalı ifade ve ikrarlar mahkeme kararlarına dayanak yapılmış ve böy-

lece bu kararlar hukuksal dayanaktan yoksun bir nitelik kazanmıştır.

3. 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Yasanın 91. Maddesi, Askeri savcı önünde verilen ifadeyi geçerli saymaktadır.

Yasa koyucunun, bu hükmü, yasalara uygun olarak yapılacak soruşturmalar için kabul ettiği kuşkusuzdur. Ama 12 Mart döneminde hazırlık soruşturmaları dışı ve yetki siz bir takım gizli ekipler tarafından yapıldığından, anılan yasa hükmü amacını ve anlamını yitirmiştir. Şöyleki: Kontr-Gerillada işkence altında ifade veren sanıklar askeri savcı önüne çıkarılmadan önce kendilerine ihtarda bulunulmuş ve askeri savcı önünde kontr-gerilladaki ifadelerini reddettikleri takdirde yeniden kontr-gerillaya götürülerek işkence yapılacağı yolunda tehditte bulunulmuştur. Çoğu kez işkence uygulamalarına katılan kişiler de askeri savcının kapısında beklemişler ve ifadeleri izlemişlerdir.

Bu durum karşısında yeniden işkencehaneye gitme korkusu ile bu kişiler askeri savcıya ikrarda bulunmak zorunda kalmışlardır. Askeri Savcı önünde işkence ile alınanilk ifadeyi reddedenler ceza evine götürüldükten sonra, buradan alınarak yeniden kontr-gerillaya götürülmüşlerdir. U.C. ve arkadaşları davasınd H.T. nin durumu bunun bir örneğini vermektedir.

Bu arada, 84 sanıklı dava adı ile anılan davada olduğu gibi, işkence yerlerinde ifade alan ve sanığı baskı altında tutan askeri savcılar da görülmüştür.

12 MART KARARLARININ GEREKÇELERİNDEN ÖRNEKLER

A) 12 Mart döneminde Türkiye Öğretmenler Sendikasının illegal bir örgüt niteliğine dönüştüğü iddia edilmiş, başta Sendikanın Genel Başkanı ve Yürütme kurulu üyleri olmak üzere 87 si öğretmen, kalanı öğrenci, subay, assubay 185 kişi hakkında 141. maddeye dayanılarak bir dava düzenlenmiştir.

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1. Nolu Askeri Mahkemesinde görülen bu dava sonunda 51 kişi hakkında 5 yıldan 13 yıl 6 ay'a kadar değişen ağır hapis ve genel güvenlik gözetimi altında bulundurma cezaları verilmiştir.

1965 yılında kurulan ve 1971 yılı başında yasalar çerçevesinde çalışmalarını sürdüren bu personel sendikası; 6 yıl süre ile yetkili devlet organlarının denetimi altında görev yapmış ve dava gününe değin bu tür bir dava ile karşılaşmamıştır Yayınladığı bildiriler gazeteler, kitaplar, topladığı **«Eğitim Şurası»**, bu, Şurada yapılan konuşmalar, Şuranın çlışmalarını ve bildirilerini bir araya getiren **«Devrimci Eğitim Şurası»** adlı kitap ve öteki yayınlar, C.Savcılarının ve

yetkili organlarının denetimi altında, yıllarca sürdürülmüştür. Zaman zaman yayımlanan bildiriler ve yazılar hakkında davalar açılmış, bu davalar yetkili yargı organlarınca incelenmiş ve çoğu kez beraatle sonuçlanmıştır. Hal böyle iken, ara rejim denilen ve demokrasinin askıya alındığı 12 Mart döneminde; daha önce savcılar ve mahkemelerce incelenmiş, suç görülmemiş ya da **«Siyasal Faaliyette bulunmak»** gibi yasalarımızda 3 ay hapis cezasiyle karşılanan savlarla davalar açılarak hükme bağlanmış yazı, konuşma ve Belgeler dayanak gösterilerek sendikanın illegal örgüte dönüştüğü savı ile dava açılmıştır. Bu davanın dayandırıldığı yazılar ve belgeler hakkında dava zaman aşımı süresinin dolduğu, artık bunların dava konusu yapılamayacağı, ve daha önce yargı organlarından dava konusu olup, hükme bağlanan belgelerin yeniden delil olarak ele alınamayacağı hususları bir kenara itilerek bu dava açılmıştır. Örneğin **«Devrimci Eğitim Şurası»** kitabı hakkında dava açılmış, lehteki bilirkişi raporuna rağmen 3 ay hapis cezası verilerek dava mahkumiyetle sonuçlanmış, karar kesinleşmiş ve infaz edilmiş olduğu halde bu kitap, Sıkıyönetim Askeri Mahkemesince delil olarak yeniden ele alınmış ve mahkumiyet kararına dayanak yapılmıştır.

Bu tür belgelere dayanılarak açılan bu davada, mahkeme, ceza yasasının ceza hukukunun ve yargıtayın kabul etmediği **«istidlal»** ve **«yorum»** yöntemlerini biteviye kullanarak sanıkların benimsemediği düşünceleri onlara maletmiş, sözlüklerde ve bilimsel yayınlarda anlamları açıkça belirtilen kimi kavramları kendi anlam ve içeriğinden saptırarak gerçekçeleri bu tür hukuksal bilimsel dayanaktan yoksun kabullere oturmuş ve mahkumiyet kararları vermiştir.

TÖS DAVASI

Örneğin mahkemece Tös'ün Atatürk'ü «sürekli devrimci» olarak nitelemesi ele alındıktan sonra bundan, yorum yoluyla: **Şayet ölmese idi devrimi tamamlayıp Türkiye'yi komünist düzene getirecekti. O öldüğü için sonrakiler bu devrimi tamamlayamadı. Biz bu devrimi tamamlayacağız ve Türkiyeyi komünist düzene sokacağız» anlamı çıkarılmıştır.** (26.12.1972 gün ve 972/3-3 Sayılı Karar s.108)

Sanıkların konuşmalarında geçen **«demokratik yol»**, deyimi, mahkeme kararında **«halkın ihtilal yoluyla kendi iktidarını kurması»** olarak kabul edilmiş (S.H. 111) ve **«Gerçekten Demokratik Rejim»** deyimi de **Rusya'da, Çin Halk Cumhuriyetinde görülen sosyalist düzen»** olarak yorumlanmıştır.

Yine Prof. Bülent Nuri Esen tarafından 1. Devrimci Eğitim Şurasına sunulan bildiride yer alan **«Türk Milleti Devrim yapma niteliğinde bir toplumdur. Gerekli meşru düzene girebilmek için direnme hakkını kullanıp devrim yapar»** sözlerini ve komisyon raporundaki **«Anayasamız devrimci atılımlara açık bir anayasadır.»** sözlerini ele alan

mahkeme, TÖS'ün **Anayasayı, halk ihtilaline açık bir anayasa** olarak kabul ettiği sonucuna varmıştır.

Fakir Baykurt'un bir konuşmasından aktarılan **«halkımız da, bu mutlu ve zengin azınlığın egemenliğinden, ulusal ve uluslararası nedenlere dayalı gerilik ve yoksulluktan kurtulup, sınıfçı değil, toplumcu bir düzene, toplumcu bir eğitime kavuşmayı başaracaktır. Bunun demokratik yollardan kansız ve kırımsız olması mümkündür. Biz öğretmenler bunu itiyoruz. Ulusumuzu, kanlı ve kırımlı düzen değişikliklerine zorlamağa kimsenin hakkı yoktur; olmamalıdır.»** sözleri, kararın 73. sayfasında: **«O halde Fakir Baykurt TÖS Genel Başkanı olarak** (Anasaya ve adil yasalar) **dışı saydığı düzenin** (demokratik yollarla) (sınıfsız) **düzene kavuşturmak istediklerini söylediği konuşmasındaki** (demokratik yol) **deyimini halkın zorla iktidarı devirmesi yolu manasında kullanıldığı kanaatine varılmıştır.»** şeklinde yorumlanmıştır.

Milli Demokratik Devrim Stratejisini benimsediğini hiçbir yayınında açıklamamış olan Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın, DEŞ ve DÖŞ adlı yayınlarından geçen kimi sözleri ele alınarak bu sözlerden yorum yoluyla, örgütün bu stratejivi kabul ettiği sonucu çıkarıldıktan sonra kararda şöyle denilmiştir:

«Netice olarak TÖs Genel Merkezi Türkiye'de komünist düzen kurmak için, (Bilimsel Açıdan Sosyalist Türkiye Düzeni Kurmak için) MDD stratejisini benimsediği kanaatine varılmıştır.»

Kararda, cezaların kişiselliği ilkesine aykırı bir yöntem uygulanmış ve TÖS ile ilgili olmayan yayınlar sendikaya maledilmiştir.

Mahkeme, Devrimci Eğitim Şûrası ile ilgili yersiz bazı değerlendirmeler yaptıktan sonra şu sonuca ulaşmıştır:

TÖS Genel Merkezinin (Yürütme, Yönetim, Denetleme, Onur Kurullarının); Türkiye'de Marksist-Lenist-Maoist biçimde sosyalist bir düzen kurulmasını amaç edindik-

lerini, bu amacı gerçekleştirmek için öğretmen, öğrenci, işçi ve köylüyü bilinçlendirmeyi üstlendikleri amacının gerçekleştirilmesi yolunda —büyük şehirlerde— ve Anadoluda devrimci gençlik tarafından verilen savaşa doğrudan doğruya veya dolayısıyle girip maddi ve manevi yardımda bulunmayı kabul edip önerdikleri neticesine varılmıştır. (Sh. 88-89)

Yazılar ve konuşmalar bütünü ile ele alınmadan, sözler ve cümleler kullanıldığı yerlerden soyutlanarak yapılan bu tür bir yorum ve **«değerlendirme yöntemi»** ile suçun gerçekleştiğini kabul etmenin hukukla bağdaşmadığı açıklamaya gerek göstermeyecek kadar ortadadır.

TIP DAVASI

Anyasa Mahkemesi tarafından daha önce kapatılan Türkiye İşçi Partisi hakkında da bu dönemde Türk Ceza Yasasının 141. maddesine dayanılarak bir dava açılmış ve partinin genel başkanı ile, yürütme kurulu üyeleri ve diğer parti yöneticileri 15 yıla varan ağır hapis cezaları ile cezalandırılmıştır.

Bu davada da TÖS davasında uygulanan «yorum» ve «istidlâl» yöntemleri uygulanmış ve istenen sonuca ulaşılmıştır.

a) Bu davanın başta gelen özelliği, yargılananların, bir siyasal partinin genel başkanı ve üst kademe yöneticileri olmasıdır. Bilindiği gibi anayasamız, bir siyasal parti hakkında soruşturma açma ve kapatma kararı verme yetkisini Anayasa Mahkemesini vermiştir.

Bu hüküm, siyasal partiler için bir güvence sağlamak amacıyla düzenlenmiş bir hükümdür. Bilindiği gibi Anayasamız **«siyasal partileri, ister iktidarda, ister muhalefetle olsunlar, demokratik hayatın vaz geçilmez unsurları»** olarak kabul etmiştir. Demokratik hayatın vazgeçilmez ögeleri sa-

yılan siyasal partiler için böyle bir güvencenin sağlanması elbetteki zorunludur. Bu nedenledir ki siyasal partiler hakkındaki soruşturmalar C. Başsavcılığınca yapılmakta ve kapatma kararı veren Anayasa Mahkemesi, kararını siyasi partiler yasasının 89. maddesine dayandırmıştır. Bu madde şöyledir:

«Siyasi partiler Türkiye Cumhuriyeti Ülkesi üzerinde, milli veya dini kültür farklılıklarına yahut dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler. Siyasi partiler Türk dilinden ve kültüründen gayri dil kültürleri korumak ve geliştimek veyahut yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti Ülkesi üzerinde azınlık yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler.»

İşte Türkiye İşçi Partisinin kapatılmasına karar veren Anayasa Mahkemesi, TİP'in eylemlerinde bu maddeye aykırılık görmüştür. Bunun dışında adı geçen partiyi suçlayabilecek herhangi bir eylem saptamamıştır. Eğer Yüksek Mahkeme bu partinin, siyasi partiler yasasının başka bir maddesini ya da ceza yasasının başka bir hükmünü ihlal eden bir yön görmüş olsaydı elbetteki kararında bunu da gösterecekti.

Bu hukuksal durum karşısında, Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinin, Anayasa Mahkemesince saptanan ve siyasi partiler yasasına aykırı görülen eylem dışında herhangi bir eylemi ele alarak parti yöneticilerini cezalandırması yetkisi dışındadır. Eğer Anayasa Mahkemesince saptanan ve kapatma kararına dayanak olarak ele alınan eylem suç teşkil ediyorsa ancak bu suçtan ötürü bir yargılama söz konusu olabilir. Bunun dışındaki bir eylem herhangi bir ceza mahkemesi tarafından yargılama konusu yapılamaz.

Davayı gören Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi görevini aşarak ve bu hukuksal gerçeği bir kenara iterek TİP yöneticilerini yargılamış ve cezalandırmıştır.

b. Öte yandan mahkeme, kararında, TİP tarafından kullanılan **«SOSYALİST DEVRİM»** sözünü **«İHTİLAL YOLU»** olarak yorumlamış ve giderek olayda zor ögesinin gerçekleştiğini kabul etmişti. (Sh. 34)

Bu konuda mahkeme kararında şöyle denilmektedir.

«Hadisemizdeki sanıklarda iktidara geliş şekli olarak yasal yol olan seçim yolunu benimsememişlerdir» (Karar, Sahife 34)

Ve yine ayni sahifede sosyalizm tatbikatının nasıl olacağı, sanıklar tarafından izah olunduğu da ifade olunduktan sonra şöyle deniliyor :

«Burada sosyalizmin, sosyalist devlet düzeni olarak tatbikattaki şekli muhayyel olarak aynı zamanda yasalarımız açısından açıklanmaktadır. Hattizatında sosyalist devlet düzenine geçmiş memleketlerde sosyalizmin esaslarını tatbik şekli sanıkların izahlarına ve iddialarına uymamaktadır. Yasalarımıza göre sosyalizmin bir devlet düzeni olarak memleketimizde yasaklanmış olması sanıklara bu şekilde izah etme zorunluğuna sürüklemektedir. Bu ise bir aldatmacadır .

«Sosyalizmin ilk niteliği kurulu düzeni çağ dışı adaletsiz bulmasındadır, memleketimizde kurulu düzen hangi düzendir? Elbetteki liberal bir düzen, karma ekonomiye dayanan bir ekonomik düzen içinde bulunuyoruz. Bunları yasalarımız tarif ve tesbit etmiştir. Böyle bir düzenden yani liberal kapitalist düzenden sosyalist düzene iktisadi fonksiyonlar bakımından özelden kamuya, kişiselden toplumsala geçiş sanıkların tarif ettikleri şekilde diyalektik tarihi materyalizm esaslarına göre kolayca oluşacak bir şekil değildir. Bütün bunların tümünün demokratik bir yöntemle gerçekleştirileceği iddiası sosyalist devletlerdeki tatbikata da uymamaktadır. Bütün mesele bu gerçekleştirme metodlarında düğümlenmekte ve çetrefilleşmektedir. Bu üretim araçlarını topluma nasıl mal edeceksiniz? Bunları insan ih-

tiyaçlarına göre nasıl ayarlayacak, hepsinden önemlisi cemiyeti ihtiyaçları karşılanacak insanları nasıl bir yönetim biçiminde idare edeceksiniz? Bu düzen değişikliği ihtilal yoluyla mı, yoksa demokratik usullerle mi gerçekleşecektir?»

Parti tüzüğünde ve programında demokratik yöntemle iktidara gelme amacı açıkça yazılı olduğu halde, bu tür bir yoruma gidilmesi, bir yandan parti yöneticilerinin düşünmedikleri bir yöntemi onlara maletmek, öte yandan da **«zımni zor öğesi»** gibi suçların kanuniliği ilkesine ters düşen bir değerlendirmeyi kabul etmekten başka anlam taşıyamaz.

c. Mahkeme, kararının 25. sayfasında **«İLLEGAL»** den ne anladığını açıklamıştır. Bu açıklamada da şöyle denilmektedir :

«Bir siyasi partinin konuşma ve bildirilerinin, faaliyetlerinin açık olması her manaya çekilebilir söz ve fiillerden sakınmaları, siyasi partiler kanununda da yazılıdır. Sanıklar parti faaliyeti olarak söz, demeç, propaganda ve yazılarında kullandıkları ibareler daima iltibasa mahal verecek şekilde özel bir dikkat ve ihtimamla seçilmiştir. Esas hakkındaki mütalaada bahsedildiği gibi, aşağıda da açıkça izah olunacağı veçhile bunda nihai gayenin gizlenmesi, maksada giden yolun yasalara aykırılığının anlaşılamaması niyeti vardır.

«Savcının sanıkların illegal faaliyetinden bahsederken kastettiği gizli cemiyet, gizli faaliyet terimlerinden bunu anlamaktayız. Heyetimizin illegal'lik isnadından anladığı yukarıda izah olunan yol ile;

«Legal bir partinin yasalar içinde politik faaliyetine devam ederken, özel kastı ile düşünüp, tahakkukuna çalıştığı aşamalar neticesinde ortamın kendi ideolojik gayesinin oluşumuna müsait hale geldiği kanaati ve sonucuna varıp bundan sonra o partinin, yasalara aykırı şekilde çalış-

ması illegal faaliyeti olur. Heyetimiz bu davadaki illegallik unsurunu böyle anlamaktadır.»

Bu kabul, ilginç bir illegale dönüşme örneğini vermektedir.

d. Anayasa Mahkemesi, 141 . 142. maddelerin iptali için TİP tarafından açılan dava sonunda verdiği kararın gerekçesinde :

«Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, Anayasamız, ... Dikta rejimleri hariç olmak üzere demokratik sistemlerin her çeşidinin gerçekleştirilmesine imkân vermiş, fakat bunların ve örneğin sosyalizmin hangi şekil ve ölçüler içerisinde gerçekleştirilebileceğini de göstermiştir. Ancak mahkememiz, ... Anayasanın cevaz verdiği sosyalizmin sınırlarının ne olduğu sorunlarının çözümlenmesine ve incelemenin bu alana taşırılmasına yer görmemiştir.» demektedir.

Böylece yüksek mahkeme, Anayasanın, belli ölçüler içinde demokratik sosyalizme açık olduğunu saptamıştır.

Hal böyle iken TİP davasını gören mahkeme, kararında :

«Anayasamızın sosyalizme açık olduğu iddiası ise ayrı ayrı komünist taktiğinin bir başka şekilde tezahürüdür.» diyebilmiştir. (Sahife 29).

Mahkeme, kararında: **«Tüzüğün 2. maddesi de TİP'in tarihi materyalizme dayanan bilimsel sosyalizm esasına göre kurulmuş bir parti olduğunu teyit etmektedir.»** denilmiştir. (Sh: 50)

Mahkemenin yukarıdaki sözlerle nitelediği tüzüğün 2. maddesi şöyledir :

«Partinin karakteri: Türkiye İşçi Partisi, Türkiye işçi sınıfının ve onun tarihi ve bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış, onunla kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış bütün emekçi sınıf ve tabakaların, ırgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkâr-

ların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlilerin, dar gelirli meslek sahipleri ile ilerici gençliğin ve aydınların kanun yolundan iktidara yürüyen demokratik, bağımsız, sosyalist örgütüdür.»

Yargılama yöntemlerinde yoruma ve istidlale kapılar açılırsa her türlü yorum yapılabilir ve buna sınır koymak da olanaksız hale gelir.

Yorumun ilginç bir örneğine de kararın 65. sahifesinde rastlanmaktadır.

Bu sahifede şöyle deniimektedir :

«Sanıkların... suçluluklarının diğer bir kanıtı da, bu maddelerin iptali için Anayasa Mahkemesinde açtıkları davadaki savunma tarzlarıdır.

Bu davada; biz kurulu devlet düzenini sosyalist esaslara göre değiştireceğiz. Fakat T.C.K. nun 141/1. maddesi buna mani oluyor.»

Anayasa Mahkemesinde açılan davada, ne söz ve ne de öz olarak böyle bir düşünce öne sürülmemiştir. Bu tür bir değerlendirme, Anayasa Mahkemesinde görülen davada öne sürülen savların yanlış bir yansıtılmasıdır.

Televizyonda düzenlenen bir açık oturumda konuşmacı genel başkanın, öteki konuşmacıların tahrik edici ve iyi niyetten uzak sorularının yanıtsız bırakılması da, kararda aleyhte bir delil olarak ele alınmıştır.

Bu konuda karar yerinde şöyle deniliyor :

«Fakat hiçbir zaman, Marksist - Leninist olmadıklarını açıkça beyan etmemişlerdir. Hatta bir açık oturum sebebiyle milyonlara hitap eden televizyonda partinin başı bütün ısrarlara rağmen bu sözü söyleyememiştir. Delil olacaksa bu susmanın mahiyetinin oldukça manidar karşılanması icabeder.» (Sh. 34)

Anayasanın **«kimse düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz,»** emredici hükmüne ve Mecelle'nin **«sâkite**

söz isnat olunmaz» kuralına rağmen mahkeme, bu yorumu yapabilmiştir.

Yine TİP tarafından yayınlanan **«FAZİŞME HAYIR»** ve **«FAŞİZME KARŞI BİRLEŞELİM»** bildirileri ele alınarak, bu bildirilerde karşı çıkılan faşizm, **«ANAYASAL DÜZEN»** ile eş anlamda kabul edilmiş ve parti Anayasal düzeni yıkmak istemekle suçlanmıştır.

Bildiride geçen: **«İşçiler, köylüler, aydınlar, gençler, esnaf ve zanaatkârlar, demokrasinin boğazlanmasına, Anayasal haklarımızın yok edilmesine göz yummayalım. Sömürücü sınıfların devrimci yığın hareketlerini bastırmak için geliştirdikleri faşizmi yerle bir edelim... faşizme karşı saflarımızı sıklaştıralım»** sözleri, mahkeme kararında şöyle değerlendirilmiştir :

«Anayasamızda mevcut düzene karşı direnme - ihtilal hakkı hükme bağlanmış değildir. Anayasamızın başlangıç ilkelerinin kasten ters yorumlanarak bu sonuca varıldığı, aynı yargının aşırı sol ideoloji tarafından benimsenip ısrarla kullanıldığı bir gerçektir. Amaç anarşiye yeşil ışık yakmak, Anayasal demokratik düzeni YERLE BİR ETMEK için ortam hazırlamak, bu gaye etrafında bilinçlenmiş ve militan duruma getirilmiş üyelerin sayısını çoğaltarak iktidar değişikliği hareketini kolaylaştırmaktır.»

Kararda **«YERLE BİR EDELİM»** sözleri büyük harflerle yazılarak değerlendirme vurgulanmıştır.

Yine mahkeme, kararında, zor ögesi üzerinde durarak şöyle demektedir :

«Bu gerekçenin öngörüp koruduğu, mevcut anayasal düzenin ve gelir taksiminin değişmez bir prensip oluşu esasına dayanır. Bu düzeni değiştirmek için demokratik usuller içerisinde bile olsa ikna yolları ve propaganda yasaktır.» (Sh. 42) Böylece kararda **«Gelir Dağılımı», «değişmez bir ekonomik düzen»** olarak kabul edilmiş ve gelir dağılımında herhangi bir değişiklik önerisi de suç sayılmış-

tır. Bu tür bir değerlendirmeye ne 141 - 142. maddelerin gerekçelerinde ve ne de Anayasa Mahkemesinin kararlarında rastlamak olanaksızdır. Aksine gelir dağılımındaki eşitsizliği, adaletsizliği eleştirmenin suç olmadığına dair bir çok örnek karar gösterilebilir.

D.D.K.O. DAVASI

Ankara ve İstanbul Devrimci Doğu Kültür Ocakları hakkında Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı 1 NO'lu Askeri Mahkemesinde açılan 92 sanıklı kamu davası sonunda verilen kararda; Milli Demokratik Devrim stratejisi (M.D.D.) yetersiz ve eksik bir biçimde açıklandıktan sonra şöyle denilmektedir :

«Görülüyor ki, Milli Demokratik Devrim, toplumda yeralan ve Anayasanın temel hak ve özgürlüklerinden faydalanan sermaye sınıfı ile, üretim araçlarına sahip her türlü sınıfı karşısına hedef olarak almaktadır. Milli Demokratik Devrim teorisinin hedef aldığı bu unsurlar, sistemde, —Gayri Milli Sınıf— veya —emperyalist işbirlikçisi— olarak nitelenmektedir. Toplum yaşantısında ekonomik güçlerini kırmak parçalamak ve toplum üzerindeki bütün etkilerini topyekûn kaldırmak ve bu suretle toplumu sosyalist düzenin eşiğine getirmek istemekte ve sosyalist düzeni, ikinci aşama olarak kabul etmektedir.

«Bilimsel Sosyalizmi gerçekleştirme yolunda aşılması gerekli bir kademe olarak kabul edilen Milli Demokratik Devrim Teorisi'nin de, yukarıda anlatılan sosyalist devrim görüşünde olduğu gibi, kanunlarımızın yasak çerçevesi içinde kaldığı izahtan varestedir. Bu durum ileride, bu fikirlerin Anayasamız ve kanunlarımız karşısındaki durumları incelenirken, yeri geldikçe tekrar belirtilecektir.» (Sayfa 71)

M.D.D. stratejisini açıklayan en azından yerli yayınların objektif ve yeterli bir biçimde incelenmesi, mahkeme-

nin bu değerlendirmesinin hukuk açısından yanlışlığını ortaya koyacaktır.

a — M.D.D. **«Üretim araçlarına sahip her türlü sınıfı»** karşısına hedef olarak almamaktadır.

Bu stratejiyi savunanlar, özel sektörün yani özel sermaye sahiplerinin ulusal nitelik taşıyan kesimine karşı olmadıklarını her zaman açıklamışlar, ancak; sömürücü yabancı sermaye ile işbirliği yaparak Türkiye Halkını sömüren ulusal niteliğini yitirmiş bir sermaye kesimine karşı olduklarını ifade ederek bu tür bir sermayenin yurt çıkarlarına ters düştüğünü ve Anayasanın himayesinden yararlanamayacağını savunmuşlardır.

Bu yönden, mahkemenin, yanlış ve eksik bir saptamaya dayalı olan değerlendirmesi de mahkemeyi yanlış bir kabule itmiştir.

b — Öte yandan Milli Demokratik Devrim Stratejisinin, kural olarak, yasalarımızda yasaklanmış olduğunu kabul etmek de hukuk yönünden olanaksızdır. Her sözü, konuşmayı ve yazısı ayrı ayrı ve kendi kapsamı içinde değerlendirmek ve bu eylemlerde 141. maddenin ögelerinin bulunup bulunmadığını saptamak gerekir. Gerek Hukuk ve gerekse Ceza Yargılamaları Usulü Yasası bunu emreder. Başka bir deyimle, sloganlar değil, bu sloganların önerdiği, ortaya koyduğu düşünceler ve eylemler incelenmeli ve sonucuna göre karara varılmalıdır. Bu konuda Askeri Yargıtay 4. Dairesi şöyle demektedir :

«... **Karar gerekçesinin 176 ncı sayfasında bir genellemeye gidilerek** (..... MDD'i benimseyen ve onu gerçekleştirmeyi amaçlıyan bütün cemiyetler, isim ve namları ne olursa olsun TCK. nun 141 nci maddesini ihlal eder mahiyettedir.) **şeklindeki kabulde de isabet görülememiştir. MDD'I benimseyen ve TCK'nun 141. maddesinin 1 ve 8 nci bendlerine göre kurulduğu sabit olan örgütlerin toplanan elverişli delillere göre TCK'nun 141 nci maddesini ihlal**

ettikleri şeklinde bir değerlendirmeye gidilebilirse de; her olayı kendi içinde ve dava dosyasında mevcut belgelere göre değerlendirmek gerekir. Sadece MDD'i benimsemek TCK'nun 141/1 nci maddesindeki örgütün kurulduğunu sübuta erdirecek nitelikte olmadığı gibi, Siyasi partiler kanunu hükümlerine göre legal bir parti kurmak için faaliyet gösterdikleri kabul edilen sanıkların dergide ve kurulacak legal partinin program taslağında MDD den bahsetmiş bulunmalarını yapılan bir genelleme ile değerlendirmeye ve kabule gitmekde yukarda açıklandığı üzere isabet görülmemiştir.» (14.10.1975 gün ve 975/74 - 198 sayılı karar)

Görülmektedir ki mahkemenin kabulü, bu yönden de yanlış bir değerlendirmeye dayanmaktadır.

c. Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesi, inceleme konusu kararında, Anayasamızın **«Güçler Ayrılığı»** ilkesine aykırı olarak, kendini yürütme organı yerine koymuş ve kararında bu organa talimat vermek yolunu tutmuştur.

Mahkeme kararının 19. bölümünde **«Alınması zorunlu görülen tedbirler»** başlığı altında şöyle denilmiştir :

«Ceza davalarına bakan bir mahkemenin, yaptığı yargılama sonunda tesis ettiği hükümde, böyle bir başlıklı özel kısım açarak belirli konularda, bazı önerilere yer vermesinin ilk bakışta yadırganacağı ve belki de olağan sayılmıyacağı akla gelmektedir.

«Anayasamızın kuvvetler ayrılığı ilkesini benimsemiş ve o doğrultuda hükümler getirmiş bulunması da, bu düşünceyi haklı gösterebilir.

«Ancak bilindiği üzere;

«Mahkemelere intikal eden uyuşmazlıklar, buralarda görülen davalar bir bakıma toplumun aynası mesabesindedir. Tarih içerisinde yer alacak önemli hükümler üzerinde durularak, bunlardan yararlı sonuçlar çıkarılması ve ileride daha vahim oluşlara meydan verilmemesi bakımından, bu sonuçların daima gözönünde tutulması icap etmektedir.

«Gerek bu neden ve gerekse sorunların çözümünde, esas yerine daha çok şekle değer verildiğinin malum bulunması, mahkememizi böyle bir uygulamaya gitmek zorunda bırakmıştır.

«Hükmün (Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinin görevleri), (Atatürkçülük) **ve** (Giriş) **bölümlerinde açıklanan sebeplerden olayı, yurdumuz 12 Mart dönemine getirildiğine ve** (Var olmak - yok olmak) **gibi çok elim bir alternatifle karşı karşıya bırakıldığına göre;**

«Tüm Anayasa ilkelerinin memleketimizde geçerliliğinin, yürürlüğünün sağlanabilmesi, öncelikle vatanın bölünüp parçalanmaması, milletin birlik ve beraberlik ülküsünü yitirmemesi şartına bağlıdır.

Bu şartın gerçekleşmesi için de, velev ki hata teşkil etse bile, böyle hayati bir konuda uyarıda bulunmalı, ilmi ve akli uyarılar nazara alınmalıdır. Bu, toplumda her bireye düşen en kutsal görev sayılmalıdır.

«İşte usul ve kanunlara uygunluğu inancına vardığı bu sebeplerden hareket eden mahkememiz, bakıp hükme bağladığı davaya konu olan suçlarla ilgili olarak, aşağıdaki önerileri ortaya koymak gereğini duymuştur.»

Daha sonra bu bölümün (B) bendinde de şöyle deniliyor :

«1 — Devletin bu tehlikeye karşı varlığını koruyabilmesi için, Anayasamızın tüm hükümlerinde ve özellikle ekonomik sorunlarla ilgili maddelerinde yer alan emir ve direktiflerin kısa sürede uygulanması yoluna gidilmeli,

«2 — Bu teori ve uygulamasına ilişkin, her türlü yayının, yurt sathına dağılmadan kontrolü sağlanmalı,

«5 — Vatan bütünlüğü, millet birlik ve beraberliğini bozmaya ve Türkiye Cumhuriyetini temelden yıkmaya yönelik ırkçı - bölücü nitelikteki çabalar, güvenlik kuvvetleri ve daha çok Milli İstihbarat Teşkilatı tarafından, en son tek-

nik araçlar ve yetenekli personel kullanılmak suretiyle yakından izlenmeli ve fiillerin yargı merciine intikalinde zorunlu tüm delillerin toplanıp, tesbitlerin yapılmasına önem verilmelidir.

«Yukarıda kaydedilen bu önerilerle, bu konuda akla gelebilecek diğer tedbirleri almak ve uygulamak, yasama ve idare organlarının görevi cümlesinden olmakla beraber;

«Hükme bağlanan bu dava münasebetiyle muttali olunan ve yetersiz olduğu hissedilen tedbirlerin bu şekilde hükme dercedilmesinde, suçların «Genel olarak önlenmesi» prensibinden hareket edilmiştir.» (Sayfa: 538 - 540)

Bu düşünceler, Anayasamızın «Güçler Ayrılığı» ilkesine aykırı düştüğü gibi, bu temel yasanın, yayınların sansür edilemeyeceğine ilişkin hükümlerine de ters düşmektedir.

12 Mart döneminin uygulamaları ve bu arada Kontr-Gerilla'da yapılan yasa dışı sorgulama yöntemleri gözönüne alınırsa, özellikle 5 numara altındaki önerilerin ne kadar tehlikeli sonuçlara ulaşabileceğini düşünmek gerekir.

12 MART İDDİANAMELERİNDEN ÖRNEKLER

12 Martı izleyen sıkıyönetim döneminde ve daha sonraki yıllarda düzenlenen iddianamelerle C. Savcıları tarafından öne sürülen «Mütalaa»larda ilginç düşünceler yeralmıştır. Bu konuda bir kaç örnek vermek istiyoruz.

1. Yasanın kendisini de hedef alan şu örnek gerçekten ilginçtir :

Prof. Mümtaz Soysal hakkında T.C.Y. nın 142. maddesine dayanılarak açılan davanın iddianamesinde, zaman aşımı süresini saptayan Basın Yasasının 35. maddesi ele alınarak şöyle denilmektedir :

> **«Basın Kanununun mürurü zamanla ilgili olan hükümleri çok enteresan ve dikat çekicidir. Bir basın mensubu her şeyi yazacak, istediği her suçu işleyecek, mevkutelerde 3 ay, kitaplarda 6 ay ortadan kaybolduğu takdirde hiçbir sorumluluğu olmayacaktır.»** (Sh. 36 - 37)

Askeri savcı bu düşünceleri ile yasanın kendisini eleştirmekte ve yasa hükmüne karşı çıkmaktadır. Bu ve ben-

zeri tutumlar sözü geçen dönemde keyfi hukuk anlayışının örnekleri olmuştur.

Yine Askeri Savcılar iddianamelerinde genel mahkemeleri sık sık suçlamışlardır. Birçok iddianamelerde bu suçlamaların örneklerine rastlanmaktadır. M.S. hakkında düzenlenen iddianamede de bu konuda şöyle denilmektedir :

> **«Bazı adli yargı organları da yargı görevini kişisel görüşlerine uygun olarak yürütme hevesi ve çabası içine girmiştir. Bu çabaya korku, sorumsuzluk ve adamsendecilik de eklenmiştir.»** (Sh. 35)

Yine iddianamede, Ho Şi Minh tarafından yazılan ve R.İ. tarafından dilimize çevrilerek yayınlanan **«Kurtuluş Savaşımız»** adlı kitap hakkında açılan davada, sanık Prof. Mümtaz Soysal'ın bilirkişi olarak kitapta suç bulunmadığına ilişkin rapor düzenlemesi de aleyhinde bir delil olarak ileri sürülmüştür.

2. **Pul Davası :**

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde Doç. T. A. bilimsel araştırmalar yapmak üzere Sovyetler Birliğine gönderilmiş, bu ülkede uzun bir süre kalarak çalışmalarını sürdürmüştür. Sıkıyönetim Askeri Savcılığınca T.A. nın, yakın dostlarına ve akrabalarına gönderdiği mektuplar ve kartlar ele alınarak, bu kartlar ve mektuplar üzerinde Lenin'in resmi bulunan pullar incelenmiş ve sanığın komünizm propagandası yaptığı iddia edilmiş ve T.C. Yasasının 142/1 - 6,31,33 maddelerine göre cezalandırılması istenmiştir.

Davayı gören Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3. Nolu Askeri Mahkemesi, yapılan yargılamada mektup ve kartpostalların gönderildiği kişileri tanık olarak dinlemiş ve komünizm propagandası suçunun olayda gerçekleşmediği ve suç ögelerinin oluşmadığı sonucuna vararak sanığın beraatine karar vermiştir.

Bu davanın iddianamesini aşağıya aktarıyoruz :

T. C.
SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI
ASKERİ SAVCILIĞI
A N K A R A

Evrak No : 1973/25
Esas No : 1973/103
Karar No : 1973/70

18.7.1973

İ D D İ A N A M E

(3 No'lu Askeri Mahkemesine)

SANIK : TÜRKKAYA ATAÖV
Rahmi oğlu, Teşrife'den doğma, 1932 doğumlu, Gelibolu nüfusundan, İstanbul Beşiktaş nüfusuna naklen kayıtlı, Ankara'da Rıza Şah Pehlevi Caddesi, Turan Emeksiz Sokak Çınar Apt. No: 10/16'da oturur. S.B.F. de doçent.

T. İST. K. MAD : Komünizm propagandası yapmak.

SUÇ TARİHİ : 1970 yılı.

SUÇ : T.C.K. nun 142/1-6, 31, 33, 173 ve C.M.U.K. nun 392. maddesi.

Yukarıda açık kimliği ve müsnet suçu yazılı bulunan şahıs hakkında yapılan hazırlık soruşturması evrakları tetkik edildi :

Sanığın 3 Aralık 1970 tarihinde ilmi tetkik yapmak üzere Rusya'ya gittiği, Rusya'ya gidişini müteakip Türkiye'deki dostlarından Dursun Akçam, Oğuz Onaran, Taner Timur, ve Osman Korkut Akol'a, üzerinde Lenin'in portresini havi *Türkiye'ye sokulması yasaklanmış olan pul serisini gönderdiği*, Osman Korkut Akol'a gönderilen pul serisinin zarfı üzerine el yazısıyle, *«içinde değerli pullar bulunduğundan, yavaş açılması ricası ile»* kaydını koyduğu, bu pulların dışında yine Lenin'in fotoğraflarını havi kartpostalları gönderdiği, bu nedenlerle komünizm propagandası yapmış ol-

duğu, sanığın Rusya'ya gitmesinden önce gerek T.İ.P., gerek TÖS ve gerekse fakültede yapmış olduğu çalışmalarının da bu yönde bulunduğu, mevcut yazılar, Lenin'in portresini havi pullar, kartpostallar, şahit ifadeleri, sanığın tevil yollu beyanı ve dosya tetkikinden anlaşılmış olmakla :

Subuta eren müsnet suçtan sanığın yargılanmasının Sıkıyönetim Komutanlığı 3 No'lu Askeri Mahkemesinde yürütülmesiyle eylemine uyan T.C.K. nun 142/1 - 6,31,33,173. cü maddeleri uyarınca tecziyesi, keza arama sonucunda sanığın işyeri ve ikametgâhında elde edilen, bulundurulması yasaklanmış olan Lenin'e ait kitap serisinin, diğer Marksist - Leninist yayınların, bildiri, broşür vesair evrakların yine C.M.U.K. nun 392/2 inc maddesi uyarınca zapt ve müsaderesine karar verilmesi istem ve iddia olunur.

Baki Tuğ
Hakim Kd. Yzb.
Sıkıyönetim Yardımcı Askeri Savcısı
(İmza)

3. ULUKIŞLA'DAKİ «SOL» YAZISI DAVASI

Ulukışla'nın Beyegil köyünden D. Ö. ile üç arkadaşı yerden aldıkları bir kireç parçası ile Cerbi Dağına SOL kelimesini yazdıkları için Ulukışla C. Savcılığınca haklarında soruşturma açılmış ve yapılan soruşturma sonunda komünizm propagandası yaptıkları ve aynı zamanda hırsızlık suçu işledikleri iddia edilmiştir.

Bu iddianame örneğini aşağıya almakta yarar görüyoruz. İddianame şöyledir :

ESAS NO : 972/119 T. C.
HAZIRLIK NO : 972/140 ULUKIŞLA C. SAVCILIĞI
TALEPNAME NO: 972/26
İDDİANAME NO : 973/83

ESAS HAKKINDA İDDİANAME
ULUKIŞLA SORGU HAKİMLİĞİNE

DAVACI : K.H.
SANIKLAR : 1 — Dursun Özden Ali oğlu Emineden

doğma. 1950 doğumlu Ulukışla Beyeğil Köyünden.

2 — Nazmi Yalçın Hazım oğlu Haticeden doğma 1943 doğumlu Beyeğil Köyünden.

3 — Nuri Ünsal Mehmet oğlu Fetik'ten doğma. 1934 doğumlu Ulukışla Alipagut mahallesinden.

4 — Ferruh Baysal, Esat oğlu Ferdane'den doğma 1935 doğumlu Çamardı İlçesi Maden Mahallesinden olup Ulukışla'da radyo tamircisi.

SUÇ : KOMÜNİZM PROPAGANDASI YAPMA VE HIRSIZLIK.

SUÇ TARİHİ : 6 - 7/5/1972

Yukarıda suçları ve açık hüviyetleri yazılı sanıklara ait hazırlık evrakı tetkik olundu.

Olay tarihinde sanıklar Dursun Özden, Nazmi Yalçın, Nuri Ünsal, Ferruh Baysal Ulukışlanın kuzeydoğusunda bulunan Cerhi Dağına kireçle ve büyük puntolarla *sol* kelimesini yazıp komünizm propagandası yaptıkları ve Sol kelimesini yazmak için orada bulunan köylülere ait evlerin inşaatında kullanılmakta olan kireçten de bir miktar çaldıkları sanıkların tevil yollu ikrarları dinlenen şahit beyanları ve tekmil dosya münderecatından anlaşılmaktadır.

1 — Komünizm propagandası yapma ve geceleyin hırsızlık suçu sübut bulan sanıkların fiil ve hareketlerine uyan T.C.K. nun 142/1, 492/1, 31, 33, ve 71. nci maddelerine göre tecziyeleri istemi ile sanıklar hakkında son tahkikatın Niğde Ağır Ceza Mahkemesinde tutuksuz olarak açılıp yapılmasına karar ittihazı C.M.U.K. nun 196 ve 200. ncü maddelerine göre karar verilmesi kamu adına talep ve iddia olunur. 23/10/1973

C. Savcısı 17859
Musa Polat

İDDİANAMELERDE YANLIŞ TANIMLAMALAR

12 Mart'ı izleyen dönemlerde düzenlenen bir çok iddianamelerde kimi kavramların tanımlaması yapılmış ve bu kavramlar kendi bilimsel içerik ve anlamlarından uzaklaştırılarak mahkemelere sunulmuştur. Bu iddianameler düzenlenirken Usul Yasalarının kabul ettiği tarafsızlık ve objektiflik ilkeleri bir kenara itilmiş ve mahkemeler etki altına alınmaya çalışılmıştır.

Bu tür tanımlamalara bir kaç örnek vererek değinmek istiyoruz :

A — Okumak olanağını bulduğumuz bazı iddianamelerle **«Esas hakkındaki mütelaa»**larda **«emperyalizm»** sözü şöyle tanımlanmıştır :

«Kapitalist ülkelere karşı kullanılan yıkıcı bir propaganda sloganı»

Bu tanımlama yanlış ve aldatıcı bir tanımlamadır.

Emperyalizme karşı ilk ulusal kurtuluş savaşını vermiş bir ülkede bu tür tanımlamalarla ulaşılmak istenen amaç, hiç bir yönden hoş görülemez.

Emperyalizmin kökü, kapitalist sistemde yatmaktadır. 19. Yüzyılda kapitalist sistem, tekelci aşamasına ulaşmış ve bu aşamada emperyalizme dönüşmüştür. Emperyalizm çağında üretim ve sermaye yoğunlaşmış, kapitalist devletlerin ekonomik hayatında kesin bir rol oynayan tekelleri doğurmuştur. Tekelci mali sermaye, tekelci sanayi sermayesi ile kaynaşarak finans kapitali ve finans oligarşisini meydana getirmiştir. Sermaye ihracı büyük önem kazanmıştır. Tekelleşme süreci, dünyayı ekonomik bakımdan paylaşan uluslararası tekellerin kurulmasına yol açmıştır. Bir avuç kapitalist devlet arasında, dünyanın bölgelere taksimi işi ve paylaşımı tamamlanmıştır. Böylece uluslararası emperyalizm insanlık üzerinde bir hegemonya kurmuştur. Bu hegemonyaya karşı ulusal kurtuluş savaşları baş göstermiştir. Bugün emperyalizm, dünya halklarının en büyük düşmanıdır. Ulusal Kurtuluş Savaşımız, bu düşmana karşı verilmiş bir savaştır.

T.B.M.M. nin ünlü beyannamesinde bu konuda şöyle denilmektedir :

«Emperyalist devletlerin, Devlet ve milletimizin hayatına açıkça kasdetmeleri neticesinde meşru müdafaa için toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, şimdiye kadar muhtelif vesilelerle sarahaten veya zımnen ilan ettiği maksat ve meslekini bir kere daha bütün cihana arz için şu beyannameyi neşreylemeğe lüzum görmüştür.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, milli hudutlar dahilinde hayat ve istiklalini temin... ahdiyle teşekkül etmiştir. Binaenaleyh hayat ve istiklalini, yegane ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını, emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak irade ve hakimiyetinin sahibi kılmakla gayesine vasıl olacağı kanaatindedir.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve istiklaline suikast eden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzlerine karşı müdafaa ve maksada aykırı hareket

edenleri tedip azmiyle kurulmuş bir orduya sahiptir. Emir ve kumanda salahiyeti Büyük Millet Meclisinin şahsiyetindedir.»

Atatürk'de 1 Aralık 1921 gününde bu konuda şunları söylemiştir :

«Biz hayatını, bağımsızlığını korumak için çalışan emekçileriz, zavallı bir halkız. Ne olduğumuzu bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmak zorunda olan bir halkız! Bundan dolayı her birimizin hakkı vardır, yetkisi vardır. Fakat çalışmakla bir hakkı elde ederiz. Yoksa sırt üstü yatmak ve hayatını çalışmadan geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur! O halde söyleyiniz efendiler! Halkçılık toplum düzenini emeğine, hukukuna dayandırmak isteyen bir sosyal doktrindir. Efendiler! Biz bu hakkımızı korumak! bağımsızlığımızı güven altında bulundurabilmek için, toptan, milletçe bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı milletçe savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız.»

Bu gerçeğin bilincine varmış hakimlerimizin konuya ilişkin görüşlerini de burada anımsamakta yarar vardır. Ankara 8. Asliye Ceza Hakimi, 25.6.1975 günlü kararında şöyle demektedir :

«Türkiyede faşizme ve emperyalizme karşı çıkma her Türk vatandaşının görevidir, namus borcudur, insan olma haysiyetinin gereğidir. Faşizme ve emperyalizme karşı çıkmayan bir toplumun mevcut dünya koşulları içinde insanca yaşamaya, insan olmağa, haysiyetli hayat sürmeğe hakkı yoktur.» (975/106 Esas ve 297 sayılı karar)

Bütün bu gerçekler karşısında emperyalizmi **«kapitalist ülkelere karşı kullanılan yıkıcı bir propaganda sloganı»** olarak tanımlamak, emperyalizme karşı ilk ulusal kurtuluş savaşını vermiş bir ülkenin kamu görevlilerine yakışmamaktadır.

B — Yukarıda sözü geçen iddianamelerde görülen **«faşizm»** tanımlaması da yanlış ve siyasal bilimin verilerine aykırıdır. Bu iddianamelere göre, **«faşizm»** dar anlamda bir kötüleme sloganıdır, **«Komünistler, Marksist - Leninist düzenin dışında kalan yönetim şekillerini faşistlikle ve faşist diktatörlükle suçlarlar.»**

Bu tür bir tanımlama, faşizmi kamuoyuna ve yargı organlarına şirin gösterme çabasından başka türlü yorumlanamaz. Temel hak ve özgürlüklerin demokratik rejimin ve tüm insanlığın düşmanı olan bu baskı ve zulüm sisteminin niteliği ve kökeni yukarıda, kitabın birinci bölümünde açıklanmıştır.

Burada bu konuda bir iki örnek vermekle yetiniyoruz:

Orhan Hançerlioğlu faşizm için: **«kaba güce dayanan ve kapitalizmi yıkılmaktan korumaya çalışan bir diktatörlük rejimi olarak, çeşitli ülkelerde çeşitli biçimlerde belirmiştir.»** demektedir. (Felsefe Sözlüğü)

Adana Devlet Güvenlik Mahkemesi'de bu konuda görüşünü şöyle açıklamıştır :

«Anayasamızın belirttiği gibi, «Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti» **iken ve bunun korunması** «Hürriyete, adalete ve fazilete aşık» **Türk vatandaşlarının görevi iken, emperyalizme ve faşizme karşı kanun sınırları içinde kalarak mücadele etmenin suç olarak kabulüne imkân görülmemiştir.**

Faşizm, Anayasa dışı ve TCK'nun 141. maddesine giren siyasal bir rejimdir. Tüm yetkilerin tek elde toplandığı, demokratik yöntemlerin yok edildiği, keyfi ve şiddete taraftar, zorba, diktacı bir yönetim biçimidir. Bu nedenle faşizme karşı olmak vatandaşlık ve insanlık erdemidir. Emperyalizm ise, devletin siyasal ve ekonomik bağımsızlığını zedeleyen, başka ülke çıkarlarına öncelik veren, devletin milli olma niteliğine aykırı, dış sömürüye dayanan yabancı

bir saldırıdır. Bunlara karşı olmanın «kahrolsun faşizm, kahrolsun Emperyalizm» **demenin suç olarak kabulü asla düşünülemez.»** (4.9.1975 gün ve 975/29 - 35 sayılı karar)

Bu bölümde bir yinelemeye gitmemek için okuyucudan birinci bölümde yer alan açıklamaları ve tanımlamaları anımsamasını rica ediyoruz.

Burada değinmek istediğimiz nokta, bir kavram kargaşasına olanak vermemek gereği üzerine dikkatleri çekmektir.

Faşizmi, **«Marksist - Leninist düzenin dışında kalan yönetim şekillerini hedef alan bir suçlama aracı» olarak göstermek, kimseyi inandıramaz. İddianamelerdeki, Marksizmi ve Leninizmi bir devlet sistemi olarak tanımlama yanılgısı bir yana, demokratik hak ve özgürlüklerin tanındığı, hukuk devleti ilkesinin geçerli olduğu yönetim biçimlerini de faşistlikle suçlama ithamı, temelen dayanaksızdır.** Özellikle, Anayasanın getirdiği temel hak ve özgürlüklerin bir kenara itildiği, hukuk devleti ilkesinin rafa kaldırıldığı, yasal toplantıların basıldığı, hergün gençlerin, işçilerin ve köylülerin kurşunlandığı, faili meçhul cinayetlerin birbirini kovaladığı, kendilerine komando denilen belli merkezlerde yetiştirilmiş ve bilinen odaklar tarafından yönetilen faşist grupların saldırılarına siyasal iktidar ortaklarınca arka çıkıldığı bir ortamda bu tür tanımlamaların, demokratik rejim için yarattığı tehlikeleri görmezlikten gelmek mümkün değildir.

c — Yine bu iddianamelerle **«Esas Hakkında Mütalaa»** larda **«burjuva»** sözü **«küçültücü bir sıfat olarak anti-komünist kişiler için söylenen bir söz»** olarak tanımlanmıştır. Böylece bu söz, kendi anlamından uzaklaştırılarak bir hakaret sözü niteliğine indirgenmiştir. Bu sözün anti-komünist kişiler için söylendiği de ifade edilerek burjuva sözünü kullananların sadece komünistler olduğu anlatılmak istenmiştir.

İddianamelerdeki bu yanılgıyı ortaya koymak, burjuva ve burjuvazi sözlerinin anlamını açıklayabilmek için sınıfların nasıl doğduğunu kısaca açıklamakta yarar vardır.

Materyalist felsefe sözlüğüne göre : **«Sosyal sınıflar, sosyal üretimin tarih bakımından belirlenmiş bir sistem içinde aldıkları yere, üretim araçları ile aralarındaki ilişkiye, emeğin sosyal organizasyonunda oynadıkları role ve bunun sonucu olarak sosyal zenginlikten pay alış tarzlarına ve payın miktarına göre aralarında fark bulunan geniş insa guruplarıdır... Sınıfların ortaya çıkışı, sosyal iş bölümünün gelişmesi ve özel mülkiyetin meydana gelmesi ile belirlenmiştir.»** (R. Rosenthal ve P. Yudin)

Kuşkusuz burjuva sınıfı da belli ekonomik ve sosyal gelişmeler sonunda tarih alanına çıkmış bir sınıftır. Bu sınıfın niteliğini, toplumsal gelişme sürecinde nasıl ortaya çıktığını, bunun sosyal ve ekonomik koşullarını, sömürü sistemindeki rolünü, kendi dışındaki sınıf ve tabakaların ve özellikle emekçilerin yarattığı artı değeri sömürme biçimini sözlüklerde, yerli ve yabancı yayınlarda ve çevirilerde okumak ve öğrenmek mümkündür.

Örneğin, Türkçe Sözlük'te burjuvazi; **«Eskiden Avrupa'da soylularla köylüler arasındaki şehirliler sınıfı. Başkasının işçisi olmayıp, kendi başına üretim ve kazanç yollarında çalışarak kendine oldukça geniş veya yeter bir geçim sağlayan sınıf ve bu sınıfa, çıkarı ve yaşayışı bakımından bağlı ve yakın bulunan takım»** olarak tanımlanmaktadır. (T. D. Kurumu)

Dünyanın her yerinde, bu sınıfa burjuvazi ve bu sınıf içinde yerini almış olan sermaye sahiplerine burjuva denilmektedir. Hal böyle iken, bu kavramları, anti - komünist kişiler için söylenen küçültücü sözler olarak tanımlamanın yanlışlığı ve aldatıcılığı ortadadır.

ZIMNİ ZOR ÖGESİ

Zor ögesini açıklarken, zımni (kapalı, dolaylı) zor ögesi savı üzerinde de durmakta yarar vardır.

Bu sava göre, kimi hallerde, zor'dan açık ya da kapalı bir biçimde söz edilmese bile, zor ögesinin varlığı kabul edilmelidir. Çünkü amaca ulaşabilmek için, zor kullanılması gerekli ise, başka bir deyimle zor kullanmadan amaca varılması olanaksızsa, zor ögesi kendiliğinden gerçekleşmiş olur. Bu hallerde zor ögesinin ayrıca araştırılmasına ve ispatlanmasına gerek yoktur.

Bu savı öne sürenler, şu düşünceden hareket etmektedirler: Marksist teori sınıf mücadelesini esas alan ve devrimlerin ancak silahlı mücadele ile gerçekleşebileceğine inanan bir teoridir. Buna göre gerek proleter diktatörlüğü aşamasına ve gerekse komünist düzen aşamasına ancak ihtilal yoluyla yani zor kullanarak ulaşmak mümkün olabilir. O halde bu amaçlara ve hedeflere ulaşmak için propaganda yapanlar ya da örgüt kuranlar, ihtilal yolunu, silahlı mücadeleyi yani zor yöntemini benimsemiş sayılmalıdırlar. Bu

nedenle bu tür eylemlerde zor ögesi kendiliğinden var sayılır.

Bu sav, hukuk yönünden ve özellikle 141 - 142. maddeler açısından yanlış ve Ceza Hukukunun ana kurallarına aykırıdır. Çünki :

a — Maddelerde zor ögesinin kabulü, suçların temel ögesi olan **«kast»** ögesini ortadan kaldırır ve **«kastsız suç»** kavramının doğmasına olanak verir ki, bu, Ceza Yasasının **«kastsız suç olmaz»** ilkesine aykırı düşer.

b — Zımni zor ögesinin kabulü halinde, **«kanunsuz suç olmaz»** ilkesi ortadan kalkar.

c — Bu öge esas alındığı takdirde sosyalist ve sol eğilimli partilerin kurulması olanağı ortadan kalkar. Bu tür partilerin kurulmasına olanak sağlayan siyasi partiler yasası işlemez hale gelir. Anayasa'nın kabul ettiği demokratik rejimden söz edilemez. Giderek, Anayasa'nın **«siyasal partiler demokratik düzenin vazgeçilmez unsurlarıdır»** ilkesi yaralanır.

d — Böyle bir tutum kişi ve kuruluşları peşinen suçlamak olanağını doğurur ve kişiyi temel hak ve özgürliklerinden yoksun bırakır.

e — Kaldı ki: Avrupa'da ve dünyanın öteki birçok ülkelerinde komünist, sosyalist ve sosyal - demokrat partiler program ve tüzüklerinde **«komünizm»**, **«marksizm»**, **«bilimsel sosyalizm»**, **«kollektivizm»** sözlerini öteden beri kullanagelmekte ve buna rağmen demokratik yöntemlerle çalışmalarını sürdürmekte ve iktidar olmayı amaçlamaktadırlar.

Örneğin: Fransız Sosyalist Partisi Tüzüğü'nün 1. maddesinde şöyle denilmektedir :

«Sosyalist Parti şu aşağıdaki prensiplere dayanır :

İktidarın ele geçirilmesi ve üretim ile değişim araçlarının sosyalizasyonu yani kapitalist toplumun kollektivist veya komünist bir topluma dönüşümü için, emekçilerin ulu-

sal ve uluslararası ittifakı ve eylemi, proletaryanın ve emekçi kitlelerin sınıf partisi halinde siyasal ve ekonomik bakımdan örgütlenişidir.» (Maurice Duverger, Constitutions et Documents Politiques, Puf, Paris, 1960, S. 230)

Yine Fransız Birleşik Sosyalist Partisi'de Tüzüğünün 1. maddesinde prensiplerini şöyle açıklamaktadır :

«Birleşik Sosyalist Parti şu prensiplere dayanır : İktidarın ele geçirilmesi ve üretim ile değişim araçlarının sosyalizasyonu yani kapitalist toplumun sosyalist bir toplum haline dönüşümü için, emekçilerin ulusal ve uluslararası ittifakı ve eylemi, emekçi kitlelerin sınıf partisi halinde siyasal ve ekonomik bakımdan örgütlenişi.» (Aynı yapıt s. 240)

Bugün Fransa'da Komünist Partisi, Parlamenter düzeni benimseyerek seçimle iktidara gelmeye çalışmaktadır. Bu parti diğer sosyalist partilerle işbirliği yaparak ortak programlar hazırlamıştır. Bu iki partinin 27.6.1972'de imzaladıkları ortak hükümet programında şöyle deniliyor :

«Çoğunlukta olan partiler ülkenin güvenini yitirdikleri takdirde iktidardan çekilirler ve mücadeleye muhalefet saflarında devam ederler. Ancak, zaten varoluşu bir halk çoğunluğunun desteği demek olan demokratik iktidarın ana görevi, çalışan kitlelerin tatmini olacak ve dolayısıyla bu kitlelerin kendisine aralıksız sağladıkları gittikçe daha etkin hale gelen güvenle güçlenecektir.» (Le programme commun du gouvernement établi par les délègations du parti socialiste et du parti communiste Français; Le monde, 29.6.1972)

Fransız Komünist Partisi daha önce 1971 yılında kabul ettiği **«Demokratik Bir Halk Birliği Hükümeti için Program»** da şöyle demektedir :

«Partiler ve politik gruplaşmalar yasalara saygılı bir biçimde kurulabilecek ve özgür olarak faaliyette bulunabileceklerdir. Çok partillllk düşüncelerin açıklanması ile bir

arada yürür, partilerin devletin haberleşme araçlarından yararlanması güvenlik altına alınacaktır. Muhalefet siyasal hakların yasal güvencesini yukarıda tanımlanan özgürlüklerle ve nisbi temsilin varlığı ile bulacaktır. Genel oyla yapılan, düzenli olarak sürdürülen seçimler halkın, partilerin faaliyetleriyle ilgili yargılarını ortaya koymasına olanak veren başlıca yollardan biridir. Partiler halkın kararına uyacaklardır. Partilerle Devlet aygıtı arasında hiç bir kaynaşma meydana gelmeyecektir.»

İtalyan Komünist Partisi'nin de sürekli genel seçimlere katıldığı ve halkın % 25 - 45 oylarını almakta olduğu ve bu yolla iktidara gelmeyi amaçladığı bilinmektedir.

Böylece bu partilerin, demokratik yöntemlerle iktidara gelme yolunu benimsedikleri anlaşılmaktadır. Bütün bunlar **«zımni zor ögesi»** ni kabul etmenin ve uygulamanın hukuka ve gerçeklere uygun düşmediğini ortaya koyar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖVME SUÇLARI

Genellikle uygulamada **«Komünizmi övme»** olarak nitelenen övme suçu, Türk Ceza Yasasının 142/4. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde şöyle demektedir :

«Yukarıda yazılı fiilleri övenler... cezalandırılır.»

Demekki maddenin 1., 2., ve 3. fıkralarında yazılı eylemleri övenler, «ÖVME» suçunu işlemiş sayılacaklardır. Bu tür davalar, çoğu kez 142. maddenin 1. fıkrasında yazılı eylemleri övenler için açılmaktadır.

SUÇUN ÖGELERİ

142/1. maddedeki eylemlerin övüldüğünü ve giderek övme suçunun işlendiğini kabul edebilmek için aşağıdaki ögelerin gerçekleşmesi gerekir :

a. Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini kurmaya, sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmağa, ülke içinde kurulu ekonomik ve sosyal temel düzenlerden herhangi birini devirmeğe, devletin siyasal ve hukuk-

sal düzenlerini topyekûn yok etmeğe yönelik eylemlerin övülmesi,

b. Bu övmenin bilerek ve isteyerek yani 142/1. maddedeki amaçlara ulaşmak için yapılması,

c. Zor ögesi açısından, zor kullanma amacını da kapsayan eylemlerin övülmüş olması gerekir.

Yukarıda yazılı ögelerden herhangi birisi gerçekleşmediği takdirde övme suçunun meydana geldiğini kabul etmek olanaksızdır.

Bilindiği gibi 142. maddenin 1,2,3. fıkraları propaganda suçlarıdır ve 4. fıkrası da övme suçunu düzenlemiştir. Propaganda suçu ile övme suçu arasında farklar vardır. **«Propaganda»** sözü latince bir sözdür. Ve bir düşünceyi yayma anlamına gelir. Propganda suçunun işlenmiş sayılabilmesi için, propaganda yani yayma eyleminin gerçekleşmesi gerekir. Övme suçlarında ise suçun meydana gelebilmesi için propaganda ögesine gerek yoktur. Övme suçlarında, «övme ve iyi gördüğünü söyleme» ile suçun maddi ögesi tamamlanır. Suçun işlenmiş sayılabilmesi için dinleyenlerin bu düşünceleri benimsemesine gerek yoktur.

Propaganda suçlarının gerçekleşmesi için yasanın yasakladığı düşüncelerin iki ve daha çok kimseye iletilmesi gerekir. Övme suçlarında ise düşüncenin bir kişiye iletilmesi suçun işlenmiş sayılması için yeterlidir.

Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, övme suçunun ögelerini taşıyan ve gönderilenin eline geçmeden güvenlik görevlilerince el konulan bir mektupla işlenen övme suçunu, **«Övmeye Tam Kalkışma»** olarak kabul etmiş ve sanığa verilen cezadan T.C.Y. nın 61. maddesine göre indirme yapılmasını yerinde görmüştür. (28.4.1972 gün ve 972/30 esas ve 972/29 sayılı karar).

KOMÜNİST KİŞİLERİ ÖVMEK SUÇ MUDUR?

Bu soruyu yanıtlayabilmek için 142. maddenin metnini ve suç ögelerini hatırlamak ve gözönünde tutmak gerekir. Yasanın bu maddesi, yukarıda da açıklandığı gibi önce 1,2 ve 3. fıkralarında bazı eylemleri saymakta ve dördüncü fıkrasında da «bu fiilleri övenler»i cezalandırmaktadır. Yani bir kişinin suçlu sayılabilmesi için 142. maddenin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yazılı eylemleri övmesi gerekmektedir. Eylem demek elbetteki kişi demek değildir. Bu yönden, kişilerin övülmesi eylemlerin övülmesi anlamına gelemeyeceğinden, «kişilerin övülmesi»ni komünizmin övülmesi olarak nitelemek olanaksızdır.

Hal böyle iken, bazı ceza hukuku profesörleri, raporlarında **«Gerçekte CHE GUEVARA gibi tanınmış ihtilalci komünistlerin ölümünü** (Şerefli ölüm) **ve öldüğü yeri de bir ülkenin en namlı kişilerinin naaşlarına tahsis edilen Pantheon diye tavsif etmek onun şahsında komünizmi övmektir»** Yolunda, yasanın sözüne ve özüne aykırı düşünceler ileri sürmektedirler. (Sahir Erman, 29.8.1968 günlü bilirkişi raporu. Ankara 1. Ağır C. M. E: 968/335).

KARAR ÖRNEKLERİ

Yargıtay bu suçlarda, olayın özelliğine göre bir yargıya varmak gerektiğini kabul etmiştir. Kişilerin değişik yönleri olabilir. Bir liderin anti emperyalist yönünün övülmesi suç sayılamayacağı gibi **(Yargıtay 1. C. D. Karar. 9.11.1967 gün ve E: 967/1038, K: 967/2723),** sanat ve edebiyat yönünün övülmesi de suç sayılamaz. **(Ankara 2. Ağır Ceza M. E: 1968/110)** Övülen kişilerin komünist olmaları bu yargıyı değiştirmemelidir. Nitekim Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesi, Che Guavera'nın anti emperyalist yönünü öven sanıkların beraatlerine karar vermiş, bu karar yargıtay bi-

rinci ceza dairesi tarafından onanmıştır. Ayrıca Yargıtay birinci ceza dairesi Nazım Hikmet'in sanat ve edebiyat yönünü öven kişilerin suçlanamayacakları görüşünü benimsemiştir. Yine Yargıtay Birinci Ceza Dairesi, Stalin'in ölümü üzerine: **«Dünya kafalı bir adam daha kaybetti, ben şahsen Stalin'i seviyorum, çünkü o bizim için çalışıyordu»** diyen kişinin, **«Bu cümleler sanığın sempatisi ile idealini takdire mahal verebilir ise de propaganda veya telkin kasdını belirten bir ifade taşımamakta olduğundan hilafını kabule esas tutulan deliller gösterilmemiş olduğundan»** gerekçesi ile suçsuzluğuna karar vermiştir. (Yargıtay 1. Ceza Dairesi Kararı, 15.4.1954 gün ve E: 4063, K: 1429).

Ankara Birinci Ağır Ceza Mahkemesi, Che Guavera'nın **«Gerilla Günlüğü»** adlı kitabı hakkında gazetede bir tanıtma yazısı yazan U.K. ve C.B. hakkında TCK'nun 142/1, 6. maddelerine göre açılan bir dava sonunda verdiği kararda şöyle demektedir :

«İhtilalci bir komünist olsa dahi Guavera yazıda bağımsızlık ve insanca yaşama savaşı verenlerin öncüsü olarak tanıtılmakta ve övülmekte olması ve yazarın Guavera'nın mücadele usulünü Latin Amerikanın içinde bulunduğu koşullar bakımından destekler görünmesi bakımlarından suç konusu yazıda TCK. nun 142. maddesiyle yasaklanan ve Yargıtayın «Esas ve nihai gayesi ihtilal yoliyle burjuva sınıfını ortadan kaldırmak ve memlekette müesses temel nizamları devirip yoketmek» şeklinde tanımladığı komünizm propagandası veya komünizmi övme suçunun unsurları bulunmadığı sonuç ve kanaatına varıldığından her iki sanığın müsnet suçtan beraatlerine temyizi kabil olmak üzere oybirliğiyle ... verilen karar açıkça okunup anlatıldı.» (Ankara I. Ag. C. M. 11.11.969 T. 968/335 Es. 969/273 S. 1, K.

Bir örnek daha verelim: Türk Solu dergisinde **«CHE için Türk Ozanlarından Şiirler»** başlığı altında A.D. ile M.D.'ye ait iki şiir yayınlanmıştır.

İstanbul Üniversitesinin bilinen bilirkişileri Prof. Sulhi Dönmezer, Prof. Recai Galip Okandan ve Prof. Sahir Erman, iki şiir üzerine yazdıkları 22.1.1968 günlü bir raporda komünizm propagandası suçunu görmüşlerdir. Bu raporda şöyle denilmektedir :

«Türkiye'de mevcut kişilerin tanımadıkları, bilmedikleri, yazdıklarını okumadıkları veya okuyamıyacakları böyle bir kişiyi methetmeleri, bunu manzumeler haline getirerek yayınlamaları —yolu açık Guevara'nın ... gün gelecek gün gelecek, çocuklar güneşte sevinecek— mısralarını açıkça yazmaları, ayrıca Guevara'nın yolundan bahsederken —bir yoldur o gideceğiz, kaleme silahlara açılan— mısraları ile, bu yolun kalemle silahla açılacağını ve hedefe ulaşacağını, beyan etmekle komünizmin propagandasının icrasından hiç değilse övülmesinden bir başka anlam taşıyamaz...»

«M.D. imzalı manzumeye gelince: Bu manzume de aynen yukarıda izah ettiğimiz manzume niteliğindedir. Bu manzumede muharrir —bizimde dağlarımız vardır Ç. Guevara— demek suretiyle üstüne çıkılarak komünizm için çarpışılacak yerlerimizin olduğunu, şimdilik sakin duruyorsa bunun önemi olmadığını ifade etmektedir... Manzumenin sonunda açıkça dallara su yürüdüğü, karanlıkların ağır sancılarla, yani ihtilallerle patlıyacağı, ve ondan sonra güzel yarınlara ulaşılacağı yani muharrire göre komünizme ulaşılacağı beyan edilmektedir. Manzumenin cebri de telkin eden komünizm propagandası niteliği taşıdığı hususundan şüphe edilemez.»

Bu rapor üzerine açılan ve tarafımızdan izlenen davada mahkeme konuyu üç kişilik bir bilirkişi kuruluna vererek yeniden rapor almıştır. Bu raporda komünizmin niteliği açıklandıktan sonra şu düşüncelere yer verilmiştir :

«... A.D. imzalı şiirde, Guevara ile Köroğlu ve Dadaloğlu'nun adları zikredilmektedir.

Köroğlu yaygın bilgilere göre konusu kahramanlık olan bir halk şairidir. Kişiliği hakkında kesin bilgi yoktur. Söylenenlere ve bazı belgelere göre;

XVI ıncı yüzyılda Celali İsyanları sırasında yaşamış bir eşkiya kahramandır.

1577 - 1590 Osmanlı - İran Seferine katılmış olan bir yeniçeri şairidir.

- Osmanlılardan önceki Türkler arasında adı yaygın bir şair - Kahraman ki sonradan şöhreti bütün Anadolu'ya yayılmıştır.

Bolu dolaylarında yaşamış ve Bolu Beyine karşı baş kaldırmış olan bir kişidir.

Ondan olduğu ileri sürülen şiirlerin bir tek kişi tarafından söylenmediği, ya da yazılmadığı muhakkak görülmekle birlikte bu şiirlerin hepsinden alınan izlenime göre Köroğlu halkın gözünde mert bir insan, çetin bir bahadırdır, iyiliksever, zavallılara dokunmaz, halka zulmeden derebeylere aman vermez, sevimli bir kahraman ve saz şairlerinin piridir.

Dadaloğlu'na gelince : O. Güney illerinde XIX uncu yüzyılda yaşamış bir şairdir. Onun hayatı hakkında da fazla bilgi yoktur ve her bölge onu kendisine maletmek ister. Muhakkak olan kendisiin Toros Dağlarında dolaşan göçebe Türkmenlerinden, Avşar Boyundan olduğudur.

Bu yerlerdeki aşiret beylerinin ve en çok Kozan Oğullarının Osmanlı Hükümetine baş kaldırması üzerine tedip için hükümetçe bir tümen asker gönderilmiş ve bu başkaldırma bastırılmış, Dadaloğlu'nun aşireti de Sivas dolaylarına yerleştirilmiştir. Şairde bu savaşların yankısını buluyoruz. O da zalim Osmanlıya meydan okumaktadır ve meşhur şu mısra: «Ferman padişahın, dağlar bizimdir» onundur.

Köroğlu ile Dadaloğlu'nun halk tarafından sevilmesinde duygusal bir elemanın baş rolü oynadığı meydandadır. Bu

duygusal eleman da halkın, adeta iç-güdüsel olarak içten yaşadığı, haksızlığa karşı duyduğu isyandır, ve gelecekte daha iyi günlerin geleceği, neşenin, mutluluğun hüküm süreceği umududur.

İşte A.D. sözü geçen şiirde «Gün gelecek; Gün gelecek» mısrası ile başlayan parçasında bu gibi bir umudu Che Guevara kişiliğine dayanarak dile getirmektedir ve burada Guevara'nın komünist olması değil, onun da tıpkı Köroğlu ve Dadaloğlu gibi, zulme başkaldıran bir kişi olması ve daha çok bu şairler gibi efsanelik bir kahraman niteliği taşımasıdır. Çünkü Guevara herşeyden önce çok cesur bir macera adamı olarak tanınmış, Küba'nın en ileri gelen resmi kişilerinden biri iken, birdenbire Küba'dan ayrılışı ve esrarlı yaşayış ve ölümü, dikkatlerin çok geniş çapta üzerinde toplanmasına sebep olmuş bir insandır. Onun zihinlere kuvvetle etki yapan ve duyguları harekete getiren yönü, toplumsal görüşünden çok bu efsanelik tarafıdır. Bu bakımdan, sözügeçen şiir, komünizm propagandası değil maceracı Guevara'nın ölümünden ilham alan, insanlar için daha iyi, daha mutlu, daha güneşli günlerin özleminin ifadesidir.

S.M.D.'ın şiirine gelince; burada aslında Guevara'nın mecaracı kahraman kişiliğine dayanılarak, emperyalizme, Vietnam Savaşına, Kongo olaylarına değinilmekte ve bunlar yerilmektedir. Bizim de emperyalizmin baskısından kurtulmamız umudu ifade edilmekte, bu sıralarda bu alanda hareketsiz durduğumuza bakmamak gerektiği, bizimde günün birinde mutluluğa kavuşacağımız söylenmektedir. Duygusal elemanlarla dolu olduğunu kabul etmemiz gereken bu görüş, doğru ya da yanlış olabilir, ama muhakkak olan şudur ki, bunda komünizm propagandası bulunmadığı da meydandadır. (Prof. Dr. Besim Üstünel, Prof. Dr. Aziz Köklü ve Prof. Dr. Nusret Hızır. Ankara II.A.C.M.968/100 Es. Sayılı dosyaya verilen 4.7.1968 günlü rapor)

Bu rapor üzerine mahkeme sanıkların beraatlerine karar vermiş ve bu karar Yargıtay'ca onanarak kesinleşmiştir

Mahkemenin bu kararında şu gerçeklere yer verilmiştir:

«... Gerçekten A.D. imzalı şiirde Guevara'nın sesi ve eli övülmüş, bir savaşta topluluğu harekete getirmek bakımından sesin önemi, silah kullanma bakımından elin değeri, her türlü açıklamadan uzak görülmüştür. Şiirde Guevara ele alınırken Köroğlu ve Dadaloğlu hatırlanmış, bu hatırlamanın gerçek nedeni ise 4/7/968 tarihli raporda esaslı bir şekilde belirtildiği üzere bunların haksızlığa karşı bayrak açan kimseler olduğu ve halkın gözünde birer kahraman bulundukları nedeni ile başka birşey olmadığı açıkça görülmektedir. «Yolu açık Guevara'nın... gün gelecek, çocuklar güneşte sevinecek, mısraları ile yazarın komünizm propagandası yaptığının iddia olunması tamamen istidlale kaçan bir görüşten başka başka bir şey değildir S.M.D. imzalı diğer şiirde de «Bizim de dağlarımız vardır Che Guevara» mısrası ile dağa çıkıp komünizm için savaşmanın kasdolunduğunu istihraç edebilmenin objektif bir görüşten ziyade, bilimsel olmayan hissi bir görüş olduğu açıktır. Manzumenin sonunda «dallara su yürüdü, karanlıklar ağır sancılarla patlayacaktır karanlıklar, varmak için o güzel yarınlara» mısraları ile memleketimize karşı girişilen emperyalist hareketin sezilmiş oluşunun dile getirilmek istenilmeyip de, komünizm propagandası yapılmak istendiğinin ileri sürülebilmesi yine istidlale kaçan bir görüşten başka bir şey değildir.

«Yüksek Yargıtay I. Ceza Dairesinin 14/4/1967 tarih ve 2228/877 sayılı kararında «esas ve nihayi gayesi ihtilal yolu ile burjuva sınıfını ortadan kaldırmak ve memlekette müeses temel nizamları devirip yoketmek ve proleter diktatörlüğünü tesis eylemek ve hak ve hürriyetlerden bahsolunamayacak bir tahakküm rejimi kurmak... «şeklinde tanımlanan komünizmin söz konusu şiirlerde propagandası veya övülmesinin bulunması mümkün değildir. Köroğlu ve Dadaloğlu tarihimizde komünist kimseler olarak tanınan kimseler değildir. Bunlar meceracı, zamanın haksızlıkları-

na karşı çıkmış, yiğit kişiler olarak tanınır. Sanıklardan A.D. Şirinde Guevara'dan bahsederken onu Köroğlu ve Dadaloğlu ile aynı parelelde görmesi bu kişiliklerinden ileri gelmektedir.

SONUÇ : Yukarıda gösterilen gerekçeler altında sanık A.D., M.D. ve V.E.'nun basın yolu ile komünizm propagandası yaptıkları sabit görülmediğinden her üç sanığın b e. r a a t i n e, C. Savcısı Hayri Gökeşme huzuru ile temyizi kabil olmak üzere oy birliği ile verilen bu karar sanıklarla vekillerinin yüzlerine karşı açıkça anlatıldı.» (Ankara II. Ağır Ceza M. 968/110 Es. sayılı, 12.7.1968 gün 968/193 sayılı karar)

Yine Che Guevara ile ilgili bir davada Prof. Dr. Besim Üstünel, Prof. Dr. Ergun Özbudun ve Prof. Dr. Uğur Alacakaptan tarafından ortaklaşma düzenlenen bir bilirkişi raporunda da şöyle denilmektedir:

«Davaya konu teşkil eden yazı bir kitabı tanıtmak amacı ile yazılmıştır. Tanıtılmak istenen kitap, birkaç yıl önce Güney Amerika'da gerilla savaşı sırasında öldürülen Guevara'nın yürüttüğü savaşla ilgili hatıratıdır. Yazar, bu hatırat vesilesi ile insanın sömürülmesi, onuruna yakışmayacak bir hayata mahkûm edilmesi, ülkelerin bağımsızlığını kısıtlayıca sonuçlar doğuran emperyalizm gibi vakıalara da karşı olduğunu belirtmiş, Guevara'nın Güney Amerika ülkelerinde girişmiş olduğu mücadeleyi bu kötü sonuçları ortadan kaldırmağa yönelmiş olduğu için destekler görünmüştür. Buna şaşmamak gerekir. Güney daha doğrusu Latin Amerika ülkelerinin tümü, bugün klasik demokrasiyi bile gerçekleştirmemiş, çoğu zaman kaba kuvvete dayanan faşist ve millitarist cuntaların idaresi altındadır. Bu ülkelerde insan onuru, insanca yaşama hakkı, halkın egemenliği, ülkenin dışa karşı bağımsızlığı gibi kavramların ve temel demokratik kurumların ihmal edildiğini bilmekteyiz. Bu çeşit uygulamalara, kaba kuvvet yönetimine çıkarcı siyasal baskı anlayışına, aydın kafaların sırt çevirmeleri düşünülemez. Hele Türkiye gibi, Atatürk'ün önderliğinde, insanca yaşama, yabancı güçleri yurt dışına atma, onların yurt içindeki taraftarlarını temizleyerek ba-

ğımsızlığı sağlama ve kurma savaşı vermiş ulusların aydınları bunu sırt çevirmemelidirler.

«Guevara, ihtilalcı bir komünist olabilir. Ne var ki, onun komünist olup olmamasının olayımız üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.Çünkü adı geçen, incelediğimiz yazıda, ihtilalci bir komünist sıfatıyla değil, bağımsızlık ve insanca yaşama savaşı verenlerin öncüsü olarak tanıtılmakta ve övülmektedir. T.C.K. nun 142. maddesi ise, hükümleri bakımından açıktır. Yasaklanmak istenen şeyin toplumsal sınıflar arasındaki dengeyi ve eşitliği, birinin diğerlerini baskı altına alması, cebre dayanan bir denge değişikliğine yönelmiş hareketlerdir. Emperyalizme karşı savaş, aslında ülke dışındaki güçlere savaş anlamını taşır. Eğer, bir ülkeyi kıskıvrak bağlayan, bazan askeri, bazan siyasi, bazan ekonomik ve kültürel biçimde ortaya çıkan emperyalizmin bir ülke içinde de temsilcileri varsa, şüphesiz onlarla da mücale edilebilecektir. Ne Anayasamızın ne de ceza kanunlarımızın hükümlerini bu mücadeleyi yasaklayıcı bir biçimde yorumlamak mümkün değildir. Yeter ki, bu mücadele anayasal ölçüler içinde olsun... (Ankara I.A.C.M. 968/335 Es.S. lı dosyaya verilen rapor)

Türk Solu Dergisinin 22.12.1967 günlü ve 6 sayılı nüshasında yayınlanan «Fidel konuşuyor» başlıklı yazı hakkında açılan kamu davasında bilirkişi olarak düşüncelerine başvurulan Prof.Dr.Münci Kapani, Prof.Dr. Hakkı Uma ve Prof.Dr.Uğur Alacakaptan tarafından düzenlenen 3.6.1968 günlü raporda da bu konuda şöyle denilmiştir:

«Yazı başlığının kenarındaki nottan ve dosya içindeki savunmalardan anlaşıldığına göre, bu yazı, Castro'nun meşhur Moncada baskının yıl dönümünde söylediği nutkun, Newyork Times gazetesinde çıkan metninin özetidir.

«Castro inceleme konusu olan bu nutkuna, Castro rejiminden önceki devir ile şimdiki devir arasında bazı karşılaştırmalar yapıp bugünkü durum lehine sonuçlar çıkararak başlamış, gerçekleşen devrimin yıkılamayacağının Küba'nın Kübalıların her türlü müdahaleyi önleyebilecek güçte olduğunu, gerekecek olursa yüz yıl savaşacağını söyledikten sonra, emperyalist güçlere karşı giriştikleri mücadeleden ötürü Vietnamlılara övgüde bulunmuştur. Castro'ya gö-

re, emperyalistlerin, bu kurtuluş hareketlerini durdurmağa güçleri yetmeyecektir. Bunun gibi Küba da ortadan kaldırılamayacak ve Küba örneği yokedilmeyecektir.

«Küba devrimi Latin Amerikalılar için örnek teşkil etmektedir. Bütün tehlike ve tehditlere rağmen etmeğe de vam edecektir Çünkü samimi arzusu, Latin Amerika halklarının kurtuluşudur.

«Castro,daha sonra, dünya hayatının bu anında Kübalılara düşen görevleri sayarak, bunların halkın devrimcilik bilincini gerçekleştirmek olduğunu ifade etmiştir.

«Castro müteakiben, Küba halkının devrimin yürütülmesi ve kalkınmanın sağlanmasındaki rolü ve görevlerine değinmiş, halkına duyduğu güveni dile getirmiş, kendisinin nasıl ve niçin marksist-leninist olduğunu belirtmiş ve marksist-leninist düşüncenin gücünü izah etmiştir.

«Castro'nun kurduğu rejimi savunması, onu övmesi kadar tabi bir şey olamaz. Konuya bu açıdan bakıldığı taktirde, konuşmanın marksizm-leninizmi, dolayısiyle komünizmi övücü nitelikte olduğu söylenebilir: fakat bütün varılan sonuçlar Küba ve Latin Amerika toplumlarını ilgilendirmektedir. Yazının mütercimi ve derginin öteki sorumluları, Castro'nun söylediklerinden, onun paralelinde birtakım değer hükümlerine varmış değillerdir. Bu yolda herhangi bir ilave yapmaksızın, sadece bir komünistin ya da faşistin, bir nazinin fikirlerini, bu sistemleri övücü nitelikte olsalar bile nakletme suç değildir. Esasen,142. maddenin komünizmin övülmesini suç sayan 4. fıkrasının 1. bende atıfta bulunan hükmü de farklı bir sonuca varılmasını engeller. Gerçekten, 1. bentte, memleketin sosyal sınıflarını ve memleket içinde müesses temel nizamları söz konusu eden bir hüküm mevcuttur. Övme fiilinin de bu şekilde yasak amaçlara yönelmemesi kanun hükmü gereğidir. Oysa, yukarıda da açıklandığı üzere, yazı, doğrudan doğruya ve münhasıran Küba ve Latin Amerika'yı ilgilendirmektedir. *(Ankara I. Ağır C. Mahkemesi Es. 968/81 sayılı dosyaya verilen rapor)*

Görülmektedir ki, komünist bir toplum düzenini benimsemiş kişilerin, liderlerin ve devlet adamlarının övülmesi, komünizm propagandası ya da övmesi olarak kabul edile-

mez ve T.C. Yasasının 142/4. maddesinin kapsamı içinde düşünülemez.

ÖRNEKLER ÇOK

Bu konuda bir örneği de Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 17.11.1967 günlü bir kararında görüyoruz. Yazar Naci Sadullah Danış tarafından Kirpi Dergisinde, 1965 yılında yayınlanan bir yazı serisinde sanığın, ünlü ozan Nazım Hikmet'i övmek suretiyle kumünizmi övme suçunu işlediği iddia edilmiş ve Naci Sadullah Danış İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yargılanarak mahkûm edilmiştir.

Bu kararı bozan Yargıtay 1. Ceza Dairesi, bu konuda şöyle demektedir:

«... Hüküm gerekçesinde, sanık Naci Sadullahın mecmuanın 13.7.965 tarihli nüshasında Nazımın portresini kusurları ve meziyetleri ile çizeceğini söylediği halde bu sözünün mücerret sözden ibaret kaldığı bildirilmek suretiyle Nazım Hikmet'i övmenin komünizmi övme anlamında mütalaa edildiği görülmüş ise de, sanığın, yakın arkadaşı bulunan Nazım Hikmet'i kusur ve meziyetleri ile tanıtmak üzere kaleme aldığı 70 tefrika tutacak olan yazısının hemen başında, mecmua sahibi ile anlaşamamaları neticesi mühim bir kısmının neşredilemediği yolundaki savunmasının aksi teeyyüt eylemediği gibi, Nazım Hikmet'in şiir sanatından, kişilik ve meziyetlerinden bahsetmenin ceza kanunun 142. inci maddesinde ifadesini bulan komünizmin övülmesi anlamına alınamayacağı,

«Sanık Naci Sadullah Daniş'in, bir yakını hakkında yazdığı şiirden ötürü dövmek üzere gittiği Nazım ile ilk karşılaşmasını 13.7.1965 tarihli nüshada anlatırken, o tarihte kendisinin sadece sporun türlü kolları ile uğraşan ve divan şiirini seven bir genç olduğunu belirttikten sonra, *(Nazımın komünistliğine bir dediğim yok, zira dediğim gibi komünizmin ne olduğunu bilmiyorum ama, daha o yaşta nasılsa gelişmiş toleransımla o bilmediğim fikrin benimsenmesini de pek tabi buluyorum)* diye yazmış olmasının, Nazım Hik-

metin komünistliğini yazısında kabul ve ilan kastiyle hareket ettiğinin delili sayılamayacağı ve son cümlenin ise sanığın o tarihteki fikir özgürlüğü anlayışının bir ifadesinden ibaret bulunduğu esasen sanık yazının biraz altında yakınını hicveden Nazım için *(hayır, bir şair olmadıktan başka, aşağılık bir adam bu Nazım Hikmeti ben onu bulup yediği haltın hesabını soracağım)* dediği,

«Sanık Yazarın 27.7.1965 tarihli nüshada fikir özgürlüğünden bahsedip bazı misaller verdikten sonra, *(Nazım Hikmet'e fikirleri yüzünden reva görülen namussuzcasına hesaplı gaddarlığa tepeden tırnağa düşman olmuştur)* diye yazmış olmasının, komünizmi övmekle bir ilgi ve alakası bulunmadığını savunmasında bildirmiş ve Nazım Hikmet'in komünizmden gayri suçtan delilsiz olarak 28 yıla mahkumiyetinin haksızlığını iddia ve ifade eden ve takibat konusu yapılmayan bir çok yazı örnekleri ile Nazım Hikmet dosyası adlı bir kitap ibraz etmiştir.

«Filhakika sanığın o tarihteki fikir özgürlüğü anlayışının bir ifadesi olan Nazım Hikmet için yazılan bu cümlenin komünizmi övme suçunun delilini teşkil eylemiyeceği,

«Sanık yazarın gene aynı tarihli nüshada, Nazım Hikmet'in vatanının aşıkı olduğunu söyledikten sonra, *(herkes komünizme inanıp inanmamakta serbesttir, ama Nazım Hikmet'in o doktrini, bu millet çoğunluğunun çıkarına uygun bulduğu için o derece fedakârca benimsediğine inanmak zorundayız.)*

Bugün dost ve düşman bütün dünyanın inandığı gibi 1) cümlelerinin kararda yazıldığı : *(Komunist olarak Nazım Hikmetin takip ettiği yolun iyi bir yol olduğu, bugün dost ve düşman bütün dünyanın inandığı gibi, hakikata aykırı da olsa bildirmek suretiyle onun bu yolunun iyi bir yol olduğunu kabul edip netice olarak komünizmi övmektedir..)* şeklinde anlaşılamıyacağı ve sanık yazarın burada kendi kişisel görüşünü değil, Nazım Hikmetin komünizmi millet çoğunluğunun çıkarına uygun olduğuna inandığından benimsediğini dost ve düşman bütün dünyanın Nazım Hikmetin komünizmi bu maksatla benimsediğine inandığını ifadeden ibaret kaldığı,

«Sanık Naci Sadullah aynı tarihli mecmuada, (zira Nazım o zaman ve daha sonra cezaevlerinde hep halk için yat-

mıştır, inanışlarının yanlış olması ihtimali bile, davranışının o emsalsiz mertliğinden hiç bir şey eksiltmez.. ondan sonra, çok şükür ben de epeyce yattım. Uğrunda yattıklarımızın hepsi, sevgili, Türk milletine helal olsun, yatanlar olmazsa kalkınmak için hiç kimse gerçekten uyanmıyor 1) sözlerine gelince :

«Nazım Hikmetin komünistlik suçundan değil, başka suçtan mahkum edilmiş bulunduğu, onun inanışlarının yanlış olması ihtimalinden de bahsedilmesine göre, bu hususun aleyhe bir delil olarak kabul edilemiyeceği ve bunda komünistliği övme niteliği bulunmadığı,

«Sanık Naci Sadullah tarafından yazılan «Dostum Nazım Hikmet» başlıklı yazısının tümünün bir arada incelenmesinde TCK'nun 142. maddesinde ifadesini bulan sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek fiillerini övmek amacını güden sebep ve delillerin nelerden ibaret olduğu kanaat verici gerekçelerle açıklanmadan her iki sanığın yazılı şekilde hükümlülüklerine karar verilmesi,

«Yolsuz, sanıklarla duruşmalı inceleme sırasında müdafilerinin temyiz itirazları bu itibarla varit görüldüğünden hükmün CMUK. nun 307 ve 321 inci maddeleri uyarınca BOZULMASINA depo paralarının sanıklara geri verilmesine 9.11.1967 gününde oybirliğiyle karar verildi.» *(2723 Es. I. B/381 Sayılı karar)*

TARTIŞMA ESNASINDA SÖYLENEN SÖZLER ÖVME SUÇUNU OLUŞTURUR MU?

Övme eylemlerinde, övme amacının bulunmaması suçu ortadan kaldırır. Bu amacın, başka deyimle, suç kastının varlığı ya da yokluğu, söylenen sözlerin açıklandığı yere, koşullara ve açıklanan kimselerin niteliğine göre saptanmalıdır. Tartışma esnasında söylenen sözlerde genellikle «kast» ögesinin varlığı kabul edilmemektedir. Çünkü burada amaç övme değil, bir düşünceyi savunmaktır. Yargıtay Ceza Daireleri ile Askeri Yargıtay Daireler Kurulunun görüşleri de bu yöndedir.

Örneğin Topçu Pilot Ütgm. U.S. nin, değişik tarihlerde subay arkadaşları ile yaptığı tartışmalarda :

«Dev - Genç'li talebeler bir ideal uğruna çalışıyorlar, bunların memleket zararına bir faaliyetleri yoktur», «... En iyi kalkınmayı sağlayacak rejim sosyalist bir rejimdir.» diyerek komünist Çin'i ve Sovyet Rusya'yı örnek gösterdiği, **«Dev - Genç'lilerden 150 kişiyi asacaklarmış»** sözleri karşısında da :

«Ben onlara acıyorum, onlar idealleri uğruna çalışan kimselerdir. Onlardan evvel Demirel'in asılması lazım, birgün haklı oldukları anlaşılacak ve bu memlekete er-geç sosyalizm gelecektir»

sözlerini söylediği, böylece sanık Üsteğmenin komünizmi övdüğü ve T.C. Yasasının 142/4. maddesine göre cezalandırılması gerektiği iddia edilmiş ve hakkında Ankara Sıkıyönetim K. lığı 3 No.lu Askeri Mahkemesinde dava açılmıştır. Yapılan yargılama sonunda komünizmi övme suçunu işlediği kabul edilerek sanık Üsteğmen'in 1 yıl 5 ay, 15 gün ağır hapsine karar verilmiştir.

Askeri Yargıtay 3. Dairesi bu kararı şu gerekçelerle bozmuştur :

«Sanık hakkında temel ceza bakımından uygulanan TCK. nun 142 nci maddesinin 4 numaralı fıkrasında aynen (yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri övenler, 1 nci ve 2 nci fıkralarda yazılı hallerde 5 yıla kadar ağır hapis ve 3 ncii fıkrada ise sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak, yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamları topyekûn yoketmek) fiili yeralmış bulunmaktadır. Buna göre sanığın söylediklerinin 142 nci maddenin 4 ncü fıkrasndaki övme suçunun teşkil edebilmesi için maddenin 1 nci fıkrasında unsurları sayılan, tarifi yapılan fiilleri kasti bir şekilde yani Türkiye ortamındaki Anayasa nizamı yerine komünizmin tahakkümünü tesis edici, meşru sınıfları ortadan kaldırıcı veya bu nizamı topyekûn yokedici mahiyetteki fiil ve hareketleri muhataplarına beğendirmek çabası içinde övmüş olması gerekmektedir. Bu suçun unsurları, şekil ve şartları bakımından sanığın gerek durumu ve tutumu ve gerek sarfettiği sözlerin, mana ve mahiyetleri, söyleniş sebep, zaman ve mekanı ve etkisi itibariyle tahlile tabi tutulduğunda;

«Dosyadan edinilen bilgi ile kurulumuzda beliren kanaate göre sanık sol fikir ve düşüncede bir subay

olmakla beraber, onun aşırı sol fikir, fiil ve hareketler içinde ve komünist bir düşüncede olduğunu gösteren bir delil emare mevcut değildir. Bu hususlar kendi sınıf arkadaşı olan ve kurs devamınca ayni odada birlikte yatıp kalktığı Üsteğmen Azmi AKYÜZ'ün beyan ve şahadetlerinde, keza Üsteğmen Rıza KÜÇÜKOĞLU ile Binbaşı Orhan GÜNEY'in ve hatta bir dereceye kadar muhbir subayların beyan ve şahadetlerinde görülmekte ve sezilmektedir. Özellikle, sanık komünizmi ve aşırı solu övücü veya propaganda edici bir davranış içinde bulunmamıştır. O daha ziyade, aşağıda da açıklanacağı üzere memleketin bir an evvel kalkınması ile ve bunu temin edecek sosyal ve ekonomik bir sistem ve düzen ile ilgilidir.

«Filhakika; sanığın 4 ayrı zamanda ve değişik sebep ve vesilelerle ve hatta birazda muhbir subayların tahriki ile söylemiş olduğu sözler zahiren iki ve fakat esasta tek konuyu ihtiva etmektedir, o da Türkiyenin geri kalmışlıktan kurtularak bir an evvel kalkınmasıdır. O Dev . Genç mensuplarının bu uğurda ve bunu sağlamak için çarpıştıkları inancını belirtmek suretiyle onları tasvip ediş sebebini açıklamış; o gençlerin başka yönlerini ve tutumlarını kabul etmediğini tasrih etmiştir. Kalkınmanın komünist Çin ve Sovyet Rusya gibi sosyalist bir düzende olacağı kanaatindedir. Sanığın Türkiyenin sosyal ve ekonomik durumu ile kalkınmasının yolu ve metodu konularındaki sözleri, bir münakaşa ve tahrik ortamında ve biraz da gençlik heyecan ve saikile aşırı şekilde ifade edilmiş fikri düşünce ve kanaatlerden ibaret olup, bu fiil ve hareketlerde T.C.K. nun 142 nci maddesine uygun aşırı solu ve komünizmi övme veya yayma derecesine ve niteliğine ulaşmış bir mahiyet bulunmamaktadır. Ve dosyaya göre kendisinin bu maksatla hareket ettiğini gösteren bir durum ve tutum da mevcut değildir. Anayasamızın 20 nci maddesi (herkes düşünce ve kanat hürriyetine sahiptir düşünce ve kanatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir. Kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya

zorlanamaz) Hükmünü ihtiva etmektedir. Düşünce ve kanaatin beyan ve ifadesi masuniyet hudutları içinde kaldıkça ve memleket için zararlı bir propaganda veya övme şekline bürünmedikçe Anayasanın ve kanunların himayesindedir.» *(21.6.1972 gün ve 1972/192 - 232 Sayılı Karar)*

Askeri Yargıtay Baş Savcılığının bozma kararına itirazı üzerine Askeri Yargıtay Daireler Kurulu da bu konuda şu kararı vermiştir :

«Şu hale göre tatbik maddesi olan T.C.K. nunun 142/4 maddesindeki suçun teşekkül ve tekevvün edebilmesi için, ayni maddenin birinci fıkrasında unsurları sayılan Türkiyede Anayasa ile müesses meşru nizamın yerine, (Marksist - Leninist) komünist bir idare getirmek veya meşru sınıfları ortadan kaldırıcı veya topyekûn yokedici mahiyetteki fiil ve hareketleri muhatablarına beğendirmek kastı ve çabası içerisinde komünizmi övmüş olması icap etmektedir.

«Genel olarak T.C.K. nun 142/4. maddesindeki övmeden maksat; Anayasa ile müesses meşru nizamı yıkıcı fiilleri benimseyerek savunmak suretiyle muhatabının benimsemesini sağlamaya gayret sarfetmektir.

«Sanık tarafından söylenen sözlerin komünizmi övme anlamında olup olmadığını anlayabilmek için, sanığın durumunun yanında, sarfedilen sözlerin hangi şartlar altında söylendiğinin, zaman ve mekanı ile, sanığın fikirlerini muhatablarına benimsetmek gayreti içinde olup olmadığının tesbiti gerekmektedir.

«Sanık, sol fikirli olmakla beraber, aşırı sol fikirli eylemler içinde bulunduğunu, komünist düşünüşe sahip olduğunu gösteren delil veya emareye dosya münderecatında rastlanmamıştır.

«... Kaldı ki münakaşa zeminini yaratan ve tanık Rıza Küçükoğlu'nun ifadesinden aşırı sağcı olduğu anlaşılan Pt. Üsğtm. Sefer Bilgin ve diğer ihbarcı subayların adeta sanığı konuşmaya tahrik eder şekildeki davranışları üzerine daha çok memleketin kalkınması mevzuunda, karşılıklı olarak yapılan münakaşa esnasında nöylediği sözlerin, gerçek mana ve mahi-

yeti, Türkiyenin bir an evvel kalkınmasına matuf olduğu anlaşılmaktadır. Filhakika Dev - Genç mensuplarının bu uğurda çarpıştıkları kanaatini söyliyerek Dev - Genç'i tasvip ediş sebebini de ortaya koymuş bulunmaktadır. Ayrıca Dev - Genç'in başka yönlerini tasvip etmediğini de açıkça tebarüz ettirmiştir. Kalkınmanın komünist Çin ve Rusya gibi sosyalist bir düzende olacağı kanaatinde olduğunu da belirtmiştir. Bu hal, sadece sanığın kanaatidir ve bu hudut içinde kalmıştır.

«Aşağı yukarı aynı kültür seviyesi içinde bulunan şahıslar arasındaki bu karşılıklı konuşmada; sanıkta, komünizmi muhataplarına benimsetmek kastı mevcut olmadığı gibi böyle bir çaba içerisinde de bulunmadığı ihbarcı subayların beyanlarında dahi açıkça görülmektedir.

«Bu itibarla sanık tarafından sarfedilen sözlerin, ihbarcı subayların tahriki ile karşılıklı bir münakaşa ortamı içinde söylenmiş olması, söylenen sözlerin suç teşkil etmemesi ve sanıkta komünizmi, muhataplarına benimsetme maksadı ile övme kastının bulunmaması gibi sebeplerle Askeri Yargıtay 3. Dairesince ittihaz edilen bozma kararında isabet bulunduğu kanaatine varılmıştır» *(22.9.1972 gün ve 972/54-33 sayılı karar)*

Yukarıya alınan kararlardan da anlaşıldığı gibi, tartışma esnasında söylenen sözlerde komünizmi övme amacının ve kastının varlığını kabul etmek, yasanın amacına aykırı düşmekte ve bu hallerde övme suçu gerçekleşmemektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

12 MART DÖNEMİNDE YASA DIŞI UYGULAMALAR

12 Mart döneminin çeşitli uygulamaları ile, tutuklu sanık ve savunucularının savunma hakları kısıtlanmıştır.

Usul yasalarımıza göre tutuklu sanık, kendisini savunmayı üstlenen avukatı ile herzaman başbaşa görüşebilir ve haberleşebilir. Yasa sanığa bu hakkı tanımıştır. Bu hak, savunma hakkının bir parçasıdır. Böyle bir görüşmeye engel olmak veya onu zorlaştırmak yasaya aykırı düşer ve savunma hakkını yaralar. Çağdaş Ceza Yargılama Usulü Yasalarında bu kural genellikle kabul edilmiştir. **«Mevkuf bulunan veya muvakkaten bir müesseye konulmuş olan maznunun müdafii ile yazı veya sözle münasebette bulunmasına müsaade olunur»** (Alman C. Yar. Us. Y. M. 148)

Gerçekten çağdaş ceza yargılama usulü yasaları sanık ile müdafi ilişkilerine büyük önem vermiş ve bu ilişkinin serbestçe yürütülmesini savunma hakkının bir gereği olarak kabul etmiştir. Suç işlediği ileri sürülen her insanın hukuksal yardıma ve bir müdafi seçmeye hakkı vardır. Bu hakkını soruşturmanın başından sonuna kadar her

aşamada kullanabilir. Bazı ülkelerde sanığın müdafi edinmek ve müdafii ile her zaman görüşebilmek hakkına o kadar önem verilmiştir ki, sanığa, müdafii ile görüşmeden önce ifade vermeme hakkı tanınmıştır. Sanık ancak müdafii ile görüştükten, onun hukuksal düşüncelerini öğrendikten sonra ifade vermekte ve daha önce sanığın sorgusu yapılamamaktadır. Amerikan Yüksek Mahkemesi; bir sanığın ses bandına alınan ikrarını, bu ikrar alınırken yanında müdafii bulunmadığı gerekçesiyle geçerli saymamış ve bu ikrara dayanlarak verilmiş olan mahkûmiyet kararını bozmuştur.

Demek ki tutuklu sanık avukatı ile her zaman serbestçe görüşebilecektir. Yasanın kabul ettiği kural budur. Ancak tutuklama nedenine göre ve gerektiğinde, sanık hakkında mahkemede dava açılıncaya kadar, bu görüşmede hakim hazır bulunabilir. Mahkemede dava açıldıktan sonra görüşmelerde kimse bulunmaz. Soruşturmanın bu aşamasında yani dava açılmadan önce tutuklu ile müdafiin görüşmesinde hazır bulunmaya gerek olup olmadığını hakim takdir edecektir. Yasa görüşmede ancak hakimin bulunabileceğini kabul ettiğinden hakimden başkası hazır bulunamaz, konuşmaları dinleyemez, bunları herhangi bir suretle tesbit edemez, tutanak düzenleyemez. Böyle bir tutanak delil olarak geçerli sayılamaz. Çünkü yasaya aykırı yollarla elde edilen bir delil, delil olarak kabul edilemez. Böyle bir davranış yasaya aykırı düşer.

353 sayılı Askeri Mahkemelerin kuruluş ve yargılama usulü hakkındaki yasanın 91. maddesi de, Ceza Yargılama Usulü Yasasının yukarıda sözü geçen ilgili maddesine paralel hükümler getirmiştir. Ancak Askeri Yargılama Usulü Yasasına göre, gerekli görüldüğü takdirde, Avukat tutuklu görüşmesinde hakim yerine Askeri Savcı veya yardımcısı bulunabilmektedir.

UYGULAMAYA GELİNCE

A — 12 Mart Döneminde tutuklu sanıklarla savunucuları avukatların cezaevlerindeki görüşmeleri dinlenmiştir. Her görüşmede, kimi subaylar, astsubaylar ve emniyet görevlileri görüşmeleri izlemişlerdir. Dinleyicilerin sayısı bazan 6 ya yükseldiği olmuştur. Bu dinleyiciler konuşmalar hakkında açıkça notlar almışlar ve bu notlar ilgili mercilere iletilmiştir.

Bu uygulamanın yasaya aykırılığı açıktır.

Gerçekten 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Yasasının 91. maddesi görüşmeler konusunda şöyle demektedir :

«Tutuklu müdafii ile her zaman görüşebilir ve haberleşebilir.

«... Tutuklama sebebine göre, gerektiğinde iddianamenin Askeri Mahkemeye verilmesine kadar sanık ile müdafiinin görüşmesinde askeri savcı veya yardımcısı hazır bulunabilir.»

Görüşmelerde bulunanlar Askeri Savcı ya da yardımcısı olmadığına göre bu uygulamanın usul yasasına aykırı düştüğü ortadadır.

Yasaya aykırı bu işlemler konusunda sayısız şikâyetler yapılmışsa da bu şikâyetler olumlu sonuç vermemiş ve uygulama sürdürülmüştür.

B — Tutuklu sanıkların cezaevlerinde hazırladıkları savunmalar, makine ile yazılmadan önce Cezaevi yöneticileri tarafından sansür edilmiştir. Bu savunmalar ancak denetlendikten sonra makine ile yazılmasına izin verilmiştir.

C — Sanıklar duruşmalara götürülürken üzerlerindeki kâğıtlar kontrolden geçirilmiştir.

D — Aynı davada sanık durumunda olan tutukluların ortak savunma hazırlamalarına izin verilmemiştir.

E — Savunmalarını hazırlayan tutukluların, diğer sanıkların ve hakkında tanıklık yapan öteki kişilerin ifadelerini incelemesine olanak sağlanmamış, savunma hakkının gerektirdiği bu hakların kullanılmasına imkân verilmemiştir.

F — Duruşmalarda kendilerine işkence yapıldığını ayrıntılarıyle açıklayan sanıkların bu sözleri tutanaklara **«baskı yapıldı», «empoze edildi»** sözleriyle geçirilmiş, **«işkence»** sözünün tutanaklara yazılmasından çoğu kez kaçınılmıştır.

G — İşkence iddiaları incelenmemiş, böylece Kontr-Gerillada alınan ifadelerin geçerli olup olmadığı hususu üzerinde durulmamış, **«Emniyet ifade tutanakları»**nın (Kontr-Gerilla ifade tutanakları) imza sahipleri, savunmaya rağmen çağrılıp dinlenmemiştir.

H — Kimi tutuklular mahkeme salonuna girerken asker emniyet görevlilerince dövülmüş ve yaralanmıştır. Örneğin Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan ve arkadaşları davasında sanıklardan Metin Yıldırımtürk **«Bağımsız Türkiye»** diye bağırdığı gerekçesiyle emniyet görevlisi bir üsteğmen tarafından dipçikle vurularak başından yaralanmış, yüzü-gözü kan içinde bırakılmış, bu durum mahkeme kuruluna ve askeri savcıya gösterildiği ve tutanak düzenlenmesi istenildiği halde bu yapılmadığı gibi suçlu subay hakkında herhangi bir kovuşturma da açılmamıştır.

Metin Yıldırımtürk sorgusunda bu konuda şunları söylemiştir:

«Evvela şunu belirtmek istiyorum, ilk duruşmaya gelince kapıdan girerken 'Bağımsız Türkiye' diye bağırıyorduk, kollarım da kelepçeli idi. Kollarım kelepçeli olduğu halde, bir üsteğmen tarafından kafama dipçikle vuruldu ve kafam yarıldı. Yaralı olarak salonda bulunduğum halde, Mahkeme Heyetince kafamın sarılmasına müsaade edilmedi. Kafam yaralı olduğu halde ancak Mahkeme Heyeti ara

kararına çekildiği zaman kafam sarıldı ve ben 'Bağımsız Türkiye' diye bağırıyordum. 'Kahrolsun Amerika' diye bağırıyordum. Kafama vuran Üsteğmen Amerika'nın hayranı olabilir. Çok yıldızlı Amerikan bayrağının hayranı olabilir. Bense çok yıldızlı Amerikan bayrağının düşmanıyım. Mahkemede söylediğim halde zabıt tutulmadı. Üsteğmenin isminden bahsedilmesini, zikredilmesini istediğim halde zabıtlara geçmedi. Bu konuda söyleyeceklerim bundan ibarettir. Bu hususun zabıtlara aynen intikalini istiyorum. Üsteğmenin isminin de zabıtlara geçmesini istiyorum dedi.» (Duruşma Tutanağı)

Bu ve benzeri baskılar altında kalan bir sanığın ve bunu görenlerin savunma haklarını özgürce kullanabilmelerine olanak bulunmadığı kuşkusuzdur.

Bütün bu uygulamalar, savunma hakkını geniş ölçüde kısıtlamış ve sınırlamıştır.

DURUŞMALARIN «AÇIK»LIĞI

12 Mart'ı izleyen dönemde Sıkıyönetim Askerî Mahkemelerinde **«Mahkemelerin Aleniyeti»** ilkesine aykırı bir uygulama yürütülmüştür.

Yargı organlarının bağımsızlığını, yargılamaların her türlü etkiden uzak olarak yapıldığını, verilen kararların usul yasalarına uygun olarak verildiğini, sanık, tanık ve bilirkişiler üzerinde hiçbir baskı uygulanmadığını gösteren, yargı organlarını her türlü kuşkudan uzak tutan ilkelerden biri de, **«duruşmaların herkese açık olması»** dır. Duruşmaların açık olması demek, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, isteyen her vatandaşın duruşma salonuna girebilmesi, bu konuda hiçbir engelle karşılaşmaması ve yargılamaları serbestçe izleyebilmesi demektir. Duruşmaların açıklığı temelde yargı'nın bir güvencesidir.

Bu ilke, hakimlerin keyfi hareketlerini önleyecek, duruşmanın yönetiminde yasalara uygun davranmalarını sağlayacak ve giderek kamuoyunun yargı organlarının çalışmaları üzerinde bir tür denetimini sağlayacaktır. Böyle bir denetim bir yönden halka güven verecek, öte yandan da mah-

kemeleri çeşitli kuşkulardan uzak tutacaktır. Kamuoyuna ve halka güven vermeyen bir yargılama biçiminin, bağımsız yargının da amacına aykırı düşeceği, bu tür yöntemlerle verilecek kararların kamuoyunu doyurmayacağı açıktır.

Anayasamız, 135. maddesi ile, mahkemelerde duruşmaların herkese açık olduğunu kabul etmiştir. Ceza Yargılamaları Usulü Yasası da (Mad. 373) duruşmaların açık olarak yapılmasını emretmektedir. Ancak yasa, genel ahlak ya da kamu güvenliğinin korunması amacı ile duruşmaların kısmen ya da tamamen kapalı yapılabileceğini de öngörmüştür. Duruşmaların kısmen ya da tamamen kapalı yapılması halleri kesin ve açık gerekçelere dayanmalıdır. Anayasanın 135. maddesi, **«Genel ahlakın ve kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde»** sözleri ile bu istisna halinin nadir koşullarda uygulanması gereğine değinmiştir.

353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakındaki Yasanın 138. maddesi de **«Askeri mahkemelerde duruşma her zaman açıktır. Ancak genel ahlakın ve kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde duruşmanın bir kısmının ya da tamamının kapalı yapılmasına Askeri Mahkeme karar verebilir.»** demektedir. Maddedeki: «... **kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı haller»** deyimi de yukarıdaki düşüncemizi doğrulamaktadır.

UYGULAMAYA GELİNCE

Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde, duruşmanın kapalı yapılmasına karar verilmediği hallerde, genellikle duruşmaların açıklığı ilkesine aykırı bir yöntem izlenmiştir.

Duruşmalara girebilmek için :

1 — Duruşmadan bir gün önce 2 tane fotoğrafla birlikte yetkili mercilere başvurmak ve ikametgahını, mesleğini, yaşını ve sanıkla olan akrabalık derecesini bildirmek.

2 — Duruşma günü, duruşma saatinden bir saat önce yetkili mercilerin göstereceği bir yerde **(Bu yer Ankara'da Mamak Nizamiyesidir ve kent merkezine 10 km. uzaklıktadır)** hazır bulunmak.

3 — Bu yerden Sıkıyönetim görevlilerince hazırlanmış bir otobüsle mahkemenin kapısına götürülmek,

4 — Mahkeme kapısında üstü başı aranmak,

5 — Mahkeme kapısında görevlilerden giriş kartı almak ve bir görevli eşliğinde mahkeme salonuna götürülmek,

koşulları uygulanmıştır.

Bir davanın birden fazla duruşmalarını izlemek isteyen sanık yakınları bu işlemleri her duruşma için yinelemek zorunda bırakılmıştır. Sabah yapılan bir duruşma öğleden sonraya bırakıldığı takdirde bu işlemleri uygulama olanağı bulunmadığından duruşmaları izlemek mümkün olmamıştır. Bütün bu işlemleri yerine getiren dinleyicilerin, mahkeme binasında yapılmakta olan öteki duruşmaları izlemelerine izin verilmediği gibi, diğer salonlarda yapılan başka duruşmalarda bulunmalarına da izin verilmemiştir.

Bu yükümlülükleri yerine getirmek için katlanılacak maddi külfetleri ve zaman kaybını tahmin etmek kolaydır.

Bu tür bir uygulama karşısında herhangi bir vatandaşın duruşmaları izleme olanağı ortadan kalktığı gibi, sanık yakınları da çoğu kez bundan yoksun kalmışlardır. Böyle bir uygulama karşısında, duruşmaların «herkese açık» olduğundan sözetmek olanaksız hale gelmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

SAVLAR VE SAVUNMALAR

141 - 142. Maddelerin uygulanmasında çeşitli savlara rastlanmaktadır. Bu savlar, C. Savcılarının maddeleri anlayış biçimine, maddelerdeki öge ve sözlere anlam veriş tarzlarına ve kendi dünya görüşlerine göre değişik türlerde ortaya çıkmaktadır. Maddelerin **«değişik yönlere çekilebilirliği»** de bu çeşitli savların ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır. Bu savlarla açılan davalar yargı organlarında incelenmekte ve sonuca bağlanmaktadır.

Egemen sınıfların, kendi çıkarlarını korumak, emekçi sınıf ve tabakalar yararına bir toplumsal gelişmeyi önlemek amacıyle kabul ettikleri, faşist kökenli bu maddeleri uygulamak durumunda kalan genel mahkemeler 12 Mart öncesinde verdikleri kararlarda genellikle ve büyük oranda hukukun kuralları içinde kalmaya çalışmışlar, maddelerde gösterilen suçların ögelerini zorlama girişimlerinde bulunmaya yönelmemişlerdir. Gerek Yargıtay Ceza Genel Kurulu ve gerekse 1. Ceza Dairesi maddelerde zor ögesinin varlığını kabul etmiş ve zor uygulanmayan ya da önerilmeyen hallerde suç ögelerinin gerçekleştiğini kabul et-

mekten çekinmiştir. Yargıtayın bu tutumu, Anayasanın düşünce özgürlüğü ilkesine uygun düştüğü gibi maddelerin ögeleriyle ve yurt çıkarları ile de uygunluk göstermiştir.

12 Mart'ı izleyen dönemde, Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri, maddeleri değişik bir yönde uygulamış, maddelerin ögelerini zorlamış, maddelerde zor ögesinin varlığını kabul etmemiş, gerekçesiz ya da gerekçe olarak nitelenemeyecek düşüncelerle mahkûmiyet kararları vermiştir. Daha da ileri giderek 35 yıldan beri bu maddeleri ciddiyetle ve hukuk kurallarına saygı duyarak uygulayan genel mahkemeleri ve bu mahkemelerin hakimlerini suçlama yoluna gitmiştir. Bu suçlamaları bir çok kararlarda görmek mümkündür. «... **İcranın aczi ve yargı tatbikatındaki tutarsızlıklar sanıkların manevi gıdası olmuştur... bilmeyen, bilmezlikten gelerek bu harekete hız veren, 12 Mart ortamına gelinmesine yardımcı olan, geçmiş yargı tatbikatının ilgisizliği, yanlış tutumu ve çekingenliği olmuştur.**» sözleri bu suçlamaların örneklerindendir. **(Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Nolu Askeri Mahkemesi 17.12.1972 gün 972/3 esas ve 972/144 sayılı karar).**

Adı geçen mahkemelerin bu tutumu, ancak olağanüstü koşullarla, bu koşulların yarattığı psikolojiyle açıklanabilir.

Biz burada uygulamalarda rastladığımız çeşitli savlara ve savunma biçimlerine kimi örnekler vermek istiyoruz:

YURT DIŞINDAKİ GELİŞMELERLE İLGİLİ YAYINLAR

Yabancı bir ülkedeki siyasal ve sosyal gelişmeler hakkında öne sürülen düşünceler 142. maddenin kapsamına girer mi?

Açılan kimi davalarda yabancı ülkelerde meydana gelen gelişmeleri anlatan yazılar, kitaplar, çeviriler ve incelemeler hakkında davalar açılmış ve bu yayınların 142. maddeyi ihlal ettiği öne sürülmüştür.

Ülkemizin ekonomik ve sosyal düzeni ile ve yurdumuzdaki sınıfsal ilişkilerle ilgisi olmayan ve tamamen yabancı bir devleti ilgilendiren bu yayınların, 142. maddenin kapsamına girdiğini kabul etmek mümkün müdür?

141 ve 142. maddeler, **Türkiyede «sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek veya devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekûn yoketmek»** için yapılacak propagandaları ve eylemleri cezalandırmak amacıyle kabul edilmiştir. Bu maddelerin amacı «Türkiye'de» zor'a dayalı bir eylemle toplumsal düzenin değiştirilmesini önlemektir. Yasa koyucunun bu maddelerle Türkiyede mevcut olan düzeni korumak ve sürdürmek istediği açıktır. Maddelerdeki müesses nizam «kurulu düzen» bunu anlatmaktadır. Yabancı bir ülkede kurulu bir düzenin değiştirilmesi elbetteki hukuk yönünden ülkemizi ve halkımızı ilgilendirmemektedir. Kaldı ki yabancı ülkelerdeki düzen değişikliği eylemlerine Türk Yasalarının engel olamayacağı da açıktır.

«... **Bu gerekçeler göstermektedir ki, söz konusu hükümlerin ceza kanunumuza alınmalarına sebep, demokratik anayasa rejimimizi demokrasi esaslariyle bağdaşmayan fikir akımlarına karşı korumaktır. Ceza kanunumuz, davaya konu olan maddeleriyle faşizm, anarşizm ve ırkçılık gibi hürriyet ve demokratik hukuk devleti rejimi ile bağdaşmayan doktrinlerin gerçekleştirilmesi çabalarını yasaklamıştır**...

«... komünizmin, insan haklarına dayanan ve milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti niteliğini taşıyan Türkiye Cumhuriyeti ilkelerine aykırı bulunduğu bir gerçektir... Böyle bir sistemin ise anayasayla bağdaşmadığı açıktır. Bu nedenlerle komünist bir rejimin memleketimizde kurulmasını sağlamak maksadiyle sosyal bir sınıfı

ortadan kaldırmaya veya memleket için müesses iktisadi ve sosyal nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf propaganda yapmayı yasaklayan hükümler Anayasaya aykırı değildir...

«Demek ki ana unsur, faaliyetin Türkiyede cebri bir düzen değişikliğine yönelmiş olduğunun anlaşılmış olmasıdır. Failin amacının bu olduğunun kesinlikle anlaşılamadığı, olayımızda olduğu gibi, yabancı ülkelerdeki gelişmelerle ilgili beyanlarda bulunulduğu takdirde 142 inci madde hükümlerinin uygulanmaması gerekir.» (Uğur Alacakaptan. 22.7.1969 günlü bilirkişi raporu. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi E: 968/371)

Gerçekten maddede yazılı, toplumun ekonomik ve sosyal düzenlerinden herhangi birini devirmek ya da devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekûn yoketmek için her ne suretle olursa olsun propaganda eylemi yabancı bir ülkenin sosyal sınıflarını değil Türkiyedeki sosyal sınıfları hedef almaktadır. Eylemin Türkiyede meydana gelmesi ve ülkemizdeki sınıflar üzerinde işlenmesi 142. maddenin ögelerinden bulunmaktadır. Bu açıdan, örneğin Varşova Paktı üyesi devletlerin Çekoslovakya'ya müdahaleleri konusunda lehte veya aleyhte düşünce açıklaması, bu düşüncelerin yayınlanması inceleme konusu maddelerin kapsamı dışında kalmaktadır. Nitekim Aydınlık Dergisinin 1. sayısında yayınlanan **«Çekoslovakya'da Sosyalizm ve Karşı Devrim»** başlıklı yazıda komünizm propagandası yapıldığı iddiasıyle V.E. hakkında açılan kamu davası sonunda Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi, Prof. Aziz Köklü, Prof. Cahit Talas ve Prof. İbrahim Yasa tarafından düzenlenen 13 sayfalık bir bilirkişi raporuna dayanarak sanığın beraatine karar vermiştir. **(2.6.1970 gün ve 969/203 esas ve 1970/89 sayılı karar).**

Yargıtay 1. Ceza Dairesinin aşağıdaki kararı da düşüncemizi doğrulamaktadır :

«Şahin Alpay tarafından Türkçeye çevrilip yayınlanmış olan (JEAN PAUL SARTRE Küba'yı anlatıyor) *adlı kitabın incelenmesinde: Yazarın ihtilalden sonra Kübaya yaptığı ziyaret ve seyahati neticesinde; bu memleketin, Batista devri ile ihtilalden sonraki idare sistemlerine ve siyasal ve ekonomik durumlarına ait müşahadelerini kayıt ve tesbit ile,*

A. İhtilalden önce :

1. Adanın, Amerikan Kumpanyaları tarafından nasıl sömürülmekte olduğu ileri sürülerek bu konuda misaller verildiği,

2. Ada'da zaten az bulunan ekime müsait toprakların bir kaç aileye milyonlarca dolar kazandırdığı halde halk arasında işsizlik ve fakirliğin çoğaldığı, nüfusun % 45 inin okuma yazma bilmediği, ülkenin efendilerinin halka bu yoksulluğu cehaletle birlikte sundukları,

Bütün Küba hükümetlerinin iktidarı kötüye kullanmak için sanki anlaştıkları,

3. Geri zekâlı, zalim ve hilekâr bir adam diye bahsedilen Batista'dan halkın nefret etmeğe başladığı, Havana'da polis müdürünün kumarhanelerden haraç topladığı,

4. Küba ordusunun da büyük toprak sahiplerini koruduğu, emperyalizmin bir aleti haline geldiği ve reforma karşı bulunduğu,

5. Fidel Castro ile taraftarları genç kuşağın ihtilale tekaddüm eden zamanlarda ne suretle gayret ve gizlilik içinde çalıştıkları,

B — İhtilalden sonra :

1. Nihayet iki Aralık 1956 tarihinde 80 kişilik bir kafilenin Meksikadan eski bir tekneye binerek Santiago yakınlarından karaya çıkarak savaşa başladıkları, bu savaş sırasında Batistacıların savaşçılara ne gibi korkunç işkenceler yaptıklarını beyanla buna dair misaller verildiği,

2. Castro'nun önce Batistacı orduyu hedef tutup kışlalara saldırdığının hikâyelerini anlattığı,

3. Devrim başarıldıktan sonra ilan edilen 17 Mayıs 1959 toprak reformu kanununun bazı hükümlerine işaret edilerek 4000 dönümden fazla topraklara bonolar karşılığında el konulup bunların fiilen üzerlerinde çalışanlara verildiği, bu işleri düzenlemek için (İNRA) adı ile bir top-

rak reformu komisyonu kurulduğu, bu kanunun başlangıç kısmının, Castro'nun değerini ve düşünce kudretini ortaya koyduğu belirtilmekle beraber bu reformun faidelerine işaret edildiği, (Kitap Sa.. 103 - 106)

4. Ada'da konut meselesini çözmek için ayrıca bir kuruluş (İNAV) meydana getirildiğini yayınlayan basit köy evleri modellerinin kurulan kooperatiflere gönderildiği, Milli piyangodan elde edilen gelirin (İNAV) ın emrine verildiği,

5. Yazarın tanıştığı Kübalı liderlerin hiç uyumadan gecelerini dahi bürolarında geçirerek nasıl bir azim ve gayretle çalıştıkları, zevk ve eğlenceden nefret ettikleri, bakanlıkların otomobili varsa bakanların otomobili olmadığı, kimsenin boşuna benzin harcamak ve otomobil eskitmek istemediği, liderlerin dış memleketlere —vakit harcamamak için— uçakla gitmekte iseler de halkın parasını israf etmemek için turist mevkilerde ve halk arasında seyahat ettikleri, bakanların kendilerini yeni rejimin birer işçisi saydıkları, ihtilalcilerin, savaş sona ermeden traş olmamağa yemin ettikleri, ihtilali başardıktan sonra ise çalışmaktan tıraş olmağa vakit bulamadıkları için saç sakal bıraktıkları, (kitap, 163)

6. Kübada seçim ısrarla mevcut olmadığına da işaret edilerek yazarın, konuştuğu (İNRA) başkanının kendisine «*Demokrasinin siyasi yönü asla küçümsenemez ve ancak daima sonra gelir. Seçme özgürlüğü, özgürlüğün bütün neticelerini kapsamadığı takdirde bir aldatmacadan ibarettir.*» diye söylediğinin anlaşıldığı (Kitap Sa. 125-130)

7. Sonra söz Castro'ya intikal ettirilerek onun hayat hikayesi anlatılıp bazı meziyetleri öne sürüldükten sonra Castro'nun, Ada ile ilgili bir mesele ile sonuna kadar ilgilendiği halde kendi şahsına ait meselelerde umursamazlık derecesine varan bir ilgisizlik gösterdiği, (Sa. 66 - 67 - 212)

Gandi nasıl ki Hindistanda sistemin en zayıf tarafını bulup bunun Paryalar meselesi olduğunu tesbit ettikten sonra saldırıya geçmişse, yine Latin Amerikadaki geçmiş devrimciler mücadelelerini nasıl en zayıf noktalara yöneltmişlerse Kübadaki devrimcilerin de halkın desteğine dayanarak, Batistanın emrindeki emperyalizmin aleti ve reformlara karşı olan orduya önce saldırmak lüzumunu duyarak böyle yaptıkları,

Anlatılmakta olduğu görülmüştür.

Kitapta bunlardan başka (Eğer hükümetlerin dürüst olması isteniyorsa yöneticileri bozan nedenlerin değiştirilmesine çalışmak gerekiyordu. Başka bir deyişle Milli Egemenliğe dayanmayan bir burjuva demokrasisi bir şakadan ibarettir. Egemenliğin de, ekonomik bağımsızlığa dayanmadığı sürece isterse bütün dünya devletleri tarafından tanınsın boş, soyut bir kavramdan başka bir şey olmazdı... (234)

(... Kübanın egemenliği, bağımsızlığı, yöneticilerin dürüstlüğü ve toprak reformu, ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlı idi, halkın yaşama standardının yüksetilmesi ve eski yapıların radikal bir şekilde değiştirilmesi birbirlerini karşılıklı olarak şartlandıracaktı, bozguncu burjuva parlamenterizm ideolojisi ve burjuva bireyciliği ile bu halkın hümanist ideolojisi arasında orta bir yol yoktur. Fakat her istediğini de dile getirdiği şekilde değiştiremez, ancak kendini değiştirerek, nesnel ihtiyaçlarını değiştirebilir, Milli egemenlik ve özgürlük kazanabilir ama bunu ancak büyük toprak mülkiyet rejimin yarattığı sefaleti koruyan Sahte. burjuva demokrasisinden kurtulabilir. Buna ancak kendini halka dönüştürüp, bütün diğer insanlar arasında özgür bir insan olmak için diğerlerinden farklı olmaktan gurur duyan ve bunu çok önemli sayan ayrı bir birey olarak sadece kendini sevmeyi bırakacak olursa yapabilir. (Sahife,237-238)

(... Toprak reformunun ikili niteliği bunun açık bir örneğidir. Köylü sınıflarına yeni bir satın alma gücü sağlar ve bir pazar yaratarak yabancı egemenliğini yıkar ve aynı zamanda toprak reformu adildir, ayrıcalıkları ve mülkiyeti yener, işçileri toprağın efendisi kılar ve toprağın üzerinde bir eve sahip olmalarını sağlar... insanlığın bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek olanıdır. (S. 238) mütalaalarının da ileri sürüldüğü anlaşılmıştır.

TCK. nun 142. inci maddesinin 1 inci fıkrasında (sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek..) fiilleri ceza müeyyidesine tabi tutulmuş, maddenin 4 sayılı fıkrasında bu fiilleri övmek de suç sayılmıştır.

Halbuki yukarıda muhtevası ve esasları belirtilen dava konusu kitabın müellifi JEAN PAUL SARTRE'IN ihtilalden sonra ve fakat komünist rejimin gerçekleşmesinden önce Kübada yaptığı bir seyahat neticesindeki esas itibariyle müşahade ve intibalarını ihtiva ettiği görülmektedir.

Yabancı yazarın yabancı bir memlekette iktidarı elinde bulunduranların tutumlarını, idarede gösterdikleri aczi ve içine düştükleri lüks israfı, bencilliği ve halkın yararları ile bağdaşmayan tutum ve davranışlarını objektif bir görüşle yazmış olmasının, bu yazının Türkçeye çevrilmesinin komünistliği yasaklayan TCK. nun yukarıda metni yazılı maddesiyle bir ilgisi bahis mevzuu olamıyacağı aşikârdır.

Yine bir memleketin, iktisaden gelişmiş kuvvetli bir devletin kumpanyaları tarafından sömürülmekte olduğunu ileri sürüp bunu kendince bir takım misallerle desteklemeğe çalışmanın da TCK. nun komünistliği yasaklayan hükümle bir alakası görülmemektedir.

Müellifin, JEAN PAUL SARTRE kitabında, Castro ve diğer devrimcilerin, bugün israftan, zevk ve eğlenceden uzak, halk içinde sade ve basit bir hayat yaşayarak, gecelerini dahi bürolarında çalışmakla geçirip memleket hizmetine kendilerini nasıl vakfettiklerini beyan etmesinin komünist rejimi övme veya bu rejimin propagandasını yapmak fiili ile bir ilgisi mevcut değildir. Kanunda ancak, proleter sınıfın ihtilalle iktidara el koyup burjuva sınıfını ortadan kaldırmak ve kendi sosyal ve ekonomik düzenini gerçekleştirmek amacını güden komünistlik yasaklanarak ceza müeyyidesine tabi tutulmuş, hangi ideolojiye sahip olursa olsun bazı devlet ve hükümet adamlarının şahsi meziyetlerini, kendilerini halkın hizmetkârı kabul ederek ona göre çalıştıklarını halkınkinden üstün ve farklı bir yaşamayı reddettiklerini, özel ve lüks araçlarda değil de halkın arasında ve aynı şartlar altında seyahat ettiklerini söyleyip yazmanın ve bu gibi yazıları Türkçeye çevirip yayınlamanın ise yine 142 inci maddenin kapsamı dışında kaldığı da izahtan varestedir.

Anayasanın 37 ve 38 inci maddelerinde Devletin; toprağı olmayan çiftçiye toprak sağlamağa mecbur tutulması ve çiftçinin topraklandırılması için özel mülkiyette olup ta kamulaştırılan toprak bedellerinin 10 sene içinde ve tak-

sitle ödenebilmesi esasının kabul olunması gibi hükümler gözönünde tutulduğu takdirde yazarın ihtilalden sonra Kübada çıkarılan ve yukarıda bazı esaslarına değinilen toprak reformuna ait kanundan söz ettikten sonra toprak reformunun yukarda işaret edildiği surette yararlarını öne sürüp bu konudaki kişisel düşüncelerini belirtmesinin de komünistliği bir propaganda veya övme niteliğinde olduğu iddiası kabule şayan bulunmamıştır.

Yazarın, iktisadi özgürlüğe ve milli egemenliğe taraftar olduğunun açıkça anlaşılması demokrasinin Milli Egemenliğe dayanması gerektiğini savunması (Sa. 234) Hümanist ideolojiyi benimsemiş görünmesi, bir memleketin, iktisaden kuvvetli devletler tarafından sömürülmesine karşı olması komünizm propagandası övme şöyle dursun bunların tam karşısında olduğu kanısını vermektedir.

Esasen bu kitabın yazıldığı tarihte Kübada bir ihtilal yapılmış ise de; orada henüz herhangi bir idolojinin mevcut bulunmaması ve komünist rejimin benimsenmemiş olması da yazarın, Kübadaki böyle bir rejimin propagandasını yapmak veya bu rejimi övmek amacını gütmemiş olduğunu ortaya koymaktadır.

Her ne kadar 8.4.1968 tarihli bilirkişi raporunun 4 üncü sahifesinde altı çizili satırlarda «bölümün son paragrafında (Sahife 116) «kollektif mülkiyetin savunması yapılmıştır.» diye yazıldığı görülmüş ise de; bu sahifenin dikkatle incelenmesinde kollektif mülkiyeti savunan kitabın sahibi yazar değildir. Yazarın sadece bir Kübalının konuşma sırasında özel mülkiyet hakkında söylediklerini nakletmekle yetindiği görülmüştür.

İncelenen kitabın muhtevasına ve yukarda açıklanan sebeplere göre kitapta ne komünizmi övmeye ne de bunun propagandasını yapmağa delalet eden bir delil ve işaret mevcut olmadığından Cumhuriyet savcısının yerinde görülmeyen temyiz itirazının reddi ile beraat hükmünün tebliğnamedeki düşünce gibi (ONANMASINA). 18.2.1969 gününde oybirliği ile karar verildi.» (1969/150 Esas ve 477 Sayılı Karar)

Herne kadar T. Ceza Yasasının 162. maddesinde: «Kanunun cürüm saydığı neşriyatı nakletmek başlı başına bir cürüm olup, faili aynı cezaya tabiidir.» denilmekte isede,

bu hükmün, yabancı ülkelerdeki yayınları değil, Türkiyedeki yayınların naklini hedef aldığı açıktır. Ülkemizi ilgilendirmeyen, yurdumuzdaki ekonomik ve sosyal düzenle ilgisi bulunmayan bir yayın yasalarımıza göre suç sayılamayacağından, bu gibi hallerde **«kanunun cürüm saydığı»** bir eylemin varlığından söz edilemez.

ÇEVİRİ VE BİLİM ADAMI

Bilimsel Bir Yapıtı Dilimize Çevirmenin, 142. Maddenin Kapsamı Dışında Kabul Edilebilmesi için Çeviren Kişinin «Bilim Adamı», «Öğretim Üyesi» Olması Gerekir mi?

Konuyu açıklığa kavuşturabilmek için Anayasanın 21. maddesini okumakta yarar vardır. Madde şöyledir :

«Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.»

Görülüyor ki, Anayasa, maddenin başına «herkes» sözünü koymuş, böylece bu hakkın hiçbir ayrım yapılmadan bütün vatandaşlara tanındığını anlatmak istemiştir. Bu sözün, maddenin başına konulmasını bir rastlantı olarak düşünmek olanaksızdır. Maddenin bu hakkı, yalnız bilim adamlarına tanıması Anayasamızın eşitlik kuralını düzenleyen 12. maddesine de aykırı düşecektir. Gerçekten Anayasa, bu maddesinde şöyle demektedir :

«Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin kanun önünde

eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.»

Anayasanın bu açık hükmüne göre bilimsel araştırma yapmak, bilimsel yayınlar yapmak hakkını yalnız öğretim üyelerine tanımak, bunun dışında kalan vetandaşları böyle bir haktan yoksun bırakmak eşitlik ilkesine aykırı düşer. **«Genellik»** ve **«objektiflik»,** yasaların en önemli niteliklerindendir. Yasa, genellik ve objektiflik niteliğini yitirirse, kimi istisnalar dışında, **«Yasa Olma»** niteliğini de yitirir. Özellikle inceleme konusu olan Anayasa maddesinde **«herkes»** sözü yeraldığına göre, bu açıklık karşısında hiçbir neden ve gerekçe ile bu hakkı belli bir zümreye özgü hale getirmek olanaksızdır.

Bu açıklamalar, **«bilim adamları»** zümresine ayrıcalık tanımanın yanlışlığını ortaya koymaktadır. Gerçekten, bilim adamı sayılabilmek için öğretim üyesi olmak, üniversitede ya da yüksek bir okulda ders vermek gerektiği düşüncesi tutarlı görülemez.

Kaldıki, «bilim adamı olmanın» ve «sayılmanın» doğru bir ölçüsünü bulmak da zordur. Bilim adamı, üniversite kürsülerinde ders veren öğretim üyesi midir? Bilimsel keşiflerde bulunan kişi midir? Ünlversiteler dışında öyle kişiler vardır ki, bir çok üniversite öğretim üyelerinden daha ziyade «bilim adamı» sayılmaya layıktırlar ve sayılmaktadırlar. Eğer yalnız Üniversite öğretim üyelerini bilim adamı saymak yoluna gidilirse Louis Pasteur, Galile, Copernlc, Lelbnitz, Newton, Bacon, Spinoza, Edison gibi bilim ve felsefe alanlarında keşiflerde bulunmuş ün yapmış kişileri bilim adamı saymamak gibi abes bir sonuca ulaşmak gerekecektir.

Ayrıca bir yapıtın bilimsel metodlarla yazılmış olup olmadığı da inancımıza göre, bilimsel araştırma konusu olabilmek, tarihsel belge niteliği taşımak bakımından önemli değildir. Atatürk'ün Nutuk'u bilimsel bir metodla yazıl-

mamıştır. Ama kurtuluş savaşımızın tarihini yazacak olan bir kimse bu belgeyi incelemeden tarihimizi yazabilir mi? Bu yargı, Hit'lerin «Kavgam» adlı kitabı ile öteki bir çok liderlerin kendi sosyal mücadelelerini anlatan kitapları için de söz konusudur. Hatta bilimsel belgeler bazen söylev, bazen rapor, bazen mektup ve bazen de makale biçiminde bulunurlar. Bunları çevirmek, yayınlamak da bilimsel bir araştırmadır. Bilimsel inceleme ve araştırmalara hizmettir.

Görülüyor ki bilim adamı olmak için Üniversite öğretim üyesi olmak gerekmediği gibi, bilimsel araştırma konusu olan yapıtların da bilimsel metodlarla yazılmış olması zorunlu değildir. Anayasanın 21. maddesi «herkes» e bu hakkı tanımış ve bu konuda herhangi bir ayrıcalık gözetmemiştir.

TARİHİ VE BELGESEL YAYINLAR

Tarihsel Yapıtlar ve Belgeler, Yabancı Ülkelerin Sosyal Mücadele Tarihleri, Tanınmış Liderlerin Yaşantı ve Mücadelelerini anlatan Yayınlar Suç mudur?

Tarih bir bilim dalı olduğuna göre, tarihsel araştırmaların da bilimsel nitelikte oldukları açıktır. Bir ülkenin tarihini yazacak, bu konuda bilimsel araştırma yapacak olan kişilerin, o ülkenin sosyal mücadele tarihini, liderlerinin düşüncelerini, söylevlerini, raporlarını, hayatlarını okumaları ve öğrenmeleri zorunludur. Nutuk'u okumadan Türk Kurtuluş Savaşının tarihini, Kur'anı okumadan islamiyetin tarihini, Lenin'i tanımadan, hayatını, yapıtlarını, mücadelelerini bilmeden Sovyetler Birliğinin tarihini, özellikle Ekim 1917 devriminin tarihini incelemek ve öğrenmek mümkün olmadığı gibi, **Hitler'in «kavgam»** adlı yapıtını okumadan nasyonel sosyalizmin tarihini, ve yine Mao Çe Tung'un **«Teori ve Pratik»** adlı yapıtını ve öteki yapıtlarını, yaşantısını ve mücadelelerini öğrenmeden Çin Devriminin tarihini, Fidel Kastro'nun yaşantısını ve mücadelelerini bil-

meden Küba'nın tarihini öğrenmek ve yazmak olanaksızdır.

1961 Anayasası 21. maddesinde: **«Herkes bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma, ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.»** demektedir.

Yukarıda açıklanan bilimsel araştırmalar ve tarihsel belgelerin yayını, Anayasanın bu güvencesi altındadır.

Nitekim, Mao-Çe Tung'un **«Teori ve Pratik»**, Stalin'in, **«Diyalektik ve Tarihi Materyalizm»**, Geoges Politzer'in **«Felsefenin Başlangıç İlkeleri»**, Jean Paul Sartre'in, **«Sartre Küba'yı anlatıyor»** adlı kitabı, Paloczy Horvath'ın **«Dün köleydik bugün halkız»** adlı yapıtı, Babeuf'un **«Devrim Yazıları»** adlı yapıtı vb. hakkında açılan davalar beraat kararları ile sonuçlanmıştır.

Yargıtay 1 inci ceza dairesi Teori ve Pratik adlı kitap hakkında verilen beraat kararını şu gerekçeyle onamıştır :

«... Mao Çe-Tung'un çeşitli makalelerini kapsıyan (Teori ve Pratik) adlı kitap ile komünizm propagandası yapmadığı profesör Uğur Alacakaptan, Profesör Münci Kapani, Doçent Dr. Ülker Gürkan ve Dr. Yahya Kemal Zabunoğlu tarafından ifade edilmiş ve sanığın Çin'deki rejimin mahiyeti ile liderinin tutum ve düşüncelerini göstermek için kitabı ingilizce aslına sadık kalarak hiçbir ilave ve değişiklik yapmadan tercüme ve neşrettiği ve dosya içerisinde mevcut Siyasal Bilgiler Fakültesi 1 inci sınıf *(1966 - 1967)* Anayasa Hukuku ders özeti notlarının sonunda tavsiye edilen yardımcı okuma kitapları arasında sanığın bu çevirisinin de bulunduğu ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu *(Siyasal Rejimler ve Devlet Sistemleri)* sınav soruları arasında Mao Çe-tung'un düşüncelerine de yer verildiği anlaşılmış olmasına! Anayasanın 21 inci maddesindeki sarahata ve 141/1, 142/1 inci maddelerinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali için açılan dava dolayısiyle anayasa mahkemesinin 26.9.1965 gün 1963/173 esas, 1965/4 sayılı kararında *(sözügeçen madde hükümleri, bu konulardaki bilimsel inceleme ve araştırmalara yasaklamış*

değildir. Propaganda sınırına girmemek şartiyle her çeşit toplumcu bilimler ve bu açıdan anarşizm ve komünizm üzerinde öğrenme, açıklama, yayma ve araştırma yapılması bu maddelerdeki yasakların kapsamına girmez.) denilmiş bulunmasına göre verilen beraat hükmü usul ve kanuna uygun bulunmakla Cumhuriyet savcısının temyiz itirazlarının reddi ile hükmün tebliğnamedeki düşünce gibi onanmasına... karar verildi.»

Yine S.E. tarafından dilimize kazandırılan ve Macaristandaki sosyal mücadeleleri anlatan **«Dün Köleydik bugün halkız»** adlı kitap hakkında Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesince verilen hükümlülük kararı Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından aşağıdaki gerekçelerle bozulmuştur :

«1944 yılında Londrada ingilizce yayınlanıp sanık tarafından (dün köleydik bugün halkız) adıyla Türkçeye çevrilmiş olan kitapta; Öteden beri Macaristanda çiftliklerde çalışan toprak emekçilerinin, yaşantıları ve toprak sahipleri ile olan mücadeleleri anlatılmakta, bunların yarı aç ve yarı tok halde şafak zamanından güneş batıncaya kadar çalıştırıldıkları ve toprak sahipleri veya adamlarının emekçi genç kızları geceleri kullandıkları ileri sürülmekte ve 1914 - 1918 I. dünya savaşında Macaristanın iç durumu ve ayrıca 2. cihan harbinde Macar idarecilerinin Nazilerle nasıl ve ne suretle işbirliği yaptıkları ve bu işbirliğine karşı beliren mukavemet hareketi ele alınmakta ve 1918 tarihlerinde Karolyi hükümeti tarafından bir toprak reformu programı hazırlandığından, bu programda 500 dönümden fazla toprakların devletçe tazminat verilmek suretiyle sahiplerinden alınıp toprak işçilerine dağıtılması derpiş edildiğinden ve ayrıca kooperatiflerle tarım şurası kurulması öngörüldüğünden ve Karolyi'nin bu reforma 1919 tarihinde önce bizzat kendi topraklarını dağıtmakla başladığından bahis edilmekte ve mahkemece, mahkûmiyet hükmüne dayanak olarak alınan kitabın 126, 127 ve 128. sayfalarında yer alan cümlelerin, I. dünya savaşından sonra ihtilalle iş başına gelen Macar Sovyetleri başkanı «Belakunt» un yaydığı beyanlar nakledilmekte ve hazırlık tahkikatı sırasında C. savcılığınca bilirkişi seçilen Ord. Prof. Dr. Recai Galip Okandan, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer ve asist. Ayhan İçel tara-

fından düzenlenen 6/9/966 tarihli raporun ikinci sayfasında ise; (yazar, toprak emekçisinin kurtuluşunun, emekçi sınıfının tahakkümünü tesis etmek veya toprak sahiplerini ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamı devirmek suretiyle gerçekleştirilmesi gerektiğini açıkça ileri sürmemekle beraber önsözün sonunda *«kitabın yazarı kaygılanmakta haksız değildi, tarih tekrarlanmayacak mıydı?... ama bu kez tekrarlanmadı. Macar kontlarının derebeylik düzeni tarihin kara sayfalarından biri olarak geçmişe karıştı gitti.* denilmek suretiyle, Macaristanda yerleşen komünist rejim öğücü bir şekilde gösterilmektedir. Durum böyle olunca bu satırlar T.C.K. nun 142/4 de yer alan suça vücut verici niteliktedir.) diye istidlale kaçan bir mütalaa dermeyan edilmekte olmasına göre; *birisi bilhassa Maceristan tarihine vakıf bir tarih profesörü, diğerleri iktisadi dokrinler alanında bilgi sahibi kimselerden seçilecek bilirkişiler kuruluna, gerek sözü edilen kitap ve gerek bu kitaba konulan* (önsöz) incelendirilerek kitapta bahsedilen vakıaların gerçekten Macaristan tarihinde cereyan etmiş olup olmadığı, bu kitabın yazılmasındaki *amacın, sırf geçen vakıaları zikr ve tesbit etmek mi, yoksa olaylar tahrif edilerek komünist rejimini propaganda veya övmek mi olduğu ve ayrıca sanık tarafından yazıldığı ve altına takma ad konulduğu kabul olunan «önsöz» yazısında da gerçekten* T.C.K. nun 142. Maddesine göre komünistlik propagandası veya komünistliği övme niteliği mevcut olup olmadığı gerekçeleri açıkça ve kanaat verici bir tarzda gösterilmek suretiyle tayin ettirildikten sonra sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken bu bakımdan eksik soruşturma ve yetersiz bulunan mezkur bilir kişiler raporuna istinaden hüküm verilmesi,

Yolsuz, sanığın temyiz itirazı bu itibarla yerinde görüldüğünden tebliğnamedeki onama istetiğinin redddiyle hükmün bu sebepten ceza muhakemeleri usulü kanununun 321. maddesi uyarınca *(bozulmasına) depo parasını sanığa geri verilmesine* Ve evrakın yerine gönderilmesine 28/9/967 gününde oybirliği ile *karar verildi.»* (1325 - 2210 s.k)

Ankara 1. Ceza Mahkemesi bozma kararına uyarak, davaya konu yapılan kitabı yeniden bir birlirkişi kuruluna vermiş ve Macaristandaki köylü mücadelelerini övme amacıy-

İle çevrede bir değişiklik yapılıp yapılmadığının saptanmasını istemiştir. Kitabın aslı ile çevirisini inceleyen bilirkişiler kitaba herhangi bir ek yapılmadığını, çeviride değişiklik de bulunmadığını bildirmişler ve mahkeme sanığın beratına karar vermiş ve karar kesinleşmiştir.

Görülüyor ki bilimsel yapıtlar,tarihsel belgeler ve yabancı devlet adam larının, askerlerin, liderlerin hayat ve mücadelelerini anlatan yayınlar 142. madenin kapsamı dışında kalmaktadır.

MARKSİST AÇIDAN ELEŞTİRİ

Bir yapıtın Ya da Düşüncenin Marksist Açıdan Eleştirisi Propaganda Sayılabilir mi? Örnek bir davada bu konuda Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi şöyle demektedir:

«Yayın yolu ile komünizm propogandası yapmaktan sanık yukarda açık kimliği yazılı Arif Gelen hakkında yapılan duruşma sonunda dosyadaki bütün kağıtlar okunduktan sonra gereği konuşulup düşünüldü ve aşağıdaki karar tesbit olundu.

17.6.969 tarihli kararnamede: dava konusu eserin 1917-1918 Rus ihtilâlini tetkik eden Kautsky'ye Lenin'in verdiği cevabın tercümesinden ibaret olduğu, 12/5/1969 tarihli bilirkişi raporuna görede T.C.K. 142/1-4. maddesindeki suç unsurlarını ihtiva ettiği belirtilerek son tahkikatın açılması uygun görülmüştür,

21/11/1969 tarihli oturumda esas hakkında düşüncesini söyleyen C. Savcısı tarafından da bu görüş benimsenerek sanığın aynı maddenin işaret olunan fıkraları ile tecziyesi talep olunmuştur.

Şu hale göre gerek kararname ve gerekse mütalâda sanığın bir taraftan komünizm propogandası yaptığı ileri sürülürken diğer taraftan da övgüsünde bulunduğundan söz edilmiştir.

Sanık ise soruşturma ve duruşma aşamalarındaki savunmalarında dava konusu kitabın 1915, 1918 yılları arasın-

da Alman Kautsky ile Rus Lenin arasındaki siyasi, ekonomik ve ideolojik bir tartışmanın hikayesinden ibaret bulunduğu, bu kitapta Leninin yeni kurulmakta olan devletin özelliklerini belirttiği, bu sözlerin o günkü koşullar altında belli bir döneme ait bulunduğu bu nedenle kitabın bu günle ilişkisi bulunmadığı, bunun yanı sıra kitabın ekonomi ile siyaset alanında inceleme yapacak kimseler için bir kolaylık ve kaynak sağlamak amacı ile çevirisinin yapılarak yayınlandığı, kitabın ilk önce 1934 yılında Haydar Rifat tarafından Türkçeye çevrildiğini, ilk bilirkişi raporunda kitaptan bazı cümleler ve parçalar alınmak suretiyle suçlama yoluna gidildiği, fakat bunların yarım olarak alındığı, bu itibarla kitabın tam olarak okunmadığı, kitabın bir komünizm propogandasını ihtiva etmeyip tartışmayı yansıtıcı nitelikte bulunduğunu ileri sürmüştür.

Gerek kararname, gerekse esas hakkındaki düşüncede sanığın tecziye istemine esas olan 21/11/1969 tarihli bilirkişi raporunda: (Kitabın muhtevasında, S.20- *«bizim burada tartıştığımız, bütün sosyalistlerin kaçınılmaz ve temel görevi, bir ihtilal durumunun bulunduğunu yığınlara açıklamak, bunun genişliğii ve deriliğini anlatmak, proleteryanın ihtilal bilimini ve ihtilalci kararlılığını uyandırmak, ihlalci eyleme gitmesine yardım etmek, bu amaçla ihtilal durumuna uygun örgütler kurmaktır. -S.14-de proleteryayı ihtilalcı eylemden caydırmak bir ihanet demektir...-S.116-da Sovyet Hükümeti bir proleter demokrasi biçimidir. (Bu demokrasi, halkın büyük çoğunluğu için, çalışan ve sömürülen insanlar için, demokrasinin dünyada eşi görülmedik biçimde gelişmesini ve yayılmasını sağlamaktadır.» denildikten sonra* S. 118, 119, 123, 129, 142, 143, 144, 159, 160, 163, 168, 169, 176, 177 ve 185. işaretlenerek Marx'ı, Kominizmi, Sosyetleri metheden pasajların yer aldığı ifade olunduktan sonra kitapta bazen proleterya diktatörlüğünün kurulmasına ilişkin propoganda görülüyor isede kitaba hakim olan temel niteliğin T. C. K. 142/4. maddesine giren «övme» fiilinin gerçekleşmiş olduğu keyfiyetinin açıklanmış bulunduğu) ifade olunmuştur.

Raporun eleştirisine geçilmeden önce bunun kim tarafından düzenlendiği noktası üzerinde durmakta fayda mevcuttur.

Söz konusu raporu veren ve imzalayan Ayhan Önder Ceza ve usul Profesörü dava ise iktisadi bir doktrin olan komünizmle ilgilidir. O halde konu, bilirkişinin uzmanlık alanı dışında bulunmaktadır.

Yüksek daire 28/9/967 tarih ve 1329/2210 sayılı kararı ile bir mahkumiyet hükmünü bozarken bilirkişi raporunu ele alarak bu raporun «istidlale *kaçan bir mütalâ*» niteliğinde olduğunu ifade etmiş ve bundan sonra da dava konusuna göre «*birisi bilhassa Macaristan Tarihine vakıf bir Tarih Profesörü diğerleri iktsadi doktrinler alanında bilgi sahibi kimselerden bilirkişi kurulunun*» teşkiline deyinilmiş ve böylece bu tür davalarda Ceza Hukuku Prf. nün bilirkişilik yapmasının uzmanlık dalı itibarıyle mümkün olmadığını ortaya koymuştur.

Dairenin bu görüşü mahkemece göz önünde bulundurulmak suretiyle yeniden bir bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır.

15/11/1969 tarihli gerekceli ve etraflı 13 sahifelik bilir kişi raporunda konu genişliğine ve derinliğine ele alınarak Çok tanınmış bir Alman marksisti olan Kautsky'nin K. Marx'ın en yakın düşünce arkadaşlarından biri ve Marksist felsefenin en önemli yorumcusu iken, birinci dünya savaşının başlamasından sonra barışçı biryol tuttuğu, barışın en kısa zamanda gerçekleşmesi gerektiğini söylemesi nedeniyle Lenin ve arkadaşları tarafından kendisine «*Sosyal dönek*» «*Sosyal vatansever*» veya «*Sosyal şöven*» adının takıldığı, beyan olunduktan sonra Kautsky'nin 1917'de gerçekleştirilen Rus ihtilalini ve kurulan yeni düzen içindeki uygulamalarıda şiddetle eleştirdiği bu nedenlede Lenin ile yeni uyuşmazlıklara düştüğü, «*Proleterya diktatörlüğü*» adlı eserinde, Lenin doktirinine ve proleterya diktatörlüğünün uygulanmasına şiddetle hucüm ettiği, işte Lenin bunları kitabının üçüncü bölümünde ele alarak eleştirildiği ifade olunduktan sonra, kitabın birinci kısmında yer alan «*ikinci enternasyonalin çöküşü*» ikinci bölümünde yer alan «*oportünizm ve ikinci enternasyonalin çöküşü*» ve nihayet üçüncü bölümünde yer alan «*proleterya ihtilali ve dönek Kautsky*» başlıklı yazılarda Lenine göre Kautsky'nin fikirlerindeki çelişkiler ve tutarsızlıklar dava konusu eserdeki düşüncelere bağlı kalınmak kaydı ile tah-

lil olunduktan sonra kitabın *bu hali ile Akademik bir tartışma niteliğinde olup propoganda yada övme özelliği göstermediği»* aynı zamanda *«tarihi bir belge vasfına sahip bulunduğu»* düşüncesi serdolunduktan sonra, eserin komünizm propogandası veya övgüsünü taşıdığı ifade olunmuştur.

Bilirkişi raporları ile kitap üzerinde yapılan incelemede:

209 sahifeden ibaret bulunan kitap hakkındaki 12/5/1969 tarihli ilk bilir kişi raporunun üç sahifeden ibaret çok kısa olup yapılan incelemenin yüzeyde kaldığı, bu kadar uzun bir kitabın yüzeyde kalan bir inceleme ile hükme bağlanmasının opjektif olma esasına sadık kalamıyacağı, ve bundan dolayıda kitaptan alınan bir kaç pasajla asıl amacın ne olduğu esaslı bir şekilde belirtilmeksizin eserin proleterya diktatörlüğünün kurulmasına ilişkin parağraflarıda kapsamakta bulunmasına rağmen hakîm olan temel niteliğin» «övme» fiilinden ibaret bulunduğu, doğrultusunda olduğu görülmektedir.

Rapor eserin başlıca konusunu teşkil eden Kautsky'nin düşüncelerinin Lenin tarafından incelenip eleştirilmesine hiç yer vermemek ve sanki kitabın bundan ayrı olarak komünizm propagandası veya bunun övgüsü amacını hedef tutan bir eser gibi gösterilmek istenmektedir. Bu itibarla üstünlüğü mevcut değildir.

Dava konusu kitabı başından sonuna kadar tam bir süzgeçten geçiren 15/11/1969 tarihli ikinci bilirkişi raporu bu raporu düzenleyenlerin bu konuda uzman oluşları ve hem de gayeyi tam bir açıklıkla ifade etmiş bulunmaları nedeniyle tercih olunmuştur

Son bilirkişi raporunda belirtildiği üzere «tanınmış bir Alman marksisti olan K. Kaursky, K. Marx'ın en yakın düşünce arkadaşlarından biri ve marksist felsefenin en önemli yorumcusu iken sonraları bu görüşten ayrılmış evvela revizyonist olarak görünmüş daha sonrada daha ileri giderek marksist düşünceye karşı cephe alarak bunu bir nevi zümre diktatörlüğü ve hatta kişi diktatörlüğü biçimine sokmak istemiştir.

Lenin ise Marx'ın fikirlerini en çok benimseyen ve bunları sadece bir düşünce olmaktan çıkarıp uygulama alanına koyan kimsedir.

Bu düşüncede olan Lenin Kautsky'nin fikir değiştirmesine tahammül gösterememiş ve onun «Proleterya ihtilali» adlı broşürü dolayısıyle gerek şahsını ve gerekse düşüncelerini ele alarak kesin bir dille eleştirerek yermiştir.

Dava kousu kitap üç bölümden ibarettir :

1 — İkinci enternasyonelin çöküşü S. 7-74

2 — Oportünizm ve ikinci enternasyonalin çöküşü S. 75-91

3 — Proleterya ihtilali ve dönek Kautsky S. 93-209

Kautsky'nin 1918 de yayınladığı *«proleterya diktatörlüğü»* adlı eserinin Lenin tarafından eleştirisi kitabın üçüncü kısmında yer almakla beraber birinci ve ikinci kısımlarda gerek Kautsky ve gerekse aynı düşünce biçimini benimseyen kimselere karşı marksist açıdan cevaplar verilmektedir.

Birinci kısımla ilgili olmak üzere. kitabın 8. sahifesinde «eğer *sorunu bilimsel bir yönden belirtmek istersek... Sosyal demokrat partilerin çoğunun, hepsinden önce de Alman sosyal demokrat partisinin önde gelen kişilerinin, hükümetleri ve burjuvazi ile birlikte proleteryaya karşı cephe aldığını söylemek zorundayız»* denilmek suretiyle, Alman sosyal demokrat partisinin önemli kişilerinin proleteryaya karşı cephe aldığı fikri ortaya atıldıktan sonra, 9. sahifede *«bir kimse, dünkü enternasyonalin bütün yetkilerinin ve bu günkü sosyal şövenizmin Hyndman, Guesde, Kautsky. Plekhanov, bu kararını okuyucularına hatırlatmak cesaretini göstermemelerini, bir ihanetten başka türlü tanımlıyamaz» dedikten sonra Kautsky'nin kişiliğini ele alarak kendisi unutkanlıkla yerilmektedir.*

Eserin 13. sahifesinde *Plekhanov, Kavtsky ve ortakları bütün ülkelerin burjuvazisinin bencil yalanlarını tekrarlarken işçileri bile bile aldatıyorlar»* 23. sahifede Plekhanov'un ham şövenizmi, Kautsky'nin daha kurnaz ve oynak şövenizminin oturduğu teori temel şövenizmi, üzerindedir, Kautsky, bütün ülkelerin sosyalistlerinin «kendi» kapitalistlerinin yanına sığınması için dua ederken aşağıdaki iddiaları kullanıyor «diyerek Kautsky'nin düşünceleri sıralanıp bunlar cevaplandırılmaktadır.

Kitabın 30, 33, 37, 41, 46, 49, 50, 52, 63, 63 inci sahifelerinde yine Kautsky'nin görüşleri ele alınarak eleştirilmekte-

dir.

İkinci kısımda dahi bir taraftan Basel kongresi manifestosu ele alınırken diğer taraftan yine 84, 85, 86,cı sahifelerde Kautsky'nin düşüncelerinin eleştirisine devam olunmaktadır.

Nihayet son bölümü teşkil eden ve 93 sahifeden «Proleterya ihtilâlli ve dönek Kautsky» başlığınıtaşıyan kısımda Kautky'nin muhtelif zamanlardaki düşünceleri ve özellikle» Proleteryo diktatörlüğü» yada» Proleterya İhtilali» adlı eser yada buroşürü geniş ölçüde ele alınıp önce bir giriş yapıldıktan sonra 96. sahifede *«Kautsky Marx'ı nasıl bir kötü liberal yaptı»* sorusunu ortaya koyduktan sonra bunu cevaplandırmakta 110. sahifede *«Burjuva ve proleter demokrasi»* başlığı altında Kautsky'nin düşünceleri üzerinde durulup şiddetle yerilmekte kendisine ağır tarizlerde bulunulmakta, 120 sahifede sömürülenle sömüren arasında eşitlik olabilir mi» sorunu ortaya atıldıktan sonra Marksist açıdan Kautsky'nin düşünceleri tahlil ve red olunmakta, sahifede kurucu meclis ve Sovyet Cumhuriyeti ele alınıp Kautsky'nin düşünceleri birer birer sıralanıp cevaplandırılmakta, aynı açıdan 148. sahifede *«Sovyet anayasası»* üzerinde durulmakta, 160. sahifede *«Enternasyonalizm nedir»* sorusu ele alınarak Kautsky'i destekleyenler üzerinde durularak gerek burada ve gerekse 178. sahife de *«ekonomik tahlil yolu ile burjuvaziye hizmet»* başlıklı yazıda kendi görüşleri ile Kautky'nin görüşleri karşılaştırılarak Kautsky'nin görüşlerinin isabetsizliği belirtilmekte en son 205. sahifede Kautsky'nin sanayi konusundaki düşüncelerini cevaplandırarak kitabını bitirmektedir.

Görülüyor ki dava konusu kitap, bir komünizm propogandası veya övgüsünü hedef tutmayıp, Kautsky'nin Marksizimden sapmasının Lenin tarafından Marksist bir açıdan eleştirilip yerilmesinden ibarettir.

Son bilirkişi raporunda kitabın *«akademik»* olduğu gibi *«tarihi bir belge»* niteliğinde bulunduğu da belirtilmiştir.

Kitap geçmiş olayların bir nakli ve aynı zamanda ideolojik bir tartışmasın yansıtması niteliğindedir.

Bir eserin veya düşüncenin Marksist açıdan eleştirisi, komünizm propogandası alanına gelmez.

Kaldı ki Marksizm bu gün Türk Üniversitelerinde geniş ölçüde incelenip öğrenciye öğretilmektedir. Nitekim Ankara Hukuk fakültesi anayasa hukuku Prf. İlhan Arsel'in *«ana yasa hukukunun umumi esasları»* adlı kitabının 317. sahifesinden 353. sahifesine kadar olan kısmı bu konuya ayrılmış bulunduğu gibi Prf. Yavuz Abadanın Hukuk felsefesinin ana konuları adlı ders notlarının 68 ve 131. anayasa Hukuku Prf. Münci Kapani'nin «Kamu hürriyetleri» adlı kitabının 127-137 Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden Mümtaz Sosyalın «anayasaya giriş» adlı kitabının 88. ve onu kovalayan sahifelerinde aynı mahiyette bilgiler verilmektedir.

Stalin tarafından yazılıp İngilizce metinden Vahab Erdoğdu tarafından türkçeye çevrilen «Diyalektik ve tarihi materyalizim» adlı kitabın dava konusu olarak mahkememize intikal ettirilmesi üzerine verilen 15/11/1968 tarihli beraat kararının Yüksek dairenin 24/4/1969 tarihli ilamla onarışı sırasında»konuların Türkiye üniversitelerinin çeşitli fakültelerinde ders olarak öğrencilere okutulduğu» ndan bahsolmuş aynı görüş anayasa mahkemesi kararında da» «Komünizmı» dahil bütün konuların ele alınabileceği propoganda hududuna varmak kaydı ile incelenip eleştirilebileceği ifade olunmuştur.

Dava konusu kitapta ise bu doğrultuyada gidilmemiş sadece Kautsky'nin görüşlerinin Marksist açıdan yanlış olduğuna değinilmiştir. Kautsky'nin görüşlerinin Marksist açıdan reddolunması sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis, sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yada anayasanın ön gördüğü hakları yok etmek anlamına gelmez. O halde kitap bir yönden akademik diğer yöndende tarihi bir belge niteliğinde olup okunup anlaşılmasıda kolaylıkla mümkün olmayan ideolojik bir tartışmanın hikayesinden ibarettir.

SONUÇ: Yukarıda gösterilen gerekçeler altında sanık Arif Gelenin Şubat 1969 tarihinde Komünizm propogandası veya övgüsü yaptığı sabit görülmediğinden BERAATİNE, emanet alınan kitapların iadesine, temyizi kabil olmak üzere oy birliği ile verilen bu karar C. Savcısı Suat Kurulu hazır olduğu halde sanık ve vekillerinden Avukat Halit Çelenk ve Mehmet Ali Şengülün yüzlerine karşı açıkça anlatıldı» (25/12/1969 gün ve 969/170 Es. ve 969/329 S. lı K.)

MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİM PROPAGANDASI

A — Milli Demokratik Devrim Nedir ?

Biz burada, sadece suç öğesi açısından incelemek amacıyla bu devrim stratejisinin ana çizgilerini özetlemeye çalışacağız: (1)

Emperyalizmin etki alanında bulunan Türkiye, tarımsal alanda da kapitalistleşme süreci içinde bulunduğu halde, feodal ilişkilerin yer yer sürmekte olduğu yarı-bağımlı bir ülkedir. Yurdumuzun bu durumdan kurtulabilmesi için, feodal üretim biçimine son verilmesi, emperyalizmin etki alanından kurtulması ve tam bağımsız ve gerçekten demokratik bir ülke haline gelmesi gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin önündeki devrimci aşama, milli demokratik devrim, bir doktrin ya da bir ideoloji değil, toplumsal gelişmenin seyri için bir aşama ve bir stratejidir; ancak bu strateji uygulandığı takdirde dir ki, Türkiye gerçekten demokratik ve bağımsız bir hale gelebilir. Bu amacın gerçek-

(1) Bu özet, davanın görüldüğü dönemde, bu konuda ortaya atılan düşünceler ele alınarak yapılmıştır.

leşmesi için de toprak reformu yapılarak, feodal unsurların Türkiye'nin kaderinde söz sahibi olmalarına son verilmesi, yabancı üsler kaldırılarak, iki anlaşmalar feshedilerek ve bu yönde gerekli öteki tüm önlemler alınarak yurdumuzun tam bağımsızlığa kavuşturulması zorunludur. Böylece yurdumuz, kişinin temel hak ve özgürlüklerine gerçekten saygı duyulan, demokratik hak ve özgürlüklerin geçerli olduğu, bütün sınıf ve tabakaların kendi öz siyasal örgütleriyle politik eyleme katıldığı bir hukuk devleti haline gelecektir.

Milli Demokratik Devrim, proletaryanın ideolojik ve tarihsel öncülüğünde, işçi-köylü ittifakına dayalı, asker-sivil-aydın zümrenin de içinde bulunduğu küçük burjuvazi ile yerli sermayenin ulusal nitelik taşıyan kolu tarafından ortaklaşa gerçekleştirilebilir. Tarihsel deneylerimiz bize bu doğrultuyu göstermektedir. Bu devrim, tüm ulusunun yararına ve bir avuç işbirlikçi sermaye sahipleri ile feodal unsurların zararına olduğu için, yukarıda sayılan bütün millici sınıf ve tabakalar tarafından, işbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibe takımına karşı yürütülecektir. Bu devrimi yürütecekler, Anayasanın kişilere ve kuruluşlara sağladığı bütün hak ve özgürlükleri kullanarak mücadele edeceklerdir.

Toplumun gelişme yasaları gereği olarak, milli demokratik devrimin başarıya ulaşması, sosyalist devrimin koşullarını hazırlayacak ve bu devrimin gerçekleştirilmesine olanak sağlayacaktır.

B — Devrim stratejisinin propagandasında suç ögesi var mıdır?

Bilindiği gibi, 142. maddenin suç ögeleri :

a — Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya bir sosyal sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek veya dev-

let siyasi ve hukuk nizamlarını topyekün yok etmek için ne suretle olursa olsun propaganda yapmak eylemi,

b — Zor kulanma ya da önerme,

c — Özel kast dır.

Milli demokratik devrim stratejisi incelendiği zaman, görülür ki bu suç ögelerinin hiçbirisi bu düşünce ve eylemlerde bulunmamaktadır. Şöyle ki:

a — Açıklanan stratejiye göre bu devrim, şehir ve köy proletaryası, asker-sivil- aydın zümre ulusal burjuvazi tarafından ortaklaşa gerçekleştirilecektir. Bu sınıf ve tabakalar, emperyalizmle işbirliği halindeki bir avuç sermaye sahipleri ile feodal unsurlar dışında tüm Türk ulusunu kapsamaktadır. Bu nedenle burada sosyal bir sınıf değil, tüm Türk ulusu sözkonusudur ve dolayısıyle de **«bir sınıfın hakimiyetini tesis»** etmek ögesi bu eylemde gerçekleşmemektedir. Yine emperyalizm ile işbirliği yaparak Türkiye halkını sömüren ve Türkiye'nin bağımsızlığına gölge düşüren bir avuç işbirlikçi sermaye ile feodal unsurlar, siyasal- ve ekonomik bakımdan ulusumuzun çıkarlarına karşı bir tutum içinde olduklarından bunlar, yasasının amaçladığı anlamda ulusal bir sınıf kabul edilemezler. Esasen 142. maddenin amacı da, emperyalizmle, yabancı sermaye ile işbirliği yaparak, Türkiye halkını sömüren ve bağımsızlığımızı zedeleyen kişi ve zümreleri korumak değildir.

«Emperyalizme karşı savaş, aslında ülke dışındaki güçlere savaş anlamını taşır. Eğer bir ülkeyi kıskıvrak bağlayan, bazan askeri, bazansiyasi, bazan ekonomik ve kültürel biçimde ortaya çıkan emperyalizmin bir ülke içinde de temsilcileri varsa, şüphesiz onlarla da mücadele edilecektir. Ne Anayasamızı ne de ceza kanunlarımızın hükümlerini bu mücadeleyi yasaklayıcı bir biçimde yorumlamak mümkün değildir. Yeter ki, bu mücadele, Anayasal ölçüler içinde olsun.» (Prof. Dr. Besim Üstünel, Prof. Dr. Ergun Özbudun, Prof. Dr. Uğur Alacakaptan tarafından Ankara I.A.C. Mah-

kemesinin 968/335 Es. S. Iı dosyasına verilen 27.9.1969 günlü rapor)

Bu konuda Yargıtay birinci ceza dairesi, Guevara'nın Gerilla Günlüğü, kitabı hakkında bir tanıtma yazısı yazan U.K. ve gazetenin sorumlu yönetmesi C.B. haklarında açılan bir davadan ötürü verdiği kararda şöyle demektedir:

«... **Buna şaşmamak gerekir. Güney daha doğrusu Latin Amerika ülkelerinin tümü, bugün klasik demokrasiyi bile gerçekleştirememiş, çoğu zaman kaba kuvvete dayanan faşist ve militarist cuntaların idaresi altındadır. Bu ülkelerde insan onuru, insanca yaşama hakkı, halkın egemenliği, ülkenin dışa karşı bağımsızlığı gibi kavramların ve temel demokratik kurumların ihmal edildiğini bilmekteyiz. Bu çeşit uygulamalara, kaba kuvvet yönetimine, çıkarcı siyasal baskı anlayışına, aydın kafaların sırt çevirmesi düşünülemez. Hele Türkiye gibi Atatürk'ün önderliğinde insanca yaşama, yabancı güçleri yurt dışına atma, onların yurt içindeki taraftarlarını temizleyerek bağımsızlığı sağlama ve kurma savaşı vermiş ulusların aydınları buna asla sırt çevirmemelidirler.**

«**Guevara ihtilalci bir komünist olabilir. Ne var ki, onun komünist olup olmamasının olayımız üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Çünkü adı geçen, incelediğimiz yazıda ihtilalci bir komünist sıfatı ile değil, bağımsızlık ve insanca yaşama savaşı verenlerin öncüsü olarak tanıtılmakta ve övülmektedir. T.C. Yasasının 142. maddesi ise hükümleri bakımından açıktır. Yasaklanmak istenen şeyler, toplumsal sınıflar arasındaki dengeyi ve eşitliği, birinin diğerlerini baskı altına alması, cebre dayanan bir denge değişikliğine yönelmiş hareketlerdir. Emperyalizme karşı savaş, aslında ülke dışındaki güçlere karşı savaş anlamını taşır. Eğer bir ülkeyi kıskıvrak bağlayan bazan askeri, bazan siyasi, bazan ekonomik ve kültürel biçiminde ortaya çıkan emperyalizmin bir ülke içinde temsilcileri de varsa,**

şüphesiz onlarla da mücadele edilecektir.» (5.5.1970 gün ve 969/3829 Es. 970/1419 S. lı karar)

Kurtuluş savaşımız, emperyalizme ve onun yerli ortaklarına karşı yapılmış, böylece bağımsızlığımız sağlanmıştır. 1924 Anayasası ve daha sonra 1961 Anayasası her türlü zümre ve sınıf ayrıcalıklarına hukukça son vermiştir. Aşar'ın ve angaryanın ortadan kaldırılması da bu yönde alınan önlemler arasındadır. Yani ülkemizde feodal unsurlar, ağalık **hukuken** yoktur. Yasaların ortadan kaldırdığı sınıf ve zümrelerin yine yasalarca korunması elbette sözkonusu olamaz.

Kaldı ki, bilimsel ve yasal açıdan işbirlikçi sermaye ile feodal unsurları sınıf olarak kabul etmek de olanaksızdır.

b — İnceleme konusu devrim stratejisinde önerilen mücadele, Anayasanın ve yasaların kişi ve kuruluşlara tanıdığı temel hak ve özgürlükler kullanılarak yürütüleceğine, bunun dışında bir yöntem ve özellikle zor kullanma önerilmediğine göre, «zor ögesi» de gerçekleşmemektedir.

c — Kast açısından da, bu stratejinin uygulanmasında suç ögesi görülemez. Çünkü, emperyalizmle işbirliği yapan bir avuç işbirlikçi sermaye ile feodal unsurlar dışında kalan ve tüm millici güçleri temsil eden şehir ve köy proletaryası, asker - sivil - aydın zümre ve ulusal burjuvazinin ortaklaşa amacı, bir sınıf egemenliği kurmak değil, aksine tüm Türk ulusunun tam bağımsızlığını sağlamak, emperyalizm uyduluğundan yurdu kurtarmak ve toprak reformunun yapılmasını sağlayarak, feodal unsurların anti-demokratik etkilerine son vermektir.

Görülüyor ki, milli demokratik devrim stratejisinin propagandasını yapmak, 142. maddenin kapsamı dışında kaldığı gibi bu amaçla, örgütlenmek de 141. maddenin kapsamı içinde görülemez.

MDD ÜZERİNE
ÖRNEK KARARLAR

A — Yargıtay I. Ceza Dairesi 20.6.1969 günlü bir kararında şöyle demektedir :

«... Sanığın, Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrenci derneğinin tertiplediği 22.12.1967 tarihli toplantıda yaptığı *(1967 Türkiyesinde Devrimci Eylem Nedir?)* konulu ve bantla tespit ettirilmiş olan konuşmasında; devrimi, bir üretim tarzından, daha ileri bir üretim tarzına geçiştir diye tanımladıktan ve insanların tarih boyunca ileriye doğru üretim tarzlarından geçtiğinden ve bu üretim tarzlarının belli başlılarının,

a — İlkel komünal toplum
b — Kölelik düzeni
c — Feodalite
ç — Kapitalizm
d — Sosyalizm

olduğunu kaydettikten sonra bu beş üretim tarzının birinden sonrakine geçişin devrim olduğu ileri sürüldükten ve bu düzenler hakkında kendi görüşüne göre birtakım açıklamalarda bulunduktan sonra, —çağdaş tarihte iki cins devrim görüyoruz. Birincisi burjuva demokratik devrim, öteki sosyalist devrim, burjuva demokratik devrim siyasi bakımdan eşit vatandaşlar olarak ulusun varlığına engel

olan feodal kalıntı olarak, dış emperyalist müdafaa olarak ne varsa onların yokedilmesidir ve ulusun yaşadığı toprak parçasında egemen olması demektir, milli bağımsızlık davası burjuva demokratik devrimin bir görevidir. (S: 5)

«Sosyalizm, bağımsız bir ülkede olur, ve feodalizmden arınmış bir ülkede olur. Burjuva demokratik devriminin bir aşamasıdır, sosyalist devrime yol hazırlayacak olan bir aşamadır. Burjuva demokratik devrimi gerçekleştirmeden sosyalist devrimi yapamazsın. Devrimin şiarı şudur: Emperyalizme karşı işbirliği, sermaye çevrelerine karşı ki buna Türkiye'de bankalarda girer, dış ticaret sermayesi de girer. Ve bu ticaret sermayesinin millileştirilmesi, şiarı sosyalist bir şiar değildir. Milli bağımsızlığı hedef tutan bir şiardır. (S. 5)

«Toprak reformu, köylülüğü toprak sahibi yapmak şiarıdır. Yani köylüyü küçük burjuva yapmak şiarıdır. Köylü küçük - burjuva olduktan sonra sosyalist devrim aşamasında ne yapacaktır? Belli değil, ama zorunlu bir aşama. Ağalığı, feodal ağalığı yıkmak için zorunlu bir aşama, onun için o rizikoyu ele alarak onu küçük burjuva yapıyoruz.

«Devrimci adımı atabilmek için şehir ve köy küçük burjuvazisini alacağız. Yani orta köylülüğü, yoksul köylüyü en tutarlı tabii güç olarak, şehir ve köy proletaryasını aynı cepheye koyacağız. Yapacağımız devrimci çizgimizi tayin ederken, mutlaka hesaba katmamız lâzım olan bir kitledir. Bu zümre milliyetçidir. Bu zümreyi küçümsememeliyiz. Çok önemli kilit noktalarını elinde tutmaktadır. Orduda, devlet mekanizmasında ve bilimsel sosyalizmin gereği bunların devrimci potansiyelini doğru değerlendirip ona göre karar vermeliyiz. Bu da, bunun da yeri demokratik devrim safhalarındadır. Demokratik devrim budur. *(S. 7)*

«Sosyalist devrim, kapitalist üretim tarzını ortadan kaldırmak, üretimin kollektif niteliği ile, özel mülkiyet arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmak, insana maddi ve manevi bakımdan açılıp gelişme olanaklarını sağlamak, sosyalizmi kurmaktır. Ve bu özellikle şehir ve köy işçilerinin davasıdır. Başka zümre ve tabakalar belirli şartlar altında katılabilirler. Fakat esas onların davasıdır. Bu böyle olduğuna göre ve burjuva demokratik devrimin sonuna vardığını gördüğümüz anda, tam bağımsız ve gerçekten de-

mokratik Türkiye'yi kurduğumuz anda sosyalist devrimin sınırına varacağımıza göre, elbetteki sosyalizmden yana olmayan güçler o devrimi ta oraya kadar vardırmak istemeyeceklerdir... Burjuva demokratik devrimi gerçekleştirmene demektir. Sosyalizmin eşiğine ayak basmak demektir. Onun için biz en içten savunucusuyuz, burjuva demokratik devrimin. *(S. 7 - 8)*

«Şimdi mutlaka emekçilerin adına layık bir siyasi örgüt kurulmalıdır ve bu demin sözünü ettiğim demokratik ortamın yaratılması ile ilgili bir konudur... İşçi Partisi ve eylemi çok sınırlanmış bir partidir. Bu örgütün emekçi davasını kucaklama imkânları da sınırlıdır. Türkiye'de henüz sosyalist devrimin subjektif şartları yani emekçi halkın sosyalizm yana oluşu, sosyalizm gereğine inanmış durumu henüz yoktur. Emekçilerin çoğunluğu vazgeçtik sosyalist devrimden, burjuva demokratik devrimden yana dahi olmayan ve emperyalizmin kapitalist gölgesinde kalkınacağız hülyası ile avunan bir iktidara oy vermiştir. Sosyalist örgüt şarttır. Emekçiler kendi davalarını kalkıp da küçük burjuva demokrasisine teslim edemezler. *(S. 10)*

«... Burjuva Demokratik Devrimi yıkacağız ve bittiği anda sosyalist devrimi yapacağız. Bu bir silsiledir. Temel şiar sosyalizm teorisini yaymak, sosyalist teoriyi benimsemiş kadrolar yetiştirmek. *(S. 13)*

«... Türkiye'de objektif şartlar bakımından 1937'de bugünkünden daha yakındı sosyalizme. *(S. 13)* 1937'de Atatürk sağ iken, ve Türkiye bağımsızken bugünkünden daha yakındık sosyalizme. *(S. 14)*

«Sonraları cevap olarak da, proletarya yani emekçinin, davasını küçük burjuvaziye teslim etmesi yanlıştır. Emekçi halk küçük burjuva demokrasisine şartlanmıştır.

«Bir devrimci parti, parlamenter mücadelesini sonuna kadar kullanmalıdır, ama parlamenter mücadele yüzde ondur, yüzde doksan eylemin emekçi halk kitlelerini bilinçlendirmek, örgütlendirmektir. Ama kalkıp da bu dozajı kaçırarak bilinçlendirmede tabii yalnız nutuk vermekle değil, gidip icabında sokağa dökülecekseniz ve Anayasanın sana tanıdığı toplantı ve gösteri hakkını kullanacaksın.

«Teori olmaksızın eylem olmaz. Eylem çarksa, teori şudur. Okuyalım... Anayasanın sağladığı haklara son ker-

tesine kadar sahip çıkalım .Devrimci mücadelenin her şeklini hiçbirini ihmal etmeden hepsini (burada bir iki kelime anlaşılamamış) öyle bir ortam yaratılsın ki, halk bilsin... — şeklinde konuştuğu anlaşılmaktadır.

«Buna göre sanık; —devrim— terimini ihtilal manasında değil, tarihi seyri itibariyle bir üretim tarzından daha ileri diğer bir üretim tarzına geçiş anlamında kullanmaktadır.

«Sanık, kendisine göre tarih boyunca toplumların geçirdikleri beş üretim tarzından sonuncusunu sosyalizme geçebilmek için önce burjuva demokratik devrimin gerçekleşmesi gerektiğini, burjuva demokratik devrimin ise, ulusun yaşadığı toprakta bağımsız, egemen, siyasi bakımdan vatandaşları eşit, feodal kalıntı ve dış emperyalist müdahalelerden arınmış ve sosyalist devrime bir aşama olacağını ileri sürmüş, sosyalist devrimin ise kapitalist üretim tarzını ortadan kaldırmak, üretimin kollektif niteliği ile özel mülkiyet arasındaki çelişkiyi bertaraf etmek, insana maddi manevi bakımlardan açılıp gelişme imkânlarını sağlamak, kısacası sosyalizmi kurmak olduğunu, Türkiye'de sosyalizmi kurmanın şartlarının henüz mevcut olmadığını, bunun için şehir ve köy küçük burjuvazisini buna hazırlamak lazım geldiğini, bunun emekçi davası olduğunu sosyalist bir örgütün kurulması gerektiğini, devrimci mücadelenin ihmal edilmemesini öne sürmüş ve kısaca niteliklerini açıkladığı burjuva demokratik devrimin gerçekleşmesinden sonra, sosyalist düzene geçilmesini, ama bunun şartlarının henüz mevcut olmadığını, burjuva sınıfının da buna hazırlanmasını, emekçilerin örgütlenip çalışmasını tavsiye ettiği görülmüştür.

«Bilindiği gibi, komünizm, burjuva sınıfının cebir ve ihtilal yolu ile ortadan kaldırılması, proletarya diktatörlüğünün kurulması, tüm üretim ve tüketim araçlarının devletleştirilmesi, ferdi mülkiyetin ortadan kaldırılması amacını güder. T.C.K. nun sanık hakkında uygulanmış olan 142. maddesinin bir numaralı bendinde ise, sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamla-

rından birini devirmek için propaganda yapılması yasaklanıp, ceza müeyyidesine tabi tutulmuştur.

«Halbuki sanık, yukarıda da bahsedildiği üzere, cebri bir proleter ihtilalinden, işçi sınıfının burjuva sınıfını ortadan kaldırması gerektiğinden söz etmemiş, aksine, sosyalist devrim için emekçiler dışındaki diğer sınıf ve zümrelerin kazanılmasına işaret eylemiş, özellikle Türkiye'de sosyalist devrimin henüz erken olduğuna işaret eylemiş ve konuşmanın muhtelif yerlerinde Anayasanın tanıdığı bütün hak ve özgürlüklerden faydalanmayı da, tavsiye eylediği anlaşılmıştır.

«Bütün bu hususların gereği gibi, tahlil ve münakaşaya tabi tutularak T.C.K. nun uygulanan 142. maddesinin 1. bendindeki suç unsurları ile karşılaştırılarak yapılan konuşmanın ne suretle bu madde hükmünü ihlal ettiği inandırıcı gerekçeleri ile izah edilmesi icap ederken, böyle yapılmayarak, yazılı şekilde hüküm verilmesi... yolsuz, cumhuriyet savcısı ile sanığın ve duruşmanın inceleme sırasındaki müdafilerin temyiz itirazları... yerinde görüldüğünden, hükmün bu sebeplerden bozulmasına karar verildi.» *(968/3100 Es. 969/1846 S. li K.)*

Mahkeme bu bozma kararına uyarak sanığın beraatine karar vermiş ve bu karar kesinleşmiştir.

B — Yargıtay I. Ceza Dairesi, milli demokratik devrim konusunda 30.4.1971 günlü bir kararında da, şöyle demiştir :

«... Sanık tarafından yazılıp Ortadoğu Teknik Üniversitesi Öğrenci Birliği tarafından çıkarılan *(UYARI)* adlı bültende yayınlanmış olan ve dava konusu bulunan *(MİLLI DEMOKRATİK DEVRİM AŞAMASI VE SOSYALİZM)* başlıklı yazının incelemesinde: Yavuz Sultan Selim çağından beri Türkiye'de feodal düzene geçiş başladığı, diğer yandan dış ülkelerden ithal edilen kapitalizmin de memleketi derece derece yarı sömürge durumuna getirdiği, bugün Türkiye'nin rece yarı sömürge durumuna getirdiği, bugün Türkiye'nin geri kalmış yarı-fedoal ve yarı-sömürge bir ülke haline geldiği, memleketin bu durumdan ancak, milli demokratik devrim yoluyla kurtarılabileceği öne sürülmüş ve kapitalist düzenden ve onun yüksek aşaması emperyalizmden vazgeçmenin, işçi sınıfı ideolojisinin önderliğinde köylüler, aydın-

lar ve küçük burjuvaların katılacağı bağımsız, demokratik cumhuriyetin tarihini atmakla mümkün olduğu öne sürülmüştür.

«Yazıda, büyük bankaların, büyük sanayi ve ticaret kuruluşlarının demiryolları ve hava yolları ile yerli ve yabancı tekelci nitelikteki bütün büyük işletmelerin devletleştirilmesi önerilmiş olmakla beraber, kapitalist üretimin büsbütün ortadan kaldırılamayacağı ve özel sermayenin yaşayacağı görüşüne de yer verildiği görülmüştür.

«Yazıda; ayrıca toprak reformunun yapılması, köylülerin toprak mülkiyetine kavuşturulması, toprak mülkiyetinde eşitliğin sağlanması da istenmektedir.

«Bunlardan başka yazıda; «Burjuva Devrimi» hayal olarak nitelendirilmiş, bunun imkânsız ve temelsiz olduğu belirtilmiş ve salt işçi sınıfına bağlı kalmanın imkânsız olduğu açıklanmıştır.

«Özellikle 5. sayfada, —sağ—sol sapmalarla taktik ve stratejik hatalarla aydınlık Türkiye'nin erişilmez hale konmasına fırsat verilmemelidir. Böyle davranışların tarihsel sorumluluğu ağır olacaktır.— cümlesinin yer aldığı görülmüştür .

«Komünizm, proletaryanın şiddet yolu ile iktidarı ele alıp, burjuva sınıfının ortadan kaldırılması, tüm üretim ve tüketim araçlarının devletleştirilmesi ve ferdi mülkiyete son verilmesi amaçlarını güttüğü gibi, T.C.K. nun 141/1 maddesinde sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek için cemiyet kurmak suç sayıldığı gibi, 142/1-4. maddeleri ise bu fiillerin propagandası veya övülmesi de suç sayılarak ceza müeyyidesine bağlanmıştır.»

«Yazıda ise, burjuva sınıfının ortadan kaldırılmasını ve proletarya tahakkümünün sağlanmasını isteyen bir kayda rastlanmamakta, aksine burjuva devrimi hayalinin imkânsız ve temelsiz olduğu ortaya atılmaktadır. *(S. 6)* Sömürü düzenine son vermek için işçi sınıfının önderliğinde bir milli demokratik devrim yapılması gerektiğini söylemenin ise yukarda yazılı T.C.K. nun şümulu içine girmeyeceği sonucuna varılmış, yazıda özellikle bu devrimin, proleter - sos-

yalist devrim olmadığının açıkça yazılması, bu hususu teyid eylemiştir.

«Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye devletin toprak sağlaması Anayasa emri olduğuna ve devlet yararının gerektirdiği hallerde gerçek karşılığı ödenmek şartı ile özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların kamulaştırılabileceği yine Anayasada öngörülmüş bulunmasına göre toprak reformu yapılmasını, büyük bankaları, büyük sanayi ve ticaret kuruluşlarının demiryolları ve havayollarının, yerli ve yabancı tekelci nitelikteki bütün işletmelerin devletleştirilmesini savunmanın da komünizm ile bir ilgisi görülmemiştir.

«Bütün bunlardan başka; kapitalist üretimin büsbütün ortadan kaldırılamayacağı, özel sermaye de yer verilmesi, köylülerin toprak mülkiyetine kavuşturulması gerektiği görüşlerinin benimsenmiş olması da yazının komünizmin tam tersi bir tutum içinde olduğunu göstermektedir. Yine yazının 5. sayfasında —Sağ ve sol sapmalarla taktik ve stratejik hatalarla aydınlık Türkiye'nin erişilmez hale konmasına fırsat verilmemelidir— cümlesi de yazının komünist bir mahiyet taşımadığını açıkça göstermektedir:

«Bir yazının gerçek amacının saptanabilmesi için bütününün ele alınarak incelenmesi gerektiğine, çeşitli pasajlardaki bazı cümlelerin yerlerinden ayırdedilip sonra bunların bir araya getirilmesi suretiyle varılacak sonucun yanlışlıklara ve amaç dışı yorumlara yol açabileceğine ve dava konusu yazının kül halinde incelenmesinde ise güdülen maksadın yukarıda açıklandığı üzere komünist rejimini öğmek veya savunmak değil, gerikalmış, yarı-feodal ve emperyalizmin yarı sömürgesi haline geldiği ileri sürülen memleketin sağlıklanan yollarla tam bağımsız, sağa, sola sapmadan, mutlu demokratik bir cumhuriyet düzeni içine konulmasından ibaret olduğu anlaşılmasına göre bu hususlar gereği gibi incelenip tartışılmadan yazılı mütalaalarla hükümlülük kararı verilmesi yolsuz ... görüldüğünden hükmün bozulmasına karar verildi.» *(1970/1659 Esas ve 971/1325 S.lı karar)*

C — Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 nolu Askeri Mahkemesinin V.E. ve arkadaşları haklarında, milli demokratik devrim stratejisini esas alan bir parti program tasla-

ğına dayanarak verdiği bir mahkûmiyet kararını inceliyen Askeri Yargıtay 3. Dairesi, milli demokratik devrim stratejisi konusunda şöyle demektedir :

«... Milli Demokratik Devrim deyiminin de olayı içinde kıymetlendirilmesi gerekirken T.C.K. 141/1. maddesine aykırı bir örgüt kurulduğu veya buna tevessül edildiği kesinliğe kavuşmadan karar gerekçesinin 176 ncı sayfasında bir genellemeye gidilerek — ... MDD'i benimseyen ve onu gerçekleştirmeyi amaçlayan bütün cemiyetler, isim ve namları ne olursa olsun T.C.K.'nun 141 nci maddesini ihlâl eder mahiyettedirler.— şeklindeki kabulde de isabet görülmemiştir. MDD'i benimseyen ve T.C.K. 141. maddesinin 1 ve 2 nci bendlerine göre kurulduğu sabit olan örgütlerin toplanan elverişli delillere göre T.C.K. 141 nci maddesini ihlal ettikleri şeklinde bir değerlendirmeye gidilebilirse de; her olayı kendi içinde, ve dosyasında mevcut belgelere göre değerlendirmek gerekir. Sadece MDD'i benimsemek T.C.K. 141/1. maddesindeki örgütün kurulduğunu sübuta erdirecek nitelikte olmadığı gibi, siyasî partiler kanunu hükümlerine göre legal bir parti kurmak için faaliyet gösterdikleri kabul edilen sanıkların dergide ve kurulacak legal partinin program taslağında MDD'den bahsetmiş bulunmalarını yapılan bir genelleme ile değerlendirmeye ve kabule gitmekte yukarda açıklandığı üzere isabet görülmemiştir.» *(14.10.1975 gün ve 975/74 Es. S. lı bozma kararı)*

PROLETARYANIN ÖRGÜTLENMESİ

Proletaryanın uyanıp bilinçlenmesini ve siyasal bir örgüt halinde haklarını arayarak devlet yönetimine ağırlığını koymasını önermek ve yazmak suçmudur? Anayasamıza göre siyasal partiler demokratik rejimin vaz geçilmez ögeleridir. Siyasal partiler, toplumdaki sosyal sınıfların çıkarlarını korumayı ve savunmayı üstlenen siyasal örgütlerdir. Kitabın birinci bölümünde görüldüğü gibi, sosyal sınıfların varlığı, 141 - 142. maddelerin değişiklik gerekçelerinde de kabul edilmiştir. Her toplumda, şu ya da bu oranda gelişmiş bir proletarya sınıfının varlığı da tartışma götürmez bir gerçektir. O halde her sınıf gibi bu sınıfın da örgütlenmesi, bir siyasal parti tarafından temsil edilmesi ve kendi hak ve çıkarlarını savunması doğaldır.

Bu gerçeği dile getirmenin suç olduğunu düşünmek ve kabul etmek demokrasi kurallarıyle bağdaşamaz. Bu konuda Yargıtay 1. Ceza Dairesi şöyle demektedir :

«... Akşam gazetesinin 24 Mayıs 1966 günlü nüshasının 2 inci sayfasında «*Taş*» sütununda yayınlanmış olan *(Bilinçsiz bir hareketin tehlikeleri)* başlıklı yazı C. Savcılığı tara-

fından bilirkişi olarak seçilen Ankara Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Doçenti Dr. Eralp Özen, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Doçenti Dr. Adnan Güriz ve Medeni Hukuk Doçenti Dr. Erol Cansel taraflarından incelenerek düzenlenen 18 Temmuz 1966 tarihli raporda: *(Yazıda demokratik hayattaki bozuklukların Türkiye'yi yeni bir askeri müdahaleye götürmesi ihtimali üzerinde durulmaktadır. Müdahale kelimesi ile kastedilen bir proleterya ihtilali olmayıp askeri müdahale olduğu, «bizi ise en çok böyle bir müdahalenin dahi sonunda yine eski müdahaleler gibi havada kalması ihtimali düşündürüyor» cümlesinden anlaşılmaktadır. Çünkü yazar bu cümlesinde yeni müdahalenin de eski müdahalelerin bir benzeri olacağını açıklıkla belirtmektedir. Oysaki Türkiye'de şimdiye kadar bir proleterya müdahalesi veya ihtilali veya teşebbüsü olmamıştır.*

«Çetin Altan askeri bir müdahaleye sebep olabilecek bozukluğu, siyasi partilerin proleteryanın meselesinden uzak bulunmalarında ve onların dertleriyle uğraşmaktan ziyade, onları aldatma yolunu tutmalarında görmektedir. Bu bozukluğu ve dolayısile Askeri müdahale tehlikesini önleme çaresini ise «... proleteryanın uyanıp bilinçlenmesi ve siyasi bir örgüt içinde haklarını araması»nda bulmaktadır. Bazı aydınların bu yolu tuttuklarını söyleyen yazar, burjuva partisi olarak vasıflandırdığı partilerin, proleterya, bilinçleninceye kadar demokrasinin temel ilkelerine bağlı kalmalarını rejimin selameti için lüzumlu gördüğünü belirtmektedir). dedikten sonra, TCK'nun 142 inci maddesinin 1 inci bendinde, *«sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak, yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek»* şeklinde yapılan komünizm propagandası suç sayılmıştır.

Yazıda, bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü sağlamak amaciyle propaganda yapıldığını gösterir herhangi bir husus yeralmamıştır. Sadece proleterya sınıfının da diğer sınıflarla eşit şekilde toplum yönetiminde söz sahibi olması savunulmuştur. Gene yazıda bir sosyal sınıfın ortadan kaldırılması amacını güden herhangi bir beyana da rastlanmamıştır.

Bundan başka, yazıda müesses iktisadi veya sosyal temel nizamları devirmek amacını güden herhangi bir propaganda unsuruna da rastlanmamıştır. ... yazıda 142/1 inci madde hükümlerine bir aykırılık bulunmadığı netice ve kanaatına varılmıştır.) diye yazılı olduğu görülmüştür.

... Anayasa mahkemesinin 26.9.1965 gün ve esas 1963/173, Karar 1965/40 sayılı kararlarında da (25 Temmuz 1967 tarih ve 12656 sayılı resmi gazete) işaret olunduğu üzere sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakküm kurmasının rıza ve muvafakat sonucu olmayıp «zor» ile gerçekleştirilebilecek sosyal bir olay olduğu şüphesiz bulunmaktadır.

Kanun hükümleri böyle olunca, memleket içindeki bir sınıfın, uyanıp siyasi bir örgüt içinde kanuni yoldan parlamentoya girerek haklarını aramasını söylemenin, bahsedilen kanun maddesinde yazılı suç unsurlarını kapsamadığı açık bir keyfiyettir.

Yazıda yeralan «*proleteryanın kendi sınıf bilincine varması ve devlet yönetimine ağırlığını koyması*» gibi ibarelerin emekçi sınıfının, kanun yollarını aşarak zorla iktidarı ele geçirip burjuva sınıfını tahakkümü altına almasını veya bu sınıfı ortadan kaldırmasını ifade etmeyip sınıf şuuruna ermesi ve bilirkişiler kurulunun raporunda da açıklandığı üzere teşkilatlanarak devlet idaresine katılması anlamında kullanıldığı yazının bütününün incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Bilirkişiler raporundaki açık ve tereddüde yer vermeyecek izahata ve ayrıca incelenen yazı münderecatında yukarda işaret olunan 142 inci maddenin 1 inci bendindeki unsurların mevcut olmadığı sonucuna varılmasına göre işin, ikinci defa seçilecek bilirkişiler kuruluna havale edilmesi hakkındaki isteğin mahkemece reddedilmesinde isabetsizlik mütalaa edilmemiştir.

Bu sebeplere, mahkemenin kanaat ve takdirine ve incelenen dosyaya göre C. Savcısının yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle beraat hükmünün tebliğnamedeki düşünce gibi *(ONANMASINA)* 3.10.1967 gününde oyçokluğu ile karar verildi.»

BASIN YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARDA DAVA SÜRESİ

Basın yasası 35 inci maddesinde, basın yoliyle işlenen suçlarda dava açma süresini saptamıştır. Bu maddede şöyle denilmektedir.

«Bu konuda yazılı olan veya basın yoliyle işlenmiş bulunan suçlardan dolayı, günlük mevkuteler hakkında 3 ay ve diğer basılmış eserler hakkında 6 ay içinde açılmayan davalar dinlenmez. Bu süre suçun işlendiği tarihten başlar. Ancak 16 ıncı maddenin üçüncü bendi gereğince sorumlu müdür kendi aleyhinde açılan bir davada, dava konusu yazı veya resminin kendi rızasına aykırı olarak yayınlandığını iddia ve İspat ederse, yazı veya resmi yayınlatan aleyhine açılacak davada süre sorumlu müdür hakkındaki beraat kararının kesinleşmesi ile başlar.

Kamu davasının açılması izin veya karar alınmasına bağlı olan suçlarda, izin veya kararın alınması için müracaat tarihi ile izin veya kararın verildiği tarih arasında geçen süre, dava süresi hesabına katılmaz. Bu süre bir ayı geçmez.

Basın yoliyle işlenen kovuşturması şikayete bağlı olan suçlarda ilk fıkrada yazılı olan süre, suçun kanun ile belli zaman aşımı haddini geçmemek şartiyle, işlendiğinin öğrenildiği tarihten başlar.»

Görülüyor ki yasa, basın yoliyle işlenen suçlarda iki tür dava açma süresi kabul etmiştir: Eğer basılan eser (1) her gün yayınlanan bir mevkute (2) ve örneğin bir günlük gazete ise dava açma süresi üç aydır. Eğer basılmış eser mevkute değilse veya mevkute olmakla beraber her gün yayınlanmıyorsa dava açma süresi altı aydır.

Bu üç ve altı aylık süreler zaman aşımı süresi değil «hak düşürücü» sürelerdir. Bundan ötürü ceza yasasında gösterilen nedenlerle bu süreler durmaz ve kesilmez. Yalnız kovuşturmanın izin veya karar alınmasına bağlı olduğu hallerde bu süre bir ay için durur. Üç ve altı aylık dava süreleri suçun işlendiği yani yayının yapıldığı günden itibaren başlar ve yayın günü de sürede hesaba katılır.

Yukarıda yapılan açıklamalara göre günlük gazetelerde yayınlanan bir yazı ile işlenen komünizm propagandası veya komünizmi övme suçlarından ötürü açılacak davanın, günlük gazetenin yayınlandığı günden itibaren üç ay içinde açılması gerekir. Bu süre geçtikten sonra dava açılmaz ve eğer açılmışsa bu dava dinlenmez.

Yine örneğin bir kitapla veya günlük olmıyan gazete veya dergilerle işlenen bu tür suçlardan ötürü açılacak davaların da yine altı ay içinde açılması gerekir.

---

(1) Basın yasasının 2. maddesine göre «basılmış eserlerden maksat, neşredilmek üzere tabı aletleriyle basılan veya sair her türlü vasıtalarla çoğaltılan yazılar ve resimler gibi eserler»dir.

(2) Basın yasasının 3. üncü maddesine göre, gazeteler, haber ajansları yayınları ve belli aralıklarla yayınlanan diğer bütün basılmış eserler mevkutedir.

C. Savcılığının sorgu hakimliğine vereceği «talepname» ile dava açılmış ve süre kesilmiş olur. Dava doğrudan doğruya iddianame ile mahkemeye açılmışsa, iddianame tarihi süreyi keser.

Basın yoliyla işlenmemiş olan propaganda ve övme suçlarında zaman aşımı süresi Türk Ceza Yasasının 102. inci maddesindeki hükümlere göre hesaplanır. Örneğin 142. inci maddenin birinci fıkrasında yazılı komünizm propagandası suçunun zaman aşımı süresi on yıl ve sözü geçen yasanın 142/4 maddesinde yazılı komünizmi övme suçunun zaman aşımı süresi de 5 yıldır. Bu süreler içinde açılmayan davalar zaman aşımına uğramış sayılır. Ancak mahkûmiyet hükmü, yakalama, tutuklama, davetiye veya ihzar müzekkereleri, adli makamlar önünde sanığın sorguya çekilmesi, sanık hakkında son soruşturmanın açılmasına dair olan karar veya savcının iddianamesi ile bu süre kesilir.

«KIZILIRMAK» DAVASI

1966 yılında «Kızılırmak» adı ile yayınladığı bir şiirden ötürü ozan H.H. hakında, komünizm propagandası yaptığı savı ile bir dava açılmış ve sanatçı tutuklanmıştı.

Soruşturmaya ve tutuklamaya neden olan ve ünlü bilirkişilerden Ord. Prof. Dr. Recai Galip Okandan tarafından düzenlenen 23.1.1967 günlü raporda şu **«bilimsel»** ve **«hukuksal»** düşünceler yer alıyordu :

«... Şiir, kapitalist düzeni yermek ve sosyalist düzeni öğmek çabasındadır. Bunun bir sonucu olarak da sosyalist düzenin kurulu bulunduğu memleketleri ve onların faaliyetlerini öğmektedir. Mesela 26. sayfada *(Proton I uydusu Sovyetlerin ve kondu konacakken lünalar tatlı bir öpücük gibi aya)* denilmekte ve keza 39. sayfada *(petrolü, kauçuğu, kahvesi ve kakaosu ile ve Castro'su, Zapata'sı, Amado'su ile sıcak ve kıvrak bir şarkı gibi düşünürüz atlantik aşırı bağımsızlığı)* şeklinde bir ifade kullanılmak suretiyle Küba'daki rejim övülmek istenmektedir... Buna karşılık yazar kendi ülkesindeki rejimi yermekte ve mesela 26. sayfada: *(dilenmek benim ülkemde, işsizlik benim ülkemde ve şeytan taşlamak yasak değil benim ülkemde, Babeuf'ü okumak yasak)* demektedir. Yine 53. sayfada *(bu ne biçim düzen*

hey bekleroğlu), 56. sayfada: *(Bir hesabı vardır bunun sorulur, bu hesabı soracaklar bulunur. Ak gün kara günden öcünü alır, birgün), (Lenin'ler olur bu, Marx'lar, Mao'lar)* aynı şekilde 57. sayfada: *(Vaktidir şimdi direnmenin vaktidir şimdi... Karataş çatladı çatlayacak)* demek suretiyle yazar müesses iktisadi ve sosyal düzenin değiştirilmesi hususunda harekete geçmek zamanının geldiğini beyan etmektedir... Kitaba göre mevcut düzeni sosyalist düzene çevirmek silah yolu ile yapılacaktır. Gerçekten 58. sayfada: *(silah ve şarkı, ben bütün karanlıkları bunlarla yendim.)* denilmektedir.»

Bu bilirkişi raporuna dayanılarak sanık ozan hakkında dava açılmış ve ozan yargılanmıştı.

Gerçekte ozan yayınladığı şiirlerde yurtseverliğin, bağımsızlığa susamışlığın, özgürlük özleminin, halk sevgisinin bir örneğini veriyordu. Ülkesinin «geri kalmışlık» tan kurtulmasını, uygar ülkeler düzeyine ulaşmasını istiyor, ince sanatı ile, kıvrak anlatım yöntemi ile ve sembolik sözlerle bu duygu ve özlemlerini dile getiriyordu.

Şiirdeki şu sözler bunun kanıtıydı :

«Birgün çıkıp geldiler / anlamsız yüzlerini ve gülüşlerini / tüketim artıklarını üretim organlarını ve eski külotlarını / çikletlerini çukulatalarını getirip bıraktılar / tiklerini mimiklerini çiğliklerini / gençkızların düşlerini getirip bıraktılar / iplerin oltalarını konserve kutularını / süttozlarını soyalarını salemlerini / kısırlık haplarını madalyalarını tasmalarını / bayraklarını / bayrak yırtmalarını sövmelerini / anamıza bacımıza çocuğumuza / en çok önem verdiğimiz şeylerimize / üretim organlarını ve tüketim artıklarını kullanarak / Tanrının ve İsa'nın ve bizimkilerin izniyle / atlarını seyislerini combelerini/ tıraşlarını ve dişlerini getirip bıraktılar / hergün hergün yeniden getirip bıraktılar / sonra güzel güzel anlaşmaları / sonra güzel güzel sözleşmeleri / sonra güzel güzel paylaşmaları / asılmışların ve asılacakların izniyle / ve durmadan durmadan baltazar bayramlarını / sonra güzel güzel savaş uçaklarını /

radarları rampaları atombombalarını / denizaltı denizüstü birşeylerini / bilinçaltı bilinçüstü herşeylerini / piekslerini bitekslerini bitpazarlarını / eroinlerini kokainlerini getirip bıraktılar / hergün hergün yeniden getirip bıraktılar /

«ve sonra çekilip gitmediler gemilerine
«ve sonra çekilip gitmediler gemilerine
«ve sonra çekilip gitmediler gemilerine
«ve artık okadar çok şey getirdiler ki
«ve artık okadar çok şey getirdiler ki
«ve artık okadar çok şey getirdiler ki
«bağımsızlığa yer kalmadı ülkemde»

Ama şiirin adı «kızılırmak»tı ve şiirde:
«vurun kanatlarınızı karanlığa kuşlarım
geçin sıcak ırmakları kuşlarım
Kızılırmak Kızılırmak akın kuşlarım»
Mısraları da yer alıyor ve şiirde Proton I uydusundan söz ediliyordu. «Kızılırmak» ve «Kırmızı» kelimeleri dikkat çekiciydi.

Üstelik şiirdeki :
«silah ve şarkı
ben bütün karanlıkları bunlarla yendim»
sözlerinde «silah» sözü de geçiyordu, o halde silah zoru ile kurulu ekonomik ve sosyal düzeni devirme propagandası ortadaydı.

Mahkeme, savunmanın istemine uyarak şiirde suç bulunup bulunmadığının saptanması için dava dosyasını Prof. Hakkı Uma, Prof. Kenan Akyüz ve Prof. Aziz Köklü'den kurulu bir bilirkişiye vererek rapor istedi.

Adı geçen bilirkişiler tarafından düzenlenen raporda şu düşüncelere yer veriliyordu :

«... İşlediği temaların özelliği, ezcümle açlık, sefalet, sömürülme, emperyalizm, özgürlük gibi konular üzerindeki duygularını yansıtma şiirleri ve kendi kişiliğinden söz ede-

rek —*benim için demişler ki kocaman kitaplarda —dışı yeşil yeşil de— içi kırmızı—* (s. 50, 52), keza —*kimbilir biz şimdi nelerin neresindeyiz —alı neden moru neden kırmızıyı kimbilir neden severiz—* (s. 17) gibi tekrarlanan beyanları ve eserin genel ifadesi, Şairin ideoloji bakımından sosyalizmi benimsemiş olduğunu ve düzene bağlılığını göstermektedir.

«Kitabın 23. sahifesine kadarki kısmında Ortadoğu ve Orta Anadolu ele alınarak, bir yönde açlık, sefalet, meskenet ve diğer yönde sömürme, vurgun gibi temaların işlendiği ve 31. sahifede sömürmeye ve 42 - 49. sahifelerde emperyalizme ve özellikle Amerikan politikasına ve 59 ve müteakip sahifelerinde faşizm düşmanlığına yer verilmiş olduğu görülmektedir.

«Amerikan kapitalizmi, Amerikalıların Kore, Vietnam ve kendi yurdumuzdaki davranışları, politikaları, özgürlüğe karşı bir saldırı olarak tasvir edilmektedir.

«Yazarın yurttaki ve dünyadaki mevcut düzenden şikâyetçi olduğu anlaşılmaktadır. Bununla beraber, kitapta komünizmden ve komünist düzen içindeki memleketlerin rejiminden ve hattâ sosyalizmden açıkca söz edilmemiş ve bu repimlerin övgüsü niteliğini taşıyacak bir beyanda da bulunulmamıştır.

«Filvaki, eserin 26. sahifesinde —protan—I uydusu Sovyetlerin —ve kondukonacakken lunalar — tatlı bir öpücük gibiydi aya — mısralarından sonra — dilenmek benim ülkemde — işsizlik beni mülkemde baböf'ü okumak yasak — denilmiştir. Ancak, bu sözlerle Sovyet rejiminin savunulması ve ülkemizdeki rejimin yerilmesi değil, Sovyetlerdeki teknik ilerlemelere karşılık yurdumuzda hâlâ hurafelerle uğraşıldığı ve fikir özgürlüğünün bulunmadığı belirtilmek istenmektedir. Nitekim, 57. sahifede —proton - I— ile Amerika'lıların —meriner - IV— ü aynı düzeyde ele alınmıştır.

«İdealinde yaşattığı düzenin gerçekleşmesi için yazarın tutumunu inceleme, suç unsurlarının var olup olmadığını tespit yönünden önem taşımaktadır. Bu hususta özellikle yazarın bir ihtilâli hedef tutup tutmadığı üzerinde durmak gerekmektedir. Son tahkikatın açılmasına dair

24.2.1967 tarihli kararda bu bakımdan kitabın 56, 57 ve 58. sahifelerine dayanılmış olduğu görülmektedir.

« sahifesindeki — seninle gelecek çare yok — seninle bu tatlılık en büyük acı..... gel — gel benim darmadağın direncim — gücüm — emeğim — çilemgel — gel benim büyük acım — gel ve bitir şu işi — sözleri ve — bekleroğlu — diye adlandırdığı kimseye hitapları, yazarın birşeyler, ıstırabına son verecek açık şeyler beklediğini göstermektedir. Fakat beklediği şeyin ne olduğunu kesin olarak beyan etmek mümkün değildir. 57. sahifede — uyan ey köşem bucağım — kırıkkollum iğriboynum sağırkapım dilsizim — vaktidir direnmenin — vaktidir şimdi — karataşın göbeğinde güzel gün — karataşın göbeğinde mutluluk — karataşın çatladı çatlayacak — dediği vakit özellikle direnme üzerinde durmaktadır. Direnme, bir darbe veya ihtilâlden çok, pasif bir mukavemeti ifade eder. Bu itibarla, bu sözlerden şairin bir ihtilâl peşinde olduğunu kesin olarak çıkarmaya imkân görülmemiştir.

«56. sahifede ise; — vatan topraksa eğer — diye başlayıp — bir hesabı vardır bunun sorulur — bu hesabı soracaklar bulunur — akgün karagünden öcünü alır birgün — diye devam eden şiir parçasında muhtelif vatan kurtarıcılar sayılırken — Leninler, Markslar, Maolar — denildikten sonra — Mevlanalar, Mustafa Kemaller, Galileler. Gagarinler — e de yer verilmiş olduğu görülmektedir. Son tahkikatın açılması kararında bu parçalar 57. sahifedeki ifadelerle birleştirilmek suretiyle yazarın müesses ekonomik ve sosyal düzenin değiştirilmesi hususunda harekete geçmek zamanının geldiğini iddia ettiği görüşüne dayanılmıştır. Ancak, bir şair olan yazarın; bir yönde açlık, sefalet, gerikalmışlık ve diğer yönde vurgun, sömürme, saldırganlık gibi temalar üzerinde çalışırken mücadelesine varan bir doktrini açıklamak ve yaymaktan ziyade, bu konulardaki duygularını ifadeye çalıştığı ve bu duyguların yarattığı iç baskılar altında bir eziklik duyarak isyan ettiği ve böylece, vurguncu, sömürücü ve saldırgan saydığı kimselere karşı öfkesini ve kinini dile getirmek istediği anlaşılmaktadır.

«Eserin gerek sözü geçen sahifelerinde ve gerek diğer kısımlarında bir sınıf mücadelesi veya bir sınıfın diğer sı-

nıflar üzerinde egemenliği konusu üzerinde durulmamıştır. Vatan kurtaracaklar arasında Leninler, Markslar ve Maolardan sonra Mustafa Kemaller, Mevlanalar ve Galilelerden söz edilmişse, özellikle insanlık ve özgürlük mefhumlarına değer verildiği göstermektedir.

«Eserin 58. sahifesinde —silah ve şarkı— dan bahsedilmekte ve bütün karanlıkların bunlarla yenileceği ifade olunmaktadır. Silah ve şarkı tabirlerinin birer sembol olarak kullanıldığı şüphesizdir. Ancak, şiirin devamında Vietkonglardan söz edildiğine göre, bu silahın milletlerin özgürlüklerine egemenliklerine karşı özellikle Amerikan emperyalizmine yöneltilmiş olduğunu kabul etmek gerekir.

«*SONUÇ:* T. Ceza Kanununun 142. maddesi Hükümet gerekçesinde propaganda; nerede ve ne zaman olursa olsun, bir fikri, taraftarlar kazanmak maksadı ile başkalarına yaymak, şeklinde tarif edilmiştir.

«Tüm olarak incelenen eserde; komünizm ve hattâ sosyalizmden hiç söz edilmediği gibi, bu ideolojilere ilişkin belli bir fikrin açıklaması da yapılmamış; ancak, yazarın açlık, sefalet, geri kalmışlık, vurgunculuk, sömürme ve özgürlüğe saldırı konularındaki emperyalist ve faşist davranışlarla ilgili duyguları, isyanları dile getirilmiştir. Belli bir fikir, özellikle komünizm veya ihtilâlci, diktacı sosyalizm etrafında taraftar kazanmak, muhatapları bu fikirlere kaydırmak, inandırmak, saptırmak yolunda bir çabaya rastlanmamıştır. Sovyetlere ve Kastro Kübasına yönelmiş birkaç beyan ancak bir sempatinin ifadesi olarak kalmıştır.

«Şu duruma göre, ideolojisi ne olursa olsun, yazarın T.C. Kanununun 142/1. maddesi kapsamına giren bir suç işlediği kanaatine varılmamıştır. *(14.6.1967 günlü rapor)*

Prof. Recai Galip Okandan tarafından düzenlenen rapor ile bu rapor arasında aykırılık gören C. Savcısının istemi üzerine mahkeme, yeniden bilirkişi incelemesi yoluna başvurmuştur. Bu kez seçilen bilirkişiler, Dr. Nermin Abadan, Dr. Uğur Alacakaptan ve Dr. Hasan Eren tarafından çoğunlukla şiirde suç ögelerinin bulunmadığı bildirilmiştir. Bu raporda şöyle deniliyordu :

«... T.C.K. 142/1. Maddesi komünizmden açıkça söz etmemekle beraber, gerek Anayasa Mahkemesi, gerekse Yük-

sek Temyiz Mahkemesi, söz konusu hükmün, devletin siyasal, hukukî ekonomik ve sosyal yapısı ile Sosyal sınıflar arasındaki dengede *cebrî bir değişikliği* tazammun eden komünizm propagandasını cezalandırdığı hususunda ittifak etmişler, böylelikle, demokratik sosyalizmin, mevcut Anayasal Düzen ile Ceza Hukuku kuralları karşısında meşru bir sistem olduğunun kabulde birleşmişlerdir. Bunun böyle olması tabiidir. Çünkü, demokratik sosyalizm dahi, bugünkü düzende bir değişikliğin gerçekleştirilmesi zorunluğuna inanmasına rağmen, bu değişikliği demokratik sistem içinde, insan hak ve hürriyetlerine saygı göstererek getirmek iddiasındadır. Bundan çıkacak sonuç şudur: Kanunlarımız, cebri araç ve amaç edinen komünizmi yasaklamıştır. İster açık, ister gizli bir cebir unsurunu benimsemeyen her türlü solcu görüş ve sistemler serbestçe ve korkusuzca savunabilirler. Bu serbesti, Anayasa kuralları çiğnenmeksizin kayıtlanamaz, kaldırılamaz.

«Öte yandan, şunu da belirtmekte zorunluluk olduğunu sanıyoruz; zamanımızda, sömürünün her şekliyle mücadele fikri, dolayısiyle kapitalizm düşmanlığı, emperyalizmle —ister siyasî ve askeri, isterse iktisadî olsun— savaş temaları, komünizmin tekelinden çıkmış, hatta komünizme karşı olanların hayat görüşlerinin bir parçası, «üçüncü Dünya» denilen uluslar topluluğunun fikri müdiri haline gelmiştir. Bundan başka A.B.D.'nin, kapitalist ve hürriyetçi cepheyi temsil ettiği iddiasından hareketle, onun Dünya siyasetinin takbih, tenkit ve tezyif edilmesine, komünizan davranışlar nazarıyla bakılması da doğru olamaz. Batı ülkeleri kamu oyunun, hatta resmî organlarının ve yetkililerinin bilinen tutumlarının bir an için hatırlanması bile böyle bir düşünüşteki aşırılığı göstermeye yetecektir.

«Bu hususları böylece belirttikten sonra, eser hakkındaki görüşlerimizi ve kanaatlarımızı tespit edebiliriz.

«Sanık şairin, bugünkü düzeni beğenmediği, onun değişmesini istediği ve böyle bir değişikliği getirecek günü beklemekte olduğu, sömürücülüğe, açlığa, sefalete, haksızlığa karşı çıktığı; bu sebeplerle, câri düzeni (Türkiye'deki dahil) kötülediği, Sosyalist ideolojiyi benimsemiş bulunduğu yolundaki kanaate biz de katılmaktayız. Ancak, yukarıda verilen izahat ve yapılan açıklamalar karşısında, bu

hususları mahkûm etmeğe imkân yoktur. Sanığın müsned suçu işlemiş olduğu iddiasına, özlemini duyduğu değişikliğin cebren gerçekleştirilmesinin propagandasını yapmış, hiç değilse komünizmi övmüş olduğunun tespit edilebilmesi halinde katılmak mümkün olur. Yoksa, düzenin değişmesi için harekete geçmek zamanının gelmiş olduğunu söylemek veya böyle bir hareketi beklediğini belirtmek, tecrim edici kuralların sınırının aşılmış olduğu anlamına gelmez.

«İtham vesikasında, sanığın yeni bir düzeni beklediği, harekete geçme zamanının geldiğini söylediği belirtildikten sonra «... *silâh ve şarkı, ben bütün karanlıkları bunlarla yendim*» mısralarına yer verilmiş olmasından hareketle, bununla cebrî bir değişikliğin, yani, KOMÜNİZMİN propagandasının yapıldığı sonucuna varılmıştır. Sanığın cebre taraftar olduğu yolunda getirilebilen tek delil, bu ibareden ibarettir. Oysa, şiirin metni dikkatle okunduğu takdirde, silah ve şarkının, sınıf mücadelesi ve düzen değişikliğini cebren sağlıyacak imkânlar olarak değil, egemenlik ve özgürlük savaşlarının birer aracı olarak gösterildiği kolaylıkla görülebilmektedir. Öte yandan, manzum ve mensur yazı türlerinin ayni kurallara tâbi olmadıkları, şiirin renk kazanabilmesinin bazı sembollerin kullanılmasıyla sağlanabileceği de unutulmamalıdır.

«Esasen, Temyiz Mahkememizin propaganda terimine verdiği anlam dahi, başka bir şekilde düşünmeğe mânidir. Gerçekten, 4. C.D. Geçen yıl verdiği bir kararında, bir hareketin propaganda sayılabilmesi için, belli bir fikir veya sistemin yayılması ve yerleşmesi lehinde bir taarruz sayılabilecek, bir hamle teşkil edebilecek kadar yoğun bir faaliyet niteliğini taşıması zorunluluğuna temas etmiştir. Sanığın eylemi bu unsurdan da yoksundur.

«26. Sahifedeki «*proton—1 uydusu Sovyetlerin ve konduko nacakken lunalar tatlı bir öpücük gibi aya*» — «*dilenmek benim ülkemde, işsizlik benim ülkemde ve şeytan taşlamak yasak değildi. Benim Ülkemde, Baböf'ü okumak yasak...*» mısralarıyla 39. sahifedeki «... *bizki, petrolü kauçuğu* kahvesi ve kakaosuyla ve kastrosu zapatası amadosuyla *sıcak ve kıvrak bir şarkı gibi düşünürüz atlantik aşırı bağımsızlığı.....*» ve 56. Sahifedeki «... *Leninler olur bu çığlık*

hey bekleroğlu — Markslar Mao'lar Mevlâna'lar — Mustafa Kemal'ler olur hey bekleroğlu...» mısraları, komünist rejimleri öven mısralar olarak gösterilmişlerdir.

«Oysa bunlardan 26. Sahifede yer alanlar, dünyada teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir hızla ilerlemesine rağmen Türkiye'nin halâ gerilik ve karanlıklardan kurtulamamış olması vakıasından yakınmak için kaleme alınmışlardır. 57. Sahifede, Proton uydusu ile Mariner Amerikan uydusunun ayni görüş açısından ele alınmış olması'da sanığın komünizmi övme kasdıyla hareket etmediğini göstermektedir. 39 ve 56. Sahifelerdeki mısralar da, bağımsızlık ve egemenlik izleminin, duygusunun ifadesi olmaktadırlar. Sanık Marks, Mao ve Lenin'in isimlerini telâffuz etmişse de, hemen arkasından Mustafa Kemal, Mevlâna, Galile'den bahsetmiş olması ilk isimlerin komünizmin öncü ve sürükleyicilerini alkışlamak ve onların övgüsünü yapmaktan ziyade, insanlığa yön verebilecek büyük adamların her zaman belirebileceğini göstermek amacıyla kullanılmış olduğunu göstermektedir.»

Bu raporu veren bilirkişilerden Hasan Eren, Rapora karşı çıkmış şiirin adı olan **«Kızılırmak»** sözü ile kitabın kapak resmi üzerinde durarak şiirde suç olduğu görüşünü savunmuştur.

Davaya konu yapılan şiirde suç bulunmadığını bildiren bu iki rapora rağmen mahkeme, oy çokluğu ile ozanın 3 yıl süre ile ağır hapsine karar vermişti. Kararda şöyle deniliyordu :

«G. Düşünüldü : Sanık Hasan Hüseyin Korkmaz tarafından yazılıp 1966 yılında yayınlanan Kızılırmak adlı şiir kitabında Komünizm Propagandası veya Övgüsü bulunup bulunmadığının tesbiti için savcılık ve mahkeme tarafından 3 defa bilirkişi tetkikatı yaptırılmıştır. Kitaptaki fikirlerin tahlil ve münakaşasına geçmeden önce bilirkişilerin düşüncelerini özetlemekte faide vardır.

1 — Bilirkişi *Recai Galip Okanların* fikrine göre, sanık kapitalist düzeni yermek ve sosyalist düzeni övmek çabasındadır. Bunun bir sonucu olarakta sosyalist düzenin kurulu olduğu memleketleri ve onların faaliyetlerini övmektedir, meselâ 26 ıncı sahifede (Proton - 1 uydusu sovyetlerin ve

kondu konacakken lunalar - Tatlı bir öpücük gibi aya) denilmekte ve keza 39 uncu sahifede *(bizki -petrolü-Kuvuçuğu Kahvesi ve Kakaosu ile ve Karstrosu-Zapatası-Amadosuyla- sıcak ve kıvrak bir şarkı gibi düşünürüz- Atlantik aşırı bağımsızlığı)* şeklinde bir ifade kullanılmak suretiyle Kübadaki rejim öğülmemektedir. Buna karşılık yazar kendi ülkesindeki düzeni yermektedir ve mesala 26 ıncı sahifedeki sözler buna delil olarak ileri sürülmüştür. Sanığın Türkiyedeki ekomonik ve sosyal düzenin Sosyalist bir düzene çevrileceği bir günü beklediğini ve bunun için *direnme vaktinin geldiğini* ve bu direnmenin *silah yoluyla* yapılacağını bildirmiş olmasına göre *mevcut düzenin değiştirilmesi için propaganda* yaptığı ve hareketin T.C.K. nun 142/1 inci maddesine uyduğunu bildirmiştir.

2 — Bilirkişiler Hakkı Uma, Kenan Akyüz, Aziz Köklü 14/6/1967 tarihli raporlarında kitapta mevcut suç konusu yazıların ayrı tahlilini yapmışlar ve raporun sonuç kısmında (Tüm olarak incelenen eserde Komünizm ve hatta sos. yalizmden hiç söz edilmediği gibi bu ideolojilere ilişkin belli bir Fikrin açıklanması da yapılmamış, ancak yazarın açlık, sefalet geri kalmışlık, Vurgunculuk, Sömürme ve Özgürlüğe saldırı, isyanları dile getirilmiştir. Belli bir fikir özellikle Komünizm veya ihtilalci, diktacı sosyalizm efrafında taraftar kazanmak, muhatapları bu fikirlere kaydırmak inandırmak. saptırmak yolunda bir çabaya raslanmamıştır. Sovyetlere ve Kastro Kübasına yönelmiş bir kaç beyan ancak bir sempatinin ifadesi olarak kalmıştır.) denilmekte ve kitapta suç unsuru olmadığı beyan edilmektedir.

3 — Bilirkişiler *Nermin Abadan, Uğur Alacakaptan,* tanzim ettikleri raporda,

Nermin Abadan ve 142 inci maddeyi gerek doktirin ve gerekse tatbikat bakımından tahlile tabi tutarak Komünizm Propaganda Devletin Siyasal, Hukuki, Ekonomik ve Sosyoal yapısı ile Sosyal sınıflar arasındaki dengede cebri bir değişikliği tazammın ettiğini, cebri tazammım etmiyen her türlü solcu görüş ve sistemlerin serbestçe savunulabileceğini bildirmişlerdir.

Yazarın cari düzeninn değiştirilmesine karşı duyduğu özleme ve düzenin değişme vaktinin geldiğine dair sözlerinde cebir unsuru yoktur kitabın Muhtelif yerlerinde sovyet-

lerin, Kübanın, Marksın, Leninin ve Kastronun isimlerinin geçmesi objektif bir davranış olarak tavsif edilmiştir bu itibarla kitapta suç unsurunun bulunmadığını bildirmişlerdir.

Hasan Eren ise : Kitaba ismini veren Kızılırmak deyiminin mecazi manasının ve kapak Kompozisyonunun ve kitaptaki kullanılan deyimlerin Komünist terminolojisine uygun bulunduğunu, yazarın Emperyalist, Kapitalist Faşist idareleri , ağır bir dille yerdiğini, yurdumuzdaki vurgunculuk, işsizlik, açlık sefalet ve sömürücülüğü istismar ettiğini buna mukabil sosyalist düzene bağlı ülkelerdeki. (Sovyetler birliği Küba) düzeni olduğu övdüğünü, direnme vaktinin geldiğini ve bu direnmeyi işçi çevrelerinden beklediğini bildirmekte ve işçi çevrelerinden gelecek bu direncin basit bir mukavemet olmadığını bildirmektedir.

Sanık ve vekilleri savunmalarında, Aleyhte mutalaa ve bilirkişilerin beyanlarını tahlil ederek kitabın bir sanat eseri olduğunu, gerçekleri aksettirdiğini, Komünizm propaganda ve Övgüsünün yapılmadığını bildirmişler ve kitabın suç unsurlarını ihtiva etmediğini, savunmuşlardır.

Suç konusu kitap Şiir şeklinde yazılmış *ve belli bir fikrin mudafaasına hasredilmiştir, Bütün bilirkişiler sanığın Emperyalist, kapitalist ve sömürücü düzeni acı bir şekilde yerdiği hususunda ittifak halindedirler.* sanık kitabının *11 ve 12 inci sahifelerinde demokrasiyi yermiş* 13-14 ncü sahifelerinde Ortadoğunun gerikalmışlığını sömürülmüşlüğünü anlatmış ve 15 icni sahifeden itibaren Türkiyedeki yoksulluğu, Sömürülmüşlüğü mutalaa ederek *düzenin değişmesi gerektiğini savunmuştur.*

.....
«Petrol ve çelik krallarının gölgesinde
bir istanbul akşamı
.....
bir yanı yoksun yetim
bir yanı yangın yıkım
bir yanı dökülür pul pul
Deniz
Altın
ve kristal karışımı halinde bir is-tanbul

.....
Allaha İnanır Arapça
Yoksulluk çeker Türkçe
ve denizi sever Çocukça
Oraları söyler durmadan
Oralarda yaşar bıkmadan
Oralarda ölür İstanbullarda»

İlk mısrada Türkiyedeki rejimin petrol ve çelik kıral-larının hakimiyeti altında bulunduğu *ima* edilerek ülkede zengilik ve fakirliğin yan yana olduğu, bir kısım halk yaşarke bir kısmın öldüğü açıklanmaktadır.

16 ıncı sahifede

....
... *ve bir somun ekmek kaldırımlarda*
ve bir garip hamal kaldırımlarda
ve bir vatan ölüsü kaldırımlarda
sözleri*sefaletin istismarına bir örnek sayılabilir.*

19 ıncı sahifede :

.....
" *Bu gün bulgurun sonu*
yarına dur bakalım
Öbürgün Allah Kerim bilirmisiniz
.....
ve işte Atom bombaları ile kurulur açlığımız

20 inci sahifede,

Sanık kurtarmağa çalıştığı halkın karaktaerini saydıktan sonra

.....
" *Uzatırız boynumuzu el kapılarında*
Sülünler gibi

21 nci sahifede

.....
" *Bütün sömürülmüşler gibi ezik*
bütün uyananlar gibi kızgın ve doluyuz
.....
" *Eteklerizde kodaman soyguncuları ekmek kapılarında gözümüz gibi koruyup kolladığımız devletin silahını*
Hey be
yoksul yetime doğrultunuz»

Devletin silahının yoksul yetime doğrultulması iddiası kanaatımız rejimin muhafazası hususunda devletin asıl vazifesine karşı söylenmiş bir sözdür, sanık istediği rejimin gelmesine devletin silahını engel görmektedir.
24 ncü sahifede

" Ölmek bir şey deyil dostlar
her gün ölmek güç
Açlık
O başka ölüm
Açlık korkusu beter.
Ne Atom ne hidrojen ne yangın
dağları dümdüz etme . dostlar
Aç çocukların çığlığı yeter.

25-26 ıncı sahifede .

.....

" Yangından kaçargibi bölük bölük
Sırtı yorganlı emekçileri Cömert Ülkemin
göçüyorlardı bölük bölük

.....

" Adenover Almanyasının
Allı Turnam bizim ile gidersen

.....

" Söyleki iyi vursun hınzır Vurguncu
Tüyü bitmediği soysun tefeci

.....

"Birşeylerin gidişinden ve hiç dönmeyişinden
sabahları yorumlamak güç değil

.....

" ve Grevler döverken Konprador marka demokrasının duvarlarını sözleri yurdumuzdaki rejimi Kötülemenin açık birer delileridir.

"Kentlerin varoşlarında sanki kurt sürüleri

.....

" Anlamak yasak değildi benim ülkemde
Anlatmak yasak

.....
birşeyler dolaşıyordu aramızda sesli soluklu
.....
Ölmek yasak değildi onun yolunda
Adını koymak yasak

Sanık şehirlerin etrafında bulunan fakir halkı Kurt sürülerine benzetmiş ve bunların sefaletini istesmar ederek *bir. şeyler ihsas etmek ve söylemek istemiştir. fakat istediğini bir türlü söyliyemiyor Çünkü yazarın söylemek istediği şey kanunlara göre suçtur* ve bu sebepten anlaşılması okuyanın izahına terkedilmiştir.

" Bölümdüm ayrılıklara parça parça
Daldım yeryüzüne çığlık çığlık
Şimdi patron yüzlü sabahlardayım
Şimdi direk direk direnmek "

Emekçi Kütlenin Bölündüğünü ve fakat patron yüzlü sabahlarda olduğunu direnmek gerektiğini izah ediyor.

sanık bütünüyle bugünkü düzeni en acı şekilde yeriyor ve hatta zaman zaman yoksulluk ve halkın ızdırabını istismar ediyor. *Her tenkit edilen kötülenen şeyin bir karşıtı olması lazımdır, sanığın Kötülediği düzene karşı Özlediği düzenin sosyalistDüzen olduğu anlaşılmaktadır* bu sosyalist düzeni gerçekleştirecek gücün emekçi halk olduğu anlaşılmaktadır bu hususta evvelce işaret ettiğimiz gibi bilirkişiler itifak halindedir bilirkişilerden *Nermin Abadan* ve *Uğur. Alacakaptan* hernekadar *cebri tazammun etmiyen hertürlü solcu görüş ve sistemlerin serbestce savunulacağını bildirmişlerse* T.C.K. nun 140 ıncı *maddesi Komünizmi kanun dışı saymış ve sistemin övgüsünüde suç olarak kabul etmiştir. Bilirkişilerin cebri tazamun etmeyen solcu görüş ve sistemleri suç saymaması herhalde anayasa hudutları içerisinde* olması lazımdır. Anayasaya aykırı olan ne biçim bir sosya*lizmi özlediği araştırmak gerekir.*

" Yanki Go homlu bir mitink alaturka
Betonarme balkonlarında emperyalizmin
ve kasıklarında maydarnik Amerika
Soygunların gölgesinde sosyete adaleti
.....
Of ooooooofff Koca gürültülü devrimciler, yutturmacalar
Allamalar, Pullamalar törpülemeler.
Demokrasi
Demokrasi denilen haspanın A benim gülüm
Lottlar kamarasına açılmaz kapısı
Beşikteki bebeler bile bunu biliyor artık

Sanık mer'i düzendeki sosyalizm savunucularına alaturkacılık izafe ediyor ve bu düzendeki adalete sosyete adaleti ve sosyalistlere de sadakalı sosyalistler diye isim veriyor, şu halde sanık meşru düzen içerisinde bir sosyalizmi veya sosyal adeleti kafi görmüyor.

Sanığın bütün yazılarında bu hususlar aşikar bir şekilde görülmektedir. *Bilirkişi Hasan Eren Kitabın Kızılırmak ismini gayet iyi açıklamıştır. Kızılırmak tesadüfi bir isim değildir ve haritadaki ırmakla kitabın münderecatı arasında bir ilgi yoktur, Irmak deyimi sanığın dilinde güçlerin birleşmesidir. Ve bu Irmak, kızılırmaktır.*

Sanığın kırmızı renge özel bir tutkusu vardır, 17 inci sahifede kırmızıyı sevdiğini söylüyor. Ayrıca,

(Kırmızı böceğini tanırmısınız güneşin kıyısında kırmızı böcekleriyiz,

.....
Kırmızı kuşlar
Kırmızı kuşlar
diye avuttum çocuklarımı ey dost
.....
Vurun kanatlarınızı karanlığa kuşlarım
Geçin sıcak ırmakları kuşlarım
Kızılırmak kızılırmak akın kuşlarım
.....
ve derki kıtabın orta yerinde
Bütün ırmakları dünyanın
Kızılırmaktan geçer

Kırmızı kuşların Kızıl rejimi (Komünistliği) benimseyen emekçiler olduğu anlaşılmaktadır. Ve sanık Kırmızı kuşlarını Kızılırmakta birleşmeye çağırarak bütün ırmakların Kızılırmakta birleşmekte olduğunu söylüyor.
Sanık her fırsatta *(Gel benim sevdiceyim-gel benim umducağım)* diyerek özlemini duyduğu düzenin gelmesini istiyor.

(Bu nebiçim düzen hey bekleroğlu'
.....
Gelin canlar bir olalım
Tevekkel tü talallah (Sahife : 53)
Bir hesabı vardır bunun sorulur
Bu hesabı soracaklar bulunur

Ak gün karağünden öcünü alır birgün
Vaktidir direnmenin
Vaktidir şimdi
.....
Karataş çatladı çatlayacak
Leninler olur bu çığlık ey bekleroğlu
Markslar Maolar, Mevlanalar
Mustafakemaller olur hey bekleroğlu
Galileler, Gagarinler, adsız ustalar)

Sanık Düzeni yererek değiştirmek için birlik çağrısında bulunmakta ve *komünist düzenin ileri gelen şahıslarını ve yer yer Karl Marx'ı methetmektedir*, keza muhtelif vesilelerle Kominist alemdeki başarılarıda ileri sürmektedir.

Hülasa olarak sanık kitabın her sahifesinde ve hiç bir istisna tanımadan içinde bulunduğumuz düzeni İstismar ederek yermekte, yine her fırsatta sosyalist düzeni övmektedir, Sanığın yukarılarda emsal aldığımız sözleri ve kitabın genel münderecatı itibariyle demokratik bir düzende sosyalizmi tamamen *ihtilalci sosyalizmi, (Komünizmi) benimsediği*, ve baştan nihayete kadar bunun *Övgüsünün yapıldığı görülmektedir*. Sanığın Proton bir uydusu yanında marinerden, Lenin, Kastro, Mao gibi Komünist liderler yanında, Mustafa Kemal ve Mevlanadan bahsetmesi *kastını gölgelemez*, Sanık lehinde mütalaa veren bilirkişilerin beyanları yazılanların bir *tevili* ve çok aşırı bir müsamahanın neticesi olarak görülmüş ve kabul edilmiştir.

Hernekadar (Silah ve Şarkı-Ben bütün karanlıkları bunlarla yendim sözü Propoganda sözü olarak gösterilmişsede, sanığın silahtan maksadının ne olduğu anlaşılamamış ve mahkemece bu sözler sanığın ihtilalci Sosyalizmi benimsediğini bildirildiği kabul edilmiş ve *Kitabın Tümü nazara alınarak sanığın T. C. K. nun 142/4* maddesi gereğince tecziyesine karar verilmiş ve suç neşren işlenilmiş bulunduğundan aynı maddenin altıncı fıkrası tatbik edilmiştir, Sanığın *şahsi ahvali ve suçu işleyiş şekli ve mahiyeti takdiri* şiddet sebebi kabul edilerek ceza tayininde asgari haddin üstüne çıkılmıştır.

H Ü K Ü M : Yukarıda izahı yapıldığı üzere Sanık Hasan Hüseyin Korkmazgil'in yayınladığı Kızılırmak adlı şiir kitabındaki muhtelif Şiirlerde sosyal bir sınıfın diğer

sosyal sınıflar üzerindeki tahakkümünü tesis etmiş olarak idare edilen memleketlerdeki rejimleri içten benimsiyerek övdüğü anlaşıldığından hareketine uyan T. C. K. nun 142 inci maddesinin 4 ncü bendi gereğince takdiren ve teşdiden iki sene ağır hapsine ve suç yayım yolu ile işlenmiş bulunmakla aynı kanunun aynı maddenin 6 numaralı bendi gereğince bu cezasının yarısı artırılarak ÜÇ SENE MÜDDETLE AĞIR HAPSİNE, T. C. K. nun 173/ Son maddesi gereğince takdiren Kayseride ikametle BİR SENE MÜDDETLE EMNİYETİ UMUMİYE NEZARETİ ALTINDA BULUNDURULMASINA,

T. C. K. nun 31 nci maddesi gereğince cezası kadar kamu hizmetlerinden memnuiyetine, aşağıda müfredatı yazılı Mahkeme masrafının sanıktan tahsiline 25/11/1968 tarihinde oyçokluğu ile verilen karar Sanık ile Vekilinin yüzlerine karşı ve C. Savcı Yardımcısı Selahattin Yertut huzuru ile açıktan okunup anlatıldı. 25.11.1968 (Ankara 3. A. C. H. Es, 5)

Başkan 7435 Üye 10842 Üye 11393 Muhalif Katip

Muhalefet Şerhi :

Suç mevzuu kitap kül halinde mütalaa edildiğinde sömürücülüğe, açlığa, sefalete karşı çıkıldığı anlaşılmakta, sanığın sosyalist idoolojiyi benimsemiş olmakla birlikte yazıda 142 inci maddenin cebir unsurunun bulunmadığı, Komünizm kelimesini dahi kullanmadığı belli bir fikir veya sistemin yayılması ve yerleşmesi lehinde bir taarruz sayılabilecek bir hamle teşkil edebilecek kadar Yoğun bir faaliyet niteliğinin yazıda bulunmaması ve netice olarak 142 inci maddenin unsurlarının tekevvünetmediği kanatında bulnduğumdan sanığın beraatı lehindeyim.

Muhalif Üye

Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nin bu hükümlülük kararı, tarafımızdan temyiz edilmiş, yapılan duruşmada sözlü açıklamalarda bulunularak kararın bozulması istenmişti. Bu savunma şu sözlerle sona eriyordu :

«Şair, emperyalizme karşı ilk milli kurtuluş savaşını veren bir ülkenin çocuğu olarak, bu kutsal savaşı ve «Mi-

sakı-Milli» ruhunu, şiir sanatının modern ölçüleri içinde dile getirmiş, tüm insanlığın kurtuluşu yönünde barışı, özgürlüğü, kardeşliği, mutluluğu terennüm etmiştir. Özlediği düzen, 27 Mayıs Anayasasının gerçekleştirmek istediği demokratik düzendir. Bu düzenin gerçekleşmesi hepimizin amacıdır. Bu ugurda insanlık, sayısız kurbanlar vermiştir ve vermektedir.

Eğer özlemini duyduğumuz, yolunu gözlediğimiz Anayasa Düzeni, Demokratik Düzen bir kurban daha istiyorsa, işte bir yurtsever sanatçı daha.... Ama, Ankara'da Hakimler var!»

Yargıtay I. Ceza Dairesi kararı esastan bozmuştu. Sonunda Mahkeme bu bozma kararına uyarak Ozanın beraatına karar veriyordu.

TEMYİZ LAHİYALARI

Örnek: 1

141 ve 142. maddeler konusunda bazı örnekler daha vereceğiz. Böylece uygulamalar ile bu maddelerin kapsamı daha iyi belirlenebilecektir :

Yargıtay 1. Ceza Dairesi Başkanlığına
Dosya No : 974
Özü : *Temyiz Lâyihasıdır.*
Temyiz Eden : Muzaffer Erdost
Vekili : Avukat Halit Çelenk
Temyiz Konusu : Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 20.1.1971 gün ve 969/144 Esas ve 1971/5 sayılı mahkumiyet kararı.

V. İ. Lenin'in, *What is to be Done? (Que Faire?)* adlı kitabını ingilizcesinden dilimize çevirip yayınladığımız için, TCK'nun 142/1-6 ve 311/2-4 ve 312/1-2 maddelerine aykırı eylemde bulunmaktan ötürü hakkımızda dava açılmış ve davayı gören Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi, adı geçen kitabı çevirip yayınlamakla, yukarda anılan maddelerde yazılı suçları işlediğimiz sonucuna vararak 7 yıl 6 ay ağır hapis cezası ile cezalandırılmamıza, *Başkanın muhalefeti ve oy çokluğuyla,* karar vermiştir

Oyçokluğuyla verilen bu mahkûmiyet kararı, aşağıda açıklayacağımız nedenlerle, Anayasaya ve yasalara aykırıdır. Şöyle ki :

1. TCK'nun 142. maddesinin 1. fıkrasında ifade edilen fiiller, Sayın Mahkemenin kararında doğru olarak değerlendirilmemiştir.

Sayın Mahkeme, dava konusu kitabı çevirip yayınladığımız için, *!... sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek ve memleketin Müesses bütün iktisadî, sosyal ve hukukî Temel nizamlarını ihtilâl yoluyla Devirmek ve yoketmek için telkinlerde bulunup yayın yoluyla propaganda yaptığı (mız)»*, (Karar, s. 7) sonucuna vararak, mahkûmiyetimize karar vermiştir.

TCK'nun 142. madesinin 1. fıkrasında ise «[*a*] *Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya* [*b*] *sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut* [*c*] *memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini d e v i r m e k veya* [*d*] *devlet siyasî ve hukukî nizamlarını topyekûn y o k e t m e k için (...) propaganda yap* [*mak*]» yasaklanmış bulunmaktadır. Gerek kanunun gerekçesinde, gerek maddenin iptaline ilişkin davaya bakan Anayasa Mahkemesinin (26.9.1965) gün ve E 1963/173, K 1965/40 sayılı) kararında, fıkranın yukarda işaretlediğimiz a, b ve c sıralarda yazılı fiillerin *komünizmi*, d sırasında yazılı fiillerin ise *anarşizmi* ifade ettiği açıklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle iktisadî veya sosyal temel nizamları «*devirmek*» sözüyle komünizm; siyasî ve hukukî nizamları «*topyekûn yoketmek*» sözüyle anarşizm kastedilmektedir.

Sosyal bilimler bakımından, komünizm ile anarşizm birbirlerinden ayrılır. Komünizm ile anarşizm, ayrı doktrinler olduğu gibi, bu doktrinlerin taraftarları da birbirlerine karşıdırlar. TCK'nun 142. madesinin 1. fıkrasında. bu ayırım, hukukî bakımdan da kabul edilmiş ve ayrı fiillerle ifade edilmiştir. Gerçi, komünizm ve anarşizm için propaganda yapanlar, aynı şekilde cezalandırılmaktadır. Ama kanun maddesinde, komünizm ile anarşizm birbirinden ayrı fiiller olarak ele alınmıştır. Bu nedenlerle ve özellikle iki doktrininin karşıt olması yönünden, *aynı metinde* ve *aynı yazar* tarafında, *aynı zamanda* hem komü-

nizm propagandası ve hem de anarşizm propagandası da yapılmış olması mümkün değildir.

Oysa, aleyhimize verilen kararın «hüküm» kısmından yukarıya aktardığımız pasajdan anlaşıldığı gibi, bizim, dava konusu kitabı çevirip yayınlamış olmakla, hem komünizm ve hem de anarşizm propagandası yaptığımıza karar verilmiş bulunmaktadır. Nitekim, Karar'da, «... memleketin müesses bütün *iktisadî sosyal* ve *hukukî* temel nizamlarını... *devirmek ve yoketmek için»* propaganda yapıldığı belirtilmektedir. Yukarda açıkladığımız üzere, kanun maddesinde «devirmek», *«hukukî* temel nizamlara» ait değildir; *«iktisadi veya sosyal* temel nizamlara» aittir, ve bununla ifade edilen «kömünizm» dir. Aynı şekilde, kanun maddesinde, «yoketmek», «iktisadî ve temel nizamlara» ait değil, «devlet siyasi ve hukukî nizamlarına» aittir ve «topyekûn yoketmek» ile de «anarşizm» ifade edilmektedir.

Maddenin 1951 tarihindeki değişikliği ile ilgili gerekçede de belirtildiği gibi, *«cemiyet binasını bütünü ile yıkmayı istihdaf eden ve bunun yerine nizamsızlık ve teşkilâtsızlığı ikame eylemek isteyen»* anarşizm dikkate alınarak, *«Bu maksadı daha iyi ifade edebilmek için fıkraya (topyekûn) tâbirinin ilâvesi muvafık sayılmıştır.»* (TBMM Tutanak Dergisi, yıl 1951, cilt 10, sayı 264). Nitekim, komünizm, anarşizmde olduğu gibi, devlet siyasî ve hukukî nizamlarını *topyekûn yoketmez,* iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirerek, yerine, kendi doktrinine özgü iktisadi veya sosyal nizamı kurar.

Sayın Mahkeme kararında ise, farklı ve birbirine karşı iki doktrinin propagandasının yapıldığı ifade edilmek suretiyle, hem kanun maddesinin mahiyetinin anlaşılmamış olduğu ve hem de dava konusu kitabın hukukî bakımdan doğru bir tahlilinin yapılmadığı ortaya çıkmaktadır. Aynı hataya, Karar'ın sadece, yukarda belirttiğimiz örnekte olduğu gibi, *«Hüküm»* kısmında değil, kararın gerekçesinde ve çeşitli yerlerde rastlanması da, bizim bu görüşümüzü doğrulayıp pekiştirmektedir. Örneğin, Karar'ın 2. sayfasında, *«... işçi sınıfının, diğer bütün sosyal sınıflar üzerinde, tahakkümünü tesis etmek, devletin mevcut iktisadî sosyal ve hukukî, temel nizamlarını kökten cebirle ve ihtilâlle yıkıp yoketmek (...) için telkinlerde bulunup propaganda*

yapıldığı» yazılmakta, ve Karar'ın 4. sayfasında da benzer ifadeler tekrar edilmektedir.

Görülüyor ki, *«iktisadî veya sosyal temel nizamları»*, cebirle ve ihtilâlle yıkmak için (komünizm) ve aynı zamanda *«devletin... hukukî temel nizamlarını kökten yıkıp yok etmek»* için (anarşizm) propaganda yaptığımız hükme bağlanmaktadır.

Açıktır ki, Sayın Mahkeme, hukuken imkânsız olan bir şeye, yani hem komünizm propagandası ve hem anarşizm propagandası yapıldığına karar vermiş bulunmaktadır. Bu husus, kanun maddelerinde yer alan fiiller ile dava konusu kitapta yer alan fiillerin, hukukî bir karşılaştırmasının yapılmadığının bir kanıtı olmak gerekir. Karar, her şeyden önce, bu nedenlerle yanlıştır.

2. - TCK'nun 142/1. Maddesinde Suç Sayılan Fiiller ile Dava Konusu Kitapta Açıklanan Düşünceler Arasında Birlik Yoktur.

Sayın Mahkemenin kararında, şöyle denilmektedir:*Kitabın adını teşkil eden (Ne Yapmalı?) sözcüğünün cevabını teşkil eden kitap muhtevasına göre, önce bilinçlenip yukarda belirtildiği üzere örgütlenip zamanı gelince ihtilâl yaparak proletarya diktatörlüğünü kurmalı demek istendiğinin anlaşılması.»* (Karar, s. 2)

Karar yerinde: Dava konusu kitapta, proletarya diktatörlüğü için propaganda yapıldığı değil, *«proletarya diktatörlüğünü kurmalı demek istendiği»* belirtilerek, aleyhimizde hükme varılması, Karar'da, her şeyden önce, TCK'nun 1. maddesine uyulmadığını ortaya koymaktadır.

Gerçekten, TCK'nun 1. maddesinde, *«Kanunun sarih olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez»* hükmü yer almaktadır. Kanun, proletarya diktatörlüğünün kurulması için propaganda yapmayı suç sayıyorsa, ancak proletarya diktatörlüğü için propaganda yasaklanmış demektir; *«demek istendiği»* şeklinde bir ifade, kanunun suç saydığı fiillerin mevcut olmadığının dolaylı olarak kabul edilmesidir.

Nitekim, dava konusu kitabın «Önsöz» ünde, yazar, *«Broşürün başlıca teması «Nereden Başlamalı?» yazısında değinilmiş olan üç mesele olacaktır: siyasî propaganda ve bilinçlendirmemizin niteliği ve temel muhtevası; örgüt*

alanındaki görevlerimiz; birçok uçtan tutularak gerçekleştirilecek olan, bütün Rusya'yı kucaklayan bir mücadele örgütünün kuruluş planı.» (Dava konusu kitap, s. 8) demektedir. Dava konusu kitapta yer alan ve proletarya diktatörlüğü ile ilgisi bulunmayan bu sözlerden hareketle, *«... zamanı gelince ihtilâl yaparak proletarya diktatörlüğünü kurmalı denmek istendiğinin anlaşıldığı»* (Karar, s. 2) şeklinde hükme varılmış olması, *«kanunun sarih olarak suç saymadığı bir fiil için»*, sadece bir yoruma ve önyargıya dayanılarak ceza verilmeye kalkışıldığının açık kanıtıdır.

Bu bakımdan, TCK'nun 142/1. maddesinde suç sayılan fiiller ile, dava konusu kitapta açıklanan düşüncelerin karşılaştırılması, davayı aydınlatmak bakımından faydalı olacaktır.

Sayın Mahkemenin kararında, özetle, *«... netice itibariyle işçi sınıfının, diğer bütün sosyal sınıflar üzerinde, tahakkümünü tesis etmek, devletin mevcut iktisadi, sosyal ve hukuki temel nizamlarını kökten cebirle ve ihtilâlle yıkıp yoketmek, bunun yerine, (...) Karl Marx'ın komünist ideolojisini devlet düzeni olarak kabul ettirmek için telkinlerde bulunup propaganda yaptığı (...) bunun mutlaka ihtilâlle gerçekleştirilmesi için (...) ve neticede ihtilâl yapma gibi bütün gerekli yolları, ayrıntılarıyla gösterdiği»* (Karar, s. 2) yazılmaktaysada, bütün bunlar, Karar'ı kaleme alanların kişisel *«intiba»* larını yansıtmaktan ileri gitmeyen, kitapla somut ilgisi olmayan, *«afaki»* yorumlardan başka bir şey değildir. Nitekim, bu çeşit *«yorum»* ları doğrulayacak ve kanun maddesinde yazılı fiilleri gösterir örnekler, kitaptan alınarak ortaya konulmamaktadır.

Sayın Mahkemenin kararında, dava kitabın, *«Önsöz»* ünde belirtildiği gibi, siyasi propaganda, bilinçlendirmenin niteliği, bütün Rusya'yı kucaklayan bir örgüt planı konularının yer aldığı belirtilmekte ve eleştiri özgürlüğü, teorinin önemi, sosyal-demokrat hareketin uluslararası niteliği, burjuva ve sosyalist ideolojiler arasında seçim, kurulması istenen örgütün nitelikleri, siyasi polisle mücadele ve teşhir kampanyası gibi konulara ilişkin sözler (mahiyetleri doğru olarak anlaşılmadan), sıralanmaktadır. Bütün bu hususlar ile TCK'nun 142/1. maddesindeki fiiller arasında hukuki bir bağ kurmak mümkün değildir. Aynı şekilde dava konu-

su kitaptan, proletaryanın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek için veya burjuvaziyi ortadan kaldırmak için, veya memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek için propaganda yapıldığına delil olarak bir cümle göstermek de mümkün değildir. Şöyle ki :

Dava konusu kitap, *1901-1902 yıllarında* kaleme alınmıştır ve Çarlık Rusya'sında, bazı gazeteler tarafından temsil edilen ve yazarın *«Ekonomizm»*, *«Trade-Union'culuk»*, *«Terörizm»* vb. adını verdiği görüşleri eleştiren polemik niteliğinde bir eserdir. Burada, eleştiri özgürlüğünden, teorinin öneminden, burjuva ve sosyalist ideolojiler arasındaki seçimden, siyasî propaganda ve bilinçlendirmeden, Bütün Rusya'yı kucaklayacak bir örgütün niteliğinden, Rusya'yı kucaklayan bir gazetenin yayınından sözedilmekle birlikte, TCK'un 141/1. maddesindeki fiillerle ilgili bir husus yer almaktadır.

TCK'nun 142/1. maddesinde komünizm propagandasıyla ilgili olarak :

a) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek için propaganda yapmak;

b) Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak için propaganda yapmak;

c) Memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek için propaganda yapmak, cezalandırılır denilmektedir.

Teorik olarak ifade edilmek istenilirse, proletarya, siyasî iktidarı, burjuvaziden zorla alarak diğer sınıflar üzerinde egemenlik tesis eder ve özel mülkiyet elinde olan üretim araçlarını toplumsallaştırarak, kapitalist toplumda, bir sosyal sınıf olan burjuvazinin burjuva niteliğini, bir diğer ifade ile, kapitalist özel mülkiyet ortadan kaldırır. Dolayısıyla, kapitalist toplumda, müesses iktisadî temel nizam olan emek ile sermaye arasındaki münasebet ve bu münasebet ile birlikte üretim, ürünün mülk edinilişi vb. ile buna tekabül eden sosyal nizam, temelinden değişmiş olur.

Bu fiiller ile dava konusu kitap arasında, hukukî bir ilişki kurmak mümkün müdür?

Önce, dava konusu kitapta yer alan fiiller ile, kanun maddesinde yer alan burjuvaziyi ortadan kaldırmak ve proletarya diktatörlüğü tesis etmek fiilleri arasında bir birlik olup olmadığını araştıralım :

Dava konusu kitabın sonlarına doğru, «*Çar otokrasisine karşı*» mücadele için bütün Rusya'yı kucaklayan haftalık bir gazetenin amacını belirleyen paragraf, şu sözlerle bitmektedir: «... *ve böyleleri, Rusya üzerine çöken Çarlık zulmüne, utanç ve lânete son vermek için bütün halkı harekete geçirirlerdi. İşte biz bunun rüyasını görmeliyiz*» (dava konusu kitap, s. 211). Yazarın «*ve böyleleri*» sözü ile belirttiği, devrimcilerin öncüleridir (s. 211, 113) ve bunların, Çarlığa, otokrasiye, yani kıraallık düzenine son vermek için, «*bütün halkı*» (s. 211, 113), «*toplumun bütün sınıflarını*» (s. 110, 111), «*bütün sosyal sınıfları*» *(s. 109)* harekete geçirmelerinin rüyasını gördüğü söylenmektedir.

«*Tartışdığımız mesele* -diyor yazar- *ayrı ayrı toplumsal katların, otokrasinin devrilmesine mümkün ve gerekli olan katılması meselesi idi; ve eğer biz, «öncü» olmak istiyorsak, bu «ayrı ayrı muhalefet katlarının eylemine» sadece kılavuzluk edebiliriz, ve bunu yapmak görevimizdir.*» (Dava konusu kitap, s.108.) Ama bu arada, yazar, *tüm halk adına Çar hükümetine karşı hücüm*» (s. 114) için mücadeleyi başlatacak sosyal sınıfın (s. 112), «*memleket ölçüsünde gerçekleri açıklama kampanyasını örgütlendirecek olan sosyal-demokratların*» (s. 113). aynı zamanda, bunu, tutarlı bir sosyalist ruhla açıklayacağı, bilerek veya bilmeyerek marksizmden taviz vermeyeceği de (s. 113-114) belirtilmektedir.

Anlaşılan şudur ki, sosyal-demokratların kılavuzluğunda, *bütün* halkın, *tüm* sosyal sınıfların, Çarlığa, yani otokrasiye karşı mücadelesi yer almaktadır. Esasen dava konusu kitabın yazıldığı tarihten (1901-1902) sonra, 1905'de, yazar «*İki Taktik*» adlı kitabında, Çarlığın yıkılması, otokratik düzenin kalkması için mücadele edilmesi gerektiğini ve bunun için, mücadelenin burjuvaziyi hedef alması, burjuvazinin tarafsızlaştırılması gerektiğini açıklamaktadır.

Görülüyor ki, dava konusu kitapta, bütün halkın, bütün sosyal sınıfların Çarlığa karşı mücadelesi konuları yer almakta, proletarya diktatörlüğü ve burjuvazinin ortadan

kaldırılması konuları yer almamaktadır: Bunlar, Sayın Mahkemenin kitabın muhtevasına nüfuz edemediğini göstermektedir.

Bir diğer hususa, *«veya memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek (...) için propaganda yapmak»* hususuna geçelim :

Sayın Mahkemenin kararında, *«... kitabın ihtilâlden önce Rusya'daki Çarlık rejiminin devrilmesi ve proletarya diktatörlüğünün (...) kurulması için yapılacak ihtilâlin hazırlık ve takibedilecek yolların gösterilmesi amacıyla neşrolunduğu ...»* (Karar, s. 4) yazılmakta, bir başka yerde de, *«... zamanın Rusya'sında carî olan rejimin tüm (...) temel nizamlarını cebrî şiddet ve ihtilâl yoluyla yokedildiği»* (karar, s. 4) söylenmekte, ama bunun yanı sıra, dava konusu kitapta, *«... devletin mevcut iktisadî, sosyal ve hukukî temel nizamlarını, kökten cebirle ve ihtilâlle yıkıp yoketmek (...) için telkinlerde bulunup propaganda yapıldığı»* (Karar, s. 2) belirtilmekte. *«Hüküm»* kısmında da *«... memleketin müesses bütün (...) temel nizamlarını ihtilâl yoluyla devirmek ve yoketmek için, telkinlerde bulunup (...) propaganda yapıldığı»* (Karar, s. 7) kabul edilmektedir.

Anlaşılacağı üzere, Karar'da, *«Rusya'daki Çarlık rejimi» ile, «memleket içinde»* yani Türkiye'de müesses temel nizam, *«devletin mevcut temel nizamları»*, aynı şeyler olarak ele alınmaktadır. Oysa, kanun maddesinde yazılı *«memleket içinde»* sözüyle, herhangi bir memlekette degil, yurdumuzda, Türkiyedeki müesses temel nizamların kastedildiği bilinen bir husustur. *«Temel nizam»* ise, *«Anayasadaki nizamlardır»* (Bkz: Abdullah Üner, A. Niyazi Gencer, *«Komünizm-Sosyalizm ve İlgili Yargıtay Kararları»*, Ankara, 1969, s. 25). Anayasal nizamların başında Cumhuriyet yönetimi ve buna bağlı olarak egemenliğin kayıtsız şartsız ulusa ait olduğu esasları ile parlemanter düzen yer alır. Yukarda, yaptığımız aktarmadan da anlaşılacağı gibi, kitapta mücadele, *«Çar otokrasisine»* ,«Çarlık zulmüne», *«her şeye kadir Çar hükümetine» yönelmiştir.* Çarlık düzeninin, otokrasinin, yani krallığın, Türkiye'de, memleket içinde mevcut müesses temel nizamlarla bir ilişkisi olmadığı halde, Sayın Mahkeme kararında, Çarlık ile, otokrasi ile Türkiye'deki müesses temel nizam, yani Cumhuriyet, ulusun egemenliği,

parlemanter rejim aynı şeyler olarak nitelenmektedir. Bu, siyasî ve bilimsel açıdan olduğu kadar, hukukî açıdan da yanlış bir birleştirmedir. Sayın Mahkemenin kararında yer alan bu anlayış ile, padişahlığa ve hilâfete karşı çıkarak Cumhuriyeti kuranları da, memleket içinde müesses temel nizamları yıkmakla suçlamak mümkündür; ve esasen, Çarlık otokrasisinin veya herhangi bir otokrasinin korunması, TCK'nun güvencesi altında da değildir. Bu nedenlerle, karardaki düşünceler ve kabul şekli yanlıştır.

Bütün bunlara rağmen, Sayın Mahkemenin kararında, dava konusu kitabın, «... *komünist bir rejimin yeniden kurulması için yapılacak ihtilâlin hazırlık ve takibedilecek yolların gösterilmesi amacıyla neşrolunduğu*» hükmüne varılarak daha aşağıda, «... *Lenin'in bu kitapta gösterdiği yolların bilâhare komünist rejimi uygulamak isteyen ülkelerde o ülkelerin komünist liderleri tarafından ders kitabı gibi yol gösterici kabul edilmiş olduğu*» (Karar, s. 4) yazılmaktadır.

Sayın Mahkemenin varmış olduğu bu sonuç, dava konusu kitabın muhtevası ile tamamen çelişmektedir. Çünkü yazar, sendika örgütünün geniş ve açık, devrimciler örgütünün dar ve gizli tutulması gerektiğini yazarken, özellikle, «*Söylemenin gereği yok ki, burada olsun, daha ilerde olsun, ancak otokratik Rusya, Çarlık Rusya'sı sözkonusudur*» (dava konusu kitap, s. 140) diye belirtmekte ve bu gibi mücadelelerin «*siyasiözgürlüğün hüküm sürdüğü ülkelerde*» (s. 140) farklı olduğunu söylemektedir. Çünkü, Rusya'da, otokrasinin boyunduruğu altında, «... *her türlü işçi dernekleri ve her cinsten devrimci kurumların kurulması yasaklanmıştır ve işçilerin iktisadî mücadelesinin başlıca belirtisi ve silâhı olan grev, adî bir suç sayılmaktadır (bazan da bir siyasî suç!)*» (dava konusu kitap, s. 140-141).

Dava konusu kitabın bir başka yerinde, sosyal-demokratların, otokrasiye karşı, «*bütün halkın katları arasında*» (s. 108), «*bütün sosyal sınıflar arasında*» (s. 149) propaganda ve ajitasyonu yürütebilmenin, Çarlık Rusyası ile siyasî özgürlüğün hüküm sürdüğü Batı Avrupa ülkelerinde farklı olduğu yazılmakta ve şöyle denilmektedir: «*Batı Avrupa sosyal-demokratlarının bu bakımdan çalışmaları, herkesin katılabileceği mitingler ve gösterilerle ve sosyalistin parla-*

mentoda bütün sınıfların temsilcilerine hitabedebilme imkânı ile kolaylaşmaktadır. Bizde ne parlamento var, ne de toplanma özgürlüğü...» (dava konusu kitap, s. 105).

Aktardığımız bu örneklerden iki sonuç çıkmaktadır. Birincisi, dava konusu kitabın yazıldığı yıllarda, Çarlık Rusyasında mevcut olan temel nizamlar ile, günümüz Türkiye'sinde müesses temel nizamlar arasında hiç bir benzerlik yoktur; ve ikincisi, dava konusu kitapta gösterilen yollar, *«ancak otokratik Rusya, Çarlık Rusyası için sözkonusu»* olduğudur ki, orada, parlamento yoktur, toplanma özgürlüğü yoktur, grev hakı yoktur, dernek kurma hakkı yoktur; parlamentonun, toplanma özgürlüğünün, grev hakkının, dernek kurma hakkının bulunduğu ülkelerde, *dava konusu kitaba göre*, aynı mücadele yolları önerilmemektedir. Bu bakımdan, dava konusu kitapta önerilen ve Çarlığın yıkılmasını amaçlayan devrimci mücadele yollarının, Çarlıkla yönetilmeyen, aksine, parlamentosu bulunan toplanma ve gösteri özgürlüğü, grev hakkı Anayasa ile sağlanmış ülkelerde, örneğin Türkiye'de, *«yol gösterici»* olabilmesi mümkün değildir. Bu nedenlerle, Sayın Mahkemenin kararında ileri sürülen gerekçeler isabetli değildir.

Sayın Mahkemenin kararında yer alan *«... muhtevası itibariyle kitabın ihtilâlden önce Rusya'daki Çarlık rejiminin devrilmesi ve proletarya, diktatörlüğünün ve başka bir deyimle, komünist rejimin yeniden kurulması»* gibi ibarelerden anlaşılacağı üzere, Karar, Rusya'da, Çarlık rejiminin, dava konusu kitapta gösterilen gizli örgüt tarafından yönetilen komünist bir ihtilâlle yıkılmış ve yerine proletarya diktatörlüğünün kurulmuş olduğu şeklindeki bir düşünceye dayandırılmaktadır. Bu düşünce gerçeğe ve Rusya'da o tarihlerde meydana gelen tarihi olaylara aykırı bulunmaktadır. Belirtelim ki, *kitabın yazıldığı tarihten sonra* Rusya'da meşrutî bir idare kurulmuş, bu idare 12 yıl devam etmiş, Çarlık rejimi, 1917 Ekim Bolşevik İhtilâli sonunda değil, 1917 Şubat ihtilâli sonunda yıkılmıştır. Kaldı ki, tarihi olaylar mahkemenin kabul ettiği biçimde cereyan etmiş olsaydı bile yine de bu konuda yukarıda açıklanan nedenlerle Türkiye ile bir paralellik kurmak mümkün değildir. Çarlık rejimi, burjuvazinin temsilcileri tarafından yıkılmış ve dolayısiyle yerine de proletarya dik-

tatörlüğü ikame edilmemiştir. İktidar burjuvazinin eline geçtikten sonra, ve kitapta belirtilen gizli bir örgütün yönetiminde değil, açık, legal bir parti olarak faaliyet gösteren Rusya Komünist Partisi tarafından, iktidar ele geçirilmiştir.

Görüldüğü üzere 1901 Çarlık Rusyası ile 1968 yılının Türkiye'si, birbirlerinden, sosyal ve iktisadî temel nizamlar bakımından tamamen farklıdır ve kitabın muhtevası doğru tahlil edildiğinde, TCK'nun 142/1. maddesinde yazılı fiillerin propagandasının sözkonusu olmadığı açıkça görülmektedir.

Bu nedenlerle, Sayın Mahkemenin kararı, kitabın özüne, anlamına ve o tarihte Rusya'da cereyan eden tarihi olaylara nüfuz edilemeden verilmiş bir karardır.

3. - Kitapta yer alan düşünceler, Sayın Mahkeme kararında yanlış yorumlanmıştır.

Sayın Mahkemenin kararında, yukarda örneklerini verdiğimiz gibi, nasıl ilgili kanun maddesi dahi (142/1) karmaşık hale getirilerek ve abartılarak nakledilmişse, dava konusu kitaptan, Karar'a aktarıldığı intibaını uyandıran cümleler de, aynı şekilde abartılarak, kelimeler eklenerek, mahiyetleri değiştirilerek ve yazıldığı maksada aykırı bir biçimde nakledilmiştir.

Nitekim, Karar'ın daha başlarında yer alan: «*... devletin mevcut (...) temel nizamlarını, kökten cebirle ve ihtilâlle yıkıp yoketmek, bunun yerine, kendi deyimiyle, Doğma, ..eleştirilmesi mümkün olmayan;.. bunun karşılığında düşünce özgürlüğüne lüzum bulunmayan; ...en ilerici ve dünyanın en son ve tek gerçeğini ifade eden teori dediği;... Karl Marx'ın, komünist ideolojisini devlet düzeni olarak kabul ettirmek için telkinlerde bulunup propaganda yaptığı (...) ve bunun için bu teorinin inkârı ve reddi ve eleştirilmesi mümkün olmayan tam bir gerçek olduğunu ifade ile bunu mutlaka ihtilalle gerçekleştirilmesi için gerekli bilinçlenme; ...örgütlenme;.. anarşi yaratma ve neticede ihtilâl yapma gibi bütün yolları, ayrıntılarıyla gösterdiği;...*» (Karar, s. 2) gibi ibareler, dava konusu kitaptan aktarılmış olduğu intibaını uyandırmakla birlikte, dava konusu kitapta, bu sözler veya görüşler yer almamaktadır.

Dava konusu kitapta, marksizmin bir «*doğma*» olduğu, eleştirilmesinin mümkün olmadığı, düşünce özgürlüğüne lüzum bulunmadığı vb. gibi düşünceler de, kitabın yazarına ait düşünceler değildir.

Örneğin, yazar Rusya'da da, Bernstein gibi, marksizmi modası geçmiş bir doğma olarak niteleyenlere karşı çıkmakta, bir diğer ifade ile, marksizmin doğma olduğu fikrini kabul etmemektedir (bkz: s. 14, 13-14). Ama Karar'da ise, yazarın marksizmi doğma olarak nitelediği yazılmaktadır.

Örneğin, Karar'da, dava konusu kitapta, *düşünce özgürlüğüne lüzum bulunmadığı*» nın yazılı olduğu belirtilmektedir. Oysa, dava konusu kitapta, böyle bir cümle yer almamaktadır. Gerçi dava konusu kitapta, «*bugün işitilmekte olan 'yaşasın eleştiri özgürlüğü' çağrısı, gereğinden fazla, boş fıçı hikâyesini hatırlatmaktadır*» (s. 15) cümlesi yer almaktadır. Ama, «*eleştiri*» özgürlüğünden, «*düşünce*» özgürlüğü şeklinde sözetmek ne kadar yanlış ise, dava konusu kitapta sözü edilen «*eleştiri özgürlüğü*» nü de genel bir eleştiri özgürlüğü şeklinde nitelemek mümkün değildir. Yazar, genel bir eleştiri özgürlüğüne değil, o gün Rusya'da sosyal-demokrasi içinde yazarın deyişiyle «*sahte*» bir kisveye bürünmüş olan eleştiri özgürlüğüne karşıdır. Nitekim, «*ulu özgürlük sözünü kirletmeyiniz*» (s. 15) diyen yazar, «*eleştiri özgürlüğünün tabiî bir şiar*» (s. 9) olduğunu belirten yazar, bir yerde şöyle diyor: «*Özgürlük büyük laftır, ama sanayi özgürlüğü bayrağı altında en saldırgan sömürü savaşları verilmiştir. (...) 'Eleştiri özgürlüğü' deyiminin bugünkü kullanılışı, içinde, aynı sahteliği taşımaktadır. (...) Bugün işitilmekte olan 'yaşasın eleştiri özgürlüğü' çağrısı, gereğinden fazla, boş fıçı hikâyesini hatırlatmaktadır.*» (Dava konusu kitap, s. 15.) Ve bunu takiben, 16. sayfadan 30. sayfaya kadar «*Eleştiri özgürlüğünün Yeni Savunucuları*» ve «*Rusya'da Eleştiri*» ara başlıkları altında, «*Raboçeye Dyelo*» adlı gazetede ileri sürülen görüşler eleştirilmektedir. Görülüyor ki, boş fıçı hikâyesini hatırlattığı söylenen eleştiri özgürlüğü, genel bir eleştiri özgürlüğü değildir; Rusya'da «*Raboçeye Dyelo*» gazetesinde «*bugün*» yani 1902 de işitilmekte olan «*eleştiri özgürlüğü*» terimi ile ilgilidir. Ayrıca, ne bu pasajlarda, ne dava konusu kitabın bir baş-

ka yerinde, düşünce özgürlüğüne veya *genel anlamda* bir eleştiri özgürlüğüne karşı çıkılmaktadır. Görülüyor ki, dava konusu kitapta, Karar'da belirtildiği gibi, düşünce özgürlüğüne lüzum bulunmadığı doğrultusunda bir görüş yer almamaktadır.

Örneğin, Karar'da, «*... marksizmin sansürden kurtulmak için gerektiğinde, Ezop dilinde ifade edilerek* herkesin ne kastedilmiş olduğunun dolaylı olarak *anlatılması,* ve *nihayet, günün nizam kurucularının bunu anlayıncaya kadar marksist eserlerin türlü renklerle birbiri ardından yayınlanması gerektiği...* (s. 22, 23)» nin (Karar, s. 2-3) dava konusu kitapta yer aldığı belirtilmektedir. Sayın Mahkemenin kararında, ileriye dönük ve genel bir direktif üslubu içinde sunulan cümleleri, dava konusu kitaptan buraya aktarmak faydalı olacaktır. Dava konusu kitapta «*Rusya'da Eleştiri*» ara başlığı altında, yazar şöyle diyor: «*...Legal marksizmin balayı günlerinin sözünü ediyoruz. Bu, son derece orijinal bir olaydı ve bunun olabileceğine 80 yıllarının başlarında* [1880 ve 1890 yılları] *kimse inanmazdı. Otokrasinin hâkim olduğu bir ülkede, tamamen köleleştirilmiş bir basınla, en küçük bir siyasî huzursuzluk ve karşı gelme filizlenmesinin ezildiği kudurgan bir siyasî irtica döneminde, devrimci marksizmin teorisi, birden bire sansür altında bulunan basına girme yolunu buluyor ve Ezop dilinde ifade edilmekle birlikte, «ilgilenenlerin» hepsi kastedileni anlıyorlar. Hükümet, sadece, (ihtilâlci) Naradnoya Volya'nın teorisini tehlikeli saymaya kendini alıştırmıştır... Hükümetin olup biteni anlamasına kadar... (bizim Rus ölçülerimize göre) epey zaman geçti. Oysa bu süre içinde, marksist eserler birbiri ardından yayınlanıyordu, marksist dergiler ve gazeteler kuruluyordu (...) Şimdi artık bu dönemin, geçmişte kalmış bir şey olarak, sakinlikle sözünü edebiliriz.*» (Dava konusu kitap, s. 22-23) Görülüyorki, dava konusu kitabın yazıldığı 1901-1902 tarihinde ve sadece Çarlık Rusyasının kudurgan bir irtica döneminde meydana gelmiş ve yazarın belirttiği gibi, «*geçmişte kalmış bir şey olarak*» sözü edilen bir vakıa, Sayın Mahkeme kararında, Türkiye'de, bugün yapılması önerilen bir buyrultu (direktif) üslubunda nakledilmektedir. Bu husus ise, Sayın Mahkeme kararında, dava konunu kitabın, objektif öl-

çüler içinde ele alınmamış olduğuna bir kanıt teşkil etmesi gerekir.

Örneğin, Karar'da, «... *hareket aslında uluslararası bir niteliktedir... bu şovenizmle mücadele edildiğinin anlamına gelmez, aynı zamanda, genç bir ülkede yeni başlayan hareketin ancak öteki ülkelerin tecrübelerinden yararlanıldığı takdirde başarılı sayılacağının ifade edileceği...*» (Karar, s. 3) ibareleri dava konusu kitabın dilimizde yayınlanmasının, «*komünist bir rejimin yenidenkurulması*» için propaganda yapıldığına kanıt olmak üzere yer almaktadır. Sayın Mahkemenin kararında, dava konusu kitaptan aktarma yapılırken, burada da, hukukî ve objektif bir ölçü kullanılmamıştır. Nitekim, «*Rus sosyal-demokratları için teori*» nin üç etkenden ötürü önemli olduğunu, «*Raboçeye Dyelo*» yazarlarına karşı belirten yazar (bkz: s. 32), bu arada, şunları yazmaktadır: «... *Sosyal-demokratik hareket, özünde, uluslararası bir harekettir. Bu, sadece şovenizmle mücadele etmemiz gerektiği anlamına gelmez, aynı zamanda genç bir ülkede yeni başlayan hareketin, ancak öteki ülkelerin tecrübelerinden yararlanabildiği takdirde başarılı olabileceği anlamını da taşır. Bu tecrübelerden yararlanabilmek için bunları sadece bilmek, ya da en son kararları kopya edivermek yetmez. Gereken şey, bu tecrübeleri eleştirici bir gözle inceleyebilmek ve bunları bağımsız olarak deneyden geçirebilmektir.*» (Dava konusu kitap, s. 33.) Dava konusu kitapta yer alan «*sosyal-demokratik hareket, özünde, uluslararası bir harekettir*» cümlesi Karar'da: «... *hareket aslında uluslararası bir niteliktedir*» şekline çevrilmiş; «*Bu, sadece, şovenizmle mücadele etmemiz anlamına gelmez*» cümlesi, Karar'da, «*bu şovenizmle mücadele edildiğinin anlamına gelmez*» şekline dönüştürülmüş olması bir yana, bu sözleri tamamlayan ve özünde, sosyal demokratik hareketin «*uluslararası*» özelliğini açıklayan, «*Bu tecrübelerden yararlanabilmek için bunları sadece bilmek ya da en son tecrübeleri kopya edivermek yetmez. Gereken şey, bu tecrübeleri eleştirici bir gözle inceleyebilmek ve bunları bağımsız olarak deneyden geçirebilmektir*» cümlelerine yer verilmemekte, ve yazarın hakikî düşünceleri objektif olarak ele alınmamaktadır. Yazarın kendi ülkesinde, diğer ülkelerin sosyal-demokratik tecrübelerini kopya etmeyip eleştirici bir

gözle ve bağımsız olarak incelemek gerektiğini söylemiş olmasının, Türkiye'de komünizm propagandası sayılabilmesi hukukî bakımdan mümkün olmadığı halde, Karar'da, dava konusu kitap, Objektif bir tahlile tâbi tutulmadığı için, yanlış bir sonuca varılmıştır.

Örneğin, Karar'da, dava konunu kitapta, «*Proletaryanın karşılaştığı, hemen yerine getirilmesi gereken görevler içinde en devrimcisi olan âcil bir görevle karşı karşıya gelinmiştir.. Bunun yerine getirilmesi, Asya irticaının en güçlü kalesini de yıkar... ve bu Rusya proletaryası dünya proletaryasının böylece öncüsü olur.*» (Karar, s. 3) yazıldığı belirtilerek, aynı şekilde komünist rejimin kurulması amacıyla dava konusu kitabın Türkçeye çevrilip yayınlandığı hükmüne varılmaktadır. Dava konusu kitaptan, Karar'a alınan cümleleri nakletmek faydalı olacaktır. Dava konusu kitapta, şöyle denilmektedir: «*Tarih bizi, herhangi bir ülkenin proletaryasının karşılaştığı hemen yerine getirilmesi gereken görevler içinde en devrimcisi olan âcil bir görevle karşı karşıya getirmiştir. Bu görevin yerine getirilmesi, sadece Asya irticaının değil, ama (...) Asya irticaının da en güçlü kalesinin yıkılması, Rus proletaryasının, uluslararası devrimci proletaryanın öncüsü durumuna getirir.*» (Dava konusu kitap, s. 36.) Rus proletaryasını, uluslararası devrımcı proletaryanın öncüsü durumuna getireceği söylenen şey, Avrupa ve Asya irticaının en güçlü kalesinin, yani daha önce belirttiğimiz gibi, yazarın rüyasını gördüğü Çarlık otokrasinin yıkılmasıdır; görevler içinde en devrimci olan âcil görev sözüyle kastedilen şey, gene irtica kalesinin yıkılması, «*Rusya üzerine çöken Çarlık zulmüne, utanç ve lanete son verilmesi*» dir (s. 211). Rus proletaryası, Çarlık otokrasisini yıktığı takdirde. Karar'da belirtildiği gibi «*dünya proletaryasının*» değil, 1902'de uluslararası devrimci proletaryanın öncüsü durumuna geleceği söylenmektedir. Bu sözlerin dilimize çevrilmesini, bugün, Türkiye'de, kanunlar Çarlık düzenini korumak amacıyla yapılmış gibi, komünizm propagandası olarak nitelendirebilmek mümkün değildir. Üstelik Rus proletaryası da bu yıllarda Çarlık otokrasini yıkamamıştır ve önemli katkıda bulunmakla birlikte, yazarın belirttiği gibi, Çarlık otokrasisi proletaryanın öncülüğünde de yıkılmış değildir. Sayın Mahkemenin kararı, hu-

kuki ölçülerden yoksun olduğu kadar, tarihî vakıalar tarafından da doğrulanmamaktadır.

Örneğin, dava konusu kitapta daha önce naklettiğimiz gibi belirtilen hususların sadece Çarlık Rusyası ile ilgili olduğu açıkça yazıldığı halde (s. 140), ve gene dava konusu kitapta, Çarlık Rusya'sında grevin *«âdi bir suç», «bazan da siyasî bir suç»* sayıldığı (s. 141) belirtildiği halde, bu ülkede, örneğin, *«biz sosyalistler, eğer polisin her grevi ve her gösteriyi bir sır haline getirmesini önlemezsek,* (ve zaman zaman kendimiz de gizlice grevler ve gösteriler hazırlamazsak) *birinci görevimizi savsaklamış oluruz.»* (s. 138-139) vb. gibi düşünceler yer aldığı için, kitabın çevrilip yayınlanmasiyle, grev ve gösteri hakkının Anayasa ve yasa güvencesi altında bulunduğu ülkemizde, *«siyasî polisle devamlı mücadele edileceği»* (Karar, s. 4) şeklinde komünizm propagandası yapıldığı hükmüne varılmaktadır.

Örneğin, aynı şekilde, Batı Avrupa'da, sosyal-demokratların, mitingler ve gösterilerle herkese ve sosyalistlerin, parlamentoda bütün sınıf temsilcilerine, siyasî gerçekleri açıklama olanağına sahip oldukları (s. 105); ama Rusya'da parlemento bulunmadığından, toplanma özgürlüğü olmadığından (s. 105), Çarlık Rusyasında *«memleket ölçüsünde gerçekleri açıklayabilmek için Rusya'yı kapsayan yarı-illegal bir gazetenin kurulması»* düşüncelerinin yer aldığı, veya *«bütün halkın anlayabileceği gerçekleri açıklama kampanyasını örgütlendiren gerçek bir parti»* den (s. 113) söz edildiği bir kitabı dilimize çevirmekle (hem parlamentoda, hem basında, hem toplantı ve gösterilerle siyasî gerçekleri açıklamanın kanun güvencesi altında bulunduğu ülkemizde), komünizm propagandası yaptığımız hükmüne (Karar, s. 4) varılmaktadır.

Görülüyor ki, Sayın Mahkeme kararında, dava konusu kitaptan aktarılan cümleler, yer ve zaman kavramından tecrit edilerek, yer yer tarihî bir vakıayı nakleden sözler geleceğe dönük direktif üslubunda nakledilerek; yer yer asıl mana ve maksada ters düşecek şekilde yorumlanarak, tamamen Çarlık Rusyasını içeren sözler, parlamento ve diğer demoktratik özgürlüklere sahip ülkelere teşmil edilerek, yanlış bir hükme varılmaktadır. Karar, bu nedenlerle de doğru ve âdil bir karar değildir.

4. - TCK'nun 142. Maddesi, 1961 Anayasası Açısından Doğru Yorumlanmamıştır.

Sayın Mahkeme kararında, bizim, savunmamızda, «*Uygulanmak istenilen TCK'nun 142. madesinin fikir ve sanat özgürlüğünü baltalayan nitelikte*» olduğunu (Karar, s. 5) söylediğimiz hususu ve daha ilerde, «*sanık ve vekilinin 142. maddesinin fikir özgürlüğüne zincir vurduğu ve netice itibarıyla anayasaya aykırı düştüğü iddiasının incelemeye değer bulunmadığı*» (Karar, s. 5) ibareleri yer almaktadır.

Bu konuda düşüncelerimizin neler olduğu ayrı bir konudur, yalnız şunu belirtmek zorunluluğu vardır ki, Kararda yazılı olduğu gibi, Savunmamızda, ne 142. maddenin fikir ve sanat özgürlüğünü baltalar nitelikte olduğunu yazdık ve ne de Anayasaya aykırılık idiasında bulunduk.

Ama, savunmamızda, TCK'nun 142. maddesinin, toplumcu bilimleri, bu arada sosyalizmi ve komünizmi, öğrenme, açıklama ve bu alanlarda araştırma yapmayı değil, komünizm propagandasını yasakladığını, nitekim komünizmi öğrenmenin, Anayasa Mahkemesi kararında açıklığa kavuşturulduğu gibi, Anayasanın 21. maddesinin güvencesi altında bulunduğunu belirttik ve bizim, dava konusu kitabı, propaganda amacıyla değil, bilgi vermek amacıyla çevirip yayınladığımızı yazıp, kanıtladık. (Savunmamız, s. 2.)

Sayın Mahkemenin kararında, Savunmamızda geniş bir yer alan bu hususa değinilmemekte, cevap olarak, bizim savunmamızda yer almayan bir hususa, TCK'nun 142. maddesinin Anayasaya aykırı olmadığı hususuna değinilmekle yetinilmektedir.

Bilindiği gibi, TCK'nun 142/1. maddesi, komünizm ve anarşizm propagandasını yasaklamıştır. Ama tüm toplumcu bilimleri, bu arada komünizmi, anarşizmi, «*öğrenme, öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda araştırma yapılması*» Anayasanın herkese sağladığı bir haktır ve bu husus Anayasa Mahkemesinin (26.9.1965 gün ve E 1963/173, K 1965/40 sayılı) kararıyla açıklığa kavuşturulmuş ve «*propaganda*» ile «*bilgi verme*» arasına kasin bir çizgi çizilmiştir.

Gerekli bulduğumuz için ayrıca belirtelim ki, toplumcu bilimleri öğrenmek, açıklamak ve bu alanlarda araştırma yapmak, sadece bilim adamına değil, Anayasanın 21. maddesi gereğince «*herkes*» e tanınmış bir haktır.

Anayasanın 21. maddesiyle TCK'nun 142. madesi arasındaki ayrım, çeşitli karar ve raporlara dayanılarak şöyle somutlaştırılabilir :

(1) Herkes, sosyalizmi, komünizmi, öğrenme, açıklama ve araştırma hakına sahiptir (Anayasa, made 21);

(2) Türkiye üniversitelerinin çeşitli fakültelerinde ders olarak öğrencilere okutulan konulara ilişkin yayınların Türkçeye çevrilip yayınlanması, aynı şekilde, bilgi verme maksadı kapsamı içinde ele alınmak gerekir (Yargıtay 1. Ceza Dairesi, E 969/48, K 969/1225 ve 24.4.1969 günlü onama kararı);

(3) Bir doktrinin ana kaynakları olan metinleri, vesikaları ilk elden tetkik etmemiş bir bilim adamı görevini yapmamış sayılır. (Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu ve diğerlerinin 16 Kasım 1971 ve E 1971/19 no ile Sıkıyönetim 3 No lu Mahkemesi dosyasına verdikleri rapor);

(4) Herhangi bir siyasî akide hakkında bilgi sahibi olmak isteyen, lehinde veya aleyhinde tavır takınması istenen her ferdin, evvelâ onun ne olduğunu öğrenmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, bir doktrinin ana kaynakları olan metinlerin, vesikaların, sadece bilim adamları tarafından değil, siyasal hayata katılması istenen her vatandaş tarafından, doğrudan doğruya bilinip okunması bir zorunluluktur (Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu ve diğerleri, belirtilen rapor).

Görülüyor ki, Anayasanın yasakladığı rejimleri belirleyen doktrinlerin öğrenilmesi bilinmesi ve bu doktrinler hakkında bilgi sahibi olunması 142. maddenin yasakları kapsamına girmemektedir; ama,

(1) Faaliyetin ana unsurunun, Türkiye'de cebrî bir düzen değişikliğine yönelmiş olması (Prof. Dr. Uğur Alacakaptan 2. Ağır Ceza Mahkemesi ...sayılı dosyaya verilen... günlü rapor.)

(2) Türk Devlet rejimini yıkmayı telkin edecek nitelikte olması (Prof Dr. Topçuoğlu),

(3) Bu doktrinlerin, Türkiye'de ekonomik ve politik sahada uygulanmaya kalkışılması, Türkiye'de siyasî iktidar mücadelesi haline sokulmuş olması (Askerî Yargıtay 3. Daresi, 14.4.1970 gün ve 214 nolu kararı) 142. maddenin yasakları kapsamına girmekte, suç sayılmaktadır.

Sayın Mahkemenin, TCK'nun 142. maddesini, yukarda ayrıntılarıyla bir kere daha sunduğumuz gibi, Anayasanın 21. maddesi ışığında ele alıp, dava konusu kitabı bu ölçüler içerisinde değerlendirmesi gerekirken, 142. maddenin Anayasaya aykırı olmadığını belirtip geçmesi, hukukî ve âdil bir davranış olmamak gerekir. Çünkü :

(A) Dava konusu kitap, 1901-1902 yıllarında, Lenin tarafından, yazılmıştır. Ve hemen her sahfasında görüleceği gibi, bu dönemde, Rusya'da yayınlanan *«Raboçeye Dyelo»* adlı gazetedeki görüşleri eleştiren bir polemik kitabıdır; ve Rusya'da, yazıldığı dönemdeki meseleler ele alınmaktadır. Bu yönü ile, dava konusu kitabın, Rusya'nın 1902 yıllarının somut şartlarından soyutlanabilmesi mümkün değildir. Kitapta, özellikle, *«söylemenin gereği yok ki, burada olsun, daha ilerde olsun ancak otokratik Rusya, Çarlık Rusya'sı sözkonusudur»* (s. 140) denilerek, ileri sürülen görüşlerin, başka sosyal şartlara sahip ülkeler için sözkonusu olmadığı, ve mitingler ve gösteriler düzenlenebilen ve sosyalistlerin hitabedebildiği parlemanter rejimlerde, sosyal-demokratların mücadele şekillerinin, dava konusu kitapta ele alındığı şekilde olmayacağı, Çarlık Rusya'sında ise parlamentonun olmadığı, toplanma haklarından mahrum bulunulduğu, her çeşit işçi derneğinin yasaklandığı, grevin suç sayıldığı belirtilmektedir. Ayrıca, önlerindeki âcil görevin, devrimci görevin, *«Rusya üzerine çöken Çarlık zulmüne, utanç ve lânete son vermek için, bütün halkı harekete geçirmek»* (s. 211) olduğu yazılmaktadır. Bunlardan çıkan sonuç; şudur ki, dava konusu kitabın dilimize çevrilip yayınlanmasının amacı, yani faaliyetin ana unsuru, Türkiye'de cebrî düzen değişikliğine yönelmiş değildir; Türk devlet rejimiyle, memleketteki müesses temel nizamlarla ilgisi bulunmamaktadır. Ama komünizm hakında, Rusya hakkında bilgi sahibi olmak, araştırma yapmak, öğrenmek isteyen herkesin, bu konularda tam ve doğru bir bilgiye sahip olabilmesi için, dava konusu kitabın okunması ve incelenmesi de gereklidir.

(B) Karar'da dava konusu kitabın yayınlanması ile, gizli örgüt kurmak yollarının gösterilmek istendiği kanısı ağır basmaktadır. Dava konusu kitabın, bugün, komünist partilerin serbest olduğu İngiltere, Fransa, Amerika, İtal-

ya gibi ülkelerde, ve komünist partisinden başka parti bulunmayan Sovyetler Birliği'nde, çeşitli baskıları yapılmıştır, ve yapılmaktadır. Komünist partilerinin serbest olduğu ve hatta tek siyasî partinin komünist partisi olduğu ülkelerde, dava konusu kitabın kendi dillerinde yayınlanmasını, gizli örgüt kurmak veya, Karar'da öne sürüldüğü gibi, komünist ihtilâli yollarını öğretmek olarak nitelendirilemeyeceği açıktır. Lenin ve Sovyetler Birliği tarihi hakkında bilgi sahibi olmak için bu kitaptan yararlanılmak amacıyla, adı geçen ülkelerde yayınlanmaktadır. Bunun gibi, Osmanlı Imparatorluğunun son yıllarında kurulan ve Mustafa Kemal'in üyesi bulunduğu ittihat ve Terakki Cemiyeti'nin kuruluş ve çalışmaları hakkında bilgi veren herhangi bir kitap, nasıl gizli örgüt kurma yolunda yol gösterme veya memlekette müesses temel nizamı yıkmak için propaganda yapma olarak nitelendirilemezse, dava konusu kitap da, aynı şekilde, komünizm propagandası veya suç işlemeye tahrik vb. olarak nitelendirilemez.

Sayın Mahkemenin kararı, bu nedenlerle de hukuki dayanaklardan yoksundur, yanlış verilmiş bir karardır.

5 — TCK'nun 162. Maddesiyle Olayımız Arasında İlişki Yoktur.

Karar'da «*... bahis konusu kitabı yayınlamış bulunmasına göre kitaptaki fikirlerin tamamen Lenin'e ait olup herhangi bir değişiklik yapılmamış, aynen yayınlanmış olsa bile kendisinin suç teşkil eden bu kitap muhtevasından kurtulması mümkün bulunmadığı...*» (Karar, s. 5) ibaresi yer almaktadır. Dava konusu kitabı dilimize çevirip yayınlamanın suç teşkil edemeyeceğini, yukarda ayrıntılarıyla açıkladığımızı umuyoruz. Yalnız, Karar'dan yukarıya aktardığımız cümle vesilesiyle, bu çeşit davalarla ilgili olarak, TCK'nun 162. maddesinin uygulanmak istendiğine tanık olduğumuz için TCK'nun 142. ve 162. maddeleri arasında bir ilişki kurmanın hukuki bakımdan mümkün olmadığını kısaca açıklamayı faydalı buluyoruz.

TCK'nun 162. maddesinde, «*Kanunun cürüm saydığı neşriyatı nakletmek başlıbaşına bir cürüm olup faili aynı cezaya tabidir*» hükmü yer almaktadır.

Bu maddeye göre, bir suçun meydana gelebilmesi için, maddede sözü geçen neşriyatın, kanunun cürüm saydığı

bir neşriyat olması, yani herşeyden önce, 142. maddede yazılı fiillerin *«propaganda»* sının gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Kaldı ki, TCK'nun 142. madesi, *«Türkiye'de cebrî bir düzen değişikliğini»* yasaklamaktadır. *«Kanunun cürüm saydığı bir neşriyatı»* nakletmiş olmamız için, her şeyden önce, dava konusu kitabın dilimizde yayınlanmasının, Türkiye'de cebrî düzen değişikliği için propaganda yapıldığının kabulü gerekir. Kı, bu takdirde, zaten suç meydana gelmiş sayılır. Öte yandan, esasen, TCK'nun 142. madesinin 6. fıkrası, davaya konu olan suçun yayın yoluyla işlendiği haller için bir artırma hükmü kabul etmiş bulunmaktadır. Yani suç, yayın yoluyla işlendiği takdirde, ceza artırılmaktadır. Bu fıkra karşısında, TCK'nun 162. maddesine dayanılarak, ayrıca bir suç kabul edilmesi, kanunun özüne ve maksadına aykırıdır.

6 — Sayın Mahkemenin Kararında, Deliller, Objektif ve Doğru Olarak Değerlendirilmemiştir.

Sayın Mahkemenin kararında, gerek savunmamız, gerek bilirkişi raporları, objektif olarak ele alınıp değerlendirilmemiştir. Şöyle kı :

(a) Sayın Mahkemenin kararında, bizim, savunmamızda, dava konusu eserin *bilimsel* nitelikte olduğunu söylediğimiz (Karar, s. 5) belirtilmekte, ve Lenin'in bir politikacı olduğu ve *«Rusya'da sonradan komünist rejimin kurucularından ve ihtilâlin en başta gelen lideri»* bulunduğu (Karar, s. 5) ileri sürülerek, dava konusu kitabın *«ilim kitabı olarak nitelenmesi mümkün değildir»* (Karar, s. 5) denmektedir.

Oysa biz, savunmamızda, dava konusu kitabın *«ilim kitabı»* olduğunu söylemedik. Ama, savunmamızda, *«Lenimizmi öğrenme, Lenin'in düşüncelerini öğrenme, Rusya'nın tarihini öğrenme, Rus Komünist Partisinin ve Rusya'da komünizmin tarihini öğrenme bakımından temel kaynak eserlerden biri»* (Savunmamız, s. 4) olduğunu yazdık ve *«...Leninizmi öğrenecek olanların, leninizm üzerine araştırma yapacak olanların», «Sovyetler Birliği ve sosyalizmin Sovyetler Birliği'nde kuruluşunu tam ve doğru olarak bilmek, öğrenmek, araştırmak»* isteyenlerin Lenin'in eserlerini ve bu arada dava konusu kitabı doğrudan doğruya okumak hakkına sahip olmaları gerektiğini (Savunma, s. 2-10) emsal

kararlarla ve kanıtlarıyla yazdık, belirttik. Tarihi önemi bulunan bir söylev, bir demeç, bir mektup, bir ders kitabı şeklinde veya bir tez gibi yazılmadığı halde, bunlar, bilimsel çalışmanın, öğrenme ve araştırmanın nasıl temel kaynak belgeleri ise, dava konusu kitap da, *«ilim kitabı»* değildir, ama bilimsel çalışmanın, araştırmanın, öğrenmenin temel kaynak eserlerindendir. Esasen, Lenin'in kişiliği hakkında, Karar'da yer alan hususlar, bizim, Savunmamızda yer alan görüşlerimizin haklılığına bir kanıt sayılmak gerekir. Sayın Mahkemenin Kararında, bizim, dava konusu eserin, *«ilim kitabı»* olduğunu söylediğimizin, yazılmış olması, Savunmamızın önemli bir yanının anlaşılmadığının kanıtıdır.

(b) Sayın Mahkemenin kararında, daha yukarda da açıkladığımız gibi, Savunmamızda, *«TCK'nun 142. maddesi fikir ve sanat özgürlüğünü baltalayan niteliktedir»* (Karar, s. 5) veya*«142. madde (...) fikir özgürlüğüne zincir vurmaktadır ve netice itibarıyla Anayasaya aykırı düşmektedir»* (Karar, s. 5) şeklinde görüşlere yer verdiğimiz yazılmaktadır.

Oysa, (bu konudaki kanaatimizin ne olduğu ayrı bir konudur), biz, savunmamızda, 142. maddenin Anayasanın 21. maddesine aykırı düştüğünü fikir özgürlüğüne zincir vurduğunu söylemedik; TCK'nun 142. maddesinin, komünizm ve sosyalizm hakkında bilgi vermeyi ve bu konularda araştırma yapmayı değil, komünizm propagandasını yasakladığını (Anayasanın 21. maddesini ve Anayasa Mahkemesinin ilgili kararını belirterek) yazdık, söyledik (Savunma, s. 1-2). Nitekim, mahkûmiyet kararına muhalif kalan Sayın Başkan A. Fahri Yücel, muhalefet şerhinde, bu hususu, özlü bir şekilde ifade etmiş bulunduğu halde, Sayın Mahkemenin kararında, Savunmada ileri sürdüğümüz bu kanıtlar, cevaplandırılmamış, diğer bir ifadeyle, deliller doğru olarak değerlendirilmemiş; aksine savunmamızda yer almayan sözler, savunmamızda ileri sürülmüş gibi gösterilmiştir.

(c) Sayın Mahkemenin kararında, *«sanıkla vekillerinin safhalardaki savunmalarında, dava konusu kitabın bir komünist ihtilâlinin gerçekleştirilmesi yönünden bir stratejiyi ihtiva eylediği hususunun da kendileri tarafından kabul ve beyan edilmesi ve böylece kitap konusu ve muhtevi-*

yatı itibarıyla suç teşkil ettiğinin kendileri tarafından tevilli olarak itiraf edildiği» (Karar, s. 4-5) ibareleri yer almaktadır. Savunmalarımızda, böyle bir *«kabul ve beyan»* yoktur. Aksine, Savunmamızın 12, 13, 14 ve 15. sayfalarında da a;ıkça görüleceği gibi, tamamen aksi bir görüş yer almaktadır. Nitekim, savunmamızın yukarda belirtilen sayfalarında, kitabın yazılış tarihinden sonra, 1905'te, *«İki Taktik»* te, aynı yazarın, sosyalist devrimi değil, burjuva demokratik devrimi savunduğu ve genel olarak Çarlığın yıkılmasına kadar bu görüşü benimsediği yazılmakta ve şu cümleler yer almaktadır: *«Rusya'nın izlediği yolu izlemek kanunda yasaklanıyorsa, bu yasaklanan dönem, Çarlık Rusyasının, istibdadın 1902 yılları değil, Çarlıkla, istibdatla demokrasi için mücadele değil, en azından 1917 yılı ve onu izleyen yıllardır. Dava konusu kitap ise, 1902'de yazılmış bir kitaptır, bu tarihten sonra kitaba yapılmış bir ilâve yoktur. kitabın muhtevasını bu tarihten bir gün sonraya uzatmak imkânsızdır. Kitap doayısıyla, bize isnat edilen suç, zaman kavramından tamamen tecrit edilmiş bir zihniyetten doğmaktadır.* (Savunmamız, s. 14.) *Görülmektedir ki, Sayın Mahkeme kararında, dava konusu kitabın, «konusu ve muhteviyatı itibarıyla suç teşkil etiğinin»* tarafımızdan tevilli olarak itiraf edildiğine dair gösterilen sözler, savunmamızda yer almamıştır. Tarihî vakıalara uygun olarak kaleme alınan savunmamızda, Karar'da bize yüklenen sözlerin tamamen aksi sözler yer almıştır. Sayın Mahkeme kararında, savunmamızda yer almayan, üstelik savunmamızda ileri sürülen görüşlere aykırı düşen görüşler hükme gerekçe olmaktadır. Bu husus da, Karar'da, delillerin doğru olarak değerlendirilmemiş olduğuna bir kanıt teşkil etmektedir.

(d) Sayın Mahkemenin kararında, savunmamızda, *«Mao Çe, Tung'un eserinden dolayı verilen kararı çoğunlukla bozan daire kararını»* (Karar, s. 6) nakletteğimiz belirtilmektedir. Yargıtay Daire kararlarının birer emsal olmakla birlikte, mahkemeyi bağlamayacağı, bilinen bir hususdur. Ama, biz, savunmamızda, Mao Çe-tung'un *«Teori ve Pratik»* adlı kitabına ait Ankara Birinci Ağır Ceza Mahkemesi tarafından oybirliğiyle verilen (E 967/316 ve 16.11.1967 günlü) beraat kararının Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından (E 967/3445, K 968/2454 ve 26.9.1968 günlü kararıyla) *oybir-*

liğiyle onandığını belirttik. *«Oybirliğiyle onanan»* bir kararın, *«çoğunlukla bozan»* şeklide Sayın Mahkeme kararında yer almış olması, emsal karar olarak sunduğumz delilllerin doğru değerlendirilmediğinin kanıtlarından biri olmak gerekir.

(e) Dosyada iki ayrı bilirkişi raporu vardır. Bu raporlardan biri, İstanbul C. Basın Savcılığı tarafından tayin edilen Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı tarafından verilmiştir. Ceza Mahkemeleri Usulü Kanununun 66. maddesi gereğince, Cumhuriyet Savcılarının, ancak, «tehirinde mazarrat görüle olaylarda bilirkişi tayini yoluna başvurabilecekleri» ve dava konusu kitap için böyle bir şeyin sözkonusu olmadığı, Sayın Mahkemeye sunduğumuz 18.9.1969 günlü dilekçemizin ilk sayfalarında açıklanmıştır.

Ayrıca, Prof. Dr. Aldıkaçtı'nın raporu, çeşitli yönlerden, aynı tarihli dilekçemizde eleştirilmiş ve yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılması istenmiştir. Sayın Mahkemece, 13.11.1969 günlü duruşmada, *«sonuç konusu (Ne Yapmalı? adlı kitabın mahkeme heyetince de incelenerek suç unsurlarının mevcut olup olmadığının mümkün bulunmuş olduğundan ayrıca bilirkişi tetkikatı yaptırılmasına lüzum olmadığına oybirliğiyle karar verilerek»*, bilirkişi incelemesi yaptırılması hakkındaki isteğimiz reddedilmiştir. Bir diğer ifadeyle. Sayın Mahkeme, dava konusu kitapta, suç unsurunun bulunup bulunmadığının heyetçe de anlaşılabileceği ve bu yüzden, ihtisas yönünden mahkemenin aydınlatılmasına gerek bulunmadığı kanaatine vardığını ara kararıyla belirtmiş bulunmaktadır. Ve gene aynı günlü duruşma tutanağında, *«sanık ve vekilleri»* nin *«tevsii tahkikat talepleri olmadığını bildirdikleri»* hususu yer almaktadır. Bu duruşmayı takiben C. Savcılığı esas hakkındaki mütalaasını vermiş ve 5.2.1970 günlü duruşmada, biz, savunmamızı yazılı olarak Sayın Mahkemeye sunmuştuk. Savunmamızda da, bilirkişi raporunu eleştirdiğimiz halde, *yeniden bilirkişi tetkiki talebinde bulunmadık.* Aynı duruşmada, *sanığa tekrar son sözü sorulmuş!* ve sanığın *«Beraatine karar verilmesini isterim dedi»* ği, tutanağa geçirilmiştir. Buna rağmen, *esas hakkında karar verilmesi için* duruşmanın ertelendiği 24.3.1970 günlü oturumda, bizim, herhangi bir talebimiz olmadığı halde, *«yeniden bilirkişi tetkikatını ısrarla talepetmiş bulunduğu-*

muz» gerekçesi ileri sürülerek, Sayın Mahkeme, önceki kararı kaldırarak, yeni bir bilirkişi incelemesine gidilmesine karar verilmiştir. Anlaşılacağı gibi, Sayın Mahkeme, kendi isteğiyle, yeniden bilirkişi incelemesine karar vererek, *dava konusu kitapta suç unsurunun bulunup bulunmadığının heyetçe anlaşılacağına dair ara kararını kaldırmıştır.*

Biz, bu durumda sadece, bazı öğretim üyelerinin bilirkişi seçilmemesi için önceden itiraz ettik, bu arada Sulhi Dönmezer'in de bilirkişi olarak seçilmemesini 24.3.1970 günlü dilekçemizle talep ettik. Buna rağmen, şahsına önceden itirazda bulunduğumuz Sulhi Dönmezer de bulunduğu halde, bilirkişi raporuna herhangi bir itirazda da bulunmadık. Nitekim, duruşmanın bu safhasında da, bu bilirkişi raporundan önce savunmamızı yapmış olduğumuzu, yeniden savunma yapmayacağımızı da belirttik.

Sayın Mahkemenin suç unsurlarının mevcut bulunup bulunmadığını anlayabilmesi için yeniden bilirkişi incelemesi yaptırma gereğini duyduğuna ve bu hususta verilmiş bulunan daha önceki ara kararı kaldırdığına göre, ya mevcut bilirkişi raporunda varılan sonuca itibar etmesi, veya itibar etmediği takdirde gene resen yeni bilirkişi incelemesi yaptırılmasına, ara karar gereğinin bir icabı olarak, karar verilmesi gerekirdi. Çünkü, Sayın Mahkemeye göre, yeni bilirkişi raporu ile ya maksat hasıl olmuştur, yani bilirkişi raporu mahkemeyi aydınlatmaktadır, bu takdirde rapora itibar edilmesi gerekir; ya da yeni bilirkişi raporu Mahkemeyi aydınlatmaktan uzaktır, o takdirde, Mahkeme, ara kararında belirtildiği üzere ihtisas yönünden aydınlanmamış demektir, o zaman yeniden bilirkişi incelemesine gidilmesi zorunludur.

Mahkûmiyet kararına muhalif kalan Sayın Başkan, *«eserin, son gelen bilirkişi raporuna göre tarihî bir doküman olması vasfı dolayısıyla yayının suç sayılamayacağını»* (Muhalefet Şerhi, Karar, s. 8) belirterek, hukukî bakımdan objektif bir karar almıştır. Ama, kararda bilirkişilerin mütalaalarının yerinde bulunmadığı (Karar, s. 6) belirtilmekle yetinilmiştir. Oysa, bilirkişilerin mütalaaları ikna edici bulunmadığı takdirde, Sayın Mahkemenin 24.3.1970 günlü ara kararının yerine getirilmemiş olduğuna, aynı şekilde, resen hareket edilerek, yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılma-

sına karar verilmesi gerekirdi. Hem son bilirkişi raporuna itibar edilmemiş, hem de yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılmamıştır.

7 — Karar'ın Usul Yönünden Diğer Eksiklikleri

(a) Karar'da, dava konusu kitabı yayınlamış olmakla, TCK'nun 311/2-4, 312/1-2 ve 142/1-6 maddelerine göre suç işlediğimiz hükmün e varılmakta (Karar, s. 7) ama, 311 ve 312. maddelere ilişkin hükmün gerekçesi kararda açıklanmamaktadır; veya, hangi fiillerin 142. maddeye, hangi fiillerin 312. maddeye girdiği açıkça yazılıp gösterilmemiştir.

SONUÇ VE İSTEK

Yüce Mahkemenin Sayın Yargıçları,

Yukardan beri gerekçeleriyle açıkladığımız üzere, hakkımızda verilen mahkûmiyet kararı, esas ve usul yönlerinden, yasaya aykırı olarak verilmiş bir karardır. Sayın Mahkeme Başkanı tarafından muhalefet şerhinde de belirtildiği gibi, Kitapta suç unsuru bulunmadığından mahkûmiyet kararının bozulmasına karar verilmesini saygılarımızla dileriz.

Sanık
Muzaffer Erdost

Sanık Müdafii
Avukat Halit Çelenk

ERDOĞDU VE ARKADAŞLARI İÇİN VERİLEN TEMYİZ LAHİYASI

Örnek : 2

Vahap Erdoğdu ve arkadaşları hakkında Ankara Sıkıyönetim 3. No'lu Askeri Mahkemesince verilen hükümlülük kararının temyiz lahıyası ise şöyledir:

ASKERİ YARGITAY DÖRDÜNCÜ DAİRE BAŞKANLIĞINA

Dosya no: 975/9

Temyiz Edenler : Vahap Erdoğdu
Seyhan Erdoğdu
Muammer Soysal
Kaya Güvenç
Alaaddin Bayazıt

Müdafileri : Av Halit Çelenk, Av. Nevzat Helvacı

Kabul : Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 nolu Askeri Mahkemesince, müvekkillerimizin T.C. Yasasının 141/1 maddesine aykırı eylemde bulundukları kabul edilmiş, takdiren ve teşdiden onar yıl süre ile ağır hapislerire, üçer yıl dörder ay süre ile genel güvenlik gözetimi altında bulundu-

rulmalarına karar verilmiştir (4.9.193'i gün, 973/21 esas ve 973/41 sayılı karar).

TEMYİZ NEDENLERİ

I — Temyiz itirazlarından önce müvekkilerimizin savunması açısından önemli olan bir hususu yüksek kurula açıklamak istiyoruz.

Her ne kadar T.C. Yasasının 141. maddesi, Anayasa Mahkemesi kararı ile affın 12 yıllık indirim kapsamına alınmışsa da, yasa, affı reddetme hakkı tanımadığından vatandaşlar suçsuzluklarını isbat etme hak ve olanağını yitirmişlerdir.

İnancımıza göre, inceleme konusu mahkeme kararında açık bir adlî yanılgı vardır. Bu yanılgının düzeltilmesi, yüksek kurulunuzca yapılacak titiz ve objektif bir temyiz incelemesine bağlı bulunmaktadır. Kurulunuzun, biz hatırlatmasak da, af yasası yokmuş gibi davaya eğileceğinden kuşkusuz olmamakla beraber, bu hususu tekrar etmekten kendimizi alamıyoruz.

II — Bu davada daha önce mahkemede müvekkillerimizin savunmaları yapılmış, savunma layihaları dosyaya konulmuştur. Dosyadaki kâğıtlar, delil ve belgeler yüksek kurulunuzca okunmuş, incelenmiş ve incelenecektir. Bu nedenle biz, bugünkü duruşmada, savunmaların ayrıntılarına girmeyi gerekli ve yararlı görmüyoruz. Ancak önemli gördüğümüz ve ayrıca mahkeme kararında yer verilip üzerinde durmakta yarar bulduğumuz noktalara değinmek istiyoruz.

1 — Mahkeme, müvekkillerimize *işkence* yapıldığı ve hazırlanmış ikrar tutanaklarının kendilerine işkence altında imza ettirildiği gerçeğini kabul etmekte, davanın son aşamasında savunmalar yapıldıktan sonra, iddia makamı tarafından mahkemeye ibraz edilen ve yurt dışında yayınlanmış «*Yurtsever*» adlı bir dergideki «*Özeleştiri*» yazısını kabulüne dayanak olarak göstermektedir.

12 Martı izliyen dönemde Kontr-gerilla denilen, yasa-dışı, gayriresmî gizli örgüt işkencehanelerinde gözaltına

alınan insalara en ağır ve insanlık-dışı işkencelerin yapıldığı, bu işkeceler altında ikrarlar elde edildiği herkesin bildiği ve öğrendiği bir gerçektir.

Bazı mahkemeler, işkence olaylarını kararlarında kabul ettikleri gibi kimi yüksek yargı organları da dolaylı ya da açık olarak işkencelerin yapıldığını kabul etmişlerdir. Davamızda sanıklara çeşitli işkence yapıldığında ve işkencenin elektrik cereyanı vermek suretiyle sürdürüldüğünde kuşkumuz yoktur. Hatta müvekkillerimizden *Kaya Güvenç*'e maddî işkenceler yanında ayrıca en ağır manevî ve gayrı insanî işkenceler de yapılmıştır. Suçsuz olduğu bilindiği halde daha sonra hakında takipsizlik kararı verilen nişanlısı Serpil, Kontr-gerillaya götürülmüş ve işkencelere karşı direnmekte olan Kaya Güvenç'e işkencehanede gösterilerek: «İkrarı kabul etmediği takdirde aynı işkencelerin ve daha da fazlasının nişanlısına yapılacağı» söylenerek tehdit edilmiş ve bu manevî baskı altında ifade tutanağı imza ettirilmiştir. İnsanlık ve ahlâk değerlerinin bir kenara bırakıldığı bu uygulama, Kontr-gerilladaki benzerî uygulamaların sadece bir örneğidir.

Mahkeme; «*Yurtsever*» dergisinde Mihri Belli'ye atfen yayınlanan ve özeleştiri denilen bir yazıyı ele alarak, bunun, Kontr-gerilladaki ikrar ifadelerini doğruladığını kabul etmiştir. Davanın son aşamasında yayılanan bir yazıyı bir yıl önce işkence ile alınan bir ikrara delil olarak göstermek, hukukça geçerli bir değerlendirme olamayacağı gibi, bu konuda mahkeme kararında gösterilen gerekçeler de tamamen yersizdir.

Mahkeme, işkence iddıalarını tahrik etmek, bu konuda delil toplamak ve en azından ikrar tutanaklarını imza eden kişileri dinlemeden, peşinen bunları reddetmekle objektif tutumdan ayrılmış ve mahkemeyi teşkil eden hâkimler, kendi kişisel duygu ve düşüncelerini karara geçirmişlerdi. Bu tutum, bir yargı organı niteliği ile barışamaz. *Geliştirilmiş çeşitli ince yöntemlerle* yıllardan beri yapıldığı anlaşılan çalışmalar sonunda hazırlanan düzmece dosyalara göre ve işkence altında imzalatılan ifade tutanaklarını delil olarak kabul etmek, hukukla ve tarafsızlıkla bağdaşamaz.

Biz, işkencelere ilişkin bütün bu hususların yüksek kurulca incelenerek delillerin tarafsızlıkla ve objektif olarak değerlendirileceğine inanıyoruz.

Farzı muhal olarak Kontr-geriladaki ikrar ifadeleri geçeri sayılsa bile, olayımızda 141. maddeye aykırı illegal bir örgütün varlığı kabul edilemez.

Öyle ki :

2 — Son yıllarda kimi mahkeme kararları, legal olarak kurulan ve faaliyete başlayan bazı parti ve örgütlerin daha sonraları *illegal bir yöne dönüştüğünü* kabul etmiş ve onları mahkûm etmiştir.

Sosyalist Aydınlık Dergisinde yayınlanan yazılardan anlaşılacağı gibi, legal bir partinin kuruluş hazırlıkları 1969 yılında başlamıştır. Bu hazırlıklar legal yollarla, hükümet görevlilerinin denetimi altında açık ve gizlilikten uzak bir biçimde sürdürülmüş, toplantılar *171* sayılı yasaya göre, görevliler önünde sinema binalarında yapılmış, konuşmalar, kararlar davaya konu olan dergide yayınlanmıştır. Bu hazırlık çalışmaları sonunda bir parti program taslağı da hazırlanmış ve yayınlanmıştır. Ama 12 Martın ilânı ve derginin faaliyetinin sona ermesi nedeniyle, parti kurulamamıştır. (Nitekim parti, Türkiye Emekçi Partisi adıyla, Mihri Belli ve bazı arkadaşları tarafından 4-5 ay önce Şubat 1975 ayı içinde kurulmuştur.)

Öte yandan partinin legal olarak kurulmak istendiği MİT tarafından verilen ve dosyada bulunan rapordan da anlaşılmaktadır.

Bu raporda şöyle denilmektedir : *«Yukarda maruz belge ve hususlar, istişarî açıdan bizi legal bir Marksist-Leninist parti kurma faaliyeti ile karşı karşıya bulunduğumuz sonucuna ulaştırmaktadır. Bu şahıslar hem dergiyi, hem de parti ile ilgili çalışmaları beraber yürütmüşlerdir. Meselenin hukukî yönü, hukukçuların takdirine aittir.»*

O halde, o tarihlerde parti kurulup faaliyete geçmediğine göre, olayımızda legal olarak kurulan ama daha sonra illegale dönüşenbir partiden sözetmek mümkün değildir.

Partinin kuruluş çalışmalarının açıklığı, MİT'in bu konudaki istihbarat ve raporu ve mevcut deliller, partinin legal olarak kurulmak istendiğini gösterdiğine göre; ortada

ne legal olarak kurulup illegale dönüşen ve ne de illegal olarak kurulan ya da kurulmasına tevessül edilen bir örgüt yok demektir. Hal böyle iken, mahkemenin, gerek olaya ve gerekse yasaya ters düşen kabulünü anlamak mümkün olmamıştır.

Öte yandan :

Mahkeme, Aydınlık Dergisi arkasında illegal bir örgütlenmenin varlığını ileri sürerken Mihri Belli'nin Özeleştiri'sine dayanmakta ve göndermeler yapmaktadır.

Özeleştiri'nin «Son Söz» bölümünde illegalitenin savunulduğu ve bundan sora hareketi illegal bir yöntemle yürütülmesinin önerildiği de kararda kaydedilmektedir.

Burada, önemli bir noktaya değinmekte yarar vardır :

Mihri Belli'ye atfedilen Özeleştiri yazısında ve «Son Söz» bölümünde : «*Bundan sonra*» *izlenecek yolun illegal bir yol olacağı söylenmekte, «faşist terör şartlarında örgütlenme illegal olacaktır»* (karar, s. 131), *«şu anda illegal mücadeleyi kurallarına uygun olarak vermekle yükümlüyüz»* (karar, s. 131) denilmektedir. Mahkeme de, kararında, (sayfa 134, son satır) Özeleştiri'ye göre *Bundan sonra* hareketin illegal yolu izleyeceğine işaret etmektedir.

Bütün bunlar, Özeleştiri'nin yazılıp tamamlandığı tarihe kadar, yani daha önceki hareket ve mücadelenin legal bir yol izlediğini, o zaman illegal bir yol izlemeye gerek görülmediğini göstermektedir.

Bu da, mahkemenin, sanıklar hakındaki illegalite isnadının hatalı olduğunu göstermektedir.

II — *Kabule göre Manevî Unsur*

Bilindiği gibi, suçun manevî unsuru, suçun varlığı ya da yokluğu ile sıkısıkıya bağlıdır. Bu unsurun gerçekleşmemesi suçu ortadan kaldırır.

Olayımızda mahkeme, sanıklara yükletilen suçun manevî unsuru üzerindeki düşünce ve gerekçelerini kararın 163 ve bunu izleyen sayfalarında açıklamaktadır. Bu sayfalarda, dergide yayınlanan bazı yazılardan aktarmalar yapılmakta ve 175. sayfada da bu aktarmalardan belli sonuçlar çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Önce, söyleyelim ki, yayınlanan yazılar bütünü ile okunduğu zaman, ne doğrudan doğruya ve ne de dolaylı olarak

mahkemenin çıkardığı bu sonuçları çıkarmak mümkün değildir.

Mahkemeye Göre : Sanıklar, Millî Demokratik Devrim görüşünü benimsemişlerdir. Bu görüşe göre, burjuva sınıfı ile diğer sınıflar, proletaryanın hâkimiyeti altına alınacak ve sonunda sınıfsız ve devletsiz toplum yaratılacaktır. Bu da komünizmdir. Komünizmde özgürlük yoktur. Anayasamız, klasik hak ve özgürlükleri benimsemeyen, mülkiyet hakkına saygı göstermeyen sosyalizme kapalıdır. Anayasanın «Cumhuriyet» ilkesi değiştirilemez...

«... Kanun, bu fiili ve neticeyi yasaklamış ve suç saymış ise, yasaklanan bu filin işlenmesi amacına ve keza yasaklanan neticeye yönelen bütün eylem ve davranıları da men edeceği izahtan varestedir. Bilimsel sosyalizmi (komünizmi) sınıf tahakkümünü ve giderek toplumdaki sosyal sınıfların kaldırılmasını yasa dışı kabul eden anayasa ve ceza kanunlarının, bunları tahakkuk ettirmek amacına yöneldiğini açıkça Millî Demokratik Devrimi, bunu savunmayı ve bunu gerçekleştirmek için cemiyet kurmayı yasaklayacağında ve cezalandıracağında şüphe yoktur...

«Bu nedenle, millî demokratik devrimi benimseyen ve onu gerçekleştirmeyi amaçlayan bütün cemiyetler, namları ne olursa olsun TCK. nun 141. maddesini ihlâl eder mahiyettedir.» (s. 176)

İşte mahkemenin M. D. D. stratejisi ve suçun manevi öğesi üzerinde düşündükleri bunlardır.

1 — Mahkeme, yukarıya alınan bu düşüncelere *kıyas ve istidlâl yoluyla* varmaktadır. Mahkeme, bu yollarla, yazıların içermediği, amaçlamadığı, bir takım sonuçları yazıların anlam ve amacı imiş gibi ele alarak kararına dayanak göstermiştir.

Ceza hukukunda kıyasa ve istidlâle yer olmadığı bilinmektedir. önce bu yönden mahkemenin, kıyas ve istidlâl yoluyla sonuçlar çıkararak sanıkların yazılarında bulunmayan hususları varmış gibi kabul etmesi, yasaya ve ceza hukukunun ilkelerine aykırıdır.

Mahkemenin yasayı yorumlama biçimi «Suçların Kanunîliği» ilkesine aykırıdır.

Gerçekten Türk Ceza yasasının I. nci maddesi «Kanunun sarih olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez» demektedir.

A — Bu madeye göre suç sayılan eylemin yasada açıkça gösterilmesi gerekir. Buna «yasal öğe» (kanuni unsur) deniliyor. Bunun anlamı da yasada yazılı olmayan bir eylemin suç sayılamayacağıdır.

Bu açıdan olayımıza baktığımız zaman, mahkemenin kabulünün bu ilkeye aykırı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü müvekkillerimizin benimsediği kabul edilen ve program taslağında gösterilen düşünce ve öneriler yasamızda suç olarak gösterilmemiştir.

B — Suçun öteki bir öğesi de (unsur) ortada maddî bir hareketin bulunmasıdır. Bu maddî hareket yasanın menetmiş olduğu, yapılmamasını istediği bir harekettir.

Olayımızda bu açıdan da suç gerçekleşmemiştir. Çünkü ortada böyle bir hareket yoktur. Program taslağı böyle bir nitelik taşımamaktadır.

Doktrin ne diyor?

«Türk ve İtalyan Ceza Kanunları . Hakimlere mahsus» adlı kitapta şöyle denilmektedir : (Adliye vek. 1927) :

«Ceza kanununun birinci maddesi hiçbir kimsenin kanunun suç olmak üzere sarahaten beyan eylemediği bir fiil için cezalandırılamayacağını beyan eylemek suretiyle mevadı cezaiyede gerek kıyas ve gerek şümullü tefsir yollarıyla kanunun açıkça öyle olduklarını bildirmediği hareketlere suç mahiyeti izafe edilemeyeceği yolundaki kaideyi daha iyi bir tarzda teyid eylemektedir. Bu kaide gerek ilmi içtihat ve gerek kazai kararlarda umumiyetle kabul edilmiştir.

«Bir ceza kanununun, metininin harfiyyen tatbikinden doğacak karışıklık -bu mefhumu Beccaria'dan alıyoruz- şümullü tefsirdeki serbestinin meydan vereceği karışıklıklar ile asla kaabili kıyas değildir.» (s. 1)

«Kanunun bir taraftan makabline şamil olamaması lazım ise, diğer taraftan da mer'i olduğu devreden sonraki zaman için tesiri haiz olamaması muktezidir. Bundan da sonradan yapılacak kanuna göre suç olmayan bir fiilden dolayı kimsenin cezalandırılamayacağına dair olan ikinci maddenin hükmü meydana çıkar. (s. 10-11)

Bu düşünceler de itirazlarımızı doğrulamaktadır.

2 — Bilindiği gibi, *insanlar ancak ve ancak eylemlerinden sorumludurlar.* Bu eylem, bir davranış, bir icra hareketi olabildiği gibi, bir yazı da olabilir. Olayımızda, Sosyalist Aydınlık Dergisinin 29-30. sayılarında yayınlanan bir parti program taslağı vardır. Bu program taslağında kurulması tasarlanan partinin hangi amaçla kurulacağı, izlenecek yolun ve yöntemin ne olcağı açıkça yazılıdır.

İşte program taslağını hazırlayanlar ve benimseyenler, ancak bu programda yazılı amaçlardan, düşüncelerden ve yöntemlerden sorumlu tutulabilirler.

Dergideki yazılardan anlaşılacağı gibi, bu partinin kuruluş hazırlıkları, 1969 yılında başlamış, bu konuda yayınlar yapılmış, 29-30 Ekim 1970 gününde yapılan *izinli bir toplantıda* konu tartışılmış, daha sonra da program taslağı hazırlanmış ve yayınlanmıştır. Hükümet görevlilerine ve halka açık olan bu toplantı, salon tutulmak ve 171 sayılı yasaya göre, ilgili mercilere haber verilmek suretiyle yapılmıştır. Bu hazırlıklarla ilgili haberler, toplantıda yapılan konuşmalar, derginin Ocak 1971 günlü 27. sayısında yayınlanmıştır.

Böyle bir toplantıyı, hazırlık çalışmalarını ve bunlar sonunda yayınlanan program taslağını ve bu taslağı hazırlayanları *illegal* olarak nitelemek tarafsız ve bağımsız bir yargı ve düşünce ile bağdaşamaz.

141'İNCİ MADDE KARŞISINDA PROGRAM TASLAĞINDAKİ DÜŞÜNCE VE YÖNTEMLER

A — Program taslağında mahkemece kabul edildiği, gibi, bir sınıfın ortadan kaldırılması ya da, bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde tahakküm kurması şeklinde bir düşünce yoktur. Aksine, programda, bütün sınıf ve tabakaların örgütlenerek politika alanında çalışmalar yapabilecekleri, partilerini kurabilecekleri, seçimlere katılabilecekleri, özel sektörü elinde tutan sınıf ve tabakaların da ekoomik ve sosyal hayatta yerlerini alabilecekleri öngörülmektedir.

B — Özel mülkiyete son verilmesi, özel sektörün ortadan kaldırılması gibi bir düşünceye programda yer verilmediği gibi, aksine, *karma ekonomi* önerilmiş ve şöyle denilmiştir :

«Devlet sektöründeki işletme ve kurumların, özel teşebbüsçü, gerici iktidarların elinde devlet kapitalizmi kurumları durumuna düşürülmesi haline son verilmesi. Bu işletme ve kurumların halk devletçiliği anlayışı ile emekçi halkın yararına yönetilmelerinin sağlanması. Devletçiliğin «Devletin henüz kucaklayamadığı üretim ve ticaret alanlarının özel şahıslara açık olması» şeklinde anlaşılması ve bu anlayışla, devlet sektörünün alanını gittikçe genişleten bir karma ekonomi politikasının uygulaması. Böyle bir halk devletçiliği politikası gereği, halkın genel ihtiyaçlarını karşılayan bütün sanayi, yapı ve ticaret alanlarının millileştirilmesi.» (Aydınlık, Sosyalist Dergi, sayı : 29-30, s. 387.)

«Millileştirilen yabancı şirketlerin montaj ve ambalaj sanayiinin, hileli ithalât durumundan çıkarılıp, döviz tasarrufu sağlayan gerçek ulusal sanayie dönüştürülmesi, rasyonel üretim şartlarının yaratılması için özel bir planın uygulanması.

«Kredi olanaklarının iktisadî kalkınma planının ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde kullanılması, millileştirilen bankacılığın, halk devletçiliğinin finansmanının anagörev saymakla birlikte, *henüz millileştirmelerin kapsamına girmeyen özel şahıslara ait sanayi işletmelerinin kredi ve hammadde ihtiyaçlarının karşılanması.»* (s. 387)

«Güdülecek olan iktisadî kalkınma politikanında, geri bırakılmış bir ülkenin ancak, başta kendi halkının yaratıcı gücü olmak üzere, bütün ulusal kaynakları seferber ederek, kalkınmasının mümkün olduğu ve tarihin, geri bir ülkenin «dış yardım» ile kalkındığını kaydetmediği gerçeğinden hareket edilmesi. Dış kredilerde ancak çok elverişli şarlarda ve zorunluluk durumlarında yararlanılması.

«Küçük esnaf ve zanaatçıların korunması. Bunları üretim ve satış kooperatifleri içinde birleşmelerinin teşviki. Yetenekli çırak ve kalfalara meslek okullarında ve diğer okullarda eğitim olanağının sağlanması.

«Genel olarak halk devletçiliğinin sağlayacağı gerçek sanayileşme, üretim düzeyinin yükselmesi ile, millî demokratik devrimin iktisadî alandaki görevlerinin yerine getirilmesiyle, Türkiye'nin tam bağımsızlığının gerçekleştirilmesi.

«Bütün ilgili tarafların katılacağı bir uluslararası konferansta Türkiye'nin dış borçlar meselesinin ele alınarak çözüme bağlanması. Varılacak olan tasfiye anlaşmasının, genellikle borcu veren ülkelerin emperyalist ülkeler olduğu, ve bunların da emperyalizmin sömürü mekanizmasının işletilmesiyle verdiklerinden kat kat üstün toplamlar tutan, üstün kârları Türkiye'den sistemli olarak sızdırdıkları, bu bakımdan esasta mağdur durumda olan Türkiye halkı olduğu ve zaten *«dış yardım» ın Türkiye halkına değil, o halkı sömüren ve ezen bir avuç işbirlikçi azınlığa yapıldığı ve dış yardımın kullanılış tarzının emperyalist sömürü ve tahakkümü daha da yoğunlaştırdığı gerçegini gözönünde tutan bir anlaşma olması için yoğun ve çok yönlü mücadele.»* (s. 388)

«Bilim ve sanat adamlarına kendi alanlarında yaratıcı çalışma olanağının sağlanması. Emperyalist sömürünün en acı tezahürlerinden biri olan, Türkiye'in kendi yetiştirdiği bilim adamlarının emperyalist ülkeye götürülüp, emperyalizmin çıkarına çalıştırılmaları durumuna son verilmesi.»

«Basının. bütün olanakları elinde tutan, işbirlikçi kapitalistlerle feodal mütegallibenin propaganda silâhı olması ve yığınların batıl inançlarını kamçılaması, onları bilinçsizliğe sürüklemesi durumuna son vermesi. Gerçek basın hürriyetinin sağlanması. Basın ilân ve reklam dağıtımının tamamen millileştirilmesi. Büyük kapitalistlerin ilân ve reklam dağıtımı yoluyla basını denetim altına almaları durumuna son verilmesi.» (s. 392)

C — *Program taslağı, çok partili hayatı benimsemiş ve önermiştir.*

Derginin 393. sayfasında şöyle denlmektedir :

«... Kurulu sömürü düzenine karşı, her türlü samimî muhalefeti olumlu karşılar, ve kendisi Türkiye işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün gerçek siyasî örgütü olarak, orta köylülüğün, şehir küçük-burjuvazisinin ve yurtsever as-

ker-sivil aydınların gerçek temsilcisi radikal partileri, örgütleri, çevreleri, grup, akım ya da kişileri, *karşılıklı saygı* ve devrimci güçbirliği ahniyeti içinde, bir anti-emperyalist ve anti-feodal millî cephe saflarında birleşmeye çağırır.» (s. 393)

Görülüyor ki, program taslağı; bir sosyal sınıfın diğerleri üzerinde egemenlik kurmasını ya da diğer sınıfları ortadan kaldırmasını öngörmemekte, aksine bütün ulusal sınıf ve tabakaların hak ve çıkarlarına saygı göstermekte çok partili siyasal hayatı, karma ekonomiyi, özel mülkiyeti tanımakta, millileştirilmeyen özel sektöre ve özel kişilere ait sanayi işletmelerine yardımcı olmayı kabul etmekte ve demokratik anayasal düzenin sürdürülmesini önermektedir.

D — Program tasarısı, siyasal iktidarın seçimler yoluyla kazanılacağını kabul etmiştir. Nitekim, derginin *384 ve 385.* sayfalarında şöyle denilmektedir :

«Burjuva parlamenter görünüşlü anti-demokratik düzen şartlarında, bütün maddî ve manevî baskı olanaklarına sahip bulunanişbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibe, geniş halk yığınlarını tutsak durumda tutabildiğinden ve köklü, demokratik dönüşümlerle emekçi halkın bu tutsaklık durumuna son verilmediği sürece, hiç bir seçimin demokratik nitelik taşıyamayacağı ve bu yoldan halkın iradesi tecelli edemeyeceğinden, Türkiye halkının seçim müessesesi yoluyla, egemenliğinin gerçekleştirebilmesi için millî demokratik devrimin başlıca görevlerinin yerine getirilmesiyle, gerçekten domokratik şartların yaratılması.» (s. 384)

«Bu uğurda çok yönlü mücadeleye paralel olarak anti-demokratik hükümler taşıyan *siyasî partiler kanununun seçim kanununun* değiştirilmesi. Emekçi halkın serbestçe örgütlenmesini engelleyen hukukî ve diğer bütün engellerin kaldırılması, şehir ve köy emekçilerinin kendi siyasî meslekî ve diğer örgütlerin içinde birleşmelerini sağlayacak, halk egemenliğinin hukukî dayanağı niteliğinde demokratik kanunların kabülü ve uygulanması« (s. 385)

E — Program tasarısı, Anayasaya ve bu temel yasanın ilkelerine saygılıdır. Gerçekten, tasarının 384 sayfasında :

«...Hareketimiz... Anayasanın sağladığı demokratik hak ve özgürlükleri son katresine kadar kullanarak sosyalist bir Türkiye yaratma yolunda... mücadele edecektir.»

Yine aynı sayfada : *Gerçek demokrasi için»* başlığı altında :

«Ulusun egemenliğini emreden Anayasanın emekçi halk açısından, millî devrim anlayışı ile yorumlaması ve uygulanması ile devlet organlarında bütün ulusal sınıf ve zümrelerin güçleri oranında temsilinin sağlanması.»

Derginin 386. sayfasında da :

«Anayasada yazılı temel hakların (madde : 10) *kesinlikle uygulanması.» «Dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin»* (Anayasa madde : 12) *«Bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının eşitliğinin gerçekten sağlanabilmesi için imtiyaz ve baskıların kaldırılması.»* denilmektedir.

Yukarıdaki satırları izleyen sayfalarda, Anayasanın birçok maddeleri gösterilmek suretiyle adalet, din, toprak reformu, vb. konularında Anayasa hükümlerinin uygulanacağı açıklanmıştır.

Yukarıya alınan Anayasaya dayalı düşünce ve amaçları mahkemenin kabulü gibi değerlendirmek mümkün müdür?

Görülüyor ki, mahkemenin program tasarısı hakkındaki düşünce ve gerekçeleri program tasarısının metnine ve amacına uygun düşmemekte, ve dosyadaki delil durumuna aykırı bulunmaktadır.

YANLIŞ VE YASAYA AYKIRI BİR KABUL

Acaba programı hazırlayanlara :

«Siz programınızda böyle yazıyorsunuz ama, sosyalist dünya görüşünü benimsediğiniz için, Türkiye'de diğer sınıfları ortadan kaldıracaksınız, bir sınıf egemenliği kuracak-

sınız, sınıfsız topluma ulaşmak isteyeceksiniz, bu da komünizm demektir. O halde, siz, komünist bir parti kurmuş oluyorsunuz, Cumhuriyeti de ortadan kaldıracaksınız, oysa Anayasamıza göre, Cumhuriyet ilkesi ve sınıflar ortadan kaldırılamaz, siz böylece, 141. maddeyi ihlâl etmiş oluyornunuz.» denebilir mi?

Böyle bir görüş ve değerlendirme, insanları yaptıklarından, eylemlerinden değil, yorum yoluyla, istidlâl yoluyla muhtemelen yapacakları kabul edilen işlerden ötürü suçlamak olur, daha doğrusu salt düşünceyi suçlamak olur ve aslında böyle bir kabul ve tutum, Anayasamızın 20. maddesine aykırı düştüğü gibi, ceza hukukunun da yoruma ve istidlale yer vermeyen ve insanları ancak eylemlerinden sorumlu tutan ilkesine ters düşer.

Mahkemenin bu kabul şekli yerinde görülürse, ortaya ceza yasası ile bağdaşmayan sonuçlar da çıkabilir. Örneğin, sosyalist teoriye göre toplumların gelişme tarihinde kapitalizmden sonra sosyalizm aşamasına varılacaktır. Böyle olunca, feodal düzen aşamasında bulunan bir ülkede kapitalizmi savunmak, kapitalist gelişmeyi desteklemek de 141. madenin kapsamına girecektir. Çünkü, kapitalizmden sonra sosyalist aşama gelecektir.

Bu anlayışa göre, CHP'nin durumu da ilgi çekicidir. Bu partinin programında *«demokratik sol»* ilkesi kabul edilmiştir. Partinin sözcüleri, sık sık sosyalizmden söz etmektedirler. Mahkemenin kabulüne göre, bu yol sınıfsız bir topluma varabilir, komünist bir aşamaya ulaşabilir. Ve 141. maddenin kapsamına girer.

Görülüyor ki, kabul'ün dayandığı mantık bizi açmazlara sürükleyebilmektedir.

Bir noktaya daha değinelim :

Biz, mahkemeye, MDD stratejisini açıklayan bir konuşma ile bir yazıdan ötürü verilen beraat kararını ve konuşma ile yazıda suç bulunmadığına ilişkin yargıtay ilâmlarını verdik ve dosyaya koyduk.

Bu ilâmlar en azından şunu göstermektedir :

Soyut olarak MDD'yi ya da başka herhangi bir stratejiyi savunan düşünceleri, otomatikman 142 ya da 141. mad-

denin kapsamı içinde görmek ve mahkemenin yukarıya alınan cümlesindeki gibi, peşin hükümle mahkûm etmek yanlış ve hukuka aykırıdır.

Her olay, ayrı ayrı ele alınmalı, 141. maddenin öğeleri araştırılmalı, tartışılmalı, değerlendirilmeli ve böylece bir sonuca varılmalıdır. Tıp biliminde söylendiği gibi, «hastalık yoktur, hasta vardır» iki insan da kanserdir ya da kalp hastasıdır. Birisi ölür, öteki yaşar. Çünkü hastalığın niteliği ve hastaların bünyeleri birbirinden farklıdır. Hukukta da durum böyledir. İnsanların eylemine bakılır. Yapıtına ve yazısına bakılır, incelenir, ona göre sonuca varılır. Bu ceza hukukunun amacına da uygun düşer. Çünkü ceza yasası, toplum üzerinde eylem yoluyla yaratılan olumsuz etkileri önlemek amacını göder. Eğer bir yazıda, bu nitelik yoksa, toplum çıkarlarına ters düşen bir yön bulunmuyorsa onu suçlamak olanaksızdır ve bu, keyfilik olur.

Mahkeme, o kadar peşin sonuca varmıştır ki; parti henüz kurulmamış faaliyete geçmemiştir. Sadece program taslağını yayınlamıştır. Eğer parti kurulup, faaliyete geçseydi, o zaman yapacağı çalışmalar gözönüne alınarak, incelenerek, mahkemenin kabulü gibi, 141. maddeyi ihlal eden bir niteliğe dönüşüp dönüşmediği saptanabilirdi.

Mahkeme bu hususu da düşünmemiş ve yanılgıya düşmüştür.

Öte yandan :

Bu düşüncelerimizin yerindeliğini ve hukuka uygunluğunu göstermek açısından bir örnek üzerinde durmak istiyoruz.

12 Mart dönemi ve o günün Sıkıyönetimi resmiyette sona erdikten ve Af Yasası çıktıktan, Anayasa Mahkemesinin affa ilişkin kararı yayınlandıktan sonra, yurdumuzda birçok sol partiler kuruldu : Vatan Partisi, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, Türkiye İşçi Partisi, Türkiye Emekçi Partisi ve Sosyalist Parti.

Bunlardan Türkiye Emekçi Partisi, Mihri Belli ve bazı arkadaşları tarafından kurulmuş, ve genel başkanlık görevi de kendisine verilmiştir. Partinin tüzük ve programı Emek-

çi Dergisinin 5. sayısında yayınlanmıştır. Bu tüzük ve program MDD'yi yöntem olarak kabul etmiş ve bunu açıkça ifade etmiştir. Müvekkillerimizden hiç birisi bu partide ne kurucu ve ne de üye olarak yer almamıştır. Bu parti hakkında bugüne kadar herhangi bir koğuşturma açılmamıştır. Koğuşturma açılmaması, yukarıdan beri açıklandığı gibi, yasaya uygundur. Çünkü bu partinin tüzük ve programı ortadır ve yayınlanmıştır. Bu tüzük ve programda 141. maddeyi ihlal edici herhangi bir düşünce ve öneri yoktur.

MDD'yi savunan bir kişi ya da parti, mahkemenin peşinen kabul etttiği gibi, 141. maddeyi ihlal etmiş sayılamaz. Böyle bir kabul, insanları ve kuruluşları sözlerinden yazılalarından ötürü değil, yorum yoluyla düşüncelerinden ötürü suçlamak anlamına gelir ki, asıl bu tutum ve kabul Anayasaya ve ceza yasasına aykırı düşer.

Bu örnek de, mahkemenin yanılgısını ortaya koymaktadır.

III — Mahkeme, *suçun maddî unsuru olarak,* kurulan komiteleri ve bunların toplantılarını ele almış, ateş olmayan yerde duman tüttürmüş ve kararda sayfalarca bunları anlatmıştır.

Savunmalarımızda da ileri sürüldüğü gibi, üzerinde bu kadar önemle (!) durulan ve komite toplantıları denilen şey, kurşun kalemle ve elyazısıyla bir-iki tabaka kâğıdın üzerine not halinde yazılan isimler ve gündem Maddeleridir.

Sanıklar, bu komiteler ve toplantılar hakkında bilgi sahibi olmadıklarını söylemişlerdir. Müvekkillerimizden Vahap Erdoğdu, derginin yönetimi bakımından ve derginin sahibi sıfatıyla kendisinin bu komiteleri kurmayı tasarladığını ama bunu gerçekleştiremediğini savunmuştur.

Mahkeme, elyazısı notların kime ait olduğunu, kimin tarafından yazıldığını tahkike gerek görmemiştir.

Biz müdafi olarak söylemek isteriz ki, bu notları geçerli saysak bile, notların ve gündem maddelerinin dergideki yazı ve haberlerle basit bir karşılaştırmasının yapılması, bu komitelerin ve çalışmalarının *dergi ile ilgili olduğunu* ortaya çıkarmaya yeterlidir. Her dergi ve gazete araştırma,

haberleşme, malî meseleler yönetme, arşiv vb. için komiteler kurar. Nitekim Basın ve Yayın Genel Müdürlüğünün mahkemeye verdiği 30.4.1973 günlü cevabî yazıda bunu doğrulamaktadır.

Sanıkların beyanlarının hilafına farzımuhal olarak bir an için yukarda sözü edilen toplantılardaki kişilerin bir araya geldiğini, bu yazılardaki «*Gündem*» başlığı altındaki konuları görüştüklerini kabul etsek bile, bu yazıları, iddiayı yani Sayın Savcılığın Türk Ceza Yasasının 141. maddesine aykırı bir örgüt kurulduğu iddiasını doğrulayan deliller olarak düşünmek ve kabul etmek mümkün değildir. Şöyle ki :

1. Bu yazılarda GÜNDEM başlığı altında gösterilen notlar incelendiği zaman bunların, Aydınlık Sosyalist Dergisinin yönetimi, dergide yayınlanacak yazılar, haberler, bu yazı ve haberlerin hazırlanması ile ilgili olduğu kendiliğinden anlaşılabilir. Örneğin :

a) 25.12.1970 günlü Gündemdeki «*Muzeffer Erdost'un iki ay içinde fikir kapsamlı bir yazı yazması, ayrıca «sorular» şeklinde bir yazının da yazılması*»,

b) 25.12.1970 günlü ikinci Gündemdeki «*Mihri Belli'nin 29 Ekim toplantısında yaptığı konuşmanın Aydınlık'ta yayınlanması*»,

c) «... *Bu sayıda yayınlanmasına karar alındı. Yaz sonunda yapılan toplantı çağrısının kararının, katılanların kimler olduğunu 29 Ekim toplantısı kararlarının hepsinin birlikte yayınlanmasına karar verildi. Bu yazının tartışılması, bu düzeltmeler üzerinde anlaşmaya varılması*»,

d) 8.1.1971 günlü Gündem notlarındaki :

«*Türkiye'deki son durumlara ilişkin iki yazının tartışılması, son gelişmelerin tartışılması... Aydınlık'ın gelecek sayısı, yayın ve broşür*»,

e) 15.1.1971 günül Gündem notlarındaki :

«*Eğitim Şûrasının dikkatle izlenilmesi, bildirilerin ciddiye alınması, Aydınlık yazıları, TÖS ile ilgili yazı, Türk-İş ile ilgili yazı, örgüt üzerine çeviri, başyazı, örgüt üzerine bir yazı*»,

f) 26.1.1971 günlü Gündem notlarındaki :

«Mektuplar, ÜN AS Güçbirliği mitingi, ...Aydınlık'a gi-recek yazılar,... tütün konusundaki yazı, Muzaffer Er-dost'un yazısı, başyazı».

g) 1.2.1971 günlü Gündem notlarındaki :

«Başyazının tartışılması ve diğer yazıların kararlaştırıl-ması»,

h) 26.2.1971 günlü Gündem notlarındaki :

«Program : gerekli ekler yapıldıktan sonra tartışılacak, Aydınlık'ın gelecek başyazısı, başyazı, Filiz Kardam'ın ya-zısı, AYDINLIKTA DÜNYA VE TÜRKİYE. Ali Faik Ci-han'ın gönderdiği yazıların Eğitim ve Araştırma tarafın-dan okunması»,

Şeklindeki notlar, bunların derginin yönetimi, yazı ve haberleri ile ilgili olduğunu göstermektedir.

2. Bunu doğrulayan başka bir husus da sözü geçen gündem notlarındaki yazıların, haberlerin çoğunun Aydın-lık Sosyalist Dergiside yayınlanmış olmasıdır. Örneğin :

a) 25.12.1975 günlü iki numaralı Gündemdeki *«Mihri Belli'nin 29-30 Ekim konuşması»* Aydınlık Dergisinin Ocak 1971 gün ve 27. sayısında, 212. sayfada yayınlanmıştır.

b) Aynı derginin 236 ve müteakip sayfalarındaki bel-geler başlıklı yazılar da aynı konuda yazılmıştır.

c) 15.1.1971 günlü gündemdeki «Eğitim Şurası ile ilgili çalışma», yapılmış ve Şubat 1971 gün ve 28 sayılı Aydınlık Dergisinin 284. sayfasında Muzafer Erdost ve Ali Kaymak tarafından hazırlanan *«Devrimimizin Bugünkü Sorunları Üzerine»* adlı yazı yayınlamıştır.

d) Yine gündem notlarındaki Türk-İş ile ilgili yazı, der-ginin Mart-Nisan 1971 günlü ve 29-30 sayılı nüshasının 435. sayfasında *«İşçi Hareketleri»* başlığı altında yayınlanmıştır.

e) Yine bu gündemdeki *«Örgüt Üzerine Çeviri»* ile il-gili olarak, Lenin'in *«Partimizin Program Taslağı»*, *«RSDİP*

Tüzük Tasarısı» çevirileri derginin Şubat 1971 gün ve 28. sayısında 322-339. sayfalarında yayınlanmıştır.

f) Aynı gündemdeki «Başyazı» da gündem gereği, ayın olayları örgüt konusuna bağlayarak derginin aynı sayısında *«Karşı-Devrimin Tecrit Oyununu Bozacağız»* başlığı ile yayınlanmıştır.

g) Aynı gündemdeki *«örgüt üzerine bir yazı»* da derginin aynı sayısında 341. sayfada *«Parti Üzerine» başlığı* altında ve Aydınlık imzası ile yayınlamıştır.

h) 26.1.1971 günlü gündemdeki «Üniversitadeki Olaylar» da *Bir Vahşet Örneği.. SBF Baskını»* başlığı ile ve yine *«ODTÜ'de Oynanan Oyun»* başlığı ile derginin Şubat 1971 gün ve 28. sayısında 354-356. sayfalarda yayınlanmıştır.

i) Aynı gündemdeki *«POLONYA»* yazısı, derginin aynı sayısında, 358. sayfada, aynı başlıkla yayınlanmıştır.

j) Aynı gündemdeki *«Örgüt Üzerine Birtakım Sorulara Cevaplar»* konusu da derginin aynı sayısının 341-351. sayfalarında «Parti Üzerine» başlığı ile yayınlanmıştır.

k) 26.2.1971 günlü gündemdeki *Başyazı»* derginin Mart-Nisan 1971 gün ve 29-39. sayısındaki *«Bir Daha Hazırlıksız Yakalanmayalım»* başlıklı yazısı olarak yayınlanmıştır.

1) Aynı gündemdeki *«Program»* derginin aynı sayısında *«Program Taslağı»* olarak yayınlanmıştır.

m) Aynı gündemdeki *«Erfurt ve diğer programlar»* da aynı derginin 394. sayfasında *«Türkiye Sosyalint Emekçi ve Köylü Partisi Faaliyet Programı»* başlığı ile yayınlanmıştır.

n) Aynı mündemdeki *«Filiz Kardam'ın yazısı»* da derginin aynı sayısında, 404 sayfada yayınlanmıştır.

o) Aynı gündemdeki, *«Aydınlıkta Dünya ve Türkiye»*, aynı derginin 435. sayfasında yayınlanmıştır.

İşte bütün bu açıklamalar, gündem yazı ve notlarının Aydınlık Sosyalist Dergisinin yönetim ve yazıları ile ilgili olduğunu, iddia gibi yasa-dışı bir örgüt toplantısı ve kararları olmadığını somut bir biçimde göstermektedir.

Buna rağmen mahkemenin bu notları bir illegal örgütün çalışmaları olarak ele alması açık bir yanılgıdır.

MİT tarafından verilen dosyada mevcut raporda bile bu konuda :

«... Yukarda maruz belge ve hususlar, istişari açıdan bize legal bir Marksist-Leninnist parti kurma faaliyeti ile karşı karşıya bulunduğumuz sonucuna ulaştırmaktadır. Bu şahıslar hem dergiyi, hem de parti ile ilgili çalışmaları beraber yürütmüşlerdir. Meselenin hukuki yönü, hukukçuların takdirine aittir.» denilmektedir.

Bu raporda, çalışmaların legal niteliğini göstermektedir.

DELİLSİZ MAHKÛMİYET

Mahkeme, kararının ilk bölümünde, delil olarak kabul ettiği bazı yazılardan ve yayınlardan aktarmalar yapmış, ancak bu alıntılarla sanıkların ilişkilerini saptamadan toptan mahkûmiyet kararı vermiştir.

Biz mahkemenin delil olarak dayandığı yazı ve belgelerin neden delil değeri bulunmadığını yukarıda açıklamış bulunuyoruz. Burada değinmek istediğimiz nokta, bu sözde delillerle de müvekkillerimizin büyük bir kısmının ilgileri olmadığıdır.

Örneğin :

a — Vilayetten izin alınarak yapılan Hanif sineması toplantısında seçilen ve gizli bir yönü bulunmayan irtibat komitesi le Vahap Erdoğdunun dışındaki sanıkların ilgisi yoktur.

b — Sanıkların Özeleştiri'deki düşünce ve yöntemleri benimsediklerini gösterir bir delil elde edilmemiştir.

c — Derginin yönetimi ile ilgileri olmayan ve dergide yazı da yazmamış olan sanıkların bu yayınlardan sorumlu tutulması hukuk açısından yanlış olduğu gibi, bir dergide her çeşit yazı yayınlanabileceğine göre, derginin sorumlu yönetmeni ya da sahibi bu yazıların tümünü, içeriği bakımından benimsemiş sayılamaz. Bu yönden yayınlarla

ilgisi olmayan sanıklarla bu yazılardaki tüm düşüceleri benimsemiş kabul edilemeyecek dergi sahibini yazılardaki düşünceleri benimsemiş gibi kabul ederek suçun manevi unsurunu buna göre saptamak hukuka aykırı düşmektedir.

Yanlış Değerlendirmelere bir örnek daha :

Mahkeme, kararının *177* inci sayfasında şöyle diyor :

«Her ne kadar program taslağında toprak reformu önerilmiş ve savunmada da bunun özel mülkiyeti ortadan kaldırma değil aksine koruma olduğu ileri sürülmüşse de programda ayrıca kooperatifleşme de önerilmiş olduğundan özel mülkiyet yine de kaldırılmış olmaktadır.»

Bu yargı, kooperatifin anlamına aykırı bir yargıdır. Çünkü kooperatif «ortaklık» demektir. Anayasamız da kooperatifleşmeyi öngörmüştür. *Kooperatifte* özel mülkiyet ortadan kalkmaz, özel mülkiyet sahipleri mallarını ortaklaşa yönetir, işletir ve sürdürürler. Kooperatifler yasası hükümleri de bu yöndedir.

Zorlama Bir Dava :

Gerçekten Aydınlık Sosyalist derginin sahip ve yazarları zorlama bir yöntemle böyle bir davanın sanıkları durumuna getirilmişler, 141. inci madde ile yargılanmışlardır.

Görünen odurki, 12 Martı izleyen dönemde Ortanın Solu'ndan sosyalist çizgiye kadar olan yelpazede yer alan ve tutucu iktidarlarla emirleri altındaki görevlilerin dikkatini çeken hemen tüm kişi ve kuruluşlar, suç işlemiş olsunlar ya da olmasınlar, gözaltına alınmışlar ve yargılanmak istenmişlerdir. Askeri Yargıtayın kimi onama ve bozma kararları da bunudoğrulamıştır. Bu tutum, suçları ve suçluları hedef almaktan çok, bu çevreler ve kişiler üzerinde bir baskı ve sindirme amacını hedef almıştır. Böyle bir ortamda Aydınlık Sosyalist dergi'nin bir kenarda bırakılması olayların mantığına ters düşerdi.

Nitekim derginin yazılarında ve çalışmalarında yasalara aykırı hiçbir düşünce ve eylem bulunmadığı halde soruşturma açıldı ve dava zorlama yollarla hazırlandı.

Örneğin :

1969-1971 yılları arasında yurdumuzdaki sol eğilimli hemen tüm kişi, yayın organı ve örgütler, sosyalist bir partinin kurulması ihtiyacını duymuşlar ve bu konuda yayınlar, yapmışlar ve toplantılar düzenlemişlerdir. Bu yayın

organları ve çevreler arasında sosyalist Aydınlık dergi de yazıları ile 1969 yılındanberi legal bir partinin kurulmasını öneriyor, bu alanda çabalar harcanıyordu. Bu çalışmalar yayın yoliyle, toplantılar yoluyla yapılıyordu. Bunlar Adalet mekanizmasının ve Emniyetin gözleri önünde sürdürülmekteydi. Bu çalışmaları yapanlar, iyi niyetle, Anayasanın kendilerine tanıdığı düşünce ve örgütlenme hak ve özgürlüğüne dayanarak ve yurda hizmet etmek amacı ile hareket ediyorlardı :

Hal böyle iken 1972 yılı ortasına kadar 3-4 yıl süre ile bu dergi ve kuruluşlar ve bu arada Sosyalist Aydınlık dergi hakkında 141 inci maddeye göre hiçbir soruşturma açılmamıştır. Dergideki yazılar hakkında ne bir dava açılmış ve ne de bir mahkûmiyet kararı verilmiştir. Ama 12 Mart gelince, sanki yasalar değişmiş, sanki suç olmayan eylemler suç ve suçsuzlar suçlu olmuş gibi, dergi hakkında da soruşturma açılmıştır. Geçen bu 3-4 yıl içinde Türkiye'de görev yapan C. Savcıları, emniyet görevlileri acaba yasaları bilmiyorlarmı idi? Acaba hangi eylemin suç, hangi eylemin yasal olduğunu anlamıyorlar mıydı? Suçların meydana çıkarılması için kont-gerillalar, yasa dışı sorgulamalar, işkenceler ve işkenceciler mi gerekli idi?

Bu soruların yanıtları bugün yurt ve dünya kamu oyunca verilmiştir.

Zorlama davanın bir göstergesi de şudur :

Müvekkillerimizden Vahap Erdoğdu 1972 Nisan ayında gözaltına alımış, kontr-gerilla'da sorguya çekilmiş ve Haziran ayı sounda : «*Bizimle bir ilgisi yoktur*» denilerek Ankara C. Savcılığına gönderilmiştir. Böylece bu sorgulamadan ötürü hakkında tutuklama vb. gibi herhangi bir işlem yapılmamış ancak 12 Marttan çok önce yayınlanan bir yazıdan ötürü yazıyı yazan Mustafa Gürkan ile birlikte derginin sorumlu yönetmeni sıfatiyle (Türk Solu dergisi) verilmiş bir mahkûmiyet kararından dolayı cezasını çekmek üzere Ankara Merkez Ceza Evine gönderilmiştir.

O tarihte Aydınlık dergisinin yazıları, parti program taslağı yayınlanmış olup bugün delil adı altında ileri sürülen şeylerin hepsi ortada bulunuyordu. Hanif sinemasındaki toplantı hükûmet komiserinin gözleri önünde yapılmış ve konuşmalar dergide yayınlanmıştı. Aradan aylar geçmiş

olduğu halde ve Vahap Erdoğdu sorgusunda program taslağını hazırladığını açıkladığı halde, hakkında 141 inci madde ile ilgili bir koğuşturma yapılmamıştı.

Sonunda, Mihri Belli ile İstanbul'da ilişki kurduğu söylenen bazı kişiler hakkında soruşturma açılınca, Vahap Erdoğdu da bu soruşturmaya dahil edilmiş ve nihayet 141 inci maddeye göre bir dava hazırlanmıştır.

Eğer olayda gerçekten 141 inci madde kapsamına giren bir suç olsaydı, Vahap Erdoğdu Kontr-gerilla'da sorguya çekildikten hemen sonra, bu nedenle tutuklanır ve geçmiş mahkûmiyetini çekmek üzere sivil ceza evine değil, askeri cezaevine gönderilirdi, ve yine «Bizimle ilgisi yoktur» kaydiyle sıkı yönetim makamları tarafından Ankara Savcılığına gönderilmezdi. 1969 yılındanberi süren Dergi yayınlarını izliyen ve sorgulama esasında bütün bu yayın ve çalışmalar üzerinde durarak soruşturmayı yönetenlerin o tarihlerde böyle bir yola gitmemeleri de davanın 12 Mart havasının etkisiyle, zorlama olarak açıldığını göstermektedir.

Son istek :

1 — İncelemenize sunulan dava, zorlama yöntemlerle açılan ve *«legal bir dergiden illegal bir örgüt çıkaran»* bir davadır.

2 — Olayda müvekkillerimizin 141 inci madde ile ilgili bir suç işleme kastları yoktur.

3 — Suçun maddi unsuru olarak kabul edilen komiteler aslında dergi ile ve derginin yönetimi ile ilgili çalışmalardır. Bunların örgüt çalışması ile ilgisi yoktur.

4 — Müvekkillerimizin, Mihri Belli'ye atfen yayınlanan Özeleştiri yazısındaki düşünce ve yöntemleri benimsediğine dair bir delil elde edilememiştir.

5 — Vahap Erdoğdu ile Seyhan Erdoğdu'nun dergi çalışması ve yazılarında 141 inci maddenin maddi ve manevi unsurları yoktur. Bu iki sanığın dışında kalan müvekkillerimizin, derginin yönetimi ile ilgileri olmadığı gibi yayınlanmış yazıları da yoktur.

Gerek bu itirazlar ve gerekse inceleme esnasında yüksek kurulunuzca rastlanacak yasaya aykırılıklar nedeniyle verilen mahkûmiyet kararının bozulmasını saygıyle ve müvekkillerimiz adına takdirlerinize sunarız.

Temyiz edenler müdafileri

Avukat	Avukat
Nevzat Helvacı	*Halit Çelenk*

ASİSTAN SEYHAN SAY İÇİN VERİLEN LAYİHA

Örnek : 3

Yüksek Yargıtay Ceza Dairesi Başkanlığına
Sunulmak Üzere

Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığına,

Özet : Temyiz Layihasıdır

Temyiz eden	:	Seyhan Say
Vekili	:	Avukat Halit Çelenk
Karşı taraf	:	Kamu Hakları
Temyiz konusu	:	Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 6/3/1970 gün ve 968/196 esas ve 970/43 sayılı kararı
Hüküm	:	Bir yıl altı ay ağır hapis ve altı ay süreyle Eskişehir'de ikametle emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulma

Temyiz Sebepleri

Salt hukuk açısından temyiz itirazlarımızı açıklamadan önce dava konusu yapılan yazının temel düşüncesini, hedef ve amacını tesbit etmekte yarar görmekteyiz :

Yazının temel düşüncesi şudur :

Türkiye geri kalmış bir ülkedir. Yüz yıllardan beri devam eden olumsuz etkiler yüzünden ülkemiz yarı feodal,

yarı sömürge bir tarım ülkesi haline gelmiştir. Temel politik ilişkiler yarı sömürge, yarı feodal ilişkilerdir Yavuz Sultan Selim çağından beri çeşitli etkenler sonucu kendimize özgü dirlik, düzenliğimiz bozulmuş, devlet halk beraberliği sarsılmış, feodal üretim ilişkilerine, bir feodal düzene geçilmeye başlanmıştır. Dış ülkelerden kapitalizm ithali, Türkiyeyi derece derece bir yarı sömürge ve yarı feodal ülke durumuna sokmuştur. Amacımız, bu yarı sömürge, yarı feodal durumdan kurtulmak, özgür ve mutlu bir Türkiye kurmak olmalıdır.

Bu amaca varabilmek için izlenecek yolu tesbit etmek gerekir

İki çeşit devrim vardır. Birincisi burjuva kapitalist katogoridir. Bu çeşit devrimlerin çağı geçmiş ve bunlar birinci dünya savaşı sonunda tarihe karışmışlardır. Bu devreden sonra proleter sosyalist devrimleri çağı başlamıştır. Bu devrimleri yapan ülkelerde kurulan Cumhuriyetlerde işçi sınfı iktidarı ele almaktadır.

Sömürge ve yarı sömürge ülkelerin ekonomik ve sosyal yapıları diğer ülkelerden farklıdır. Bu ülkelerin içinde bulundukları şartlara göre üçüncü bir tip devrim doğmuştur.

Bu da milli demokratik devrimdir. Bu devrimin hedefi, işçi sınıfının ideolojisinin önderliğinde yeni demokratik bir toplum düzeni kurmak ve iktidarın, bütün devrimci sınıfların eline geçmesini sağlamaktır. Bu devrim, işçi ve köylü sınıflarının küçük buryuvazi ile ittifak ederek emperyalizme karşı vereceği mücadele ile gerçekleşir. Bu devrim, bir burjuva kapitalist devrimi olmadığı gibi sosyalist bir devrim de değildir. Bu aşamada, kapitalist olmayan bir kalkınma yolu, başka değişle milli demokratik ekonom ilkeleri uygulanmalıdır. Böylece kurulacak tam bağımsız Türkiye Cumhuriyetinde, büyük bankalar, büyük sanayi ve ticaret kuruluşları, demir yolları, hava yolları, yerli ve yabancı tekelci nitelikte büyük işletmeler devletin malı olacak ve böylece özel sermayenin halkın ekmeğiyle oynamasına izin verilmiyecektir. Bu düzende bütün kapitalist sermayenin devletleştirilmesi ve kapitalist üretimin ortadan kaldırılması düşünülemez. Devletin malı olan işletmeler milli ekonominin temelini teşkil edecek ve kapitalist üretim tarzı ve özel sermaye ile bir arada yaşıyacaktır.

Bu dönemde toprak reformu yapılmalı, feodal ilişkiler kaldırılarak toprağın köylünün özel mütkiyetine geçmesi sağlanmalıdır. Toprak mülkiyetinde eşitlik politikası izlenmelidir.

Kurtuluş savaşımızın sonunda ülkemiz milli demokratik devrim aşamasına girmişti. Fakat daha sonra Kemalist rejimin devletçilik temel görüşüne rağmen yönetim burjuvaziye kaymış kapitalist kalkınma tezi tutunabilmiştir. Bunun sebepleri o zamanın özel, tarihsel şartlarında aramak lazımdır.

Bu gün Türkiye'miz milli demokratik devrim aşamasındadır. Tam bağımsız ve demokratik Türkiye'yi kurabilmek için emperyalizme, dış gavura ve feodal kalıntılara karşı mücadele etmek gerekir. Tam bağımsız Türkiye kurulduktan sonra Sosyalist aşamaya geçmek mümkün olabilecektir.

Orta Doğu Teknik Ünüveısitesinde İdari Bilimler Böl. de İktisat asistanı olan sanık yazar, Sosyalist fikir kulübünün UYARI adlı bülteninde bu yazıyı yazarak, konu ile ilgili düşüncelerini açıklamıştır.

HUKUKİ ÖLÇÜLER

I — Olaya uygulanmak istenen Türk Ceza Yasasının 142/1. maddesinde şöyle denilmektedir :

«Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlarından herhangi birini devirmek veya devlet siyasi ve hukuki hizamlarını topyekün yoketmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.»

Sözü gecen maddenin olaya uygulanan *142/4* fıkrasında da şöyle denilmektedir :

«Yukarıki fıkralarda yazılı fiilleri övenler, birinci ve ikinci fıkralarda yazılı hallerde beş yıla kadar ağır hapis ve üçüncü fıkrada yazılı halde altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.»

Görülüyor ki, «Övme» eylemini müeyyedelendiren bu fıkra, «Yukarıda yazılı fiilleri övenler» demek suretiyle

maddenin daha önceki fıkralarına atıf yapmaktadır. Yani olayımızda, bu fıkradaki suçun meydana gelebilmesi için, birinci fıkrada yazılı fiillerin övülmesi gerekmektedir.

Yargıtay birinci ceza dairesi başkanı Sayın Abdullah Üner ile bu dairenin üyesi Sayın A. Niyazi Gencer tarafından yayınlanan «Komünizm ve sosyalizm ve ilgili yargıtay kararları» adlı kitabın 24 üncü sayfasında şöyle denilmektedir :

«Yargıtay Birinci Ceza Dairesi, bu maddelerin unsurunda cebir ve şiddetin kendiliğinden mevcut olduğuna, maddeler metnindeki Tahakküm, Ortadan Kaldırmak ve Devirmek kelimelerinin bizatihi cebir ve şiddeti tazammun ettiğine karar vermiştir.

«Anayasa mahkemesi de Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakküm kurmasının rıza ve muvaffakat sonucu olmayıp zor ile gerçekleştirilebilecek sosyal bir olay olduğunda şüphe edilemiyeceği esasını kabul etmiştir.»

Demek ki Anayasa mahkemesinin ve yüksek dairemizin görüşlerine göre 142 inci madde, «zor» u yani cebir unsurunu içermektedir.

O halde, maddenin 4 üncü fıkrasına göre, övülen eylemlerin de «Zoru içeren», «Cebirli» eylemler olması gerekir, Cebiri içermiyen, cebirsiz eylemlerin övülmesi suç sayılmamaktadır.

2 — Anayasamız, zor kullanmadan demokratik yollarla varılacak bir sosyalizmin, dikta rejimleri hariç olmak üzere demokratik sistemlerin her çeşidinin gerçekleştirilmesini imkan vermiştir. Nitekim Anayasa mahkemesi, 26/9/965 gün ve 965/40 esas sayılı kararının gerekçesinde şöyle demektedir :

«Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı üzere Anayasamız, (İzm li doktrinlerden hiç birini ve bu arada Sosyalizmi Türk devlet sistemi olarak tesis etmemiş olmakla beraber Komünizm ve insan hak ve hürriyetlerini, demokratik hukuk devleti enaslarını reddeden diğer dikta repimleri hariç olmak üzere demokratik sistemlerin her çeşidinin gerçekleştirilmelerine imkân vermiş, fakat bunların ve örneğin Sosyalizmin hangi şekil ve ölçüler içerisinde gerçekleştirilebileceğini de göstermiştir.»

3 — Nitekim bu gün ülkemizde sosyalist bir düzen kurmayı amaç edinmiş, 10 yıldan beri faaliyette bulunan ve parlamentoda temsilcisi bulunan bir siyasal parti mevcuttur. Bu parti, tüzüğünde, Sosyalist bir düzeni gerçekleştirmeyi amaç edindiğini kabul etmiş olduğu gibi bu amacın gerçekleşmesi için de çalışmaktadır.

TEMYİZ İTİRAZLARI

Temyiz itirazlarımızı sunmadan önce mahkeme kararında bulunan ve manaya da tesir edebilecek bazı yanlışlara işaret etmeyi yararlı bulmaktayız; mahkeme, kararına, dava konusu yazıyı aynen aktarmıştır. Ancak bu aktarma esnasında zabıt katibi bazı makina yanlışlıkları yapmıştır.

Kararın üçüncü sayfanında, üçüncü satırdaki *«Yarı ekonomik» sözünün* yazıdaki aslı *«Yarı feodal ekonomik»* tir.

Kararın üç;üncü sayfasında, otuzuncu satırdaki *«Çağdırlar»* kelimesi aslında *«Çığdırlar»* biçimindedir.

Kararın dördüncü sayfasında, yirminci satırdaki *«Düşmektedir»* kelimesi yazıda *«Döşmektir»* biçimindedir.

Kararın beşinci sayfasında, onaltıncı satırdaki *«Güç burjuvazinin»* sözü *«Küçük burjuvazinin»* olacaktır.

Kararın altıncı sayfasında, onuncu satırdaki *«Eylemleri ve çok»* sözleri *«eylemleri ile kanıtlanmış»* olacaktır.

Kararın yedinci sayfasında, yirmiikinci satırdaki *«Kapitalist»* kelimesi yazıda *«Kemalist»* şeklindedir. Aynı sayfanın yirmisekizinci satırındaki *«Sosyal»* kelimesi *«siyasal»* olacaktır.

Bu makina yanlışlıklarına böylece değindikten sonra aşağıda temyiz itirazlarımızı açıklıyoruz :

Yukarıda açıklanan hukuksal ölçülere göre, temel düşüncesi, hedefi ve amacı başlangıçta özetlenen yazıda suç unsuru varmıdır?

Bu soruya, mahkeme kararının gerekçe bölümünü incelemek suretiyle cevap vermek gerekmektedir.

Mahkeme kararının bir ilâ sekizinci sayfalarında, dava konusu yazı aynen aktarılmış ve Türk ceza yasasının 142/1 madesinin unsurları açıklanmıştır. Sözü geçen sekizinci sayfanın son paragrafından itibaren mahkemenin gerekçeleri açıklanmaktadır.

Bu gerekçeleri inceleyelim :

1 — Mahkeme, kararının sekizinci sayfasında :

«Söz konusu yazının dibace sayılabilecek ilk pasajda : «Amacımız yeni bir toplumun doğması ve Türk halkının yeni bir Devlet düzenine kavuşması için bütün varlığımızla çalışmaktır. Bu yeni toplum ve Devletin yeni bir ekonomisi politikası ve kültürü olacaktır... Andımız bilinsin yeni bir Türkiye doğacaktır.» Denilmek suretiyle övülerek doğacağı ve kavuşulmasına çalışılacağı bildirilen yeni devletin işçi sınıfı yönetiminde Cumhuriyet olduğu demektedir.

Yani mahkemenin anlayışına göre yazarın doğmasını istediği yeni toplum ve yeni devlet, işçi sınıfının yönetiminde bir Cumhuriyettir.

Yine mahkemenin anlayışına göre, yazar bu düşüncesini,

«... O halde dünyada politik güçlerin sınıfsal niteliği bakımından üç tip devlet sistemi vardır. 1) Burjuva yönetiminde Cumhuriyetler. 2) İşçi sınıfı yönetiminde Cumhuriyetler. 3) Bütün devrimci sınıfların yönetiminde Cumhuriyetler. Birinci tip eski Cumhuriyetleri kapsar. İkinci Cihan harbinden sonra çoğu Kapitalist ülke bu demokrasiyi Anayasa raflarına kaldırıp burjuvazinin tekelciliğini ve savaşçılığını benimsemişlerdir.

İkinci tip sosyalist ülkelerde görülebilir. Kapitalist ülkelerde böyle bir demokrasinin tohumlarını taşırlar. Sosyalist Cumhuriyet gelecekte de belirli bir süre için Dünyanın hakim Cumhuriyet tipi olacaktır. Üçüncü tip sömürge ve yarı sömürge ülkelerin devrimleri sonucu kurdukları geçici devlet şeklidir.» Sözleriyle açıklamış bulunmaktadır.

Mahkeme, bu cümlelerden şu sonucu çıkarmaktadır:

«Sosyalist Cumhuriyet kavramlarının, bir toplumdaki burjuva sınıfının cebren ve ihtilal yoliyle ortadan kaldırılması işçi sınıfı diktatörlüğünün kurulması tüm üretim ve tüketim araçlarının devletleştirilmesi ferdi mülkiyetin tamamen ortadan kaldırılması demek olan ceza kanununun yasakladığı Komünizmi ifade ettiği yazının tümü okunduğunda açıkça anlaşılmaktadır.»

Mahkemenin dava konusu yazıyı suçlu gören temel düşüncesi işte budur.

Hemen söyleyelim ki mahkemenin bu düşüncesi, vardığı bu sonuç yazının amacına tamamen aykırıdır. Çünkü;

A — Mahkeme, yazının «amacımız» kelimesiyle başlayan birinci paragrafını ele aldıktan sonra burada, ara yerdeki açıklamaları atlıyarak, gözönüne almayarak, yazının üçüncü sayfasının son paragrafına geçmiş, birinci paragraf ile üçüncü sayfanın son paragrafı arasında bir bağlantı kurarak bundan yazarın kastetmediği bir sonuç çıkarmıştır.

Oysa, yazının birinci sayfasında Türkiyenin yarı feodal, yarı sömürge bir tarım ülkesi olduğu açıklandıktan sonra, böyle *«geri kalmış ülkelerde devrimin tarihsel gelişimi içinde iki aşamasını görürüz»* denilmekte ve bunların da :

a — Milli demokratik devrim

b — Sosyalist devrim

olduğu belirtilmektedir. Yazar burada yine devamla :

«Bunlar iki ayrı nitelikte devrim aşamalarıdır:» demektedir.

Yazının üçüncü sayfasının son paragrafındaki tasnife gelince : Burjuva yönetiminde Cumhuriyetler, işçi sınıfı yönetiminde Cumhuriyetler ve bütün devrimci sınıfların yönetiminde Cumhuriyetler şeklindeki bu tasnif, genel olarak yapılmış bir tasnif olup gelişmiş bütün Dünya devletlerini kapsadığı gibi geri kalmış ülkeleri de içine almaktadır. Geri kalmış ülkeler bu tasnif içinde üçüncü sırada yer almışlardır. Yani «Bütün devrimci sınıfların yönetiminde cumhuriyetler» sırasında. Nitekim Hndistan, Mısır, Cezayir ve Suriye gibi geri kalmış ülkelerde Sosyalist devrim denemeleri yapılmıştır.

Bu nedenle, önce yazının birinci cümlesiyle üçüncü sayfasının son paragrafında tasnif arasında bir bağlantı kurmak ve aradaki bölümleri, açıklamaları atlamanın, yazının amacının yanlış anlaşılmasına sebebiyet verdiğine önemle işaret etmek isteriz.

B — Mahkeme, yazarın *«İşçi sınıfı yönetiminde Cumhuriyetler»* in övgüsünü yaptığını, övgüsü yapılan bu işçi sınıfı yönetimindeki Cumhuriyetlerin de Komünizm olduğunu iddia ve kabul etmektedir.

Bu anlayış ta hem yanlış ve hem de amacına aykırıdır. Şöyleki :

a — Yazar, bu gün Türkiyede sosyalist bir devrimin söz konusu olmadığını, söz konusu olan devrimin *milli demokratik devrimaşaması olduğunu* açıkça bildirmiştir, Nitekim yazının son sayfasında : «*Solcu sapmalar*» başlığı altında şöyle demektedir :

«*Bu gün geri kalmış ülkeler ilk adımı atıyorlar. Yakın bir gelecekte ikinci bir adım sosyalizm gelecektir. Fakat gün, o gün değildir. İlk görev Emperyalizm ve feodalizmle savaşmaktır.*»

Demek ki, yazarın bu gün önerdiği devrim aşaması, milli demokratik devrimdir, sosyalizm değildir. Ve bugünkü görev, Emperyalizm ve Feodalizmle savaşmaktır. Sosyalizm bu aşama gerçekleştikten sonra düşünülecek bir aşamadır.

Görülüyor ki mahkemenin yazıdan çıkardığı sonuç, yazarın amacına uymamaktadır.

c — Diğer taraftan yazarın, Türkiyenin içinde bulunduğunu söylediği ve önerdiği milli demokratik devrim aşaması, mahkemenin kabul ettiği gibi «işçi sınıfının yönetiminde bir cumhuriyet« değildir. Yazıya göre, mahkeme kararında övüldüğü kabul edlen «*İşçi sınıfının yönetiminde Cumhuriyet*», geri kalmışlıktan kurtulmuş, ağır sanayiini kurmuş, iktisadi, siyasi bağımsızlığını kazanmış, toprak reformunu yaparak feodal kalıntılardan temizlenmiş bir ülkenin gerçekleştirdiği bir Cumhuriyet biçimidir. Oysa Türkiye geri kalmış, sanayileşememiş, feodal üretim ilişkileri içinde bir tarım ülkesidir. Ve böyle bir ülkede sosyalizm söz konusu olamaz. Bütün bilimsel incelemeler, yayınlar bunu söylüyor.

Yine yazara göre, milli demokratik devrim aşaması. «*İşçi sınıfının ideolojisinin önderliğinde*» bütün devrimci sınıfların gerçekleştireceği bir aşamadır.

Mahkeme, «*İşçi sınıfının yönetiminde Cumhuriyetler*» ile «*İşçi sınıfının ideolojisinin önderliğinde*» yapılacak mücadele-yi birbirine karıştırmış, aradaki farka nüfuz edememiştir.

Gerçekten, bu önemli noktanın açıklığa kavuşabilmesi için, «*İşçi sınıfının ideolojisinin önderliğinde*» sözlerinin anlamını tesbit etmekte yarar vardır. *İşçi sınıfının ideolojisi*

bilindiği gibi sosyalizmdir. «İşçi sınıfının ideolojisinin önderliğinde» demek, sosyalist teorinin önderliğinde, ışığında demektir. Bu teorinin ışığında, Türkiyenin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal şartlara baktığımız zaman, ülkemizin gerikalmış, yarı bağımlı, feodal ilişkilerin hakim olduğu bir tarım ülkesi olduğunu görürüz.

İşte yazar, işçi sınıfının ideolojisinin önderliğinde yani sosyalist teorinin ışığında tesbit edilen bu şartlara göre Türkiyemizde gerçekleştirilmesi gereken devrim aşamasının milli demokratik devrim aşaması olduğunu söylemektedir.

Açıktır ki bu aşamanın, mahkemenin kabul ettiği gibi, *«işçi sınıfının yönetiminde Cumhuriyetler»* ile bir ilgisi yoktur. *«İşçi sınıfının yönetiminde Cumhuriyet»* ile *«İşçi sınıfının ideolojisinin önderliğinde mücadele»* sözlerini birbirine karıştırmamak ve yazısının amacını doğru alarak tesbit etmek zorunludur.

d — Öte yandan mahkeme, yazarın *«İşçi sınıfının yönetiminde Cumhuriyet»* in övgüsünü yaptığını ve bunun da «Komünizm» olduğunu ileri sürmektedir.

Bu gerekçe, bir «İstidlal» den daha ileri gidemez. Yazarın yazısında ne sözle ve nede anlam itibariyle böyle bir düşünce yoktur. «İstidlal» ile yazarın yazısından mana çıkarmak ve buna göre hüküm tesis etmek hukuk kurallarına aykırıdır.

Mahkeme, böyle bir istidlal ile yazıda, cebri ihtiva eden bir eylemin övüldüğünü ileri sürmektedir.

Oysa yazının hiç bir yerinde sanık yazar, zor'dan, cebirden, hukuk dışı eylemlerden söz etmemiştir. Aksine yazıda sözügeçen mücadelenin hukuksal ve demokratik yollarla yapılacağını gösteren ifadeler vardır.

Örneğin, yazıda toprak reformunun yapılması gerektiği önerilmektedir Toprak reformunun yasalar çıkarmak ve uygulamak yolu ile gerçekleştirileceği şüphesizdir.

Yine yazar yazısının altıncı sayfasında, üçüncü paragrafta şöyle demektedir :

«Politik yapı olarak demokratik merkeziyetçilik benimsenmelidir. Devrimci sınıfların tümü devrimci örgütlerde oranlı olarak temsil edilmelidir, kişiler dileklerini açıkça ortaya koymalı, alınan kararlar eleştirilerden geçirilerek

milli demokratik devrimi korumak uğruna kesinlikle uygulanmalıdır.»

*«Özel olarak, devrimin temeli bütün devrimci sınıfların yönetimi, politik yapının özü demokratik merkeziyetçilik*tir.»

Mahkemece yaptırılan bilirkişi incelemesi sonunda verilen 21/7İ969 günlü raporda, bu düşünceleri doğrulamaktadır. Bu raporun üç ve dördüncü sayfalarında şöyle denilmektedir :

«Görüldüğü gibi özetini yukarıda naklettiğimiz yazıda, sosyalist düzene geçişin stratejisi verilmektedir. Gerçi, yazar sosyalist düzene tek kurtuluş çaresi olarak bakmaktadır; ancak sosyalizme geçişin, kanunlarımızda yasaklanan biçimde, yani cebren yapılacağı yolunda kesin bir kanaat verecek nitelikte değildir.»

Bu itibarla, yazıda zor unsurunu bulmak ve kabul etmek mümkün değildir.

2 — Mahkeme kararının dokuzuncu sayfasında şöyle denilmektedir :

«... Geri kalmış ülkelerde devrimin tarihsel gelişimi içinde iki aşamasını görürüz.

1 — Milli Demokratik Devrim, 2 — Sosyalist Devrim dedikten ve Türkiyenin bu günbirinci aşama içinde olduğuna ve Dünya Devletlerinin bu günkü siyasi ve ekonomik durumlarını belirttikten sonra birinci aşamayı Dünya emekçi sosyalist devrimlerinin büyük bir adımı, yeni birer çığırı ve henüz proleter-Sosyalist devrim olmamakla beraber Dünya sosyalist devrimlerinin önemli ve güçlü bir aşaması olarak kabul etmekte ve Milî Demokratik devrim güçlerinin işçilerle işbirliği yapacak olan köylü, küçük burjuvazive aydınlar olduğunu, karşıdaki güçlerin de emperyalistlerle onun çıkarcı ortakları komprador ağalar olduğunu, Milli demokratik devrim sonucu kapitalist olmayan bir kalkınma yolu tutulacağını, Tam Bağımsız Türkiye Cumhuriyetinde milli demokratik ekonomi ilkelerinin uygulanacağını ifade ederek *«... Bu gün geri kalmış ülkeler ilk adımı atıyorlar yakın bir gelecekte ikinci adım sosyalizm gelecektir. Fakat gün, o gün değildir. İlk görev emperyalizm ve feodalizm ile savaşmaktır. Birbirine bağlı iki aşamanın varlığı yadsınamaz milli demokratik devrim ve sosyalizm...»*

demek suretiyle başka övgüsü yapılan ve doğması arzulanan yeni toplum ve Devletin işçi sınıfı yönetiminde Cumhuriyet (Komünizm) olduğu ve bu suretle *sanığın TCK. nun 142/1 nci maddesi ile propagandası* yasaklanan komünizmi övme suçunu işlediği... anlaşılmıştır.»

Mahkeme, burada da yanılgıya düşmektedir. Çünkü dava konusu yazı bir tahlil yazısıdır. Bu tahlil, yazarı, Türkiyenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlara göre, izlenmesi gereken aşamanın milli demokratik devrim aşaması olduğu sonucuna götürmüştür. Amaç, tesbit edilen bu sonucun açıklanmasıdır. Yoksa bundan sonra gelecek sosyalist düzenin övülmesi değildir. Nitekim yazının hiç bir yerinde sosyalist düzenin övüldüğüne dair bir ifadeye rastlanmamaktadır.

Yazının anlam ve amacına göre yazarın doğacağını söylediği Türkiye, sosyalist bir Türkiye değildir. Yarı feodal, yarı sömürge durumundan kurtulmuş bir Türkiyedir. Yani milli demokratik devrim aşamasını gerçekleştirmiş bir Türkiyedir. *Nitekim* yazar, dava konusu yazının yedinci sayfanında, kurtuluş savaşı sonunda, yeni Türkiye cumhuriyetinin, milli demokratik devrim aşamasına girmiş olduğunu, fakat sonradan bu aşamayı gerçekleştiremediğini ve bir burjuva yönetimine kaydığını, Kemalist rejimin devletçilik temel görüşüne rağmen kapitalist kalkınma tezinin tutunduğunu ifade etmektedir.

Demek ki, kurtuluş savaşımızdan sonra, devletçi görüş sürdürülseydi, Kapitalist bir kalkınma tezi benimsenmeseydi, toprak reformu yapılsaydı milli demokratik devrim aşaması gerçekleşebilirdi.

İşte yazarın doğacağını söylediği yeni toplum böyle bir toplumdur. Yoksa sosyalist bir toplum değildir.

3 — Mahkeme kararının dokuzuncu sayfasının birinci paragrafında dava konusu yazıda işçi sınıfı diktatörlüğünün kurulmasının, tüm üretim ve tüketim araçlarının devletleştirilmesinin ve ferdi mülkiyetin tamamen ortadan kaldırılmasının övüldüğü kabul edilmektedir.

Bu düşünceler de, yazı muhtevasına tamamen aykırıdır.

a — Yazının hiç bir yerinde işçi sınıfı diktatörlüğünden ne açık ve ne de kapalı olarak işçi sınıfı diktatörlüğünden bahsedilmemiştir.

Bu düşüncenin tam aksine, milli demokratik devrim aşamasını gerçekleştirecek sınıf ve tabakaların işçi, köylü aydınlar, küçük burjuvazi ve bütün devrimci güçler olduğu açıkça gösterilmiştir. Bu düşünce, yazının tümünden anlaşıldığı gibi bültenin beşinci sayfasının beşinci paragrafında da açıkça ifade edilmektedir. Sayılan bu sınıf ve tabakalar tüm Türk ulusunu ve millici güçleri teşkil etmektedir. Emperyalizm Türkiyede bir sınıf olmadığı gibi Emperyalizmle işbirliği yapan işbirlikçi sermaye ve feodal ağa da milli bir sınıf sayılamazlar. Türk Ceza yasasının 142 inci maddesi emperyalizmi, işbirlikçilerin ve emperyalizmle işbirliği yapan feodal ağayı himaye etmek için kabul edilmiş bir yasa değildir. Esasen gerek 924 Anayasası ve gerekse 961 Anayasası feodaliteyi, feodal kalıntıları hukukan ortadan kaldırmıştır. Özellikle 961 Anayasası toprak reformunu ön görmekle bunun pratik tedbirlerini de tesbit etmiş bulunmaktadır.

Görülüyor ki, işçi sınıfı diktatörlüğü veya bir sınıfın başka bir sınıf üzerinde eğemenlik kurması veya o sınıfı ortadan kaldırması düşünceleri dava konusu yazıda mevcut değildir.

b — Sanık yazısında tüm üretim ve tüketim araçlarının devletleştirilmesini ferdi mülkiyetin tamamen ortadan kaldırılmasını önermemiş aksine milli demokratik devrim aşamasında Kapitalist üretim tarzının da devam edeceğini özel sermayenin de mevcut olacağını açıklamıştır.

Bültenin altıncı sayfasında beşinci paragrafta şöyle denilmektedir :

«Milli demokratik devrim sonucu (kapitalist olmayan bir kalkınma yolu) daha ayrı bir deyişle milli demokratik ekonomi ilkeleri uygulamalıdır. Tam bağımsız Türkiye Cumhuriyetinde, Büyük bankalar, büyük sanayi ve ticaret kuruluşları, demiryolları, havayolları, yerli ve yabancı tekelci nitelikte, bütün büyük işletmeler devletin malı olacak ve böylece özel sermayenin halkın emeğiyle oynamasına izin verilmeyecektir... Bu aşamada bütün kapitalist sermayenin devletleştirilmesi ve kapitalist üretimin ortadan kaldırılması düşünülemez, Devletin malı olan işletmeler milli ekonominin temelini teşkil edecekler kapitalist üretim tarzı ve özel sermaye ile bir arada yaşayacaktır... ..ayrıca bir top-

rak reformu yapılmalı.. toprağın köylülerin özelmülküyetine geçmesi sağlanmalıdır. Toprak mülkiyetinde eşitlik politikası izlenmelidir.»

Görülüyor ki yazar ulusun hayatiyle ilgili alanlar dışında kalan, kamu yararının gerektirmediği hallerde özel sermayeye ve özel mülkiyete yer vermektedir. Bu düşünce, 961 Anayasasının mülkiyet düşüncesine uygun bir düşüncedir. Anayasamız da mülkiyetin kamu zararına kullanılmasını önleyen hükümler getirmiştir. Toprak reformunun yapılmasını emretmiştir.

Esasen Türkiye'de demiryolları, kamu yararıyla ilgili büyük sanayi ve bankalar devletin mülkiyetindedir.

Bu açıklamalar gösteriyor ki dava konusu yazıda özel mülkiyetin tamamen ortadan kaldırılması düşüncesi söz konusu değildir.

4 — Yazıda Milli demokratik devrim aşamasının gerçekleştirilmesi önerildiği halde, mahkeme, bu aşamadan sosyalist aşamaya geçileceğini, yazarın da amacının bu olduğunu ileri sürerek sosyalizmin (mahkemeye göre komünizm) övüldüğünü kabul etmektedir.

Yazarın amacının sosyalizm olduğunu, kurtuluş yolu olarak sosyalizmi gördüğünü kabul etsek bile, mahkemenin vardığı sonuca varmak yine de mümkün değildir.

Bir kerre, yazar, yazısında açık olarak Türkiye'nin önündeki devrim aşamasının Milli demokratik devrim aşaması olduğunu, sosyalizm aşaması olmadığını, Milli demokratik devrim aşamasının da işçi, köylü, aydın, küçük burjuvaji gibi bütün millici sınıf ve tabakaların yani tüm Türk ulusunun gerçekleştireceğini, bu mücadelenin emperyalizm ile işbirlikçilerine karşı verileceğini açıklamakta ve bu mücadelede *«Zor» önermemektedir.*

Hal böyle iken, bu aşamadan sonra sosyalist aşamaya geçileceği, bu aşamanın da gerçekte komünizm olduğu ve böyle olunca da işçi sınıfının diktatörlüğü ve özel mülkiyetin tamamen ortadan kaldırılması söz konusu olacağı ileri sürülerek, sanığın komünizmi övdüğü kabul edilebilir mi?

İnsanlar, söylemedikleri, ortaya koymadıkları düşüncelerinden ötürü suçlanabilirler mi? Ceza hukukunda istikbale muzaf suç varmıdır?

İnancımıza göre, İSTİDLÂL yoliyle, bir sanığı suçlamak ceza hukukunda mümkün değildir. Nitekim mahkemece alınan 21/7/969 günlü raporda bu konuda sayın Uğur Alacakaptan, Mahmut Gologlu ve Münci Kapani şöyle demektedirler :

«... Yazarın, görüşlerini aksettirdiği sosyalist zümrenin gerçek amaçları birinci aşamaya ulaştıktan sonra, cebre dayanan bir değişikliği getirmek olabilir. Fakat, bu amaca göre bir hukuki değerlendirme yapılmalı, hukukta, özellikle ceza hukukunda, gizliyi bulmaya çalışıp ona göre ceza verme yoluna gitmekten kaçınmalıdır. Kaldıki, bugün sosyalist kampta, sosyalist devrimin, Marksist teorinin klasik şeklinde ve uygulamasında görüldüğü gibi bir ihtilal biçiminde yapılması gereği eskisi kadar taraftar bulamamaktadır. Bu nedenle, «sosyalist devrim, tarihen cebir ve şiddete dayanmıştır, ileride öyle olması tabiidir..» şeklindeki bir muhakeme belkide gelecekte doğrulanabilir ama hukukun uygulamasında temel alınmamalıdır.»

Bu rapor da düşüncemizi doğrulamaktadır.

5 — Mahkeme, kararının dokuzuncu sayfasında yazılı olduğu üzere, hazırlık soruşturması esnasında Prof. Sulhi Dönmezer tarafından verilen rapordaki düşüncelere dayanmıştır.

Mahkeme, bu konuda çelişkiye düşmüştür. Çünki :

Davanın 21/11/968 günlü oturumunda, Sulhi Dönmezer tarafından verilen rapora tarafımızdan itiraz edilmiş, bu zatın bu konuda yetkisiz ve yetersiz olduğu ileri sürülmüş ve yeterli üç kişilik bir bilirkişi kuruluna yazının inceletilmesi istenilmiştir:

İddia makamı da bu hususun takdirini mahkemeye bırakmıştı.

Mahkeme bu itirazı yerinde görerek, yazının iktisadi doktrinler ve anayasa hukuku profesörlerinden kurulacak bir bilirkişiye inceletilmesine kadar vermiştir.

Mahkemece seçilen yeterli bilirkişiler, dava konusu yazıda suç olmadığını oy birliğiyle bildirmişlerdir.

Hal böyle iken, mahkemenin yetersizliğini kabul ettiği Prof. Sulhi Dönmezer'in raporundaki düşüncelerine dayanarak hüküm tesis etmesi yasaya, mantığa aykırı olduğu gibi, bir çelişki de teşkil etmektedir.

Prof Sulhi Dönmezer'in, yetersizliği muhterem dairenizce de tesbit edilmiştir.

Bir örneği eklice sunulan, dairenizin 24/1/970 gün ve 969/1491 esas ve 970/366 sayılı ilâmının tetkikinden bu cihet açıkça anlaşılmaktadır. Çimento romanı ile ilgili olarak verilen bu bozma kararında şöyle denilmektedir :

«Dairemizin muhtelif kararlarında T.C.K. nun 141 ve 142 inci maddelerine konu teşkil eden eylemler bakımından tamamiyle yetersiz oldukları açıklanan hukuk bölümünde öğretim üyesi olan şahısların romanın bazı bölümlerinden çıkardıkları pasajlara göre eserde komünizm övmesinin bulunduğunu kabul etmekte bu bakımdan yerinde değildir.»

Yukarıda bir paragrafı alınan davada da raporu veren kişiler içinde Sulhi Dönmezer de vardır.

Açıklamakta yarar vardır ki, mahkeme, yeterli kabul ettiği bilirkişiler tarafından verilen rapordaki düşüncelerin neden doğru olmadığını, neden yerinde görülmediğini de kararında açıklamamıştır. Bu da kararın önemli bir eksikliğini teşkil etmektedir.

6 — Muhterem heyetinize, Milli demokratik devrim konusunda iki emsalden bahsetmekte yarar görmekteyiz :

a — *«1967 Türkiyesinde devrimci eylem nedir?»* konulu bir konferans veren Mihri Belli hakkında, Ankara Birinci Ağır Ceza Mahkemesinde açılan ve sanığın T. C. K. nun 142 inci maddesine aykırı eylemde bulunduğu ileri sürülen bir dava mahkûmiyetle neticelenmiş, işbu karar yüksek dairenizce bozulmuş ve bozmaya uyularak sanık hakkında beraet kararı verilmiştir. Dava konusu konferansta Mihri Belli Milli demokratik devrimi anlatmıştır. Buna dair Ankara Birinci Ağır Ceza Mahkemesinin beraet kararının örneği ilişiktir.

b — Ayni sanık tarafından *«Türkiyede karşı devrim»* konusunda verilen ve daha sonra Türk solu dergisinde yayınlanan bir konferanstan dolayı bu kişi hakkında Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesinde açılan dava beraetle sonuçlanmıştır. Mihri Belli konuşmasında yine Milli demokratik

devrimi açıklamıştır. Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesinin 25/12/969 günlü ve 969/102 esas sayılı karar örneği eklidir.

Görülüyorki, müvekkilim Seyhan Say (Erdoğdu) nun yazısına konu olarak aldığı Milli demokratik devrim ile ilgili düşünceler daha önce yargılanmış ve suç teşkil etmediği sonucuna varılmıştır.

Temyiz konusu karar, bu emsallere aykırılık teşkil etmektedir.

Son istek :

Yukarıda yazılı nedenlerle temyiz konusu karar, Türk ceza yasasının 142 inci maddesine, Anayasamızın 20 ve 21 inci maddelerine, muhterem dairenizin emsal kararları ile diğer mahkeme kararlarına aykırı olduğundan, temyiz itirazlarımızın kabulü ile işbu kararın bozulmasını ve duruşma günü tensip buyurularak tarafımıza davetiye tebliğine karar verilmesini saygiyle ve bilvekale dilerim. 6/4/970

Sanık Seyhan Say (Erdoğdu)
Müdafii
Avukat : Halit Çelenk

YARGITAY I. CEZA DAİRESİ BAŞKANLIĞINA

Örnek : 4

Özeti: **Temyiz Lâyihasıdır.**

Temyiz eden :Süleyman EGE.
Vekili :Av. Halit Çelenk.
Temyiz Konusu :Ankara I. Ağır Ceza Mahkemesinin, müvekkilimin 7,5 yıl süre ile ağır hapsine dair 13.12.1971 gün ve 1971/146 esas sayılı mahkûmiyet kararı.

O L A Y :

«Dünya komünist hareketi içindeki ideolojik mücadelenin ünlü belgeleri» adlı bir kitabı «bütün ülkelerin işçileri birleşiniz» adı altında yayınlayan sanık müvekkilimin bu yapıtı dilimize kazandırmakla Türk Ceza Yasasının 142. maddesine aykırı eylemde bulunduğu ve kitapta komünizmin propagandası yapıldığı kabul edilmiş ve 7,5 yıl süre ile ağır hapsine karar verilmiştir.

Bu karar yasaya, yasanın amacına ve dava konusu kitabın içeriğine aykırıdır. Şöyleki :

1. Kitabın Niteliği

Kitabı yayınlayan sanık tarafından kitaba «bütün ülkelerin işçileri birleşiniz» adı verilmiş ise de gerçekte kitabın adı «Dünya Komünist hareketi içindeki ideolojik mücadelenin ünlü belgeleri»dir. Bu ad, kitabın içeriğini de daha doğru anlatmaktadır.

Gerçekten bu kitap, dünya komünist partilerinin birbirleri arasındaki ideolojik mücadeleyi yansıtan ve bu mücadelede Çin'in, Çin Devlet adamlarının resmi görüşünü, tutumunu ortaya koyan tarihsel belgeleri bir araya toplamıştır. Yayınlayanın amacı haber alma, öğrenme ve öğretme faaliyetlerinde, özellikle dış politika, siyasal tarih ve siyasal doktrinler alanlarındaki bilimsel araştırma ve incelemelerde baş vurulması mümkün bir kaynak - eser meydana getirmektir.

A — Kitabın bu niteliği ve amacı, kitaptaki *«Yayınlayanın notu»* ve arka kapaktaki açıklamalarda da görülmektedir. Bunlardan bazı paragrafları buraya aktarmakta yarar görüyoruz:

a) «Bu ... kitap, resmi belgelerden meydana gelmiştir; ve, dünya komünist hareketi içindeki mücadeleye her yönüyle açıklık getiren derin bir bilgi kaynağıdır,... sözkonusu ideolojik çatışmada Çin'in, Çin devlet adamlarının tavrını ve resmi görüşünü ortaya koymaktadır,»

b) «Dünya komünist hareketi içindeki mücadelenin gelişme sürecinde çok önemli yer tutan bu ünlü belgeler, kaçınılmaz olarak bütün dünyada yankılar uyandırmıştır. Dünya basınına geçen metinleri politika ve bilim çevrelerini yakından ilgilendirmiş, özellikle savaş ve barış sorunu gibi bütün insanlığı ilgilendiren yönleri üzerinde türlü yorumları içeren yayınlar yapılmıştır.

c) «..... Hiç şüphesiz bu olay bizde de ana belgeleriyle bilinmelidir. Ulusal çıkarlarımızı ve bağımsızlığımızı savunma mücadelemizin başarılı bir çizgide gelişmesi, elbetteki en başta, her alanda doğru anlaşılmış bir dünya durumu bilgisine ve açık bir görüşe sahip olmamızı gerektirir.»

d) «Bu nedenlerle, biz, çağımızın bir gerçeği ve başlıca olgularından biri olan dünya komünist hareketi içindeki mücadele hakkında sağlam bir tarih bilgisi getiren, sözkonusu ideolojik çatışmanın niteliğini, hangi temeller üzerinde geliştiğini ve sürdürüldüğünü gösteren bu kitabı dilimize kazandırmakla, kültür hayatımız için zorunlu bir hizmeti ve aslında ülkemizde geç kalmış önemli bir gazetecilik - haber verme - görevini yerine getirmiş oluyoruz.

e) «Bu ünlü tarihi belgeler demeti siyasî tarih ve siyasî doktrinler tarihi okutan üniversitelerimiz için, bu alanlarda araştırma ve inceleme yapacak bilim adamlarımız için başvurulması zorunlu bir kaynak ve herkes için bir bilgi hazinesidir.»

B — Dava konusu kitabın bu niteliği bilirkişiler Prof. Dr. Öztekin Tosun, Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı ve Prof. Dr. Gülten Kazgan tarafından verilen 17.7.1971 günlü raporda şöyle anlatılmaktadır:

«İnceden inceye dikkatle okunduğunda kitabın sonuçta, başlığının hemen altında, içkapakta, belirtildiği üzere, Dünya Komünist hareketi içindeki ideolojik mücadelenin ünlü belgeleri şeklinde olmasının onun muhteviyatını daha doğru aksettireceği anlaşılmaktadır. Gerçekten, bu kitap, komünistler, özellikle Çin Komünistleri ile öteki komünistler arasındaki çekişmelerin sebeplerini ortaya koymaktadır. Bu konular bugün dünya kamu fikrini çok ilgilendirmekte ve fıkralara bile konu olmaktadır. Amerikalılara sormuşlar: Ruslar ile Çinliler arasındaki çekişmenin sebebi nedir? Amerikalı cevap vermiş: Ne olacak, Ruslar bekliyelim, Amerikalıları pişirelim, öyle yiyelim diyorlar; Çinliler ise hayır, beklemiyelim, onları çiğ çiğ yiyelim diyorlar. Çekişmelerinin sebebi budur. Bu kısacık fıkra, bu konuların artık halkın merakını bile çekecek kadar harcı alem olduğunu göstermektedir. Kitapta bu konu belgelerle ele alınmış durumdadır.

«Kısaca muhtevasını aksettirmeğe çalıştığımız kitap bugün bir çok konularda dünya komünistleri arasındaki fikir ayrılıklarını belirtmeğe çalışmaktadır. Bu ayrılıklar çeşitli konular üzerindedir. Bu yüzden bu komünist devletlerin birbirine karşı hiç de dostça olmayan bir havaya büründükleri anlaşılmaktadır. Kitapta iki de bir bu komünist devletlerin birleşmeleri, işçiler birleşiniz v.s. şeklinde, tıpkı kitabın kapağında olduğu gibi, ileri sürülmekte ise de, aslında birleşmenin kolay olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim, kitabın 364. sahifesinde bir komünist devlette yazılanların başka bir devlette yayınlanamadığı, kitapların sınırlardan sokulmadığı, radyo yayınlarının parazitlerle bozulup dinlenmesine engel olunduğu anlatılmaktadır.

Kanımızca, dünyada bir blok teşkil ettiği zannedilen komünist devletler ve görüşlerin aralarında hangi konularda ayrılıklar bulunduğunu inceliyecekler için kitap bir kaynak vazifesini görecektir. Bu kitabın Türkiyede sosyal bir sınıfın cebren kaldırılması yolunda bir açıklık ihtiva ettiği söylenemez. Bu bakımdan TCK. m. 142'deki suç unsurlarının gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır.»

İşte kitabın niteliği, içeriği ve amacı budur.

II — Bu nitelikteki bir kitap, yani tarihsel araştırmalarda belge ve kaynak görevi yapacak bir eser 142. maddenin kapsamı içinde düşünülebilir mi? Böyle bir kitabı yayınlayan kimsenin komünizm propagandası yaptığı iddia edilebilir mi?

Bu sorulara cevap verebilmek için 142. maddenin amacını, Anayasamızın bilim ve sanat özgürlüğü ilkeleri ışığında açıklığa kavuşturmak gerekir.

A — Anayasa Mahkemesi, 141 ve 142. maddelerin iptali için açılan bir dava sonunda verdiği kararın bilinen gerekçesinde şöyle demektedir:

«.... Sözü geçen madde hükümleri,... bilimsel araştırma ve incelemeleri yasaklamış değildir. Propaganda sınırına girmemek şartiyle her çeşit toplumcu bilimler ve bu açıdan Anarşizm ve Komünizm üzerinde öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve araştırma yapılması bu maddelerdeki yasakların kapsamına girmez.»

B — Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 1967/345 esas ve 1968/159 sayılı kararını onaylayan Yüksek Dairenizin 1325/2210 sayılı kararında «Tarihi Eserler,», *«Tarihi Belgeler»*in suç konusu olamayacağı kabul edilmiştir.

Yine yüksek dairenizin 1967/3445 esas ve 1968/2454 karar sayılı ilâmına göre, «Çin'deki rejimin mahiyetini ve liderinin tutum ve düşüncelerini göstermek için... hiç bir ilâve ve değişiklik yapmadan» yapılan çevriler ve yayınlar suç konusu olamaz.

Yine Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 1968/229 esas ve 1968/327 sayılı kararını onaylayan Yüksek Dairenizin 69/436 esas ve 969/1226 karar sayılı ilâmına göre, *«Yazarı Çin Devlet Hiyerarşisinde yüksek bir yer işgal eden»* ve *«Çin Yöneticilerinin resmi görüşünü yansıtan»* kitaplar

«Çin Komünist Partisinin stratejisini izah etmek amacıyla kaleme alınan» kitaplar suç sayılamaz.

Gerek Anayasa Mahkemesinin ve gerekse yüksek dairenizin ve değişik mahkemelerin örnek kararları, bilimsel araştırma ve incelemelerin anarşizm ve komünizm üzerinde öğrenme, öğretme, açıklama, yayma ve araştırma yapmanın, tarihsel eserlerin, tarihsel belgelerin, kaynak eserlerin 142. maddenin kapsamı dışında bulunduğunu kabul etmektedir.

Acaba yukarıda niteliği açıklanan dava konusu kitap, bu vasıfları taşımakta mıdır? Bu eser bilimsel araştırmalarda bir kaynak - eser görevi yapabilir mi? Dünya tarihini, siyasî tarihi ve özellikle çağımızın büyük devletlerinin aralarındaki ideolojik mücadeleyi aydınlatmaya hizmet edebilir mi? Bu alanlarda inceleme ve araştırma yapacak bilim adamlarına bir kaynak görevi yapabilir mi?

Kitap okunduğu zaman bu sorulara «Evet» demek gerekmektedir.

Gerçekten, kitap dilimize Amerika - Kolumbiya Üniversitesi tarafından yayınlanan ingilizce metninden hiçbir ek ve değişiklik yapılmaksızın çevrilmiştir. Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 289 «Batıda Siyasî Düşünceler Tarihi» adlı eserin 359. sayfasında yardımcı okuma kitapları arasında yer almıştır. Bir devletin yönetimine egemen olan «Yöneticilerin resmi görüşünü, Çindeki rejimin mahiyetiyle liderlerinin tutum ve düşüncelerini» ortaya koymaktadır. Çin Devletinin resmi belgelerinden meydana geldiği için özellikle tarih ve siyasal tarih araştırmalarında kaynak eser niteliğindedir.

«Bilim»in ne olduğu hatırlanınca, bilimsel araştırmaların ve bu araştırmaların gerektirdiği belge ve kaynakların neler olduklarını da düşünebiliriz. Doğa bilimleri ile sosyal bilimlerin arasındaki inceleme farklarını da burada hatırlamakta yarar vardır. Doğa bilimlerinin inceleme alanı ile sosyal bilimlerin inceleme alanı ebette birbirinden ayrıdır. Ekonominin, hukukun, sosyolojinin, psikolojinin inceleme yöntemleri ve dayanakları ile biyolojinin, jeolojinin vb. dayanak ve kaynakları elbetteki farklıdır.

Bir Gülhane Hattı Hümayunu'nu incelenmeden Meşrutiyet döneminin tarihi yazılabilir mi? Bir Halkçılık Beyan-

namesi, bir Nutuk incelenmeden Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi yazılabilir mi?

İşte dava konusu kitapta ortaya konulan Çin Devlet Adamlarının siyasal, ideolojik görüşleri ile raporları incelenmeden bu alanda bir tarih araştırması yapılamaz.

III — Burada bir noktaya daha açıklık getirmek gerekmektedir. Mahkeme kararında Sanık Süleyman Ege'nin lise çıkışlı olduğu, bilimsel araştırma yapma yeteneği olamayacağı ileri sürülmektedir. İnancımıza göre bu düşünce isabetli değildir. Bir insanın yetenekleri diploması ile değerlendirilemez. Öte yandan bilimsel araştırma yapma, bilimsel kaynak eserleri hazırlama, çevirme çalışmalarını belli bir insan zümresinin tekeline bırakmak da yanlış ve gerçeklere de aykırıdır. Dünyada ve Türkiye'de diploması ile ölçülemeyecek bilimsel çalışmalar yapmış, eserler vermiş kişiler ve ünlü düşünürler çoktur. Dünyanın hiçbir yerinde kaynak eserleri çevirme görevi Üniversitelerin tekeline verilmemiştir. Tam tersine kaynak eserler daima çevirmenler ve yayınevleri tarafından yayınlanır. Üniversiteler, bilim adamları incelemelerinde bu eserlerden yararlanırlar. Esasen bilim adamlarının bu çevri işlerine ayıracak zamanları da çok kez bulunamaz.

Bu nedenlerle müvekkilimin diploması veya üniversite öğretim üyesi olup olmaması, bir kaynak eseri dilimize kazandırırken aleyhine yorumlama nedeni olmamalıdır. Anayasamız Bilimsel araştırma hakkından söz ederken «*HERKES*» sözünü kullanmakta ve vatandaşlar arasında mahkemenin yaptığı gibi bir ayrım yapmamaktadır.

IV — Mahkeme, kararına kitabın değişik sayfalardan bazı paragrafları aktarmakta ve bu paragraflarda açıklanan düşüncelerin bilimsel nitelikte olmadığını, biilmsel eserlerin tarafsız olması gerektiğini ileri sürerek bundan propaganda sonucu çıkarmaktadır. Maalesef mahkeme bilimsel eserlerle, bilimsel araştırmalarda kaynak görevi yapan belgeleri, vesikaları biribirine karıştırmaktadır.

Bir Gülhane Hattı Humayunu, bir Nutuk, bir Halkçılık Beyannamesi, bir Mağna Şarta, bir Kavgam, bir Kuranı Kerim, bir Avrupa İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, bir «*İkili Anlaşmalar*» bilimsel eser midir? Bunlar Mahkemenin kastettiği gibi tarafsız yazılmış eserler midir? Elbette de-

ğildir. Ama bunlar Üniversitelerde bilim adamları tarafından üzerlerinde çalışılan kaynak eserler, belgelerdir. Bu eserlerin hiçbirisi tarafsız değildir. Aksine bu yapıtlarda belli görüşler, düşünceler, ideolojiler ortaya konulmuş ve savunulmuştur.

Davamıza konu olan *«Dünya Komünist Hareketi İçindeki İdeolojik Mücadelenin Ünlü Belgeleri»* adlı kitap da yukarıda sayılan eserler niteliğinde kaynak eserlerden birisidir. Çin'in Siyasal tarihini inceleyecek, yazacak bilim adamlarımıza, politika adamlarımıza kaynak görevi yapacaktır.

V — Ülkemizde resmi kuruluşlar, devlet adamları, üniversite çevreleri ve ünlü politikacılar dava konusu kitapta yer alan ideolojik mücadele ile yakından ilgilenmişler ve bu alanda yayın yapmışlardır. Dava dosyasında bulunan 12.6.1970 günlü savunmada buna dair bir çok örnekler verilmiştir. Burada iki örnek üzerinde durmakta yarar görüyoruz:

A — CHP. Genel Başkanı İsmet İnönü, 2 Aralık 1965 tarihinde, partisinin TBMM. Ortak Grubu toplantısında yaptığı konuşmada şunları söylemiştir:

«Bir ittifak manzumesi içinde bulunmamızdan dolayı bizi ilgilendiren çok ehemmiyetli bazı meseleler basında intişar etmektedir. Komünist Çin ile Birleşik Amerika arasında, yine Komünist Çin ile Sovyet Rusya arasında bulunan meselelerden dolayı siyaset alanında büyük bir faaliyet vardır. Dünya barışına taallûk etmesi itibariyle bu olayların ehemmiyeti büyüktür. Umumî olarak tahmin edildiğine göre, Vietnam meselesi Birleşik Amerika ile Komünist Çin arasındaki gerginliği artırmaktadır. Ayrıca Birleşik Amerika ile Sovyet Rusya arasındaki münasebetlere de hususi bir dikkati celbetmektedir. Sovyet Rusya ile Komünist Çin arasındaki münasebetlerin çok bozulmuş olduğunu yazan iyi malûmat almakla şöhretli kaynaklardan bu bilgileri edinmekteyiz... Bütün bunlar NATO vaziyetine yakından tesir etmek istidadındadır..... Bütün bu kısa mülâhazada, önümüzdeki zamanda Kıbrıs meselesinden sonra, bizim etrafımızda dünya barışı ile ilgili birçok münakaşalar ve ihtimaller olacaktır gibi bir intiba taşıyoruz.»
(İsmet İnönü, 3 Aralık 1965 tarihli *«Ulus»* Gazetesi)

B — TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu), Çin Komünist Partisinin 1 Nisan 1969 da yapılan 9. büyük kongresinde, parti liderlerinden Lin Piao tarafından okunan *«Çin Komünist Partisi 9. Büyük Kongresi Raporu»*nu ve *«Çin Komünist Partisi Programı»*nı, *«Dünya Sorunları»* adlı yayın haberleri dergisinin Haziran 1969 sayısında tam metinler halinde dilimize çevirtmiş ve yayınlamıştır. Bu rapor ve program, dava konusu kitap gibi, dünya komünist partileri arasındaki ideolojik mücadelede Çin Devlet adamlarının düşüncelerini ve Çin'in resmî görüşünü ortaya koymaktadır. (Dosyada mevcut)

C — Eski Basın Yayın Bakanlarından Cihat Baban, *«Çin - Rus Anlaşmazlığı»* adlı kitabının kapak yazısında şöyle demektedir:

«Çin - Rus Anlaşmazlığı bütün dünyanın çok merak ettiği bir konudur. Aynı ideoloji içinde bölünme mi var? yoksa iki emperyalist eğilim mi çarpışıyor? Bu kavgada ırkçılığın gizli emelleri mi karşı karşıya geldi? Bu sorulara bilim âlemi kadar, Dışişleri Bakanlıkları da cevap vermeye çalışıyor. Bu kavgayı sosyolojik determinizmin tabiî neticesi olarak görenler de var.»

Bu örnekler davaya konu olan eser muhtevasının kaynak eser görevini yaptığını göstermektedir.

VI — Davamıza ışık tutabileceği düşüncesi ile Türkiye Gazeteciler Sendikası tarafından Mart ayı başlarında Yeni Ortam Gazetesinde yayınlanan *«Basının Ceza Rejimi Hakkındaki Raporu»*ndan bir kaç paragrafı aşağıya aktarıyoruz:

«.... *Guterberg'in ilk matbaayı çalıştırmaya başladığı 1450 ve Anvers'te ilk gazetenin çıktığı 1605 yıllarından beri ise düşünce özgürlüğünün en etkin ve en geniş kullanılması yolu basın olmuştur. Toplumlara egemen siyasal güçlerin kendilerine karşı fikirlerin ve gerçeklerin basılmış kitap, dergi ve gazeteler yoluyla topluma yayılmasını önlemek için basına baskı yapmak teşebbüsleri de hemen başlamış, basın özgürlüğünün bildiriler, anayasalar ve kanunlar tarafından iktidarlara karşı güven altına alınması gerekmiştir.»*

«... Klasik demokrasi modelinde ise, toplum plüralist ilkelere dayanan, tarafsız hoşgörür nitelikte bir devlet anlayışını benimsemiştir. Düşünce ve fikrin ifadesinde ideolojik ve politik muhteva bakımından bir sınırlama klasik

demokrasi anlayışıyla uzlaşamaz. Esasen siyasi iktidarlar resmi bir ideolojiyi topluma empoze etmediklerinden fikir, devlet tarafından konmuş her türlü kalıp ve kuraldan bağımsızdır. Meşru fikir, gayrimeşru fikir, faydalı - zararlı fikir hakkında, aşırılık - ölçülülük biçiminde ayrılıklar, buna göre düşünce ve kanaatlerin ifadelerinin sınırlanması, bazı fikirlerin yayılmasının önlenmesi için 'fikir suçu' ihdası, demokratik düzende bahis konusu bile edilemez. (Halkı zararlı fikir akımlarına karşı korumaya kalkışmak, devletin ne görevidir, ne de hakkı... Anayasa kurucuları bizim adımıza doğru ile yanlış arasında bir ayrım yapmak için hiçbir yönetime güvenmediklerinden, gerçeği aramakta herkesin yol göstereni yine kendisi olmak gerekir.) ABD Federal Yüksek Mahkemesinin Thomas ve Collins, 323, vs. 116, 1945 karar.»

«Klâsik demokrasi ile idare olunan bazı ülkelerin pozitif hukuklarına ana hatlarıyle temas etmekte fayda vardır.»

«a — Amerika Birleşik Devletleri :

ABD Anayasasının birinci ekinde şu kural yer almaktadır: *«Kongre... söz ve basın özgürlüğünü kısıtlayan kanun koyamaz.»*

«Birleşik Amerika pozitif hukuku zararlı eğilimler olarak özellikle Birinci Dünya Savaşından sonra bazı fikirlere karşı baskı yoluna teşebbüs etmiş ise de Federal Yüksek Mahkeme, 1952 de verdiği Harisiades V. Sehangnessy kararı ile sınırsız fikir özgürlüğü anlayışını hâkim kılmıştır. Federal Yüksek Mahkemenin istikrar kazanan bu kararına dayanarak sadece fikre dayanan şiddet eylemleri yakın ve kesin bir tehlike teşkil ettiği takdirde yasaklanabilecektir. Hatta Federal Mahkeme, yukarıda bahsettiğimiz kararında, 'Siyasî bir doktrinin, açıklanması, benimsenmesi, savunulması demokratik seçimler yoluyla resmi siyasi rejim haline getirilmesine ilişkin ifade hareketleri anayasa teminatı altındadır.'

«b — Federal Almanya:

Alman pozitif hukukunda ideolojik sınırlar, Anayasanın aykırı fikirlere karşı değil,' aykırı eylemlere karşı korunması şeklinde anlaşılmakta ve uygulanmaktadır. Alman Hukuku düşünceyi değil, bazı düşüncelerin siyasi eylemini yasaklamaktadır.

«c — İtalya :

«İtalyan pozitif hukukunda düşünce açıklamaları şiddet eylemleri dışında hangi araçla yapılırsa yapılsın muhtevaca sınırsız olarak kabul olunmaktadır.

«d — Fransa :

«Fransa pozitif hukuku da bir siyasî düşüncenin düşünce ve kanaat olarak açıklamasını, yazılmasını yasaklamamakta, sadece suça teşvik, eyleme davet, kışkırtma niteliği taşıyan ifadeleri müeyyidelendirmektedir. Fransa'da 'fikir suçu' türü 1881 den beri mevcut değildir.

«e — İngiltere :

«Basın yoluyla düşünce açıklamalarında bir fikir suçunun var olması şöyle dursun bir basın kanunu dahi mevcut değildir.

«f — Belçika :

«Fikri muhteva itibariyle basın özgürlüğü sınırsız olup sadece bunun dışındaki eylemler yasaklanmaktadır.

«Sonuç olarak liberal demokratik düzende basın özgürlüğünü kısıtlayan fikir suçları mevcut değildir.»

«... Fikir suçu, önce, her dönemin kendi özelliğine göre tanımladığı bir kavramdır. Fikir suçunu tanımlayan aynı maddeler, bundan yirmi yıl önce, 'solcu' sözünü, 'sağcı' tanımını mahkûm edebilmiştir. 'Sınıf' kelimesini kullananları 7,5 yıla mahkûm edildiği dönem, çok uzaklarda değildir.

«Sonra, Türkiye'nin özgürleştiği oranda bu maddelerin uygulanması değişmiştir. 1965 - 1970 döneminde, 142. ve 163. maddelerden mahkûm olan fikir suçlusu yok gibidir.

«1970 sonrasında ise, gene siyasî havanın değişimi nedeniyle en ağır kararlar birbirini izlemiştir.

«Bu uygulama karşısında, bir an durup düşünmek gerekir.

«Bir kimse, maddelerin fiiliyatta değişmiş ölçülerle yorumlandığı, sosyal ve siyasal gelişmenin özgürlükçü bir hava getirdiği ortamda, bu ortamın etkisinde yazı yazmaktadır. Arkadan gelen siyasal değişimin özellikleri ise, bu kez yazıldığından yahut söylendiğinde suç kavramına girmemiş fiilleri, bir suç olarak nitelemektedir.

Ortada, gerek adı geçen maddelerin anti-demokratik niteliğini yansıtan gerek adaletin özüne ters düşen bir du-

rum vardır. Ve çok sayıda arkadaşımız, söz konusu bu durumdan zarar görmüştür.

«Belirli bir maddenin ceza hukukundaki uygulanışında maddenin ve ilişkin suçun yargı organlarınca yorumlanışı, ancak sanığın lehine bir değişim gösterebilir. Değişimin sanığın aleyhine olması ise, ceza hukukunun en temel bir ilkesinin çiğnenmesidir.»

«... 1971 sonrasında ise, 'mukabline şamil' bir ceza kanunu değil, en az bunun kadar ceza hukukunun ilkelerine ters düşen 'mukabline şamil bir hukuk uygulaması ve yargı organlarının tavır değişikliği' olmuştur.

«Sanığın aleyhine olarak mukabline şamil işte bu tavır değişiminden ötürü, basın ve yayın yoluyla 1971 öncesinde işlenmiş suç sanıkları 1971 sonrasında peşpeşe hüküm giymektedirler.»

«... Türkiye bir yandan düşünce ve basın özgürlüğünü çağımız dışına iten hukuk kurallarını değiştirmek, bir yandan da aynı anti-demokratik, kaypak soyut, tartışmalı kuralların bedelini cezaevlerinde ödeyenlerin acısına son vermek durumundadır.

«Aksi halde, bizim Türkiye Gazeteciler Sendikası olarak mücadelemiz aynı şevkle devam edecektir ama, ne basın özgür olacaktır; ne ülkemiz değişen Avrupa ve dünya koşullarına ve çağımıza ayak uydurabilecektir, ne de Türkiye, demokratik bir ülke olacaktır.»

İşte Türk Basın Temsilcilerinin «düşünce suçları» üzerinde konumuza aydınlık getiren görüşleri bunlardır.

VII — Mahkeme kararında, kitaptaki yazıların Komünist Çinde ve bütün dünyada komünizm propagandası yapmak amacı ile kaleme alındığını kabul etmektedir. Bu kabul biçimi de bir yanılgının sonucudur.

Kitaptaki yazıların Komünist Çin halkına propaganda yapmak amacı ile yazıldığını düşünmek mümkün değildir. Çünki Çin devlet yöneticilerinin kendi halkları üzerinde böyle bir propagandaya her halde ihtiyaçları olmasa gerektir. Yazıların niteliği, dünyaya propaganda yapmak amacı ile hareket edildiği düşüncesine de hak kazandırmamaktadır. Başka ülkelerin komünist partilerinin tutumlarını eleştiren, o partilerin çalışma biçimlerine, stratejilerine kar-

şı çıkan bu yazıların amacı, propaganda değil, o ülkelerin tutumlarını, o ülkelerdeki komünist partilerinin yönetim biçimlerini eleştirmek ve yermektir. Esasen böyle bir polemik ve eleştiri yazısında bu yazıyı yazanın, kendi düşüncelerini savunması kadar doğal bir tutum olamaz. Bu yönden mahkemenin kabul biçimi gerçeğe uygun düşmemektedir.

Nitekim *Mahkemece seçilen ve bu alanda uzman profesörlerden kurulu Bilirkişiler,* dava konusu yazıların niteliğini, hangi amaçla yazıldıklarını, açıklamışlar ve *bu yazılarda propagandanın unsurlarının bulunmadığını raporlarında gerekçeleriyle bildirmişlerdir.* Mahkeme davanın başında: «Suç konusu kitabın hacimli bulunması, ve değişik yazarların tercümesini kapsaması ve hazırlık soruşturmasında alınan bilirkişi raporunun tafsilatlı bulunmaması sebebiyle» gerekçesi ile bilirkişi incelemesi yapılmasına karar vermiş ve bilirkişilerin uzman kişiler olmasını, İktisadi doktrinler, Anayasa ve Ceza Hukuku alanlarından seçilmesini uygun görmüştür. (25/6/970 günlü ara kararı) Hal böyle iken, bu bilirkişiler kitapta suç unsuru bulunmadığını bildirdikleri halde, «Mahkemenin, siyasi, iktisadi yönleri olan bir kitabı değerlendirebileceği» gerekçesi ile bilirkişi raporlarına itibar etmemek yolunu tercih eylemiştir.

Mahkemenin, usul açısından bu tutumu çelişmektedir. Mahkemeyi böyle bir tutum değişikliğine iten haklı bir neden bulunmamaktadır.

Son olarak yüksek kurulunuza söylemek isterimki:

Bilgisizliğin kimseye yararı dokunduğu görülmemiştir. Düşüncelerden korkmayalım. Çoğulcu demokratik rejimlerde her türlü düşüncenin açıklanması serbesttir. Yanlış düşünceler özgür tartışma ortamı içinde düzeltilir. Düşünce özgürlüğünün kısıtlanması toplum düzeni için tehlikeler yaratır. Ülkemizde bunalımların olduğu bir gerçektir. Bu bunalımlar varsa ve sürüyorsa, bunun nedeni düşünce özgürlüğü, bilim ve sanat özgürlüğü değildir. Bu gerçek iyice bilinmelidir. Tehlike ve bunalımlar 27 Mayıs Anayasasından da gelmemektedir. Bunalımlar, Anayasaya karşı çıkan ona ters düşen yönetimlerden, bu yönetimlerin tutumlarından gelmektedir. Anayasanın emrettiği reformları yapmayan, yapmamakta direnen yöneticilerin tutumundan doğmakta-

dır bunalımlar. Bu gerçek bugün daha açık bir biçimde anlaşılmaktadır.

Olayların yanlış teşhisi, yanlış tedavilere götürmektedir. Bu yanılgılardan kaçınmak durumundayız. Biz, bazı çevrelerin bu yöndeki yanlış telkinlerinden kendimizi uzak tutarak hukuksal doğruları savunmayı görev sayıyoruz.

Müvekkilim Süleyman Ege'nin, Türk düşünce hayatına hizmet etmekten, ülkemizin çağdaş uygarlık düzeyine varmasına yardımcı olmaktan başka bir amacı yoktur. Davaya konu olan kitabın ve içindeki yazı ve raporların niteliğini açıklamış bulunuyoruz. Yüksek Hakimlerin bu gerçeği saptayacakları inancı içinde, yasaya ve dosya kapsamına aykırı olan bu kararın bozulmasını saygiyle takdirlerinize sunuyorum.

16/3/973

Sanık Süleyman Ege müdafii

Avukat

Halit Çelenk

İLGİLİ YASALAR

I — İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ

Madde 18 — Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyetini, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve ayinlerle açıklama hürriyetini gerektirir.

Madde 19 — Her ferdin fikir ve ifade hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzuubahis olmaksızın malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir.

II — ANAYASA

Madde 20 — Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka

yollarla tek başına veya toplu olarak açıklıyabilir ve yayabilir.

Kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.

Madde 21 — Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Eğitim ve öğretim, Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir.

Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.

Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz.

III — TÜRK CEZA YASASI

Madde 141 —

1. Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlarından herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve namı altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler sekiz yıldan on beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Bu kabil cemiyetlerin bir kaçını veya hepsini sevk ve idare edenler hakkında ölüm cezası hükmolunur.

2. Devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekün yoketmek gayesini güden cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler sekiz yıldan on beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

3. Amacı Cumhuriyetçiliğe aykırı olan veya demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert veya bir zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyetleri kurma ve tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler sekiz yıldan on beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

4. Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazası ile kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yoketmeye veya zayıflatmaya matuf bulunan cemiyetleri kurmaya tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veyahut bu hususlarda yol gösterenler bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

5. 1,2 ve 3. üncü fıkralarda yazılı cemiyetlere girenlere beş yıldan on iki yıla kadar ağır hapis ve dördüncü fıkrada yazılı cemiyetlere girenlere altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

6. Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri Devlet Daireleri, belediyeler veya sermayesi kısmen veya tamamen Devlete ait olan iktisadi teşekküller, sendikalar, işçi teşekkülleri, okullar, yüksek tahsil müesseseleri içinde veya bunların me-

mur, müstahdem ve mensupları arasında işleyenler hakkında verilecek ağır hapis ve hapis cezaları üçte bir nisbetinde arttırılır.

7. **Bu maddede yazılı suçları işleyenlerden biri suçu ve diğer failler son tahkikat açılıncaya kadar yetkili makamlara ihbar ettiği ve bu ihbarın doğruluğu anlaşıldığı takdirde hal ve şartlara ve hadisenin hususiyetlerine göre ölüm cezası yerine on yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ve ağır hapis ve hapis cezaları da dörtte bire kadar indirilerek hükmolunur.**

8. Bu maddede yazılı olan cemiyet iki veya daha ziyade kimselerin aynı amaç etrafında birleşmeleriyle vücut bulur.

Madde 142 —

1. **Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlarından herhangi birini devirmek veya Devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekün yoketmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.**

2. Cumhuriyetçiliğe aykırı veya demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert veyahut bir zümre tarafından idare edilmesi için her ne suretle olursa olsun propoganda yapan kimse aynı ceza ile cezalandırılır.

3. **Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyle kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yoketmek veya zayıflatmak için her ne suretle olursa olsun**

propaganda yapan kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyle cezalandırılır.

4. Yukarıki fıkralarda yazılı fiilleri övenler, birinci ve ikinci fıkralarda yazılı hallerde beş yıla kadar, ağır hapis ve üçüncü fıkrada yazılı halde altı aydan iki yıla kadar hapis cezaları ile cezalandırılırlar.
5. **Yukarıki fıkrada yazılı fiilleri 141 inci maddenin 6 ıncı fıkrasında yazılı kimseler arasında veya aynı fıkrada tasrih edilen yerler içinde işleyenlere verilecek ceza üçte bir nisbetinde arttırılır.**
6. Yukarıki fıkralarda yazılı fiilleri neşir vasıtasıyle işlendiği takdirde verilecek ceza yarı nisbetinde arttırılır.
7. **Bu maddede yazılı suçları işleyenlerden biri suçu ve diğer failleri tahkikat açılıncaya kadar yetkili makamlara ihbar ettiği ve bu ihbarın doğruluğu anlaşıldığı takdirde hal ve şartlar ve hadisenin hususiyetlerine göre ağır hapis ve hapis cezaları dörtte bire kadar indirilerek hükmolunabilir.**

Madde 173/3

Birinci babda yazılı cürümler için hükmolunacak ağır hapis cezalarında tertip edilen ceza müddetinin üçte biriniden aşağı ve o müddeti geçmemek üzere tayin olunacak bir mıntıkada ikametle emniyeti umumiyet nezareti altına alınmak cezası da ilave olunur.

Madde 36

Mahkûmiyet halinde cürüm veya kabahatte kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya fiilen irtikabından husule gelen eşya fiilde methali olmayan kimselere ait olmamak şartıyle mahkemece za-

bıt ve müsadere olunur.

Kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması ve satılması cürüm veya kabahat teşkil eden eşya, bir ceza mahkûmiyeti olmasa ve faile ait bulunmasına bile mutlaka zabıt ve musadere olunur.

Taşınması memnu olmayan silahların ruhsatsız taşınması halinde de zabt ve müsaderesine hükmolunur.

IV — BASIN YASASI

Madde 2 — Bu kanun hükümlerine göre basılmış eserlerden maksat, neşredilmek üzere tabı aletlerile basılan veya sair her türlü vasıtalarla çoğaltılan yazılar ve resimler gibi eserlerdir.

Madde 3 — Gazetelere, haber ajansları neşriyatına ve belli aralıklarla yayınlanan diğer bütün basılmış eserlere bu kanunda «mevkute» denir.

Basılmış eserlerin herkesin görebileceği veya girebileceği yerlerde gösterilmesi veya asılması veya dağıtılması veya dinletilmesi veya satılması veya satışa arzı «neşir» sayılır.

MADDE 16 — BASIN YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARDAN DOLAYI CEZA SORUMLULUĞU :

1. **Mevkutelerle işlenen suçlarda, suçu vücuda getiren yazıyı yazan veya resmi yapan kimse ile beraber bu mevkutenin ilgili sorumlu müdürüne terettüp eder.**
2. Mevkutelerde müstear adla ve-

ya imzasız yahut remizli imza ile yayınlanan yazı veya resim sahiplerinin adlarını, sorumlu müdür bildirmeğe mecbur değildir. Ancak, suç teşkil eden yazı veya resim Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının, birinci babının birinci faslında yazılı cürümlere taallûk ediyorsa, sorumlu müdür bunların sahiplerinin kimliklerini, istek tarihinden itibaren 24 saat içinde Cumhuriyet Savcılığına bildirmeğe mecburdur.

3. **Sorumlu müdür suç teşkil haber vesika, veya yazıyı bu mahiyetini bilmeden yayınlamış ise, bunların sorumluluğu yalnız haber, beyan ve vesikayı verene veya yazıyı yazana aittir. Sorumlu müdür mevkutenin sahibi tarafından rızasına aykırı olarak yayınlanan yazı veya resimlerden sorumlu değildir. Bu takdirde ceza sorumluluğu yazı ve resimleri yayınlatana aittir.**

4. Mevkute tarifine girmeyen eserlerle işlenen suçlarda ceza sorumluluğu suç teşkil eden eserin müellif, muharrir, mütercim veya tersim edenine, fail belli olmadığı veya bu kimse aleyhine Türk Mahkemelerinde açılamadığı veya kendisinin bilgi veya muvafakati dışında yayınlandığı tak-

dirde naşire, naşir de belli olmazsa tabie, bu da belli olmadığı takdirde bilerek satana, dağıtana aittir.

V — CEZA YARGILAMALARI USULÜ YASASI

Madde 104 — Suç işlendiğine dair aleyhinde kuvvetli emareler elde edilen maznun aşağıda yazılı hallerde tevkif olunabilir.

1 — Kaçma şüphesini uyandıracak vakıalar bulunursa,

2 — Suçun izlerini yok etmeğe veya şeriklerini uydurma beyanata yahut şahitleri yalan şahitliğe veya şehadetten kaçınmağa sevkeyliyeceğini gösteren haller bulunursa;

3 — Suç, devlet veya hükümet nüfuzunu kırar, veya memleketin asayişini bozan fiillerde bulunur veyahut adabı umumiye aleyhinde olursa;

Bu vakıalar ve haller kararda gösterilir.

Aşağıda yazılı hallerde maznun daima kaçacak sayılır.

1 — Tahkikatın mevzuu olan suçun ağır cezalı cürümlerden olması.

2 — Maznunun ikametgahı veya meskeni bulunmaması, veya serseri veya şüpheli takımdan olması veya kim olduğu-

nu ispat edememesi.

3 — Yabancı olup da hakimin davetine veya verilecek hükmün infazı için geleceğinden şüphe uyandıracak ciddi sebeplerin bulunması.

VI — DEVLET GÜVENLİK MAHKEMELERİNİN KURULUŞ VE YARGILAMA USÜLLERİ HAKKINDA YASA

Madde 22 — Yakalama ve tutuklama

Devlet Güvenlik Mahkemesinin görevine giren suçlar sebebiyle, yakalanan veya tutuklanan kimse, soruşturmanın bitiminde ve her halde onbeş gün içinde yetkili hakim önüne çıkarılır. Ancak, zabıta, Devlet Güvenlik Mahkemesi nezdinde bulunan Cumhuriyet Savcısı veya yardımcılarının veya olaya elkoyan suçun işlendiği yer Cumhuriyet Savcısı veya yardımcılarının ve bunların bulunmadıkları hallerde Sulh veya Sorgu Hakiminin yahut Askeri Savcının yazılı emri bulunmadıkça sanığı 48 saatten fazla tutamaz.

Yukarıdaki fıkra gereğince, sanığı, yetkili hakim önüne götürmek için gerekli süre, bu müddetlere dahil değildir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Sunuş	5
BİRİNCİ BÖLÜM	
Giriş	9
Maddelerin varlık nedeni ve niteliği	12
1936 öncesi uygulamalar	14
Maddelerin kökeni	15
Mussolini'nin «Devleti Koruma Yasası»	16
Devleti Koruma Yasasının gerekçesi	18
Faşizm nedir?	23
İtalya'da uygulama	31
Maddelerin Türkiye'ye girişi	34
Birkaç örnek	36
Adliye Encümeni Mazbatası	41
Maddelerin Değiştirilmesi (Birinci değişiklik ve 1938 Harp Okulu Olayı)	45
İkinci değişiklik	54
Adalet Komisyonu Raporu	60
Hükümet teklifi	63
Üçüncü değişiklik	65
Dördüncü değişiklik	84
Sosyal ve Siyasal gelişmeler	88
Ölüm cezası isteyen değiştirge önergesi	103
Hükümetin teklifi	113
Adalet Komisyonunun değiştirisi	116
Anayasa Mahkemesi kararı	120
Anayasa Mahkemesi kararının eleştirisi	204

İKİNCİ BÖLÜM

Suçların ögeleri 223
Zor ögesi üzerinde Meclis görüşmeleri 227
Hükümet sözcüsünün açıklaması 242
Zor ögesine ilişkin uygulamalar 244
141. Maddede cemiyet kavramı 251
Sosyal sınıf nedir? 254
Sadi Koçaş'ın açıklaması 257
Ekonomik ve sosyal nedenler 259

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

12 Mart Hukuku 281
Sıkıyönetim Mahkemelerinin tutumu 282
İtirazı doğrulayan gelişmeler 298
12 Mart kararlarının gerekçelerinden örnekler 304
TÖS Davası 306
TİP Davası 309
DDKO Davası 316
12 Mart iddianamelerinden örnekler 321
İddianamelerde yanlış tanımlamalar 326
Zımni zor ögesi 332

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Övme suçları 339
Komünist kişileri övmek suç mudur? 341
Tartışma esnasında söylenen sözler
övme suçunu oluşturur mu? 353

BEŞİNCİ BÖLÜM

12 Mart döneminde yasa dışı uygulamalar 361
Uygulama 363
Duruşmaların «Açık»lığı 366

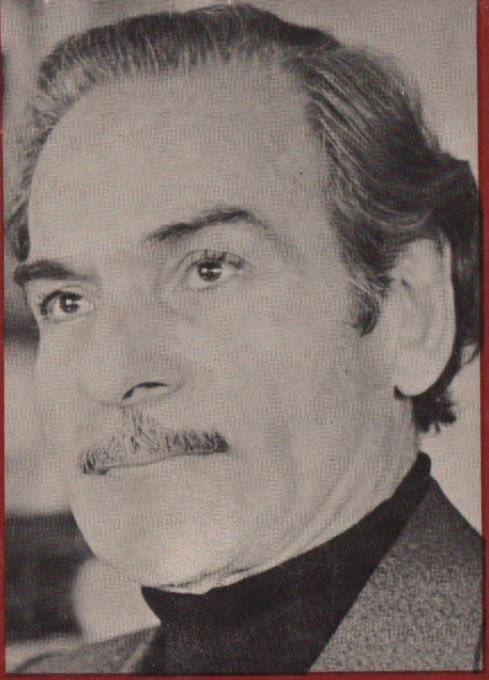
ALTINCI BÖLÜM

Savlar ve savunmalar 371
Çeviri ve bilim adamı 381
Tarihi ve belgesel yayınlar 384
Marksist açıdan eleştiri 389
Millî Demokratik Devrim propogandası 396

MDD üzerine örnek kararlar 401
Proletaryanın örgütlenmesi 409
Basın yoluyla işlenen suçlarda dava süresi 412
«Kızılırmak» Davası 415
Temyiz Lahiyaları (Örnekler) 433
141 nci madde karşısında program taslağındaki düşünce ve yöntemler 466
Yanlış ve yasaya aykırı bir kabul 470
Delilsiz mahkûmiyet 477

İLGİLİ YASALAR

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Anayasa 513
Türk Ceza Yasası 514
Basın Yasası 518
Ceza yargılamaları usulü yasası 520
Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluş ve yargılama usülleri hakkında yasa 521

Halit Çelenk

Ülkemizde düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayan, kırk yıldan beri düşünce ve sanat yaşamımızdaki gelişmeleri engelleyen Türk Ceza Yasasının 141 ve 142 nci maddeleri, uzun yıllardan beri ilerici aydınlar ve hukukçular tarafından eleştirilmektedir. Avukat Halit Çelenk, demokrasimizin jandarmalığı görevini üstlenen bu maddeleri, kökenleri, siyasal amaçları ve uygulamadaki örnekleriyle birlikte incelemektedir. Bu kitapda Çelenk'in kaleminden, sadece bir hukuksal inceleme değil, aynı zamanda bir siyasal değerlendirme de okuyacaksınız. 12 Mart öncesi ve sonrası uygulamalarını örnekleriyle inceleyen kitabı, Anka Ajansı Türk düşünce hayatına onurla sunmaktadır.

Fiyatı: 60 Lira

pan matbaacılık ankara 237845